

SHELF 32
CLASS A

No. 700

Handwritten: 118

THE LIBRARY OF
Haverford College.

(Haverford College P. O., Pa.)

THE GUSTAV BAUR LIBRARY.

THE GIFT OF FRIENDS OF THE COLLEGE.

Twelfth Month 10th, 1889.

Ebert N° 17012

B. PLATINÆ <sup>mortuus an.
1481.</sup>
CREMONENSIS

Opus,

De Vitis ac Gestis Summorum

PONTIFICUM

AD PAULUM II. anno 1464. vid. p. 646. 9 mar.
AD SIXTUM IV. PONT. ^{1471.}

MAX. deductum.

Fideliter à litera ad literam denuo im-
pressum, secundum duo Exemplaria,
quorum unum fuit vivente adhuc
auctore, Anno M C C C C
L X X I X. alterum anno
M. D. X X I X.

Accessit, præter B. Platinæ Vitam, brevis quidem
sed longe utilissimus, Romanorum Pontificum,
Conciliorum sub illis celebratorum &
Imperatorum Catalogus.

Ex donatione liberali S. A.
Dni Hospitis mat, Dni
Phil. Lud. Böhneri, G. S. d. e. c.
accepi
Io. Gerh. Sprangel
Wunstorf anno 1721
mens Aug.

TH. DR

IN
HAMBURG.

M. DC. LXXIV.

B. PLATINÆ VITA

Ex libro

IOHANNIS TRITTENHEMII
ABBATIS SPANHEMENSIS
DE SCRIPTORIB. ECCL.

700
B. Cognomento Platina, patria Cremoneni.
Apostolicus quondam abbreviator, vir un-
decunque doctissimus, philosophus & rhetor
celeberrimus, ingenio subtili & vehemens,
cloquio disertus & mulcens, animo constans
& validus, multas à Paulo Papa II. calami-
tates sustinuit, adeo, ut bonis omnibus & di-
gnitate spoliatus, post equulei suspensionem,
in carcerem crudelissime detrusus, usque ad
mortem ipsius Pauli detentus sit. Qui à Sixto
mox liberatus, ad imitationem Eutrundi Ti-
cinensis diaconi à Berengario rege Italiae si-
milia passi, Pauli mores per antipodosim non
insulse notavit. Scripsit enim ad Sixtum Pon-
tificem IV. de gestis Romanorum Pontifi-
cum librum unum, de naturis rerum librum
unum, epistolarum ad diversos, & quædam
alia. Moritur Romæ ex peste sub Frederico
Imperatore III. & Sixto Pontifice IV. Anno
Domini MCCC LXXXI. Indictione XIV.

488

AD

AD LECTOREM.

POST QUAM ea occasio obla-
 ta est, Candide Lector, ut sum-
 morum Pontificum gesta im-
 primeremus, visum fuit non
 abs re tua fore, si Catalogus quidam tum
 ex hoc Platinae volumine, tum ex aliis scri-
 ptoribus pararetur, qui prætor Romanos
 Præsules suo ordine positos, etiam Impera-
 torum nomina, qui illorum temporibus im-
 perarunt, & Concilia quæ sub illis quoque
 celebrata sunt, contineret. Atque istud dum
 fieret, hoc observatum est, ut Concilia ge-
 neralia tam Latina, quam Græca majus-
 culis literis excuderentur, addito illis tem-
 pore, quo celebrata fuerunt, quaque de cau-
 sa coacta, & à quibus approbata fuerint:
 Provincialibus verò litera P præponeretur.
 Imperatores autem præterquam quod tem-
 poribus Pontificum & Conciliorum respon-
 deant, etiam temporibus sui Imperii an-
 notatum habent. Hunc laborem in tuum
 commodum assumptum grato animo susci-
 pe, atq; studia tua in Ecclesia utilita-
 tem converte. Vale.

ROM. PONTIFICES.

JESUS CHRISTUS
Pontifex in æternum.

Ejus Vicarii hoc ordine sequuntur.

	Annus	Menfes.	Dies.	Fol. ^r
1 S. Petrus Apostolus Martyr primum Antiochiæ fedit 7. annis, Romæ vero	25	2	3	17
2 S. Linus Tufcus, Martyr	11	3	12	16
3 S. Cletus Romanus, Martyr	12	1	11	18
4 S. Cletus Romanus, Martyr	9	2	10	21
5 S. Anacletus Athenienfis, Mar- tyr	9	2	10	22
6 S. Euaristus Græcus, Martyr	9	10	2	25
7 S. Alexander I. Romanus, Martyr	10	7	2	27
8 S. Sixtus I. Romanus, Martyr	10	3	21	29
9 S. Telefphorus I. Græcus, Martyr	11	3	22	31
10 S. Higinus Athenienfis, Mar- tyr	4	3	4	33
11 S. Pius				

CONCILIA
 aliquot celebrata
 sunt, ut illud Hie-
 rosolymitanū de
 quo Act. 15. & in
 quo Canones A-
 postolorum sunt
 compositi, qui ap-
 probati sunt in 6.
 Synodo generali.

*Julius Cæsar imperavit an-
 nis 5. mens. 7.*

*Octavianus Augustus, Ann. 56.
 Tyberius, Ann. 23. vel 21. ut
 aiunt alii.*

*Caius Caligula, ann. 3. mens, 10.
 dieb. 8.*

*Claudius, ann. 13. mens. 9. dieb.
 28.*

*Nero, Ann. 14. mens. 7. dieb. 28.
 Prima persecutio Christianorum.*

Galba, mens. 7.

Otho primus, mens. 3.

Vitellius, mens. 7.

*Vespasianus, ann. 9. mens. 11.
 dieb. 22.*

Titus, annis 2. mens. 8.

*Domitianus regnavit, ann, 15.
 mens. 4. Secunda persecutio.*

Nerva, ann. 1. mens. 4. dieb. 8.

*Trajanus, Ann. 19. mens. 6.
 dieb. 5. Tertia persecutio.*

Adrianus, ann. 21.

Quarta persecutio.

*Antoninus Pius cum filiis Aure-
 lio & Lucio regnavit Annis
 23. mens. 3,*

R O M A N I P O N T I F I C E S .

		Ann.	Men.	Dies	Fol.
11	S. Pius Aquileiensis	11	4	3	35
12	S. Anicetus Syrus, Martyr	11	4	3	37
13	S. Soter I. Fundanus	9	3	21	39
14	S. Eleutherius I. Nicopolita- nus	15	3	2	40
15	S. Victor I. Apher	10	3	10	42
16	S. Zepherinus I. Romanus	8	7	10	44
17	S. Calistus I. Romanus, Mar- tyr	6	10	10	46
18	S. Urbanus I. Romanus, Mar- tyr	4	10	12	49
19	Pontianus Romanus, Martyr	9	5	2	51
20	S. Antherus, Græcus, Martyr	11	1	12	54
21	S. Fabianus Romanus, Mar- tyr	14	11	11	55
22	S. Cornelius Romanus, Mar- tyr	2	2	3	57
23	S. Lucius I. Romanus, Mar- tyr	3	3	3	59

CONCILIA. IMPERATORES.

M. Antonius Verus cum L.
Aurelio Commodus fratre;
Annis 19. Menſe uno.

Antonius Commodus, Ann. 13.

Hujus tempore Con-
cilia aliquot in Pa-
læſtina celebrata
ſunt de ratione Pa-
ſchatis.

Ælius Pertinax, Ann. Menſ. 6.
Iulianus Jurisperitus, Menſ. 7.
Severus Pertinax, Ann. 18.
Quinta perſecutio.

Antoninus Caracalla Baſſianus,
antea diſtus, Ann. 6. menſ. 2.

M. Aurelius Antoninus Helio-
gabalus, Ann. 4.

Diadumentus |
Wacrinus | Ann. 1.

Albinus Edax |
Alexander, Ann. 13.

Maximinus, Ann. 3.
Sexta perſecutio.

Romanum 60. Epi-
ſcoporum contra
Novatianam hæ-
reſim, fol. 56.

Gordianus Ann. 6.
Philippus 1. Chriſtianus cum
Philippo filio, Ann. 5.

Carthaginenſis de re-
baptizandis hæreti-
cis ſub D. Cypria-
no, aliquo mo-
do confirmatur in
Trullo.

Decius, Ann. 2.
Septima perſecutio.
Gallus cum Veluſiano filio, An-
2. Menſ. 4.
Emilianus tyrannus Menſ. 3.
Valerianus & Galienus. Ann.
15. Octava perſecutio.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies	Fol.
24	S. Stephanus I. Romanus Martyr	7	5	2	61
25	S. Sixtus II. Atheniensis, Martyr	2	10	23	62
26	S. Dionysius I.	6	2	4	64
27	S. Felix Romanus, Martyr	4	3	15	65
28	S. Eutychianus Tuscus, Mar- tyr		1	1	66
29	S. Gajus Dalmateus, Martyr	11	4	12	68
30	S. Marcellinus Romanus, Martyr	9	2	16	69
31	S. Marcellus Romanus, Mar- tyr,	5	6	21	73
32	S. Eusebius Græcus	6	1	3	75
33	S. Melchiades Apher, Mar- tyr	4	7	9	76
34	S. Sylvester Romanus	23	10	11	78

CONCILIA. IMPERATORES:

- Antiochænum, quo damnatur Paulus Samo-
satenus, fol. 65. *Claudius, Ann. 1. mens. 9.
Quintilius Claudii frater,
dieb. 17.
Aurelianus, An. 5. mens. 6.
Nona persecutio.
Tacitus, mens. 6.
Florianus, mens. 2. dieb.
20.
Probus, ann. 6. mens. 4.
Carus cum Carino & Nu-
meriano filiis, ann. 2.
Diocletianus & Maxi-
mianus, anno 20.
Decima, eaque maxima
persecutio.
Constantinus primus, an. 13.
Galerius, ann. 16. à quo in-
partem imperii assumptus
est Licinius, Ann. 16.
Maxentius Maximinus, an.
6. & Constantinus I.
Constantinus I. solus, Ann.
30 mens. 10.*
- Sinuëssanum in Cam-
pania 180. Episcopo-
rum, folio 71.
- P. Ancyranum confir-
matum in Trullo Ca-
non. 2.
- Neocæsariense confir-
matum in Trullo.
Anno Domini 130
I. NICÆNUM
Generale 318. Episco-
porum contra Arria-
nos à Sylvestro con-

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
35	S. Marcus Romanus	2	8	20	188
36	S. Julius I. Romanus	15	2	6	190
37	S. Liberius Romanus	6	3	4	192
38	Felix . Romanus qui quoniam vivente adhuc Liberio Pontifex factus est, non deberet merito inter Ro. Pontifices numerari. Dicitur tamen ab hæreticis cum multis aliis Catholicis interfectus.	1	4	2	194

CONCILIA.

IMPERATORES.

firmatum, cujus nomine præfuerunt Concilio Hosius Episcopus Cordubensis, & Victor atq; Vincentius Presbyt. Romani, folio 80.

Romanum 75. Episcoporum.

Romanum aliud.

P. Elibertinum.

P. Arelatense I.

P. Gangrense confirm. in Trullo.

P. Arelatense II.

P. Carthaginense.

Romanum.

Agrippinense.

Antiochæum confirmatum in Trullo.

Sardicense confirmatum in Trullo.

Hierosolymitanum.

Syrmense.

Laodicenum contra Arrianos confirmatum in Trullo, fol. 90.

Romanum 48. Episcoporum quo ipse Felix electus fuit Pontifex, & aliquot ab Ecclesia separari. fol. 93.

Romanum aliud 48. Episcoporum, omnibus Episcopis esse ad Concilium veniendum, folio 97.

Constantinus II. An.

24.

Constans, ann 17. &

Constantinus II. fratres.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
39 S. Damafus Hispanus	19	3	11	97
40 S. Syricius Romanus	15	11	25	101
41 S. Anastafius I. Romanus	3	10	0	104
42 S. Innocentius I. Albanus	15	2	25	107
43 S. Sixtus	1	3	12	110

P. Laodicenum confirmatum
in Trullo.

Anno Domini 370.

II. CONSTANTINOPO
LITANUM I. 150. Epi
scoporum contra Macedo
nium, confirmatur à Da
maso, & in sexta Synodo in
Trullo.

P. Valentinum in Gallia 30.
Episcoporum Aquiliense.
Romanum.

P. Telense.

P. Carthaginense II. confir
matum in Trullo.

P. Carthaginense III. con
firmatum in Trullo.

P. Carthaginense IV. confir
matum in Trullo.

P. Taurinatense confirmatū
in Trullo.

Carthaginense V. Episcopo
rum 73. confirmatum in
Trullo.

P. Toletanum I. Episcopo
rum 15. confirmatum à
Leone Papa.

Milevitanum approbatum
ab Innocentio.

Burdegalense, in quo cānatur
Priscilliani dogma. fol. 109.

P. Carthaginense VI. Episco-

Julianus Apostata,
an. 1. mens. 8.

Jovinianus, mens. 8.

Valentinianus cum
Valente fratre, an.
13. mens. 5.

Gratianus cum Va-
lentiniano ann. 6.
cum ipsis & post
iplos Theodosius x.
an. 11.

Arcadius cum fratre
Honorio an. 13.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
44 S. Bonifacius I. Romanus	3	8	7	113
45 Celestinus I. Campanus	8	10	17	115
46 S. Sixtus III. Romanus	8	0	19	117
47 S. Leo Tuscus	2	1	13	120

CONCILIA.

IMPERATORES:

porum 217. confirmatum
in Trullo folio 112.

P. Carthaginense VII. Episcoporum 38. confirmatum in Trullo.

Aphricanum.

Anno Domini 413.

III. EPHESINUM 200.

Episcoporum contra Nestorium & Pelagianos confirmavit Cælestinus I cujus loco præfuerunt Cyrillus & Arcadius Episcopi, præterea VI. Synodus in Trullo, fol. 116.

P. Agathense 35. Episcoporum.

P. Rhegiense 13. Episcoporum.

Romanum 57. Episcoporum, in quo Sixtus III. absolutus fuit, folio 118.

P. Auriscanum I.

Auriscanum II. de libero Arbitrio.

Valense I. 18. Episcoporum.

Valense II.

Carpentoracense.

Arelatense III.

Constantinopolitanum sub Flaviano insertum ætioni primæ Chalcedonensis.

Theodosius II. Junior Imper. ann. 27. & cum eo & post eum. Valentinianus, an. 30

Martianus, ann. 7.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
48	S. Hilarius I. Sardu	7	3	10	123
49	S. Simplicius Tiburtius	15	1	7	125
50	S. Felix III. Romanus	8	11	17	127
51	S. Gelasius Apher	4	8	17	129
52	S. Anastasius II. Romanus	1	10	24	131
53	S. Symmachus Sardu.	15	6	22	132
54	S. Hormisda Frusnonius	9	0	8	134

CONCILIA.

IMPERATORES;

Tyrium actioni IX. Chalcedonensi insertum, Beritense actioni X. Chalcedon.

Anno Domini 443.

IV. CHALCEDONENSE 630 Episcoporum contra Eutichetem, cujus loco præfuerunt Paschasius & Lucentius Episcopi & Bonifacius Presbyter.

Item VI. Synodus in Trullo, fol. 121.

P. Veneticum.

P. Turonense 8. Episcoporum.

Leo I. ann. 16.

Romanum.

Leo II.

P. Tarraconense 10. Episcoporum.

Zeno, ann. 17.

Anastasius Imperat.

Romanum.

an. 26.

P. Epaunense 7. Episcoporum.

Ravennense, quo Symmachus in pontificatu confirmatur, fol. 133.

Sex concilia Romæ celebrata sunt,

Ilerdense 8 Episcoporum.

Valentinum Hispaniæ 6. Episcoporum.

Romanum, in quo Eutychiani damnantur, fol. 135,

Iustinus I. an. 8.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.	
55	S. Iohannes I. Tuscus Mar- tyr	2	8	0	137
56	S. Felix IV. Samius	4	2	13	139
57	Bonifacius II. Romanus	2	0	2	140
58	Iohannes II. Romanus	2	4	0	141
59	S. Agapetus Romanus	0	11	19	142
60	S. Silverius Campanus	1	5	12	143
61	Vigilius Romanus	15	6	26	145
62	S. Pelagius I. Romanus	10	10	28	147
63	S. Iohannes III. Catellinus	12	11	26	150
64	S. Benedictus I. Romanus	4	1	28	152
65	S. Pelagius II. Romanus	10	2	10	153

Aurelianense 33. Episcoporum.

P. Gerundense.

Cæsarangustanum 12. Episcoporum.

Iustinianus, ann 40.

Toletanum 11.

Hierosolymitanum 11. cujus mentio fit actione 1. Constanti. 11.

Anno Domini 553.

V. CONSTANTINO-POLITANA 11. 160.

Episcoporum contra Theodorum, qui D. Virginem θεόπαιον dici volebat præfidente Menna Patriarcha confirmavit Gregorius 1. & VI. Synodus in Trullo.

Aurelianense 11.

P. Aurelianense 111. Aver-nense.

P. Aurelianense 1V.

P. Turonicum 11.

P. Parisiense 1.

Aurelianense V.

Parisiense 11.

Iustinus II. ann. 18.

Hispalense 1. robur habens à sede Romam,

Tiberius II. ann. 7.

Mauritius, ann. 19.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
66	S. Gregorius I. Romanus	13	6	10	155
67	Sabinianus Tuscus	1	5	9	159
68	Bonifacius III. Romanus	0	9	0	161
69	Bonifacius IV. Marsus	6	8	13	162
70	S. Deusdedit Romanus	3	0	23	164
71	Bonifacius V. Campanus	5	0	10	166
72	Honorius Campanus	12	11	17	168
73	Severinus Romanus	1	2	0	170
74	Johannes IV. Dalmata	1	9	9	171
75	Theodorus I. Græcus	6	5	18	173
76	S. Martinus I. Tudertinus	6	1	26	174

CONCILIA.

IMPERATORES.

Toletanum 111. Arris
 hæresis damnatur.
 P. Matisconense 1.
 P. Matisconense 11.
 Lateranense.
 Romanum.
 Romanum 72. Episcopo-
 rum de electione Rom.
 pontificis, fol. 162.
 Antiodorensē.
 P. Hispalense 11.
 Toletanum iv. 70. Epi-
 scoporum.
 Toletanum v. 21. Episco-
 porum.
 Toletanum vi. 52. Epi-
 scoporum.
 Bracarense 1.
 P. Bracarense 11.
 Toletanum vii. 38. Epi-
 scoporum.
 Romanum Lateranense
 150. Episcoporum contra
 Monothelitas, fol. 177.
 Commendatur ab Aga-
 thone in quadam decre-
 tali ad vi. Synodum.
 Toletanum viii. 55. Epi-
 scop.
 Toletanum ix. 16. Epi-
 scoporum.

Phocas ann. 3.

Heraclius, an. 29, 30.

*Constantinus III. mens.
 4.*

Constantinus III. an. 28.

ROMANI PONTIFICES.

		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
77	Eugenius I. Romanus	2	9	0	176
78	Vitalianus Signius	14	6	0	178
79	Adeodatus Romanus	4	2	5	180
80	Donus Romanus	5	5	10	182
81	S. Agatho Siculus	2	6	15	183
82	S. Leo II. Siculus	0	10	0	186
83	Benedictus II. Romanus	0	10	12	187
84	Johannes V. Syrus.	1	0	0	189
85	Conon Thrax	0	11	3	190
86	Sergius I. Syrus	13	8	23	192
87	Johannes VI Græcus dicitur esse Martyr	3	3	0	196
88	Johannes VII. Græcus	2	7	17	198
89	Sifimus vel ut alii volunt Sofinus Syrus	0	0	20	199

CONCILIA.

IMPERATORES.

Toletanus x. 17. Episcoporum.

P. Cabilonense 1.

Toletanum xi.

P. Bracarense 111.

Anglicanum 1.

Anno Domini 719.

Anglicanum 11. adversus

Monothelitas, cui inter-

fuit Iohannes Abbas ius-

sione Agathonis

V. I. CONSTANTINO

POLITANUM 111 289 E

piscoporum adversus Mo-

nothelitas. Postea vero in

Trullo fuerunt Patres 227.

loco Agathonis interfue-

runt Theodorus & Geor-

gius Presbyteri, & Iohannes

Diaconus. confirmavit Leo

11. fol. 184. & 185.

Toletanum x11.

Toletanum x111.

Constantinus IV à patre in partem Imperii suscipitur. Mezentius à militibus creatus Imperator, Constantio interfecto, scilicet non multo post occiditur. & Constantinus IV. Solus Imperat. ann. 17.

Iustinianus 11. ann. 10.

Leontius Imperium invadit, ann. 3 quo expulso Tiberius 111. ab exercitu eligitur, regnat mensibus 7. sed paulo post Iustinianus Impe-

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
90	Constantinus I. Syrus	7	0 20	200
91	Gregorius II Rom.	16	9 11	203
92	Gregorius III. Syrus	10	8 24	208
93	Zacharias Græcus	10	3 0	212
94	Stephanus I I. Romanus Ante quem tamē Stephanus quidem Presbyter à populo creatus tertio post die obiit.	5	1 0	216
95	Paulus I. Romanus. Constantinus II. hic ab aliis ponitur, quem tamen quia non legitime pontificatum adeptus, licet anno sedem occuparit, in pontifices Pla- tina merito non numerat.	10	1 0	220
96	Stephanus III. Siculus	4	5 27	222
97	Hadrianus I. Romanus	23	10 17	227

CONCILIA.

IMPERATORES.

rio restituitur duobus
istis è medio sublatis,
regnavit, an. 6.

Philippicus hæreticus,
anno uno, mens. 6.

Anastasius II. Arthe-
mius, an 3. postea sa-
cris initiatur.

Theodosius III. anno
uno.

Leo III. Iconomachus
hæreticus, an. 24.

Constantinus V. an. 34
mens. 2. dieb. 26.

Cum

Leone IV. filio, an. 5.

Romanum, quo imagines
sanctorum depingi debere
statuitur, fol. 202.

Romanum:
Francicum.
Arelatense III.

Romanum, fol. 219.

Lateranense, fol. 223.

Anno Domini 781.

VII SYNODUS GENERA-
LIS, QUÆ EST II. NI-
CÆNA CONTRA Iconoma-

Constantinus VI. cum
matre Irene, an. 19.

Irene Sola, an. 4.

* *
- -

98 Leo

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
98 Leo III. Romanus	21	0	0	234
99 Stephanus IV.	0	7	0	239
100 Paschalis I. Romanus	7	3	17	241
101 Eugenius II. Romanus.	4	6	24	243
102 Valentinus Roman.	0	0	40	245
103 Gregorius IV. Romanus	16	0	0	245
104 Sergius I I. Roman.	3	0	0	249
105 Leo IV. Roman.	8	3	6	252
106 Johannes VIII foemina Maguntina, quæ tamen inter Pontifices numeranda non est.	2	1	4	257

CONCILIA.

IMPERATORES.

chos 350. Episcoporum, cui
 præfuerunt Petrus Presby-
 ter & Petrus Monachus lo-
 co Hadriani : confirmavit
 Hadrianus I. & ex ea quo-
 que testimonium sumit Ni-
 colaus I. ad Michaellem
 Imperatorem.
 Arelatense III.
 Turonicum III.
 Babilonense II.
 Loguntinum.
 Lemense.
 apud Theodonis Villam 32
 Episcoporum.
 Quisgranense I.
 Aicinense, potius conventus
 Imperialis quam Synodu
 Episcoporum fuit.
 Quisgranense II.
 Wormaciense circa hæc
 tempora fait.
 Romanum 30 Episcoporum,
 in quo Paschalis accusatus
 se purgavit, fol. 242.

*Transfertur Impe-
 rium ad Gallos.*

*Carolus Magnus I.
 an. 14.*

*Ludovicus Pius I an.
 15.*

*Platina dicit, an. 36.
 Cum
 Lothario filio.*

*Lotharius I. | Solus,
 an. 15.*

Ludovicus II. an. 11.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
107 Benedictus III. Romanus	2	8	9	258
108 Nicolaus I. Romanus	7	9	13	260
109 Hadrianus II. Romanus	5	9	12	263
110 Johannes IX. Romanus	10	0	2	265
111 Martinus II. Gallus	1	5	0	267
112 Hadrianus III. Romanus	1	2	0	268
113 Stephanus V. Romanus	6	0	11	269
114 Formosus	5	6	0	270
115 Bonifacius VI. Tuscus	10	0	26	271

Romanum 113. Episcoporum.

Anno Domini 914.

VIII. GENERALIS SY-
NODUS CONSTAN-
TINOPOLITANA 300.

Episcoporum contra Pho-
tium: præfuerunt nomine
Hadriani Donatus Hostien-
sis, Stephanus Drepefinus
Episcopi, & Marinus Dia-
conus: hac Synodo confir-
mantur 7. præcedentes ge-
nerales, & ipsam approbat
Hadrianus.

Coloniense.

1. Moguntiacum.

2. Triburiense Concilium 22.

Episcoporum Germaniæ.

Carolus II. Calvus
an. 6.

Carolus III. Crassus
an. 12.

Arnulphus juxta
quodā dejecto Caro
lo sufficitur, an. 12.

Lodovicus III. an. 6.
Transfertur Imperiū
ad Longobardos,
apud Italos.

Berengarius I. an. 4.
apud Germanos.
Conradus I. an. 7.

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	M. d.	Dies.	Fol.
116 Stephanus VI. Romanus	1	3	0	272
117 Romanus I. Roman.	0	3	0	273
118 Theodorus II. Romanus	0	0	20	274
119 Johannes X. Romanus	2	0	15	275
120 Benedictus IV. Romanus	3	4	0	276
121 Leo V.	0		14	277
122 Christophorus I.	0	7	0	278
123 Sergius III. Romanus	7	4	16	278
124 Anastasius III. Romanus	2	0	0	280
125 Landus Romanus	0	6	21	280
126 Johannes XI. Romanus. In- vadit tum sedem alius Johan- nes, qui inter Pontifices tamen non numeratur.	13	2	3	281
127 Leo VI. Romanus	0	6	15	282
128 Stephanus VII. Romanus	2	1	12	283
129 Johannes XII. Romanus	4	10	15	284
130 Leo VII. Romanus	3	6	10	285
131 Stephanus VIII. Germanus	3	4	12	285
132 Martinus III. Romanus	3	6	10	286
133 Agapetus II. Romanus	9	7	10	287
134 Johannes XIII Romanus	9	3	5	288
135 Benedictus V. Romanus	0	6	5	290
136 Leo VIII. Romanus	1	4	0	291
137 Johannes XIV. Romanus	6	11	5	291
138 Benedictus VI Romanus	1	6	0	293
139 Donus II. Romanus	1	0	0	294

Berengarius II. an. 4.

*Apud Germ. Henricus
dictus Auceps, an. 18.
Hugo, an. 10.*

*Berengarius III. ann.
11.*

*Lotharius II. ann. 2.
Berengarius IV. cum
Alberto filio, an. 11.
Transfertur Imperium
ad Germanos.*

*Otho II. Magnus cum Ot-
tone filio, an. 12.*

*Otho III. post patrem,
an. 17.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	295
141 Benedictus VI. Romanus	8	6	0	296
142 Johannes XV. Romanus	0	3	0	297
143 Johannes XVI. Romanus	0	8	0	298
144 Johannes XVII. Romanus	10	6	10	299
145 Gregorius V. Saxo	2	5	0	300
146 Johannes XVIII. Græcus Non effct hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio sedem occupavit & reliquit.	0	10	0	302
147 Silvester II. Gallicus	4	1	10	303
148 Johannes XIX.	0	4	20	304
149 Johannes XX. Romanus	4	4	0	305
150 Sergius IV. Rom.	2	0	15	305
151 Benedict. VIII. Tusculanus	11	1	13	307

*Othonem IV. hic ponit
Platina.*

Otho IV. an. 18.

*Ratio dirigendi Impera-
toris instituitur, ann.
1004.*

Salenumstadiense.

S. Henricus II. An. 14.

*Hunc Imperatorē Pla-
tina Henricum primum
nominat, sed quia Ger-
mani in dissensione
tempore Longobardo-
rum orta alium Henri-
cum elegerunt, quem
Primum vocant, &
Platina inter Henricū
IV. nullum V. agnoscit,
sed tantum VI & VII.
visum fuit Germano-
rum numerum amp. e-
tendū esse.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Johan. XXI Rom.	11	0	9	309
153 Benedictus IX. Tusculanus	10	4	9	310
154 Sylvester III. Rom.	0	0	49	311
Pontificibus non esset annu- mandus, quia vivo Benedicto se- dem occupavit & deseruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	312
156 Clemens II.	0	9	0	313
157 Damasus II. Bavarus	0	0	23	314
158 Leo IX. Alemannus	5	2	6	314
159 Victor II. Bavarus	2	3	0	316
160 Stephanus IX. Lotharingus	0	7	8	317
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	318
162 Nicolaus I. Allobrogus	3	6	26	319
163 Alexander II Mediolanensis	11	6	0	321
164 Gregorius VII. Hetruscus	12	1	3	323
165 Victor III.	1	4	0	337
166 Urbanus II.	12	4	19	338
167 Paschalis II. è Flaminia.	18	6	7	344

CONCILIA.

IMPERATORES.

Conradus II. an. 15.

*Henricus III. Niger,
an. 17.*

Florentinum contra Simonia-
cos, fol. 317.

Sutrii, fol. 319.

Lateranense contra Simonia-
cos, ibid.

Mantuanum, fol. 323.

Duo Lateranensia, fol. 324.
& 325.

Tertium Lateranense contra
Ravennatem Archiepisco-
pum, fol. 330.

Melphi de pace componen-
da, fol. 339.

Placentinum cōtra licentiam
Ecclesiasticorum, fol. ibid.

Apud Clarummontem ad re-
cuperandam Hierosolymā,
ibidem.

Guardastalli de Homagiis,
feudis, &c. fol. 351.

*Henricus Junior V.
an. 20.*

Treassinum de cultu Eccle-
siasticorum, ibidem.

ROM. PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
168 Gelafius II. Cajetanus	1	0	5	359
169 Califtus II. Burgundus	5	10	6	363
170 Honorius II.	5	2	0	366
171 Innocentius II. Romanus	14	7	10	369
172 Cæleftinus II. Tufcus	0	5	0	372
173 Lucius II. Bononiensis	0	11	4	373
174 Eugenius III. Pifanus	8	4	20	375
175 Anastafius IV. Romanus	1	4	24	377
176 Hadrianus IV. Anglicus	4	10	0	378
177 Alexander III. Senenfis	21	0	19	381

CONCILIA.

IMPERATORES.

Lateranense contra Henricum V. fol. 355.

In Apulia. fol. 358.

Lateranense 900 Patrum de recuperanda terra sancta, fol. 364.

Ad Clarummontem contra Petrum Antipapam, folio 370

Lotharius III. Saxon^{us} ann 11.

Remense ibidem.

Pacentinum ibidem.

Pisanum pro tuenda fide ibidem.

Lateranense ne Laicus Clerico vim inferret.

Gallicanum contra Balarum Peripateticum, fol. 374.

Conradus III. Suev^{us}, ann. 15.

Ad Clarummontem contra Imperatorem Fredericum, fol. 382.

Fridericus I. cognomento Barbarossa, ann. 37.

Lateranense 280. Episcoporum, tum ut mores reformentur, tum ne infidelibus arma deferantur, fol. 388. quidam istud primum generale Latinorum faciunt. Celebratum est Anno Domini 1180. praesidente ipso summo Pontifice,

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
178 Lucius III. Lucensis	4	2	18	389
179 Urbanus III. Mediolanensis	1	10	25	391
180 Gregorius VIII. Beneventanus	0	0	57	394
181 Clemens III. Romanus	3	5	0	395
182 Clemens III. Romanus	6	7	11	397
183 Innocentius III. Anagninus	18	7	16	401
184 Honorius III. Romanus	10	7	13	406
185 Gregorius IX. Anagninus	14	3	0	409
186 Cælestinus III. Mediolanensis	0	0	18	416
187 Innocentius IV. Genuensis	11	6	12	417
188 Alexander IV. Campanus	7	0	0	422
189 Urbanus IV. Trecensis	3	1	0	428
190 Clemens IV. Narbonensis	3	0	21	431
191 Gregorius X. Placentinus	4	2	10	436

Veronense ut Christianis in
Asia succurratur, fol. 390

Henricus VI. ann. 110.

Anno Domini 1215.

SYNODUS Lateranensis
celeberrima partim contra er-
rores Abbatis Joachim, par-
tim de expugnatione terræ
sanctæ, præside ipso Rom.
Pontifice, præsentibus Patriar-
chis Constantinopolitano &
& Hierosolymitano, Metro-
politans 70. Episcopis 400.
Prioribus 800. Græci & Ro-
mani imperii legatis, oratori-
busque Regum Hierusalem,
Franciæ, Hispaniæ, Angliæ
& Cypri, fol. 405.

Lateranense contra Frederi-
cum II. Imperat. fol. 416.

Lugdunense. Citatur Impera-
tor ad Pontificem, fol. 418.

Anno Domini 1246.

LUGDUNENSE de pro-
cessione Spiritus sancti à
Patre & Filio: præfuit ipse-

*Otto V. an 3. alii e-
legerunt Philippum
Frederici filiū, quo
mortuo eligitur
Fredericus II. Ann.
33.*

*Henric. deposito Fre-
derico eligitur, quo
mortuo succedit Wil-
helmus quævis Con-
radū V. Frederici fi-
liū nōnulli præponāt.
Rodulphi, ann. 19.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
192 Innocentius V. Burgundus.	0	6	2	440
193 Hadrianus V. Genuensis	0	40	0	441
194 Johannes XXII. Ulyxbonen- nensis	0	8	0	441
195 Nicolaus III. Rom.	3	8	15	443
196 Martinus IV. Turonensis	4	1	0	447
197 Honorius IV. Romanus	2	0	1	452
198 Nicolaus IV. Asculanus	4	1	8	455
199 Cælestinus V. Esfermensis	1	5	0	459
200 Bonifacius VIII. Anagninus	8	9	7	461
201 Benedictus XI Tarvisinus	0	8	17	468
202 Clemens V. Vasco. Ab hoc Pontifice transfertur sedes in Galliam.	8	10	15	470
203 Johannes XXIII. Caturcensis Gallus	19	4	0	479
204 Benedictus XII. Tolosanus	7	3	17	487
205 Clemens VI. Lemovicensis	10	6	28	490
206 Innocentius VI. Lemovi- censis	9	8	6	496
207 Urbanus V. Lemovicensis	8	4	0	502
208 Gregorius XI. Lemovicen- sis. Refertur sedes Apostolica ex Galliis Romam.	7	5	5	504

CONCILIA.

IMPERATORES.

met Pontifex, fol. 438.

Romanum, quo Philippus Rex Franciæ Alberto Imperatori subicitur, fol. 466
Tria Concilia habuit Clementis, folio 478.

Anno Domini 1305.

CONCILIUM VIENNENSE, in quo probantur cōstitutiones, quæ in Clementinis habentur, festum corporis CHRISTI instituitur, & Begardi & B. guine damnantur. Præfuit ipsemet Pontifex, fol. 478.

Adolphus, qui electus cum Imperii jura repereret, ab Alberto Rudolphi filio interficitur. Albertus I. ann. 10.

Henricus VII. Luxemburgen. mens. 9.

*Ludovicus Bavarus III. Fredericum superat & solus Imperio positus, regnavit, ann. 33.
Carolus IV. ann. 32.*

ROMANI PONTIFICES.

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
209 Urbanus VI. Neapolitanus	11	8	0	509
210 Bonifacius IX. Neapolitanus	14	9	0	521
211 Innocentius VII. Sulmonensis	2	0	0	532
212 Gregorius XII. Venetus	0		0	538
213 Alexander V. Cretensis	0	8	0	541
214 Johannes XXIV. Neapolitanus	4	10	0	543
215 Martinus V. Romanus	14	3	0	551
216 Eugenius IV. Venetus	16	0	0	568
217 Nicolaus V. Sarzanus	8	0	0	596
218 Calistus III. Sativensis in Hispania	3	3	16	615
219 Pius II. Senensis:	6	0	0	624
220 Paulus II. Venetus.	6	10	0	646

CONCILIA.

Pisanum ad tollendum Schisma. fol. 540.

Anno Domini 1415.

CONSTANTIENSE

Concilium contra Hussitas & ad Schisma tollendum, fol. 547. confirmatur à Martino V. fol. 553.

Senense, fol. 564.

Anno Domini 1431.

BASILENSE contra Hussitas confirmatur ab Eugenio IV fol. 578.

FLORENTINUM in quo facta est unio Græcorum, Armenorum, & Latinorum, confirmatur ab Eugenio IV. qui præfuit Concilio, folio 580.

IMPERATORES.

Wenceslaus, ann. 22.

Robertus Bavarus, ann. 634.

Sigismundus, an. 27.

Albertus I l. ann. 2.

Fredericus III. ann. 54.

Maximilianus, ann.

26.

PROEMIUM PLATINÆ
IN VITAS PONTIFICUM
AD SIXTUM IV. PONTI-
FICUM MAXIMUM.

Ultra quidem in vita utilia esse
beatissime Pontifex, & huma-
no generi commoda, nemo est
qui ambigat. Scripsere Phi-
losophi multa, scripsere Mathematici ex-
cogitata, & inventa ad ingenia homi-
num excelenda. Magnum fuit (ne men-
tiar) rimari secreta naturæ, cœlos scan-
dere, atque inde ad nos doctrinam & ar-
tem earum rerum traducere, quæ auctor
& parens omnium Deus procul ab oculis
mortalium collocaverat: ut cum tantam
pulchritudinem, tantum ac tam perpetu-
um ordinem admirantes intueremur, ma-
jestatem divini Numinis merito collau-
daremus. Negari certe non potest, quin
ex hac philosophandi ratione magna uti-
litas ad homines pervenerit ingenio præ-
sertim utentes: quippe pulchritudine Di-
vinitatis commoti humana contemnen-
tes,

P R A E F A T I O.

tes, vitam cœlestem in terris ducere nituntur. Verum (ut ait Poëta) Non omnia possumus omnes. Inveniendâ igitur via fuit, quæ omnibus aditum ad fœlicitatem præstaret, ne solis Philosophis consultum videretur. Ea certe rerum antea gestarum cognitio est, quas ipsa historia continet, ex qua non quid una, sed quid omnes ætates egregie fecerint colligentes, magistrâ vitæ nostræ vetustatem ipsam habituri, privati etiam quovis imperio digni existimamur. Præterea ex hac cognitione, ad prudentiam, ad fortitudinem, ad modestiam, ad omnes denique virtutes animi hominum ita concitantur, ut laude ipsa nil antiquius: turpitudine autem nil detestabilius existiment. Quid si veteres illi apud quos virtus in precio fuit, celebrari majorum suorum statuas in foro collocatas pro tempore ac aliis in locis publicis volebant ad utilitatem hominum respicientes: quanti à nobis faciendâ est historia, quæ non muta, ut statuæ, non vana, ut picturæ, veras præclarorum virorum imagines

P R Æ F A T I O.

gines nobis exprimit, quibuscum loqui, quos consulere & imitari ut vivos fas est. Adde præterea quod historiæ lectio quæ vitam hominum continet, ad eloquentiam, ad urbanitatem, ad usum rerum quavis facultate gerendarum confert plurimum: atque adeo quidem, ut eos etiam qui rebus gestis nequaquam interfuere, dum aliquid compositæ atque eleganter narrant, supra cæteros sapere & intelligere arbitramur. Tu itaque Theologorum ac Philosophorum princeps, hac hominum utilitate motus, simulque dignitati Ecclesiasticæ consulens, non frustra mandasti, ut res gestas Pontificum scriberem, ne illorum benefacta perirent negligentia scriptorum, qui suo sudore & sanguine hanc rempub. Christianam tam amplam nobis, tamque præclaram reliquere: utque deinceps haberent posteri nostri quo ad bene, beateque vivendum incitarentur, cum legendo perdiscerent quid imitari, quidve fugere oporteret. Non sum tamen nescius futuros quosdam, qui dicant me hoc onus frustra suscep-

P R A E F A T I O.

cepisse, cum id antea à plerisque factum sit. Leguntur certe multi (Damasum semper excipio) qui nullum florem orationis, nullam compositionem & elegantiam sequuntur, non de industria (ut ipsi jactitant) ornatum fugientes, quod elegantissimo stilo res sacræ scribi non debeant, sed inscitia & ignoratione bonarum literarum. His autem objicere Augustini, Hieronymi, Ambrosii, Gregorii, Leonis, Cypriani, Lactantii eruditionem & doctrinam sit satis, qui hac in re Ciceronis auctoritatem sequentes arbitrati sunt, nil esse tam incultum & horridum, quod non splenderet oratione. Non negaverim tamen huic generi scribendi difficultatem quandam inesse, cum nudis verbis interdum, ac minus Latinis quædam exprimenda sunt, quæ in nostra Theologia continentur. Hæc autem ad Latinitatem qui referant, magnas perturbationes ingenii nostrorum temporum, hac consuetudine imbutis afferat necesse est, mutatis præsertim terminis, unde omnis disputandi ac ratiocinandi series colligitur.

Sed

P R Æ F A T I O.

Sed habeat hanc quoque auctoritatem ætas nostra, vel Christiana Theologia potius. Fingat nova vocabula, Latina faciat, ne veteribus tantummodo id licuisse videatur. Verum jam tandem huic proœmio finem imponam, ubi lecturos prius admonuero non esse mirandum, si cum Pontificum vitas & mores scripturum me pollicitus sum, Imperatorum quoque, Principum, ac Ducum res gestas inseruerim. Adeo enim hæc simul connexa sunt, si primos Imperatores dum Christianis adversantur, si ultimos dum favent, inspicias, ut alterum integre sine altero exprimi nequiverit. Legant ergo æquo animo, & si quid emolumenti ex hac scriptione nostra perceperint, tibi soli Pontifex optime gratias agant, cujus sanctissimo imperio libenter obtemperavi.

P L A T I N Æ

De vitis Pontificum

H I S T O R I A ,

*Quam à vita Christi meritò auspi-
catus est.*

Ad SIXTUM IV. Pontificem
Maximum.

C H R I S T U S .

NOBILITATIS Maximam partem
duci ex his majoribus, qui clari justique
fuere, quique ob singularem aliquam
virtutem imperaverunt, nemo est qui
ambigat, nisi Platonis auctoritatem non
adeo probat, cujus quadripartitam de
nobilitate divisionem, quantum ad genus pertinet,
Christus rex noster consecutus est. Quem enim ex
gentilibus habemus, qui gloria & nomine cum David
& Salomone, quique sapientia & doctrina cum Chri-
sto ipso conferri merito debeat ac possit? Neminem

A

certe.

certe. Nascitur Christus ex tribu Juda, nobilissima quidem ob vetustatem & imperium inter Hebræos, unde Propheta Jacob inquit: Non auferetur sceptrum de tribu Juda, quoad venerit qui mittendus est: is erit profecto expectatio gentium. Quot autem reges vel duces vel pontifices in ea tribu fuerint, non attinet dicere, cum libri tum novi, tum veteris testamenti hujus nobilissimæ genealogiæ mentionem faciant. Verum cum post longissima tempora inter Aristobolum & Hircanum, Alexandri regis & pontificis filios, orta feditio de principatu esset, tandem Herodi alienigenæ regnum Iudæorum à Romanis traditur: ex patre enim Idumæo, & matre Arabæ natus, & Iudæorum legisperitos interfecit, & genealogias incendit, ad integendam generis sui notam. Cessavit ergo, ac merito quidem eorum unctio, hoc est imperium, quia ex Danielis sententia sanctus sanctorum venerat, quem Maria virgo, angelo annunciante, ex spiritu sancto concepit, & peperit in Bethleem Iudæ, Cyrino tum Syriæ præside, anno ab urbe condita septingentesimo quinquagesimo secundo: imperii vero Augusti Cæsaris, qui tum orbi imperitabat anno quadragesimo secundo. Imperium enim à Cajo Cæsare, tum propinquitatis, tum hæreditatis jure accipiens: vel potius pulsus ac interfectis parricidis tyrannisque, rempubl. usurpare conantibus, monarchiam orbis terrarum in meliorem formam redigens, suis temporibus miram felicitatem præstitit. Nam pacatis rebus tum externis, tum domesticis tanto in honore non solum apud suos, verum etiam apud externos reges fuit, ut ejus nomine civitates conderent, quas Sebastas vel Cæsareas appellarunt. Venere etiam multi reges ad urbem visendi hominis causa, quos ita comiter, & perbenigne suscepit, ut ex amicis sibi amicissimos redderet. Cum civibus autem suis humanissime vixit; in delinquentes clemens, erga amicos liberalissimus est habitus: in comparandis amicis rarus, in retinendis con-

constantissimus. Liberalium artium adeo studiosus fuit, ut nullus pene laberetur dies, in quo non legeret aliquid, aut scriberet, aut declamaret. Ingenio & doctrina Sallustii, Livii, Virgilii, Horatii, Asinii Pollionis, Messalæ Corvini oratoris insignis delectatus est, quorum scriptis etiam ejus res gestæ immortalitatis commendatæ sunt. Urbem Romam ita exornavit, ut gloriatus sit, se urbem lateritiam invenisse, marmoream relinquere. Hanc felicitatem quæ (ne mentiar) magna fuit, majorem certe reddidit saluberrimo ortu suo Christus rex noster. Intercessere autem à creatione mundi usque ad hunc felicissimum natalem diem, anni quinque millia centum & nonaginta novem. Nascitur puer sine dolore matris: quippe qui divinus erat, non humanus partus, unde mater integra statim surrexit, & infantem de more pannis involvit. E taberna autem meritoria in transiberina regione ex terra oleum erupit, ut ait Ensebius, fluxitque toto die sine intervallo, Christi gratiam gentibus ostendens. Narrat Orosius, Augustum Cæsarem eadem die mandasse, ne quis se dominum deinceps vocaret; divinantem credo verum principem orbis terrarum ac mundi totius natum esse. Idem quoque mandavit ut in orbe Romano omnium hominum capita censu notarentur: ac si majori principi rationem gubernati imperii aliquando redditurus esset. Huic autem censui Cyrinum virum consularem ex senatus consulto præfecit. Pax præterea & quies tanta fuit, tum domi, tum foris, quanta nunquam antea. Hunc enim justitiæ & pacis regem prophetæ appellarunt. Defertur autem octava die ad templum circumcisionis causa: neque enim venerat abrogare legem, sed adimplere. Erat autem circumcisio testamenti signum inter Deum & homines, ut ait Augustinus. Die vero tertio decimo adoratur à Magis, & muneribus donatur, qui ex oriente Hierosolymam ejus rei causa venerant. Magos enim quidam orientales populi reges

suos & sapientes appellant. Ne vero legem Moseos prætermittere videretur, mater purificationem sumptura, licet intacta & incorrupta lustratione minime indigeret, puerum ad templum defert. Hunc autem Symeon vir justus & singularis religionis, in ulnis retinens, divino numine afflatus, regem suum, & salvatorem profitetur, unde Iesus Christus appellatus est. Nam Iesus nomen salvatoris est, Christus vero regis, qui mystico illo chrismate unctus, quo reges omnes, Messias hebraice dicitur. Ut enim Romani imperatores purpura, sic Hebræorum reges unguento cæteris insigniores habebantur. Idem facit Anna spiritu prophético incitata. Quid de Christo senserint Sibyllæ, non est cur scribamus, cum omnes fere ejus saluberrimum adventum prædixerint. Celebrata hac lustratione, recognitoque jure primogenitorum secundum legem divinam, in Nazareth patriam rediere civitatem Galilææ: ubi per quietem Ioseph, existimatus Christi pater, ab angelo admonetur ut fugiens in Ægyptum puerum secum & matrem deferat. Futurum enim paulo post, nisi id fecerit, ut Herodes, puerum occideret. Verum id agere tunc quod destina-verat homo crudelissimus non potuit. A filiis enim ob sævitiam accusatus, Roman ad causam dicendam proficiscitur: qui simulata concordia in provinciam rediens, Aristobolum & Alexandrum filios, adolescentem quidem egregios & doctos, quippe qui apud Cæsarem Augustum fuerant educati, in Cæsarea laqueo pereunt. Ad necem deinde puerorum conversus homo regnandi cupidus, quod natum esse alterum regem Iudæorum à prophetis intellexerat, omnes qui tum in Bethleem erant & finibus suis, à bimatu & infra occidi jubet, secundum tempus quod à Magis exquisierat: nec filio proprio ejus atatis parcat. Unde ferunt Augustum Cæsarem crudelitatem hominis detestatum hoc dixisse: Maluissimè Herodis porcus esse quam filius. Iudæi enim ex lege non modo degustare

sed tangere etiam suillam carnem prohibentur: quare fit ut neque eos alant, neque comedant: hanc ob rem in porcos clementes dicuntur. Iosephi autem septennio in Ægypto commoratus, ubi Herodem tyrannum tabo & sacro igne mortuum intellexit, Hierosolymam cum puero proficiscitur: nec diu ibi immoratus, quod Archelaum Herodis filium regnare intellexerat, in partes Galilææ, aliterius imperio obremperantes, secessit, & Nazareth civitatem incoluit, unde puer Nazareni nomen sumpsit. Dum autem in Ægypto esset, cecidere (ut Hieronymus ait) deorum omnium simulacra, cessarunt oracula, & mors quorundam dæmonum subsequuta est ex vaticinio prophetæ: Ecce (inquit) levem nubem conscendet, & movebuntur simulacra Ægypti ab ejus conspectu, & cor Ægypti in ejus medio tabescet. Annum vero duodecimum agens, Hierosolymam cum parentibus de more ad diem festum celebrandum proficiscitur. Hivero postea peracto sacro abeuntes, cum puerum subsequi non viderent, sollicitudine pleni ad templum redeunt, eumque doctores sciscitantem offendunt, quod maxime adolescentem deceret. Supra ætatem enim sapiebat: quia (ut Evangelista ait) Dei gratia & virtus in illo erat. Parentes deinde bene monentes secutus, in patriam revertitur. Quid vero egerit in hac ætate usque ad trigesimum annum, quo à Iohanne Zachariæ filio aqua baptizatus est, dicere prætermittam, cum non solum evangelia & epistolæ rebus à se optime ac sanctissime gestis plenæ sint, verum etiam eorum librori, qui ab ejus vita, moribus & institutis abhorruere. Flavius ille Iosephus qui lingua græca antiquitatem judaicam viginti libris conscripsit, cum ad Tiberij principis imperium venisset, fuit (inquit) eisdem temporibus Jesus vir quidam sapiens, si tamen virum cum nominare fas est. Erat enim mirabiliun operum effector, ac hominum doctor: eorum maxime qui veræ vera sint libenter audiunt. Hanc ob rem multos

tum ex Iudæis, tum ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc autem cum Pilatus à principibus nostræ gentis instigatus, in crucem agendum censuisset, non tamen hi deseruere qui cum ab initio dilexerant. Eisdem præterea die tertio post mortem vivus apparuit, quemadmodum divinitus inspirati prophetæ, & hæc & alia de eo innumerabilia miracula futura esse prædixere. Perseverat & usque in hodiernum diem celebre Christianorum nomen ab ipso sumptum: perseverat & genus. Idem quoque Josephus Iohannem Baptistam verum prophetam, & ob eam rem ab omnibus in pretio habitum, jussu Herodis, magni Herodis filii paulo ante mortem Christi, cæsum fuisse affirmat in castello Macherunta, non quod sibi & regno timeret (ut idem ait) sed quod Herodiadem Agrippæ sororem, ac Philippi fratris viri optimi uxorem incestis nuptiis sibi conjunxerat. Hic est ille Johannes, quo nemo major inter natos mulierum fuit, Salvatoris nostri sententia. Interficitur & Christus verus Dei filius, veritatis, justitiæ, pietatis, religionis assertor, anno decimo octavo Tiberii Cæsaris: ætatis vero suæ anno trigesimo tertio: & eo magis quod ei vita propagata est ab octavo calendas januarii usque ad octavam calendas aprilis, quo die conceptus in virginis utero est de spiritu sancto. Accusatus à Judæis, quod sabbatis non vacaret, salutem hominum quovis tempore consulens: & quod baptismum circumcisioni anteferreret, & quod abstinentiam suillæ carnis auferret: quibus in rebus judicæ religionis sacramenta consisterent. Cædis autem tam nefariæ etiam cæli ipsi signa dedere. Nam & solis tanta defectio facta est hora sexta diei, ut & dies in obscuram noctem versus sit: & Bithynia etiam licet multum à Hierosolymis distet, terramotu concussa: & multa Nicenæ urbis ædificia corruere: & velum templi, quod separabat duo tabernacula scissum: audita & vox ex adyto templi Hierosolymitani:

Transf

Transmigremus cives ex his sedibus. Admonitus Tiberius à Pilato de Christi morte ac dogmate ad senatum retulit; censuitque Christum in Deos referendum, ac templo honorandum. Fieri id non modo senatus vetuit, quod non ad se prius, sed ad Tiberium scripsisset Pilatus, verum etiam pellendos utbe tota Christianos censuit. Proposita sunt accusatoribus præmia, quos Tiberius à tanto scelere minis & morte prohibuit; Autores autem tam nefarii patricidii pœnas dedere. Nam & Iudas laqueo vitam sibi ipse, & Pilatus maximis calamitatibus vexatus sibi manum iniecit, licet sint qui scribant eum sceleris pœnituisse, ac veniam à Deo meritum. Iudæi autem amissa libertate iusti sanguinis meritis pœnas adhuc luunt. Hæc sunt fere quæ de vita Christi Regis ac pontificis nostri quam brevissime scribenda censui, quæ & mihi facilius ad opus mente conceptum daretur, & legentibus gratior fieret lectio, quæ tanquam irriguus fons ab imperatore Christianorum in pontifices Romanos per ordinem usque ad tempora Sixti quarti derivaretur.

P E T R U S

Post Christi mortem & resurrectionem, completis jam diebus pentecostes, spiritum sanctum accepere discipuli: quo imbuti variis linguis res gestas summi Dei locuti sunt, etsi plerique eorum sine ulla eruditione sint habiti, maxime vero Petrus & Iohannes. Eorum autem vita ad utilitatem communem respiciebat: nil proprii habebant, quicquid ante pedes eorum ob religionem ponebatur, id totum vel particabantur inter se ad commoda naturæ, vel pauperibus erogabant. Hi vero provincias partiti sunt: Thomas Parthos sortitus est, Matthæus Æthiopiam, Bartholomæus Indiam citerionem, Andreas Scythiam, Iohannes Asiam: Unde & apud Ephesum commoratus,

post longos labores & diutinas sollicitudines è medio sublatus est : Petro autem principi Apostolorum Pontus, Galatia, Bithynia, Cappadocia obtigit. Apostolus enim natione Galilæus ex Bethsaïde civitate Iohannis filius, Andrea apostoli frater, primus sedit annis septem in episcopali sede apud Antiochiam Tiberii tempore: qui Augusti privignus & hæres, annis viginti tribus varie imperavit. Neque enim inter malos omnino, neque inter bonos principes numerari potest. In homine fuit multa literatura, & gravis eloquentia: bella per se nunquam, sed per legatos gessit, tumultus exortos prudenter suppressit. Multos reges à se blanditiis evocatos nunquam remisit, maxime vero Archelaum Cappadocem, cujus regnum in provinciam vertit. Multos senatores proscripsit: quosdam etiam interfecit: magnis quoque suppliciis ab eodem necatur C. Asinius Gallus orator, Asinii Pollionis filius. Moritur & Vocienus Montanus Narbonensis orator in Balearibus, eò enim relegatus à Tiberio fuerat. Fratrem quoque Drusum veneno ejus jussu necatum, tradunt historici. Hac tamen moderatione usus est, ut publicanis quibusdam & præsidibus provinciarum augenda esse vectigalia dicentibus, responderit: Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere. Mortuo Tiberio C. Claudius cognomento Caligula, à Castrensi joco ducto, imperium occupat. Filius enim Drusi Augusti Caesaris privigni, & ipsius Tiberii nepos habebatur, homo omnium sceleratissimus. Nil enim vel domi vel foris strenue gessit. Avaritia omnia expilavit: tantæ libidinis fuit, ut etiam sororibus stuprum intulerit. Tantæ crudelitatis, ut sæpius exclamasse dicatur, Utinam populus Romanus unam cervicem haberet! exules quoque omnes interfici jussit. Nam cum unum ab exilio revocasset, quæteretque quid potissimum exules optarent, cum ille imprudenter respondisset; mortem principis; omnes passim sustulit. De conditione
tempo-

temporum suorum sæpe etiam questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur, velut Tiberii tempora, quibus obtrita ferunt ad viginti millia hominum casu theatri apud Tarracinam. Ita autem Virgilij, & Livij gloriæ invidit, ut paulum abfuerit, quin eorum scripta & imagines ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ: alterum ut verbosum in historia negligentemque carpebat. Dicebat Senecam arenam esse sine calce. Præterea Agrippam Herodis Regis filium à Tiberio in carcerem conjectum, quod Herodem accusavit, liberat, & regem Iudææ facit: ipsum autem Herodem perpetuo exilio Lugdunum relegat: Scipsum vero in deos transfert: imagines in templo Hierosolymitano collocat. Postremo autem à suis tandem necatur, imperii anno iij. Mense x. Duo libelli in scriptis ejus reperti sunt: quorum alteri pugio, alteri gladius pro signo erat impressus. Ambo lectissimorum virorum utriusque ordinis senatorii & equestris nomina & notas continebant, morti destinatorum. Inventa est & ingens arca variorum venenorum, quibus mox, Claudio Cæsare jubente, demersis, infecta maria traduntur, non sine magno piscium interitu, quos evertos in proxima littora passim æstus ejecit. Libuit hæc hominum monstra perscribere, quo facilius apparet Deum vix potuisse tum retineri ab excidio orbis terrarum mundique totius, nisi & filium misisset, & apostolos: quorum sanguine humanum genus Lycaonem imitatum ab interitu redimeret. Horum itaque temporibus fuit Petrus ille, quem his verbis Christus allocutus est: Beatus es Simon bar Iona; quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ac tibi dabo claves regni cælestis, potestatemque ligandi & solvendi. Is vero omnium diligentissimus, ubi Asiaticas ecclesias satis confirmasset,

confutatis eorum opinionibus, qui circumcisionem approbabant, secundo Claudii anno in Italiam venit. Claudius enim C. Caligulae patruus, quem nepos in ludibrium reservaverat, imperium accipiens, quintus ab Augusto Britanniam, quam neque ante Iulium Caesarem, neque post eum quisquam attingere ausus est, in deditioem accepit. Orcadas insulas Romano adjecit imperio: Iudaeos tumultuantes Roma expulit, compressit & seditiones in Iudaea à quibusdam pseudoprophetis. Obtrita etiam sunt triginta millia Iudaeorum in portis Hierosolymitani templi azymorum diebus, Cumano ejus jussu procurante Iudaeam. Laboratum eodem quoque tempore annonae caritate ubique est, Agabo propheta tantam calamitatem praediciente. Ab externo hoste securus perfecit aquaeductum, cujus ruinas apud Lateranum cernimus à Cajo inchoatum. Emittere quoque Fuscium lacum est aggressus, non minus compendii spe quam gloriae, cum quidam privato sumptu emissurum se polliceretur, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum millia partim effosso monte, partim exciso, cuniculum aegre absolvit post undecim annos, triginta millibus hominum ibi sine intermissione elaborantibus. Portum quoque Ostiensem, quem adhuc cum admiratione intuemur, extruxit, ducto dextra laeva-que brachio ad coercendos maris fluctus. Messalina uxore convicta probri interfecta, Agrippinam Germanici fratris sui filiam, contra jus fasque ducit uxorem, à qua postea imperii decimoquarto anno boletis veneno illitis necatur. Petrus itaque Romani caput orbis terrarum tunc venit: & quod hanc sedem pontificali dignitati convenientem tenebat, & huc profectum intellexerat Simonem magum Samaritanum quendam, qui praestigiis suis eo erroris jam peduce- rat populum Romanum, ut Deus crederetur. Romae enim jam titulum adeptus erat inter duos pontes positum, ac latinis literis sic scriptum: Simoni Deo

sancto. Hic dum in Samaria esset, tamdiu se credere in Christum simulavit, quoad baptismum à Philippo uno ex septem diaconis acciperet, quo quidem postea in malam partem utens, multarum hæresum fundamenta jecit, cum Selenè impudica muliere, quam secleris sociam habuit, provocare Petrum miraculis, morte pueri, homo nefarius ausus est: quem ejus crimina primo movere visa sunt. Verum cum postea nihilominus puer jaceret, in nomine Iesu Petro jubente surrexit. Hanc ob rem indignatus Simon, vidente populo se volaturum ex Capitolino monte in Aventinum pollicetur, si Petrus subsequi vellet, ea ratione dignosci posse, uter ipsorum sanctior haberetur, & Deo charior. Cum jam volaret, rogatu Petri ad cælum manum tendentis ac rogantis Deum, ne deludi magicis artibus tantum populum sineret, Simon decidit, ac crus infregit: cujus dolore non ita multo post Aritiæ mortuus est. Nam eo post tantam ignominiam delatus à suis fuerat. Hinc Simoniaci hæretici originem habent: qui donum spiritus sancti emere ac vendere consueverunt: quique affirmabant creaturam non à Deo esse, sed ex superna quadam virtute provenire. Conversus deinde ad propagandum verbum Dei Petrus sermone & exemplo, rogatur à Romanis ut Iohanni cognomento Marco, ejus in baptisinate filio, conscribendi Evangelii negotium tradat. Probata namque erat ejus vita, probati mores. Is enim (ut Hieronýmus ait) in Israel sacerdotium agens secundum carnem Levita, id est, additus vel appositus, ad Christi fidem conversus, in Italia Evangelium scripsit, ostendens quid generi suo deberet & Christo. Extant ejus evangelia testimonia Petri comprobata. Deinde vero in Ægyptum missus (ut ait Philo Iudæus scriptor egregius) ubi docendo & scribendo Alexandrinam ecclesiam optime constituisset, doctrina ac moribus insignis, octavo Neronis anno Alexandria moritur, & sepelitur, in locumque demortui Anianus

nus sufficitur. Anno vero antè, moritur & Iacobus, cognomento Iustus, Domini frater. Nam ex Ioseph & alia uxore natus erat: vel (ut alii volunt) ex sorore Mariæ Christi matris. Hic enim (ut Egesippus ait, apostolorum temporibus vicinus) in utero matris sanctus fuit, vinum & siceram non bibit, nil carnis degustavit unquam, intonsus, nec balneo, nec unguento usus est, vestibus lineis tantummodo indutus. Sancta sanctorum ingressus, ita assidue flexis genibus pro salute populi orabat, ut ejus genua camelorum more occalluerint. Verum abeunte ex Judæa Festo ipsius provinciæ gubernatore, priusquam ei Albinus succederet, pontifex Ananus, Anani filius compellens publice Iacobum Christum Dei filium regare, reculantem lapidibus obiri iussit: qui cum præceps de pinna templi dejectus esset, semivivus adhuc, & manus ad cælum tendens pro persecutoribus oraret, fuste, quo fullones utuntur, tandem necatur. Refert autem Iosephus, hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut propter ejus necem publice creditum sit Hierosolymam esse subversam. Hic est ille Iacobus, cui Dominus post resurrectionem apparuit, cuique panem benedicens ac frangens dixit; mi frater, comede panem tuum, quia filius hominis è morte resurrexit. Annis vero triginta Hierosolymitanæ ecclesiæ præfuit, id est, usque ad septimum Neronis annum. Cujus sepulchrum juxta templum unde dejectus fuerat cum titulo, Hadriani temporibus, adhuc extabat. Mortuum quoque Barnabam Cyprium, qui Ioseph Levites cognominatus est, ante Petri martyrium constat. Hic enim cum Paulo gentium Apostolus electus, unam tantum epistolam ad ecclesiam pertinentem conscripsit, licet ea quoque inter apocryphas scripturas habeatur. Dissentiens item à Paulo ob Marcum discipulum, in Cyprum proficiscitur Marco comite: ubi Christi fidem prædicans martyrio coronatur. Paulus autem, qui antea Saulus dicebatur ex tribu Benjamin & oppido Iudææ

Gisca-

Gifcalis originem ducebat : Quo à Romanis bello capto , cum parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigravit : inde Hierosolymam ob studia legis missus , à Gamaliele viro doctissimo eruditur. Acceptis deinde epistolis à pontifice repli, eos persequens , qui Christum verum Deum esse profiterentur, Stephani protomartyris neci interfuit. At vero cum Damascum pergeret , spiritu divino ad fidem compulsus , vas electionis vocari meruit : nomenque à Paulo proconsule Cypri accepit, quem prædicatione ad fidem redegerat. Una deinde cum Barnaba multis urbibus peragratis, Hierosolymam rediens, à Petro, Iohanne, Iacoboque gentium apostolus eligitur. Hic autem post Christi mortem anno vigesimoquinto, id est, Neroniani imperii secundo, eodem tempore quo Festus procurator Iudææ Felici successit, Romam vincetus, Aristarcho concaptivo comitante, ut civis Romanus mirritur : ubi biennio in satis libera custodia manens, cum Iudæis quotidie disputabat. Dimissus tandem à Nerone, & prædicavit multa, & scripsit. Extant & ejus decem ac quatuor epistolæ : ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Thessalonicenses duæ, ad Timotheos duæ, una ad Titum, ad Philemonem altera : quæ ad Hebræos ejus nomine fertur, incerta habebatur propter styli sermonisque differentiam. Erant etiam olim qui hanc & Lucæ, & Barnabæ, & Clementi ascriberent. Scripsit & Petrus duas epistolas, quæ Canonicæ nominantur. Secunda à plerisque ejus esse negatur quod à stylo primæ dissideat. Verum quia pluribus intentus esse non poterat, cum orationi & prædicationi vacaret, duos Episcopos ordinavit, Linum scilicet & Cletum, qui sacerdotale ministerium Romano populo & advenis bene sentientibus exhiberent. His rebus intentus vir sanctissimus, tantum nominis sibi apud omnes comparaverat, ut jam fere pro Deo coleretur. Hanc ob rem indignatus Nero,

mor-

mortem hominis quærere: unde Petrus monentibus
 amicis ad declinandam invidiam & iram principis,
 via Appia ab urbe discedens, ad primum lapidem
 Christo (ut verbis Egesippi utar) fit obviam, quem
 quidem adorans rogat, Domine quo vadis? Tum
 Christus, Romam iterum crucifigi. Extat facellum
 eo in loco ubi hæc verba sunt habita. Tum Petrus
 de martyriò sui ipsius dictum existimans, quod in se
 Christus passurus videret, ad urbem rediit: ac statim
 Clementem episcopum consecrat, eique cathedram
 & ecclesiam Dei commendat his verbis: Eandem ego
 tibi potestatem ligandi & absolvendi trado, quam
 mihi Christus reliquit: spretis ac contemptis rebus
 omnibus, tum corporis, tum fortunæ, oratione &
 prædicatione salutis hominum, ut bonum pastorem
 decet, consule. Cum hæc autem ita disposuisset, non
 multo post unà cum Paulo jussu Neronis necatur,
 ultimo ejus anno, diversis tamen cruciatibus. Petrus
 enim cruci affigitur capite in terram verso, elevatis-
 que in sublime pedibus: ita enim voluit: quod dice-
 ret se indignum esse, qui mortem Salvatoris imitare-
 tur. Sepultus est autem in Vaticano via Aurelia se-
 cus hortos Neronis, non longe à via triumphali, quæ
 ad Apollinis templum ducit. Sedit autem annis xxv.
 Paulus vero eodem die capite mulctatus, funerarur
 via Ostiensi, anno post mortem Christi trigesimo sep-
 timo. Hoc idem approbat Cajus historicus in Pro-
 culum quendam Cataphrygum disputans: Ego (in-
 quit) trophæa apostolorum habeo quæ ostendam: sive
 enim via regali pergas, quæ ad Vaticanum ducit, sive
 Ostiensi, trophæa eorum invenies, qui hanc stabili-
 vere ecclesiam, duo certe fuere, Petrus & Paulus.
 Præterea vero in eisdem Neronianis hortis multi ci-
 neres sanctorum martyrum reconditi sunt. Nam
 cum incendium tempore Neronis, à clivo Scauri ad
 Esquillas usque, sex diebus vagatum, multas fortunas
 civium consumpsisset, ac omnis culpa principi ascri-
 beretur,

beretur, ipse (ut ait Cornelis Tacitus) abolendo rumori intentus, falsos testes subornavit, qui id factum à Christianis causarentur. Unde tot capti & interfecti sunt, ut ex eorum cádaveribus per aliquot noctes lumina coëntinua dicantur. Sunt tamen qui dicant illud incendium ab eo excitatum fuisse, vel ut Trojæ ardentis similitudinem cerneret, vel offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustiis flexibusque vicorum, homo libidinosus, intemperans, sævus: & avunculo Caligulæ omnibus in rebus nequior ac sceleratior. Nam & magnam partem senatus interfecit, & turpiter in scena videntibus omnibus cecinit ac saltavit. Tantæ præterea luxuriæ fuit, ut frigidis lavaretur unguentis, retibusque aureis piscaretur, quæ attrahere funibus purpureis consueverat. Hæc omnia vitia principio imperii sui ita occultavit, ut bonam spem omnibus præ se ferret. Nam cum admoneretur, ut in supplicio cujusdam capite damnati ex more subscriberet, Quam vellem (inquit) nescire literas: splendide tamen, cum in urbe, tum foris ædificavit. Nam & thermas suo nomine Romæ, & domum auream, & porticum trium millium passuum mira celebritate perfecit: & portum Ancii quem ego nuper mira cum voluptate inspexi, sumptuosissimis operis extruxit. Ad sævitiam ejus redeo, qua in Senecam præceptorem, in M. Anneum Lucanum poetam egregium, in matrem Agrippinam, in uxorem Octaviam, in Cornutum philosophum præceptorem egit, in omnes denique qui aliquo in pretio apud cives suos erant, usus est. Tandem vero populi Romani iram & odium ita in se concitavit, ut ad pœnas quæsitus quam diligentissime sit. Quæ tales profecto erant, ut victus in publicum subfurca duceretur, & virgis usque ad necem cæsus, in Tiberim projiceretur. Verum is fugiens ad quartum milliarium, in suburbano liberti sui inter Salariam & Nomentanam viam semetipsum interfecit, ætatis sui anno XXXII, imperii vero XIV.

LINUS I. PONTIF. II.

Linus, natione Tuscus, patre Herculaneo, ab ultimo Neronis anno usque ad Vespasiani tempora pervenit: à consulatu Saturnini & Scipionis usque ad Capitonem & Ruffum consules. Hoc autem intervallo imperarant, sed brevi tempore, Galba, Otho, Vitellius. Galba enim vir antiquissimæ nobilitatis in Tiberia Imperator à militibus creatus, ubi Neronis mortem comperit, Romam confestim venit. Verum cum omnes avaritiæ ac segnitie offenderet, insidiis Othonis Romæ ad lacum Curtii jugulatur septimo imperii sui mense, cum Pisone nobilissimo adolescente: quem in filium per adoptionem susceperat. Vir certe fuit vita privata insignis, militaribus ac domesticis in rebus. Sæpe tamen consul, sæpe proconsul, frequenter dux fuit gravissimis bellis. Hunc ut laudem, facit Marcii Quintiliani doctrina, quem secum Galba ex Hispania Romam duxit. Otho vero, materno genere quam paterno nobilior, vita privata molli, quippe qui Neronis familiaris fuerat, inter tumultus (ut dixi) cædesque invasit imperium. Cum autem civile bellum contra Vitellium in Germania Imperatorem creatum molitus, tribus levibus præliis superior fuisset, uno ad Alpes, alio apud Placentiam, tertio ad Castorem, quarto apud Ebriacum superatur, unde rerum desperatione sibimet manum injecit, imperii sui mense 3. At Vitellius, familia magis honorata quam nobili, Romam veniens, ac imperio potitus, in omnem nequitiam, sævitiam & ingluviem prolapsus est. Nam tantæ voracitatis fuit, ut sæpius in die comederet, & una cœna, suo jussu, duo millia piscium, & septem millia avium apposita sint. Verum ubi comperit Vespasianum, apud Judæam Palæstinæ ab exercitu imperatorem creatum, cum legionibus adventare, primum deponere imperium constituit:

postea vero à quibusdam animatus, sumptis armis Sabinum Vespasiani fratrem cum Flavianis in Capitolium compulsi: quo quidem succenso, omnes concremati sunt. Quare superveniente Vespasiano, cum nullum veniæ locum sibi reliquisset, è cella palatii, in qua delituerat, turpissime tractus perviam sacram, nudus ad scalas Gemonias ducitur, ubi excarnificatus in Tiberim projicitur. Hoc itaque tempore Linus fuit Petri successor. Sunt qui hunc locum Clementi ascribant, & Linum ac Cletum prætermittant, quos non solum historia, verumetiam Hieronymi autoritas reprehendit: Quartus (inquit) post Petrum Romæ episcopus Clemens fuit, siquidem Linus secundus, Cletus tertius sunt habiti, tamen Latinorum plerique post Petrum statim Clementem numerent: quem certe constat (tantæ modestiæ fuit) coegisse Linum ac Cletum ante se munus pontificatus obire, ne posteris hæc principatus ambitio perniciosi exempli haberetur: licet eidem Petrus quasi ex testamento successoris locum tradiderit. Linus vero ex mandato Petri constituit, ne qua mulier nisi velato capite templum ingrederetur. Præterea vero ex sacris ordinibus bis in urbe habitis, presbyteros decem & octo, episcopos undecim creat. Scripsit & res gestas Petri, maxime vero ejus contentionem cum Simone mago. Hujus autem temporibus fuit Philo Iudæus, natione Alexandrinus, qui multa ita eleganter & graviter scripsit, ut dictum merito sit, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo. Is autem sua doctrina & elegantia Appionis temeritatem contra Judæos ab Alexandrinis missam compescuit. Romæ vero imperante Claudio consuetudinem cum Petro habuit. Inde multa de laudibus Christianorum conscripsit. Josephus quoque Mattathiæ filius, & Hierosolymis sacerdos à Vespasiano captus, ac cum Tito filio tantisper relictus, donec Hierosolymæ caperentur, Romam veniens, Judaicæ captivitatis libros septem patri ac filio obtu-

obtulit, Lini pontificatu, qui etiam in bibliothecam publicam repositi sunt, & autor ipse ob ingenii gloriam statua ac merito certe donatus est. Scripsit & alios XXIII. antiquitatum libros, à principio mundi usque ad quartum decimum Domitiani Cæsaris annum. Linus autem cum sanctitare, & moribus in pretio haberetur, dæmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, à Saturnino consule, cujus filiam à dæmonibus liberaverat, capitali supplicio afficitur: sepeliturque in Vaticano juxta Petri corpus die undecimo calendas Octobris, cum sedisset in pontificatu annos undecim, menses tres, dies duodecim. Sunt qui scribant Gregorium episcopum Ostiensem corpus sanctissimi pontificis Ostiam ex voto transtulisse, & in templo divi Laurentii magnifice collocasse.

CLETUS I. PONTIF. III.

Cletus patria Romanus, de regione Vicopatritii, patre Æmiliano, adhortante Clemente, pontificatus onus invitatus suscepit, licet doctrina, moribus, & dignitate plurimum apud suos valeret. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, à consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, usque ad Domitianum & Ruffum consules, ut Damascus scribit. Vespasianus enim (ut antea dixi) Vitellio successit, bellumque Judaicum biennio antè protractum, Tito filio commendavit, quod quidem biennio post constantissime absolvit. Nam capta Judæa, everfis Hierosolymis, temploque solo æquato, ad sexcenta millia hominum interfecta referuntur: licet Josephus Iudæus eo bello captus, ac vita donatus, quod & mortem Neronis, & Vespasianum imperatorem brevi futurum prædixerat, undecies centena millia, ferro ac fame, eo bello periisse scribat: captaque ad centum millia, ac publice venundata. Nec id vero dissonum videri,

videri, cum referat azymorum dies tum fuisse, quo tempore ex omni Iudæa Hierosolymam tanquam in publicum carcerem: tum vel maxime die Phasæ, quo Christum occiderunt, sunt profecti, daturi pœnas, & frequentis contra populum Romanum defectionis, & sceleris atque perfidiæ, qua Christum innocentem perimere. Deviētis iraque Iudæis, triumpharunt pater & filius, eodem curru vecti, subsequente Domitiano equo albo insidente. Extant adhuc in via nova hujus triumphi monumenta: apparent insculpta candelabra, apparent tabulæ veteris legis è templo ablatæ, & in triumphum ductæ, hac etiam in victos humanitate usus, ut omnes qui ex familia David superfuissent, velut ex regia stirpe, conquistos in pretio habuerit. Idem quoque imperio semper modestissime usus est. Tantæ enim lenitatis & clementiæ fuit, ut reos etiam majestatis, verbis tantum castigatos dimitteret: petulantium & loquacium dicta contemneret, offensarum & inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniarum nimium studiosus habitus est, licet ex alieno non raperet, eis denique pecuniis ad liberalitatem & magnificentiam uteretur. Nam & templum Pacis foro proximum Divi Claudii coeptum perfecit, & amphitheatrum, cujus partem cum admiratione adhuc cernimus, inchoavit. Virtutem autem Titi filii tanti semper fecit, ut tumultuantibus quibusdam ob cupiditatem imperandi diceret; Aut neminem, aut filium imperio potiturum: & merito quidem, cum ob virtutem & integritatem animi, Titus amor & deliciæ humani generis haberetur. Nam & eloquentissimus in pace, & fortissimus in bello, & clementissimus in delinquentes est habitus: ita comis & liberalis, ut nulli quicquam negaret. Hoc cum reprehenderent amici, respondiſſe fertur; Neminem à vultu principis tristem discedere oportet. Addidit & illud, recordatus quod nihil cuiquam muneris dedisset, amici, diem perdidit. Nemo ante se magnificentia major

major fuit, absoluto atque dedicato amphitheatro, thermisque, edita venatione ferarum quinque milium. Revocavit etiam ab exilio Musonium Ruffianum philosophum insignem, & Afconii Prædiani viri doctissimi familiaritate delectatus est. Periii autem anno imperii sui secundo: delatusque ad sepulchrum est publico luctu, ac si parente orbari omnes essent. Sunt autem qui scribant, anno secundo Vespasiani, qui annis decem imperium obtinuit, Cletum Lino successisse. Urcunque sit, constat Cletum virum optimum ac sanctissimum fuisse, nihilque prætermisisse, quod ad augendam ecclesiam Dei pertineret. Hujus autem temporibus fuit Lucas Medicus Anriochensis, græci sermonis apprime doctus, Pauli apostoli imitator, & omnis peregrinationis ejus comes ac socius. Scripsit autem evangelium quod à Paulo laudatur. Unde merito evangelium illud suum esse Paulus dicit. Apostolorum vero res gestas, quemadmodum viderat, conscripsit. Vixit annos octoginta tres: uxorem habuit in Bithynia, sepultus est Constantinopoli: ad quam urbem X X. Constantii anno ejus ossa cum reliquiis Andree apostoli de Achaja translata sunt. Philippus quoque eadem tempestate ex Scythia, quam viginti annis in fide, exemplo, prædicatione retinuit, in Asiam rediens, Hierosolymis moritur. Cletus autem cum ecclesiam Dei optime pro tempore constituisset, redactis in ordinem ex mandato Petri viginti quinque presbyteris, sub Domitiano martyrio coronatur, ac sepelitur apud beati Petri corpus in Varicano, quinto calendas Maii. Affecti & alii multi martyrio, inter quos est habita & Flavia Clementis consulis ex sorore neptis, in insulam Pontiam relegata, quia Christianam se fassa est. Sedit autem Cletus annis XII. mense I. diebus XI. Sedes autem hujus morte diebus. XX. vacat.

CLEMENS I. PONTIF. IV.

Clemens, patria Romanus de regione Cælii montis, patre Faustino, Domitiani temporibus fuit: qui ab Augusto nonus Tito successit, Neroni aut Caligulæ similior quàm patri Vespasiano aut fratri: moderatior tamen primis annis est habitus. Mox in ingentia vitia prorupit: libidinis, desidiæ, iracundiæ, crudelitatis, quibus criminibus tantum odii in se concitavit, ut pene patris ac fratris nomen aboleverit. Multos autem ex nobilitate interfecit, plerosque in exilium misit, eoque in loco trucidari iussit. Tantæ vero desidiæ fuit, ut in cubiculo solus muscas præacuto stylo confingeret. Unde quidam prodiens interrogatus, essetne quispiam cum Cæsare? Respondit per jocum, ne musca quidem. Eo præterea dementiæ & jaçantia venit, ut se Dominum ac Deum vocari, scribi, colique, jussit. Hic autem secundus post Neronem Christianos persequitur. Exquiri quoque quaestionibus & tormentis genus David inter Judæos mandavit, conquistumque funditus perdi ac deleri. Tandem vero divina superveniente ultione, in palatio à suis interficitur anno imperii decimoquinto. Hujus vero cadaver per vespiones delatum ignominiose sepelitur. Philix enim in suburbano suo latinâ viâ illud funeravit. Clemens autem quartus (ut dixi) tum erat Romæ post Petrum episcopos. Nam Linus, secundus est habitus, tertius Cletus, tametsi plerique latinorum secundum post Petrum putaverint Clementem fuisse: quod etiam epistola ad Jacobum Hierosolymitanum episcopum plane significat: Simon Petrus ubi finem vitæ suæ adesse sensit in corona fratrum positus, apprehensa manu mea, hunc (inquit) urbis episcopum constituo qui mihi in rebus omnibus posteaquam Romam veni, comes fuit. Subterfugiebam ego tantum onus. Tum ille: Tibi tantummodo consulēs, populum

lum Dei in fluctibus ambulantiem deferens, cum periclitanti subvenire possis. Verum hic omnium modestissimus (ut dixi) Linum & Clerum sponte sibi in tanto honore prætulit. Scripsit item Romanæ ecclesiæ nomine ad Corinthios epistolam quidem perutilem, nec characteri epistolæ differentem, quæ sub Pauli nomine ad Hebræos fertur. Legitur hæc publice à nonnullis: extat & secunda ejus nomine, quam veteres non adeo præbarunt. Disputationem quoque Petri & Appionis longo sermone ab eodem conscriptam Eusebius in tertio historiæ suæ volumine coarguit. Pervenisse autem ad hæc usque tempora Johannem Apostolum constat Zebedæi filium Jacobi fratrem. Hic vero omnium novissimus evangelium scripsit, ac ea confirmavit, quæ à Matthæo, Marco, Luca conscripta fuerant. Ferunt & id ob eam rem à Johanne postremo factum, quo Ebionitarum dogma consurgens infringeret, qui asserbant & impudenter quidem Christum ante Mariam non fuisse: ejus enim divinam naturam Iohannes explicat. Scripsit & alia multa, tum vero apocalypsim, relegatus à Domitiano in Pathmos insulam, quo postea interempto, & actis ejus ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, imperante Nerva Ephesum rediit: Ibi que usque ad Trajanum principem consilio & scriptis ecclesiæ Asiæ sustentans, senio confectus sexagesimo octavo post passionem Christi anno in domino quievit. Clemens autem pietate, religione, doctrina multos ad fidem Christi quotidie traducebat. Quam ob rem P. Tarquinius sacrorum princeps cum Mamertino urbis præfecto Trajanum in Christianos concitat. Cujus imperio in insulam Clemens deportatur: ubi ad duo millia Christianorum ad secunda marmora damnatorum invenit. Dum ibi vero aquæ penuria laboraretur, quam sexto milliario repetebant, Clemens collem haud longe positum conscendens, agnum vidit, sub cujus dextro pede fons divinitus abundantem aquam

aquam scaturiebat, qua quidem & recreati omnes sunt, & multi ad fidem Christi conversi. Hanc ob rem motus Trajanus ex satellitibus suis quosdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum ancora, cujus sacratissimum corpus non ita multo post ad littus delatum est: atque eo loci sepulchrum extructo templo, unde fons divinitus emanaverat. Hoc autem factum narrat XIX. calendas Decembris, anno tertio Trajani principis. Sedem vero Petri retinens annis novem, mensibus duobus, diebus decem: & regiones septem notariis divisit, qui diligenter res gestas martyrum scriberent: & habitis quoque de more sacris ordinibus, Decembri mense presbyteros decem, diacones duos, episcopos quindecim creat. Ejus in morte dies XXII. sedes vacat.

ANACLETUS I. PONTIF. V.

ANacletus natione græcus, patria Atheniensis, Antiocho patre natus, Clementi succedit, Nervæ Trajani temporibus. Nerva enim moderatæ vitæ, tum publicæ tum privatæ princeps, æquissimum se atque utilem reipub. præstitit. Præterea vero ejus operâ ex senatus decreto Domitiani acta abrogata sunt, unde multi ab exilio rediere. Plerique vero bona sua, quibus antea spoliati fuerant, hujus beneficio receperunt. At Nerva, cum jam senio premeretur & mors instaret, reipub. cavens, Trajanum principem in filium per adoptionem accipiens, secundo & septuagesimo ætatis anno moritur, imperii vero sui anno primo, & mense quarto. Nerva itaque Trajanus, genere Hispanus, cognomento Ulpus Crinitus, imperium accipiens, militari gloria, urbanitate, & moderatione omnes principes superavit. Nam fines imperii longe & late diffudit, Germaniam transrhenanam in pristinum statum reduxit, Daciam & multas trans Danubium gentes imperio Romano subegit, Parthos

recepit, Albanis regem dedit, Euphratem & Tigrim provincias fecit, Armeniam, Assyriam, Mesopotamiam, Ctesiphontem, Babylona, vicit & tenuit, usque ad Indiæ fines, & mare rubrum accessit, in quo etiam classẽ constituit, qua Indiæ fines vastaret. Anacletus autem institutis & moribus ecclesiam Romanam confirmaturus, constituit, ne præsul, neve clerici barbam vel comam nutrent, neve episcopus à paucioribus quàm à tribus episcopis ordinaretur: utque clerici publice non privatim ad sacros ordines asciscerentur. Omnibus quoque fidelibus præcepit, ut peracta consecratione communicarent: qui vero nollent, è sacris ædibus eliminarentur. Augebatur hac ratione mirum in modum Christiana respub. Quare Trajanus veritus, ne quid detrimenti Romanum imperium inde caperet, tertiam persecutionem in Christianos concessit, qua quidem multi interempti sunt: maxime vero Ignatius Antiochenæ ecclesiæ tertius post Petrum episcopus, qui captus & damnatus ad bestias, dum Romani à satellitibus traheretur, quos decem leopardos vocat, omnes Christianos in itinere oratione, vel literis in fide confirmabat: Sic inquit, ut Iesum Christum inveniam, ignis, crux, bestix, confractio ossium, & totius corporis contemptio, & tormenta diaboli in me veniant, dummodo Christo fruam. Cum autem jam audiret leonum rugitum, frumentum sum, inquit, dentibus bestiarum, molar, ut panis mundus inveniar. Moritur autem undecimo Trajani anno, ejusque reliquix Antiochiæ jacent extra portam Daphnicam. At vero Plinius secundus, qui tum provinciam gubernabat, misericordia ob multitudinem interemptorum motus, ad Trajanum scribit; Innumera hominum millia quotidie obruncati, in quibus nihil omnino sceleris deprehenderetur, aut aliquid quod Romanas leges offenderet, nisi hoc solum quod antelucanos hymanos Christo cuidam canerent Deo: adulteria

vero aut hujusmodi crimina apud eos illicita haberi. Unde permotus Trajanus, rescribit; Christianos quidem non esse requirendos, oblatos tamen puniri oportere. Perit etiam illo tumultu Simon Domini consobrinus, Hierosolymitanus episcopus in cruce positus, filius Cleophæ, qui centum & viginti complevit annos. Hæc autem quæ dixi sub hoc pontifice gesta sunt, non autem sub Cleto, ut Eusebius in tertio historiae suæ libro ostendit. Damasus enim Cletum ab Anacleto patria & genere mortis differre ostendit. Nam Cletus, natione Romanus, sub Domitiano, Anacletus vero Atheniensis sub Trajano principe moritur. Hic autem & memoriam patri composuit, & seorsum à plebe loca ubi martyres sepelirentur assignavit: & sacris ordinibus semel mense Decembri habitis presbyteros quinque, diaconos tres, episcopos diversis in locis sex numero creavit: quo quidem ultimo supplicio perempto, vacat episcopatus diebus tredecim. Sedit autem annis novem, mensibus duobus, diebus decem.

EVARISTUS I. PONTIF. VI.!

Evaristus, natione græcus, patre Iudeo, nomine Iuda, ex Bethleem civitate, ad Trajani tempora pervenit, cujus principis ob singularem justitiam & humanitatem libenter mentionem facimus. Nam ubique terrarum ita se æqualem omnibus præbuit, ut usque ad Justiniani tempora in creatione principum sit acclamatum: Felicior sit Augusto, ac Trajano melior. Præterea vero tantæ comitatis & humanitatis fuit in visendis ægrotis, salutandis amicis, celebrandisque passim festis diebus, invitantiunque conviviis, ut ei tanta benignitas vitio daretur, unde dictum illud imperatore dignum prodiit: Talem privatis imperatorem esse oportere, quales sibi privatos optat habere.

B

habe-

habere. Honores autem, divitias, facultates, prœmia, bene merentibus æque distribuit. Nulli quicquam injuriarum fecit augendi ærarii gratia. Immunitates civitatibus inopia laborantibus dedit. Fluminum trãjectiones ac itinera periculosa tuto & saluberrimo opere composuit. Portum Anconitanum ducto præalto & lato muro ad cœercendos maris fluctus munivit. Nihil in vita agens, nihil cogitans, quod ad communem utilitatem non pertineret. Hac tanta gloria belli domique parta, apud Seleuciam Isauriæ civitatem profluvio ventris periit, anno imperii ejus decimo octavo, mense sexto: cujus ossa Romam postea delata sunt, & in urbe sepulta urna aurea in foro, quod ipse struxit sub columna Cochlide, quam adhuc cernimus: cujusque altitudo centum & quadraginta pedum est. At Evaristus (ut Damafus ait) titulos in urbe Roma presbyteris divisit, & septem diaconos in ordinem redegit, qui custodirent episcopum prædicantem propter stylum veritatis. Idem constituit ne plebis in episcopum accusatio reciperetur. Ordinationes ter habuit mense Decembri, ac presbyteros sex, diaconos duos, episcopos per diversa loca numero quinque creavit. Hujus tempore Papias fuit Johannis auditor Hieropolitanus Episcopus, qui non tantum historiæ veterum discipulorum Domini, quantum voce Aristonis & senioris Johannis adhuc viventis delectatus est. Unde apparet ex ipsa nominum dinumeratione, cum omnium fere apostolorum mentionem fecisset, alium esse Johannem, qui inter apostolos locatur: alium seniorem Johannem, quem post Aristonem numerat, qui certe doctissimus est habitus: quemque etiam multi secuti ob doctrinam sunt, ut Irenæus, Apollinarius, Tertullianus, Victorinus Pictaviensis, Lactantius Firmianus. Quadratus quoque apostolorum discipulus, ecclesiam dei tum periclitantem fide & industria sua, quoad fieri potuit, sustentavit. Nam cum Hadrianus

tum Athenis hyemem agens, symmistesque Eleusinae omnibus pene sacris initiatus, occasionem scævendi in Christianos dedisset, Quadratus ipse librum Hadriano porrexit de honestate religionis christianæ compositum, plenum fidei & rationis. Idem fecit Aristides Atheniensis philosophus sub pristino habitu Christi discipulus: volumen namque nostri dogmatis rationem continens, eodem tempore, quo & Quadratus, Hadriano principi obtulit. His autem apologeticis libris factum est, ut Hadrianus injustum fore existimans Christianos indicta causa ubique occidi, Minurii Fundano Asiæ proconsuli scripserit, neminem occidendum, nisi de accusatore & crimine constaret. Evaristus autem (ut quidam tradunt) martyrio coronatur ultimo Trajani principis anno. Sed melius censent, qui sub Hadriano, nondum in Christianos placato, id ei contigisse scribunt. annis enim novem sedit, mensibus decem, diebus duobus. Sepultus est autem Evaristus in Vaticano apud Petri corpus V I. calendas Novembris. Vacat tum sedes dies. XIX.

ALEXANDER I. PONTIF. VII.

Alexander, patria Romanus, patre Alexandro ex regione Capitetauri, juvenis ætate, moribus senior, usque ad Ælii Hadriani tempora pervenit. Hadrianus enim consobrinae Trajani filius imperium accipiens, primo quidem Christianis adversarius est, postea (ut deinceps dicetur) cognita eorum religione & pietate, in eos admodum beneficus fuit. De populo Romano benemeritus, pater patriæ statim appellatur: ejusque uxor Augustæ nomen suscepit. Utraque vero lingua eruditissimus, & leges multas composuit, & bibliothecam insignem Athenis retulit, Plutarchi Cheronæi, Sixtî, Agathoclis & Enomai

philosophi doctrina ac familiaritate delectatus. Atheniensibus autem leges petentibus, ex Draconis & Solonis sententia jura composuit. Idem quoque sacris Eleusinx initiatus, multa Atheniensibus dona contulit, eorumque pontem restituit, quem Cephysus fluvius inuudatus alluvione dissolverat: Fecit & Romæ sui nominis pontem, qui adhuc extat, & sepulchrum in Vaticano apud Tiberim, quo nunc pontifices pro arce utuntur: Tiburtinam quoque villam miro sumptu ædificavit, quæ quidem hodie Tibur vetus appellatur, in eaque provinciarum & locorum celeberrima nomina inscripta erant. Pelusium autem veniens, Pompeii tumulum magnificentius extruxit, murum duxit in Britannia octoginta millia passuum: qui barbaros Romanosque divideret: Septicio Claro prætorii sui tum præfecto, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro. At vero Alexander Romanus pontifex, primus ob memoriam passionis Christi in sacrificio addidit, *Qui pridie quam pateretur, usque ad hanc clausulam, hoc est corpus meum.* Instituit item, ut aqua, quam sanctam appellamus, sale admixta interpositis sacris orationibus, & in templis, & in cubiculis ad fugandos dæmones retineretur. Voluit quoque aquam admisceri vino in consecratione sanguinis & corporis Iesu Christi, quo significatur Christum ecclesiæ conjunctum esse. Oblationem quoque ex azymo, non autem ex fermentato, ut antea fieri mandavit: quia hoc modo purior ac potior haberetur, & Ebionitis hæreticis calumniandi occasio auferretur. Hujus vero temporibus fuit Agrippa, cognomento Castoris, qui Basilidis hæretici volumina in evangelium scripta, sua doctrina mirifice confutavit, Barrabam & Bartheab ejus prophetas conficta scilicet ad terrorem nomina, & Deum maximum ejusdem Abraxas deridens. Mortuus est autem ea tempestate Basilides, qua & Cotheabas dux Judaicæ factionis Christianos variis suppliciis persecutus est.

Hujus

Hujus vero atque Iudæorum omnium pertinaciam Hadrianus imperator ultima cæde perdomuit, præcepitque ne cui Iudæo facultas introcundi Hierosolyman daretur, Christianis tantummodo civitate permissa, quam mœnibus & ædificiis instaurans, de suo nomine Æliam appellavit. In eadem vero civitate Marcus, ex gentibus primus episcopus, constituitur, cessantibus his qui fuerant ex Iudæis. Hujus quoque pontificis tempore martyrium pro fide Christi Sapphira Antiochena, & Sabina Romana mulier passæ sunt, & Favorinus, Palæmon, Herodes Atheniensis, Marcus Byzantius rhetores insignes habentur. At Alexander post ordinationes tres, quas habuit mense Decembri, quibus presbyteri quinque, diaconi tres, episcopi per diversa loca quinque creati sunt, martyrio coronatur cum Evento, & Theodoro diaconis, sepeliturque in via Nomentana, ubi interfectus est septimo ab urbe milliario, V. nonas Maij. Sedit annis X. mensibus duobus. Vacavit autem sedes dies viginti quinque.

SIXTUS I. PONTIF. VIII.

Sixtus natione Romanus, patre pastore: vel ut alii volunt, Helvidio, fuit Hadriani tempore, usque ad Verum & Anniculum consules. Quem quidem Hadrianum inter bonos principes numerandum censuimus. Liberalis enim, splendidus, magnificus, ac clemens fuit. Nam & servum in se gladio furentem medicis curandum tradidit, & ægros bis terve in diem invisit, & Alexandriam à Romanis eversam suam instauravit impensa: Romæ Pantheon restituit, ac munera aromatica populo dedit. Moriens hos versus fecisse dicitur:

*Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula?
Nec ut soles dabis jocos.*

Moritur autem morbo intercutaneo XXII imperii sui anno, ac sepelitur Puteolis in villa Ciceroniana. Sixtus autem rei divinæ (ut parerat) curam gerens, constituit, ne à quòquam nisi à ministris sacrorum mysteria & vasa sacra tangerentur, maxime vero à fœminis: neve, quod sacerdotes corporale vocant, ex alio quam ex lino panno, & quidem purissimo fieret. Idem censuit, ne episcopi ad sedem apostolicam vocati, redeuntes à suis reciperentur, nisi secum deferrent litteras pontificis plebem salutantis. In celebratione vero mandavit, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth cantaretur. Nuda primo hæc erant, & omnia simpliciter tractabantur. Petrus enim ubi consecraverat, oratione Pater noster usus est. Auxit hæc mysteria Iacobus episcopus Hierosolymitanus: auxit & Basilius, auxere & alii. Nam Celestinus missæ introitum dedit, Gregorius Kyrie eleyson, Gloria in excelsis Deo Telesphorus, collationes Gelasius primus, epistolam & evangelium Hieronymus, Alleluja vero sumptum est ex ecclesia Hierosolymitana, Symbolum in concilio Niceno: Mortuorum autem commemorationem Pelagius invenit. Thus Leo tertius, Osculum pacis Innocentius primus. Ut caneretur Agnus Dei, Sergius pontifex instituit. Cum vero Sixti temporibus propter frequentes cædes pauci reperirentur, qui nomen Christi profiteri auderent, & Galli Christiani præsullem sibi deposcerent, eò Peregrinum, Romanum civem misit, qui confirmatis in fide Gallis, Romam rediens ultimo supplicio afficitur in via Appia, eo
loci

loci ubi Christus discedenti Petro aſparuit. Ejus corpus in Vaticanum per fideles delatum, apud ſepulchrum Petri reconditur. Aquila quoque Judæus, natione Ponticus, cum Prifcilla uxore edicto Claudii diſcedens, uſque ad hæc tempora (ut nonnulli ajunt) ſupervixit, ſecundus Moſaicæ legis interpres, poſt illos LXX. qui Philadelphi temporibus fuer. At vero Sixtus ubi ordinationes termenſe Decembri habuiſſet, quibus præſbyteros XI. diaconos undecim, epiſcopos per diverſa loca IV. creavit, martyrio coronatur, & in Vaticano apud Petrum ſepelitur. Sedit autem annis decem, menſibus tribus, diebus viginti unum. Vacat tum ſedes biduo tantum.

TELESPHORUS I. PONT. IX.

Teleſphorus, natione græcus, ex patre anachoreta, Antonini Pii temporibus fuit, cujus quidem imperatoris paternum genus è Gallia Ciſalpina originem habuit. Imperavit autem cum filiis, Aurelio & Lucio annis II. ac viginti, menſibus tribus, tanta cum modeſtia & benignitate, ut merito Pii cognomen tum adeptus ſit, ac pater patriæ appellatus. Nulli enim unquam, tum privatim, tum publice, acerbus fuit; aut in redimendis pecuniis, aut exactione tributi, quod quidem ita remiſit, ut cautionibus incenſis omnium debita relaxaret. Quid plura de hoc principe dicam? Qui religione, pietate, gratia, humanitate, clementia, juſtitia, modeſtia cum Numa Pompilio bonorum omnium ſententia comparari poteſt. Is præterea, cum Tiberis inundatione plurima Romæ vexaſſet ædificia, tum privata, tum publica, ſua impenſa cives in reſtituenda urbe liberaliſſime juvit. Tarracinenſem quoque & Cajetanum portum miris operibus, ut nunc etiam apparet, reſtituit. Ejus quoque impenſa erectam eſſe columnam illam cochleam

putarim, à qua urbis celeberrima regio nomen accepit. Theleſphorus autem, quem diximus Sixto ſucceſſiſſe, conſtituit ut ſeptem hebdomadibus ante paſcha jejunium obſervaretur, utque in natali Ieſu Chriſti nocte tres miſſæ celebrarentur: Prima in dimidio noctis, quo Chriſtus in Bethleem naſcitur: ſecunda illuſcente aurora, quando à paſtoribus cognitus eſt: tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit, cum omni reliquo tempore ante horam tertiam celebrare interdictum eſſet, qua hora Dominus noſter in crucem ponitur, ut Marcus ait. Conſtituit item ut ante ſacrificium hymnus ille caneretur, Gloria in excelsis Deo. Hujus temporibus multum elaboravit pro fide Chriſti Iuſtinus Philoſophus ex Neapoli urbe Palæſtinæ, qui & Antonino Pio, principi ac filiis ejus librum dedit contra gentes ſcriptum; & dialogum contra Tryphonem principem Iudæorum habuit. Inveſtus eſt & in Marcionem, qui Cerdonis dogma ſecutus, alterum juſtum Dominum aſſeruit, tanquam duo contraria principia creationis & bonitatis. Impugnavit & Creſcentem Cynicum, ut gulolum, mortis timidum, luxuriæque ac libidinum appetentiſſimum, Chriſti que blaſphemum: cujus inſidiis ad extremum circumventus, pro dignitate Chriſtiani nominis ſanguinem fudit. Hunc autem Juſtini hoſtem non Philoſophum fuiſſe, ſed Philopompum, id eſt amatorem arrogantix ſcribit Eufebius. Eodem quoque tempore invaluiſſe Valentinianam hæreſim conſtat. Hi quidem, Valentini cujuſdam Platonici ſectatores, dicebant, Chriſtum de corpore virginis nil ſumpſiſſe, ſed per eam, tanquam per fiſtulam quendam, purum tranſiſſe. Photinus autem tum Lugdunæſis Epicoſpus, vir certe ſingularis virutis & doctrinæ (ut ait Iſidorus) jam nonagenarius martyrii coronam conſtanti animo perpeſſus eſt. At vero Theleſphorus cum ordinationes quatuor menſe Decembri habuiſſet,

crea-

creassetque Presbyteros quindecim, Diaconos octo, Episcopos tredecim, Martyrium subiens, apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur. Sedit annis undecim, mensibus tribus, diebus XXII. Vacat tum sedes dies septem.

HIGINUS I. PONTIF. X.

Higinus natione Græcus, patria Atheniensis, patre Philosopho, Antonino Pio imperante, Thelephoro successit. Addere vero aliquid etiam de laudibus Pii, antequam ad Higinum veniam, hominis virtus me cogit. Qui adeo moderatae gloriæ fuit in re militari, ut defendere magis provincias, quam augere studeret: utque hanc Scipionis sententiam sæpius usurparet ac diceret: Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere, contra Domitiani institutum, qui populi Romani exercitum hostibus objiciebat, quo rarior in patriam reverteretur, adeo multitudine moderat, & reformidabat ob ejus sævitiam. Tantæ autem justitiæ Pius fuit, ut multi reges, multæque nationes, positis ejus jussu armis, ad hominem controversias suas litesque deferrent, ejusdemque sententiæ statim parerent. Ob hæc autem merita, quæ maxima sunt, populus Romanus & Flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antonianos, lachrymantibus omnibus, constituit. At Higinus urbis Romæ Episcopus tum maxime clerum prudenter in ordinem redegit, gradus distribuit, instituitque ne templa sine celebratione dedicarentur neve auferentur diminuerenturque sine arbitratu Metropolitanis vel Episcopi. Vetuit item, ne tigna reliquæque materies ad ædificanda templa congesta, in prophanos usus converterentur, posse tamen ad structuram alterius templi vel cœnobii concedente Episcopo, transferri. Voluit item, unum saltem patrimonium, quamve n. attimam

baptismo interesse: Sic enim eos appellant, qui infantes tenent dum baptizantur, licet revera patrimus & matrima aliud significant. Est enim patrimus (teste Festo) qui cum pater sit, patrem adhuc habeat: idem de matrima dicendum est. Instituit prætera, ne metropolitanus Episcopum Provinciæ suæ alicujus criminis reum faceret & damnaret, nisi prius à Provincialibus Episcopis causa discussa & cognita fuisset. Sunt tamen qui hoc postremum Pelagio Pontifici ascribant. Hujus quoque tempore fuit & Polycarpus Iohannis Apostoli Discipulus, Smyrnæus Episcopus ab eo creatus, ac totius Asiæ religione & doctrinam facile Princeps. Is autem Romam veniens, plurimos fidelium, Marcionis & Valentini falsa persuasione deceptos, ad fidem reduxit. Cum autem Marcion forte huic obviam factus, diceret, mene cognoscis? Respondit: cognosco quidem primogenitum diaboli. Negabat enim patrem Christi Deum esse creatorem, qui per filium mundum fecerat. Postea vero imperante M. Antonino & L. Aurelio Commodò, quarta post Neronem persecutione, Smyrnæ sedente proconsule, igne crematus est. Melito quoque Asianus Sardinis Episcopus, Frontonisque oratoris Discipulus, librum, de doctrina Christiana, M. Antonino tradidit. Hujus ingenium Tertullianus mirum in modum laudat: dicitque, à plerisque nostrorum Prophetam habitum esse. Scripsit & Theophilus, Antiochenis ecclesiæ Episcopus, librum contra Marcionem, imperante M. Antonino: Scripsit & librum contra Hermogenis hæresim, qui materiam non naturam introducens, Deo, non autem naturæ eandem comparavit, materiam elementorum & Deum appellans. Higinus autem bene de ecclesia Dei meritis, cum ordinationes ter Decembri mense habuisset, creassetque presbyteros quindecim, Diaconos quinque, Episcopos sex, moritur, & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, tertio Idus Januarii.

rii. Sedit annos quatuor, menses tres, dies quatuor.
Sedes autem quadriduo tum vacat.

PIUS I. PONTIF. XI.

Pius, natione Italus, patria Aquileicnsis, patre Rufino, M. Antonini Veri tempora attigit, qui tum unà cum L. Aurelio Commodo fratre annis decem & novem imperium æquo jure administravit. Bellum autem contra Parthos simul susceptum, admirabili virtute & felicitate gesserunt, de hostibusque triumpharunt. Verum non ita multo post apoplexiæ morbo e medio sublato Commodo fratre, Antoninus solus imperium obtinet: quem certe ob ejus præstantem in omni genere virtutis animum, mirari facilius quam laudare licet. Hic enim & quia à teneris annis ejusdem animi, ejusdemque vultus in quavis fortuna semper est habitus: & quia benignitas naturæ cum doctrina, à Collatino Frontone oratore habita, in eodem viro certabat, ab omnibus Philosophus merito appellatus est. Platonis sententia, quam semper (Capitolino teste) in ore habuit sæpius repetita: tum demum florere civitates, si aut philosophi imperarent, aut imperantes philosopharentur. Adeo autem doctrinæ avidus fuit, ut imperator etiam Apollonium philosophum & Sextum Plutarchi nepotem legenrem audierit. Frontonis quoque præceptoris statuam honoris causa in senatu collocavit. Hoc tempore Pius pontifex consuetudinem, & quidem magnam, cum Hermete habuit, qui librum scripsit titulo pastoris insignitum. Quo quidem in libro angelus pastoris personam induens ei mandat, ut omnibus persuadeat pascha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Constituit item Pius, ne hæreticus quispiam ex Judæorum hæresi susciperetur & baptizaretur. Rogatu primo Praxedis sanctissimæ fœminæ thermas Novati in vico patricii in

honorem sororis suæ diæ Pudentianæ dedicavit, multaque dona huic templo obtulit, ac sæpius eodem in loco sacrificium Deo præstitit. Ubi & fontem baptismi constituit, ac benedicens consecravit, multosque venientes ad fidem in nomine Trinitatis baptizavit. Illis quoque pœnam constituit, qui negligentes sunt in attrectando Christi sanguine & corpore. Pœnitentiam (inquit) agant quadraginta diebus, quorum negligentia in tertiam aliquid deciderit, si super altare, tribus diebus: si super linteum quatuor: si in aliud linteum, novem diebus. Ubi cunque deciderit, si recipi potest lambatur: sin secus, aut lavetur, aut radatur: lotum & rasum, aut comburatur, aut in sacrarium reponatur. Hujus tempore in pretio est habitus Apollinarius Asiæ Hierapolitanus Episcopus, qui in signe volumen de fide Christi M. Antonino secundo tradidit. Scripsit & in Cataphrygas, qui tunc etiam cum Priscilla & Maximilla insaniebant, vaticinantes, incipiente tamen Montano, quorum omnium hæc erat opinio, adventum spiritus sancti non in Apostolis, sed in se traditum fuisse. Illis quoque temporibus laudabatur & Tatianus vir doctissimus, quamdiu ab opinione Justinii Martyris præceptoris sui non discessit. Nam postea inflatus opinione sui novam hæresim condidit, quam postea Severus auxit, unde Severiani appellati. Hi vinum non bibunt, carnes fastidiunt, & vetus testamentum ac resurrectionem non recipiunt. Præterea vero Philippus Cretensis Episcopus præclarum contra Marcionem librum hoc tempore edidit. Nam (sicuti dixi) Marcionistæ Cerdonis dogma sequebantur. Scripsit & Musanus librum contra quosdam, qui ad Eucratitarum hæresim declinabant: horum quidem opinio cum Severianis convenit. Omnem enim coitum spurcum putabant, cibosque damnabant, quos Deus generi humano proposuisset. At vero Pius ubi in ordinationibus suis, quæ quinque fuere, mense decembri presbyteros decem & novem, Diaconos unum

& viginti, Episcopos decem creasset, moritur & apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur, quinto idus Julii. Sedt vero annis uudecim, mensibus quatuor, diebus tribus. Vacavit tum sedes dies tredecim.

ANICETUS I. PONTIF. XII.

A Nicetus, natione Syrus, patre Johanne de Vicomurco: vel (ut Damaso placet) Humisia, ejusdem Antonini Veri tempore fuit, de quo in Pio diximus, quem quidem Antoninum Philosophia nequam à rebus in bello gerendis retardavit. Nam Germanos, Marcomannos, Squados, Sarmatas ingenti virrute & felicitate unà cum filio Commodo Antonino superavit, ac Triumphum egit. Iturus autem ad hoc bellum, cum non haberet unde stipendia militibus præberet, exhausto ærario, omnem imperatoriam suppellectilem, omnemque ornatum uxoris in foro Trajani hastæ subjecit. Verum cum postea superato hoste in patriam rediisset, emptoribus pretia restituit. Nemini tamen molestus fuit, qui reddere emptæ noluisse: parta victoria in omnes de republ. meritos liberalis fuit. Tributa quibusdam Provinciis remisit. Fiscalium titulorum monumenta in foro congesta cremari jussit. Leges severiores novis constitutionibus temperavit. His rebus gestis factum est, ut ab omnibus ita diligetetur amareturque, ut sacrilegi nomen incurreret, qui ejus imaginem domi non habuisset. Anicetus autem Ecclesiæ Romanæ consulens, ne moribus petulantium quorundam labefactaretur, instituit, ne clericus ullo modo comam nutriret, secundum Apostoli præceptum: neve Episcopus consecrati posset à paucioribus, quam à tribus ejusdem ordinis vitis, quod postea Nicæna Synodus confirmavit. Ubi vero metropolitanus consecrandus est, omnes Provinciales interesse debent. Statuit præterea (ut Ptolemæus ait)

ne

ne Episcopus crimen metropolitani sui ad alium quàm ad primatem, aut ad sedem Apostolicam deferret, quod & dicta Synodus, & auctoritas summorum pontificum deinceps confirmavit. Eiusdem etiam institutum fuit, ne Archiepiscopi nisi ex singulari titulo primates nominarentur. Hi autem merito Patriarchæ vocantur, cæteri autem Archiepiscopi nominentur: vel (ut quidam volunt, metropolitani. Hujus temporibus Egesippus laudator fidei nostræ fuisse dicitur, qui omnem à passione Domini usque ad suam ætatem Ecclesiasticorum operum texuit historiam, sermone simplici: ut quorum vitam quam diligentissime observavit, eorum quoque dicendi genus imitaretur. Afirmat autem se Romam Aniceti tempore, decimi post Petrum Episcopi pervenisse, ac perseverasse usque ad Eleutherium, qui Aniceti quondam Diaconus fuerat. Multa vero in idololatrias scripsit, quod tumulos mortuis templaque facerent, ut Hadrianus qui in honorem Antinoi servi, quem in deliciis habuerat, gymnasium Agona constituit apud Antinoum civitatem, quam de nomine ipsius conditam vocavit, ac Prophetas in templo statuit. Sunt qui & Dionysium hujus ætate fuisse dicant. Variantur hoc loco tempora, cum alii Pium, alii Anicetum præponant. Variantur & historiæ. Utcumque sit, in tam remota historia, tantaque majorum negligentia, satius erit, res ipsas paulo ante vel post gestas aliqua ex parte attingere, quam eas omnino prætermittere. Anicetus autem ubi ex ordinationibus quinque, quas mense Decembri habuit, presbyteros novemdecim, Diaconos quatuor, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatus, ac sepultus est in Calisti cæmeterio via Appia. XV. Calend. Maii. Sedit annos undecim, menses quatuor, dies tres. Sedes vero dies septemdecim post ejus mortem vacat.

SOTER I. PONTIF. XIII.

Soter, natione Campanus, patria Fundanus, ex patre Concordio, L. Antonino Commodo imperante fuit. Hic enim omnibus incommodus, ut Lampridus ait, nil commune cum parte habuit, nisi quod & ipse contra Germanos adjuvantibus Christianis militibus feliciter pugnavit. In eo bello cum exercitus Commodi penuria aquæ laboraret, ferunt precibus Christianorum militum aquam divinitus è celo missam, pluraque fulmina in Germanos & Sarmatas cecidisse, quod etiam imperator ipse accidisse literis suis testatus est. Ceterum ad urbem rediens in omnia luxuriæ & obscœnitatis dedecora prolabitur, nihil virtutis & pietatis habens. Gladiatoris quoque armis in ludo Neronem imitatus depugnavit. In amphiteatro feris sese frequenter objecit. Plurimos quoque senatores interfecit, & eos maxime quos nobilitate industriaque excellere animadvertit. Soter autem à tantis malis animum ad rem divinam convertens, instituit, ne monacha ulla pallam attrectaret, neve thus in acerram poneret dum sacrificia fierent. Ejus extat epistola hac de re scripta ad episcopos Italiæ. Instituit item, ne legitima haberetur uxor, nisi sacerdos ex instituto benedixisset, & quam parentes solenni pompa, more Christiano, marito collocassent: quamque etiam paranymphæ de more custodivissent. Hoc autem constituit multa pericula rejiciens, quæ in novas nuptias cadere solent, ex præstigiis & magicis artibus quorundam improborum. Gratianus tamen hoc decretum Evaristo ascribit. Utri vero sit attribuendum, legentes dijudicent. Non enim multum refert, illine, an huic attribuat. Soteris temporibus fuisse Dionysium Corinthiorum episcopum scribit Eusebius, qui tantæ eloquen-

riæ

tix & industriæ fuit, ut non solum suæ civitatis & provinciæ populos, verum etiam aliarum urbium ac provinciarum episcopos suis epistolis erudiret. Instructus enim Pauli apostoli doctrina, facillime potuit sanctitate & eruditione alios in officio continere. Multa & Theodotion genere Asianus Tatiani discipulus ad laudem religionis nostræ tum scripsit. Maxime vero Apellem hæreticum scriptis suis percommode irridet, quod Deum quem coleret ignorare se diceret. Affirmabat enim Christum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia, apparuisse. Non desunt qui dicant Caiaphygarum hæresim hoc tempore ortam autore Montano. Clemens præterea Alexandrinæ ecclesiæ presbyter multa conscripsit, è quibus illa sunt, Stromatum, id est, varietatum libri octo, Hypotyposeon, id est, informationum libri totidem, contra gentes unus. Hujus autem discipulum Originem fuisse constat. Hujus quoque ætati & Pinytum Cretensem virum eloquentissimum, & Oppianum, qui halieutica scripsit, poetam insiguem, & Herodianum grammaticum quidam ascribunt. Soter autem, ubi per ordinationes quinque, mense Decembri habitas, presbyteros octo, diaconos novem, episcopos undecim creasset, moritur, ac sepelitur via Appia in cœmiterio Calisti. Sedit annos novem, menses tres, dies unum & viginti. Vacat tum sedes dies totidem.

ELEUTHERIUS I. PONT. XIII.

Eleutherius, natione Græcus, patria Nicopolitanus, patre Abundio, temporibus L. Antonini Commodi fuit, cujus flagitiosæ vitæ urbs ipsa pœnam tulit. Nam Capitolium fulmine ictum una cum egregia illa Bibliotheca, majorum cura parata, concrematur. Aedes quoque in proximo sita tandem ca-

lami-

lamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium, quò & ædes Vestæ, & palatium bonaque urbis pars exusta est, ac solo æquata. Tantæ præterea reineritatis fuit, ut & suæ imaginis caput colosso permagno & egregio, priore detractò, imponi jufferit, & mensem Decembrem ad imitationem Augusti Cæsaris, Cominodum appellari voluerit, quæ omnia post mortem ejus abrogata sunt, ipseque mortuus, etiam humani generis hostis adjudicatus, adeo ejus vita, flagitiis contaminata omnibus erat odio. Strangulatus in domo Vestalium duodecimo imperii sui anno, & mense septimo è medio sublatus est. Eleutherius autem quem diximus Soteri successisse, inito pontificatu statim epistolam accepit à Lucio rege Britanno, qua rogabatur ut se ac suos in Christianorum numerum reciperet. Quare Eufatium & Damianum, viros optimos, eo misit, qui regem ipsum ac populum baptizarent. Erant tum in Britaunia pontifices quinque & viginti, quos Flamines vocabant. Inter hos autem tres archiflamines habebantur, quorum in loco archiepiscopi tres constituti sunt, ut Ptolomæus ait. Protoflaminum vero loco primitiva ecclesia patriarchas instituit. Idem etiam statuit, ne quis ob superstitionem cibi genus ullum respueret, quo humana consuetudo vesceretur. Noluit præterea quempiam de gradu suo dejici, nisi accusatus reus criminis convinceretur, exemplo Salvatoris, qui errorem Iudæ, licet rei, nondum tamen convicti, ita æquo animo tulit, ut quicquid interim egisset, pro dignitate apostolatus ratum firmumque manserit. Prohibuit etiam, ne absente eo quem accusator reum facit, ulla in causâ decerneretur, quam quidem sententiam & Damasus pontifex, & jus pontificum postea confirmavit. Hujus autem pontificatu & ecclesiis pax data est ac quies, & nomen Christianum per omnem terram mirum in modum auctum, Romæ potissimum, ubi multi ex nobilitate Romana cum conjugibus & liberis

beris in fidem recepti, baptismi charactere notati sunt. Solus vero Apollonius, orator insignis, martyrium tum passus est, habita prius oratione de laudibus christianæ fidei, quod illis temporibus capitale habebatur. Mortuo Apollonio multæ hæreses invaluerunt: Marcionis quippe secta varie divisâ est. Alii enim unum principium fatebantur: alii duo: alii tria: & tres naturas confirmantes, fidem Prophetis abrogabant. Florinus quoque & Blasco nova contra veritatem machinabantur figmenta. Deum creasse mala, contra illud, Deus omnia bona fecit. Contra hos sensere Quolitiani, affirmantes, Deum non creasse mala, contra id quod scriptum est: ego sum Deus creans malum. Sunt qui dicant & Galenum Pergamenum medicum insignem, & Iulianum legumlatorem, & Frontonem rhetorem his temporibus fuisse, quod ego in tanta perturbatione temporum & Historiæ, nec affirmo nec refello. De Mōdesto vero & Bardesane affirmare ausim: quorum alter in Marcionem scripsit, alter vero in Valentinum. Nam cujus primum sectator fuerat, ejus postea confutator factus est. Hunc Hieronymus concitatissimum in dicendo fuisse affirmat, cum ejus scripta ex Syra lingua in græcam conversâ vidisset: & si, inquit, tanta vis est in interpretatione, quantum putabimus esse in sermone proprio? Eleutherius autem ubi ex tribus ordinationibus mense Decembri habitis, presbyteros duodecim, Diaconos octo, Episcopos quindecim creasset, moritur, & apud beati Petri corpus sepelitur septimo calendæ Junii. Sedit autem annos quindecim, menses tres, dies duos. Vacat tum sedes dies quinque.

VICTOR I. PONTIF. XV.

VICTOREM natione Aphrum, patre Felice fuisse, Alii Pertinacis tempore crediderim, qui quidem
 Alius

Filius cum grandis natu esset (septuagesimum enim agebat annum) ex præfecto urbis, quem Magistratum tum gerebat, senatusconsulto imperator creatur. Romanus deinde, ut & uxorem Augustam faceret, & filium Cæsarem appellaret, id facere recusavit, testatus sufficere, quod ipse imperaret invitus. At vero quoniam in imperatore nihil avaritia rursus est, cum liberalis ac sordidus haberetur, quod dimidias lactucas & cardos convivis apponeret, nemine contradicente, à Juliano jurisperito in palatio occiditur, imperii sui mense sexto. Hic est ille Julianus qui perpetuum edictum composuit, quique septimo mense posteaquam imperare cœperat, apud pontem Milvium victus à Severo civili bello, interfectus est. At Victor Pontifex reipubl. Christianæ, ut par erat, curam gerens, constituit, ut Pascha Dominico die celebraretur ex Eleutherii sententia (ut Damasus ait) à XIV Luna primi mensis usque in XXI. Cujus decretis obtemperans Theophilus Palæstinæ urbis Episcopus, contra eos scripsit qui XIV Luna cum Iudæis Pascha celebrabant. In hanc vero opinionem inventus est Polycrates Ephesiorum Episcopus, qui ex vetere consuetudine XIV Luna cum Iudæis Pascha celebrabat. Se enim Apostoli Johannis, & veterum auctoritatem secutum ostendit: Nos (inquit) inviolabilem celebramus diem, neque addentes quicquam, nec diminuentes. Hanc vero opinionem secutus est Philippus Hierapoli mortuus: Hanc Iohannes, qui supra pectus Domini recubuit, & Pontifex ejus fuit, auream laminam in fronte portans: Hanc Polycarpus, Thraças, Melito, & Narcissus Hierosolymitanæ ecclesiæ Episcopus. Idem quoque Victor decrevit, ut in quavis aqua baptismum petentes baptizarentur, si necessitas instaret: hanc ob rem quidam existimant Concilium in Palæstina habitum esse, cui Theophilus, Irenæus, Narcissus, Polycarpus, Bacchylus, Asianæ Provinciæ insignes Episcopi interfuere. Res tamen
inte-

integra in Nicenum Concilium translata, in quo etiam constitutum est, ut pascha post quartam decimam lunam celebraretur, ne Iudæos imitari videremur. Fuere hujus Pontificis tempore multi doctissimi viri. Nam & Appion tum Hexaemeron fecit, & Paulus Samosatenus, una cum Theodoto Coriario, existimavit Salvatorem purum hominem fuisse, & Sextus de resurrectione conscripsit, & Arabianus opuscula edidit ad Christianam doctrinam pertinentia. Iudas quoque christiographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi annum conscripsit, in qua tamen erroris arguitur, quod adventum Antichristi suis temporibus futurum dixerit, in quem errorem ideo incurrisse putamus, quod & vitia hominum & crudelitatem eo pervenisse cernebat, ut diutius tolerari humanum genus à Deo non posset, quæ res & Lactantium postea & Augustinum fefellit. Victor autem compositis etiam quibusdam de religione voluminibus moritur, & apud beatum Petrum in Vaticano sepelitur: cujus diem festum quinto calendas Augusti celebramus. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus decem. At sedes dies XII. tunc vacat.

SEPPERINUS I. PONTIF. XVI.

Sepherinus, natione Romanus, ex patre Abundio, Severi temporibus fuit, qui genere Apher, ex oppido Lepti, una cum imperio, cognomentum Pertinacis à Iuliano casu accepit. Is enim fisci procurator, mox tribunus militaris per gradus alios usque ad imperium pervenit. Parcus admodum, natura sævus. multis bellis lacessitus fortissime quidem rempubl. licet laboriosissime gubernavit. Ad bellicam gloriam, laudem quoque literarum addidit: Philosophiæ admodum studiosus. Foris Patthos & Adiabenos superat.

at. Arabas autem interiores ita cæcidit, ut regionem eorem Provinciam Romanam faceret. Hanc ob rem triumphans, ut in ejus arcu sub capitolio posito adhuc apparet, Partlicus, Arabicus, Adiabenicus, cognominatur. ^oÆdificiis præterea publicis urbem exornavit. Nam & thermas Severianas & Seprizonium extruxit non longe à circo maximo Palatinum inter & Cælium montem. Paulum autem abfuit, quin, Pauli secundi Pontificis jussu, lapidæ quidam superioribus annis eam partem Septizonii, quæ adhuc extat, demolirentur. At Zephirinus Pontifex rei divinæ magis quam humaræ intentus, constituit, ut astantibus clericis & laicis fidelibus, & Levita & sacerdos ordinaretur, quod postea in Chalcedoniensi Concilio confirmatum est. Statuit item ut consecratio divini sanguinis in vitreo vase, non autem in ligneo, ut antea, fieret. Hæc quoque institutio sequentibus temporibus immutata est. Vetitum enim est, ut neque in ligno fieret propter raritatem, qua sacramentum imbibitur, neque in vitro propter fragilitatem, neque ex metallo ob tetrum saporem, quem inde concipit, sed fieri voluere ex auro argenteo aut ex stanno, ut in Triburensi & Remensi Concilio scriptum apparet. Idem præterea instruit, ut omnes Christiani, annos pubertatis attingentes, singulis annis in solenni die paschæ publice communicarent. Quod quidem institutum Innocentius tertius deinceps non ad communionem solum, verum etiam ad confessionem delictorum traduxit. Mandavit item, ne Episcopus, vel à Patriarcha, vel à primate vel à metropolitano suo in judicium vocatus, sine autoritate Apostolica damnaretur. Voluit postremo, presbyteros omnes adesse celebrante Episcopo, quod etiam (ut dictum est) Evaristo placuit. Hujus autem temporibus fuere & Heraclitus, qui in Apostolum commentarios scripsit, & Maximus qui famosam quæstionem insigni volumine discussit, & Candidus qui Hexæmeron composuit, &
Orige-

PLATINA DE VITIS

Origenes qui decimo Severi Pertinacis anno, persecutione in Christianos mota, Leonida patre interempto, quem ipse adolescens ad Martyrium adhortatus est, cum sex fratribus & matre vidua pauper relinquitur, redactis in fiscum paternis bonis, quod Christum verum Deum profiterentur, unde Grammatica sibi ac suis victum quaesivit. Discipulum autem Plutarchum habuit, qui postea martyrio coronatus est. Totus deinde ad religionem conversus, catechizandi, hoc est praedicandi officium habuit. Tanti autem ingenii fuit, ut nulla eum lingua, nulla literatura latuerit. Mira utebatur continentia in cibo & potu, abstinencia in rebus alienis. Nam & paupertatem Christi imitatus est, & multis annis nudis ambulavit pedibus: illud quoque quod in Evangelio dicitur, secutus est, etsi puerile habetur, quia sunt eunuchi qui seipso castraverunt propter regnum Dei. Hujus virrutem plerique imitati, Martyrium pro fide Christi a quo animo passi sunt: maxime vero Potamiensia mulier, calida pice in caput ejus fusa. Zephyrinus autem cum ex ordinationibus quatuor, mense Decembri habitis, Presbyteros tredecim, Diaconos septem, Episcopos tredecim creasset, moritur Severi tempore: at in via Appia non longe à coemiterio Calisti sepelitur septimo calendas Septembris. Sedit autem annos octo, menses septem, dies decem, vacat tum sedes dies sex.

CALISTUS I. PONTIF. XVII.

Calistus, natione Romanus, patre Domicio, ex regione urbis Ravennatum, usque ad Severi tempora pervenit, cujus cum animo fortuna mutata est. Nam ubi quintus à Nerone persecutionem in Christianos movet, continuo variis periculis & bellis distrahitur: hinc à Pescennio Nigro, qui magnos in Syria motus concitaverat: hinc à Clodio Albino, quem

quem tamen in Gallia non incruento præliò superavit. Inde vero in Britanniam profectus, deficientibus fere sociis omnibus, variis casibus afflictatus, apud Eboracum Gallix moritur, anno imperii sui decimo septimo, duobus filiis relictis, Bassiano & Geta: quorum Geta hostis publicus judicatus est ac interfectus, cum ob viram ejus omnibus probris contaminatam, tum vel maxime, quia Pasinianum juris civilis alterum asylum sua manu necaverat. At Bassianus, sumpto à senatu Antonini nomine, imperio potitus est: ac Caracallæ cognomentum accepit, à genere vestis, quam populo dono dedit. Is autem patre asperior, & omnium libidine intemperantior, nullum genus facinoris in vita prætermisit. Nam & fratrem Getam occidisse putatur, licet Geticum triumphum ejus nomine duxerit, & novercam suam in uxorem duxit. Nihil egregium de se reliquit præter Thermas Antonianas, quas ipse inchoavit, & Alexander perfecit: munivit & viam novam. Eos præterea capitali pœna affecit, qui remedia quartanis ac tertianis collo gestarent. Damnati præterea ab eo sunt, qui ad statuas minxissent. Hic postremo dum bellum in Parthos movet, inter Edessam & Carras ab hostibus circumventus, occiditur, septimo imperii sui anno, dum levandæ vesicæ causâ ex equo descendisset. Calistus autem pontifex in tanta rerum perturbatione tamque sceleratis imperatoribus, nequaquam ab instituto suo discedens, constituit, ut ter in anno jejunaretur die sabbati, præsertim frumenti, vini & olei gratia, secundum Prophetam, videlicet quarto mense, septimo & decimo inchoando annum Hebræorum more. Verum postea mutata sententia ad in quatuor anni tempora transtulit, in vernale scilicet, æstivale, autumnale & hyemale, quibus temporibus deinceps ratio sacrorum ordinum habita est, cum antea id quidem tantummodo Decembri mense fieri consuevisset. Idem quoque instituit, ne clerico-

rum

rum delatores & accusatores vel infames, vel suspecti, vel inimici, in accusationibus & judiciis recipere-
 tur. Eos vero hæreticos putavit, qui arbitrantur sa-
 cerdotes post crimen admissum, etiamsi dignam pœ-
 nitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non
 posse. Hunc ædificasse basilicam in transiberina re-
 gione in honorem beatae virginis, Dãmasus scribit.
 Non tamen crediderim hanc illam esse, quam hodie
 tam celebrem & amplam cernimus, cum ea tempe-
 state ob crebras persecutiões occulta essent omnia,
 & sacella potius, atque eadem abdita, & pœrunque
 subterranea, quam apertis in locis ac publicis fierent.
 Cœmeterium quoque de suo nomine condidit via
 Appia, eo loci ubi multorum Martyrum cineres an-
 tea repositi fuerant. Unde mirum cuiquam videri non
 debet, si prius multos eisdem in locis sepultos dixi-
 mus, cum nomen illud postea à notiore persona traxe-
 rit. Invisi ego hæc loca cum amicis quibusdam reli-
 gionis causa. Visuntur adhuc cineres & ossa Marty-
 rum, visuntur sacella, ubi privatim sacrificia fierent,
 quæ publice quorundam imperatorum edicto exhi-
 beri Deo non poterant. Hujus temporibus fuit Ter-
 tullianus Apher, centurionis proconsularis filius,
 quem Hieronymus primum post Victorem & Apollo-
 nium inter doctos Latinos commemorat. Acris enim
 ingenii fuit, multa volumina scripsit. Vidi ego, Hi-
 eronymus inquit, Paulum quendam Concordiæ, quod
 oppidum Italiæ est, qui se beati Cypriani notarium,
 cum ipse admodum adolescens esset Romæ vidisse,
 diceret, referretque Cyprianum nunquam absque
 Tertulliani lectione unam diem præterisse. Is vero
 cum usque ad mediam ætatem presbyter mansisset,
 invidia deinceps & contumeliis clericorum Romanæ
 urbis ad Montani doctrinam lapsus, contra ecclesiam
 volumina composuit, maxime vero de pudicitia, de
 monogamia, de jejuniis. Scripsit & contra Apollo-
 nium libros sex. Eisdem quoque temporibus multa
 præ-

præclare gessit Origenes. Nam & Hebioncorum hæresim impugnavit: qui & Christum ex Joseph & Maria natum purum esse hominem dicebant, & legem judaico ritu servandam prædicabant. Hoc idem & Symmachus sentiebat. Traduxit etiam sua doctrina ad veram fidem Ambrosium quendam Valentiniani dogmatis (ut ait Eusebius) imitatore: vel (ut Hieronymo placet) Marcioniten, cui protheochristo presbytero liber Origenis de Martyrio inscribitur. Hunc quidem etsi hostem sibi Porphyrius desumpserit, Christiani nominis acerrimus persecutor, ita tamen interdum laudat, ut nunc doctissimum, nunc Philosophorum Principem vocet: & cum dicat eum omnia Platonis secreta consecutum, carpit tamen quod religioni christianæ se addixerit. Scripsisse Origenem ad sex millia volumina librorum, Hieronymus ipse refert. Erravit tamen (ut eidem & Augustino placet) in ple-riusque, maxime vero in libro de principatu quem Patriarchon appellavit. Hunc vero & Pamphilus Martyr, & Eusebius, & Rufinus Aquileiensis presbyter mi-nistice commendant. At Calistus, ubi ex ordinationibus quinquies per mensem Decembrem actis, presbyteros sedecim, Diaconos quatuor, Episcopos octo creasset, Martyrio coronatus est, ac sepultus in cœmitertio Calopodii, via Aurelia, tertio ab urbe mili-tario, pridie idus Octobris. Sedit annos sex, menses decem, dies decem. Vacat tum sedes dies sex.

URBANUS I. PONTIF. XVIII.

Urbanus, natione Romanus, patre Pontiano, M. Aurelio Antonino imperatore fuit, anno Christi quingentesimo vigesimo sexto, ab urbe vero condita, quingentesimo & septuagesimo. Hic autem (ut puberatur) Caracellæ filius (Erant enim qui dicebant eum vulgo conceptum) Romam veniens, magna

C

omnium

omnium expectatione imperium adeptus, Heliogabali nomen sumpsit à Sole, cujus sacerdos erat, edito templo. Phoenices enim Heliogabalum Solem vocant. Verum ita præter expectationem is vixit, ut nullam de se, nisi flagitiorum totiusque obscœnitatis memoriam reliquerit. Nam & in virgines vestales incestum commisit, & probrosas mulieres semper domi habuit, & iracundia incitatus, Sabinum consularem virum (ad quem Ulpianus scripsit) è medio tolli iussit. Dignitates autem & honores malis ac flagitiosis committiebat, quod quidem ita aliquando deridebat, ut cum secum accubuissent, stratis sollibus in cœna, eisdemque reflat, subito sub mensa omnes reperiuntur. Ita autem inhoneste ridebat, ut publice in theatro solus audiretur. Primus Romanorum holerica veste, mensis ac capsis argenteis usus est. Admonentibus amicis, caveret ne ad inopiam redigeretur, respondit, quid melius, quam ut ipse mihi luxes sim & uxori meæ? Eo vesaniæ interdum provectus est, ut decem millia pondo arachnearum collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem urbis Romæ comprehendi posse. Exhibuit præterea decem millia murum, mille mustelas, mille forices. Hac vero insania adeo contemni cœptus est, ut tumultu militari exorto, ipse cum matre necaretur. Ajunt, cum ei à sacerdotibus Syriis dictum esset, vi moriturum, cum parasse funem serico & cocco intortum, quo vitam laqueo finiret. Moritur autem quarto imperii sui anno, quo tempore in Palæstina Nicopolis urbs, quæ prius Emmaus dicebatur, condita est, legationis industriam ejus rei gratia suscipiente Aphricano, rerum ac temporum. scriptore. Urbanus vero qui hujus monstri tempore fuit, non autem Diocletiani (ut quidam volunt) multos sanctitate vitæ & doctrina singulari ad fidem traduxit. Inter hos autem Valerianum virum præstantissimum, beatæ Cæcilie sponsum, & Tiburtium ejusdem Valeriani fratrem, qui postea Martyrium

rium constanti animo tulere. Quam conditionem etiam virgo ipsa subiit in domo paterna, jam antea, suo rogatu, ab Urbano Deo dicata. Eiusdem quoque Urbani institutum fuit, ut Ecclesia prædia ac fundos à fidelibus oblatos reciperet, partireturque proventus clericis omnibus viritim, nihilque cuiuspiam privatum esset, sed in commune bonum, quod hodie obsovit, tanta est hominum rapacitas & libido. Sunt qui huic attribuant distinctionem quatuor temporum ac jejunii, quæ antea confundebantur hominum imperitia. Hujus temporibus Tryphonem Origenis auditorem fuisse constat, qui librum præcipue composuit de vacca ruffa in Deuteronomio. Minutius item Felix insignitum Romæ causidicus dialogum scripsit, quo Christianum & ethnicum disputantes inducit. Scripsit & contra mathematicos, cuius etiam Lactantius ineminit. Alexander quoque Hierosolymitanus Episcopus Bibliothecam illam Hierosolymis tum instituit, unde tantum laudis consecutus est. At ubi ex ordinationibus quinquies mense decembri habitis, presbyteros novem, Diaconos quinque, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatus est, & sepultus in cœmiterio Prætextati via Tiburtina. Sedit annos quatuor, menses X. dies XII. Sedes autem dies XXX. tum vacat.

PONTIANUS I. PONTIF. XIX.

Pontianus, natione Romanus, patre Calphurnio, temporibus Alexandri Imperatoris fuit, anno ab urbe condita DCCCC. LXXIV. anno vero Christi CC. & XLV. Inter impetium vero Heliogabali & Alexandri tres Imperatores sunt habiti, Diadumenus, Macrinus, & Albinus: quorum nomina prætermittere institui, cum quia parum imperarunt, tum vel maxime, quia nihil memoria dignum gessere: solus

tamen Albinus ob edacitatem nomen aliquod apud
 posteròs consecutus est, ut ait Cordus, qui centum
 persica campana, decem melones hostiensis, quin-
 gentas ficos passarias, quadraginta ostrea una Cœna
 comedebat. Sed omittamus hæc monstra, ad Alexan-
 drum venio unicum virtutis exemplar, qui senatus ac
 militum studio Imperator creatus, ad componendam
 Rempubl. vitio superiorum Principum labefactatam,
 animum adjecit. Adjuutores autem ad hanc rem ha-
 buit, & Julium Frontinum virum doctissimum, Ul-
 pianum & Paulum viros in jure civili præstantissimos.
 Justitiam vero ita coluit, ut nemo unquam de illata
 ab eo injuria questus sit. Procul omni pompa & am-
 bitione vixit, unde semel tantum, dum cœnâ esset,
 picta toga usus est. Si quis autem inter salutandum
 caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, ut adula-
 tor rejiciebatur. Erat præterea tantæ prudentiæ, ut à
 nemine decipi posset: unde Turinum qui munera acci-
 piebat, quod magnæ esse authoritatis apud Imperato-
 rem videretur, in foro transitorio ad palam alligatum
 fumo necari jussit, præcone clamante, fumo punitur,
 qui fumum vendidit. Pecunias autem, quarum mater
 Mammea, ut mulier, studiosa fuit, omnino contemp-
 sit. Gemmas rejecit, ut res muliebres, dictitans, in
 Virgilio (quem Platonem Poëtarum vocabat) plures,
 & meliores gemmas esse. Lenonum vestigal & merce-
 tricium & exoletorum in sacrum ærarium inferri ve-
 tuit, idque sumptibus publicis assignandum censuit,
 quo & theatrum, & circus, & amphitheatrum, & sta-
 dium instaurarentur. Statuas summorum virorum
 undique conquisitas in foro transitorio locavit. Ther-
 mas vero Antonini Caracallæ, quæ hodie Antonianæ
 vocantur, perfecit & ornavit. Templum Christo ædi-
 ficare voluit, eumque inter Deos recipere. Habuit
 præterea Christum ipsum, Abraham & Orpheum in
 larario suo. Alexander igitur tot virtutibus insignis
 juvenis admodum Imperator creatus, bellum statim
 contra

contra Persas suscepit, ac Xerxem eorum regem constantissime vicit. Disciplinæ vero militaris adeo se-
 verus emendator fuit, ut quosdam etiam integras le-
 giones exautoraverit. Quæ severitate factum est, ut mi-
 litari tumultu apud Maguntiacum in Gallia occideretur.
 Pontianus autem Pontifex Romanus instigantibus sacrificulis idolorum, mandato principis ab urbe
 Roma in Sardiniam insulam cum Philippo presbytero
 deportatur, eo potissimum tempore, quo Origenes
 Germanum presbyterum Antiochenum, & Beryllum
 Arabiæ Episcopum ab hæresi ad veritatem reduxit.
 Negabat Beryllus Christum ante incarnationem fuisse.
 Aliqua opuscula hic scripsit, maxime vero Epistolas
 aliquot, quibus Origeni pro sana doctrina gratias
 agit. Extat & dialogus Origenis & Berylli, in quo Be-
 ryllum hæreseos arguit. Tanquam autem ingenii fuit Ori-
 genes & doctrinæ, ut septem notarii sibi invicem suc-
 cedentes, homini vix sufficerent. Librarios habuit to-
 tidem, & puellas apprime eruditas, quos omnes inge-
 nii copiam & ubertatem effundendo defatigabat. Ab
 Antiochia vero accersitus Romam à Mammea, Ale-
 xandri matre, in quam filius unice pius fuit, in pretio
 habitus Origenes, mulierem christianam fidem edo-
 ctam relinquens, Antiochiam rediit. Pontianus vero
 multas calamitates & gravia tormenta pro fide Christi
 in Sardinia passus, tandem moritur: cujus corpus
 postea à Fabiano Pontifice Romam cum magna veneratione
 ac totius cleri supplicationibus reportatum
 est, ac sepultum via Appia in Calisti cœmiterio. Hic
 autem ex sacris ordinibus bis mense Decembri habi-
 tis, sex Presbyteros, Diaconos quinque, Episcopos sex
 creavit. Vixit autem in Pontificatu annis novem,
 mensibus quinque, diebus duobus. Vacat tum sedes
 Martyrio ejus dies decem.

ANTHERUS I. PONTIF. XX.

Antherus, natione græcus, patre Romulo, Pontifex creatur, Maximino imperante, qui anno ab urbe condita DCCCCLXXXVII. ex corpore militari, postquam bellum in Germania prospere gesserat, sine ulla senatus autoritate imperator electus est. Fuit autem ingentis staturæ vir, adeo ut pedes octo excederet. Pedem habuit tantæ magnitudinis, ut postea in proverbii locum cesserit cum de longis & ineptis hominibus loquimur: Maximini caligam requirit. Pro anulo autem uxoris dextro cherio utebatur. Tantæ vero bibacitatis erat, ut vini amphoram una cœna biberet. Verum cum, sextus à Nerone, Christianos cædibus persequeretur, tertio anno postquam regnare cœperat à Pupieno Aquileiæ, quam obsidebat, una cum filio Maximino interfectus, persecutioni simul & vitæ finem imposuit, Mammæ, mulieris christianæ, & Origenis mortem permaxime cupiens. Ferunt in ea obsidione Aquileienses scæminas funes ex capillis suis fecisse, cum nervi deessent aut funes, ad emittendas sagittas. Unde in honorem matronarum templum Veneri Calvæ senatus dedicavit. Antherus autem Primus statuit, ut res gestæ Martyrum diligenter exquisitæ à notariis scriberentur, conscriptas recondi in arario ecclesiæ mandavit, propter Maximum quendam, qui Martyrio coronatus est, ne unquam cum vita bene agentium memoria aboleretur. Censuit item Episcopum omisso primo Episcopatu ad alium necessitatis causa & utilitatis, non sui ipsius sed creditarum ovium posse transferri, interpositæ summi Pontificis autoritate, quod hodie à plerisque contra fit: ad utilitatem enim propriam respicientes imo voluptatem, ut habeant unde expilent, ad uberiorem semper respiciunt. Non quod oves, & quæ
rator

ratione pascendæ sint quærentes, quod est officium boni pastoris, sed sciscitantes quantum singulis annis inde excerpi possit. De cura animarum parva fit mentio, de augendis proventibus magna: quo multa jumenta & plures servos, ac eos quidem ignavos & stolidos domi alant. Hujus autem temporibus Julius Africanus fuit inter scriptores nobilis, constituta etiam (ut Eusebius ait) Cæsareæ suo nomine insigni Bibliotheca. Hic sub M. Aurelio Antonino legationem suscepit pro instauratione Emmaus, quæ postea Nicopolis appellata est, ut ante diximus. Scripsit item Epistolam ad Origenem qua ostendit fabulam Susannæ apud Hebræos non haberi: contra quem postea Origenes ob hanc rem grandem Epistolam scripsit. Geminus quoque Antiochenæ ecclesiæ presbyter, & Heraclas Alexandrinæ ecclesiæ Pontifex, tum quidem in pretio sunt habiti. Antherus vero uno tantummodo Episcopo creato; Martyrium subiens in cœmiterio Calisti via Appia, sepelitur tertio nonas Januarii. Sedit annis undecim; mense uno, diebus duodecim. Vacat tum sedes dies tredecim.

FABIANUS I. PONTIF. XXI.

Fabianus, natione Romanus, ex patre Fabio, à Gordiano & Philippo usque ad Decium Imperatorem pervenit. Gordianus enim imperium adeptus, cum Parthos jam erumpentes ingenti clade superasset, ad triumphum rediens, à Philippis necatur. Cujus hæc fuit præcipua laus, quod ad sexaginta duo millia Librorum in Bibliotheca habuisse dicitur. Philippus autem anno ab urbe condita noningentesimo nonagesimo septimo, reductis militum copiis è Syria, in Italiam una cum filio Philippo annos quinque imperat. Hunc autem primum imperatorem Christiani habuere: qui quidem mysteria adire nunquam est ausus

sus nisi confessus. Post tertium vero imperii sui an-
 num, millesimus ab urbe condita annus impletus est:
 unde & seculares ludi celebrari sunt, qui centesimo
 quoque anno repetebantur, instituti à Valerio Publi-
 cola post exactes reges à seculo nomen ducentes, quod
 est humanæ vitæ spatium. Hi tamen Decii fraude, li-
 cet diversis in locis interfecti sunt: nam Philippus pa-
 ter Veronæ, sed Romæ filius occiditur. Fabianus au-
 tem Pontifex septem Diaconis regiones divisit, qui à
 Notariis Martyrum res gestas colligerent ad cætero-
 rum exemplum, qui Christi fidem profitebantur. Idem
 quoque in cœmiteriis pro dignitate Martyrum ædi-
 ficavit. Statuit præterea ut singulis quibusque annis
 in cœna Domini chrisina renovaretur ac vetus in Ec-
 clesia combureretur. Hujus tempore exorta est Nova-
 tiana hæresis. Novatianus enim urbis Romæ presby-
 ter ob cupiditatem Episcopatus, omnia divina atque
 humana miscebat, ne in manus Cornelii, qui Fabia-
 no successit, pontificatus deveniret. Ab Ecclesia enim
 separatus, semet ac suos *καθαρὸς*, id est, mundos ap-
 pellabat. Negabat Apostatas etiam pœnitentes reci-
 piendos esse. Hanc ob rem Romæ Concilium sexaginta
 Episcoporum, totidem presbyterorum cum Dia-
 conis pluribus habitum est, quo Novatiani opinio, ut
 falsa, improbatur, quod Salvatoris exemplo nemini
 pœnitenti deneganda sit venia. Eisdem quoque tem-
 poribus Origenes hæresim quorundam sustulit, affir-
 mantium animos hominum una cum corporibus in-
 terite, rursusque in anastasi (quam nostri resurre-
 ctionem vocant) una cum corporibus suscitari. Sustu-
 lit & hæresim Helchefatarum, qui Paulum Apосто-
 lum omnino respuunt: quique asserunt, negantem in
 tormentis Christum nihil criminis habiturum, modo
 integri & recti sit cordis. Scripsit etiam idem autor
 in Celsum Epicurum, Christianos impugnantem. Li-
 teras quoque de fide ad Philippum & Severam ejus
 uxorem dedit. Ad Fabianum postremo de ordine fi-
 dei

dei multa conscripfit. Alexander vero Cappadociae Episcopus, cum desiderio lacrorum locorum Hierosolymam perrexisset, cogitur à Narcisso ejusdem urbis Episcopo jam sene administrationem Episcopatus secum suscipere. Verum sub Decio, ardente persecutione, quo tempore Babylas Antiochiae Martyrium passus est, Cæsaram ductus ob confessionem Christi necatur. At Fabianus Pontifex cui dum Anthero successor quaeretur, columba, ut creditum est, supra caput astitit ejusdem formæ qua illa visa est, quæ spiritum sanctum supra caput Jesu apud Jordanem detulit, Martyrio coronatur, ubi ex quinque ordinationibus mense decembri habitis, presbyteros duos & viginti, Diaconos septem, Episcopos undecim creasset: sepultus est autem in cœmiterio Calisti, viâ Appia Xiiij. Calendas Februarii. Sedit annos Xiiij. menses undecim, dies undecim. Vacat autem sedes diebus sex.

CORNELIUS I. PONTIF. XXII.

Cornelius, natione Romanus, patre Castino, Decii temporibus fuit. Qui è Pannonia inferiore Budalix natus, interfectis Philippis Imperium sumpsit, edio in Christianos exardens propter Philippos ejusdem sectæ imitatores. Verum cum postea biennio cum filio Casare imperasset, à Barbaris opprimitur, adeo ut ejus cadaver nusquam repertum sit. Digno certe damnatus judicio, qui septimam post Neronem persecutionem in Christianos movens multos sanctissimos viros interemit. At vero sub Episcopatu Cornelii, qui apostatas recipiendos censebat, pœnitentes praesertim, Novatus Novatianum extra Ecclesiam ordinavit, & in Aphrica Nicostorum: quam ob rem confessores qui à Cornelio secesserant, cum Maximo presbytero ac Moysse sentientes, ad Ecclesiam reversi,

veri confessoris nomen adepti sunt. Verum postea instantibus hæreticis, Cornelius Centumcellas in exilium mittitur, ad quem Cyprianus Carthaginensis Episcopus, in carcerem coniectus, literas mittit, quibus intellexit & amici calamitatem & exilii sui confirmationem. Extant & aliæ Cypriani ad Cornelium Epistolæ plenæ religionis & fidei, sed illa potissimum elegans habetur, qua Novarum Discipulum quendam suum accusat & damnat. De eadem quoque hæresi & Dionysius Alexandrinæ urbis Episcopus, Origenis olim auditor, ad Cornelium scripsit. Novatum præterea alia epistola reprehendit, quod à communione Romanæ ecclesiæ discessisset, quodque etiam se invitum ad Pontificatum obeundum diceret esse deductum: Tum ille: si invitus Novate (ut dicis) designatus es, probabis, cum volens secesseris, Cornelius autem priusquam in exilium mitteretur, instante Lucina matrona sanctissima, corpora Petri & Pauli è catechumbis, ubi minus tuta esse videbantur, noctu levant, Paulum Lucina in præsidio suo via Hostiensi collocat, eo loci ubi interfectus fuerat. Petrum vero Cornelius apud locum reponit, ubi crucis Martyrium subierat, in templo Apollinis ad radices aurei montis tertio calendas Iulii. At vero Decius ubi intellexit Cornelium literas à Cypriano accepisse, eum à Centumcellis Romam perducere jubet, quem ita in Telluris templo, astante urbis præfecto alloquitur: Sic (inquit) obstinate vitam ducere instituisti, ut neque Deos cures, neque præcepta vel minas principum timeas, & contra republ. literas accipias ac mittas? Huic Cornelius: De laudibus Christi, de ratione redimendorum animorum, non de imminutione imperii literas accepi & reddidi. Tum Decius iratus, sanctissimum virum plumbatis cædi, genus id flagelli est, atque deinceps ad templum Martis duci jubet, ut simulacrum ejus adoraret, id si facere abnueret, pœna capitali afficeretur. At vir sanctus, dum ad sup-
plium

cium duceretur, omnia bona sua Stephano archidiacono commisit: Post hoc vero tertio nonas Maii obtruncatur. Hujus corpus beata Lucina cum quibusdam clericis noctu sepelivit in arenario prædii sui, via Appia non longe à cœmiterio Calisti. Sunt qui scribant, hunc Pontificem sub Gallo & Volusiano passum. At ego multo magis Damaso credo, qui Decii jussu hoc factum affirmat. Cornelius autem mense Decembri sacrorum initiandorum potestatem bis fecit, unde Presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos septem creavit. Sedit annis duobus, mensibus duobus, diebus tribus. Sedes autem diebus quinque & triginta tum vacat.

LUCIUS I. PONTIF. XXIII.

Lucius, natione Romanus, patre Porphyrio, imperante Gallo Hostiliano Pontifex eligitur. Gallus enim cum Volusiano filio Imperium obtinuit: quorum temporibus in ultionem christiani nominis tanta pestis exorta est, ut pauca domus, nedum civitates & Provinciæ extiterint, quæ non tantam calamitatem senserint. Verum Callus & Volusianus dum contra Æmilianum res novas agitante bellum civile moliantur, Interamne necantur, nondum completo imperii sui biennio. Æmilianus vero, obscuro loco natus, tertio mense occupatæ tyrannidis opprimitur. Mox autem Valerianus in Rhetiis & Norico ab exercitu, Gallienus Romæ à senatu Imperatores eliguntur. Quorum imperium perniciosum Romano nomini fuit, Principum ignavia, & in Christianos sævitia. Nam & Germani Ravennam usque pervenere, ferro ac flamma omnia vastantes, & Valerianus in Mesopotamia bellum gerens à Parthis captus, in servitute vixit. Eo enim ut scabello Pacorus Persarum Rex equum inscensurus utebatur: ac merito quidem,

cum statim ubi imperium arripuit, octavus à Nerone adigi tormentis christianos, idola colere, abnegantesque interfici ubique jufferit. Territus autem tam claro Dei judicio Gallienus pacem ecclesis tribuit. Sero tamen: jam enim Dei voluntate Barbari omnes in fines Romanos eruperant, & tyranni quidam perniciosi exorti sunt, qui quod domi relictum erat ab externo hoste pessundarent. Gallienus vero cum Rempubl. deseruisset, ac Mediolani libidinibus operam daret, occiditur. Lucius igitur, mortuo Volusiano, exilii pœna liberatus, Romam veniens, constituit, ut duo presbyteri, Diaconi tres ubique locorum Episcopum comitarentur, ejus vitæ & actionis testes. Hujus autem temporibus Martyrium passus est Cyprianus, qui primo rhetoricam docuit: deinde suadente presbytero Cæcilio (ut Hieronymus ait) à quo & cognomen sortitus est, ad Christianos transfens, omnes facultates suas pauperibus erogavit. Presbyter primò, deinde Carthaginensis Episcopus creatus, sub Gallo & Volusiano Martyrii pœna afficitur. Cujus vitam & Martyrium Pontius ejusdem Cypriani presbyter & exilii comes, egregio volumine composuit. Ante vero quam moreretur Cyprianus, vœnerat in sententiam Ecclesiæ Romanæ non esse rebaptizandos hæreticos, sed sola manus impositione in gratiam recipiendos. Hac enim de re inter Cyprianum & Cornelium magna fuerat olim contentio. Lucius vero antequam ad Martyrium jubente Valcriaro diceretur, omnem potestatem Ecclesiæ Stephano Archidiacono suo permisit. Ter autem dandis ordinibus sacris vacavit Decembri mense, unde presbyteros quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos septem creavit. Sepultus est in cœmiterio Calisti, via Appia, octavo Calendas Septembris. Sedit annis tribus, mensibus tribus, diebus tribus. Dies quinque & triginta sedes tum vacat.

STEPHANUS I. PONT. XXIV.

Stephanus, natione Romanus, patre Julio, cum jam de imperio Romano actum videretur, Pontifex eligitur, eo potissimum tempore quo Posthumus in Gallia tyrannidem occupat, cum maximo reipubl. emolumento. Nam annis decem ingenri moderatione usus pulsus hostibus, Provinciam in pristinam formam redegit. Huic deinde militari tumultu apud Maguntiacum interfecto, Victorinus successit, vir quidem in re militari strenuus: sed dum nimis libidinis esset, & aliena matrimonia corrumpere, Arrippinæ occiditur, Stephanus autem ad ordinandam Ecclesiam conversus, instituit ne sacerdotes & Levitæ vestibus sacris alibi quam in Ecclesia, & peragendis sacris uterentur: ne si secus facerent, poenam Balthassar regis Eabylonis subirent, qui vasa sacra prophanis manibus attigerat. De rebaptizandis autem his, qui ad fidem rediissent, eadem sensit quæ Cornelius Pontifex: neque ullo modo his recomunicandum esse qui rebaptizarent. Unde Dionysius qui antea hac de re cum Carthaginensibus & Orientalibus senserat, mutata sententia ad Stephanum scribens, cum bono esse animo jubet, cum Ecclesiæ, tam Asiæ, quam Aphricanæ, mutata opinione in sententiam Romanæ sedis jam venissent. Juvit & Ecclesiam Dei illa tempestate Malchion eloquentissimus Antiochenæ Ecclesiæ presbyter. Hic enim contra Paulum Samosatenum Episcopum Antiochenum scripsit quod dogma Artemonis instaurare conaretur affirmantis Christum communis naturæ hominem tantummodo fuisse, nec semper fuisse, sed à Maria sumpsisse principium. Quæ opinio postea in Antiocheno Concilio omnium consensu improbata est. Hac autem de re idem Malchion grandem Epistolam, nomine Synodi, ad Christi fideles

les scripsit. Stephanus autem cum opere & verbis multos gentiles ad fidem Christi convertisset, conquisitus à Gallieno, ut quidam volunt: vel ab his qui Deciano edicto Christianos persequerentur, una cum plerisque suorum ad Martyrium rapitur. Capite enim mulctatus, in Calisti cœmeterio, via Appia, sepelitur, quarto nonas Augusti, cum jam ex ordinibus sacerdotum bis mense Decembri propositis, presbyteros sex, Diaconos quinque, Episcopos tres creasset. Sedit annis septem, mensibus quinque, diebus duobus. Sedes autem ad dies duos & viginti tum vacat.

SIXTUS II. PONTIF. XXV.

Sixtus secundus, natione Græcus, patria Atheniensis, ex Philosopho Christi discipulus factus est, durante adhuc Deciana & Valeriana persecutione. Sed non erit à re nostra alienum, reliquos tyrannos, ut cœpimus, sparsim scribere, quoad verum principem attingerimus. Nam Victorino in Gallia interempto, Tetricus senator, qui tum Aquitaniam gubernabat, absens à militibus Imperator creatur. At vero dum hæc in Gallia agerentur, per Odenatum Persæ victi, defensa Syria, Mesopotamia usque ad Ctesiphontem recepta est. Eaque tempestate exorta doctrina est apud Ptolemaidem, quæ olim Barce vocabatur, Pentapoleos civitatem plena blasphemis in Deum patrem & in Christum, quem summi Dei filium esse negabat, primogenitumque omnis creaturæ, simul etiam Spiritus sancti intellectum auferebant: Hi Sabelliani, à Sabellio autore tam perversæ sectæ inventore, vocati sunt. Quid dicam de spurcissimo Cherinti dogmate? Qui post mille annos futuram anastasin, & regnum Christi in terris dicebat: unde Chiliosos à Græcis vocatus est. Is autem quia libidinum & cupiditatum impatiens erat, voluptates ipsas in promissionibus fu-

turi regni sanctis proponebat, abundantiam ciborum & mulierum copiam. Idem sentiebat & Nepos, in partibus Ægypti Episcopus. In deliciis enim corporis & voluptatibus omnibus regnatos in terra sanctos cum Christo dicebat. Hinc Nepotiani tam turpis sectæ imitatores vocati sunt. Confutare & extinguere has opiniones Sixtus aliquando meditabatur, verum accusatus, quod Christi fidem contra Imperatorum decreta prædicaret, captus, ad Martis templum ducitur, ut aut Marti sacrificet: aut si id facere noluerit, pœnam capitis subeat. Euntem ad supplicium, Laurentius Archidiaconus ita alloquitur: Quo (inquit) progredieris sine filio pater? Quo sacerdos optime sine ministro properas? Cui Sixtus: ego te non defero fili, majora tibi pro fide Christi supersunt certamina, post triduum me sequeris sacerdotem levita. Interim autem siquid in thesauris habes, id pauperibus distribue. Eodem vero die una cum Sixto Diaconi sex interficiuntur: Felicissimus, Agapitus, Januarius, Magnus, Innocentius, Stephanus, sexto idus Augusti, Laurentius vero triduo post una cum Claudio subdiacono, & Severo presbytero, & Crescentio lectore, & Romano ostiario, variis cruciatibus necatur, quarto idus Augusti. Exustum igni Laurentium ferunt. Vincentius vero, quem Sixti discipulum fuisse constat, in Hispaniam profectus, huic Martyrio interesse non potuit. Sixtus autem in Pontificatu suo sacrorum Ordinum potestatem bis fecit mense Decembri; unde & presbyteros quatuor, Diaconos septem, Episcopos duos creavit: Sixti corpus in cœmiterio Calisti via Appia sepelitur. Reliqui vero Martyres jacent in cœmiterio Prætextati in agro Veranio, via Tiburtina. Sedit autem Sixtus annos duos, menses decem, dies tres & viginti. Vacat tum sedes quinque & triginta,

DIONYSIUS I. PONT. XXVI.

Dionysius, cujus originem Damasus invenire potuisse negat, ex Monacho Pontifex creatus, presbyteris Ecclesias & cœmeteria in urbe Roma statim divisit. Parochias & diœceses foris distribuit, quo quisque finibus suis limitibusque contentus esset. Hujus temporibus fuisse Clandium existimaverim: qui, ubi ex voluntate senatus imperium suscepit, Gothos annis jam quindecim, Illyricum Macedonianique vastantes, bello adortus incredibili clade superavit. Hanc ob rem in curia aureus clypeus, in Capitolio aurea statua eidem à senatu decreta est. Morbo autem correptus apud Syrmium moritur, nondum expleto biennio in imperio. Quo mortuo statim. Quintilius frater ab exercitu Imperator eligitur, vir quidem unicæ moderationis, & qui solus fratri præferri posset. Is quoque decimo septimo Imperii die interficitur. Dionysii vero temporibus, Paulus Samosatenus ab Orthodoxa fide desciscens, Artemonis hæresim suscitavit. Nam in demortui locum Antiochenus Episcopus creatus, superbe nimium sese habebat. Inter eundem enim præ superbia & literas relegere, & dictabat Epistolas, multis constipato agmine præcedentibus ac subsequenter, unde propter hominis arrogantiam, Christianam religionem plerique detestabantur. Sed quid facerent nostra tempestate, qua nil vel superbiæ vel pompæ, nolo dicere luxuriæ, addi potest? Si tot adolescentes antambulones sericatos & coccinatos in equis præferocibus ac phaleratis viderent? Siquæ subsequentium presbyterorum turbam cernerent chlamydibus optimi cujusque coloris hinc inde ab equis deauratis pendentibus? Execrarentur eos sat scio: dicerent nil eis cum Christo præter similitudinem quandam religionis commune esse. Ad Paulum
 ideo,

redeo, quem tutius reprehendere licet. Is enim inflatus opinione sui ipsius, ac tribunal altius quærens, negabat Dei filium è cælo descendisse, sed à Maria cepisse originem, & initium è terra habuisse. Hanc ob rem in Concilio Antiocheno omnium Episcoporum, qui aderant, consensu publice damnatus est: maxime vero Gregorii Cæsariensis Episcopi, viri sanctissimi sententia, qui tanto Concilio interfuit: & postea pro fide Christi Martyrii pœnam subiit. In Paulum vero Malchio Antiochenus presbyter multa differuit & scripsit, quia Artemonis hæresim (ut dixi) instaurare conabatur. Huic autem Concilio propter senium interesse Dionysius non potuit. Ea tamen de re ad eum per Maximum Alexandrinum Episcopum late per scriptum est. Mortuus autem Dionysius sepelitur in cœmiterio Cabisti, ubi ex institutionibus duabus, mense Decembri habitis, presbyteros duodecim, Diaconos sex, Episcopos septem creasset. Sedit annis sex, mensibus duobus, diebus quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

FELIX I. PONTIF. XXVII.

Felix, natione Romanus, patre Constantino, Aureliani tempore fuit, qui anno ab urbe condita millesimo ac vigesimo septimo imperium adeptus, vir militari disciplina clarus, Gotthos apud Danubium gravi prælio superat. In Asiam deinde trajiciens, Zenobiam, quæ, occiso Odenato marito, orientis tenebat imperium, apud Thyms haud longe ab Antiochia terrore magis quam prælio vincit, eamque in Triumphum una cum Tetrico ducit, quo apud Catalaunos superato, Gallias recederat, Aureliani tamen clementia & humanitate Zenobia honorifice in urbe concessit: unde Zenobia familia Romana originem habuit: & Tetricus conservatus Lucanis deinde præfuit. Ad pacis vero opera conversus Imperator, & templum
Apol-

Apollinis, & muros urbis magnificentissimis operibus extruit. Hic autem postea moratur in Christianos persecutione, nonus à Nerone, de cælo tactus inter Constantinopolim & Heracleam in Zenophrurio occiditur. Felix autem Martyrum gloriæ consulens, statuit, ut quotannis sacrificia eorum nomine celebrarentur, utque nullibi quam in sacro loco & a viris sacris initiatis sacrificium, quod missam appellant, celebraretur, necessitatem semper excipiens. Quod si de consecratione templi ignotatum fuerit, utpote, vetustate, & abolitione monumentorum, consecrari denuo mandat. Neque enim (ut ipse aiebat) iteratum dicitur, quod factum esse nescitur. Hujus tempore Manes quidam, gente Persa, vita & moribus Barbarus, profiteri se Christum ausus est, ascitis in societatem duodecim discipulis, quo fidem rebus in omnibus faceret. Ut autem tum impugnatur Manes ob impietatem & superbiam, ita maxime laudatur Anatolius Laodicensis Episcopus propter religionem & doctrinam. Ausus etiam eodem tempore Saturninus est novam Antiochiam condere, exercitus opera fretus. Verum dum audacter nimium imperium quoque molitur vadere, Apameæ tandem occiditur. Felix autem ubi reperitis sacris ordinibus mense Decembri, presbyteros novem, Diaconos quinque, Episcopos quinque creasset, Martyr via Aurelia sepelitur, tertio Calendas Junii in Basilica, quam antea in honorem Dei condiderat, secundo ab urbe milliario. Sedit autem annis quatuor, mensibus tribus, diebus quindecim. Vacatum sedes dies quinque.

EUTICHIANUS I. PONT. XXVIII.

Eutichianus, natione Tuscus, patre Maximo, temporibus Aurcliani fuit: cui quidem interempto Tacitus succedit, vir certe idoneus reipubl. gubernandæ ob

dx ob

dæ ob ejus virtutem & integritatem. Verum in Pontico sexto mense post adeptum imperium occisus est. Florianus quoque qui Tacito successit tertio demum imperii sui mense, apud Tarsum occiditur. Eutichianus autem instituit, ut in altari frugibus benediceretur, maxime vero fabæ & uvæ. Constituit item ne qui Martyres sepelire vellent sine Dalmatica, colobione purpureo id facere auderent, se nesciente præsertim. Sunt qui scribant hujus temporibus Dorotheum eunuchum fuisse, virum certe Græca & Hebraica lingua doctissimum, cujus doctrina mirifice delectatum Aurelianum fertur. Nam ita primis imperii sui annis Christianis favit, ut Pauli Samosatani sectam ab Ecclesia separaverit. Verum postea malis consiliis subornatus in Christianos (ut dixi) persecutionem movens, scriptis jam ea de re ad præsides Provinciæ literis, divino judicio interimitur. Ipsi autem Dorothei, scripturas sacras exponentis, auditor Eusebius etiam adolescens fuit. Anatolius quoque Alexandrinus Laodiceæ Syriæ Episcopus, multæ doctrinæ vir, præclara quædam in Mathematicis & scriptura sacra tum composuit. Invectus est in Manichæorum hæresim, quæ tum maxime invaluerat. Hi ad reliquos errores & duas substantias introduxerunt, bonam & malam, dixeréque, animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare. Testamentum vetus omnino respuebant: novum vero aliqua ex parte recipiebant. At Eutichianus, ubi ex sacris ordinibus, mense Decembri habitis, presbyteros quatuordecim, Diaconos quinque, Episcopos novem creasset, Martyrio coronatur: & in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur octavo Calendas Augusti. Sedit annum unum, mensem unum, diem unum. Vacat tum sedes dies octo. Sunt tamen qui scribant eum annis octo, mensibus decem in Pontificatu vixisse, sed ego multo magis Damaso credo, qui primæ sententiæ autor est.

CAJUS I. PONTIF. XXIX.

CAjus, natione Dalmatæus, patre Cajo, ex genere Diocletiani Imperatoris, primum Probi tempore fuit, deinde Cajo & Carinó Imperantibus. Probus autem rei militaris gloria insignis, suscepta reipubl. administratione, Gallias, à Barbaris occupatas, ingenti felicitate restituit. Saturninum imperium usurpare conantem in oriente, Proculum & Bonosum Agrippinæ magna celeritate oppressit. Apud Syrmium tamen vir acer & justus, tumultu militari & licentia, occiditur, anno imperii ejus sexto, post quem Carus Narbonensis imperium suscepit, ac biennio tenuit. Hic cum filios duos, Carinum & Numerianum ad gubernacula imperii traduxisset, bello Parthico captis etiam Celenis & Cresiphonte nobilissimis urbibus, in castris fulmine ictus concidit. Numerianus vero, qui tum cum patre erat, rediens, Apri soceri sui fraude necatur. Carinus autem, probris omnibus contaminatus à Diocletiano, difficili tamen bello in Dalmatia victus, scelerum suorum pœnas tandem luit. Cajuus vero ordines in Ecclesia distinxit, quibus tanquam gradibus quibusdam ad episcopatum ascenderetur. Hi erant, ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, presbiter, Episcopus. Idem quoque (ut quondam Fabianus) regiones Diaconis divisit, qui res gestas Martyrum conscriberent. Constituit etiam ne prophanus quispiam sacris initiatum in iudicium vocaret, neve paganus aut hæreticus accusandi Christianum hominem potestatem haberet. Hujus tempore fuisse Victorinum Petavionensem Episcopum constat, qui multa commentaria in sacros codices scripsit. Invectus est etiam in hæreses omnes, licet non æque Græcam linguam ac Latinam noverit (ut Hieronymo placet) qui affirmat ejus scripta grandia

dia sensu, compositione vilissima apparuisse. Pamphilus vero presbyter Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius, adeo divinorum voluminum cupidus fuit, ut magnam partem librorum Origenis sua manu descripserit: quos quidem libros Hieronymus affirmat se vidisse in Bibliotheca Cæsariensi, tanta aviditate, ut Græci divitias consecutum se arbitraretur. Scripsit idem Pamphilus Apologeticum pro Origene, quod etiam Eusebius non multo post fecit. At vero Cajus orta in Christianos tempore Diocletiani tanta persecutione, quanta nunquam antea, in subterraneis locis, quas Cryptas vocant, diu latuit. Captus deinde à persecutoribus una cum Gabinio fratre, ejusque filia Susanna Martyrio coronatur, & via Appia in cœmiterio Calisti sepelitur decimo Calendas Maii. Sunt etiam qui scribant Luciam, Agatham, Hænetem non multo post Martyrium passas fuisse. Sedit autem Cajus annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim. Quo quidem tempore presbyteros quinque & viginti, Diaconos octo, Episcopos quinque creavit, quater ordinibus sacris mense decembri habitis. Vacat tum sedes dies undecim.

MARCELLINUS I. PONT. XXX.

Marcellinus, natione Romanus, patre Projecto, Diocletiani Dalmatæ obscuro loco nati, & Maximiani temporibus fuit. Diocletianus enim anno ab urbe condita. M. XLI. ab exercitu Imperator electus, Aprum, qui Numerianum interfecerat, ipsemet occidit. Verum moto in Gallia tumultu potius quam bello, eo cum exercitu Maximianum cognomento Herculeum misit, qui agrestes facile compescuit. At vero circumstrepentibus undique bellis, cum solus Diocletianus resistere tot periculis non posset, Maximianum, Augustum: Constantium vero & Maximianum

Gale-

Galerium Cæsares creat. Maximianus autem Hercules, Carausio fraude Ale&i interempto, Britanniam post annos decem recepit. At Constantius, cum primo in Gallia male pugnasset, renovata secundo pugna, multa millia Alemannorum occidit, qui eo venerant mercede conducti, ac Gallias pacatas reddidit. Diocletianus interim captam Alexandriam, quam Achilleo resistente mensibus octo obsederat, diripiendam militibus dedit. Præterea vero Maximianus Galerius cum duobus præliis contra Narseum bene pugnasset, postremo inter Galictium & Carras superatur. Atque tam sinistra pugna amissis copiis ad Diocletianum confugit: à quo ita arroganter exceptus est, ut per aliquot millia passuum purpuratus ante currum ejus cucurrisse dicatur. Is autem hac contumelia motus, repetito bello hostes superat ac domat. Pacatis hoc modo undique rebus Diocletianus in oriente, Maximianus vero Hercules in occidente vastari deleriq; Ecclesias, Christianos affligi, interficique mandant, decima post Neronem persecutione: quæ certe omnibus diuturnior & immanior est habita. Nam & scripturæ sacræ igni exustæ sunt: & si quis Christianus in magistratu fuisset, eo sublato remanebat infamis. Præterea vero servi qui in Christianismo perdurabant, libertatem consequi non poterant: milites item Christiani cogebantur aut immolare idolis, aut militiam pariter vitamque deponere, edicto principis in foro posito. Hoc vero quidam lacerare ausus, pelle nudatus, superfuso aceto & sale tamdiu cruciatur quoad vita superfuit. Hunc in fide confirmarunt Dorotheus & Gorgonius viri clarissimi. Iisdem diebus forte fortuna in urbe Nicomedlæ regia domus incendio conflagrare cœpit, unde Imperator à Christianis id factum falsa suspitione existimans, multos interfici, plerosque vivos in ignem conici jubeat. Eadem quoque sævitia usi sunt, qui in Milerene Provincia, in Syria, in Aphrica, in Thebaide, in Ægypto cum impe-

io erant. In planitie vero Palæstinæ & Tyri multi sæ-
 vissimis bestiis expositi sunt. Nullam autem genus
 tormenti Christianis tum non adhibitum est. Pro un-
 guibus enim testas fictilium vasculorum adhibebant:
 quibusdam vero arundines acuta sub unguibus fige-
 bantur. Hoc etiam tormento vexatae mulieres sunt
 arundinibus ipsis per pudenda corporum adactis. Urbs
 quædam in Phrygia tota combusta est, quia cives ido-
 lis sacrificia exhibere recusarunt, A. Iulio Romano
 viro sanctissimo eos in fide retinente: ad hæc postre-
 mo venire sævissimi tortores, ut oculis effossis, ac
 cantherio adustis sævirent. Passi etiam Martyrium sunt
 Anthimus Nicomediæ Episcopus, Lucianus presbiter
 Antiochenus vir doctissimus, Pamphilus Cæsa-
 riensis, Phileas Ægyptius, qui & Thumenus vocaba-
 tur. Is enim capitali pœna afficitur, quod & librum
 de laudibus Martyrum composuit, & impugnare judi-
 ces male judicantes ausus est. Quid plura? cum Da-
 masus referat XVII millia hominum utriusque sexus,
 diebus XXX. per diversas Provinciâ Martyrio coto-
 nata fuisse. Omitto eos qui in insulas relegati sunt, vel
 ad metallum, vel ad opus metalli, vel ad fodiendas
 arenas excidendosque lapides damnati, quæ multitu-
 do prope infinita est habita. At Marcellinus Pontifex
 ad sacrificia gentium ductus, cum minis instarent
 carnifices, ut iura diis exhiberet, metu perterritus,
 Deos alienos adoravit. Habito deinde non ita multo
 post Concilio centum & LXXX Episcoporum in Sin-
 vessa urbe Campaniæ, eo & Marcellinus squalidus &
 pulverulentus ac cilicio indutus proficiscitur, petitque
 ut sibi pro inconstantia debita pœna tribuatur. Qui
 eum damnaret in tanto Concilio nemo unus inventus
 est cum dicerent omnes ea ferme ratione Petrum
 peccasse, ac flendo peccati pœnam luisse. Rediit Ro-
 mam Marcellinus itatus, Diocletianum adiit, homi-
 nemque increpat, qui se impuletit Diis gentium im-
 molare. Ducitur ad Martyrium Diocletiani iussu
 Mar-

Marcellinus cum Claudio, Cyrino, Antonino Christi-
 fti fidelibus. Inter eundem vero Marcellum presby-
 terum admonet, ne Diocletiani præceptis obtempe-
 ret in rebus maxime ad fidem pertinentibus: neve cor-
 pus suum sepulturæ traderet, quod diceret, ob nega-
 tum Salvatorem se id nequaquam mereri. Horum au-
 tem simul interemptorum corpora, Diocletiani jussu,
 ad dies sex & triginta insepulta jacuerunt via publica.
 Unde Petri Apostoli jussu, qui Marcello in somnis ap-
 paruit, via Salaria in cœmiterio, quod Priscillæ deinceps
 nomen habuit, sepeliuntur sexto Calendas Maias,
 apud beati Crescentionis corpus. Tandem vero aper-
 ruit oculos Deus (ut Eusebius ait) & eo Diocletia-
 num compulit, ut deposito imperio privatus viveret.
 Idem fecit & Maximianus ejus collega, acerrimus
 persecutionis Christianæ autor, qui post aliquot an-
 nos multis variisque morbis vexatus, ac post longos
 cruciatus infania mentis percitus, furisq; scelerum
 agitato, seipsum tandem peremit. Hanc autem cala-
 mitatem, quam nostri passi sunt, à Deo permissam
 refert Eusebius, propter corruptos nimia libertate &
 indulgentia Christianorum mores: maxime vero Ec-
 clesiasticorum, quorum perversitatem divina justitia
 frenare hac persecutione instituit, dum simulationem
 in vultu, dolum in corde, fallaciam in eorum verbis
 cerneret. Hi enim livore, superbia, inimicitis, inter
 se certantes, tyrannidem potius quam sacerdotium sa-
 pere videbantur, Christianæ pietatis omnino obliti,
 ac divina mysteria prophanantes potius quam cele-
 brantes. Sed quid futurum nostra ætate arbitramur?
 qua vitia nostra eo crevere, ut vix apud Deum miseri-
 cordiæ locum nobis reliquerint. Quanta sit avaritia
 sacerdotum, & eorum maxime qui rerum potiuntur,
 quanta libido undique conquisita, quanta ambitio &
 pompa, quanta superbia & desidia, quanta ignoratio
 tum sui ipsius, tum doctrinæ Christianæ, quam parva
 religio, & simulata potius quam vera, quam corrupti
 mores

moreſ vel in prophanis etiam hominibus (quos ſeculares vocant) deteſtandi, non attinet dicere, cum ipſi ita aperte & palam peccent, ac ſi inde laudem quaerent. Veniet (mihi credite) utinam falſus ſim vates, veniet Turcus hoſtis Chriſtiani nominis Diocletiano & Maximiano violentior. Italiae clauſtra jam pulſat. Nos deſides & ſomniculoſi interitum communem expeſtamus, voluptati privatae potius quam communi utilitati conſulentes. Ad Marcellinum venio, quem utinam aliquando imitati ad ſanitatem redeamus. Hic enim (ut dixi) cognito errore ſuo, quo à fide defece- rat, ad ſe rediens, Martyrium pro fide Chriſti conſtanti animo paſſus eſt, ubi ex ſacris ordinibus bis menſe Decembri habitis, preſbyteros quatuor, Diaconos duos, Epiſcopos quinque creaffeſet. Sedit autem annis novem, menſibus duobus, diebus ſedecim. Vacat tum ſedes dies quinque & viginti.

MARCELLUS I. PONT. XXXI.

Marcellus, natione Romanus, patre Benedicto, ex regione Viæ latae, à Constantio & Galerio uſque ad Maxentium pervenit. Constantius enim & Galerius, abdicantibus ſe ab imperio Diocletiano & Maximiano, imperii gubernacula ſuſcipientes, Provincias inter ſe partiti ſunt. Nam Galerius Illyricum, Aſiam & orientem ſortitus eſt: Constantius vero ſingulari moderatione uſus, Gallia tantum & Hispania contentus fuit, licet ei & Italia forte obtigerit. Unde Galerius duos Cæſares legit, Maximianum, quem orienti præfecit, & Severum, cui Italiam commendavit, Illyricum ipſe retinuit, quod eò Barbaros hoſtes populi Romani iter facturos ſentiebat. At Constantius vir ſingularis manſuetudinis & clementiæ, Gallis omnibus chariſſimus fuit, præcipue vero quod & Diocletiani vaſtrum ingenium, & Maximiani crudelitate

litem non sine magno discrimine evaserant. Moritur autem Constantius Eboraci in Britannia principatus sui anno decimotertio, atque in divos summo omnium consensu refertur. At Marcellus divino cultui intentus, ubi Priscillam matronam Romanam impulisset, cœmeterium suis sumptibus via Salaria construere, titulos quinque & viginti in urbe Roma constituit, quasi diœceses ad commoditatem baptismi & opportunitatem eorum, qui ad fidem ex gentibus quotidie veniebant, consultum iri & eo modo sepulturis Martyrum videbat. Maxentius vero ubi Lucinam matronam Romanam instituisse ecclesiam Dei rerum suarum hæredem intellexisset, iratus & mulierem ipsam relegavit ad tempus, & Marcellum captum impellere minis conatus est, ut & Episcopatu se abdicaret, & christianum nomen deponeret: quem ubi contemnere & deridere sua præcepta vidit, in cacabulum ad custodienda animalia publica (ut quidam volunt) statim inclusit: quo in loco nec orationes unquam, nec jejunia prætermisit. Parochias item non secus ac si liber esset, epistolis gubernabat. Mense autem nono captivitatis suæ à clericis noctu è cacabulo liberatus est, qua ex re majore percitus ira Maxentius sanctissimum virum in cacabulum redegit: ubi, cum fœde & incommode habitaret, pedore & situ mortuus est. At vero Lucina sanctissimi viri corpus via Salaria in cœmeterio Priscillæ condidit decimo septimo calendas Februarii. Postea autem re christiana crescente, cacabuli domus in ecclesiam erigitur beati Marcelli nomine, quæ etiam ætate nostra invisitur. Sunt autem qui scribant, Mauritium cum una christianorum legione apud Rhodanum flumen à persecutoribus cæsum. His additur Marcus, Sergius, Cosmas, Damianus aliique complures, qui ubique terrarum cadebantur. Marcellus autem annis quinque sedens, mensibus sex, diebus uno & viginti, ex sacris ordinibus mense Decembri habitis, presbyterus

byteros & viginti, Diaconos duos, Episcopos unum & viginti creavit. Vacat tum ejus morte Romana sedes dies viginti.

EUSEBIUS I. PONTIF. XXXII.

Eusebius, natione Græcus, Patre medico, Pontificatum adiit, Constantino & Maxentio imperantibus. Nam mortuo Constantio (sicuti dixi) Claudii ex filia nepote, Constantinus ejus & Helenæ in gratiam Herculei repudiatae filius, occidentis Imperium maximo omnium consensu adeptus est. Romæ interea prætoriani excitato tumultu, Maxentium Maximiani Herculei filium Augustum nuncupant. Unde Maximianus, spe recuperandi Imperii, ex solitudine Lucaniæ Romam venit, literis Diocletianum adhortatus, ut idem ipse faceret. Contra hos motus missus à Galerio Severus cum exercitu, dum urbem Romam obsidet, fraude militum, qui cum Maxentio sentiebant, circumventus, fugiens demum Ravennæ occiditur. Paulum etiam abfuit, quin Maximianus Pater, militum benevolentiam pollicitationibus & largitione quærens, à filio Maxentio occideretur. Is autem in Gallias ad Constantium generum profectus, dum circumvenire hominem studet, detecto per Faustam ejus filiam dolo, quæ rem omnem marito aperuit, fugiens, ac Massiliæ oppressus, suorum scelerum pœnas tandem luit: vel seipsum (ut quidam volunt) desperatis rebus interfecit. Dum autem Eusebius in Pontificatu viveret, Crux Domini inventa est, quinto nonas Maii, & ab Helena Constantini matre exornata, ac in magna veneratione habita. Baptizatur & Iudas crucis inventor, quem postea mutato nomine Cyriacum vocarunt. Hæreticos quoque idem Pontifex reconciliavit, imposita tantummodo manu. Instituit præterea, ne prophani, quos laicos

vocant, Episcopum in iudicium vocarent. Hujus vero temporibus fuisse Lactantium Firmianum constat Arnobij discipulum. Hic cum rhetoricam Nicomediae doceret, infrequentia discipulorum motus, quod id in Græca civitate ageret, ad scribendum se contulit, qua in re tantum valuit, ut post tempora Ciceronis ab eo secundus habeatur. Multa scripsit, illa potissimum extant, quæ contra Gentiles, de officio hominis, de ira Dei, conscripsit. In extrema senectute constitutus Cæsaris Crispi, filii Constantini præceptor fuit in Gallia. Eusebius quoque Cæsareæ Palæstinæ Episcopus, ac Bibliothecæ divinæ cum Pamphilo Martyre diligentissimus investigator, multa eisdem temporibus scripsit, maxime vero libros Evangelicæ præparationis, Ecclesiasticæ Historiæ, in Porphyrium Christianorum hostem acerrimum: Apologias item sex pro Origene composuit: de vita Pamphili Martyris, à quo ob amicitiam cognomentum accepit, libros tres. Eusebius autem Pontifex habita semel ratione sacrorum ordinum mense decembri, cum Presbyteros tredecim, Diaconos tres, Episcopos quatuordecim creasset, Romæ moritur, ac in cœmeterio Calisti, via Appia, sepelitur sexto nonas Octobris. Sedit autem annis sex, mense uno, diebus tribus. Vacat tum sedes diem unum.

MELCIADES I. PONTIF. XXXIII.

Melciades, natione Apher, Maxentii, Licinii, Maximini temporibus fuit. Licinius enim, ex Dacia oriundus, à Galerio in partem imperii recipitur propter ejus in re militari præstantiam. Hi, quod Constantinum videbant apud omnes magno esse in pretio, Christianis parcebant. Maxentius tamen milites clanculum mittebat, qui obvium quemque cæderent. Arte quoque magica delectatus: gravidas,
maxi-

maxime vero Christianas, funestis sacris adhibitas, scindebat infantum causa, quorum cineribus in magia utebatur, ut ostenderet tyrannidem servari etiam per nefas posse. Simili vesania & crudelitate Maximinus quoque in oriente utebatur, qui magorum magistris & malarum artium doctoribus præmia etiam decernebat, auguriis, divinationibus fidem præstans. Sævior cæteris in Christianos, hæc omnia contemnentes, est habitus. Vetera autem delubra renovari, ac more veterum sacra diis exhiberi jubet. In hos vero Constantinus movens, & Maxentium gravi prælio victum apud pontem Milvium ita superat, ut dum præ dolore suarum fraudum oblitus, ponte in ad decipiendum hostem structum decipulis transit, cum magna parte suorum satellitum submergatur. Et Licinum sororium navali ac terrestri prælio victum apud Nicomediam dedere seipsum coegit, vitamque Thessalonice privatam ducere, ac merito quidem cum à fide ob invidiam deficiens, Christianos Constantino faventes gravibus suppliciis persequeretur. Maximinus vero divina ultione, inflatis subito visceribus, suppuratisque intestinis ita distenditur, ut inter se & putridum cadaver nil interesset, scatentibus undique vermibus, & tabo serpente, tanto pedore ut sustineri fœtor non posset. Hoc volebant ejus merita, qui & nostros ad cœmeteria convenire vetabat, & simulacrum Antiochiæ consecratum, subornatis sacerdotibus, qui ex aditis id enunciarent, clamasse dicebat, pellendos ab urbibus Christianos, & præmia in Provinciis distribuit sacerdotibus simulacrorum, qui contra Christianos agerent. Tandem vero Tyrannus, pœnitentia ductus, medico verum dicente, decreto publico vetuit Christianos lædi, eosque suis legibus uti finit. Sed hoc nihil ei profuit cum vi fierent omnia. Nam gravissimis morbis diutius cruciatus vivendi finem tandem fecit, homo sævus & varius: nunc enim in Christianos, nunc pro Christianis agebat. His au-

tem cladibus multi Christiani interfecti sunt, maxime vero Dorothea virgo sanctissima & pulcherrima, quæ mortem potius quam stuprum tyranni pati voluit. Sophronia quoque à Maxentio sæpius de stupro appellata, cum diutius vitare periculum non posset, seipsam interfecit, Lucretiam imitata. Melciadis autem institutum fuit, ne die dominico, neve quinta feria jejunaretur, quia hos dies pagani quasi sacros celebrant. Multa quoque in oblationibus faciendis constituit, quod Manichæorum hæresis in urbe Roma tum maxime invalescebat. His autem peractis, Maximini jussu Martyrio coronatur. Idem fatum subiere & Petrus Alexandrinus Episcopus, & Lucianus Antiochenus presbyter, vir moribus & doctrina insignis. Et Timotheus presbyter Romanus, aliique complures Episcopi & sacerdotes. Sepultus est autem Melciades via Appia, Calisticrypta, quarto idus Decembris. Vivus adhuc ex ordinibus sacris semel habitis, presbyteros septem, Diaconos sex, Episcopos duodecim creavit. Sedit annis quatuor, mensibus septem, diebus novem. Vacat tum sedes dies septemdecim.

SYLVESTER I. PONT. XXXIII.

Sylvester, natione Romanus, patre Ruffino, Constantini temporibus fuit, anno ab urbe condita millesimo nonagesimo primo: Domini vero anno CCC. XXXIX. Sub hoc tandem principe Christiani à Tyrannis antea oppressi, nonnihil respirare incipiunt. Nam corporis ac animi dotibus cum optimo quoque principe comparari Constantinus potuit: militaris enim gloriæ appetentissimus fuit, in bello fortunatus. Pacem petentibus libenter dedit, liberalibus studiis, ubi per otium licebat, delectabatur, liberalitate & gratia omnium benevolentiam sibi comparabat. Multas leges rogavit ex æquo & bono, superfluas abscidit, severas

severas nimium emendavit. Urbem in Byzantii ruinis de nomine suo condens, eam Romæ magnitudine ædificiorum parem facere conatus, secundam Romam vocavit: ut literæ sub equestri ejus statua indicabant. Is igitur Princeps omnia circumspiciens, omnia considerans, ubi honestatem Christianæ religionis intellexit, qua servare parsimoniam, paupertate gaudere, mansuetudinem colere, paci studere, simplicitate & constantia uti jubemur, eam ita complexus est, ut iturus ad bellum non alio quam crucis signo uteretur. Quod sereno cælo, dum in Maxentium tyrannum copias movet, & viderat & adoraverat, astantesque angelos audierat dicentes: Constantine *es noster*, quod etiam fecit, ac tyrannos omnes à cervicibus populi Romani Christianorumque omnium depulit, maxime vero Licinium, qui Christianos & domo & militia pulsos, aut religione, aut carcere (ut dixi) ad mortem usque macerabat: aut leonibus objiciebat: aut suspensos tanquam porcos membratim lacerans dissipabat. Tantum itaque Principem ac tam humanum Sylvester nactus, relicto Soracte monte, quo à tyrannis sævientibus relegatus fuerat (vel ut quidam volunt) secesserat, Romam veniens, Constantinum erga Christianos bene animatum, promptiorem ad optime de ecclesia Dei promerendum reddidit. Nam & Pontificibus diadema rubeum distinctum gemmis concedebat: quod quidem Sylvester aspernatus tanquam religioso capiti minime conveniens, phrygia mitra & candida tantummodo contentus fuit. Permotus autem Constantinus sanctitate Sylvestri, Ecclesiam in urbe Roma condidit in hortis Equitii, non longe à thermis Domitianis, quæ titulum Equitii usque ad tempora Damasi præ se ferebat. Cui quidem Ecclesiæ Imperator munificus hæc etiam dona præstitit, patinam argenteam librarum viginti, scyphos duos viginti librarum, calicem aureum duarum librarum, & alia vasa tum argentea tum

aurca, quæ enumerare longum esset. Fundum quoque Valetianum dono dedit in agro Sabino positum, unde quotannis solidos octoginta capiebat. Hortum intra urbem ad regionem duorum adamantum, unde solidi quindecim capiebantur. Domum in regione Orphea intra urbem, unde solidi octo & quinquaginta proveniebant. Verum dum hæc Romæ agerentur, apud Alexandriam presbyter quidem Arrius nomine, vir specie & forma magis quam virtute insignis, & laudis ac gloriæ potius quam veritatis cupidus, serere discordiam in fide Christi cœpit. Separare enim filium ab æterna & ineffabili Dei patris substantia conabatur his verbis: Erat aliquando quando non erat, non intelligens filium patri cœternum esse, & eandem in Trinitate substantiam, cum dictum sit, ego & pater unum sumus. Cum autem Alexander Alexandriæ urbis Episcopus frustra revocare Arrium ab errore tentasset, Constantini mandato, adhibita etiam impensa munifice quidem apud Niceam urbem Bithyniæ Concilium generale indicitur: cui recenti & octodecim Episcopi interfuere. Disputatum est eo in loco aliquamdiu, & quidem acriter. Nam viri aliquot, in quæstionibus callidi, Arrio tum quidem favebant, simplicitati fidei nostræ adversantes, licet ex his quidam doctissimus Philosophus divino spiritu motus, uno momento fidem nostram quam antea impugnabat, ut sanctam & integram statim amplexus sit. Tandem vero re ipsa in Concilio diligenter discussa, concluditur *ὁμολογία* scribi debere, id est, ejusdem cum patre substantiæ filium confiteri. Qui vero cum Arrio sentirent, fuere ad decem & septem, affirmantes extrinsecus creatum esse Dei filium, & non ex ipsa patris divinitate progenitum. Cognita autem tantæ controversiæ veritate, Constantinus decretum Concilii affirmat, proposito contradicentibus exilio, unde sex tantum cum Arrio exulavere: reliqui enim in sententiam bene judicantium venerunt.

In eodem Concilio damnatos ferunt & Photinianos, à Photino Episcopo Gallogræciæ nomen ducentes, qui Ebionitarum hæresim imitari, affirmabant Christum à Maria pio coitu fuisse conceptum. Damnati & Sabelliani, qui unam tantum personam patri, filio & spiritui sancto ascribunt. In eodem vero Concilio querimoniarum libellos (ut fit) Episcopi ipsi Constantino dabant, se invicem accusantes, expetentesque à Principe iudicium, quibus ita Imperator optimus respondet combustis eorum libellis, eos Dei tantummodo & non hominum iudicium expectare debere. Præterea autem in eodem Concilio decretum est, ne, qui se impatientia libidinis castrarent, in clerum amplius reciperentur: neve neophytus ante quam cautius examinaretur clericus fieret: & ne in militiam Dei ascitus cum extraneis mulieribus habitet, cum matre vero, sorore, amita id tantummodo licere, ne Episcopus in ordinem ascisceretur nisi ab omnibus vel saltem à tribus Provinciæ Episcopis: & ne quem alius Episcopus expulerit, vel clericum vel laicum alium suscipiat. Decernitur etiam ac quidem sancte ne cuiquam fieret injuria, ut singulis annis Concilium in Provincia habeatur. Quare hoc sanctum institutum aboleverint nostræ ætatis Pontifices non video, nisi censuras bene viventium ac sentientium reformidabant. Constitutum quoque est, ut qui absque tormentis in persecutionibus lapsi fuerint, annos quinque inter catechumenos vitam ducant. Postremo vero decernitur, ne quis de minore ecclesia ad majorem transeat ambitionis & avaritiæ causa, quod certe non observatur, cum sicis faucibus, tanquam lupi famelici, precibus, pollicitationibus, muneribus, largitione uberiores episcopatus, missis primis, omnes quærant & efflagitent. Sylvestri autem constitutiones hæ sunt habitæ; ut christi-
ma ab Episcopo tantum consecraretur, ut Episcopi
baptizatum signarent propter hæreticam suasionem,

ut baptizarum chrismate liniat presbyter, occasione mortis. Addit præterea, laicus clericum in iudicium ne vocet. Diaconus in Ecclesia celebrandi causa dalmatica induatur, & palla lino stimalæva ejus tegatur. Clericus causas in curia ne agat, nec ante iudicem secularem causam dicat. Presbyter celebraturus neque serico, neque panno tincto utatur, sed lineo & quidem albo. Sic in albis celebrandum esse dicebat, quemadmodum in linea sindone & alba Christi corpus sepultum fuit. Gradus quoque in ordinibus Ecclesiasticis constituit, ut unusquisque uno tantum ordine contentus sit, & unius solum uxoris vir. Constantinus autem augendæ Christianæ religionis cupidus, basilicam Constantinianam (quam Lateranensem vocant) ædificavit, donisque plurimis eandem exornavit. Nam & fastigium argenteum templo obtulit, habens in fronte Salvatorem sedentem in sella quinque pedum, centum & triginta librarum, & XII. Apostolos in quinque pedibus librarum nonaginta cum coronis argenti purissimi. Salvatorem quoque addidit respicientem in apside, sedentem in throno V. pedum, cuius pondus centum quadraginta librarum erat. Angelos quatuor ex argento ponderis centum & quinque librarum, coronas quatuor ex auro purissimo cum delphinis viginti librarum, altaria septem ex auro purissimo ducentarum librarum. In usum vero luminum massæ gargilianæ proventum ex agro Sueffano constituit solidos CCCC. Additur & massa urbana, quæ in agro Antiati est. Sacrumque præterea fontem instituit apud eandem basilicam ex lapide porphyretico, cuius tota pars illa quæ aquam continet ex argento erat. In medio autem fontis columna porphyretica posita erat, in qua aurea phiala L. librarum balsamo plena, in celebritate Paschæ usum nocturni luminis præstabat. In labro fontis stabat agnus auri purissimi, unde aqua fundebatur. Non longe ab agno erat Salvatoris statua argenti purissimi

zissimi centum & LXX. librarum. Ad alteram partem stabat Iohannis Baptistæ statua argentea centum librarum, hunc titulum præ se ferens: Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Septem vero cervi aquam fundebant: quorum singuli octoginta librarum erant. Proventus autem sacri fontis ex massa statiliana in agro Corano, ex fundo Bassi, ex domibus & hortis aliquot in urbe positis, ex quibusdam fundis in Aphrica, Numidia, Græcia sitis. Idem etiam Constantinus rogatu beati Sylvestri Petro Apostolorum Principi basilicam in Vaticano ædificat, non longe à templo Apollinis, quo in loco ejusdem Apostoli corpus splendide ac mirifice collocavit: ex ære enim & cupro undique clausum erat. Supra beatissimi Apostoli sepulchrum crux centum & quinquaginta librarum extabat ex auro purissimo. Aderant circumquaque candelabra IIII. argento conclusa, cum sigillis argenteis, unde Apostolorum actus cernebantur. His addidit calices aureos tres, librarum duodecim, calices argenteos XX quorum singuli X librarum erant. Metretas argenteas IIII. CC librarum. Patinam auream cum thure & columba, ornatam gemmis hiacynthinis & margaritis. XXX librarum. Ipsum autem altare erat clausum argento & auro, distinctumque pluribus gemmis. Hos vero proventus huic basilicæ addidit, in Antiochia domum Datiani, solidos centum & L præstantem. Cellam in Aphrodisia solidos D. XV. præbentem. Hortum Maronis, thermas complures, popinas, pistrina condonavit, unde multum colligebantur ad usum sacerdotum. Idem quoque Constantinus instante Sylvestro basilicam Pauli via Hostiensi extruxit: corpus vero Apostoli ita condidit, ut de Petro diximus. Vasa etiam aurea, argentea, ænea totidem donavit, quot Divo Petro, maximè autem crucem auream centum & quinquaginta librarum supra loculum beati Pauli collocavit. Venere proventus ad eandem basilicam ex Tarso Ciliciæ: ex

possessione Tyri venit olenm, venere aromata & cassia: venit balsamum ex locis hæceademferentibus: venit crocum, sal, piper, cinnama. Ædificatur etiam Imperatoris iussu basilica in atrio Sessoriano sub titulo sanctæ crucis in Hierusalem, ubi sanctæ crucis partem aliquam reposuit, inventam ab Helena Matre, fœmina incomparabilis fidei & religionis. Hæc enim magnitudine animi mota & visis nocturnis Hierosolymam petiit, ut lignum crucis perquireret. Difficile id quidem erat, quia ab antiquis persecutoribus eo loci simulacrum Veneris collocatum fuerat, ut Christiani Venerem, Salvatoris loco, adorarent. At mulier religione percita, ubi locum ipsum ruderibus purgasset, tres confuso ordine crucis reperit. In una inscriptio illa legebatur tribus linguis, I. N. Rex Judæorum. Astabatur autem Macharius illius urbis tum Episcopus, qui unam ex his manibus cum religione retinens veram esse dicebat: At tertia mulieri mortuæ admota eidem vitam restituit. Hanc ob rem Constantinus motus edicto vetuit, ne quispiam deinceps eo supplicio uteretur. Helena vero ædificato eo in loco templo ubi crucem repererat, abiens, clavos quibus Christi corpus cruci affixum fuerat, secum ad filium portat. Horum ille unum in frenos equi transtulit, quibus in prælio uteretur, alio pro conogaleæ utebatur, tertium in mare Adriaticum (ut ait Ambrosius) ad compescendas favientis maris procellas dejecit. Illa autem crucis pars, quam eadem mulier secum in thecis argenteis detulerat, gemmis & auro distincta in basilica Sessoriana collocatur. Huic hæc munera adduntur, argentea candelabra quatuor, argentei scyphi quatuor, calices aurei decem, patina argenica auro clusa librarum L. altare argenteum CC. L. librarum, agros quoque circa palatium positos Ecclesiæ dono dedit. Ex Faliscis autem & Nepefino agro fundos quosdam donavit. Sunt qui scribant & basilicam sanctæ

& Hagnetis Constantini jussu ædificatam esse, ro-
 gatu Constantiæ ejus filia, & baptisterium Eccle-
 siæ additum: ubi & filia & soror Constantini ejusdem
 nominis baptizatae sunt. Hujus basilicæ hæc fuere
 munera, patina aurea librarum viginti, calix aureus
 librarum decem, calices argentei quinque, fundus
 ex agro Fidenatium, fundus ex vico Pisonis. Idem
 quoque Imperator basilicam sancti Laurentii extra
 muros ædificat in agro Veranio, super arenarium cry-
 ptæ, gradusque extruxit: quibus ascensus his daretur,
 qui ad visendum beati Laurentii corpus accederent.
 Templi ornamentum erat, apsis argento & porphy-
 reticis lapidibus ornata. In aditu cryptæ, lucerna
 erat ex auro purissimo librarum viginri. Ante corpus
 Martyris erant lucernæ X. argenteæ librarum XV.
 Fundus autem Cyriacæ fœminæ, quem fiscus per-
 secutionum tempore occupaverat. Huic basilicæ assi-
 gnatur fundus item Veranius, unde solidi LX venie-
 bant. Via etiam Lavicana idem Imperator inter duas
 lauros basilicam beatis Martyribus, Marcellino pres-
 bytero & Petro exorcistæ ædificat. Non longe vero
 mausoleum erexit in honorem matris, quam sepul-
 chro prophytico inclusit. Huic templo Martyrum
 & matris gratia hæc dona data sunt, patina ex auro
 purissimo librarum quinque & triginta, candelabra
 argentea III. auro clusa in pedibus XII. calices aurei
 tres cum gemmis prasinis & hyacinthinis: amæ aureæ
 duæ, ara ex argento purissimo librarum CC. scyphus
 ex auro purissimo librarum viginti: fundus Laurenti-
 nus cum balneo juxta formam prodeuntis aquæ posi-
 to, fundus Augustæ Helenæ, unde solidos trecentos &
 viginti sacerdotes quotannis habebant. Sunt qui scri-
 bant (sine autore tamen) Sardiniam cum fundis suis,
 & Messanam, & Matiniam cum monte argentario, ac
 fundis omnibus huic Ecclesiæ dono datam. Ad has
 basilicas in urbe Roma ædificatas, alia quoque foris
 extruit. Nam & Hostiæ non longe à portu ejus man-
 dato

dato templum ædificatur in honorem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Johannis Baptistæ, quibus etiam hæc dona ejus munificentia oblata sunt, patena argentea librarum XXX. calices argentei X. patina argentea chrisimalis librarum X. pelvis ex argento ad usum baptismi XX. His muneribus additi & Græchorum fundi Ardeatini agri, fundus Quirini in agro Hostiensi: In Albano quoque Johanni Baptistæ templum ædificat, cui hæc dona obtulit, patinam argenteam librarum trigiuta, scyphum argenteum deauratum librarum duodecim, amas argenteas librarum viginri, fundum Laurentinum cum adjacentibus prædiis, fundum cum lacu Albano, fundum Tiberii Cæsaris. Capuæ etiam basilicam Apostolorum condidit, quam cives Constantinianam appellarunt. Cui & hæc dona oblata, patinæ argenteæ XL librarum, candelabra græca IIII. cum pedibus X. His additur fundus ex agro Cajetano, & fundus patetnus ex agro Suessano. Aliam postremo basilicam Neapoli ædificavit (ut ait Damasus) in cujus honorem eam erexit non satis constat. Proinde recicere donaria templo dedicata institui, ne videar cum aliis errare. Sunt etiam qui scribant, Sylvestrum titulum suum in tertia regione urbis apud thermas Domitianas instituisse, Equitium quidam vocant. Huic titulo multa dona Constantinus obtulit, ut patinam argenteam librarum XX. cerostrata ænea XVI. fundum Barbatianum ex agro Ferentinati, fundum Sulpitianum ex agro Corano. Ne autem novæ Romæ sacerdotes Imperatoris munificentia expertes essent, duas item basilicas Constantinopoli ædificat, quarum altera Irene, altera Apostolorum vocatur, everfis prius paganorum templis: aut in usum Christianorum translatis, sublatisque è medio tripodibus delphicis, unde infinita mala oriebantur. Hæc sunt Constantini dona, quæ antea narravimus, quibus hoc etiam addidit. (Certum enim vestigial a civitatibus pendi solitum Ecclesiis

Provin-

Próvincialibus, cleroque distribui. Dationem vero ipsam decreti sui auctoritate validam in perpetuum esse voluit. Ut autem virginibus & qui in coelibatu viverent, testari liceret, aliquidquæ sacerdotibus ex testamento relinquere, qua ex re (ego arbitror (Ecclesiæ patrimonium auctum esse, legem sustulit, antea latam ad propagandum sobolem, qua illi vetabantur hæreditatem adire, qui vigesimo quinto ætatis anno uxorem non duxissent. Hinc jus illud trium liberorum inventum à principibus est, quo in amicos prole carentes plerunque utebantur. Hæc Socrates & Sozomenes in tripartita sua accurate scribunt.) Fuere autem & Sylvestri temporibus multi præclari viri, quorum opera & labore gentes & nationes pleræque ad fidem nostram venire, maximè vero Juliani, Frumentii & Edissii prædicationibus: quos Philosophi quidam Alexandri eo perduxerant. Iberorum quoque gens, quæ sub axe Pontico jacet, fidem Christi intelligunt à captiva muliere & credunt, Baccurio, rege omnes ad id cohortante. Valuit etiam multum illis temporibus ad monendos homines Antonii eremitæ sanctissimi autoritas, cui literis & nunciis Helena se ac filios sæpius commendavit: ejus cibus solus panis erat, aqua potus: nec unquam, nisi in occasu Solis comedebat: homo Ægyptius, omnino contemplationi deditus. Hujus quidem vitam Athanasius Alexandrinæ urbis Episcopus insigni volumine perscripsit. Sylvester autem, ubi ex sacris ordinibus septies mense Decembri habitis, presbyteros duos & quadraginta, Diaconos sex & triginta, Episcopos quinque & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, tertio ab urbe milliaro, pridie Calendas Januarii. Sedit autem annos tres & viginti, menses decem, dies undecim. Vacat tum sedes dies quindecim.

MARCUS I. PONTIF. XXXV.

MArcus, natione Romanus, patre Prisco, Magni Constantini temporibus fuit, de quo varia scribunt Historici. Sunt enim qui affirmant Constantinum ultimis Imperii sui annis, instigante sorore, Arrium ab exilio revocasse, quod invidia damnatum hominem mulier diceret, in ejusque dogma declinasse. Hos ego deceptos similitudine nominis puto, & patri illud ascribere, quod filii scelere factum est. Neque enim simile veri est, Principem illum sapientissimum, quod semper improbaverit, ea potissimum ætate, qua sapere datur, illud idem collaudasse. Scribunt præterea Constantinum ab Eusebio Nicomediæ Episcopo, Arriani dogmatis imitatore, baptizatum esse. Quod quidem falsum esse, & religio Principis ostendit, & baptisterium hujus rei causa Romæ ab eo magnificentissimis operis ædificatum. A Sylvestro enim una cum Crispo filio baptizatur, pulsus ab urbe tyrannis, fidemque edocetur. Ajunt qui aliter dictum sentiunt, Constantinum tantam rem distulisse, quoad ei ad Jordanem pervenire contingeret, in quo ad imitationem Salvatoris baptizari cupiebat. Verum dum in Parthos proficiscitur, Mesopotamiam incursionibus vastantes, uno & trigesimo Imperii sui anno, ætatis vero sexto & LX. apud Nicomediam villa publica diem extremum obiisse: nec ad Jordanem baptismi causa pervenire potuisse: atque illic tum demum extremo vitæ tempore baptizatum fuisse. Misceant isti, ut volunt, rem hanc, & nos quod omnes ferme sentiunt, credamus, Constantinum qui in signo crucis toties hostes vicerat, qui tot templa in honorem Dei ædificaverat, qui sacris Conciliis interfuerat, qui toties cum sanctis Patribus in mysteriis oraverat, baptismatis charactere, ubi sapere cepit, muniri etiam contra hostem humani generis voluisse.

NON

me certe quid Socrates & Sozomenes in
 iuavelint, quidque alii plerique, veritatem
 optimi Principis religioni & pietati conve-
 . Quod vero in lepram inciderit (ut vulgo
 baptismoque mundatus sit, conficta prius
 vine infantum nescio qua fabula, nullo modo
 , Socratem hac in re secutus, qui affirmat Con-
 anum ipsum, ubi sexagesimum quintum ætatis
 um attigisset, ægritudine captum, ex urbe Con-
 antinopoli ad aquas calidas egressum valetudinis
 causa, nulla de lepra mentione habita. Præterea vero
 hac de re à nullo scriptorum fit mentio, non dico ab
 his, qui ethnici sunt habit, sed à nostris quidem.
 Non reticuisse hoc Orosius, non Eutropius, non
 illi qui Constantini res gestas quam diligentissime
 scripsere. Ante vero tanti Principis mortem, stel-
 lam crinitam inusitatæ magnitudinis (quam græci
 cometam appellant) fulsisse aliquamdiu constat. Mar-
 cus autem Romanus Pontifex ad curam Christianæ
 religionis conversus, instituit, ut Episcopus Hostien-
 sis, à quo Romanus consecratur, pallio uteretur.
 Voluit præterea diebus solemnibus statim post Euan-
 gelium Symbolum à clero & populo magna voce de-
 cantari: & eo modo quo fuerat in Nicæno Concilio
 declaratum. Duas item Ecclesias Romæ condidit,
 unam via Ardeatina, in qua sepultus est: alteram in
 urbe Roma ad Palatias, quas quidem Constantinus
 his muneribus exornavit & auxit: Fundo rosarum
 cum omni agro campestri, patina argentea librarum
 XX. scypho argenteo X. librarum, corona argentea
 librarum X. Fundo Antoniano, qui est via Claudia,
 fundo ad Bacchanas via Appia, fundo marmoreo via
 Ardeatina. Hujus autem & Constantini temporibus
 fuit Iuvenus Hispanus presbyter genere nobilis, qui
 tetrevangelia hexametris versibus fere ad verbum
 transferens, quatuor libris composuit. Scripsit &
 quædam eo genere metri ad sacramentorum ordinem
 perti-

pertinentia. Marcus autem, posteaquam ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros quinque & viginti, Diaconos sex, Episcopos octo & viginti creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Balbinæ via Ardeatina, tertio nonas Octobris. Sedit autem annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

JULIUS I. PONTIF. XXXVI.

Julius, natione Romanus, patre rustico, temporibus Constantii fuit: qui cum Constantino & Constante fratribus Imperium adeptus, annis quatuor & viginti imperavit. Habitus est etiam inter successores magni Constantini Dalmatius Cæsar fratris filius, adolescens sanè præclaræ indolis, qui haud ita multo post tumultu militari opprimitur, sinente potius Constante quàm jubente. Interea vero Arriana hæresis invaluit, favente Constantio, qui noscros cogebat Arrium recipere. Secundo itaque Constantii anno apud Laodiceam urbem Syriæ, vel ut alii volunt, apud Tyrum, Concilium indicitur. Eò convenere catholici & Arriani: disputatur quotidie homusion ne; an secus, Christum cum Patre vocarent. Instabat Athanasius Alexandrinus Episcopus rationibus & argumentis, affirmandus Filium Patri homusion esse. Id cum refellere Arrius non posset, ad convitia versus, magicas artes Athanasio viro sanctissimo objicit, prælato in loculis Arsenii brachio. Damnatur itaque, violenter jubente Constantio, Athanasius: qui quidem fugiens, sex continuis annis in lacu cisternæ, carentis aqua, ita delituit, ut Solem nunquam viderit. Indicante deinde ancilla quadam, cum in eo esset ut caperetur, Dei monitu ad Constantis partes confugit, qui fratrem Constantium minis certe coëgit, Athanasium recipere. Arrius interim
Episco-

Episcoporum & populi frequentia stipatus, dum levandi ventris causa ad publicum locum declinat, egerere conatus intestina omnia in cuniculum latrinæ demisit, mortem certe passus vita turpissima condignam. Julius autem Pontifex multis incommodis vexatus, in tanta rerum perturbatione, tandem post menses decem Romam ab exilio rediit, audita præfertim Constantini morte: qui bellum fratri Constantini inferens, dum apud Aquileiam inconsulte dimicat, occiditur. Non destitit tamen Iulius orientales Episcopos reprehendere, maxime vero Arrianos, qui, injussu Romani Pontificis, Concilium indixerant, cum id sine ejus auctoritate fieri non posset, quod Romana ecclesia cæteris præset. Confutabant id Orientales, non sine ironia, quod dicerent, à se ad Occidentem Christianæ religionis Principes commigrasse, hanc ob rem suam Ecclesiam tanquam perennem fontem, unde tanta gratia manaverat, cæteris præferendam. Constat autem Julium ipsum, omittis his contentionibus, duas ædificasse basilicas: unam juxta forum Romanum: aliam in Transiberina regione. Tria item cœmiteria extulit, unum via Flamminea, aliud via Autelia, tertium via Portuensi. Constituit præterea ne sacerdos alibi, quam apud judicem ecclesiasticum causam diceret. Voluit item, ut omnia ad Ecclesiam pertinentia per notarios, aut per primicerium notariorum conscriberentur: hos hodie (ut arbitror) protonotarios vocamus, quorum officium est res gestas præcipue conscribere. Verum nostra ætate adeo plerique (nolo dicere omnes) literatum ignati sunt, ut vix sciant nomen suum Latine exprimere, nedum aliorum res gestas perscribere. De moribus nolo dicere, cum è lenonum numero, & parasitorum quidam in hunc ordinem relati sint. Constantini autem & Constantii tempore in pretio fuit Marcellus Ancyranus Episcopus, qui multa scripsit, maxime vero contra Arria-

rianos. Feruntur tamen contra hunc Asterii & Apollinarii libri, cum Sabellianæ hæresis arguentes, ejusdem quoque erroris cum Hilarius arguere conatur: quem certe Marcellus refellens, se tamen nequaquam cum Julio & Athanasio sentire ostendit. Contra hunc præterea scripsit & Basilius Anquiranus Episcopus librum unum de virginitate. Nam Basilius Macedoniæ partis una cum Enstathio Sebasteno Princeps fuit. Theodorus quoque Heracleæ Thraciarum Episcopus, elegantis copiosæque elocutionis vir, multum scripsit, maxime vero commentarios in Matthæum, in Johannem, in Psalterium, in Apostolum. Julius vero cum ex sacris ordinibus, ter mense Decembri in urbe habitis, Presbyteros octodecim, Diaconos tres, Episcopos novem creasset, moritur, ac sepelitur via Aurelia in cœmiterio Calopodii, ab urbe Roma miliario tertio, pridie idus Augusti. Sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Vacatum sedes dies quinque & viginti.

LIBERIUS I. PONT. XXXVII.

Liberius, natione Romanus, patre Augusto, Constantii & Constantis temporibus fuit. Constantinus enim (ut ante dixi) dum Constantem fratrem bello incautius persequitur, ab ejus militibus opprimitur. Constans autem varia fortuna contra Persas usus, cum nocte intempesta seditione militum suscipere prælium cogeretur, tandem vincitur. Verum postea cum de seditiosis militibus suscipere pœnas instituisset, Magnentii dolo ac fraude in oppido Helena interficitur, anno Imperii sui XVII. ætatis vero XXX. Mortuo autem Constante rursus in Athanasium consurgunt veteres illi Arrianæ hæresis suscitatores. Nam Concilio apud Mediolanum habito, omnes qui Athanasio favebant in exilium pelluntur.

Præterea vero cum in Synodo Ariminensi orientales sacerdotes callidi homines & acuti, occidentales, simplices & imperitos argumentis ac fallaciis convincerent, prætermittere eam disputationem pro tempore satius visum est. Christum enim cum patre hominum esse negabant. Hoc autem, quia primum Liberius Pontifex aperte impugnabat, quodque etiam damnare Athanasium, jubente Imperatore, volebat, in exilium ab Arrianis pellitur, atque in triennio ab urbe abfuit. At vero sacerdotes, congregata Synodo, in Liberii locum Felicem presbyterum virum optimum Pontificem creatunt, qui statim octo & XL. Episcoporum conventu duos presbyterio, Ursatium & Valentem ab Ecclesia separavit, quod cum Constantio Augusto in fide sentirent. Hanc ob rem rogatu & precibus eorundem Constantius Liberium ab exilio revocat, qui Imperatoris beneficio motus, cum hæreticis in rebus omnibus (ut quidam volunt) sentiens, illud tamen cum catholicis tenebat, hæreticos, ad fidem redeuntes, non esse rebaptizandos. Ferunt Liberium apud cœmeterium sanctæ Hagnæ aliquamdiu habitasse cum Constantia, Constantii sorore, quo ejus rogatu & auxilio urbem tutius ingrederetur: sed mulier catholica dolum inesse sentiens, id se facturam omnino recusavit. Tandem vero Constantius, instigantibus Ursatio & Valente, pulso Felice, Liberium introduxit. Unde persecutio ita vehemens exorta est, ut in Ecclesiis ipsis presbyteri & clerici passim necarentur. Sunt tamen qui scribant, mulieres Romanas in circensi spectaculo reditum Liberii ab Imperatore precibus impetrasse. Pontifex autem tamen cum Arrianis sentiebat, Ecclesias Dei quam diligenter exornavit, maxime autem sepulchrum beatæ Hagnæ, & Basilicam quam de nomine suo fecit, apud Macellum Lydiæ. Fuit autem hæc misera tempestate Eusebius Emesenus Episcopus: qui multa contra Judæos, gentes & Novatianos doctè
adino-

admodum & eleganter scripsit, Triphylius quoque Cypri Ledrensis, sive *πυρρῆος* Episcopus, in cantica canticorum copiose & accurate commentarios composuit. Præterea vero Donatus Apher (à quo Donatiani nomen sumpserit) multa in catholicos scribens, totam pene Africam & Iudæam sua persuasione decepit. Affirmabat enim Patre minorem esse Filium, & Spiritum Sanctum minorem Filio, catholicosque rebaptizandos esse. Extabant autem Hieronymi tempore ejus multa scripta ad hæresim pertinentia, & de Spiritu Sancto liber Arrianæ doctrinæ conveniens. Et ne quicquam Arrianæ perfidiæ tum deesset, Asterius ejus factionis Philosophus, imperante Constantio, multa scripsit in Epistolam ad Romanos, in Evangelia, in Psalmos, quæ ab hominibus suæ hæresis studiosissime leguntur. Lucifer præterea Caracalitanus Episcopus cum Pancratio & Hilario Romanis clericis ad Constantium à Liberio missus, cune nollet sub nomine Athanasii Nicenam damnare fidem relegatus, contra Constantium Imperatorem scripsit, librumque ei legendum misit: moritur tamen sub Valentiniano Principe. Ferunt autem Fortunatianum Aquileiensem Episcopum Liberium fidei causa in exilium pergentem, ut in hæresim & discordiam laboretur sollicitasse. Serapion quoque qui ob elegantiam ingenii Scholastici cognomen meruit, edidit tum adversum Manichæum librum egregium, nec unquam Constantii minis à confessione veritatis destitit: ad hominem enim profectus, quo eum pacatiorem magno Athanasio redderet, minis tanti Principis è gradu constantiæ nunquam decidit. Ideo autem Athanasius magnus est habitus, quod pagani & hæretici constanti animo semper restitit. Liberius vero ubi ex sacris ordinibus bis in urbe Roma habitus, Presbyteros XVII. Diaconos quinque, Episcopos XIX. creasset, moritur: ac sepelitur via Sala-

Salaria in cœmiterio Priscillæ, IX. calendæ Maii.
Sedit autem annos sex, menses tres, dies quatuor.
Vacat sedes dies sex.

FELIX II. PONTIF. XXXVIII.

Felix secundus, natione Romanus, patre Anastasio, Constantii temporibus fuit. Qui solus post interfectum à Magnentio Constantem, Imperio potitus est. Mox Julianum patruelem suum, quippe qui ex Constantino patris Constantini fratre natus erat, Cæsarem creatum in Gallias, seditione quorundam tyrannorum tumultuantes, misit, qui brevi & Gallorum & Germanorum motus virtute sua compefcuit: unde militum omnium consensu Augustus appellatur. Quo audito Constantius, rebus Parthicis occupatus, ad bellum civile conversus, apoplexia in itinere obiit inter Ciliciam Cappadociamque in Mopsocrene oppido, anno Imperii quarto & vigesimo, ætatis quinto & quadragesimo. Hoc autem morbo dixere medici hominem interiisse ob dolorem animi & gravem cogitationem, in quam, rebellante Juliano, inciderat. Ob ejus autem moderationem (Christiano- rum causam semper excipio, in qua unice impius fuit) & comitatem, inter divos more veterum referri meruit. Nam post susceptum Imperium, Romam cum triumpho via Flamminea ingressus, aureo-carpento, cives obviam factos, mira benignitate inspexit & veneratus est, distitans illud Cynæ Pyrrhî legati verum esse, tot se videre reges in urbe Roma quot cives. In una tamen repopulum Romanum ad risum potius quam ad indignationem concitavit, quod portas urbis ingrediens, cellas & fastigiatas, arcusque triumphales præaltos & latos, homo parvæ staturæ caput incurvaret, more anserum lationem veritus. Is præterea campum Martium cum admiratione inspicieus,

spiciens, sepulchrum Augusti Cæsaris tot simulacris marmoreis & æneis ornatum, forum Romanum, Jovis Tarpeii delubra, thermas, porticus in provinciarum modum auctas: amphitheatrum Tiburtino lapide extitum tantæ altitudinis, ut eo vix inspicere humanus oculus posset, Pantheon mira altitudine spaciosis molibus fornicatum, templum pacis, Pompeii theatrum, circum maximum septisolum, tot arcus triumphales, tot aquæ ductus, tot statuas per nubem ad ornatum positas, obstupuit: ac tandem dixit, naturam vires omnes in unam urbem effudisse. Stabat Trajani equus æneus, in atrio, cujus instar alterum sibi fieri Constantinopoli Constantius petebat ab Hormisda architecto, quem secum duxerat. Cui Hormisda; stabulum quoque tale condas oportet, si voles equum late succedere. Idem quoque Hormisda à Constantio interrogatus quid de urbe Roma sentiret. Id tantum sibi placere, respondit, quod didicisset, ibi quoque homines mori (ut Philosophum decebat locutus.) Felix autem (quem diximus) in Liberii locum à catholicis subrogatum esse, licet id factum ab hæreticis Eusebius & Hieronymus affirmant, quod certe miror, statim ubi Pontificatum iniit, Constantinum Magni Constantini filium hæreticum, & secundo rebaptizatum promulgat ab Eusebio Nicomediensi Episcopo in Aquilone villa non longe à Nicomedia. Hinc autem deprehendi error potest, quo ducuntur nonnulli, qui hanc hæresim Magno Constantino ascribunt. Quod profecto (ut ex Historia vides) in tantum Principem tamque religionis Christianæ amatissimum, nec debuit cadere, nec potuit. Dum autem altercatio esset, & quidem magna (ut diximus) inter Liberium & Felicem, Arriana hæresis bifariam dividitur. Nam Eunomius (unde Eunomiani) vir corpore & animo leprosus, nec secus interius quam exterius morbo regio correptus, affirmabat, in rebus omnibus & Filium dissimilem Patri, & Sanctum

Spiti-

Spiritum cum Patre & Filio nil habere commune. Macedonius aurem, quem nostri ante errorem Constantinopolitanum Episcopum fecerant, ab Arrianis expellitur, quia filium patri similem fatebatur, licet spiritum sanctum non secus atque illi blasphemaret. Ajunt quidam, Felicem Concilium octo & quadraginta Episcoporum habuisse, in quo decernitur, ut Episcopi omnes aut ad Concilium generale veniant, aut literis rationem reddant, quare id facere nequeant: quod quidem institum Carthaginensi Concilio postea renovatum est. Hujus autem temporibus fuit Acacius, quem quia luscus erat, *μυ. ἰσφρα. μον* vocarunt. Hic vero Cæsariensis Ecclesiæ in Palæstina Episcopus, multa in Ecclesiasten conscripsit: tantæque autoritatis ob eloquentiam & veritatem apud Constantinum fuit (quemadmodum Hieronymus ait) (quod ego certe miror) ut Romæ in Liberii locum Felicem Arrianum Episcopum constitueret: quem profecto catholicum fuisse constat (ur scripsimus) & Arrianos semper damnasse. Felix autem postremo cum nulla in re orthodoxæ fidei deesset, ab adversariis captus, una cum multis secum bene sentientibus interficitur, sepeliturque in basilica, quam ipse ædificavit, via Aurelia, secundo ab urbe Roma milliario, duodecimo calcendas Decembri. Sedit autem tantummodo annum unum, menses quatuor, dies duos, propter seditionem à Liberio motam, quem, Damasum secutus, licet immerito inter Pontifices numeravi.

DAMASUS I. PONTIF. XXXIX.

Damasus, natione Hispanus, patre Antonio, Juliani temporibus fuit, viri certe egregii, si domi, si foris ejus ingenium respicis. Nam & Eubolosophista & Libanio philosopho præceptoribus usus,
E
libe-

liberalibus disciplinis ita erat imbutus, tum græce tum latine, ut cuius optimo principi comparari posset. Multæ erat memoriæ, ingentis facundiæ, in amicos liberalis, provincialibus iustissimus, gloriæ cupidus. Verum hæc omnia ad extremum evertit, dum Christianos persequitur. Callidior tamen cæteris persecutor, non vi neque tormentis primo, sed præmiis, honoribus, blanditiis, persuasionibus majorem fere populi partem, quam si atrocior fuisset, clicuit. Vetuit autem ne Christiani autorum Gentilium studia adirent, neve scholæ nisi his qui Deos Deasque venerarentur, paterent. Uni tamen Prohæresio viro doctissimo concessum est, ut Christianos publice doceret, quam gratiam ipse indignatus contempsit. Militare cingulum dari nisi gentibus vetuit. Statuit præterea procuraciones provinciarum jurisque dictionem Christianis non debere permitti, quippe quibus lex ipsa christiana proprio uti gladio vetat. Athanasium tamen aperte oppugnat atque in exilium mittit, à Magis ac auguribus instigatus, quorum artibus maxime delectabatur, quod dicerent, Athanasium obstare quo minus eorum artes in pretio essent. Cum Daphnius quoque in suburbano Antiochiæ juxta fontem Castalium litaret Apollini, & nulla ex his quæ quærebantur responsa susciperet, causasque silentii percontaretur à sacerdotibus, dæmones aiunt, sepulchrum Babyllæ martyris prope astare & ideo responsa non reddi. Tum Julianus Galilæis imperat, hoc enim nomine Christianos appellabat, ut sepulchrum martyris inde auferant. Qui dum sepulchrum mira exultatione traherent, dicentes: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis, ita iram Juliani principis concitarunt, ut multos præter institutum suum interfici jussit. Miror ego id à Juliano factum, cum diaboli artes jam vanas esse cognosceret. Semel enim magum quendam

in speluncam secutus, cum voces dæmonum perhorresceret signo crucis usus est, quo fugati sunt dæmones. Cum vero Julianus diceret, signo crucis aliquid mirum inesse, respondit magus, dæmones etiam genus illud supplicii formidare. Hanc ob rem Julianus pertinacior quam antea factus est, adeo vanitati magicæ deditus erat, licet prius christianam religionem simulato animo amplexus fuisset, ut Constantii odium vitaret, legissetque publice divinos codices, ac basilicam nomine martyrum ædificasset. Præterea vero idem imperator, quo nostris stomachum faceret, Judæis templum Hierosolymitanum restituit, cum dicerent, se alibi sacrificare non posse. Qui certe tanta arrogancia elati sunt, ut majore impensa quam antea restituere templum conarentur. Verum non ita multo post terræ motu templum corruens, & multos Judæos simul oppressit & illud approbatum est, lapidem supra lapidem poni non debere. Sequenti autem die incendio divinitus immisso, & ferramenta ipsa consumpta sunt: & eo miraculo multi Judæi perterriti ad fidem Christi venerunt. In Persas vero proficiscens Julianus, quos intellexerat res novas moliri, in reditu suo malam quidem rem Christianis minatur. Cum autem superatis hostibus incomposito agmine victor rediret, apud Ctesiphontem confossus periit. A suis, an ab hostibus id factum sit, incertum est, sunt qui scribant, sagitta ex incerto missa, transfixum fuisse, eundemque exclamasse manu ad cælum extensa: vicisti Galilæe, vicisti: nam Christum Galilæum appellabat & fabri filium, unde illud adolescentis in Libanium sophistam interrogantem, quid ageret fabri filius, Juliano, inquit, locellum componit: nam paulo post ejus cadaver locello auctum est. Sunt etiam qui scribant, hunc antea clericum fuisse, ac postea à fide nostra defecisse, unde hominem apostatam vocant. Periit autem post annum & octo im-

perii sui menses : anno vero ætatis secundo & trigesimo. Huic deinde succedit Iovinianus, qui ab exercitu imperator electus, non prius profiteri imperatoris nomen voluit, quam omnes conclamarent se Christianos esse. Quibus collaudatis, & imperium suscepit, & exercitum à manibus Barbarorum liberavit, Nisibi ac magna Mesopotamiæ parte Sapor regi Persarum relicta. Hic autem octavo imperii sui mense cruditate stomachi, sive tetro odore prunarum moritur. Damasus autem electus ad pontificatum obeundem, Ursicinum, diaconum competitorum habuit in basilica, quæ Sicinini appellatur, ubi multi utrinque cecidere in ipso templo, cum res non suffragiis tantum, sed vi & armis tractaretur. Verum non ita multo post sacerdotum ac populi consensu Damasus episcopus confirmatur, & Ursicinus ad Neapolitanam ecclesiam traducitur. Damasus autem adulterii accusatus publico concilio causam dixit: ubi & innocens absolvitur, & Concordius atque Calistus diaconi falsi accusatores damnati, ac rejecti ab ecclesia sunt. Cautumque lege est, ut deinceps pœnam talionis subeant, qui aliquem falso accusaverint. Pacata tandem ecclesia, Damasus otio literario delectatus, vitas pontificum omnium, qui ante se fuere conscripsit, easque ad Hieronymum misit. Non destitit tamen & templa & cultum divinum augere. Duas enim basilicas ædificavit: unam juxta theatrum, alteram via Ardeatina ad catechumbas. Dedicavit & Platoniam, ubi corpora Petri & Pauli aliquando jacuerant. Versibus quoque elegantibus sanctorum corpora eo loci sepultra exornavit ad memoriam posteritatis. Præterea vero basilicam, quam ipse in honorem divi Laurentii non longe à theatro Pompejano condiderat, maximis muneribus ornavit, patina argentea librarum viginti, ama argentea librarum quindecim, scypho argenteo anaglypho librarum decem, calicibus argenteis quinque.

quinque, coronis argenteis 5. domos quodque circa Basilicam positas dono dedit: fundum etiam Papyrianum agri Ferentinatis: fundem Antonianum, balnea non longe à templo posita: ut Psalmi quoque alternis vicibus in Ecclesia canerentur, in fineque eorum verba hæc ponerentur, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, instituit. Primus etiam Hieronymi scriptis auctoritatem dedit, cum prius LXX. interpretum scripta tantummodo in pretio essent. Nam & Biblia Hieronymi legi cœpta est, & Psalmi ejusdem fideliter ex Hebraico traducti, cum antea apud Gallos potissimum in composita legerentur. Mandavit item, ut in Principio celebrationis (quam missam vocant) confessio diceretur ut hodie fit. Idem vero Damasus, ubi ex sacris ordinibus quinquies habitus, presbyteros unum & XXX. Diaconos XI. Episcopos II. & LX. creasset, moritur, ac sepelitur via Ardeatina cum matre & sorore in basilica à se condita, tertio idus Decembris. Sedit annos XIX. in menses III. dies XI. Vacat tum sedes diem unum & viginti.

SYRICIUS I. PONTIF. XL.

Syricius, natione Romanus, patre Tiburtio, Valentiniани temporibus fuit. Qui à Juliano multa incommoda ob fidem Christi passus, pulsusque militia cum scutorum Princeps esset. Mortuo autem Joviniano, militum omnium consensu Imperator electus, Valentem fratrem in partem Imperii accipiens, eidem Orientem assignat. Postea vero Imperii sui anno tertio Gratianum filium, necdum bene puberem, socrus & uxoris hortatu Augustum creat. Procopium quidem apud Constantinopolim res novas molientem, cum satellitibus suis mira celeritate opprimit. Sed Valens ab Eudoxio Arriani dogmatis Episcopo baptizatus in sævissimam hæresim declinans,

nans, nostros persequitur, & in exilium pellit, mortuo præsertim Athanasio, quo vivente res christiana sex & quadraginta annis mirifice sustentata est. Instabat Lucius hæreticus hostilem in modum nostros persequens, neque illis quidem parcens, qui in eremo erant, eos enim immixtis militibus aut trucidabat, aut in exilium mittebat. Magnæ autoritatis tunc erant Antonii discipuli, Macharii duo in Syria, quorum alter in superiore, alter in inferiore habitabat eremo. Isidorus quoque tum in pretio erat, Panucius, Pambos, Moses, Benjamin, Paulus Apheliotus, Paulus Phocensis, Joseph qui Mons Antonii dicebatur. Hos cum exilio vexaret Lucius, mulier fanaticæ proclamavit, viros Dei in insulam Ægypti nequaquam mittendos esse. Mania quoque Saracenorum gentis regina, cum frequentibus præliis Romanorum opes attrivisset, Palæstini & Arabici limitis oppida vastans, orata pacem non aliter repro-mittit, nisi Mosem Christianum virum sanctissimum illi genti suæ Episcopum designarent. Id agere Lucius conabatur, verum Moses inclamat: Argunt te, ô Luci, per metallam damnati Christiani in insulas relegati & carcere inclusi, quare manus tuas ad me consecrandum nunquam injicies. Revocatis itaque Episcopis qui se consecrarent, datur reginæ præsul, ac pax Romanis redditur. Sciebat in Christianos Valens & Lucius, licet Themistii Philosophi literæ eum Valentem aliquantulum mitiorem reddiderint. Sciebat & Athanaricus Gottorum rex, qui plurimos barbarorum Martyrio affecit. Interim vero Valentinianus Saxones, gentem in Oceani littoribus positam, locis inviis, & Burgundiones virtute ac rei militaris scientia oppressit. At vero dum Sarmatæ sese per Pannonias effudissent, bellumque in eos parat, subita sanguinis effusione apud Brigionem oppidum moritur. Tum Gotthi sedibus suis pulsî, per omnes se Thracias effundunt: quibus dum Valens ire obviam cum

cum exercitu parat, revocatis prius, sed serò ab exilio Episcopis & monachis, quos etiam militare coegerat, praelio victus, igni exurit. Hæc quidem clades Romani imperii ac totius Italiæ exitium fuit. Syricius autem (dum hæc agerentur) censuit monachos, quorum vita probata esset, posse sacris initiari à primis ordinibus usque ad Episcoporum. Censuit item ordines per intervalla dandos. Manichæos præterea qui in urbe erant, vetuit communicare cum fidelibus. Pœnitentes autem & redeuntes ad gremium Orthodoxæ fidei recipiendos esse censuit, si monasterium ingrederentur, atque ibi jejuniis & orationibus se toto suæ vitæ tempore macerarent. Viaticum siquidem tum demum ab Ecclesia recipiebant, ubi de optima eorum vita constaret. Cōsecrari autem presbyterum ab Episcopo tantum censuit. Instituit item, ut quicumque aut viduam aut secundam uxorem duxisset, ab officio Ecclesiastico pelleretur. Hæreticos quoque per manus impositionem recipiendos censuit. Hujus temporibus Hilarius fuit, urbis Pictavorum Aquitanix Episcopus, qui & contra Arrianos duodecim libros scripsit: & alterum contra Valentem & Ursatium: atque non ita multo post Pictavis moritur. Victorinus autem natione Apher, Romæ tum primum rhetoricam docuit: postea vero in extrema senectute fidei nostræ se tradens, contra Arrium libros, moro dialectico, scripsit. Multa quoque composuit ad commendationem fidei nostræ Gregorius Bæticus Iliberi Episcopus. Photinus autem Gallogræcus Mardelli Ancyran Episcopi discipulus, Hebionis hæresim instaurare tum conatus est. Hebion enim Christum, pro coitu Mariæ natum, virum justum putavit. Is quidem à Valentiniano Imperatore pulsus plura scripsit volumina, ac præcipua contra gentes. At Didymus Alexandrinus, à teneris annis oculis captus, & ob id etiam primarum literarum ignarus, ita Geometriam & Dialecticam, quæ magno usu indigent, jam grandis

natu cum primis elementis didicit, ut præclara quædam opera in Mathematicis scripserit. In Psalmos quoque, & in Evangelium Matthæi ac Johannis, & contra Arrianos multa edidit. Optatus quoque Apher Episcopus Milivitanus libros sex contra Donatianos composuit. Severus autem Aquilius Hispanus, agnationem ab illo Severo ducens, ad quem Lactantii duo extant Epistolarum libri, volumen composuit, quod Catastrophæ vocavit. Syricius vero compositis Ecclesiæ rebus, ac creatis sex & viginti Presbyteris, Diaconis sedecim, Episcopis duobus & triginta, ex sacris ordinibus quinquies habitis, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, octavo Calendæ Martii. Sedit enim annos quindecim, menses undecim, dies quinque & viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

ANASTASIUS I. PONT. XLI.

Anastasius, natione Romanus, patre Maximo, imperante Gratiano urbis Romæ Episcopus creatur. Nam Gratianus adolescens religione clarus, militia strenuus, apud Argentariam oppidum Galliæ, uno prælio, ad triginta millia Alemannorum, fines Romanorum vastantes, cum minimo suorum incommodo interfecit. In Italiam deinde rediens, pulsa Ariana hæresi totam Provinciam ad veram Christi fidem redegit. At vero cum, instantibus Gotthis, rempublicam in magno discrimine videret, Theodosium ex Hispania oriundum virum clarissimum, socium ac imperii comitem sibi delegit, qui superatis Clanis, Hunnis & Gotthis Orientale imperium restituit, iuncto cum Athalarico, rege Gothorum, fœdere: quo quidem mortuo ac Constantinopoli egregie sepulto, omnes ejus milites Theodosium virum optimum secuti sunt. Interim vero Maximus in Britannia tyrannidem

occupans, ac in Galliam trajiciens, apud Lugdunum Gratianum interfecit: quare Valentinianus junior frater metu perterritus, ad Theodosium in orientem confugit. Sunt autem qui scribant, hos quidem fratres in tantam calamitatem incidisse, matris Justinæ crimine, quæ, Arrianam hæresim fovens, Christianos persequeretur, maximè vero Ambrosium, quem etiam invitum populus Mediolanensis tum Episcopum delegerat. Mortuo enim Auxentio hæreticorum Episcopo, statim seditio Mediolani exorta est. Cum hanc itaque reprimere Ambrosius conaretur, qui tum consularis ejusdem Provinciæ fasces regebat, Ecclesianque ingressus multa de concordia partium differuisset, ab omnibus succlamatum est, non alteri quam Ambrosio Episcopatum committi debere: quod etiam factum est. Ex catechumeno enim Christianus factus, & sacris initiatus, Mediolanensis Episcopus creatur. Cujus doctrina & sanctitas quanta fuerit, ejus vita ac opera doctissime & elegantissime scripta esse videntur. Tunc autem Anastasius rei divinæ cavens, constituit ne sacerdotes ullo modo sederent, sed curvi & venerabundi starent, cum sacrum Evangelium aut caneretur aut legeretur in Ecclesia Dei: Neve peregrini, maximè autem transmaritimi, in clerum reciperentur, nisi quinque Episcoporum præferrent chirographa. Hoc autem factum esse ajunt propter Manichæos, qui tum in Africa magno in pretio erant, & ad corrumpendam fidem de suis quoquo versum mittebant. Constituit item, ne debiles & manci, neve aliquo membro carentes in numerum clericorum reciperentur. Basilicam quoque (quæ Crescentina vocatur) in regione secunda, via Mamertina, dedicavit. Hujus & Damasi & Siricii tempora illustrarunt non modo optimi Imperatores, Jovinianus, Valentinianus, Gratianus, Theodosius; verum etiam sanctissimi atque excellentes in quavis facultate doctores, tum Græci, tum Latini: Gregorium nobis Christianis cum

Basilio Cappadocia genuit (ut ait Eusebius) ambo fuere nobiles , ambo Athenis eruditi . Basilium enim Cæsareæ Cappodociæ , quæ prius Mazaca vocabatur , Episcopus contra Eunomium egregios libros edidit . Scripsit & volumen de Spiritu Sancto , & Monachorum institutis . Duos habuit fratres , Gregorium & Petrum viros doctissimos . Gregorii extabant Eusebii temporibus aliqua volumina . At Gregorius Nazianzenus , qui Basilium ad monasterium perduxit , Hieronymi præceptor multa scripsit . Maximè vero in laudem Cypriani , Athanasii , Maximi Philosophi . Scripsit & contra Eunomium libros duos , contra Julianum Imperatorem librum unum . Laudavit & nuptias & virginitatem hexametro versu . Levavit & Constantinopolitanos ab hæresi rationibus , & suo elegantissimo dicendi genere , in quo Polemonem virum eloquentissimum secutus est . Is postremum dum senex admodum esset , successorem sibi deligens , rursus vitam monachi duxit . Basilium autem sub Gratiano : hic vero sub Theodosio moritur . Epiphanius quoque Cypri Salaminæ Episcopus , hæreses omnes elegantissimis voluminibus impugnavit . Composuit tum etiam multa sermone iyro Efram Edessæ Ecclesiæ Diaconus , qua ex re id tantam venit dignitatem , ut post lectionem Scripturæ sacræ publice in quibusdam Ecclesiis ejus scripta recerentur . Anastasius autem ubi ex sacris ordinationibus , bis in urbe mense Decembri habitis , Presbyteros octo , Diaconos quinque , Episcopos decem creasset moritur , & sepelitur in cœmeterio , ad ursum pileaum quinto Calendas Maii . Annos vero tres , dies decem sedit , Vacat tum sedes dies unum & viginti ,

INNOCENTIUS I. PONT. XLII.

InnoCentius, natione Albanus, patre Innocentio, particeps Theodosii temporum fuit, qui singulari celeritate & consilio usus, Maximum tyrannum Gratiani interfectorem apud Aquileiam occidit. Hanc calamitatem Maximo ipsi Martinus, vir sanctissimus, antea prædixerat, dum Britanniam militaribus copiis spoliatur, in Italiam contra jus fasque venturus. Tunc enim à Circo Scoti, ab Aquilone Picti, insulam vacuum militibus ingressi, longe ac late omnia vastarunt. Theodosius autem divino auxilio fretus, & Andragatium Maximi comitem & Victorem ejusdem tyranni filium, Arbogastem & Eugenium tyrannos, mira celeritate usus, opprimit, unde merito Claudiani Poëtæ carmina in laudem Theodosii extant.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,

Et conjurati veniunt ad classica venti.

Accedit Theodosio ad disciplinam militarem laus ingenii, quo plurimum valuit, & religionis. Nam cum Mediolani ingredi Ecclesiam vellet, mysteria visurus, prohibitus ob quoddam facinus (ut fieri solet) ab ingressu Ecclesiæ, nisi pœniteret, ita æquo animo id tulit, ut ultro ipsi Ambrosio gratias egerit, atque pœnituisset. Hujus uxor Flacilla fuit, ex qua Arcadium & Honorium suscepit. Iratus semel Theodosius, quod Thessalonicenses in theatro militem occidissent: vel (ut alii volunt) judicem suum, ægre retentus à sacerdotibus Italici sæst, quo minus omnes Thessalonicenses occideret. Qui postea ad se rediens, re cognita, & lachrymis pœnitentiam prope patrati egit, & legem tulit, ut sententiæ Principum super animadversione prolata in tertium diem differrentur, quo misericordiæ vel pœnitentiæ locus daretur. Ferunt Principem ipsum (si quanto ira percitus fuisset)

hac deinceps cunctatione usum, ut notas omnes literarum expresse recenseret, quo interim iræ daretur locus. Affirmant quidam, Principem usum familiaritate cujusdam Johannis monachi Anachoretæ in Thebaide usum, cujus Consilio tum bellum tum pacem gerebat. Theodosius autem quinquagesimum ætatis agens annum, Mediolani moritur. Innocentius vero tanta Imperii tranquillitate & benignitate Principis usus, multa ad religionem Christianam pertinentia meditatus est. Constituit enim ut Sabbato jejunium celebraretur, & quod tali die Christus in sepulchro jacuisset, & quod ejus discipuli jejunassent. De Judæis quoque & paganis, deque monachis regulas quasdam tulit. Cataphrygas autem hæreticos, quorum autores fuere, Montanus, Priscilla & Manilla (ut ante dixi) ab urbe expulit, Theodosio annuente: vel in monasteria (ut alii volunt) relegavit. Præterea vero Pelagium monachum & Cælestinum hæreseos damnavit; & quod liberum arbitrium divinæ gratiæ anteferrent, & quod dicerent ad implendam divinam jussam voluntatem per se sufficientem esse. Contra hos quoque multa scripsit Augustinus. Pelagius autem in Britanniam proficiscens, totam insulam errore suo infecit, adjuvante Juliano tanti mali comite & socio. Basilicam vero Gervasii & Protasii dedicavit, Vestinæ mulieris impensa structam & ornatam, divenditis ejus bonis ex testamento relictis justo pretio. Templi dona hæc fuere, patinæ argenteæ duæ, sexaginta librarum, coronæ duodecim, ceterostrata argentea quatuor. Ad ornatum baptisterii cervum obtulit quinque & viginti librarum fundentem aquam, vas chrisimatis ex argento librarum quinque, scyphos duos argenteos anaglyphos viginti librarum. Dos autem templi erat domus ad basilicam Elinam, balneum ad templum Mamuri, domus item in clivo Salutis balneatæ, fundus in agro Clusino, alter fundus in agro Fundano. His addita domus

Emeriti in clivo Mamertino, domus altera in vico longo, balneum quoque in eodem vico. Curam vero & administrationem hujus basilicæ & sanctæ Hagnæ Leopardo ac Paulino presbyteris commisit. Hujus temporibus fuit * Apollinarius Laodicæ Syriæ Episcopus, vir sane in disputando vehemens, & ita acutus, ut ausus sit dicere, corpus, non animam, à Domino in dispensatione susceptum; postea vero cum rationibus urgeretur, ait, cum quidem habuisse animam, non tamen ex ea parte qua rationabilis est, sed ex ea solum qua corpus vivum reddit: Ad supplementum vero rationabilis partis, ipsum verbum Dei fuisse, perhibeat. Quæ quidem sententia, & à Damaso antea, & à Petro Alexandrino Episcopo explosa est. Hinc Apollinaristæ originem habuere. Martianus autem Barcionæ urbis Episcopus castitate & eloquentia insignis bene cum fide sensit, & Novatianos scriptis suis impugnavit. Cyrillus vero Hierosolymitanus Episcopus sæpe pulsus Ecclesia, & receptus, ad extremum sub Theodosio Principe annis octo Episcopatum tenuit, multaque scripsit. † Euzoius item apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno Episcopo adolescens Cæsariæ eruditus, plurimo labore Origenis & Pamphili corruptam bibliothecam membranis instaurare conatus est. Scripsit & ipse multa. Eodem quoque tempore Hieronymus presbyter, in Bethleem habitans, ingenio ac facundia sua Christi fidem mirum in modum auxit: quod etiam ejus scripta declarant. Improbatur item eo tempore in Synodo Bordegalensi Priscilliani dogma, sumptum ex Gnosticorum & Manichæorum hæresi, de qua superius diximus. Innocentius vero, ubi per sacros ordines quater in urbe habitos, Presbyteros triginta, Diaconos duodecim, Episcopos quatuor & quinquaginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio, ad ursum pileatum quinto calendas Augusti.

Sedit

* *Apollinaris.*† *Euscus.*

Sedit annis quindecim, mensibus duobus, diebus quinque & viginti. Vacat tum sedes dies duos & viginti.

SOZIMUS I. PONTIF. XLIII.

SOzimus, natione græcus, patre Abrahamo, mortuo Theodosio, Arcadii & Honorii, qui patri in Imperio succedere, temporibus fuit. Hi quidem gubernacula Imperii suscipientes, paribus auspiciis illud rexere, divisis tantummodo administrationibus. Arcadius enim Orientem, Honorius vero Occidentem gubernabat, licet Theodosius filiis, adhuc adolescentibus, tres duces reliquerit, qui Romanum gubernarent Imperium, Ruffinum qui Orientem, Stiliconem qui Occidentem, Gildonem qui Africam regerent. Qui deinceps cupiditate imperandi moti, spreteis parvulis, regnum occupare conati sunt. Gildonem res novas in Africa molienti, Mascezel frater ejus crudelitatem veritus, cum exercitu obviam factus, hominem fundit fugatque: qui vel dolore animi, vel veneno non ita mulo post moritur. Idem quoque Mascezel tanta victoria elatus, cum nec Deo nec hominibus parceret, à militibus occiditur. Ruffinus vero ab Arcadio opprimitur, dum Orientale Imperium conatur invadere. Ingressus tum Italiam Rhadagasus, Gotthorum Rex immanissimus, ferro ac flamma omnia vastabat. Verum Romani comparato exercitu, barbarum in Fesulanis montibus opprimunt, duce Stilicone. Huic vero successit Alaricus, quem Stilico, regni cupidus cum superare posset, & fovit & juvit. Verum postremo cum Alaricus in Galliam proficiscens concedente eo loci sedes ad incolendum Honorio, apud Polentiam consedisset, Saulum gente & religione Hebræum à Stilicone cum militibus immissum, quo fœdus turbaretur, hostem sensit. Facile enim.

enim fuit barbaros nil tale suspicantes, & diem Paschæ observantes incautos perturbare. Verum sequenti die sumptis armis, & Saulum cum exercitu ad interuersionem cædit, & omiſſa Gallia in Stiliconem & Romanos movet. Quibus superatis, urbem Romam post longam & gravem obsidionem capiunt, anno ejusdem conditæ millesimo accentesimo & sexagesimo quarto: salutis vero Christianæ, anno duodecimo & quadringentesimo. Hac tamen moderatione Alaricus usus est & clementia, ut suis mandaverit à cæde & sanguine, quoad fieri poterat, abstinere: utve confugientibus ad basilicas Petri ac Pauli parceretur. Rex vero tertia die ab urbe discedens, minus calamitatis quam putaretur perpeſſa (parum enim incendii senserat) in Lucanos & Brutios proficiſcitur, ubi apud Consentiam, vi captam & direptam, moritur. Cui statim omnium Gotthorum consensu Athaulphus, ob affinitatem & genus succedit, quem quidem ad urbem Romam cum exercitu redeuntem, Galla Placidia, superioris Theodosii filia ejus uxor, ita placavit, ut à cædibus & rapinis temperatum, & suis magistratibus urbis dimiſſa sit. In animo certe ei prius fuerat urbem Romam delere, ac novam condere, eamque Gotthiam appellare, & Imperatoribus nomen de se relinquere, ut non Augusti deinceps, sed Athaulphi vocarentur. Mentem hominis Placidia non modo à tanto facinore avertit, verumetiam fœdus inter Athaulphum, Honorium & Theodosium juniorem composuit, Arcadii jam mortui filium. Sozimus autem in tanta rerum perturbatione rem divinam nunquam omiſit. Constituit enim, ut diaconi, dum celebraretur, lævas tectas haberent linoſtimis. Concessit item, ut in parochiis cerei sancto Sabbato benedici poſſent. Bibere autem in publico clericis vetuit: In cellis fidelium id fieri poſſe non negavit. Vetuit etiam, ne servi in clerum reciperentur, quod hujusmodi viros liberos & integros esse

opor-

oporteret. Asciscuntur nunc non modo servi, & vulgo concepti ac nati, verum etiam flagitiosi omnes ex flagitioso quoque geniti: quorum sceleribus ecclesia Dei magnum aliquod incommodum tandem capiet. Ferunt tum Sozimum misisse ad Carthaginense Concilium Faustinum Episcopum, duosque urbis Romæ presbyteros, ut ostenderet, nil usquam publice agi debere sine consensu Ecclesiæ Romanæ. Hujus autem Pontificatu fuit Lucius Arrianæ partis Episcopus, qui variarum hypotheson libellos scripsit. Diodorus quoque Tarsensis Episcopus, dum Antiochiæ presbyter esset, multa tum scripsit, Eusebii sententias, non autem eloquentiam imitatus, propter ignorationem secularium literarum. Scripsit & Tiberianus apologeticum ob suspicionem hæreseos, quia cum Prisciliano accusabatur. Evagrius præterea, acris & ferventis ingenii, vitam beati Antonii de græco Athanasii, in sermonem nostrum transtulit. Scripsit & Ambrosius Alexandrinus auditor Didymi in Apollinarium volumen præclarum. Fuere tum etiam in pretio Johannes Constantinopolitanus & Theophilus Alexandrinus illustres Episcopi. Hunc ego arbitror Johannem Chrysostomum fuisse, qui ob elegantiam dicendi hoc cognomentum merito adeptus est, quique Theodorum & Maximum condiscipulos suos ad fidem Christi traduxit, relictis præceptoribus Libano & Andragathio Philosopho. Interrogatus Libanius, jam morti propinquus, quem potissimum in schola successorem relinquere vellet, non aliam quam Chrysostomum dixit, nisi hominem Christiani ad se traduxissent. Perlata tum etiam sunt ad Sozimum synodalia decreta, quibus confirmatis, Pelagiana hæresis ubique damnatur. Sunt qui scribant & Petronium Bononiensem Episcopum virum sanctissimum, & Possidonium Africæ Provinciæ Episcopum, magnam sanctitatis opinionem de se tum concitasse. Scripsit & multa contra hæreses Primatius ad Fortunatum Episco-

Episcopum. Sunt qui scribant, Probam Adelpii proconsulis uxorem, Centonas Virgilii in laudem Christi tum composuisse. Hanc certe laudem quidam Eudociæ ascribunt Theodosi junioris uxori. Augustinus vero beati Ambrosii in fide discipulus, homo certe omnium, qui tum fuere, doctissimus Hippone in Africa Episcopus, fidem nostram scriptis & disputationibus tum maximè tuebatur. At Sozimus, creatis in urbe Roma Presbyteris decem, Diaconis tribus, Episcopis octo, moritur, ac sepelitur via Tiburtina apud corpus beati Laurentii Martyris, septimo Calendas Januarij. Sedit annum unum, menses tres, dies duodecim. Vacat tum sedes dies undecim.

BONIFACIUS I. PONTIF. XLIII.

Bonifacius, natione Romanus, patre Jucundo presbytero, Honorii temporibus fuit. Orta quidem tum in clero seditio est. Nam dum Bonifacius in basilica Julii urbis Romæ Episcopus creatur, Eulalius in Constantiniana electus, huic statim objicitur. Quod ubi Honorius, qui tum Mediolani erat, intellexisset, instante Placidia, cum filio Valentiniano ambo ab urbe pelluntur. Revocatur tamen septimo mense post Bonifacius, & solus urbis præsul constituitur. Interea verò mortuo Athaulpho, Gotthorum rex Vallias decernitur, qui Dei judicio perterritus, Placidiam apud se tamen honeste habitam, Honorio fratri reddidit, pacemque cum eo, datis lectissimis obsidibus, iniit. Idem fecere Alani, Vandali & Suevi. Placidiam verò Honorius Constantio, quem Cæsarem declaraverat, in matrimonium collocat: unde Constantius Valentinianum filium suscepit: quæ postea à fratre pulsa ad Orientem cum filiis, Honorio & Valentiniano proficiscitur. Bonifacius autem Pontifex tum constituit, ne mulier ulla aut monacha sacratam pallam at-

trecta-

trēctaret, aut thura contingeret: neve servus, aut obnoxius, vel obaratus in clerum reciperetur. Condidit præterea oratorium in cœmiterio sanctæ Felicitatis Martyris, ejusque sepulchrum ornavit marmoribus & argento. Nam & patinam argenteam dono dedit librarum viginti, & scyphum argenteum librarum decem, & coronas argenteas tres, calices minores duos. Hujus quoque Pontificatum insignem reddidere multi præclari viri, maxime vero Hieronymus presbyter, patre Eusebio natus oppido Stridonis, quod à Gotthis eversum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque in finibus fuit. Quantum iste juverit Ecclesiam Dei vita & scriptis, non attinet dicere, cum & vita ejus sanctissima omnibus præluceat, & scripta ejus ita in pretio & honore sint, ut nemo magis legatur, ab eruditis præsertim. Moritur autem Hieronymus in Bethleem ætatis suæ anno LXXXI. pridie Calendas Octobris. Laudatur & Gelasius Cæsareæ Palæstinæ post Euzoium Episcopus, vir accurati elegantisque ingenii. Scripsit & Historiam Dexter Paciani filius ad Hieronymum. Laudavit & Spiritum sanctum Amphilochius eleganti stylo. Laudat & Sophronium Hieronymus quod de everfione Serapis librum copiose ac docte scripserit. Ajunt & Lucianum presbyterum Deo innuente, tum quidem reliquias Stephani protomartyris & Gamalielis Pauli præceptoris invenisse, deque ea re sermone græco ad omnes Ecclesias scripsisse: quam scriptionem postea Abundius presbyter Hispanus Latinam fecit ad Orosium presbyterum. Sunt etiam qui huic ætati addant Johannem Cassianum & Maximinum viros doctissimos. De Eutropio autem Augustini discipulo, non ira ambigitur qui Historiæ Romanæ Epitomen fecit, ab urbe condita usque ad tempora sua, satis eleganti stylo & oratione. Scripsit & ad duas sorores, Christo dedicatas, de pudicitia & amore religionis. Laudatur & Juvenalis qui tum Constantinopolitanus Episcopus erat. Fuit etiam in
pre-

pretio Heros vir sanctus, ac beati Martini discipulus, Arelatensis Episcopus, injuria pulsus. Bonifacius autem, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, Presbyteros tredecim, Diaconos tres, Episcopos sex & triginta creasset, moritur, ac via Salaria sepelitur apud corpus sanctæ Felicitatis martyris, octavo Calendas Novembris. Sedit annis tribus, mensibus octo, diebus septem. Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulalium statim ad urbem revocant, qui vel indignatione, vel contemptu rerum humanarum revocationem spernens, anno post Bonifacium moritur. Vacatum sedes dies novem.

CÆLESTINUS I. PONT. XLV.

Cælestinus, natione Campanus, Theodosii junioris temporibus fuit. Hic enim, mortuo Honorio Principe clarissimo, Valentinianum Placidiz amicitæ suæ filium Cæsarem creatum, ad regendum Occidentale Imperium mittit. Qui statim totius Italiæ consensu Imperator creatus, gubernacula Imperii apud Ravennam suscipiens, hostes Romani nominis, maxime vero Johannem tyrannum mira felicitate in Italia compescuit. Interea vero Vandalorum, Almannorum, & Gotthorum effera gens ab Hispania in Africam, Genserico rege, trajiciens, Provinciam ferro ac flamma depopulata, fidem quoque catholicam Artiana impietate frædavit, pulsus etiam in exilium quibusdam Episcopis bene sentientibus, in qua perturbatione beatus Augustinus Hipponensis Episcopus, tertio obsidionis mense, quinto Calendas Septembris moritur, septimo & LXX. ætatis anno. Vandali autem capta Carthagine in Siciliam trajicientes, insulam depopulantur & vastant. Idem fecere Pictavi & Scoti, insulam Britanniam occupantes. Accitus autem à Britannis in auxilium Actus patritius,

vir

vir bellicis artibus insignis, non modo laborantibus
 auxilium non fert, verum etiam regnandi cupidus
 Hunnos ad invadendam Italiam sollicitavit. Unde B
 tanni ab Ætio destituti, ab Anglis auxilium petierunt
 quos hostes deinceps, non auxiliares sensit. Ab
 enim oppressi, & patriam simul & nomen amisere.
 Interim vero Theodosio Constantinopoli mortuo
 septimo & vigesimo Imperii sui ac patris Honorii
 anno, * Bleda & Attila fratres, Hunnorum reges
 Illyricum ingressi, omnia incendunt & vastant.
 Cœlestinus divino cultui intentus, constituit, ut
 Psalmi David ante sacrificium antiphoniatim ab
 omnibus canerentur, quod ante fieri non consueverat.
 Perlecta enim Epistola & Evangelio, finis sacrificii
 imponebatur. Refert Martinus Cassinas: Judica
 Deus & discerne causam meam, quod in principio
 sacrificii dicitur ejus inventum fuisse. Graduale quoque
 huic ascribitur. Multa præterea constituit
 in omni Ecclesia, quæ tum in archivis legeliantur. De
 dicavit & basilicam Juliam, cui etiam hæc dona ob
 tulit, patinam argenteam librarum V. & XX. scyphos
 II. argenteos, XX. librarum: aquamanulos argenteos
 XX. librarum, candelabra argentea duo, LX. libra
 rum, cantharos, cerostrata ænea quatuor & viginti
 magni ponderis. Nestorius autem Constantinopoli
 tanus Episcopus novum tum errorem inducere cona
 tus est. Prædicabat enim Christum ex Maria homi
 nem tantum, & non Deum natum, eique divinita
 tem collatam esse pro meritis, cui impietati & Cy
 rillus Alexandrinus Episcopus & Cælestinus Ponti
 fex mirum in modum adversati sunt. Nam habitans
 apud Ephesum synodo CC. Episcoporum, impius
 Nestorius cum hæresi nominis sui, cumque Pelagia
 nis omnibus, qui dogma illud prope comatum juva
 bant, omnium consensu XIII. canonibus, eorum
 stultitiam impugnantibus, damnantur. Præterea Ger
 manum Antiodorensem Episcopum in Britanniam

* Bleda.

mittit, quā, deturbatis hzreticis, insulares ad catholicam fidem redigeret. Misit & ad Scotos Christi fidem optantes Palladium, quem ipse Episcopum creaverat. Hujus certe atque suorum opera magna pars Occidentis ad veram Christi fidem conversa est. Ferunt hoc tempore diabolum personam Moysis indutum, multos Judzcos decepisse, dum eos ex Creta in terram promissionis ad similitudinem Historiæ veteris sicco pede per mare deducere pollicetur. Multi enim ex hīs falsum Moysen secuti, in undis periire. Ajunt autem illos solos evasisse, qui tum Christum verum esse Deum credidere. At Celestinus ubi ex sacris ordinibus ter in urbe mense Decembri habitis, Presbyteros duos & triginta, Diaconos duodecim, Episcopos duos & LX. creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, octavo idus Aprilis. Confederat annis VIII. mensibus X. diebus XVII. Vacat tum sedes dies I. & XX.

SIXTUS I. PONTIF. XLVI.

Sixtus tertius, natione Romanus, patre Sixto, Valentiniani tempora attigit, qui Occidentalis imperii gubernator pacem cum Gensericō Vandalorum rege iniit, ac certis finibus Africam, sibi ac Gensericō divisam, Vandalis incolendam dedit. Subornatus deinde Gensericus ab Arrianis eorum impietatem extollens, variis terroribus Episcopos nostros persequitur. Interim vero, dum Valentinianus Constantinopolim proficiscitur, & Theodosii filiam in uxorem ducit, Vandali, Gensericō duce, Carthaginem iterum capiunt ac diripiunt, anno quiugentesimo & LXXXIV. posteaquam Romanorum esse cœperat. Dum hæc autem in Africa gererentur, Attila cum Belda fratre, Hunnorum reges, non contenti occupasse Pannonias, Macedoniam, Mysiam, Achaiam, & utrasque

traſque Thracias ferro ac flamma devaſtat, Beldamque fratrem obruncat, quo ſolus regno potiretur. Inde vero animos ſumens ad occupandum Occidentale imperium, copias undique celeriter colligit, atque iter ſtatim carpit. Quod ubi Aetius intellexiſſet, legatos de pace ſtatim Tholaſſam ad Theodoricum regem mittit, cum quo fœdera ita ſunt inita, ut communi impenſa & paribus copiis bellum contra Attilam gereretur. Romanorum ac Theodorici auxiliares copiae fuere, Alani, Burgundiones, Franci, Saxones, atque omnes fere occidentales populi. Tandem vero, ſuperveniente Attila in campis Catelaunicis, magno ardore animorum prælium utrinque committitur. Pugnatum erat aliquandiu atque acriter, cum vox ſuperveniens, incerto autore, certamini finem impoſuit. Ad centum & octoginta millia hominum in eo prælio utrinque cecidiſſe conſtat, neutro inclinante acie, aut cedente. Ferunt tamen Theodoricum Thurifmundi regis patrem eo prælio cecidiſſe. At Sixtus, pontificatum iniens, à Baſſo quodam reus in iudicium accerſitus. Hic autem, congregata ſeptem & quinquaginta Epiſcoporum Synodo, ita cauſam dixit, ut ab omnibus uno conſenſu abſolveretur. Damnatur Baſſus calumniator iniquus, annuente Valentiniano & Placidia eius matre, in exiliumque mittitur, ita tamen, ut ultimo die viaticum ei ob pietatem Eccleſiæ non negaretur. Ejus autem prædia non fiſco ſed Eccleſiæ aſcribuntur. Ajunt Baſſum poſt exilium non multum vixiſſe, tertio enim menſe diem extremum obiit: cujus corpus Sixtus Epiſcopus linteaminibus involutum, & aromatibus conſperſum propriis manibus ad ſanctum Petrum ſepelivit in oculis parentum. Aedificavit autem Sixtus baſilicam Beatæ Mariæ virginis, quæ ab antiquis Liberii cognominabatur, juxta macellum Libyæ. Accepit deinde nomen ad Præſepe: poſtremo vero Sancta Maria Major vocata eſt. Sixtum autem hujus templi autorem fuiſſe titulus ipſe in frontifpi-

tiſpicio primi fornicis declarat his verbis: Xyxtus Epifcopus plebi Dei. Per X enim in principio & Y ſcribitur Græca Orthographia, licet noſtra ætas, conſuetudini ſerviens, Sixrum ſctibar per S & jota. Huic quoque templo idem Pontifex hæc dona obrulit, altare argenteum puriſſimum CCC librarum, patinas argenteas tres C & XX librarum, ſcyphos argenteos quinque, calices decem, coronas argenteas octo & viginti, candelabra argentea tria, thymiamatarium librarum quindecim, fundum Scauri in agro Cajetano, fundum Sceleris, cervum argenteum fundentem aquam in fontem baptiſterii. Ornavit & ambonem Eccleſiæ propheticis lapidibus, quem nos ſuggeſtum appellamus, ubi Evangelium & Epiftoſa canitur. Præterea vero, rogatu Sixti, Valentinianus templa quadam ſanctorum mirifice excoluit. Nam & ſupra confeſſionem Beati Petri auream Salvatoris imaginem gemmis aureis diſtinctam collocavit, & faſtigiū argenteum baſilicæ Conſtantinianæ à barbaris ſublaturum reſtituit. Ornavit & confeſſionem Beati Petri ex argento. Ajunt præterea hujus temporibus Petrum Epifcopum, natione Illyricum, ædificaffe templum Divæ Sabinæ in monte Aventino, non longe à monaſterio ſancti Bonifacii, in quo Divus Alexius jacet. Quod ego factum Cæleſtini primi tempore crediderim, ut etiam carmina heroica indicant, quæ adhuc leguntur, his ſere verbis.

*Culmen Apoſtolicum cum Cæleſtinus haberet,
Primus & in toto fulgeret Epifcopus urbe,
Hæc quæ miraris, fundavit præſbyter urbis,
Illyrica de gente Petrus, vir nomine tanto
Dignus, ab exortu Chriſti nutritus in aula.
Pauperibus locuples, ſibi pauper, qui bona vitæ
Præſentis fugiens, meruit ſperare futura.*

Sunt etiam qui ſcribant hujus temporibus fuiſſe Eufebium Cremenenſem, & Philippum, Hieronymi diſcipulos, qui pleraque eleganti oratione ſcripſere. Lau-
datur

datur & Eucherius Lugdunensis Episcopus doctrina & dicendi copia. Non improbat postremo Hilarius Arelatensis Episcopus, vir sanctitate & doctrina ea tempestate insignis. Sixtus autem cum omnia quae habuerat, aut in aedificiis & ornamentis Ecclesiarum, aut pauperibus erogasset, creatis Presbyteris octo & viginti, Diaconis duodecim, Episcopis duobus & quinquaginta, moritur, ac sepelitur in crypta viz Tiburtinae apud corpus beati Laurentii. Sedit autem annis octo, diebus XVIII. Vacat tum sedes dies duos & viginti.

LEO I. PONTIF. XLVII.

Leo, natione Tuscus, patre Quintiano, eo tempore fuit, quo Attila, a pugna Catelaunica rediens in Pannonias, comparatis magnis copiis, Italiam hostili manu ingressus, ac primo Aquileiam in limitibus Provinciae positam, triennio obsedit. Verum cum jam, desperatis rebus in eo esset ut stativa moveret, vidissetque ciconias ex urbe in agros pullos suos deferentes, auspicio motus, adhibitis machinis, miseram civitatem acriter oppugnatam, tandem capit, diripit & incendit: nec ulli generi hominum parcit, flagellum Dei se vocitans. Inde Hunni veluti ruptis claustris per totam Venetiam sese effundentes, urbes omnes occupant, Mediolanum ac Ticinum diripiunt. Iturus deinde Romam infestis signis, cum eo lociconfedisset, ubi Mintius Padum influit, annum trajeturus, vir sanctissimus Leo Pontifex calamitatem Italiae & urbis Romae miseratus, adhortante etiam Valentiniano, ei fit obviam, persuadetque Alarici exemplo, qui statim Dei iudicio post captam urbem mortuus est, ne ultra progrediatur. Monitis Pontificis optime obtemperans Attila, quod dum simul loquerentur, cernere duos viros supra caput suum strictos tenentes gladios

ac mortem minitantes, nisi pareret visus est: ii Petrus & Paulus Apostoli putati sunt; inde movens, Pannonias repetit: ubi non ita multo post, effundente se ubertim propter ebrietatem è naribus sanguine, moritur. Leo vero ad urbem rediens, totus ad confirmandam Catholicam fidem convertitur, quæ tum potissimum à multis hæreticis impugnabatur, maximè autem à Nestorianis & Eutichianis. Nestorius enim Constantinopolitanus Episcopus virginem non Dei, sed hominis tantummodo genitricem dixit, ut aliam carnis, aliam divinitatis personam faceret, & sejunctim alterum esse Dei filium, alterum hominis ostenderet. Eutiches autem Constantinopolitanus Abbas, ne sentire cum Nestorio videretur, divinam cum humana natura in idem compositum recidisse affirmabat, unumque factum, nec ullo modo inter se distinguere. Hanc hæresim cum Flavianus Constantinopolitanus Episcopus damnasset, Theodosio annuente, Synodus Ephesina indicitur, in qua, Dioscuro Alexandino Episcopo præsidente, Eutiches restituitur, Flavianus vero damnatur. At Leo, mortuo Theodosio in ejusque locum successo Marciano principe Catholico, Concilium Chalcedonense indicit, in quo sexcentorum & tringinta Episcoporum autoritate decernitur, credendum duas naturas in Christo fuisse, utque unus idemque Christus Deus & Homo crederetur, ac statim Nestorius & Eutichius nefandus Manichæorum præsul damnarentur. Combusti etiam publice sunt Manichæorum libri, calcata & depressa est Dioscuro superbia atque hæresis. Interim vero mortuo à suis Valentiniano, Maximus tyrannus imperium occupat, Eudoxamque quondam Valentiniani uxorem sibi violentis nuptiis adjungit. Hanc ob rem Vandali ex Africa acciti, Gensericco duce, Romam hostili manu ingressi, Maximum in illo tumultu ab Urso milite Romano occisum, in Tiberim projiciunt, urbem diripiunt atque incendunt, templa & sacraria

spoliant, nec Leonem Pontificem exaudiunt clamantem & dicentem, ut urbi & templis parcentes, prædam quo vellent abigerent. Abeuntes quarto decimo die post urbem captam, atque Eudoxam cum filia & ingenti captivorum numero secum trahentes, in Africam revertuntur. At Leo ad reparandam urbem & templa conversus, Demetriam ancillam Dei impulit, ut basilicam Beato Stephano, via Latina, tertio ab urbe milliario, in fundo suo conderet. Ipse vero in honorem Beati Cornelii Episcopi basilicam, via Appia, ædificavit. Templa diffracta restituit, sacrorum vasa comminuta aut ablata vel denuo renovavit, vel ex integro, quoad fieri potuit, restituit. Camæras præterea treis condidit in tribus basilicis, Iohannis, Petri ac Pauli. Sepulchris quoque Apostolorum custodes addidit ex clero Romano, hos cubicularios appellavit. Præterea vero monasterium prope Sanctum Petrum condidit, constituitque, ut intra actionem mysterii diceretur: Hoc sanctum sacrificium, & cætera: neve ulla monacha velamen capitis benedictum acciperet, nisi approbatum fuisset, eam quadraginta annis caste & integre vixisse. Dum autem his curis vir sanctus intentus esset, subito exorta est Acephalorum hæresis: qui ideo Acephali vocati sunt, quia sine cerebro & sine autore habebantur. Hi autem Chalcedonense Concilium improbantes, proprietatem duarum substantiarum in Christo negant, unam tantum in ejusdem persona naturam prædicantes: quam quidem hæresim epistolis suis, eleganter & docte ad Christi fideles scriptis, acerrime confutavit. Sunt qui scribant Paulinum Nolanæ urbis Episcopum, Prosperum Aquitanum virum doctum, Mamercum Viennensem Episcopum in pretio tum fuisse. Præterea enim Mamercus, (ut ajunt) supplicationes, quas Græci Letanias vocant, instituit, ob frequentes terræ motus, qui tum maxime Gallias vexabant. Leo postremo creatis ex institutione sacrorum LXXXI. Presbyteris,

byteris, Diaconis XXX. Episcopis sex & LXXX. moritur, ac sepelitur apud sanctum Petrum in Vaticano. IV. Idus Aprilis. Sedit annis uno & viginti, mense uno, diebus tredecim. Vacat tum sedes dies octo.

HILARIUS I. PONTIF. XLVIII.

Hilarius, natione Sardus, patre Crispino, ad Leonis tempora pervenit. Leo enim primus ex Græca natione in locum Marciani Imperatoris demortui sufficitur, qui statim filium suum ejusdem nominis Augustum creat. Sub hoc quidem Imperatore respublica Romana magnas calamitates passa est, subortis quibusdam tyrannis Imperium usurpate conantibus. Hac vero opportunitate illectus Gensericus Vandalorum Rex, ex Africa in Italiam statim navigat, Romanum Imperium invalurus. Quod ubi intellexit Leo, Basilicum patricium cum valida classe in auxilium Anthemii Principis Romani mittit. Hi conjunctis copiis & animis ad Populoniam Genserico fiunt obviam, hominemque classe decernere impellunt: qui quidem superatus ingenti clade, turpi fuga in Africam rediit. Vexare interea urbem Romam parabat Ricimer ille patricius, qui Biorgum Alanorum regem in montibus Tridentinis superaverat, elatus tanta victoria, ni Epiphanius Ticiensis Episcopus hominem Anthemio, urbem defendenti, conciliasset. Hilarius autem in tanta perturbatione rerum, divinam rem intermisit nunquam. Præterea vero instituit, ne Pontifices deinceps successorem sibi deligerent, quæ institutio ad omnes ecclesiasticos gradus pertinet. Fecit & decretalem, ac per universum orbem sparsit. Epistolas quoque conscripsit de fide Catholica, tres Synodos confirmantes, Nicenam, Ephesiuam & Chalcedonensem, quibus item Eutichem, Nestorium, & Dioscorum cum sectatoribus damnat. In baptisterio

autem Constantinianæ basilicæ tria oratoria ædificavit, auro & pretiosis lapidibus distincta, tribus sanctis dedicata, Johanni Baptistæ, Johanni Evangelistæ, & Sanctæ Crucis: quorum januæ erant æneæ, argento cælato clausæ. In oratorio autem *in saxo* erat lignum crucis auro clausum, & ornatum gemmis. Stabat & eo loci agnus aureus duarum librarum in columna onychina: ante oratorium erant columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecaton. In fonte Johannis erat lucerna aurea librarum decem, cervi argentei tres, octoginta librarum aquam fundentes, columba aurea duarum librarum. Addidit & oratorium sancti Stephani baptisterio Lateranensi. Duas quoque Bibliothecas apud eundem locum ædificavit. Ad Lunam vero monasterium in urbe struxit. Omitto dona templis oblata, quæ quidem prope infinita fuerunt ex auro, argento, marmoribus, & gemmis. Sunt qui scribant Germanum Altifiodorem & Lupum * Trecharensem, Episcopos hujus temporibus fuisse, qui tum multum juvare Christianam fidem, gentilium ac Pelagianorum opera plurimum labefactatam. Gennadius præterea Constantinopolitanus Episcopus ingenio, doctrina, & moribus Ecclesiæ Catholicæ multum profuit. Victorinus autem, natione Aquitanus, Arithmeticus insignis, rationem Paschæ ad cursum Lunæ tum redegit, Eusebium & Theophilum ea in re superans. Sunt qui Merlinum Anglum vatem insignem his temporibus ascribant, de quo plura fortasse quæm satis est, scribuntur. Hilarius autem ubi ea peregisset quæ ad optimum pontificem pertinebant, tum in extirpandis templis ornandisque, tum etiam docendo, admonendo, castigando, eleemosynasve, ubi erat opus, præbendo, moritur, creatis prius de more quinque & viginti presbyteris, Diaconis quinque, Episcopis duobus & viginti. Sepelitur autem in crypta sancti Laurentii apud corpus beati Sixti. Sedit annos septem,

* *Tracasennus.*

prein, menses tres, dies decem. Vacat tum sedes dies decem.

SIMPLICIUS I. PONT. XLIX.

Simplicius, patria Tiburtinus, patre Castino, imperante Leone secundo & Zenone fuit. Nam Leo primus valetudine correptus, Leonem secundum ex Mariagene sorore sua nepotem, & Zenonis Isaurici filium successorem imperii designavit: qui non ita multo post gravi morbo oppressus, cum finem vitæ sibi adesse cerneret, patri Zenoni imperium reliquit. Interim vero Odoacer cum maxima Tucilingorum & Herulorum manu Italiam ingressus, Orestem patricium apud Ticinum superatum & captum, Placentiæ, inspestante exercitu, interfecit. At Zeno calamitates Italiæ miseratus, Theodoricum Gothorum regem, jam antea apud se in honore habitum, contra Odoacrem cum ingentibus copiis in Italiam propere mittit, qui duces Odoacris non procul Aquileia ad Sontium amnem gravi prælio superat. Eadem quoque fortuna contra Odoacrem sæpius usus, hominem triennio Ravenna obsessum eo perpulit, hortante etiam Iohanne Episcopo, ut se imperii socium acciperet. Verum sequenti die cum filio contra datam fidem interficitur, unde statim, nemine adversante, Theodoricus totius Italiæ imperio potitus est. Simplicius autem vir sanctissimus has basilicas interim dedicat, basilicam Stephani protomartyris in Cælio monte, basilicam Andreæ Apostoli non longe à templo sanctæ Mariæ Majoris, in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ sæpe fiendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, jam ruinam minantia, commissa sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse me memini musico opere descripta.

*Hæc tibi mens valide decerit prædia, Christe,
 Cui testator opes detulit ille suas:
 Simpliciusque Papa seruis calistibus aptans,
 Effecit vere muneris esse tui:
 Et quod Apostolici decessent limina nobis,
 Martyris Andreæ nomine composuit.
 Utitur hæc hæres titulis Ecclesia iustis:
 Succedensque domo mystica iuralocat.
 Plebs devota veni, perque hæc commercia disce
 Terræno censu regna superna peti.*

Dedicat & aliam basilicam Stephani Simplicius apud sanctum Laurentium. Basilicam quoque * Vinianæ Martyris ad palatium Lucianum, ubi corpus virginis repositum est. Hebdomadas quoque instituit, ut presbyteri, tum ad Petri, tum ad Pauli, tum ad Laurentii Martyris templa vicissim manerent propter pœnitentes, & baptismum requirentes. Urbem præterea presbyteris in quinque regiones divisit, prima erat Petri, secunda Pauli, tertia Laurentii, quarta Johannis Lateranensis, quinta sanctæ Mariæ Majoris. Instituit postremo, ne clericus ullus possessionem beneficii à laico recognosceret, quod postea à Gregorio & aliis pontificibus confirmatum est. Romam autem sedem esse primam omnium Ecclesiarum declarant † Acacii Episcopi Constantinopolitani, & Timothei viri doctissimi scripta, quibus rogatur Simplicius Pontifex Maximus, ut Petrum Alexandrinum Episcopum, Eutichetis imitatore, hærescos damnet. Quod etiam factum est, hac conditione tamen, ut pœnitenti tempus ascriberetur. Sunt qui dicant hujus temporibus fuisse Remigium Remensem Episcopum virum sanctissimum, qui Clodoveum (ut historia referunt) regem Francorum baptizavit. Scripsit etiam multa eo tempore contra Eutichetem Theodorus Syriæ Episcopus: edidit & decem libros Ecclesiastica historia, Eusebium Cæsariensem imitatus. Tum veto omnes

fere

* *Vinianæ*

† *Achatii*

fere Egyptii declinarunt in Dioscori hæretici errorem, de quo multa superius diximus. Vexavit & catholicos in Africa Himericus Vandalorum rex, Arrianos imitatus. Quam ob rem Eudoxa Theodosii nepotis, mulier catholica ejus uxor, simulans se Hierosolymana voti causa ituram, à marito hæretico discedens, Hierosolymis post longam peregrinationem, & mulieri præsertim gravem moritur. Ferunt ea tempestate & Elisei ossa in Alexandriam translata esse, & corpus Barnabæ Apostolici cum Evangelio ejus manuscripto repertum. Et Simplicius cum Ecclesiam Romanam non institutis solum, verum etiam donis auxisset, creassetque ex ordine sacrorum presbyteros octo & quinquaginta, diaconos undecim, episcopos sex & octoginta, moritur, ac sepelitur in Petri Basilica, sexto Nonas Martii. Sedit autem annos quindecim, mensem unum, dies septem. Vacat tum sedes dies sex & viginti.

FELIX. III. PONTIF. L.

Felix tertius, patria Romanus, patre Felice presbytero, ex regione Fasciolæ à rege Odoacre, qui annis quatuordecim Italiæ imperaverat usque ad Theodoricum pervenit. Qui etsi Ravennam sedem regni fecisset, tamen urbem Romam quoad fieri potuit, exornavit. Nam & sepulchrum Octavii instauravit, & spectacula de more exhibuit, & ædificia, ac basilicas plerasque restituit, nihilque omisit, quod ad optimum principem pertineret. At vero ut regnum aliquando stabiliret, & Clodovei Franciæ regis filiam Andesdam in uxorem duxit, & sororem Honorico Vandalorum, & filiarum suarum alteram Alarico Visigothorum, alteram Gundibato in matrimonium collocavit, Felix autem tum maxime intellexerat Petrum Eutichianum, quem antea diximus

ob hæresim in exilium pulsus, instigante Achatio, tunc demum ab eodem revocatum esse. Quare factus pontifex fraudem subesse veritus, ex autoritate sedis Apostolicæ concilio bene sentientium approbata, Petrum & Achatium damnat. Post annos vero tres cum Zeno fidem faceret, hos homines pœnitere, Felix eo misit episcopos duos, Messenum & Vitalem, qui re cognita damnatos absolverent. Hi itaque Heracleam civitatem ingressi, pecunia corrupti, nihil ex sententia Felicis egere, unde pontifex merito indignatus, habita de more synodo, hos ut prævaricatores & Symoniacos à communione dejecit: Messeno tamen pœnitentiæ tempus ascriptum est, quia errorem suum confessus est, pœnitendique tempus petiit. Idem quoque Felix basilicam sancti Agapeti edificavit non longe à basilica Laurentii martyris. Constituit item ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. Ajunt autem hujus tempore Theodorum presbyterum Græcum librum contra hæreticos scripsisse, de convenientia veteris ac novi testamenti. Sunt etiam qui huic ætati ascribant, Iohannem Damascenum, virum doctissimum ac Theologum insignem. Hic enim librum sententiarum composuit, in quo Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nisenum, Didymum Alexandrinum imitatus est, libros quoque Medicæ artis composuit, quibus morborum causam & medelas describit. At Felix cum ex institutione sacrorum ordinum, quos in urbe Roma mense Decembri bis habuit, presbyteros octo & viginti, diaconos quinque, episcopos triginta creasset, moritur, & sepelitur in Pauli basilica. Sedit annos octo, menses XI. dies X. & septem. Vacat tum sedes dies quinque.

GELASIUS. I. PONTIF. LI.

Gelasius, natione Afer, patre Valerio, eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoveo socero suo Francorum regi bellum intulit, quod Alaricum generum Visigotthorum regem in agro Volgadensi interfecisset, Vasconiamque occupasset: uterque affinis erat. Justior habebatur Alarici causa, unde socerum genito prætulit. Superatis itaque Francis ingenti prælio, Vasconiam recipit, receptamque pro Alarico Alarici filio, donec adolesceret, gubernat. Idem Theodoricus, Siciliam, Dalmatiam, Liburniam, Illyricum, Narbonensem Galliam, Burgundiam suo regno adjecit. Tridentum urbem in Alpibus muro cinxit, & Italiam ab externo hoste tutatus est, collocatis Herulis in extremis Italiæ partibus apud prætoriam Augustam, quorum regem adhuc adolescentem in adoptionem susceperat. Gelasius autem Manichæos in urbe deprehensos exilio damnat, eorumque libros apud Basilicam divæ Mariæ publice comburit. Instante præterea synodo, cognita Messeni pœnitentia, cum libello prius satisfacientem purgatum Ecclesiæ suæ restituit. Cum vero intellexisset Petri & Acacii seditionibus multa flagitia & parricidia in Ecclesiis Græciæ committi, confestim commisit, qui hos si non statim pœniterent in perpetuum damnarent. Erat autem consuetudo primitivæ Ecclesiæ, diutius expectare ad gremium pietatis suæ aliquando redituros. Confugerat tunc Johannes Alexandrinus episcopus, vir catholicus illorum seditionibus vexatus, ad pontificem Romanum, à quo perbenigne & comiter susceptus est. Dedicavit Gelasius Ecclesiam Euphemiæ martyris in civitate Tiburtina. Dedicavit & Basilicam sanctorum Nicandri & Eleutherii, via Lavicana, & Basilicam sanctæ

Mariæ, via Laurentina in fundo Crispi, vigesimo ab urbe lapide. Clerum quoque amavit & auxit. Pauperes semper mira benevolentia & charitate complexus est. Civitatem Romanam à multis periculis liberavit, maxime veto ab inopia rerum & fame. Hymnos etiam composuit ad imitationem beati Ambrosii: edidit & libros quinque contra Eutichen & Nestorium: duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes & graves. Epistolas præterea ad amicos & domesticos fidei scripsit, non minus graves quam doctas: quæ opera in publicis bibliothecis sum legebantur. Sunt qui scribant, Gelasium excommunicasse Anastasium Imperatorem Constantinopolitanum, Zenonis successorem, quod hæreticis & Acacio faveret: unde constat Imperatorem errantem in fide, & monitum, si non paruerit, à Pontifice Romano excommunicari posse. Eadem autoritate usus est etiam contra Vandalos eorumque regem, qui Arriana infecti hæresi Catholicos cruciatibus & suppliciis persequabantur. Fuere etiam in primo hujus pontificis tempore Germanus & Epiphanius, quorum alter Ticinensis, alter vero Campanus episcopus fuit. Hi multum autoritate & sanctitate sua Italiam à barbaris vexatam juvere orationibus, & blanditiis barbarorum corda mollientes. Multum præterea, tum in Gallia profecere, & Lannocius Abbas Carnotensis, & Anrelianus, & Mezentius Pictaviensis, viri optimi ac docti, qui Clodoveum regem Franciæ, ac Crocildim ejus uxorem eo perpulere, ut Christianissimi fierent, & fidem Catholicam ubique tutarentur. Sunt qui hanc laudem Remigio viro sanctissimo ascribant. Gelasius autem posteaquam presbyteros duos & triginta, diaconos duos, episcopos septem & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in Basilica beati Petri Apostoli XI. Calendas Decembris. Sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus decem & septem. Vacat tum sedes dies septem.

ANASTASIUS. II. PONTIF. LII.

A Anastasius secundus, patria Romanus, patre Fortunato, Anastasio imperante fuit, quo tempore Transmundus Vandalorum rex, & catholicas Ecclesias claudit & centum ac viginti episcopos exulatum in Sardiniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam Arrianum episcopum, sanctam Trinitatem publice in balneis detestantem, tribus fulminibus istum concidisse, ejusque cadaver exustum omnino fuisse. Cumque item Barbas quidam Arrianus episcopus, nescio quam baptizaturus esset his verbis: Baptizat te Barbas in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto, ferunt aquam nusquam comparuisse, quo miraculo permotus, qui characterem expectabat, confestim ad nostros transiit. Anastasius vero (ut quidam scriptores referunt) Anastasium Imperatorem excommunicavit, quod Acacio faveret, tametsi postea ipse ab Acacio seductus, dum eum revocare clanculum tentat, clerum à se graviter alienavit, qui se à communione pontificis tum maxime subtraxit: quod etiam sine Catholicorum consensu Photino Thessalonicensi diacono communicasset, qui tum Acacii errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt divino nutu hominem subito morbo correptum interiisse. Sunt qui dicant, cum in latrinam effudisse intestina dum necessitati naturæ obtemperat. Hujus temporibus Fulgentius, natione Apher, Rupensis episcopus, qui in Sardiniam quoque cum aliis catholicis Africæ à Transmundo exulatum missus est, nil prætermisit quod ad veram Christi fidem pertinere docendo, prædicando, monendo. Edidit & libros de Trinitate, de libero arbitrio, de regulis fidei. Scripsit & contra Pelagianam hæresim. Orationes quoque habuit ad populos, elegantes quidem

dem & graves. Juvit etiam scriptis suis Ecclesiam Dei Egesippus vir doctissimus, qui & monachorum regulas composuit, & sancti Severini Abbatis elegantis stylo vitam edidit. Faustus autem apud Gallos Episcopus multa tum scripsit copiose & ornate, sed ejus illud potissimum laudatur, quod contra Arrianos scripsit, in quo ostendit *trinitatem*, hoc est, Trinitatem essentialem esse. Scripsit & contra eos qui dicunt in creatis aliquid incorporum esse, quia in re ostendit, tum patrum sententiis, tum divinæ Scripturæ testimoniis, solum Deum incorporum dici posse, ne etiam creata incorporum dicerentur. Hæc de Anastasio & ejus pontificatu, qui ex sacris ordinibus semel Decembri mense in urbe habitis presbyteros duodecim, Episcopos sedecim creavit. Sepultus est autem in basilica Petri XIII. Calendas Decembris. Sedit annum unum, menses decem, dies quatuor & viginti. Vacat tum sedes dies IV.

SYMMACHUS. I. PONTIF. LIII.

Symmachus, natione Sardinus, patre Fortunato, mortuo Anastasio pontifex creatur, non sine magna discordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud Basilicam Constantianam pontificem decernit, pars altera apud Basilicam Mariæ in via nova, Laurentium in locum demortui Anastasii sufficit: seditio ingens in senatu ac populo Romano, bifariam diviso orta est, unde omnium consensu concilium Ravennæ indicitur: discussaque re præsentè Theodorico, Symmachus tandem in pontificatu confirmatur, qui certe magna clementia usus, Laurentium competitorem Nucerinis Episcopum dedit. Verum anno quarto post clerici quidam, seditionibus gaudentes, adjuvantibus Feslo & Probrino senatorii ordinis viris, Laurentium revocant, qua ex re indignatus rex, Petrum Altini episco-

episcopum Romam mittit, qui pulso utroque sedem teneret. Verum Symmachus habito centum & XX. episcoporum synodo, objecta constanti animo diluit, & omnium sententiis obtinuit, ut Laurentius & Petrus malorum omnium capita relegarentur. Orta autem ob hanc rem tanta seditio Romæ est, ut multi, tum ex clero, tum ex populo passim cæderentur, nec sacris virginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus presbyter, vir optimus, ad vincula sancti Petri, nec fidei tantæ cædis factus fuisset, ni Faustus consul clericos miseratus, contra Probinum, tanti mali autorem, arma sumpsisset. Respirante deinde aliquantulum republica christiana, Clodoveus, pulsus Arrianis hæreticis, & catholicos reduxit, & Parisiorum civitatem regni caput constituit. Symmachus vero Manichæos tum ab urbe expulit, eorumque libros ante fores Constantinianæ basilicæ concremavit. Basilicas vero multas, à fundamentis erexit. Nam & templum beati Andreæ Apostoli apud sanctum Petrum ædificavit, multoque argento & auro exornavit, & templum ipsius Apostolorum principis, ac porticum cum marmoribus, opere vermiculato, in augustiorem formam redegit. Gradus quoque ipsius basilicæ ampliores fecit, aliosque gradus sub divo dextra lævæque, Episcopia præterea construxit. Ædificavit etiam basilicam Agathæ martyris via Aurelia in fundo Lerdario. Basilicam sancti Pancratii cum arcu argenteo librarum quindecim. In basilica Pauli renovavit apsidam, cui ruina imminebat, picturisque ornavit: post apsidam vero aquam introduxit, balneumque à fundamento erexit. In urbe autem basilicam sanctorum Sylvestri & Martini à fundamentis extruxit, juxta Trajani thermas, ubi & supra altare ciborium fecit argenteum, librarum centum viginti, arcus argenteos librarum decem: confessoriam argenteam librarum quindecim, suggestum quoque erexit propheticis & crustis marmoris insignem. Fe-

cit & gradus basilicæ Johannis & Pauli post Apfidem. Auxit & basilicam Archangeli Michaelis, aquamque introduxit. Satorum Cosmi & Damiani oratoria à fundamentis cœxit, via Triburtina in fundo Paciano, adjuvantibus Albino & Glaphyra illustribus viris. Pauperibus quoque ad basilicas Petri & Pauli habitacula extruxit, curavitque ne quid eis deesset, quod ad victum pertineret. Amator enim pauperum fuit, & Episcopis ac cæteris clericis in Africa & Sardinia propter Catholicam fidem exulantibus pecunias & vestes subministrabat. Reparavit etiam basilicam sanctæ Felicitatis: & apsidem beatæ Hagnetis cum basilica, quæ ruinam minabantur in meliorem formam restituit. Redemit & captivos in diversis provinciis multa pecunia. Constituit item ut die Dominico, vel Natalitiis martyrum caneretur Hymnus, Gloria in excelsis Deo. Cœmeterium quoque Iordauorum vel fecit, vel in meliorem formam redegit. Nil postremo omisit, quod ad omnipotentis Dei gloriam pertineat. Hujus quoque tempore ecclesiam Dei multum iuvit Gennadius Massiliensis Episcopus, qui diligens Augustini imitator, & librum de dogmatibus composuit, & quid cuique ad salutem necessarium esset, declaravit. Scripsit item de viris illustribus, Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus & LXXX presbyteris, diaconis XVI. episcopis CXVII. habitis de more sacris ordidibus, moriens, ad basilicam Petri sepelitur XIIII. Calendas Augusti. Sedit autem annis XV. mensibus sex. diebus XXII. vacat tum sedes dies septem.

HORMISDA. I. PONT. LIV.

Hormisda, patria Frusinonius, patre Iusto, ad Theodoricum & Anastasii tempora pervenit, à
con-

consulatu senatoris usque ad consilium Boëtii & Symmachi, quos Theodoricus, ob suspicionem affectatæ libertatis, exilio primo, mox carcere afficit. In hac calamitate constitutus Boëtius multa scripsit, quæ adhuc leguntur. Transtulit & pleraque ex Aristotele, in eademque commentatus est. In Mathematicis doctissimus est habitus, quod ejus Musica & Arithmetica ostendunt. Postremo vero cum Symmacho senatore Theodorici jussu necatur. Sunt autem qui scribant Boëtium tantum calamitatem subisse, quod in Arrianos invehetur, ad quos Theodoricus declinaverat. Superior sententia mihi verior videtur. Hormisda autem hortante Theodorico provincialem synodum in urbe habuit, omniumque consensu Eutichianos jam antea improbatos, damnavit. Johannem quoque Constantinopolitanum episcopum literis & nunciis adhortatus est, ut ab eadem hæresi desisteret, crederetque duas in CHRISTO naturas esse, divinam & humanam. Desiit parere Johannes, Anastasii viribus fretus, quem non ita multo post fulmine ictum dedisse pœnas creditum est, tum propter hæresim quæ gravis erat, tum vel maxime, quia legatos ab Hormisda missos, contra jus gentium magna affecerat contumelia: rejectos enim à se, navī quassā & rimosa ea conditione navigare jussit, ut recta in Italiam redirent, nec ullum Græciæ littus attingerent. Hæc etiam eisdem mandata ad Pontificem dedisse referunt, ut sciret, Imperatoris proprium esse imperare, & non imperata Pontificis ad cujusvis alterius accipere. Fuere autem legati, Evodius Ticinensis episcopus, Fortunatus Catinensis, Verantius urbis Romæ presbyter & Vitalis diaconus. Mortuo itaque Anastasio VII. & XX. impetii anno, Justinus orthodoxæ fidei amator imperium accipit, ac statim nuntios ad Pontificem mittit: qui & sedis Apostolicæ autoritatem confirmarent, & pacem ecclesiis omnibus exquirent, quæ-

quantum per religionem concederetur. Qua re per-
 motus Hormisda, Theodorico annuente, Germa-
 num Campanum episcopum, Iohannem & Blandum
 presbyteros, & Felicem ac Discorum diaconos lega-
 tos ad Iustinum mittit, qui eos nullo non genere
 honoris adhibito, effusa obviam honoris gratia mo-
 nachorum, ac magna orthodoxorum & illustrium
 virorum multitudine, honorifice accepit, congratu-
 lante clero una cum Johanne Constantinopolitano
 episcopo. At qui cum Acacio sentiebant, istorum
 adventum veriti, se in templo quodam munitissimo
 incluserunt, & nuncios, habita consultatione, ad
 Imperatorem misere, affirmantes se nullo pacto in
 sententiam Apostolicæ sedis venturos, nisi ei reddita
 fuerit ratio, quam ob rem Acacius damnatus esset;
 hos omnes Iustinus ex templo atque ab urbe expulit.
 Idem fecit Hormisda contra Manichæos iterum in
 urbe Roma pullulantes, eorumque codices ante for-
 es basilicæ Constantinianæ incendio consumpsit.
 Eodem tempore mortuo in Africa Transamundo
 Vandalorum rege, Ildericus filius, quem ex captiva
 Valentiniani filia susceperat, regnum obtinet. Hic
 non hæresim paternam imitatus, sed matris catho-
 licæ monita secutus, omnes catholicos, quos Tran-
 samundus in exilium miserat, reduxit, atque eos sub
 instituto vivere permisit. Dona præterea multa ac
 pretiosa eodem tempore Romam ad ornandas basilic-
 cas sanctorum sunt missa. Gemmas enim magnæ
 æstimationis Clodoveus rex Franciæ misit. Delata
 & dona tum aurea, tum argentea: delata Evangelia
 cum tabulis aureis, gemmis distinctis, à Justino
 imperatore voti gratia. Misit & patinam auream li-
 brarum viginti cum hyacinthis: Scyphum aureum
 gemmis circumdatum. Ornavit & templum beati
 Petri Theodericus rex trabe argentea M & XL libra-
 rum: cerestratis argenteis duobus libratum LXX.
 Certavit & Hormisda muneribus cum his principi-
 bus

bus. Locavit enim altare Constantinianæ basilicæ, coronam argenteam librarum viginti, catharos argenteos sex. Ornavit etiam templum Pauli scyphis argenteis decem, ammis argenteis tribus. His denique ex sententia peractis, cum etiam de more presbyteros unum & viginti, episcopos quinque & L creasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, octavo idus Augusti, consulatu maximi. Sedit annis novem, diebus octodecim. Vacat tum sedes dies sex.

JOHANNES I. PONT. LVI.

Iohannes, natione Tuscus, patre Constantino, à consulatu Maximi usq; ad consulatum Olibrii pervenit, Theodorici regis temporibus, & Justini Augusti, qui orthodoxæ fidei diligentissimus observator ut tandem hæreticorum nomen extingueret, Arrianos expulit, eorumque Ecclesias Catholicis assignavit. Quam quidem rem Theodoricus ægre ferens, Johannem Pontificem, Theodorum, duosque Agapetos oratores ad Iustinum mittit, qui eum adhortarentur, ut Arrianos restitueret: sin secus animatus esset, sciret se omnes Italiæ ecclesias Catholicas præsertim demoliturum. Magnifice & perbenigne primo quidem excepti legati sunt: qui ubi rationem legationis exposuere, cum flectere Iustinum non possent, ad lachrymas versi ac suppliciter petentes ut peritura Italiæ una cum Catholicis omnibus subveniret, eo tandem pium hominem perpulere, ut Arrianos restitueret, atque eos vivere suis legibus & institutis sineret. Sunt qui scribant, Theodoricum rabie sævienditum incitatum, Symmachum & Boëtium revocatos ab exilio & carcere, eo tempore occidisse. Utcunque sit, necatos Theodorici jussu constat, nec multum refert Hormisdæne, an Johannis temporibus ascribantur. Iohannes autem Raven-

nam

nam ad Theodoricum rediens, in carcerem prope
 conjicitur: ac parum abfuit quin eo statim occide-
 ret, adeo in hominem exarserat, & fide & moribus
 cum Justino sentientem. Perit tamen sanctissimus
 homo in carcere, pedore, situ, & Inedia: quam qui-
 dem sævitiam ira divina non ita multo post graviore
 pœna compescuit. Apoplexia enim Theodoricus
 moritur, ejusque anima (ut quidem Eremita vir
 sanctissimus retulit) in ignem Lipareum immersa est.
 Theodorico autem in regnum Amalasintha filia suc-
 cessit, cum gnato Athalarico, quem ex Eucharío
 marito susceperat. Quæ quidem mulier supra sexum
 prudentia usâ, & patris decreta, mala præsertim,
 emendavit, & Boëtii ac Symmachi filiis bona pa-
 terna in fiscum delata restituit, & filium optimis
 disciplinis erudit, adversantibus Gotthis, & ac-
 clamantibus, non literis, sed rei militaris disciplina
 regem suum inbuendum esse. Justinus autem senex
 admodum eodem ferme tempore, Justiniano sororis
 suæ filio imperatore relicto, moritur, & Clodoveus
 Franciæ rex filiis quatuor in regno relicto. Fuere
 tum in pretio & Benedictus Ursinus, qui rationem
 monasticæ vitæ Italis dedit, & Brigida Scotia mulier
 sanctissima, & Johannes Antiochenæ Ecclesiæ pres-
 byter, qui multa contra eos scripsit, qui in una tan-
 tum substantia Christum adorandum censebant. His
 addidit Isidorus Cyprignium quendam Episcopum
 Hispanum, qui eleganter in Apocalypsim scripsit.
 Johannes autem Pontifex, antequam Constantino-
 polim profiscisceretur, tria cœmeteria restituit: Pri-
 mum fuit Nerei & Achillei, via Ardeatina: Secun-
 dum sanctorum martyrum Felicis & Auda&i: Ter-
 tium Priscillæ. Ornavit etiam altare sancti Petri
 gemmis & auro. Detulit & secum Iustini impera-
 toris munera, patinam auream librarum viginti, ca-
 licem aureum cum gemmis librarum quinque, quæ
 dona una secum petisse arbitror. Creavit etiam ha-
 bitis

bitis de more sacris ordinibus episcopus XV. Ferunt corpus viri sanctissimi Ravenna ad urbem delatum, sepultumque in basilica Petri VI. Calendas Junii, Olibrio consule. Sedit autem annis duobus, mensibus octo. Vacat tum sedes dies octo & quinquaginta.

FELIX. IV. PONTIF. LVII.

Felix quartus, natione Sanius, patre Castorio, Justiniani tempora attigit, qui Bellisario duce in præliis usus, de Persis & Vandalis triumphat, quorum gentem, in Africam trajiciens, idem dux præstantis animi & singularis virtutis superavit, ac prope delevit; capto eorum rege Gelismero, & in triumphum ducto. Amalasiuntha vero seditionibus Gothorum diu vexata, mortuo filio Athalarico, quo cum moleste visit, Theodatum consobrinum suum regni consortem fecit. Erat autem Theodatus ita Græcis & Latinis literis edoctus, ut & temporum suorum historiam eleganter scripserit, & Platonicam disciplinam optime calluerit: segnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalasiuntha Burgundiones & Alemannos felicibus præliis superavit. Felix autem rei divinæ interim curam gerens, & Patriarcham Constantinopolitanum, declinantem à fide, anathemate notavit, & sanctorum Cosini & Damiani templa, quæ adhuc extant, in urbe, via sacra apud forum Romanum ædificavit, quod cæmænum verniculato opere notatum adhuc indicat. Basilicam quoque sancti Saturnini, via Salaria, incendio consumptam, restituit. Sunt qui scribant, Cassiodorum hac ætate fuisse, qui & senator de re publica multa conscripsit: & monachus Psalterii sententias eleganti oratione ac stylo edidit. Ferunt etiam Priscianum Cæsariensem Grammaticum insignem librum suum Grammatices tum composuisse.

posuisse. Arator quoque urbis Romæ subdiaconus versibus hexametris Evangelia conscripsit. Laudatur & Justinianus Valentiniæ Ecclesiæ episcopus: multa enim prædicavit & scripsit ad doctrinam Christianam pertinentia. At Felix habitis de more sacris ordinibus, ubi presbyteros quinque & quinquaginta creasset, diaconos quatuor, episcopos novem & viginti, moritur, ac in Basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Annis quatuor sedit, mensibus duobus, diebus tredecim. Vacat tum sedes dies tres.

BONIFACIUS II. PONTIF. LVIII.

Bonifacius secundus, patria Romanus, patre Sigifmundo, Justiniano imperante fuit. Quem quidem imperatorem tanti constat ingenii, tantæque doctrinæ fuisse, ut mirum non sit, si leges Romanas sparsas & incompositas in ordinem ad utilitatem hominum redegerit, eaque absciderit quæ supervacanea & inutilia videbantur. Hactamen in re, consilio & opera Iohannis Patritii Tribuniani, Theophili, Dorothei usus est, qui tum doctrina & autoritate insignes habebantur: immensum namque illud librorum pelagus (ad duo enim fere millia librorum fuisse constat) coacervatis simul ab urbe condita usque ad hæc tempora tot judiciis, in quinquaginta libros titulatim digessit, quos nunc Digesta, nunc Pandecta appellant, quod omnem civilem doctrinam contineant. Idem quoque legum Epitomen fecit librorum quatuor. Has autem legis institutiones vocat. Dicimus etiam Justiniani Codicem & volumen esse. Sunt præterea, qui dicant Justinianum ipsum libros de incarnatione Domini eleganter scripsisse, templumque in honorem Dei Patris (nam Filius sapientia Patris est) sanctæ Sophiæ, quo nullum est in orbe majus, sua impensa, suoque jussu ædificatum. Hujus itaque

que tempore Bonifacius Pontifex creatur, non sine contentione tamen: Nam & Dioscorus, diviso bifariam clero, in demortui Felicis locum subrogatur. Exagitatus autem clerus hac seditione diebus octo & viginti, morte Dioscori à tanta perturbatione tandem liberatur: Unde Bonifacius ad confirmandam Ecclesiam conversus, instituit ne quispiam sibi in episcopatu successorem deligeret, quod postea multi pontifices confirmarunt. Instituit item, ut in demortui locum alter pontifex, si fieri posset, tertia die sufficeretur, ne dilatio seditionem faceret. Divisit & populum à clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi & Romana nobilitate, Benedicti sanctitate moti, in montem Cassinum pervenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem ac Placidus insignes habentur. Laudatur & Dionysius Abbas, qui tum Romæ Paschæ calculum mira ratione composuit. Facundi quoque scripta contra Eutichianos quosdam tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Suesionum prædicatione & scriptis ab Ariana hæresi ad nostros traduxit. At Bonifacius cum in pontificatu sedisset annis duobus, diebus duobus, moritur, & in Basilica Petri sepelitur. Sedes autem mensibus duobus tum vacat.

JOHANNES II. PONTIF. LIX.

Johannes secundus, patria Romanus, patre Projecto ex Cælio monte, Justiniani tempore fuit: qui statim ubi pontificatum iniit, Anthimum Episcopum damnavit, quod in Arrianam hæresim declinasset, Sunt qui scribant hunc Episcopum Constantinopolitanum fuisse. Justinianus vero sedem Romanam veneraturus, Hippatum & Demetrium episcopos Romanam cum muneribus mittit, qui & Romanum pontificem suo nomine salutarent, & munera hæc beati
Petri

Petri templo offerrent, scyphum aureum circumdatum gemmis librarum sex, scyphos argenteos duos librarum duodecim, calices argenteos duos librarum quindecim. Interim vero, dum hæc dona misisset Mundus, exercitus justiniani dux, Salonas urbem magnificissimam capit, ac Gothos prælio vincit non incrementa victoria, Una enim cum filio, egregiæ virtutis adolescente, Mundus eo prælio occiditur, quo nihil potuit Justiniano molestius nuntiari, tanti faciebatur hominis virtutem & fidem. Iohannes autem Pontifex, de quo pauca admodum scribunt historici, moritur, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, presbyteros quindecim, episcopos unum & viginti creasset, sepeliturque in Basilica Petri sexto Calendas Iunii. Sedit annis duobus, mensibus quatuor. Vacat tunc sedes dies sex.

AGAPETUS I. PONTIF. LXI.

Agapetus, patria Romanus, patre Gordiano presbytero Ecclesiæ sanctorum Iohannis & Pauli pontifex creatus à Theodato, statim ad Iustinianum mittitur, ei insensum quod Amalasiuntham Athalarici matrē in insulam lacus Volsiniensium relegaverat interficique iusserat. Erat enim hæc fœmina ita Græcis & Latinis literis imbuta, ut cum quovis docto disputando congrèdi auderet. Præterea vero ita linguas barbarorum omnium callebat, ut sine interprete cum his omnibus loqueretur, qui tum Romanum invaserant imperium. Hujus autem mulieris interitum Iustinianus ita ægretulit, ut bellum Theodato se illaturum minaretur. Agapetus itaque eo missus, ac benigne & honorifice susceptus cum pace impetrasset ab imperatore, tentatur ut Eutichianam opinionem confirmaret. Verum cum Iustinianus ab ea re hominem sanctissimum adhorreere cerneret, precibus
 minas

minas addit. Tum Agapetus, ego, inquit, ad Justinianum christianissimum principem venire optavi, sed Diocletianum inveni, quem Christianorum hostem fuisse constat. Hac libertate loquendi, & Dei nutu, Justinianus permotus, & fidem catholicam amplexus est, & pullo Anthemio Constantinopolitano Episcopo, qui Eutichianam hæresim tuebatur, Mennam Catholicum in ejus locum suffecit, Agapeto consecrante, qui haud ita multo post Constantinopoli moritur, cujus corpus oculis plumbeis clusum Romam defertur, ac in basilica Petri sepelitur. Seddit autem mensibus undecim, diebus unde viginti. Vacat tum sedes mensē unum, diebus novem & viginti

SYLVERIUS I. PONT. LXI.

Sylverius, natione Campanus, patre Hormisda episcopo, Theodato jubente, pontifex creatur cuius antea non regum, sed imperatorum autoritas inteveniret, Plus autem valere Theodati minæ quam decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus est, qui nomina sua non subscriberent in creatione Silverii. Hanc ob rem, & ut etiam Amalasiunthæ necem ulcisceretur Justinianus, Bellisarium patricium cum exercitu in Italiam mittit. Navigans hic primo Siciliam attigit, eamque in fide imperatoris retinuit. Interim vero, mortuo Theodato, cum Gotthi regem contra voluntatem Iustineani creassent, Bellisarius è Sicilia movens Italiam à tyrannide Gotthorum liberaturus, in Campaniam veniens, Neapolim mandata imperatoris nequaquam facientem, vi capiens ac diripiens, Gotthos omnes, qui in præsidio erant, ac magnam partem civium interfecit, abactis inde virginibus ac pueris cum omni præda. In tanto autem belli furore & templa spoliata, & virgines sacras violatas fuisse constat. Inde vero Romam cum exercitu
pre-

properans, noctu urbem ingressus, tantum terror
 Gothis, qui in praesidio erant, incussit, ut omnes re-
 relictiis portis ac mœnibus Ravennam confugerint.
 Bellisarius autem superventurum Vitigim cum inge-
 ti exercitu ratus, cui aperto Marte nequaquam pa-
 esse posset, mœnia urbis pro tempore vallis ac fossa
 ubi opus esse videbatur, quam celerrime munivit. Su-
 perveniente deinde Vitigi cum ingenti exercitu, ad
 centum namque millia hominum secum duxisse fer-
 tur, continere se mœnibus Bellisarius contentus fuit
 cum non amplius quinque millibus hominum secum
 duxisset. Castra inter duos aquæ ductus locat Vitigis
 quo munitiora sint: quorum alter ad Latinam viam,
 alter vero ad Prænestinam vergit, seque invicem jun-
 gunt quinto ab urbe milliario: & ne aqua urbem Ro-
 mam influeret, omnes aquæ ductus, quos ad quatuor-
 decim fuisse constat, intercisi sunt. Portum quoque
 Vitigis cum parte copiarum occupat, quæ ex re magna
 calamitas Romanis illata est, cum & bello simul &
 fame laboratum sit. Interea vero, instigante Vigilio
 diacono cive Romano, & apocrifario, Theodora Au-
 gusta Silverio imperat, additis etiam minis, ut pulso
 Menna ab urbe Constantinopoli Anthemum revocet,
 quem diximus ob Eutichianam hæresim damnatum
 esse. Id autem cum facere pontifex recusaret, scribit
 ad Bellisarium mulier, ut pulso Silverio in ejus locum
 Vigilius sufficiat. Bellisarius autem rei bellicæ in-
 tentus, rem Antoninæ, uxori suæ committit, quæ
 quidem subornatis à Vigilio testibus, qui affirmarent
 Silverium urbem Romam Gothis hostibus prodere
 voluisse, hominem coegit abdicare se pontificatum:
 ac, posito pallio cucullam monasticam sumere, qui in
 Pontiam insulam in exilium missus, non sine opinio-
 ne sanctitatis moritur. Ferunt Gallos hoc tempore
 nunciis & literis Benedictum rogasse, ut unum ali-
 quem ex discipulis suis ad se mitteret, qui Gallos
 monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus
 Maurum

monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo misit, qui omnibus vita & moribus rationem bene ac beate vivendi dedit; quique etiam multa monasteria constituit. Vigilus autem clericis Romanis, ex Anroninæ sententia, ita petentibus, pontifex creatur. At vero Silverius ubi annum unum, mensis quinque, dies duodecim in pontificatu vixisset, ut dixi, in insula Pontia moritur, ac sepelitur duodecimo calendas Julii. Vacat tum quidem episcopatus dies sex.

VIGILIUS I. PONTIF. LXII.

Vigilius, patria Romanus, patre consule, imperante Iustiniano, Pontifex creatur, cujus temporibus Constantinopoli quinta synodus habita est contra Theodorum & omnes hæreticos, qui affirmabant beatissimam Virginem solum hominem, non etiam Deum & hominem peperisse: qua quidem in synodo statutum est, ut beata Virgo *Deotórisse* diceretur, quod Deum suo partu nobis edidisset. Interim vero Bellisarius, auctis copiis, cum per annum integrum & dies novem mœnia urbis tutatus esset, egredi constituit, & colaris signis cum Virige decernere: Is autem copiis suis diffidens, incensis castris, Ravennam magnis itineribus proficiscitur. Eo & Bellisarius propere movet, ac Vitigim in urbe captum cum omni familia & magna procerum parte, recuperataque fere tota Italia Constantinopolim secum ducit, quinto anno posteaquam in Italiam venerat. Idem quoque Mauros Africam vastantes, mira celeritate perdomuit, deque hostium manubiis crucem auream, gemmis distinctam, librarum centum, ce-rostrata duo magni pretii Petro Apostolorum principi dono misit. Duo item xenodochia, quæ nos domos hospitales appellamus, sua impensa Romæ ædificat:

quorum alterum in via lata, alterum via Flamminea extabat. Condidit & monasterium sancti Iuvenalis apud Ortam urbem, additis fundis unde monachi pascerentur. Instabat tum Theodora, ut Vigilius Pontifex Constantinopolim proficisceretur, Anthemumque, ut pollicitus fuerat, restitueret. Negat Vigilius se id facturum, quod malis promissis standum non sit: Censere enim se, quæ Agapetus & Silverius contra Anthemum hæreticum egissent, jure facta esse: & propterea eorum acta nullo modo sibi rescindenda videri. Irata Theodora, Romanis quibusdam adjuvantibus, Vigilium in iudicium vocat: & quod ejus fraudibus Silverius circumventus exulatum abierit: & quod ipso jubente adolescens quidam à nepote Vigilio Asterii consulis filio cæsus ad necem sit. At vero ne iudicii pœnam Vigilius refugeret, Anthemum quendam cum his mandatis Romam mittit, ut Vigilium, parere recusantem, ad se vi etiam perduceret. Is vero Romam veniens, mandata facturum, in basilica sanctæ Cæcilie hominem comprehendit, munera populo ob diem natalem suum distribuentem more Romano, ac captum quibusdam Romanis adjuvantibus Constantinopolim perducit. Ferunt Vigilium navi per Tiberim devesum, fustibus & saxis cum execratione à populo impetiturum: cumque hac exprobratione; male meritis de Romanis es, mala omnia tecum veniant. In Siciliam vero perveniens concedentibus his qui captum ducebant, quosdam ad sacros ordines ascivit, ex hisque Ampliatum presbyterum, & Valentinum Episcopum, qui clerum & Romanam Ecclesiam interim gubernarent. Ei vero è Sicilia Constantinopolim moventi, Iustinianus cum magno comitatu sit obviam. Ingrediuntur urbem clero præcedente, usque ad templum sanctæ Sophiæ. Tentare tum Theodora Vigilium, ut quod pollicitus erat præstaret. Cui ille, malle se quodvis supplicium pati, respondit, quam sententiam

tiam mutare: & cum mulier, & qui secum aderant minis instarent, ad Diocletianum se, non ad Justinianum quemadmodum arbitrabatur, venisse dicens, ita cæsus est, ut paulum abfuerit, quin tum occideretur. Fugiens itaque in templum sanctæ Euphemie, quod haud procul aberat, inde à grassatoribus trahitur, & injecto in collum ejus fune tanquam latro per totam urbem usque ad vesperam trahitur. Deinde vero carceri inclusus, pane & aqua tantummodo aliquamdiu vitam duxit ita patienter & æquo animo, ut semper diceret, se etiam pejora meritam, si digna pro peccatis pœna irrogaretur. Clerici autem qui hominem secuti fuerant, partim in exilium, partim ad excidanda metalla deportati sunt. Verum postea, rogantibus Romanis omnibus, qui jam sententiam mutaverant, & instante Narsete, quem Justinianus contra Gothos Romam miserat, Vigilius ac exules omnes in patriam remittuntur. At vero cum Syracusas in Siciliam pervenissent, Vigilius quem tot mala, tot curæ occidere non poterant, ex calculo moritur, ejusque corpus Romam defertur: & apud sanctum Marcellum, via Salaria, sepelitur. Vixit autem in Pontificatu cum Romæ tum alibi annis XVII. menses sex. dies sex & XX. Vacat tum sedes ejus morte mensibus tribus, diebus quinque.

PELAGIUS I. PONTIF. LXIII.

Pelagius primus, patria Romanus, patre Johanne vicario, eo tempore fuit, quo Totila Gothorum rex Tarvisio movit, cum magno exercitu Italiam invadens ac diripiens, adeo ut propter sævitiam & rabiem flagellum Dei vocatus sit, perveniens deinde ad montem Cassinatem in Campaniam iturus, gregarii militis habitu à Benedicto viro sanctissimo dignosci-

tur: & minis deterretur, ne tantopere in Christianos sæviat. Inde vero movens, in Samnium proficiscitur, Beneventum oppugnat, urbis mœnia demolitur, Neapolim obsidet, Cumas recipit, & magna benignitate ac modestia usus, plerasque matronas Romanas ibi captas Romam ad suos intactas remittit. Capta deinde Neapoli atque occupata omni illa Italix parte, quæ ad Siciliam vergit, in Romanos movet: quos quidem occupato prius portu, unde subvehi commeatus poterant, tam acri obsidione pressit, ut inopia rerum, humana quidam vescerentur carne. Tandem vero Totila per Hostiensem portam vi irrumpens urbem capit, ac direptam incendit. Sunt tamen qui scribant, ei in animo fuisse urbem servare, misisseque noctu præcones per urbem qui militibus mandarent, ut urbi parcerent. Hoc vero ubi Justinianus comperit, Narsetem eunuchum cum magno exercitu in Italiam propere mittit. Narfes enim, ut nonnulli scribunt, primo quidem bibliopola fuit. Hunc cum in cubiculum suum accepisset Imperator cognita hominis virtute, cum in ordinem patriciatus ascivit. Pietatis enim, religionis, misericordiæ, munificentix, gratiæ postremo unicum exemplarum omnibus erat. Is igitur, acceptis etiam auxiliaribus copiis ab Alboino Longobardorum rege, Gotthos invadit, obtruncat, persequitur. Nam & Totila apud Bryxellum male pugnans occiditur, & Theias in ejus locum successus, non longe à Nuceria fortiter pugnans, virtute Narsetis opprimitur. Atque ita secundo & septuagesimo anno posteaquam Theodoricus eorum rex primo Italiam ingressus est, Gotthorum nomen cum regno interiit. Justinianus quoque non ita multo post quadragesimo Imperii sui anno moritur, vir quidem memoria dignus, cum merito suo Alemannicus, Gotthicus, Vandalicus, Persicus, Aphricanus, more veterum Imperatorum appellari posset, licet aliorum opera & suo consilio

hæc gesta sunt. Pelagius autem Ecclesiam Dei in tantis perturbationibus non deserens, constituit ut hæretici & schismatici coerceri etiam secularium manu possent, quando ad sanitatem rationibus non reducerentur. Hic autem accusatus quod malorum Vigilii causa fuisset, cum Justinianus eum Vigilio præferret, vidente populo & clero, crucem tangens, & Evangelium jurejurando suscepto, se à tanto crimine purgat. Inde Narses ad urbem veniens, supplicationes pro rebus bene gestis à sancto Pancratio usque ad sanctum Petrum celebrat, urbemque à Gotthis liberatam, quoad fieri potest instaurat. Una vero cum Pelago instituit, ne ullus ambitione vel pretio ad quovis sacros ordines admittatur. Vigilius præterea Valentinum notarium suum, virum probatæ fidei & religionis, thesauris Ecclesiæ præficiens, basilicam Apostolorum Jacobi & Philippi inchoat. Sunt qui scribant, Cassiodorum monachum virum doctissimum usque ad tempora Pelagii pervenisse, qui primum consul, inde senator factus, postremo monasticam vitam spretis rebus omnibus complexus est. Ajunt & Victorem Campanum Episcopum librum Phasæ tum composuisse, quo potissimum Dionysium Abbatem Romanum inscitæ arguit, qui paschalem calculum inepte nimium composuisset. Ornarunt etiam Pelagii tempora sanctitate & doctrina Sabinus Canusinus, Gregorius Lingonensis, Bedastus beati Remigii discipulus, & Attrebatum Episcopus. Herculannus vero Perusinus antistes à Totila interemptus, in sanctos refertur. Pelagius autem undecimo sui Pontificatus anno, mense decimo, die octavo moritur, & in basilica Petri sepelitur: ubi ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros sex & viginti, Diaconos undecim, Episcopos undequadragesima creasset. Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus sex & viginti.

JOHANNES III. PONTIF. LXIV.

Johannes tertius, patre Anastasio, ex illustri genere orto, Justinianis temporibus fuit, qui Justiniano successit, cujus certe nulla in re similis fuit. Avarus enim, improbus, rapax, Deorum atque hominum contemptor habitus est. Hanc ob rem, cum totus avaritiæ & cupiditati inhæreret, libidine habendi in insaniam vertitur, cujus uxor Sophia Imperium usque ad Tiberii secundi tempora gubernavit: hæc autem mulier instigantibus quibusdam delatoribus, qui Narsetem oderant, hominem ab Italia ad se cum ignominia verborum revocat, videlicet, ut eunuchus ad lanam & pensa rediret. Ferens id iniquo animo, ut par erat, Narses respondet, se talem orsurum telam, quæ inextricabiles errores æmulis atque inimicis suis præstaret, quod etiam fecit. Alboinum namque Longobardorum regem cum omnibus copiis à Pannonia in Italiam ad capeffendas sedes uberiores, quam quas in Pannonia occupaverant, literis & nunciis accersit. Obtemperans itaque Narsētis monitis Alboinus Italiam per Syrmium ingressus cum conjugibus & liberis, cumque exercitu lectissimo, primo quidem omnem Venetiam occupat, inde Insubriam ingressus, Mediolanum vi capit ac diripit. Papiam triennio obsessam in potestatem suam tandem redigit. Hac autem victoria lætus Alboinus Veronam se contulit, quam regni totius sedem constituebat. Ibi vero convivio exhilaratus Rhosimundam uxorem ea patina libere compellit, quam ex patris ipsius mulieris capite à se occisi in poculum redegerat. Erat autem in exercitu Alboini * Nelmechidis Longobardus adolescens forma insignis, & nobilitate atque armis præstantissimus, cujus consuetudine Rhosimunda

* *Helmechildis.*

simunda quidem delectabatur: quemque in cubiculum secreto ducens ptoposita regni spe, Alboinum obtruncare compulit. Verum cum adversantibus Longobardis de spe regni decidissent, ambo ad Longinum, qui tum Ravennæ præerat, confugere. Nec ita multo post seiplos invicem veneno petentes diem extremum claudunt. Multas clades tum passa Italia est, irrupentibus provinciam barbaris, quas quidem portendere prodigia illa tempestate visa, & igneæ acies in cælo apparentes: ita etiam in immensum Tiberis crevit, ut inundatione sua populo Romano magnas calamitates intulerit. Interim vero Iohannes pontifex & sanctorum cœmeteria restituit, & Iacobi & Philippi ecclesiam à Vigilio inchoatam perfecit. Et Narsetem Romanis non dissimulante iratum, quod de se male opinarentur, idque ad Sophiam scripsisset, è Neapoli ad urbem ducit: ubi haud ita multo post Narses moritur, cuius corpus oculis impositum Constantinopolim defertur. Actum tum demum de nomine Italico putassem in tanta rerum perturbatione, nisi sanctissimi viri perituræ provinciæ succurrissent. Nam & Paulus patriarcha Aquileiensis, & Felix episcopus Tarvisinus Alboinum, ubi Italiam attingit mitiorem civibus suis & provinciæ reddidere. Et Fortunatus vir singularis literaturæ & eloquentiæ Gallos ad mitiorem cultum redegit scriptis & exemplo. Ad Sigibertum enim eorum regem libellum de gubernando regno proscripsit, ac beati Martini vitam eleganter composuit. Sunt qui scribant, Germanum Parisiensem episcopum, virum quidem sanctissimum hoc tempore fuisse, qui Franciæ reges semper in officio continuit: & adeo quidem, ut inter se certatum religione, pietate, gratia, humanitate sit. Nil enim in Germano cernebant, quod ipsi non imitarentur, tantum valent boni pastoris exempla. Iohannes autem, cuius temporibus Armenii fidem CHRISYI receperet, moritur, ac in basilica Petri sepelitur, ponti-

ficatus sui anno duodecimo, mense undecimo, die sexto & vigesimo. Vacat tum sedes ejus morte mensibus decem, diebus tribus.

BENEDICTUS. I. PONT. LXV.

Benedictus, patria Romanus, patre Bonifacio, Tiberii secundi temporibus fuit, quem quidem Iustinus per adoptionem in filium & regni hæredem susceperat, ac merito certe, cum in homine ea ornamenta essent, quæ in optimo principe requiruntur, clementia, justitia, pietas, religio, sapientia, constantia & perpetua fortitudo. Verum inter alias ejus virtutes benignus & liberalis in omnes, potissimum vero erga pauperes habitus est, & ob eam rem Dominus largas opes ei subministravit. Nam dum semel per ædes suas contentius inambularet, cerneretque in pavimento mormoream crucem, eam religionis causa, ne pedibus conculcaretur, auferri jussit, meliorique loco atque honestiore reponi. Post hanc vero una atque altera inventa est: sub qua tantam vim auri & argenti reperit, quantam hominis beneficentia requiebat: cujus quidem magnam partem pauperibus erogavit. Ferunt etiam Narsetis thesauros ad eum ex Italia delatos fuisse, quibus conflatis ad munificentiam & liberalitatem usus est. Ad Sigibertum namque Francorum regem, qui se per legatos inviserat cum reliquis muneribus, quæ magna fuere, aureos etiam quiuaginta singularum librarum misit, quorum pars una imagine principis signata erat, his literis, Tiberii Constantini perpetui Augusti: Altera vero pars quadrigam continebat cum ascensore: atque his literis: Romanorum Gloria. Et ne quid ad integram ejus felicitatem deesset, exercitus, quem in Persas miserat, victor rediens tantam prædam cum elephantis viginti avexit, quantam nullus unquam
antea.

ntea. Hoc requirebant ejus merita erga genus humanum : hoc religio in Deum Salvatorem nostrum : hoc postremo ejus beneficentia erga populum Romanum , quem & armis quoad fieri potuit ab hostibus turatus est : & immisso ex Ægypto frumento à sævissima fame liberavit , intervenientibus Bonifacii pontificis precibus : quem Tiberius mirum in modum dilexit & observavit. Adeo enim Longobardi longe & late Italiam vexaverunt diutino bello , ut ex illa vastitate rerum omnium caritas & inopia oriretur. Dum hæc in Italia agerentur , Johannes Constantianopolitaneæ urbis episcopus , orientalem ecclesiam quoad fieri potuit in fide continuit legendo , disputando , scribendo , monendo , docendo , licet multos adversarios habuerit. Idem quoque fecit Leander Toletanus : vel (ut quidam volunt) Hispalensis episcopus , in quo doctrina & eloquentia parilance certabant. Multa enim composuit , tum ad confirmationem nostri dogmatis ; tum ad confutationem Arrianæ perfidiæ , quam tam terribilissimam labem Vandali ex Africa in Hispaniam , à Belisario pulsi , secum detulerant. Benedictus autem (ut quidam scribunt) sollicitudine & dolore , quem in calamitatibus urbis Romæ & provinciarum Italiæ conceperat , moritur quarto pontificatus sui anno , mense uno , & diebus octo & viginti. Vacat tum sedes mensibus duobus & diebus decem.

PELAGIUS: II. PONT. LXVI.

Pelagius secundus , patria Romanus , patre Vingeldo , à Tiberio ad imperatorem Mauritium , Tiberii generum , pervenit. Huic enim , etsi Cappadox erat , imperium tamen ob virtutem & strenuitatem in rebus agendis commissum est. At vero Longobardi , cum post mortum (a) Alboini viginti annis

G 5

sub

(a) Alboini.

sub ducibus fuissent, (b) Autharim regem sibi creant, quem & Flavium appellarunt, quo quidem cognomento omnes Longobardorum reges deinceps usi sunt. Mauritius autem pellere Italia Longobardos conatus, Sigibertum Francorum regem mercede ad id bellum sollicitat, qui statim comparato Gallorum & Germanorum magno exercitu, cum Authari decertans magno accepto incommodo superatur. Hac autem elati victoria Longobardi usque ad fretum Siculum pervenere, urbes Italiæ in potestatem suam redigentes, quo minus vero urbe Roma diu obsessâ potirentur, fecere imbres, & quidem frequentes: quibus hostes à mœnibus propelluntur. Tanta enim tum aquarum inundatio fuit, ut Noe diluvium renovatum crederetur. Hæc autem una fuit causa, quare Pelagius, injussu principis, tum pontifex creatus sit, cum extra obsessam ab hoste urbem mitti quispiam non posset. Nil enim tum à clero in eligendo pontifice actum erat, nisi ejus electionem imperator approbasset. Missum itaque Constantinopolim ad placandum imperatorem Gregorius diaconus, vir optimus atque doctissimus, ubi ex sententia pontificis omnia peregisset nequaquam otio & ingenio suo abusus, & libros moralium in Job composuit, & Eutichium quendam Constantinopolitanæ urbis episcopum ita præsentem Augusto disputationibus convicit, ut omnia quæ in libro suo de resurrectione conscripserat retractare coactus sit. Dicebat enim corpus nostrum in illa resurrectionis gloria vento ac reque subtilius futurum, & ob eam rem tangi non posse. Quod contra illud Dominicum est, palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet quemadmodum me videtis habere. Pelagius autem ubi Gregorium, rogatu populi Romani, ad urbem revocasset, & domum paternam in xenodochion pauperum senum redegisset, Hermetisque martyris cœmiterium ac

basi-

(b) *Autharim.*

basilicam Laurentii martyris à fundamentis extruxisset pestilentia moritur: quæ tum maxime Europam omnem vexabat, anno pontificatus sui X. mense secundo, die decimo. Sepultus est autem in ecclesia beati Petri in Vaticano. Vacat tum sedes mensibus sex, dies octo & viginti.

GREGORIUS I. PONTIF. LXVI.

Gregorius, patria Romanus, patre Gordiano, Viro senatorio, uno omnium consensu invitus etiam pontifex creatur, anno Domini DC. ac XIX. Monachus namque erat, ac Levita. Is autem cum principis consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauritium obsecrarent, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Interceptæ sunt literæ eæ à præfecto urbis, ac discerptæ, scriptæque aliæ, quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem imperator confirmaret, quo nihil ei nunciari jucundius ac gratius potuit, cum secum familiariter, dum Constantinopoli erat, Gregorius vixisset, filiumque ejus è fonte baptismatis levasset. Remittit itaque Mauritius nuncios, ac quidem propere qui Gregorium confirmarent, cogerentque hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaque non sibiipsi, sed utilitati hominum, ac honori divino consulens, quem certe ob religionem & pietatem rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis voluptatibus, atque omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiens, ita vixit, ut usque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem vel sanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Nam & librum de sacramentis composuit,

& antiphonarium tam diurnum quam nocturnum, & commentarios in Ezechielem, in (a) quadraginta Evangelia: in Job quoque (ut dixi) allegorice, ad mores & historiam respiciens, eleganter scripsit. Edidit & libros quatuor in dialogo: & librum quem pastorem appellavit, ad Johannem episcopum Ravennatem de ratione gubernandæ ecclesiæ. Instituit præterea ne quid ornatus & concentus inter sacrificandum deesset, ut antiphonæ canerentur, hæc vulgo Introitus vocant. Ejus quoque inventum est, ut novies Kyrie eleyson caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimæ diebus usque ad Pascha. Cantatur etiam post Evangelium, post communionem suo mandato. Idem quoque in canonem redegit, Diesque nostros in tua pace disponas. Præterea vero supplicationes majores, quas Græci Letanias vocant, primus instituit. Stationum quoque magnam partem, maxime autem quæ in basilica Petri habentur, die natali Jesu Christi, in Epiphania, in Dominica passionis, in albis Paschæ, in Ascensione, in Pentecoste, natalibus Apostolorum, in tertia Dominica adventus, in dedicatione ejusdem basilicæ, die festo sancti Andreæ, in cathedra Petri, dum major letania fit in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem; cum omnis institutio ecclesiastici officii, veteris præsertim ab eo sit inventa & approbata: quem quidem ordinem unam sequeremur. Non abhorrent hodie à lætione officii viri docti, quemadmodum faciunt propter barbariem (nescio quam) illi Latinitati & compositioni additam. Ne vero ulla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor & viginti episcoporum, qua certe multa sustulit quæ nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostræ videbantur. Misit & viros optimos in Britanniam, Augustinum, Melitum, & Johannem, cumque his monachos quosdam probatissimæ vitæ: quorum

(a) *sorte quatuor.*

rum mōnitis & prædicationibus fidei nostræ dogma Angli tum primum integrè receperunt. Rediere etiam Gotthi, Gregorii opera, ad unionem catholicæ fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorium dialogum suum de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam misisse, cujus lectione præferocem & indomitum viri sui Antharis animum ad religionem & mitiorem cultum redigeret. Erat enim marrona insignis. & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Johannis baptistæ Modoetiæ ædificavit, quod oppidum decem milibus passuum à Mediolano distat: & eandem ecclesiam prædiis ac vasibus aureis ornavit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus, à patre Levigildo Gotthorum rege interfectus est, quod fidem Catholicam confiteretur, Jesu Christi tunicam quæ sorte uni militum obtigerat, inventam esse apud urbem Zaphat in arca marmorea eo loci repositam, Thomæ Hierosolymitani episcopi, & Johannis Constantinopolitani, ac Gregorii Antiocheni tempore. Interea vero Mauritius superatis in Hetruria & Campania hexarcho Romano duce, Longobardis in omnia vitia & omnem arrogantiam prolapsis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ ascriptus esset, nisi finita militia, aut mancus & debilis ex vulnere factus, Deo militare non posset. Hanc ob rem motus Gregorius hominem admonet, ne ejus religionem impugnet, cujus benignitate ex infima sorte hominum ad summum gradum dignitatis pervenerat. Præterea vero cum Johannes Constantinopolitanus episcopus, habita Græcorum synodo seipsum œcumenicum, id est, universalem patriarcham creasset, monuissetque Gregorium Mauritius, ut Johanni obtemperaret: Respondit homo constantis ingenii & fidei, potestatem ligandi & solvendi Petro traditam, ejusque successoribus, non episcopis Constantinopolitanis: proinde desineret iram Dei in se concitare, dum seditiones studiose nimium in ejus ecclesia serit.

Ne-

Nequaquam vero his malis contentus Mauritius, re-
 vocatis militibus suis qui in Italia erant, Longobar-
 dos adhortatur, ut, spreto fœderibus jam ictis,
 Romanos adorirentur, quare Agilulphus ex Cisalpina
 movens vastatis longe ac late Hetruriæ agris, qua iter
 faciebat, urbem Romam magnis illatis calamitati-
 bus integrum annum obsedit: quo quidem tempore
 Severus Aquileinsis episcopus in hæresim prolapsus
 est, quæ multorum malorum seminarium fuit. Nam
 Severo mortuo Aquileinsis ecclesia bifariam divisa
 est, cum Agilulphus Longobardorum rex, Iohan-
 nem Aquileiensem, Gregorius Candianum Graden-
 sem Foro-Julianis episcopos præfecissent. Agilulphus
 vero omiſſa spe potiundæ urbis obsidionem solvens,
 Mediolanum rediit. At Mauritius, non sponte sed
 coacte, pœnitentia ductus, cum Gregorio mitius a-
 gere cœpit, quod intellexerat, quendam monachi ha-
 bitu indutum, strictum gladium in manu tenentem in
 foro Constantinopolitano clamasse; Imperatorem
 brevi gladio moriturum: hoc idem ejus somnium
 confirmavit, quo se, uxorem ac liberos cædi vide-
 bat. Interim vero milites stipendiis suis defraudati,
 Phocam centurionem imperatorem creant, & Mau-
 ritium obruncant undevigesimo imperii sui anno.
 At Gregorius exornatis quibuscunque rebus potuit
 basilicis Romanis, dedicataque Gotthorum ecclesia,
 quæ in suburra est Agathæ martyris nomine, Fl. Ri-
 cimerii viri consularis opus (ut literæ musivæ indi-
 cant) paternam domum in Clivo Scauri positam non
 longe à circo maximo in monasterium redegit, quo
 in loco & hospites continuo accipiebat, & pauperes
 undique confluentes, cibo & potu in vita retinebat.
 Vir certe omni laude dignus, si vitam, si mores, si
 doctrinam, si solertiam in rebus, tum divinis tum
 humanis, inspicias. Neque est cur patiamur Grego-
 rium hac in re à quibusdam, literarum ignavis potissi-
 mum, carpi, quod suo mandato veterum ædificia
 sint

sint dirupta, ne peregrini & advenæ (ut ipsi fingunt) ad urbem, religionis causa venientes, post habitis locis sacris, arcus triumphales & monumenta veterum cum admiratione inspicerent. Absit hæc calumnia à tanto pontifice Romano, præsertim cui certe post Deum patria quam vita charior fuit. Multa profecto ex collapsis ædificiis exedit vestustas. Multa præterea demoliuntur homines ædificandi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina quæ tum in concavo fornicum, tum in conjuncturis marmorum quadratorumve lapideam videntur, non minus à Romanis quam à barbaris avellendi æris causa crediderim. In fornicibus enim, quo levior esset moles, ollas cum nummis matibus collocabant. Lapidem vero quadratos æneis clavis firmabant. Factum id quoque à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & fex totius orbis terrarum huc missa Romani appellari possunt. Gregorius autem, confirmata omni ratione ecclesia Dei, anno XIII. mense VI. die x. pontificatus sui moritur: Phocæ vero imperatoris anno secundo, sepeliturque collachrymantibus omnibus in basilica Petri, ante secretarium, quarto idus Martii. Ejus vero in morte mensibus v. diebus XIX. sedes Romana tum vacat.

SABINIANUS. I. PONTIF. LXVII.

Sabinianus, cujus patria ignoratur, ac merito quidem, Gregorio successit. Homo enim obscuro loco natus, obscurior moribus, rebus gestis Gregorii viri sanctissimi adversatus est: Nam cum suo pontificatu fame laboraretur, instarentque Pauperes, ut pietatem Gregorii elemosynis imitaretur, nil aliud respondebat, quam Gregorium popularem famam aucupantem, patrimonium ecclesiæ largitionibus dissipasse. Paululum etiam absuit, quin libri ejus com-
bu-

burerentur, adeo in Gregorium ira & invidia exarserat homo malevolus. Sunt qui scribant, Sabinianum, instigantibus quibusdam Romanis, hoc in Gregorium molitum esse, quod veterum statuas tota urbe, dum viveret & obtruncaverit & disjecerit, quod quidem ita vero dissonum est, ut illud, quod de abolendis ædificiis majorum in vita ejus diximus. Iacent statuarum tum propter vetustatem collapsæ, tum etiam quia basibus sublatis, vel æris, vel etiam marmorum causa, stare tantæ moles non poterant. Quod autem capitibus careant mirum nequaquam videri debet, cum ipsius statuarum casu ea pars, utpote fragilior, & ad accipiendam læsionem paratior, potissimum frangatur. Sed quid ego has conjecturas quæro? Videmus statuas excisis capitibus non diffractis jacere, quia facilius est caput statuarum quam totum corpus deferri, quod hodie quoque fit ab his præsertim, qui antiquitatis studiosi sunt. Non est igitur cur tantum facinus Gregorio objiciatur. Ab Sabinianum redeo, cujus hoc fuisse institutum ferunt, ut & horæ in ecclesiis distinguerentur officii gratia & accensæ lampades continuo retinerentur, potissimum vero in ecclesia beati Petri. Sunt qui scribant, Phoca annuente, pacem tum cum Longobardis Ætam, reddita Agilulpho eorum regi filia, quæ in bello capta fuerat. Tanta vero hoc tempore apparere prodigia, quanta nunquam antea, quibus certe futuræ calamitates portendebantur. Nam & Cometes visus est perlucidus, & Byzantii puer quadrupes nascitur. Et apud Delon insulam duo marina monstra omnino humanam speciem, habentia visa sunt, Sirenes fortasse fuere Acheloi filiarum, ut ajunt poëtæ: quod si ita fuisset, nequaquam pro monstro habenda erant, cum elementum aquæ animalia terrestribus similia, in omni specie producat. Sunt qui scribant, tempore Sabiniani & Johannem patriarcham Alexandrinum virum pietate & doctrina insignem, & Latinianum episcopum Car-

thaginensem Johanni nequaquam dissimilem, dignitatem utriusque Ecclesie mirum in modum auxisse. Severus quoque Latiniani familiaris, vir doctissimus, multatum in Vincentium Cæsaraugustanum Episcopum scripsit, qui in Arrianum dogma declinaverat. Idem quoque de virginitate librum ad sororem scripsit, quem aureolum appellavit. At Sabinianus cum annum unum, menses quinque, dies IX. in pontificatu sedisset, moritur, funusque ejus à sancto Johanne per portam Asinariam & pontem Milvium ad basilicam Petri defertur. Vacat sedes ejus morte menses XI. dies sex & XX.

BONIFACIUS III. PONTIF. LXVIII.

Bonifacius tertius, patria Romanus, à Phoca imperatore obtinuit, magna tamen contentione, ut sedes beati Petri Apostoli, quæ caput est omnium ecclesiarum, ita & diceretur & haberetur ab omnibus: quem quidem locum ecclesia Constantinopolitana sibi vindicare conabatur, faventibus interdum malis principibus, affirmantibusque eo loci primam sedem esse debere. ubi imperii caput esset. Affirmabant Romani pontifices urbem Romanam, unde Constantinopolim Colonia deducta est, caput imperii merito habendam esse, cum etiam Græci ipsi literis suis principem suum, τῶν ῥωμαίων αυτοκράτορα id est, Romanorum Imperatorem vocent, ipsique Constantinopolitani etiam ætate nostra ῥωμαῖοι, non Græci, vocentur. Omitto quod Petrus Apostolorum princeps successoribus suis pontificibus Romanis regni cælorum claves dederit, potestatemque à Deo sibi concessam reliquerit, non Constantinopoli, sed Romæ. Illud tantum dico, multos principes, maxime vero Constantinum comparandæ synodi ac dissolvendæ, confutandi, vel confirmandi ea, quæ in syno-

nobis

nodis decreta erant, Romanæ sedis tantummodo concessisse. Merito igitur sedes Ramana cæteris antefertur, cujus integritate & constantia cunctæ hæreses confutatae sunt & explosæ. Idem quoque Bonifacius instituit, habita synodo episcoporum duo & septuaginta, Presbyterorum XXX. diaconorum trium, ne quis sub anathematis culpa in locum demortui pontificis aut episcopi subrogaretur, nisi tertia saltem post obitum ejus die, utve anathematizarentur qui largitione & gratia ad pontificatum vel episcopatum aditum sibi quærent. Voluit item electionem Episcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, si à principe civitatis approbata esset: & summus pontifex denique his verbis auctoritatem suam interposuisset; volumus & jubemus: sancta quippe institutio & pernecessaria nostris præsertim temporibus, quibus in pejus omnia dilabuntur. Est enim simile veri, clerum & populum ac principem civitatis, si libera suffragia sunt, non alium electuros, quam qui merito possit & debet aliis præesse, quod est episcopi proprium, ut vocabuli etymologiam huic rei accommodatam, reperamus. Licet revera (pace bonorum dicam) multi episcopatum desiderent explendæ avaritiæ & libidinis suæ causa, non quo communi utilitati, ut eorum exposcit officium & nomen, consulant. Quæritur enim, quantum reddat episcopatus, non quot oves pascuæ in eo sint, sed de his satis. Ad Bonifacium redeo, cujus cum vita, ut video, etiam decreta extincta sunt, pontificatus sui mense nono. Sepultus est autem in basilica Petri. Vacat tum sedes mense uno, diebus sex.

BONIFACIUS. III. PONTIF. LXIX.

Bonifacius quartus, natione Marfus, patria Valerianensis, patre Johanne medico, templum sancte

ræ Mariæ rotundæ, quod veteres Pantheon, quia
 Cybeli & omnibus diis commune esset, à Phoca im-
 peratore obtinuit, consecravitque quarto idus Maii
 in honorem beatæ Virginis omniumque martyrum, e-
 lectis prius gentium simulacris, lustratoque templo.
 Unde postea Virgo ad martyres appellata est. Hoc eo-
 dem tempore Persæ, rege Cosdroa, in Romanas pro-
 vincias irrumpentes, superato Phocæ exercitu Hiero-
 solymam occupant. Tempa christianorum profa-
 nant & diripiunt. Lignum Dominicæ crucis inde au-
 ferunt. Zachariam virum sanctissimum ejusdem civi-
 tatis patriarcham in captivitatem abducunt. Hanc
 ob rem ab omnibus, potissimum vero à senatu spre-
 tus Phocas, ab Heraclio copiarum & Aphricæ
 provinciæ duce imperio ac vita privatur. (a) Caca-
 nus vero Bavarorum rex per Pannoniam & Illyricum
 in Italiam irrumpens, Longobardorum reges ita su-
 perat, ut paulum abfuerit, quin provinciam ipsam
 caperet, ita tamen Forumjulii proditione Romildæ,
 ejus amore captæ, diripuit, ut vix ipsius provinciæ
 cernerentur vestigia. Dum hæc agerentur in Italia,
 Johannes Gerundensis episcopus religionem Christi
 prædicatione & scriptis ubique tuebatur. Hic enim
 genere Gotthus, in Lusitania natus, ubi sapere ali-
 quid per ætatem cœpisset, Constantinopolim profi-
 ciscens, ita græcæ & latine doctus inde discessit, ut
 in Lusitaniâ rediens, Arrianam hæresim, quæ tum
 invaluerat, facillime confutaret, hanc ob rem Bar-
 chinonam ab hæreticis relegatur. Verum postea mor-
 tuo Lemungildo rege, qui hæreticis favebat, in pa-
 triam rediens, & multa scripsit ad doctrinam no-
 stram pertinentia, & monasterium condidit, ratio-
 nemque vivendi monachis conscripsit. Eutropius
 quoque Valentinus episcopus Hispanos. doctrina &
 exemplo in fide continuit. Præterea vero Columba-
 nus Abbas vir sanctissimus, genere Gotthus (ut qui-
 dam affirmant) ex Scotia in Burgundiam primo ve-
 niens,

(a) CACANUS.

niens, Lixonense monasterium egregium id quidem extruxit, inde in Italiam abiens apud Bobium in Apennino aliud monasterium amplum sane ædificat inter Hetruscos, Ligures & Insabres. His autem haud in re nequaquam cedeus Bonifacius pontifex, domum paternam in monasterium redigit, fundosque suo monasterio ascribit in monachorum usum. Verum non ita multo post diem extremum obiens, sexto pontificatus sui anno, mense octavo, die XIII. quod quidem tempore, peste, fame, & inundatione aquarum laborabat. Vacat tum sedes ejus morte mensibus VII. diebus quinque & viginti.

DEUS-DEDIT. I. PONT. LXX.

DEus-dedit, patria Romanus, patre Stephano subdiacono, pontificatum omnium suffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit. Ferunt quidam hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut quendam obvium elephantis morbo laborantem, osculo suo lepra statim liberaverit. Constituit autem vir optimus, ne filius patris puellam à sacro fonte à patre levatam ducere in uxorem posset. Eodem quoque tempore Heraclius magno comparato exercitu multas provincias à Persis occupatas in potestatem suam redigit. Ducem Persarum singulari certamine ex equo deturbat & interficit. Cosdroam regem Persarum opprimit, filium ejus captum & baptizatum in regnum paternum restituit. Persidem ingressus, turtim Cosdroæ thesauris plenam capit, quorum partem militibus tribuit, partem vero reparandis templis, quæ Persæ diripuerant & vastaverant designat. Ipse præterea alia onustus præda cum septem elephantis Hierosolymam rediens, crucem Domini à Persis ablatam secum deferens eo loci reponit, in quo

quo antea fuerat. Captos à Persis in patriam remittit. Rediens deinde Constantinopolim literis & otio delectatus, ad Astrologiam se contulit. Sororis tamen suæ filiam tantus imperator contra jus fasque in uxorem accipit: & ut sceleri scelus adderet, quod fieri consuevit, ubi quis in pejora labitur, ad Eutichianos transiit, eo potissimum tempore, quo Anastasius Persa monachus sub nomine Christi à suis captus, martyrium passus est: cujus reliquæ postea Romam advectæ sunt, & in monasterio beati Pauli repositæ ad aquas Salvias, ut vulgo dicitur. Ferunt eodem tempore Sisebutum Gotthorum regem plurimas Hispaniæ civitates, quæ ad Romanos defecerant, in fidem recepisse, Iudæosque omnes in regno deprehensos gravioribus suppliciis ad Christi fidem compulisse, rogatu (utajunt) Heraclii, qui in fatis habuerat, sibi cavendum à circumcisis esse, cum tamen postea haud satis fatis necessitatem circumspiciens, à Saracenis, circumcisionem observantibus, oppressus sit. Agebantur hæc in oriente, nec suis athleticis pro fide Christi carebat occidens. Arnulphus enim Metensis episcopus consilio & sanctitate Dagobertum Francorum regem in officio continebat, adjuvante Amando Trajectensi episcopo, viro quidem optimo, & religionis Christianæ defensore acerrimo. Hispanus quoque Isidorus Hispalensis episcopus, Leandri successor, multa tum scripsit, quæ fidem Christianam mirifice juvant. De summo enim bono, de viris illustribus, de vocabulis Grammatices, & etymologiis libros composuit. Historiam præterea ab Adam usque ad tempora Heraclii, vitas quorundam sanctorum, Historiam Longobardorum, & brevem quandam cosmographiam, stylo satis elegantiori edidit. In eo homine pluris facienda est certe sanctitas quam eruditio. Sunt qui scribant Isidorum Germanum fuisse, quanquam Hispani hunc suum esse affirmant: utcunque sit, satis constat, eum fuisse
quavis

quavis laude dignum ob doctrinam & sanctitatem. Deus autem dedit, cujus tempora ad hæc etiam quod diximus notiora fecere, & terræ motus, & scabi quædam ita ad elephantiam tendens, ut deformitate cognosci homines non possent, moritur pontificatus sui anno tertio, die tertio & vigesimo, ac sepelitur in basilicam Petri sexto idus Novembris, ejus mortis episcopatus tum vaecat mensem unum, dies XVI.

BONIFACIUS. V. PONTIF. LXX.

Bonifacius quintus, natione Campanus, patre Johanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Eleutherius patricius Romam ab Heraclio missus, vindicta Jahannis hexarchi morte, semetipsum regem Italix creat. At vero cum Romam proficisceretur militibus suis necatur, ejusque caput Constantinopolim mittitur. Hujus in locum postea Isidorus patricius Constantinopolitanus hexarchus successit. At Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo marito, una cum filio regnum Longobardorum sapienter & integre gubernans, inter Longobardos & Italos pacem decennio continuit, ecclesias multas donis & muneribus exornavit, fundos quoque his adjecit quorum proventibus sacerdotes uterentur. Anno vero duodecimo Heraclii Mahometus Arabs, ut quidam volunt, ut alii, Persa, nobili genere natus patre qui Deos gentium coleret, matre Hebraica Hirmaeliti generis, magnum in christiano populo excitavit incendium: & ita magnum, ut verear ne ejus secta, nostra potissimum ætate, reliquias christiani nominis penitus extinguat, adeo tepe scimus, & animæ ac corpore languidi interitum nostrum expectantes concidimus. Invalescit ejus secta nunc multo magis quam antea. Nam tota Asia & Aphrica magnaque pars Europæ Mahometanis principibus subiecta est.

Instans

Instant nunc Turci terra ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Europæ latebris eruant: Sedemus otiosi, aliter alterum expectantes, quasi hoc malum universæ reipublicæ christianæ non immineat. Expectant sacerdotes, ut à secularibus hoc tantum bellum & tam necessarium sumatur. Expectant item seculares, ut presbyteri tuendæ religionis causa pecunias in sumptus bellicos polliceantur & subministrent, nec in pejores usus effundant, quemadmodum facere plerique consuevere, pecunias eleemosynis & sanguine martyrum comparatas, in auræa & argentea vasa & prægrandia quidem fundentes, parum de futuro solliciti, Dei, quem tantum utilitatis gratia colunt, & hominum contemptores. Ad Mahometum redeo virum adeo versutum & acris ingenii, ut cum inter christianos diu versatus esset, omnesque omnium, qui ante fuere, sectas cognovisset, novam quandam superstitionem introduxit, ut videmus, qua prope nostra religio extincta est. Ausus est etiam comparato ingenti Arabum exercitu fines Romani imperii turbare, cujus motus Heraclius cito compescuit, sollicitatis ejus ad defectionem militibus pollicitationibus & præmiis. Bonifacius autem pontifex, vir singularis humanitatis & elementiar, magna in omnes benignitate & gratia utens, nullum genus officii, quod bonum pastorem deceret, prætermisit. Instituit præterea, ne, qui ad ecclesias confugerent, inde vi retraherentur: neve acolyti reliquias martyrum atretarent, quod est presbyterii, aut subdiaconi officium. Mandavit item, ut quovis in loco sacrilegi anathematizarentur, utve testamentum jussu principis ubique valeret. Coemiterium autem beati Nico-medis fecit & dedicavit. In clericos vero integre viuentes unice liberalis & munificus fuit. Gallus autem beati Columbanî discipulus, ita in occidente tum vivebat, ut etiam in vita sancti nomen mereretur. Hujus vestigia secutus est Eustachius Abbas, se-
cu-

cura & sancta Aurea, in cuius honorem beatus Eligius manasterium virginum ædificavit. Ferunt etiam Basilium quendam, Isidoro æqualem, vita, moribus & doctrina insignem tum habitum fuisse. Moritum autem Bonifacius pontificatus sui anno quinto, die decimo, & in basilica Petri, collachrymantibus omnibus, sepelitur. Ejus autem in morte diebus tredecim sedes tum vacat.

HONORIUS. I. PONTIF. LXXI.

Honorius, natione Campanus, patre Petronio viro consulari. eo tempore pontificatum iniit, quo Theudelinda moritur, ejusque filius Adoaldus à regno dejicitur, successore in eius locum Arioaldo. Instabat tum (ut dixi) Heraclius qui de Persis triumphaverat, ut omnes Iudæi imperio subiecti baptizarentur. Hanc ob rem Saraceni & Arabes arma sumentes, à nativitate Christi anno sexcentesimo tertio ac vigesimo, ita Heraclii duces superarunt, ut hominem felicem primo, mox infelicissimum reddiderint, duce Mahometo, qui cum magnum se Dei prophetam assereret, magicis artibus Asianos & Africanos deludens, ita populos quosdam concitavit, nova à se religione imbutos, ut paulum abfuerit, quin omnino imperii nomen delerent, capta Alexandria, multisque aliis Syriæ & Ciliciæ urbibus: Saracenos sectatores suos habuit, à Sara Abrahæ legitima uxore ita appellatos, quasi legitimos divinæ professionis successores & hæredes. Secutus est homo callidissimi ingenii hac in re Hieroboam exemplum, qui tribui suæ alios colendi ritus conscripsit, ne unquam Iudæorum Imperio subessent. Idem postea fecere Greci à catholicis dissentientes, non ob religionem tantum modo, sed ob imperium, cujus gratia Nestorianorum, Iacobitarum & Hebionitarum errores secuti sunt.

sunt. Verum postremo hac pertinacia eo deducti sunt, ut una cum religione & secta imperium omnino amiserint, in turpissimam servitutem redacti. Mahometus autem (ut in Alcorano legitur) quo magis sectatores suos à religione christiana sejungeret, hæreticos quosdam in componendis legibus, maxime vero Nestorianos secutus est, multa hinc inde contra legem Moëos & Evangelii Dei astute colligens, ac in unum quasi corpus redigens. Ferunt Heraclium tum quidem desperatione, & foedam pacem cum Saticenis iniisse, & Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani & Cyri Alexandrinæ episcopi fraudibus deceptum, in hæresim quoque Monothelitarum incidisse, uram tantummodò voluntatem in Christo esse dicentium, unde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris autores hortante Honorio, & verum ante oculos literis & nunciis ponente, relegavit Heraclius. Honorius autem à rebus externis aliquantulum quietis adeptus, doctrina, moribus sanctissimus, omnem prope clerum renovavit. Basilicam beati Petri regulis æneis ex Jove Capitolino sumptis cooperuit. Adem Hagneris martyris via Momentana, ut carmen in apside indicat, ædem Pancratii, via Aurelia restituit. Tempia quoque Mastasi, ad aquas Salvias, templum quatuor coronatorum martyrum, templum beati Cyriaci, via Hostiensis miliarium septimo, templum Severini, apud urbem Tiburtinam magnificentissimis operis ædificavit: & argento, auro, porphyreticis, marmoris lapidibus, incrustatione parietum, opere testorio, opere vermiculato exornavit. Restituit etiam cœmeterium Marcellini & Petri, via Lavicana. Ecclesiam quoque beatæ Hagnetis apud sanctum Sylvestrum, ecclesiam beati Hadriani, in tribus foris, hujus mandato & impensa ædificatas fuisse, scribunt nonnulli: ut vero unoquoque sabbato à sancto Apolinari ad divum Petrum iteretur cum btaniis primus instituit. Moritur au-

tem vir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo, mense undecimo, die XVII. ac in basilica Petri sepelitur quatro idus Octobris. Ejus morte annum unum, menses septem, dies decem & octo sedes interim vacat.

SEVERINUS. I. PONTIF. LXXII.

SEverinus, patria Romanus, patre Labieno, in demortui Honorii locum subrogatus, ab Isatio totius Italix hexarcho iu pontificatu confirmatur. Vanatunc enim habebatur cleri ac populi electio, nisi id imperatores, aut eorum hexarchi confirmassent. Isatius itaque ob eam causam Romam profectus, cum pontificem confirmasset, ne gratuito tantum laboris suscepisse videretur, thesaurum & sacrarium basilicæ Lateranensis, adjuvantibus Romanis quibusdam spoliat, resistentibus aliquandiu, frustra tamen, sacerdotibus templi, quorum primates omnes postea in exilium misit. Indignabatur enim Isatius, eos tantum in thesauris habere, neque quicquam in usus bellicos conferre, præsertim cum milites inopia rerum omnium tunc laborarent. Hujus prædæ partem militibus concessit, partem secum Ravennam detulit, reliquum vero ad imperatorem misit. Saraceni autem, quos pretio conductos ab Heraclio diximus, cum eis avare maligneque pacta merces persolveretur, in Syriam profecti, Damascum, imperio subiectam, vi capiunt. Deinde vero cum reliquis Arabibus, qui domi remanserant conjuncti, comitati- bus & armis adjuti, Machometi furore incitati, Phœniciam, ac Ægyptum pervagati, resistentes tum imperio suo, tum legi Mahometanæ passim cadunt. Versi deinde in Persas, Hormisda Persarum rege interempto, non prius vastandi omnia finem fecere, quam Saracenorum legem & imperium suscipiunt.

Vtrum

Verum Heraclius audita Saracenorum licentia, capta præsertim Antiochia, veritus ne Hierosolymam occuparent, crucem Domini Constantinopolim deferendam curavit, ne iterum in Agarenorum manus deveniret. Agarenos enim Græci Arabas appellarunt, ob ignominiam, quasi ab Agar ancilla Abraham ortos: neque ita multo post Hierosolyma capta est. Mahometo autem (ut quidam scribunt) ad Mecham mortuo in principatu Calipha succedit. Post hunc Hali. Quo quidem pulso quod nimium superstitiosus esset, alterum Calipham sibi ducem Aegyptii creavere. Ferunt tum etiam ne quid calamitatis deesset, quod Romanum vexaret imperium, Sisebutum Gotthorum regem omnes Hispaniæ civitates Romanis ademisse: ac tum demum Romanos imperare in Hispania desisse. Severinus autem pontifex, vir singularis pietatis & religionis, amator pauperum, in calamitosos benignus, in omnes munificus, in reparandis templis splendidus, pontificatus sui anno primo, mense secundo moritur, ac sepelitur in basilica Petri quarto Nonas Augusti. Vacat tum sedes menses quatuor, dies undetriginta.

JOHANNES III. PONTIF. LXXIII.

Johannes quartus, natione Dalmata, patre Venantio, pontificatum iniens, statim mira pietate ulus est. Ex reliquis enim thesauris, quos Isidus apud Lateranum reliquerat, captivos omnes quos potuit Istrios & Dalmatas à captivitate redemit. Interea vero Rhotaris, qui Arioaldo in Longobardorum regnum successerat, licet justitia & pietate insignis habitus sit, ad Arrianos tamen declinat, passusque est, ut eodem tempore omnibus regni sui civitatibus duo episcopi, pari potestate, præessent: alter enim Catholicus, alter Arrianus, habebantur. Tan-

ti præterea ingenii fuit, ut leges quæ sola memoria
 & usu retinebantur, in seriem quandam redegerit,
 codicemque ipsum edictum appellari præceperit. In
 re autem militari ita præstans fuit, ut Hetruriam
 omnem & Liguriam cum ora maritima Massiliam
 usque in suam redegerit potestatem. Anno deinde
 sexto regni sui moriens, Rhodoaldo filio regnum
 reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris cor-
 pus apud templum Iohannis Baptistæ sepultum, no-
 ctu aperto tumulo spoliasse: solent enim pretiosa
 quædam cum regum corporibus reponi. Hanc ob
 rem beatus Johannes homini apparens, ei mortem
 interminatus est, si deinceps templum suum ingre-
 deretur. Huic enim sancto Rhotaris mirum in mo-
 dum in vita deditus fuerat. Idem contingit tempo-
 ribus nostris Alovifio Cardinali, patriarchæ Aquilei-
 ensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur, quos
 ipse ex infima sorte hominum ad dignitatem sacerdo-
 talem & meliorem fortunam erexerat. Rhodoaldus
 igitur regni gubernacula suscipiens, Gundibergam
 reginæ Theodolindæ filiam in uxorem accipit, quæ
 religionem matris imitata, ut illa MODOECIÆ, sic
 ipsa TARRACINÆ Iohannis Baptistæ templum ædificat,
 plurimoque auro & argento exornat. At Rhodoal-
 dus in adulterio deprehensus, à marito adulteratæ
 interficitur. Huic autem successit Aripertus Gudval-
 di filius, Theodelindæ reginæ frater, qui apud Tici-
 num Salvatoris oraculum condidit, variisque orna-
 mentis insignivit, & fundis dotavit. Iohannes au-
 tem pontifex, veritus, ne corpora Vincentii & Ana-
 stasii aliquando in manus barbarorum devenirent,
 ut Romam quam diligentissime ferrentur curavit, ac
 juxta fontem Lateranensem in oratorio beati Johan-
 nis Baptistæ magna cum veneratione collocavit. Sunt
 qui scribant hujus pontificis tempore & Vincentium
 Belvacensem episcopum, & Muardum archiepisco-
 pum Remensem sanctitate & doctrina in pretio fuisse.

His

His addunt & Reginulpham Callam matrōnam, genere & sanctitate insignem; & Renaldum Trajectensem episcopum, vita & miraculis clarum. Jodocus quoque his nequaquam inferior est habitus, qui Britonum regis filius spreto regno, cum aliquandiu in cremo vixisset, tandem in Pago Pontio moritur. Johannes autem Pontificatus sui anno primo, mense nono, die nono moriens, in Basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Vacat tum sedes mensium unum, dies tredecim.

THEODORUS I. PONT. LXXV.

Theodorus, natione Græcus, patre Theodoro episcopo Hierosolymis oriundo, pontificatum iniens, omnia, quæ ad dignitatem religionis christianæ pertinere arbitrabatur, circumspiciebat, ut bonum pastorem docet: in omneis, maxime autem erga pauperes mira benignitate utens. Interea vero Heraclius trigesimo imperii sui anno, morbo intercutaneo periit, cum paulo ante Theodorum, cognomento Caliopam, mortuo Isatio-hexarchum in Italiam misisset: In locum vero demortui Heraclii primo sufficitur Constantinus filius, qui quarto imperii mense, veneno opprimitur Martinæ novercæ & Heracleonis insidiis, quos quidem ad tantum facinus (ut ajunt) Pyrrhus patriarcha instigaverat. Heracleon itaque, mortuo fratre, imperium occupat, eo potissimum tempore, quo Cyrus, Sergius & Pyrrhus, Acephalorum hæresim instaurantes, unam operationem in Christo, humanitatis scilicet & divinitatis, unamque voluntatem prædicabant. Ex his autem Pyrrhus audita Heraclii morte redeundi in patriam cupidus ex Aphrica ubi exulabat Romam veniens, ac errati veniam petens non ex animo sed fictè, à Theodoro vivendi formam accepit. Verum prius vitam

H 3

amisit,

amisit, quam tanto scelere quaesitam dignitatem poterit obtinere. Senatus enim populusque Constantinopolitanus cognito scelere, in Martinam Heraclionemque confurgens, cum hunc naso, illam lingua mutilatam relegasset, Pyrrhum de fuga retractum interficit. Constantium vero Constantini dolo necati filium imperatorem creat. In locum autem Pyrrhi Paulum episcopum sufficit, quem Theodorus pontifex Romanus dignitate privavit, quia orthodoxae fidei normam & rationem suscipere recusabat, adjuvante ejus stultitiam Constantino in eandem haeresim stolide nimium prolapsa. Conversus deinde ab hoc certamine pontifex ad ornanda sanctorum corpora, Primi & Feliciani martyrum reliquias, ex arenario viae Nomentanae ablatas, in urbem deferens, in basilica Stephani protomartyris in Caëlio monte collocat: multis ornamentis, tum ex argento, tum ex auro adhibitis. Idem quoque basilicam ædificat via Flamminea non longe à ponte Milvio, & statim dedicat. Duo postremo oratoria construxit & ornavit: quorum alterum erat apud Lateranensem basilicam beato Sebastiano: alterum vero via Hostiensis Eupulo martyri dedicatum. His ita constanter & sancte peractis, moritur pontificatus sui anno sexto, mense quinto, die decimo octavo: sepeliturque in basilica Petri pridie idus Maii. Episcopatus autem diebus duobus & quinquaginta tum vacat.

MARTINUS I. PONT. LXXVI.

Martinus primus, patria Tudertinus, patre Fabricio, in Theodori locum successus, legatos statim Constantinopolim misit, qui Paulum adhortarentur, ut omissis erroribus suis aliquando veritatis callem ingrederetur. Is autem non modo pontifici bene monenti non obtemperat, verum etiam ejus
lc-

legatos, Constantii autoritate abusus, in diversas insulas relegat. Quam obrem indignatus Martinus synodum centum & quinquaginta episcoporum Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergii ac Parthi damnationem renovavit, & Paulum patriarcham omni anathematis vinculo damnatum privavit. Interea vero dum hæc ira agerentur, pax Italiæ, quæ inter Romanos & Longobardos annis triginta duraverat, turbari jam cœpta est, Longobardis omnia ad utilitatem suam trahentibus: contra vero recusantibus Romanis, quæ præter jus fasque mandarentur, maxime vero cum Rhotaris Arrianâ labe inquinatus, nullam ferme civitatem haberet, cui non Arrianum pariter & Catholicum episcopum præposuisset. Hunc autem errorem emendare conati Theodorus & Martinus, rem sæpius frustra tentaverant. Ob has igitur causas, instante etiam Theodoro Italiæ hexarcho, bellum Longobardis indicitur. Non detrectarunt illi certamen. Ad Scultenam siquidem Mutinæ amnem acriter utrinque pugnatum est. Tandem vero Theodorus superatus funditur & fugatur. Quo quidem in prædio ex suis ad septem millia desiderati sunt. Rhotaris autem tanta victoria elatus, Liguriam omnem haud magno negotio brevi in potestatem suam redigit. Interea vero Constantius, fortuam cum duce mutaturus, revocato Theodoro Olympium hexarchum in Italiam statim mittit, qui primo quidem & Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargeret & Martinum pontificem, aut interficeret, aut captum ad se perducendum curaret. At Olympius Romam veniens, ubi jam synodus habebatur contra hunc, atque alios orientalis ecclesiæ errores, cum virus conceptum spargere non posset, lictorem suum immisit, qui Martinum in ecclesia sanctæ Mariæ majoris caperet, & ad se perduceret: vel saltem parere recusantem intetficeret. Facturus mandati lictor, Dei miraculo subita cæcitate corripitur.

Atque ita divinæ majestatis nutu tantum diſcrimen
 tum Martinus evaſit. Hac vero orientalis & occiden-
 talis eccleſiæ diſcordia freti Saraceni, Alexandria cum
 ingenti claſſe ſolventes, Rhodum pervenere: capta-
 que urbe Coloſſum fama celeberrimum demoliti ſunt
 ex cujus æte nongentos camelos onuſtos ferunt: Erat
 enim ſeptuaginta cubitorum, cujus autor Chares
 Lyſippi diſcipulus habitus eſt. Deinceps vero occu-
 patis multis Ægei maris inſulis in Siciliam navigan-
 tes, multa damna Siculis intulere, quod Olympius
 Martini precibus motus eos inſula depulit, non ſine
 magna navium, militum ac ſuiipſius jaſtura: ibi
 enim morbo correptus moritur. Conſtantius vero
 tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodo-
 rum Caliopam cum his mandatis iterum in Italiam
 mittit, ut primo quoque tempore Martinum ponti-
 ficem ad ſe vinctum mitteret: eique rei ſocium ad-
 didit Paulum Pellarium, qui tantum facinus cura-
 ret. Theodorus à Romanis perbenigne exceptus,
 cum ſalutandi cauſa adire pontificem ſimularet, ho-
 mini catenas injicit, cumque Conſtantinopolim mit-
 tit. Unde poſtea in Cherſoneſum Ponti exilii cauſa
 deportatur: ubi quondam beatus Clemens Romanus
 Præſul exulaverat. Martinus autem multis calami-
 tatibus circumventus, ac inopia rerum omnium
 preſſus, tandem in exilio moritur; pontificatus ſui
 anno ſexto, menſe uno, diebus ſex & vîrginti. Sedes au-
 tem Romæ quatuordecim menſibus vacat, quia nil
 certi de ſanctiſſimi viri morte habebatur.

EUGENIUS. I. PONTIF. LXXVII.

Eugenius primus, patria Romanus, patre Ruſſi-
 niano è Cælio monte, Martino in pontificatu
 ſucceſſit, eodem ſerme tempore, quo Petrus in lo-
 cum Pauli hæretici Conſtantinopoli ſufficitur. Hic
 enim

eum etsi melius aliquantulum de religione sensit
 quam Paulus, non tamen usque adeo eandem fidei
 normam tenuit, quam sancta Romana ecclesia præ-
 dicat & servat. Cujus quidem literæ Romam missæ,
 duas operationes & voluntates in Christo negantes,
 ita sunt explosæ, ut clerus ipse interdicere pontifici
 ausus sit, quo minus in ecclesia sanctæ Mariæ majo-
 ris sacrificaret, nisi prius tam profanas literas reje-
 cisset. Interea vero Grimoaldus dux Beneventanus
 Rhomoaldo filio Beneventi duce relicto, cum in-
 genti exercitu in Galliam Cisalpinam movens, Pavia
 Pertheritem, Mediolano Gundibertum Arithperti
 filios expulit. Quod ubi Clodoveus Francorum rex
 intellexisset, casum adolescentum misertus, magnas
 copias statim in Italiam misit, quæ adolescentes in
 regnum paternum restituerent. In Transpadana re-
 gione prælium utrinque magna animorum concita-
 tione committitur, cum illi redire in ditionem pa-
 ternam, hic retinere bello partum conarentur. Tan-
 dem vero se inclinante ad Grimoaldum fortuna, fusi
 ac fugati Galli Italia expelluntur. Sunt tamen qui
 scribant, Gallos hac ratione deceptos esse. Longo-
 bardi enim simulata fuga, castra rerum omnium co-
 pia ac vini potissimum plena relinquentes, haud longe
 in insidiis constiterant: Galli vero castra ingredienti-
 bus, rati veram esse hostium fugam, in omnem voluptatem
 effunduntur, epulis & vino replentur; quare super-
 venientibus hostibus, cum somno etiam gravati pas-
 sim veluti pecora sine custode jacerent, ita ab hostibus
 cæduntur, ut vix nuncius super fuerit, qui tantam cla-
 dem Clodoveo nunciaret. Hac victoria fretus Grimo-
 aldus, omnem provinciam statim in potestatem suam
 redigit. Eugenius autem pontifex, vir mixtæ pietatis,
 religionis, mansuetudinis, comitatis, munificen-
 tiæ, pontificatus sui anno secundo, mense nono mo-
 ritur: ac in basilica Petri sepelitur quarto nonas Junii.
 Vacat tum sedes mensem unum, dies octo & viginti.

VITALIANUS I. PONTIF. LXXVIII.

Vitalianus, patria Signius, ex oppido Volscorum, patre Anastasio, eo tempore pontificatum iniiit, quo Cæsarea Persarum regina nesciente marito cum paucis fidelibus Constantinopolim venit, anno sexcentesimo tertio ac LXXX. Quæ quidem ab imperatore honorifice suscepta, non multò post characterem baptismi suscepit, cujus rei causa profecto venerat. Hoc ubi intellexisset Persarum rex, legatos statim Constantinopolim mittit, qui uxorem ab imperatore reperant. Respondet imperator in arbitrio reginæ esse standi vel discedendi, proinde eam sciscitentur. Interrogata regina respondet, nunquam redituram in patriam, nisi rex Christiani nomen susciperet, qui statim re cognita cum quadraginta millibus hominum Constantinopolim pacato agmine veniens, perbenigne ab imperatore susceptus, una cum militibus suis baptizatus, in regnum cum uxore revertitur. Postea vero Constantius, Constantino filio in partem imperii suscepto, comparata ingenti classe Constantinopoli solvens, Tarentum pervenit: copias etiam terrestres navibus onerariis secum vehens. Inde vero terrestri itinere in Samnium veniens, obsidere Beneventum instituerat. Verum ubi intellexit urbem valido præsidio, multisque comitatibus Rhomoaldi diligentia munitam esse, Luceriam movens urbem vitæ cepit, ac direptam solo æquavit. Inde autem Acherontiam profectus, cum urbem munitissimam capere non posset, Beneventum oppugnare adortus, statim obsidionem solvit, quod intellexerat Grimoaldum propediem cum magnis copiis affuturum, ut filio Rhomoaldo opem ferrent. Neapolim igitur primo, mox Romam inde Constantius petens, magna incommoda in itinere passus est. Saburro autem cive Romano

Romano cum viginti millibus hominum apud Phormias relicto, qui hostes reprimeret, tandem ad urbem pervenit, prodeunte obviam pontifice cum clero & populo usque ad sextum lapidem honoris causa. Ductus per urbem plaudente multitudine ad basilicam Petri, pallium auro intertextum sancto obtulit. Interim vero Rhomoaldus patris auxilio fretus, Saburrum aggreditur & superat, ac plurimos Græcos interficit. Hac desperatione motus Constantius, quinta posteaquam urbem ingressus est, die, ad directionem conversus, omnes statuas ex ære & marmore ad ornatum urbis locis insignibus positas, omnia ecclesiarum ornamenta paulo decentiora distrahit, ac navibus ad id subvectis imponit: plusque ipse ornamentorum septem diebus urbi detraxit, quam barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis, ne dicant malevoli, & historiarum ignari, Gregorii pontificis jussu comminutas esse majorum statuas & monumenta. Duodecimo autem die Roma in malam rem abiens, Græculus nequam & perfidus Neapolim contendens: inde quoque in Siciliam proficiscitur, ubique tributa adeo acerbe colligens, ut filii obruti à parentum complexibus divellerentur. Commoratus aliquandiu in Sicilia homo avarissimus, dum Syracusis in balneo libidini vacat, à suis occiditur: in ejusque locum Mezentius, cujus fraude necatum putant Constantium, imperator à militibus creatur. Magna fuit in hoc homine varietas: Nam primo quidem ubi intellexit Vitalianum pontificatum iniisse, nuncios misit, qui ei suo nomine gratularentur: quique Evangelia aureis literis scripta, ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. Deinde vero mutata sententia, nec diis nec hominibus pepercit, divina humanaque omnia confundens. At Vitalianus cultui divino intentus, & regulam ecclesiasticam composuit, & cantum ordinavit, adhibitis consonantium (ut quidam volunt) organis. Theodorum

quoque archiepiscopum, & Hadrianum Abbatem viros doctissimos atque oprimos in Britanniam mittit (quam Angliam vocant) cum magna potestate ligandi & solvendi, quo Britannos in fide, prædicationibus & exemplo continerent. Fecere mandata, ac quidem diligenter, viri optimi. Librum præterea Theodorus scripsit, quo declaravit, qua pœnitentia dilui unumquodque peccatum possit. Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici ascribant. Vitalianus autem bene & ex sententia quantum in eo fuit, gubernata ecclesia, anno XIV. Pontificatus sui, mense VI moritur: ac sepelitur in basilica Petri. VI calendas Februarii. Episcopatus autem tum vacat mensibus IV. diebus quindecim.

ADEODATUS I. PONT. LXXIX.

A Deodatus, patria Romanus, patre Joviniano, ex monacho pontifex creatur, eo tempore potissimum quo Lupus Foro-Julianorum dux regnum Italiæ occupare conatus est. Grimoaldus enim (ut diximus) à filio Rhomoaldo duce Beneventano contra imperatorem in auxilium accitus, Lupo (ut ajunt) regnum & oves commendavit. In Hetruria enim Æmilia & Transpadana Italia omnia tumultu Lupus involvit. Hanc ob rem Grimoaldus Bavaros, duce Canno, in Lupum pecuniis & pollicitationibus movet: qui primo congressu à Lupo superati sunt. Verum sequenti die prælium repetentes, Lupum superant & obtruncant, ac totum Forum-Julii diripiunt. Grimoaldus autem abeunte ex Italia Constanrio in Cisalpinam rediens, Forum-Populii sabbato sancto aggressus, cæsis omnibus diripuit, ac solo æquavit, propter injuriam quam eo loci à Ravennatibus acceperat, cum in auxilium filii proficisceretur. Dum vero Atnefites, Lupi filius, adjuvantibus Dalmatis ducatum paternum repetit,

repetit, ad Natifonem fluvium à Longobardis superatus, duce Veſtari Vicentinorum comite cœditur. O-pitergini quoque hanc calamitatem fenſere. Domo enim & patria pulſi ſunt: quia Arneſtis ſtudioſi erant, in Sicilia vero tum quoque laboratum eſt: eo enim ex omnibus provinciis Romanis profeſti milites ſunt, ad opprimendum Mezentium: cujus dolo Conſtantius interfectus fuerat. Quo ſublato, cum omnes paſſim dilaberentur, ſupervenientibus cum magna claſſe Sarracenis, & Syracuſæ & tota inſula occupatur. Unde poſtea onuſti præda Alexandriam redeuntes, urbis quoque Romæ ea ornamenta ſecum detulere, quæ Conſtantius Syracuſas advexerat eo animo, ut inde Conſtantinopolim trajicerentur. Indicabant profeſto tot clades, tot mala, & ſtella crinira, quam Græci Cometem appellant, quæ tribus continuis menſibus apparuit: & pluviæ magnæ, ac frequentia tonitrua, qualia nunquam antea fuerunt. Sed cœcum eſt humanum genus: etſi enim futura prævidet, non tamen ut dece-ret, ſibi cavit. Ferunt autem his frequentibus pluviis, omnes ſegetes conculatas iterum renatas eſſe, & ad maturam frugem perveniſſe, in Ciſalpina potiſſimum. Interea vero Adeodatus, vir religione & omni comi-tate præditus, in delinquentes clemens, in pauperes beneficus, in hoſpites benignus, erga calamitoſos mi-ſericors, eccleſiam beati Petri, via Portuenſi extra pon-tem Meruli, tum inſtauravit ac dedicavit. Auxit & monaſterium ſancti Eraſmi in Cælio monte ædificiis & fundis, ubi ipſe monaſticam vitam duxerat. Sup-plicationes quoque frequentes habuit ad abolenda prodigia, quæ diximus tum apparuiſſe. Demum vero pontificatus ſui anno IV. menſibus duobus, diebus V. vir ſanctiſſimus moritur: & ab omnibus ſectus ad baſilicam Petri ſepelitur, ſexto calendæ Julii. Vacat tum ſedes menſibus quatuor, diebus viginti.

DONUS I. PONTIF. LXXX.

Donus, patria Romanus, patre Mauritio, eo tempore pontificatum iniit, quo Grimoaldus Longobardorum rex moritur, IX die post phlebotomiam in brachio factam, dum arcu in columbam sagittam acriter intendit, quod fieri non sine magna nervorum & venarum contentione solet, unde sanguis sine ulla intermissione prodiit. Fuere in hoc rege multæ præclaræ corporis & animi dotes. Tantum enim prudentia & consilio valuit, non solum in rebus externis, verum etiam in domesticis, ut quædam capitula, ac quidem utilia Rhotaris regis edicto addiderit, quæ postea legis formam acceperunt. Fuit præterea mediocris staturæ, corpore validus, capite calvo, promissa barba, & nec animo minus in rebus agendis quam corpore promptus. Sepultus est autem Papiæ in basilica beati Ambrosii, quam ipse sua impensa ædificaverat. Peritaris autem Arithperti regis filius, quem pulsum à Grimoaldo diximus, dum exul ex Gallia in Britanniam trajiceret, incerta voce admonetur, ut mortuo Grimoaldo regnum paternum repetat: qua quidem voce permotus, licet incertus haberetur autor, in Italiam rediens tertio mense post Grimoaldi mortem, regno paterno sine contentione potitus est. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex, vir callidi & astuti ingenii, nec consilio minus quam manu promptus, moritur, cujus animam è manibus dæmonum, Lipaream insulam prope attingentium, liberatam ferunt Dionysii ac Mauritiæ martyris, ac etiam Martini confessoris auxilio, quos semper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoratiores reddidit. Donus autem pontifex honori & cultui divino consulens, vestibulum beati Petri (quod paradisum vocant) quadriporticum marmoribus stravit, sublatis (ut arbitror)

ex illa pyramide, quæ in Vaticano est è regione molis Hadrianæ. Instauravit præterea & restitutam dedicavit ecclesiam Apostolorum via Appia sitam. Clerum quoque diversis ordinibus distinxit. Monachos vero quosdam Syros, cum Nestorianis sentientes, in monasterio Boëtiano deprehensos & castigatos, in varia monasteria divisit, Boëtianamque Romanis incolendum tradidit. Præterea autem tantum valuit doctrina & sanctitate vitæ, ut Ravennatum ecclesiam à Romana jam pridem segregatam, & ob eam rem Aliocephalim appellatam, sedis Apostolicæ obtemperantem reddiderit, Theodoro ejusdem ecclesiæ præside in hanc opinionem descendente. Sunt etiam qui scribant, hujus temporibus & Projectum episcopum in agro Cameracensi ob fidem Christi martyrii pœnam & gloriam subiisse; & Mezelindim fœminam, incomparabilis pudicitia tum habitam, quæ ab Ardenio amatore petita, & variis cruciatibus affecta etiam pro persecutore, ob crimen Dei nutu obcæcato, iia oravit, ut ejus precibus homini scelesto & intemperanti lux tandem sit reddita. At Donus pontificatus sui anno V. mense V. die X. moritur ac sepelitur ad basilicam Petri Apostoli III. idus Aprilis, cujus in morte episcopatus vacat mensibus duobus, diebus sedecim.

AGATHO I. PONTIF. LXXXI.

Agatho, natione Siculus, patre Romano, anno Domini DCCII. ex monacho pontifex creatur, vir certe tantæ sanctitatis, ut leprosum obvium factum osculo suo statim liberaverit. Tantæ præterea mansuetudinis & humanitatis fuit, ut neminem à se unquam tristem dimiserit. Natus itaque imperatorem moribus suis haud quaquam dissimilens, Monothelitarum causa concilium habere constituit. Expectavit itaque donec Constantinus à bello in patriam rediret, qui

qui Saracenos à se victos imperio Romano vectigales reddidit. At vero cum Bulgari ex Scythia venientes Thraciam tum invasissent, eorumque impetum retardare imperator conaretur, ab hostibus Pannoniam inter & Mœsiam ingenti clade superatur. Hanc ob rem pacem non æquis conditionibus inire necesse fuit. Pannonia siquidem & Mœsia his ad incolendum concessa est, non sine magno Reipublicæ Christianæ emolumento & commodo. Hi enim tanquam propugnatores nostri, bellum jam septingentis & septuaginta annis contra Turcos, Christiani nominis hostes, assidue gerunt. Pace itaque hac ratione parta, Agatho pontifex statim legatos Constantinopolim mittit, Johannem Portuensem Episcopum, & Johannem Romanæ ecclesiæ diaconum. Hos perbenigne susceptos, mira charitate Constantinus adhortatus est, ut, omissis cavillationibus & sophisticis altercationibus & ex æquo & bono omni controversia sublata, duas ecclesias unam tandem facerent. Aderant in ea synodo ducenti & octoginta novem episcopi. Delati in medium sunt imperatoris jussu è bibliotheca Constantinopolitana libri, unde antiquorum patrum sententiæ & decreta perlegerentur. Invertebant veras majorum sententiæ Gregorius patriarcha Constantinopolitanus & Macharius Antiochenus, unam tantum voluntatem & operationem in C H R I S T O esse dijudicantes. Verum cum orthodoxi rationibus & autoritatibus instarent, ac Gregorium in veram sententiam deduxissent, Macharium pertinacem anathematizant, ejusque sectatores. & Theoplianium abbatem vera sententem in locum Macharii, Antiochenum episcopum creant. Hac autem re ex sententia feliciter gesta, ut Deo gratiæ agerentur, quod utranque ecclesiam unam fecisset, sententia & animis, Johannes episcopus Portuensis octava paschæ coram principe ac patriarcha, coramque populo Constantinopolitano in basilica sanctæ Sophiæ missam latine celebrat, approbantibus omnibus,

bus, qui tum aderant, verum esse ac sanctum illum sacrificandi morem: & qui aliter sentiant, à recto & honesto discedere. Hæc est autem sexta universalis synodus ducentorum & octoginta novem episcoporum Constantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanasii, Bassili, Gregorii, Dionysii, Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronimi, sententia conclusum est, duas naturas & operationes in Christo esse, explosaque illorum pertinacia, qui unicam esse in Domino voluntatem dicerent, unde Monothelitæ vocati sunt. Prima enim synodus trecentorum & XVII. patrum (ut antea diximus) Niceæ habita est, pontifice Julio, ac Constantino principe contra Arium, qui diversas in Trinitate substantias ponebat. Secunda Constantinopoli, centum & quinquaginta patrum, Gratiani principis & Damasi papæ temporibus, contra Macedonium & Eudoxum, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Tertia in Epheso, ducentorum patrum, magno Theodorico principe & pontifice Cælestino, contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui virginem non Dei, sed hominis tantum genitricem appellavit: quique aliam personam carnis, aliam faceret divinitatis, & se junctim alterum esse filium Dei, alterum hominis prædicaret. Quarta Chalcedoniæ, quæ urbis è regione Byzantiæ est, sexcentorum & triginta patrum, Leone pontifice & Martiniano principe, contra Eutichem Constantinopolitanum abbatem: qui asserere non dubitabat Christum post humanam assumptionem, non ex duabus naturis consistere, sed sola divina contentum esse. Quinta Constantinopoli contra Theodorum & hæreticos omnes, qui Mariam virginem solum hominem peperisse dicebant, non Deum & hominem: qua in synodo constitutum est, ut beata virga Theotocos diceretur, quia verum Deum & hominem pepererat. De sexta synodo satis superius diximus, in qua etiam plurimum valere literæ Damiani episcopi Ticinensis,

nenſis, Manſueti archiepiſcopi Mediolanenſis nomine miſſæ, quibus hæc poriffimum inerant; Hæc eſt vera Dei & hominis fides, ut duæ credantur in Deo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit) quantum ad divinitatem, & Pater unum ſumus: quantum vero ad humanitatem pertinet, Pater major me eſt. Præterea vero ſecundum humanitatem eum in navi dormientem cernis, ſi divinitatem inſpicias, venis & mari imperat. Agatho vero, cujus tempore, poſt lunæ ac ſolis eclipſim, peſte, ac graviffima quidem, laboratum eſt, pontificatus ſui anno ſecundo, menſe ſexto, die quindecimo moritur, ac ſepelitur ad ſanctum Petrum, quarto idus Januarii, cujus morte annum unum, menſes quinque ſedes tum vacat.

LEO II. PONTIF. LXXXII.

LEO ſecundus, natione Siculus, patre Paulo, vir doctiſſimus fuit latine ac græcæ, ut ejus ſcripta indicant. Præterea vero adeo muſices peritus eſt habitus, ut pſalmodiam compoſuerit, hymnosque ad meliorem concentum redegerit, artem exercitatione confirmans. Idem quoque inſtituit, ut in celebratione pax populo daretur. Sextam vero ſynodum (de qua in Agathone diximus) ita ſuſcepit, ut eoſdem anathematizaverit, quos ſancta ſynodus præſente Constantino damnaverat. Contudit etiam ſuperbiam præſulum Ravennatum, quod Agatho inchoaverat. Inſtituit enim, ne electio cleri Ravennatis valeret, niſi eadem Romanæ ſedis autoritate confirmata fuiſſet. Antea vero hexarchorum potentia freti, divina atque humana omnia pro arbitrio animi miſcebant, nemini obtemperantes, quaſi Romanis pontificibus pares. Leonis quoque inſtitutum eſt, ac quidem ſanctum, quod utinam hodie obſervaretur, ne ad archiepiſcopatum aſſumptus pro uſu pallii aliorumve officiorum quic-

quicquam ecclesiæ perfolveret, cum ex hac largitione multa quotidie mala orirentur. Agebantur hæc à Leone, cum Rhomoaldus dux Beneventanus, comparato magno exercitu, Tarentum, Brundisium ac totam Apuliam occupat, ejusque uxor Theodate, mulier pientissima ex his manubiis non longe à Benevento basilicam in honorem beati Petri ædificat, addito sacrarum virginum cœnobio. Moritur deinde Rhomoaldus, cui Grimoaldus filius sine stirpe virili succedens, Gisulpho fratri docatum reliquit. At Leo, in quo præter doctrinam & eloquentiam singularis religio, mira pietas & clementia fuit: quique omnes verbis & exemplo ad justitiam & fortitudinem, humanitatem, benignitatem adhortabatur, pontificatus sui mense decimo moritur, sepeliturque collachrymantibus omnibus tanquam publico parente orbatis, ad basilicam Petri quarto calendas Julii. Post ejus mortem mensibus undecim, diebus uno & viginti episcopatus vacat. Brevis fuit hujus sanctissimi viri pontificatus, sed gloria tanta, ut diutius vixisse appareat, cum ejus nomen omnium laudibus merito celebretur.

BENEDICTUS II. PONTIF. LXXXIII.

Benedictus junior, patria Romanus, patre Johanne, ab ineunte ætate Christo militans, divinæ scripturæ ita operam dedit, ut doctrina & exercitatione in rebus divinis singularis tum haberetur. Addo ejus humanitatem, pietatem, gratiam in omnes, maxime vero erga pauperes, quibus virtutibus hominum corda ita sibi devinxit, ut tum unus haberetur qui omnium suffragiis in locum demortui Leonis merito subrogaretur. Ad hunc autem Constantinus imperator, hominis sanctitate permotus, sanctionem misit, ut deinceps quem clerus, populus, exercitusque Romanus in pontificem delegisset, eundem statim

tim verum Christi vicarium esse omnes crederent
 nulla aut Constantinopolitani principis, aut Italia
 hexarchi expectata autoritate, ut antea fieri consue-
 verat. Id enim ratum erat in creando pontifice, quod
 princeps confirmasset: vel qui ejus vices in Italia ge-
 rebat. Pertharis vero Longobardorum rex religio-
 nem Benedicti & pietatem imitatus, monasterium
 Papiæ in honorem sanctæ Agathæ ædificat. Ejus au-
 tem uxor Rhodelinda, viri exemplo permota, extra
 mœnia Ticinensium basilicam beatæ virgini extruit
 quæ ad Perticas dicitur. Hoc autem fecere æmula-
 tione moti, quod intellexerant Benedictum pontifi-
 cem Romæ beati Petri Apostoli, Laurentii martyris
 in Lucina, beati Valentiniani via Flamminea, virgi-
 nis genitricis ad martyris templa magnis sumptibus
 restituisse: eademque ophtico & porphyretico la-
 pide, incrustatione parietum opere tectorio & ver-
 miculato, argenteis atque aureis vasis, vestibibus in-
 auratis & holosericis exornasse. Erat & Perthari in
 animo majora templa extruere, sed cum retraxit
 Alalchis Longobardus Tridentinus dux, qui elatus
 victoria, quod Bavaros ingenti clade superasset, in
 regem suum arma movet. Verum Pertharis compa-
 rato exercitu hominem patrio impetu fundit ac fugat,
 clausum Tridenti aliquandiu obsidet: quo quidem
 noctu fuga inde abeunte, Tridente potitur. Tanta
 præterea Pertharis regis clementia fuit, ut & homi-
 nem ad se redeuntem in gratiam reciperet, & eum
 Brixianorum ducem creaverit. Sunt qui scribant, Be-
 nedicti temporibus, stellam juxta Vergilias per ali-
 quot dies & noctes apparuisse, sereno cælo, inter na-
 talem Domini & Epiphaniam. Stellam ipsam, appa-
 ruisse non negaverim, & quidem crinitam, atque
 aliquid portendentem. Sed de ortu Vergiliarum non
 cohæret, nisi id quoque prodigiose factum arbitre-
 mur. Æquinoctio enim verno oriuntur Vergiliæ, cum
 Sol arietis signum ingreditur: quod fieri consuevit
 non

nono calendas Aprilis, occidereque incipiunt æquinoctio autumnali. Quod autem ex Vesuvio monte Campaniæ tantus ignis tum eruperit, ut loca circumquaque posita exusta sint, minus mirum videtur, cum Plinius ille, qui naturalem historiam scripsit, ex classe, cui tum jussu Trajani præerat, ad vitendum spectaculum profectus, consumptus incendio dicitur. Utcunque sit, constat tamen non ita multo post cædes, rapinas, incendia, mortes principum subsequetas esse, maxime vero Benedicti pontificis: qui, ut æque omnibus in vita charus fuit, ita post mortem ab omnibus ut sanctus, & bene de humano genere meritis celebratur. Moritur autem pontificatus sui mense decimo, die duodecimo, sepeliturque apud beatum Petrum Ibidus Maii. Ejus autem in morte sedes vacat mensibus duobus, diebus quindecim.

JOHANNES PONT. LXXXIII.

Johannes quintus, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Cyriaco, pontifex creatur eo ferme tempore, quo imperator Constantinus decimo septimo imperii sui anno moritur, filio Justiniano secundo in imperio relicto, qua quidem tempestate Saraceni Libyam & Africam invasere, omniaque mari exposita haud magno negotio occuparunt. Verum Justinianus confirmato aliqua ex parte imperio, comparatoque satis magno exercitu in Saracenos movens, eorum duci Abimelech (quem Admiratum vocant) tantum terroris incussit, ut ultro pacem petierit, atque Africam restituerit. Sunt qui scribant pacem in decennium his concessam, hac conditione tamen, ut mille nummos aureos, servum unum ex gente sua equo insidentem Romano imperatori singulis diebus penderent. Johannes itaque, vir singularis religionis & mansuetudinis, uno omnium consensu pontifex
creatu

creatus in ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur ad Lateranum, ea ratione, qua Leo secundus consecratur à tribus episcopis, Hostiensi, Portuensi Veliterno: quem quidem morem posteri deinceps tenuerunt. Hujus pontificatum celebrem etiam fecerunt Felix Flaviani patruus, vir tantæ integritatis & doctrinæ, ut Condiperthus Arithperti filius Longobardorum rex ei baculum argento & auro insignitum virtutis gratia dono dederit, & Johannes Bergomatum episcopus, cui ob sanctitatem & doctrinam reges etiam & principes honoris gratia assurgere consueverant. Johannes autem & antea & in pontificatu valetudinarius, cum libellum de pallii dignitate composuisset pontificatus sui anno primo moritur, sepeliturque ad sanctum Petrum. IV nonas Augusti. Ejus in mortis sedes vacat mensibus duobus, diebus XIX.

CONON I. PONTIF. LXXXV.

Conon, Thracia oriundus, in Sicilia educatus, in Romanæ ecclesiæ militans, ex presbytero pontifex creatur. Nam dum Romani Petrum archiepiscopum, exercitus vero Theodorum presbyterum in Johannis demortui locum sufficere conarentur, tandem post longam altercationem in hanc sententiam venerunt omnes, nutu divino impulsus, ut Cononem eligerent, virum certe tanto principatu dignum, si animi dotes, si corporis inspiciamus. Erat enim moribus, literatura, pietate, religione, dignitatis specie insignis, quem nonnulli angelicum ob venerandam caniciem & dignitatem formæ appellarunt: animi simplicis & integri, modestiæ & justitiæ singularis: constantiæ & prudentiæ plusquam humanæ semper est habitus. Hanc ob rem è vestigio omnes, ad quos pertinebat, eum confirmarunt cum maxima acclamatione laudum suarum. Idem fecit Theodorus hexarchus Ravennas, cui qui-

quidem in magistratu mortuo, non ita multo post Johannes Platina in hexarchatu successit: hunc ego crediderim dedisse nomen meo narali solo, quod Platina appellatur in agro Cremonensi positum. Nam cum inter hexarchos & Longobardorum reges frequentia bella committerentur, haud dissonum vero sit, cum ille locus prope medius inter Ravennam & Papiam sit, quarum altera Longobardorum, altera hexarchi sedes haberetur, ibidem aliquando vel pugnatum esse, vel castra habita: quibus ex rebus locis ipsis plerunque nomina indita legimus: ut in eodem agro Vitellianum oppidum à Vitellianis castris, & vicum Bebrignanum non longè à Bebriasco Othonis clade insignem videmus. Ad Cononem redco, qui post mirum pontificatum statim in valetudinem incidit: unde Paschalis archipresbyter, ac thesauri pontificii dispensator regnandi cupidus, Johannem hexarchum pecunia sollicitat, ut ejus suffragiis post mortem Cononis pontificatus sibi decerneretur. Accepit pecuniam hexarchus: quanquam nihil eorum quæ promiserat deinceps præstiterit. Non erat cerre alio præmio quam frustratione dignus homo avarus, & imperandi cupidus, qui thesaurum ecclesiæ, quem mandato Cononis, tum in elemosynas pauperum, tum in restitutionem templorum erogare debuerat, in largitionem effuderit: quo nihil potest esse in viro præsertim ecclesiastico detestabilius. Hoc non fecisset Gubertus episcopus Britannus, vir ea tempestate doctrina & integritate vitæ insignis: non Leodegarius martyr episcopus Augustudinensis, qui Theodorici Francorum regis jussu interfectus est, quod eum persæpe tyrannidis arguerit. Non Audocnus Rhotomagensis, doctrina & sanctitate nulli secundus. Hi enim non in ambitione & avaritia, sed in Deo & doctrina spem omnem suam collocarunt: unde postea condignam, cum apud Deum, tum apud homines acceperunt mercedem felicitatis æternæ ac gloriæ. Moritur autem Conon pontificatus

ficatus sui mense undecimo, die tertio, sepeliturque ad sanctum Petrum undecimo calendas Octobris. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus tribus & viginti.

SERGIUS I. PONTIF LXXXVI.

Sergius, natione Syrus, patria Antiochenus, patri Tiberio, Adeodati pontificis tempore Romam veniens, in clerum Romanum asciscitur. Deinde verob ejus doctrinam & diligentiam circa mysteria a rem divinam, per ordines conscendens, sanctæ Susanæ ad duas domos presbyter cum titulo ejus loci creatur. Frequentare tum magis arque magis cœmeteria cœpit, eisdemque in locis solennia celebrare, quare tantum sibi nominis comparavit, ut defuncto Conone, in ejus locum suffectus sit, non sine altercatione tamen. Populus enim Romanus bifariam divisus, hinc Theodorum, hinc Paschalem archidiaconum petebat. Irruperat jam Theodorus cum factione sua interiorem partem episcopatus Lateranensis, exterior vero Paschalis occupaverat ab oratorio sancti Sylvestri usque ad basilicam domus Juliæ, quæ campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatio & fixa esset, unde pugna non ambigeretur, tum alter alteri cessurus non videretur, nisi vi & armis pulsus, principes civitatis cleri militæque Romanæ unum in locum secedentes, quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditionem consultant. Tandem vero re ipsa discussa, cum neutri eorum qui ob ambitionem tantos motus concitaverat, demandandum pontificatum censerent. Dei nutu nemine adversante, Sergium pontificem deligunt: eundemque è media turba humeris tollentes, primo in oraculum Cæsarii martyris, mox in Lateranensem episcopatû detulerunt, refractis vi foribus, repulsisque his qui locum occupaverant. At vero Theodorus,

cognito

cognito omnium consensu, Sergium pontificem salutatur & osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor, licet invidus, cogente multitudine quæ armis circumstretabat. Hic tamen clanculum Johannem Platinam hexarchum Ravennatem literis, nunciis & pollicitationibus adeo concitavit, ut quæ antea pollicitus erat, largitione corruptus tandem præstaret: ut idem Iohannes Romam confectum veniret nullis præmissis nunciis, quo negligentes & incautos opprimeret. Verum ubi intellexit Sergium omnium consensu pontificem declaratum, instaretque, ut quæ Paschalis pollicitus erat sibi præstarentur, adversante Sergio quod tantam largitionem improbareret, donaria quædam ex basilica Petri sustulit. Verum Paschalis tanti mali causa, magices accusatus & convictus, ut fortilegus archidiaconatu privatur, in monasteriumque pœnitentiæ causa retruditur: ubi quinquennio post, eadem semper pertinacia usus, moritur. Interea vero Iustinianus, cum in Deum tum in homines, mira inconstantia usus, & Saracenos & Bulgarios præter fœdera pacis initæ adoritur; à quibus certe plus incommodi accipit quam intulit, & Constantinopolim, rediens à civibus omnibus odio habitus, quod sævitiam præfecti urbis non compescuisset, synodum habuit, in qua nonnulla approbata sunt, orthodoxæ fidei nequaquam congruentia. Eadem quoque Sergii apocritarius, qui tunc Constantinopoli erat, subscriptione sua stolide nimium confirmavit. Verum cum postea Romam delata à Sergio exploderentur, qui non unam, sed duas in Christo naturas tenebat, ac virginem *θεοτόκος* fuisse, ira percitus Iustinianus Zachariam protospatharium (quem nos principem militiæ dicere possumus) Romam misit, qui Sergium ad se victum traheret: quod ubi sensere milites hexarchaus Italici, raptis prope armis, non solum pontificem à tanta injuria tutati sunt, verum etiam parum absuit quin Zachariam

chariam occiderent : quem pontifex ad se confugientem in cubiculo suo aliquandiu conservatum , clanculum ad Imperatorem remisit. Agebatur hæc Romæ cum Leontius annuente Gallinico patriarchæ , plebe Constantinopolitana ad arma excita , re factis omnibus custodiis urbis , unde multi nexi prodire : Iustinianum imperio deiecit , ac truncis naribus exulatum in Chersonesum Ponti mittit. Hæc cum intellexisset Abimelech Saracenorum Admiratus , Aphricam statim invadit , seditionibus Constantinopolitanorum fretus , eo propere & Leontius copias suas mittit , quæ barbarorum impetum retardarent. Verum non ita multo post seditione inter eos orta , Tiberium quendam civem Constantinopolitanum imperatorem creant , qui , confestim Constantinopolim cum exercitu adnavigans , Leontium capit , & eodem affectum supplicio , quo Iustinianum diximus , in carcerem conjicit , majori ludibrio hominem reservans. Philippum præterea Nicophori patricii filium , qui ei in adipiscendo imperio faverat , in exilium mittit , quod æqualibus suis narraverat , se per quietem vidisse aquilam caput suum alis obtegere , veritus ne imperium adolescenti portenderetur. Dum hæc Constantinopoli agerentur , Pipinus Austriæ gubernator & dux , occupandi regnum Franciæ fundamenta jecit. Cum enim intellexisset Bertarium quendam ignobilem , cujus opera Theodoricus Franciæ rex plurimum utebatur , omnibus odio esse , coactis in unum ingentibus copiis in Galliam trajicit : ac Theodoricum cum Bertario obvium factum , collatis signis fundit fugatque. Salutem sibi Bertarius fuga quaesivit. In regnum vero Theodoricus sese recipiens , Pipinum victorem pace sequestra regni gubernatorem , & majorem domus , ut Galli ajunt , efficit. Is autem in Austriam rediens , quod à Germanis & Suevis vexari suos intellexerat , superatis hostibus in Franciam denuo rediit , quod mortuo Theodorico regnum

ad Childepertum fratrem ejus pervenisse cognoverat, eo perveniens, & à rege perbenigne susceptus, cum filium Grimoaldum domus regis gubernatorem instituisset, in Suevos & Germanos iterum rebellantes infesto animo rediit. At vero Sergius pontifex, relegato Justiniano, pace ac quiete usus, basilicam Petri ablatis ruderibus renovatisque tignis, stillicidiis ac parietibus, in antiquam formam restituit. Frontispicium basilicæ opere vermiculato exornavit, candelabra atque alia templi ornamenta ex auro & argento confecit in eadem basilica, & partem Dominicæ crucis invenit in capsula ænea, & beati Leonis corpus vilius usque ad tempora sua jacens, quam ejus merita requirebant, honestiore ac celebratiore loco reposuit. Statuas Apostolorum vetustate exoletas renovavit. Multarum præterea ecclesiarum, quas commemorare longum esset, ornamenta collapsa, vel restituit, vel nova de integro fecit. Constituit præterea, ut in fractione Domini corporis caneretur: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis: ut letaniæ quoque à sancto Hadriano quotannis dicerentur per urbem, die annunciationis sanctæ genitricis ac Simonis, instituit. Ravennatibus autem Damianum, Berslavardum vero Britannis archiepiscopos dedit. Ecclesiam Aquileiensem quintam synodum non omnino approbantem ad sanitatem doctrina & autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum virum sanctissimum apud Leodium ea tempestate martyrium subiisse: quod Pipinum reprehenderit: qui uxori pelliceni Alpiadem superinduxerit. Hoc autem facinus ipsius Alpiadis fratrem commisisse, qui postea morbo pediculari consumptus est. Sunt etiam qui scribant Sergii virtute & sanctitate Saxones tum primum fidei nostræ characterem sumpsisse. His tot rebus vir sanctissimus insignis, pontificatus sui anno XIII. mense octavo, die III & XX. moritur, & in Basilica Petri collachrymantibus

omnibus præ dolore ob amissum pontificem, communem omnium parentem magno funere sepelitur. VI idus Septembris. Vacat tum sedes mensis unum, diebus viginti.

JOHANNES VI. PONT. LXXXVII.

Johannes sextus, natione Græcus, eo tempore pontificatum iniit, quo Theophylacius hexarchus Italiam petens, primo in Siciliam venit. Quod ubi sensere milites Itali, veriti ne quid mali ejus adventus portenderet, quod superioribus temporibus fere magis cum pontificibus quam cum imperatoribus sensissent, ingressurum urbem Romam interficere constituerant. Verum Theophylacius autoritate Johannis pontificis defensus, qui sequestrum se inter ducem & milites fecerat, compositis rebus omnibus Ravennam proficiscitur. Interea vero Gisulphus Beneventanus dux militum & hexarchi discordia fretus, Campaniam invadit, Soram & Arpinum occupat: villas incendit, rusticos & pecora abigit: quibus malis permotus pontifex, legatos ad Gisulphum mittit, qui ei mandent, ut omissis Campaniæ, & Hernicorum oppidis, in Samnium revertatur: quod si secus fecerit, brevi sensurum omnipotentis Dei in se iram. His monitis perterritus Gisulphus oppida quæ ceperat restituens, Beneventum revertitur. Captivos autem omnes, quoad per ærarium ecclesiæ sibi licuit, Johannes redemit ex toto Samnio conquistos. At Justinianus (quem diximus) à Tiberio in Chersonesum Ponti relegatum, inde fugiens ad Cacannum Barbarum pervenit, à quo primo ita perbenigne susceptus est, ut ei filiam in uxorem sponsponderit, verum postea pecunia & muneribus à Tiberio corruptus, hospitem & generum ei proderet instituerat. Hoc ubi Justinianus intellexisset, ad Trebellium Bulgarorum regem

gem confugit, à quo etiam non ita multo post vi & armis in imperium restituitur. At veto dum hæc in Europa agerentur, Saraceni, occupata Libya & Africa, ex Septa solventes transmissò Atlantico freto, omnes Hispanias præter Astures & Cantabros occupant. Hi enim sicuti ultimi fuerè in Hispania, quos Romanum subigeret imperium, ultimi quoque qui ab eo deficerent, soli postremo, qui Visogothorum à se discuterent jugum, ita nunc demum accepta Christi fide & religione armis se à perfida Saracenorum gente constantissime tutati sunt. Africa igitur quæ à Bellisario primi Justiniani duce recuperata centum & septuaginta annis Romano paruit imperio, à Saracenis una cum Bætica Hispaniæ (quam nunc Granatam vocant) tum occupata, eorum moribus & legibus jam septingentis & quadraginta annis obtemperat, cum maxima christiani nominis ignominia: Etsi Hispani, qui jactare ingenium & fortitudinem solent, nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam, qui eisdem temporibus fuit, hanc calamitatem literis ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse, quò bellum in hostes Dei atque hominum susciperent. Beda enim præter Græcæ atque Latinæ linguæ doctrinam, quam non mediocriter tenebat, ob religionem etiam atque modestiam venerabilis cognomentum adeptus est. Scripsit enim multa in actus Apostolorum, in Lucam. Edidit & librum de temporibus, & homilias plerasque, quibus multum Gallici sacerdotes utuntur. Strabo quoque & Haymo viri doctissimi Bedæ fratres sunt habiti: quorum alter plerasque homelias eleganti sermone composuit: alter vero Genesim commentatus est. At Johaunes pontifex, restituta basilica sancti Andree in Vaticano, sacroque templo divi Marci, atque ornato altari principis Apostolorum Petri, ductis columnis dextra lævaque, moritur pontificatus sui anno III. mensè III. martyrio ut quidam volunt.

Sed à quo martyrium passus sit, non satis constat. Sepulchrum ad cathedumbas Sebastianas, via Appia quidam affirmant. Ejus ex morte vacat tum sedes mensis unum, dies undeviginti.

JOHANNES VII. PONT. LXXXVIII.

Johannes septimus, natione Græcus, patre Platone, Jæo tempore pontificatum iniit, quo Justinianus Constantinopolim reversus, Tiberium & Leontium, à quo fuerat imperio dejectus, spectante populo interfici jussit. Multos præterea ex inimicis è medio sustulit vario genere mortis, plerosque in cacerem conjecit: quorum de numero quotidie aliquem supplicio afficiebat, cum nares emungendo illatæ injuriæ reminiscebatur. Præterea vero Gallinicum patriarcham Constantinopolitanum confossum oculos, Romam exulatum misit: Cyrumque abbatem, cujus munificentia in Ponto vixerat in locum Gallinici patriarcham sufficit. Eadem vero stultitia vexatus, qua fuerat ante amissum imperium, Sergio pontifice metropolitanos Romam misit, qui Johannem adhortarentur, ut habita synodo, quæ de homusio crederent orientales, eadem vera etiam occidentales affirmarent, præpositis libellis, in quibus ei subscribendum erat. Homines autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit, neque tamen (ut par erat) errores male de Deo opinantium emendavit, censuris & interdictis, quemadmodum constantem pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Arithpertum Longobardorum regem religione motum, condonasse Alpes Coctias beato Petro: & quicquid à Taurinis & Medullis Genuam usque Ligusticamque protenditur. Alii autem affirmant donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur, paleamque ponti-

pontificii juris periti appellent, quod sine frumento sit, nihilque Constantinianæ elegantix ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit? Ad Johannem pontificem redco, virum certe multæ eloquentiæ & sanctitatis, qui in basilica Petri oratorium (ita enim appellant locum orandi) in honorem Dei genitricis extruxit, cujus parietes vermiculato opere intecti, dextra lævaque quorundam sanctorum patrum vultus ostendebant. Basilicam præterea sanctæ Eugeniæ restituit, jampridem vetustate collapsam. Cœmiteria quoque sanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damasi que pontificis exornavit. Postremo vero multas basilicas pictura & statuâ sanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cernebant, ipsum pontificem intueri videbantur, unde exemplaria gravitatis & dignitatis pictores ac statuarii sumpserant. Moritur autem Johannes secundo pontificatus sui anno, mense septimo, die XVII. sepeliturque in basilica Petri ante altare Dei genitricis, quod ipse extruxerat, quintodecimo calendas Novembris. Ejus autem in morte tribus mensibus sedes vacat.

SISINIUS I. PONTIF. LXXXIX.

Sisinius, vel (ut alii volunt) Sosimus, natione Syrus, patre Johanne, XX tantum diebus in pontificatu vixit, quo quidem tempore ferunt sancti Benedicti corpus è monte Cassino furto sublatum propter solitudinem loci, & in Galliam translatum fuisse. Sosimus autem licet podagra & chiragra ita laboraret, ut neque ambulare, neque cibum capere posset, tamen ita urbis Romæ & reipubl. christianæ curam gessit, ut nil prætermiserit, & ante pontificatum & in ipso magistratu, quod bonum Pontificem deceret. Jam enim materiam omnem parabat, qua & mœnia urbis & templa vetustate collapsa in meliorem formam

restitueret, celebratioraque redderet. Verum subita morte correptus, in basilica Petri sepelitur octavo idus Novembris. Vacat tum sedes mensem unum, & dies decem & octo.

CONSTANTINUS I. PONTIF. XC.

Constantinus, natione Syrus, patre Johanne, eo tempore pontificatum inivit, quo Romæ triennio fame laboratum est, qua quidem in re ita omnes, rum vel maxime pauperes juvit, ut Constantinum cælitus missum homines arbitrarentur. Inrerea vero Justinianus odio pontificii nominis Mauritium patricii ordinis virum, & Heliam Spatarium in Chersonesum, ubi exulaverat, cum classe mittit, qui omnes pubertatem supergressos occiderent. Fecerunt mandata præfecti classis, ut rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine solam crudelitatem fuisse existimes, tantæ ingratitudinis fuit, ut Trebellium regem, cujus ope & copiis in imperium restitutus fuerat, cum Thracibus contendentem de improvviso hostili manu adortus sit: quem certe Trebellius non modo sustinuit, verum etiam cum detrimento repulit. De pristina vita ob calamitates, quas perpeffus fuerat, Justinianus nil immutaverat, præter hoc tantum, quod sedem Apostolicam, contra atque antea consueverat, veneratione deinceps observavit tutatusque est. Nam cum Felix Archiepiscopus Ravennas ordines à Romano pontifice accepisset, cogere turque de more formulam obtemperandi scripto, & pecuniam Romam mittere, neque id præ arrogancia faceret, Justinianus te cognita Theodorum patricium, classis præfectum, statim admonet, ut primo quoque tempore ex Sicilia in Ravennates moveat. Is autem dicto imperatoris obtemperans, & Ravennates prælio superatos maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vincitum Constanti-

stantinopolim misit, quem postea Justinianus in Pontum relegavit, orbatum prius luminibus æneo vase concavo, ac quidem cadente diu inspecto. Inde enim pyramis ignea exit, quæ facillime oculorum aciem perstringit & obæcat. Nequaquam tamen hanc sævitiam Constantinus probavit: redigere enim hominem ad sanitatem volebat, non tantis malis affici. Interea vero cum hæc à pontifice & imperatore agerentur, Aisprandus regnum avitum repetens, auxilio Bavavorum fretus, in Italiam descendens collatis signis cum Arithperto dimicat & vincit: regnoque Longobardorum potitur, Arithperto ipso, dum trepide nimium aufugit, in rapido flumine submerso. Verum Aisprandus non ita multo post moriens Luithprandum filium regni successorem approbantibus omnibus reliquit. Justinianus autem, videndi Constantini pontificis admodum studiosus, hominem rogat, ut ad se proficiscatur, præmissa classe quo tutius navigaret. Appropinquantem autem urbi regiæ Constantino Tiberius Justiniani filius cum regio comitatu, & Cyrus Patriarcha cum omni clero, honoris causa, ad octavum lapidem obviam prodeunt, cumque camelanto pontificali amictu indutum, solenni pompa urbem ingressi in regiam perduxere. Inde vero Nicomediam proficiscens, quo venturus & imperator Nicea erat, non secus quam Constantinopoli à Nicomediensibus suscipitur. Justinianus autem non ita multo post urbem ingressus, non solum pontificem amplectitur, verum etiam ejus pedes venerationis causa exosculatur. Cum vero sequentibus diebus multa inter se collocuti fuissent, confirmassetque Justinianus pontificum decreta, Constantinus abiens hominem adhortatur, ne in Philippicum Chersone exulantem, gravins aliquid decerneret, veritus ne aliquid mali oriretur; quod Philippicum magni animi esse & consilii virum intellexerat. Verum Justinianus consilio pontificis, bene monentis, nequaquam ob-

temperans, classẽ in Pontum mittit eo animo ut Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad se militibus, eadem classe usus, duodecimo ab urbe Constantinopoli milliario, cum Justiniano & Tiberio dimicans, eos vincit & interficit, imperioque statim omnium consensu potitur. Deinde vero Cyro Patriarcha in Pontum relegato, quod bene cum pontifice Romano sentiret, in ejus locum Johannem monachum hæresiarcham sufficit. Cujus quidem dogmata statim Romam misit, mandavitque ut omnium consensu approbarentur. At Constantinus habita synodo, non modo Philippici & Johannis monachi opiniones improbat, verumetiam decernit ut sanctorum Patrum imagines, qui sex conciliis ab omnibus probatis interfuerant, in porticu beati Petri depingerentur, cum intellexisset eas à Philippico e parietibus sanctæ Sophiæ ignominiz causa abradas fuisse. Præterea vero idem pontifex constituit, ne Imperatoris hæretici nomen publicis scriptis, aut privatis, in ære, argento, plumbove reciperetur. At Anastasius cognomento Arthemius, sumptis armis, Philippicum imperio dejecit anno I. & mense imperii VI. eumque captum oculis privavit. Literas præterea ad Constantinum Pontificem mittit, quibus se Catholicæ fidei ac sextæ Synodi acerrimum defenso-rem futurum pollicetur. Verum hic quoque triennio post à militibus spretus imperio dejecitur, cogiturque à Theodosio, qui in ejus locum successus est, sacros ordines recipere, ne ei sacris initiato amplius redire ad imperium liceat. Theodosius autem Catholicus Imperator statim imagines sanctorum Patrum (ut diximus) à Philippico demolitas restitui pristino in loco mandavit. Felix vero (quem diximus in Pontum à Justiniano relegatum) à pristina hæresi discedens in patriam reverritur, ac sedem unde pulsus fuerat repetit. Declaratum est etiam eodem tempore Ticinensem Episcopum Romanæ sedi tantum

tum non, etiam Mediolanensi Archiepiscopo obtemperare debere. Ea enim de re magna & diuturna inter utrumque antistitem contentio fuerat. Sunt qui scribant, duos reges Saxonum hoc eodem tempore Romam voti & religionis causa venisse, mortuosque ibidem esse peste, ut arbitror. Post hos vero non ita multo post moritur Constantinus, VII pontificatus sui anno, die XX. ac in basilica Petri sepelitur III idus Februarii. Sedes autem hujus in morte mensem I. & dies XL tum vacat.

GREGORIUS II. PONTIF. XCI.

Gregorius Secundus, patria Romanus, patre Marcello, sub Sergio Pontifice sacris initiatus, sacellis & bibliothecæ præfuit, tantæ fidei & integritatis est habitus. Sumens deinde Diaconatus ordinem, Constantinopolim cum Constantino pontifice proficiscitur: ubi cum acriter disceptatur quibusdam de rebus ad fidem pertinentibus, ita acute respondit, ut omnibus ingenii sui & doctrinæ admirationem injiceret, tantæ enim eruditionis & facundiæ erat, ut facile convinceret male de fide nostra opinantes. Initio autem pontificatus, & mœnia urbis aliqua ex parte vetustate collapsa instaurat, & trabes basilicæ principis Apostolorum Laurentiique martyris extra muros anpositate quassas restituit, resarctis tectis ac parietibus, introductisque de more aquis, compaginatis fistulis jamdudum vetustate & hominum incuria vitiatis. Alias quoque Ecclesias restituit, muneribusque tum aureis, tum argenteis exornavit: quas quidem enumerare longum esset. Non reticebo tamen restitutum esse ab eo monasterium via Hostiensis positum non longe à basilica Pauli, cujus ruinas adhuc cernimus. Restitutumque etiam monasterium beati Andreæ quod Barbaræ nuncupatur, ibique dispo-

fitos monachos, qui die ac noctu laudes Deo canerent. Hujus præterea hæc peculiaris laus est, quod ejus opera Germani ad fidem nostram conversi sunt, misso eo Bonifacio monacho, qui eos è tenebris educeret, proposita veritatis luce. Ipsorum autem Germanorum magnam partem Romam venientem suis manibus vir sanctus baptisavit. Impulit item sua auctoritate Liuthprandum primo quidem recusantem Arithpertidonationem (de qua antea diximus) confirmare: qui quidem Liuthprandus principio regni sui & Bajovariæ magnam partem occupat, & Ravennam obsidet ac capit. Eiusdem temporibus Tiberis adeo in immensum crevit, urbem porta Flamminea influens, ut & in via latâ hominis magnitudinem fere æquaret, & à ponte Milvio usque ad gradus sancti Petri navigaretur in tribus non parvis. Duravit autem hæc illuvies diebus septem cum maximo civium damno & detrimento, everfis domibus ac erutis arboribus satisque. Luna quoque eclipsim tum passa, usque ad mediam noctem colorem sanguineum præ se tulit. Dedit & signa futuri mali Cometes, extensa ad septentrionem cauda. Gregorius autem quo summi Dei iram à cervicibus Christianorum averteret, frequentes supplicationes urbe tota facit. Num hæc Romæ à pontifice agerentur, nunciarum est Longobardos Beneventano duce arcem Cumanam insidiis occupasse: qua ex re Gregorius vehementer commotus, Longobardos admonet, ut arcem præter fœdera pacis fraude occupatam reddant, aliter eos brevi indignationem omnipotentis Dei sensuros: verum cum hostes sapius moniti res repetitas non redderent, Neapolitanos pontifex adhortatur præposito præmio, præmissisque etiam quibusdam militibus Romanis, ut arcem vi occupent. Hi vero mandata strenue facientes, Theoduno subdiacono hanc rem curante arcem recipiunt, cæsisque trecentis ex his quæ in præsidio erant, ad quingentos vivos capiunt, ac Neapolim perducunt, ubi statim militibus præmia

præmia reddita sunt. Pace itaque foris parta, Gregorius reparandis locis sacris animum adjicit. Basilicam namque sanctæ crucis in Hierusalem jam pridem destitutam restituit, porticus circumquaque positas instaurat fornicibus & rectis. Oratorium Orsannæ in monte Cælio à fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathæ Christi martyris dedicavit, eoque loci monasterium extruxit, additis suburbanis & rusticis prædiis ad monachorum usum & commoditatem. Saraceni autem discordia Christianorum freti, ex Septa Aphricæ in Hispaniam trajicientes, provinciam omnem præter Baticam à suis jam antea possessam depopulantes, ad Aquitaniam usque cum conjugibus & liberis pervenere, eam quoque provinciam occupaturi. Erat tum Carolus Martellus Pipini regis filius magno apud omnes in pretio. Duos enim filios Pipinus tum habuit, mortuo Grimoaldo, Carolomannum, & Carolum Martellum, qui postea solus, hoc quoque mortuo, regnum Franciæ obtinuit, multis tamen adversantibus: maxime vero Eudone Aquitanix duce, & Childerico rege, quem Franci quidam post Theodoricum æmulatione moti regem constituerant. Verum Carolus Martellus transmissis Sequana fluvio in Aurelianos movens, uno impetu hostes fundit fugatque, ac regno Franciæ solus potitur. Rhenum deinde trajiciens, Saxones, Alemannos, Suevos, Bavaros regno suo adjicit. Verum cum intellexisset Saracenos ab Eudone in Galliam evocatos, magnis itineribus in hostem proficiscitur: pugnandique potestatem facit, & vincit non longe à Taronum finibus. In eo autem prælio scribunt historici ad trecenta & LX millia Saracenorum cecidisse: ex Francis vero mille tantummodo centum & quinquaginta desideratos. Sunt tamen qui scribant, Eudonem tanto periculo motum, postremo cum Carolo sensisse. Hac itaque ratione Saraceni beneficio Caroli à cervicibus Hispanorum & Gallorum pulsi, rabiem omnem & indi-

indignationem ex tanta clade conceptam in Constantinopolitanos vertere : urbem enim terra marique triennio obsident. Verum cum fame, frigore, peste, bello, postremo magna incommoda paterentur, obsidionem solventes, ad sua quique rediere : Ex Constantinopolitanis autem ad trecenta millia eadem peste consumpta traduntur. In Italia vero Longobardi duce Liuthprando Ravennam diu obsessam eandem capiunt & diripiunt : inde Ticinum, auferentes quicquid præclarum in urbe erat, unde crediderim tum equum illum æneum viro insidente, Papiam advectum, quem accolæ Regis Solem vocant. Sed ira fit, in rebus humanis vicissitudo est. Quod enim Theodoricus alii- que reges Gotthorum, atque deinceps hexarchi Ravennates Roma Ravennam detulerant, id postea in varia loca disjectum est. Interim vero Romæ à quibusdam seditiosis in pontificem conjuratur, principibus conjurationis Basilio, Jordane carthilario, Iohanne subdiacono cognomento Lurion, Marino spathario, qui ducatus Romano imperatoris nomine tum præerat. Verum dilata in aliud tempus res est, quod Marimum imperator revocaverat. Tentare & Paulum hexarchum conjurati cœpere, quo quidem duce in tanta re uti volebant. Sed Romanus populus re ipsa tandem patefacta arma capit, Iohannem & Lurionem interfecit, reliquosque conjuratos dissipat. Basilium monasterio includit : ubi & vitam finivit. Paulus autem vehementer pontifici insensus, quod ab eo prohiberetur, quo minus nova vestigalia exigeret, clam & aperte mandato imperatoris viri sanctissimi mortem querere, sed Romani & Longobardi sumptis armis, quo minus id fieret, prohibuere. Tum vero Leo tertius imperator, cum aperte invehi in pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, martyrum & Angelorum statuas, atque imagines è templis abradere- rent & auferrent, tollendæ (ut ipse dicebat) idolatriæ causa :

causa : qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tantæ impietati non modo non obtemperat, verumetiam omnes Catholicos admonet, ne in tantum errore timore vel edicto principis ullo modo dilabantur. Quæ cohortatione adeo certe animati sunt Italix populi, ut paulum abfuerit quin sibi alium Imperatorem deligerent. Quominus autem id fieret, autoritate sua obflare Gregorius annixus est. Ravennæ tamen tanta seditio orta est, cum alii Imperatori, alii Pontifici obtemperandum dicerent, ut in ipso tumultu Paulus Hexarchus cum filio occideretur. Mittitur deinde ab Imperatore Eutichius eunuchus, qui pollicitationibus & donis Longobardos à benevolentia & societate Romani Pontificis separaret. Verum cum id frustra quæreretur, rem toties tentatam ad tempus omisit, unde Pontifex tanta molestia liberatus, loca pauperum & Basilicas invisere cœpit, eaque restituere, quæ ob vetustatem & incuriam ruinam minabantur. Pacem præterea inter regem Longobardorum & duces Spoletinum ac Beneventanum composuit. Hos enim Rex ipse opprimere instituerat, cujus animum adeo Pontifex ad mansuetudinem rededit, interposita Salvatoris nostri autoritate, ut omnino bello, armillas, baltheum, enses, ac reliqua arma templo principis Apostolorum offerret, cum exercitu enim usque ad Vaticanum pervenerat, pacato tamen agmine, hac de re cum Pontifice locuturus. Leo autem Imperator, fanatico spiritu iterum incitatus, omnibus mandat, ut simulacra, vel lignea, vel ænea, vel marmorea ad se deferant, & delata statim incendit, non deferentes vero capit & obtruncat. Germanum Patriarcham id potissimum improbatum, in exilium mittit, in ejusque locum Anastasium male sentientem sufficit, quem postea Gregorius synodo habita privavit, & ab officio divino semovit, nisi ad Catholicam fidem reverteretur. Sæpius præterea, ut sanctissimum virum decuit, literis Imperatorum

torem admonuit, ut omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem, & abolere Sanctorum imagines desineret, quorum memoria & exemplari ad virtutem & imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant, Bonifacium hujus Pontificis tempore è Britannia Romam venisse, & ex monacho ob eius sanctitatem Episcopum factum, ac in Germaniam, ad confirmandos prædicatione & exemplo Germanos in fide, missum, quod quidem ita egregie fecit, ut Moguntinus Episcopus creati meruit: in Africam deinde proficiscens, cum verbum Dei elegantissime prædicaret, ab hostibus Christiani nominis occiditur. Ferunt & sanctum Agidium, natione Græcum, exemplo & miraculis insignem tum habitum fuisse, & Petronium civem Romanum ex voto basilicam beati Benedicti prope Derelictam sua impensa restituisse. At Gregorius qui suo exemplo omnes ad virtutem & sanctitatem incitabat, pontificatus sui anno sexto decimo, mense nono, die undecimo moritur, sepeliturque ad basilicam Petri tertio idus Februarii, ejus in morte episcopatus tum vacat dies quinque & XXX. Centum autem & VIII ac XL. Episcopos toto suo pontificatu creasse dicitur.

GREGORIUS III. PONTIF. XCII.

Gregorius tertius, natione Syrus, patre Johanne, anno Domini septingentesimo quinquagesimo nono omnium consensu pontificatum iniit. Fuit autem vir singularis doctrinæ, & humanitatis, præcipuè Græca atque Latina lingua eruditus. Mentem divinæ Scripturæ ita callens, ut nemo rum disertior prædicatione atque interpretatione rerum occultarum & admirabilium haberetur. Præterea vero, ne verbo tantum & cohortatione populos movisse arbitris, omnia quæ exemplo movere possunt, ita assidue
obi-

obibat, ut judicare difficile sit, promptior ne lingua quam opere habendus esset. Orthodoxæ fidei ita acerrimus defensor fuit, ut ob eam rem maximorum principum graves simultates & inimicitias susceperit, non armis, non potentia, non minis cujuscumque gradu constantiæ suæ dejectus. Tantæ postremo humanitatis fuit, ut & pauperes mira charitate complecteretur, ac eleemosynis foveret, captivos redimeret, & re alieno nexos solveret, viduas & pupillos, quo minus à potentibus circumvenirentur, tutaretur, adeo, ut scire omnium parens ac pastor merito vocaretur. Hic statim ubi pontificatum iniit, cleri Romani consensu Leonem tertium Imperatorem Constantinopolitanum imperio simul & communione fidelium privat, quod sanctas imagines è sacris ædibus abrasisset, & statuas demolitus esset, quodque etiam de Homusio male sentiret. Interim vero cum Liuthprandus Longobardorum rex cupiditate imperandi motus, urbem Romam obsideret, captis circumquaque oppidis omnibus, Gregorius legatos navi, quia terrestri itinere non licebat, ad Carolum Franciæ principem statim mittit, qui hominem rogarent, ut primo quoque tempore laboranti Romæ, & Ecclesiæ auxilium ferret. Consueverant autem pontifices Romani, si quid mali ab externo hoste immineret, auxilia ab Imperatore Constantinopolitano petere. Quod facere Gregorius substitit, cum ob easdem causas, quas paulo ante commemoravi, tum vel maxime, quod urbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaretur, nedum alios defenderet. His itaque nationibus accidit, ut tunc primum tutela Ecclesiæ ab Imperatoribus Constantinopolitanis ad alios translata sit. Carolus autem rogatu Gregorii patrocinium Ecclesiæ suscipiens, Liuthprandum regem amicum & compatrem rogat, urbem ne obsideat, ac Pontificem vexet, hac re nil sibi fieri molestius quicquam, aut gravius possit. Obtemperat Carolo Liuthprandus, atque urbem ob-

obsidione solvit. Nam inito jam antea inter se foedere, Carolus Pipinum filium in Cisalpinam Galliam ad Liuthprandum miserat, ut ei capillum de more sacrorum succideret, unde compadres more Christiano invicem facti sunt, quod est quoddam affinitatis vinculum. Remiserat puerum ad parentes Liuthprandus multis ac maximis donatum muneribus. At Carolus pacatis Italix rebus, in Burgundiones versus, eos vi capit, & præ modestia socios appellat: Phryzones idololatrias opprimit: Lugdunum, Arlate, Massiliam de Vesogothis occupat, qui Anthinum Saracenorum regem in auxilium vocant. Is itaque cum magno exercitu Rhodanum trajiciens, Avenionem vi capit, opportunitate loci pro arce usus. At Carolus, re cognita, eo prope cum exercitu movet, & Avenionem recuperat, interfectis Saracenis omnibus, quæ in præsidio erant. Inde Narbonem proficiscitur, quo aufugisse Athimum cognoverat. Ab obsidione Narbonæ discedens, quod Amoreum aliterum ex Saracenis Hispaniæ regem venire in auxilium Athimi cum magno exercitu intellexerat, haud procul inde in vallem Corbariam descendit: ubi inerat planities ad dimicandum aptissima. Amoreus autem arbitratus, Carolum desperatione rerum in fugam versum, in vallem ingreditur, statimque pugnandi copiam facit. Non detrebat certamen Carolus, licet hostium numerus prope infinitus esset. Tandem vero, ubi acriter aliquandiu utrinque pugnatum esset, cadente autem in primis aciebus Amoreo, funduntur hostes fuganturque: quorum pars magna in proximis paludibus & stagnis, quo confugerant oppressa est. Athimus vero, forte fortuna navigium nactus, inde in Hispaniam ulteriorem fugiens, omnes insulas quas adiit, desperatione rerum ferro ac flamma vastat. Eodem ferme tempore beati Augustini corpus, quod antea ducentis & quinquaginta annis ab Hipponem in Sardiniam translatum fuerat, cum Vandali præ-

prædabundi Africam vastarent, diligentia Liuthprandi ex Insula ipsa Papiam delatum est, & egregio in loco reconditum. At Saraceni his cladibus domiti, intra Pyrenæum se deinceps continent, unde Vengosotthi omnes, qui citeriorem Hispaniam & partem Galliarum occupaverant, auxilio carentes, in potestatem Caroli devenere, atque ita Gotthi, qui trecentis prope annis imperaverant, funditus deleti sunt præter paucos, quos Barchinonenses ab interitu liberarunt. Sunt qui scribant Liuthprandium copias auxiliares in tanto bello Carolo misisse, atque ita, rebus benè gestis, suos omnes onustos præda domum rediisse. Interim vero Gregorius Pontifex nequaquam otio & pace abutens, ad exornandas Ecclesias animum adjicit. Nam & Altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac læva positis apud Philoparcas vetustate fere comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ. In trabibus vero æquis spatiis Salvatoris & Apostolorum simulacra distinxit. Struxit & oratorium in eadem basilica, in quo de reliquis fere Sanctorum omnium recondidit, celebrarique eo loci quotidie mandavit, atque in Canone celebritatis hæc verba addidit, marmoribus circumquaque positis insculpata: Quorum solennitas in conspectu tuæ majestatis celebratur Domine Deus noster toto in orbe terrarum; & cætera. Quibus verbis nunc sacerdotes in secretis non utuntur. Præterea vero huic basilicæ multa argentea vasa condonavit: ejus quoque jussu & impensa aurea Dei genitricis imago Salvatorem amplectens extructa est, & in basilica sanctæ Mariæ ad Præsepe collocata. Restituit etiam templum sancti Chrysogoni, eoque in loco monachos collocavit, qui rem sacram quotidie celebrarent. His addidit & fundos unde viverent. Monasteria quoque multa partim restituit, partim vero à fundamentis extruxit, addita regula qua monachi integre & sancte viverent. Instauravit & mœnia urbis,

bis, magna ex parte vetustate collapsa. Idem etiam Centumcellis fecit jam prope desertis propter collapsa mœnia. Instituit præterea, ut fere sine intervallo & à presbyteris hebdomadriis & à monachis in Ecclesia sancti Petri divina officia celebrarentur: unde apparet & monachorum & presbyterorum secularium domicilia multis in locis contigua fuisse, quæ æmulatione moti, Deo quam diligentissime serviebant. Gregorius vero bene de Deo & hominibus meritus, anno pontificatus sui decimo, mense octavo die IIII & XX. moritur, ac in basilica Petri sepelitur quatto Calendas Decembris, collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis. Sede autem dies octo tautummodo tum vacat.

ZACHARIAS I. PONTIF. XCIII.

Zacharias, natione Græcus, ex patre Polycræmio, inter optimos Pontifices annumeratur. Fuit enim vir mitissimi ingenii, miræ suavitatis & gratiæ omni virtute præditus, cleri ac populi Romani amator: ad iram tardus, ad misericordiam & clementiam promptissimus, nulli malum pro malo reddens sed ad imitationem Salvatoris malum in bono vincens: & adeo quidem, ut quos habuerat æmulos & inimicos, eosdem postea, inito pontificatu, honoribus & præmiis affecerit. Cum autem initio pontificatus sui ardentem bellis Italiam offendisset, legatos de pace componenda statim ad Liuthprandum Longobardorum regem misit, persequentem bello Transalmandum Spoletinum ducem. Verum cum à legatis ea de re nil fieret, ipse comitante clero Romano in Sabinos proficiscitur. Ferunt autem octavo milliario à Narnia regem pontifici, honoris causa, obviam factum ex equo descendisse, ac pedibus virum sanctissimum in urbem comitatum fuisse. Qui sequenti die in-

ter missarum solennia orationem publice habuit, & quidem elegantem, qua ostendit, quid maxime regem Christianum deceret, sive pacem, seu bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt, ut statim arbitrium omne componendæ pacis ei commiserit. Jam vero Transamundum ducatu Spoletino rex privaverat, in ejusque locum Agrandum nepotem suum suffecerat. Accipitur tamen in gratiam Transamundus rogatu Pontificis: & ex duce in clericatum assumitur. Redduntur item Romanis oppida sua ex Sabinis capta: redditur Narnia & Ancona ex Picentibus: & quicquid à Longobardis triginta jam annis in Hetruria occupatum fuerat. Redduntur & captivi omnes eo bello capti. Mira etiam humanitate pontifex usus est, adhibito enim rege in convivium, nullum genus comitatis & gratiæ prætermisit. Inde vero rex pacato agmine abiens, non ita multo post moritur, anno regno sui trigesimo secundo. Fuit autem vir tanto regno dignus, quippe qui sapientia, prudentia, consilio plurimum valebat, ac ita manu promptus erat, ut nemo veteranus eo pugnator haberetur. Iustitia autem & clementia ita insignis habebatur, ut difficile judicaretur, utra in re majorem laudem mereretur. Huic autem in regno Aldebrandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto, Rachis Dux omnium suffragiis rex decernitur, vir certe omni laude dignus, si vitam ejus, si mores, si animi integritatem inspicias. Redintegratum quoque fœdus cum hoc rege à pontifice est missis legatis, quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime concessit. Post quartum vero regni sui annum rex divino numine tactus, spreto regno vitam monasticam amplectitur: uxorem & filios, ut idem ipsi facerent, adhortatus. Hujus quidem frater Aistulphus regnum occupat, qui ob astutiam ingenii & ferocitatem animi omnibus arma intentabat, maxime vero pontifici & Romanis: quorum di-

tionem

tionem sibi vindicare armis conabatur. Interea vero Carolus Martellus, gravi morbo correptus, suadetibus amicis regna à se armis occupata filiis suis dividit. Nam Carolomanno majori natu Austria & Suevia, Pipino vero juniore Burgundia & pars Franciæ obtigit. Moritur autem Carolus, vir animi & sapientiæ singularis, villa Carisiaco apud Isarium fluvium, anno magistratus sui (quem Majorem domus vocant) quinto & trigesimo, sepeliturque Parisiis in basilica Dionysii martyris. Habuit & alium filium Carolus ex prima uxore ortum, quem Gryphonem appellabant: cujus cum nomine etiam mores conveniebant. Rapere enim ex alieno consueverat, unde & bella fratribus intulit, & Saxones gentem ferocissimam contra eos sollicitavit. Carolus autem cum Pipinus hostili manu provinciam Saxonum ingressus, Theodoricum gentis principem in deditiorem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens, Carolomannus Romam venit, ibique dimissa imperiorum & regni gloria, in montem Cassinatem ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur: ubi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidus, legatos suos ad Pontificem mittit, eumque rogat, ut regnum Franciæ sibi autoritate sua confirmet. Annuit Pontifex ejus postulatis, accepti beneficii & veteris benevolentiae memor, quæ inter Pontifices & principes hujus familiæ intercesserat, atque ita ejus autoritate regnum Franciæ Pipino adjudicatur, anno Domini septingentesimo quinquagesimo tertio: ex Majore namque domus, qui post regem summus erat apud Francos magistratus, reges Franciæ deinceps à Pipino secundo ejusque familia originem habuere. Ferunt Carolum, quem diximus, monachi habitum sumpsisse, ex monte Cassino cum aliis monachis ad Zachariam Pontificem venisse: ab eoque precibus obtinuisse, ut eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatum, quod tum in Florian-

cenſi monaſterio regni Franciæ collocarum fuerat. Annuit iſtorum precibus Pontifex, & literis Pipium adhortatur, ut pariatur monachos ſancti Benedicti corpus reperere. Quod quidem rex haud gravare conſeſſit, quia inde furtim ablatum à monachis quibuſdam ſenſerat. Zacharias autem, pacejam ubique parata, multas baſilicas ruinam minantes reſtituit. Porticum quoque & turrim ante baſilicam Lateranenſem à fundamentis erexit: ubi & cancellos & porras æneas extruxit. In ipſo frontiſpicio porticus orbis terrarum imago deſcripta erat, Sanctorum imagines vetuſtate exoletas renovavit. Lateranenſes ædes auxit & exornavit. Bibliothecam beati Petri reſtituit. Veſtigial præterea unicuique baſilicæ assignavit, unde oleum pro lampadibus emeretur. Condonavit & veſtem Altari beati Petri auro gemmiſque diſtinctam, qua depiſta inerat Ieſu Chriſti nativitas. Idem quoque baſilicam beati Georgii in velabro condidit, eo- que loci caput ipſius Sancti collocavit. Ædificavit & oratorium beatæ Cæcilie, via Tiburtina, quinto ab urbe milliario. Huic autem baſilicæ oratorium quoque addidit in honorem beati Cyri Abbatis: addidit & fundos, unde ſacerdotes viverent. Reſtituit & tectum Eusebii martyris, quod ſuo tempore corruerat. Conſtituit item ur bucellarii quotidie eleemoſynas è Lateranenſi palatio cujuſvis generis præberent. Venetis præterea inſubuit ſub anathematis pœna, ne ſervos, Chriſti ſigno notatos, Saracenis & gentilibus venderent, ut mercatores facere conſueverant. Poſtremo vero ne literas in tanto rerum ſaſtigio cum prætermiſſe arbitreris, quatuor libros Gregorii, in dialogo è latino in græcum tranſtulit, ut haberent Græci unde bene vivendi rationem perdiſcerent. Cum vero ita ſanctè & integre populum Dei annis decem, menſibus tribus cum maxima omnium benevolentia gubernaffet, moritur, ac ſepelitur in baſilica Petri, idibus Martiis. Ejus autem ex morte epiſcopatus tum vacat diebus duodecim.

STEPHANUS II. PONT. XCIII.

Stephanus secundus, natione Romanus, pat. Constantino, per gradus ecclesiasticos ad pontificatum pervenit, licet defuncto Zacharia Stephanus quendam presbyterum Romanum pontificem populus statim creasset: qui tertia die pontificatus suum somno excitus, dum res domesticas disponere incipit, morbo apoplexiæ correptus, interiit. Post hunc vero cleri consensu in templo Sanctæ Dei genitricis ad Præsepe Stephanus secundus pontifex creatus: humeris omnium (adeo erat omnibus gratus) in basilicam Salvatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur deportatur, atque inde in patriarchatum Lateranensem. Erat autem vir singularis religionis & prudentiæ: amator cleri, Ecclesiarum restitutor, christiænæ doctrinæ diligens prædicator & scriptor, pauperum, pupillorum & viduarum defensor acerrimus, fortissimus & constans in rebus agendis, non tamen pertinax. Placare enim Aistulphum, Romanorum agros & fines bello vexantem, primo quidem verbis & muneribus conatus est. Nam tributum sibi Rex avarissimus penderi volebat à populo Romano quotannis singulis aureis in capita collatis: unde Pontifex coactus ad externa auxilia confugere, ad Constantinum imperatorem Constantinopolitanum legatos mittit, qui auxilium petant contra Aistulphum totam Italiam vexantem, quique jam Ravennam, hexarchatus sedem, & magnam partem Flammincæ ceperat. Verum cum id frustra ac sæpius tentasset, ejus rei causa proficisci ad Pipinum regem Franciæ instituit. Mittit itaque legatos ad Regem, qui Aistulpho mandat, ut citato licoat iter facere per regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipini rogatu. Stephano autem jam fines regni Franciæ attingenti,
Caro-

Carolus Pipini filius, cui postea à rebus gestis Magno cognomentum fuit, ad centesimum lapidem honoris causa sit obviam. Idem facit & Pipinus tertio ab urbe lapide, qui ex equo descendens & pedes sanctissimi viri exosculatus est, & à freno equi, quo Pontifex vehebatur pedes ipse nunquam discessit, donec hominem in urbem perduceret, & in cubiculo, ubi diversaturus erat, collocaret. Aistulphus autem veritus, ne quid mali in se Stephanus moliretur, Carolomannum monachum ad fratrem Pipinum mittit, qui cum adhortaretur, ne Stephani gratia bellum Longobardis inferret: qui certe non modo monacho non obtemperat, verum etiam cum in Viennense monasterium relegat, ubi non multo post dolore animi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro anni tempore bellum geri non posset, Pipinus veteri amicitia multum tribuens, legatos ad Aistulphum mittit, qui hominem adhortentur, res repetitas reddere: aliter enim se eas bello & armis brevi repetiturum. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus, unde Pipinus, apparente jam vere, copias in Longobardos movet, præmissis levis armaturæ militibus, qui Aistulphi prædia à claustris Alpium deturbarent. In planitiem deinde Insubrium descendens, cum longe ac late omnia depopulatus esset, nemine obstante, Papiam, Longobardorum sedem, obsidione cingit & oppugnat, defendente Aistulpho, & qui cum eo in præsidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinacissimi & provincialium motus, pacem ulro Aistulpho pollicetur modo ablata restituat. Accepit tandem conditiones pacis Aistulphus, & plura etiam quam quæ peterentur promisit, jurejurando interposito. Hanc ob rem Pipinus satisfactum Pontifici arbitratus, soluta obsidione in patriam revertitur, relicto Varrenno hujus pacis arbitro. Eunt Romam Stephanus & Varrennus, arbitrari Aistulphum promissa brevi præstitutum, qui contractis

celeriter undique copiis tumultuario magis quam iusto exercitu eos subsequutus, Romam obsidione cingit: ac suburbana omnia vastat & incendit, majore prope damno ex hoc latrocinio accepto, quam trecentis jam ante & quatuor ac quadraginta annis, ab inclinatione imperii sensissent. Rogatus denuo Pipinus à pontifice ut urbi Romæ, perfidia & rabie Aistulphi laboranti, opem ferret, exercitum quanta maxime celeritate potest comparat. Interim vero Turci meliores sedes expetentes, Alanos primo, mox Colchos, & Armenios: inde minoris Asiæ populos, postremo Persas & Saracenos vincunt & opprimunt, anno Domini septingentesimo quinquagesimo quinto. Sunt qui scribant, hos fuisse Scythas, ex his præsertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit, hac metaphora usi, quod gentem indomitam in angulum illum tanquam in ergastulum inclusisset. Verum cum post multas illaras invicem & acceptas clades, de pace inter Saracenos & Turcos convenisset, decretum est, ut Turci, qui in Perside habitabant, Saraceni appellarentur: atque ita æquiore animo Saraceni in Asia regnare Turcos passi sunt: & quod etiam eos brevi accepturos Mahumetanam superstitionem videbant, adeo erant eorum ingenia ad malum prona. Pipino autem jam in Italiam cum exercitu descendenti, Gregorius, Constantini quarti Imperatoris protosecretarius, sit obviam, hominem Imperatoris nomine admonet, ne Hexarchatum Ravennatem, oppressum à Longobardis ad se pertinentem, vel pontifici, vel Romanis dedat, si ei contigerit Longobardos superare: cui Pipinus ita respondet, se quidem in Italiam ideo venisse, ut & Pontifici & populo Romano rem gratam faceret, consulturumque eorum commodis quoad ejus fieri poterit. Deinde vero Papiam movens ita Aistulphum obsidione pressit, ut brevi eum coegerit pristinas condiciones pacis accipere.

Reddi-

Redditus itaque Romanis Hexarchatus est: quicquid
 Padum & Apenninum interjacet, à Placentinis usque
 ad stagna Venetorum: & quicquid intra Isaurum flu-
 men, Apenninum & Hadriaticum continetur. Addo
 etiam, quæ Aistulphus de Hetruscis & Sabinis cepe-
 rat. Pipinus autem qui ad radices Alpium tandiu con-
 stiterat, donec deditio fieret, relicto Abbate (a)
 Pholcado cum parte copiarum, qui Aistulphum in
 officio contineret, non prius Alpes transcendit, quam
 intellexit Aistulphum in venatione apoplexia inte-
 riisse, nondum plane deditioe facta. Desiderius au-
 tem, qui dux Hetruriz erat, copias Longobardorum
 statim undique contrahit, regnum invasurus. Idem
 quoque facit Ragisius Aistulphi frater, quem diximus
 monachi habitum sumpsisse. Hunc autem Longo-
 bardi omnes, præter eos qui in Hetruria erant, securi
 sunt. Verum Desiderius multa pontifici & Romanis
 pollicitus, eos statim in sententiam suam trahit, qui
 quidem propere legatos ad Ragisium misere, atque in-
 ter hos Pholcadum Abbatem, qui homini manda-
 rent, ut ab armis discederet, ac Desiderio obtem-
 perarer. Atque ita Faventia & Ferraria postremo
 Pontifici reddita nomen Hexarchatus cessat, qui cen-
 tum & septuaginta duraverat annos, à Narsete usque
 ad captam ab Aistulpho Ravennam. Foris itaque pa-
 ce parta, atque aucta mirum in modum Ecclesiæ di-
 tione, Stephanus habita synodo oves suas atque ea-
 rum pastores recenset, delinquentes castigat, servata
 clementia: errantes in viam rectam deducit, ignaros
 docet & admonet, quid deceat Episcopum, quid
 presbyterum: quid denique omnes sacris initiatos,
 proponit. Letanias præterea instituit ad placandam
 Dei iram. Itum est primo Sabbato ad sanctam Dei
 genitricem ad Præsepe, secundo ad beatum Petrum
 in Vaticanum, tertio ad sanctum Paulum, via Ho-
 stiensis. Restituit & basilicas quasdam ab Aistulpho,

K 2

dum

(a) Holcado.

dum urbem obsideret, comminatus, non tamen recuperavit sanctorum reliquias, quas idem rex Papiam secum detulerat, ibique non indecore in quibusdam basilicis collocaverat. His itaque artibus Stephanus vir sanctissimus bene de Deo, de patria, de civibus suis, deque omnibus Christianis meritis, pontificatus sui anno quinto, mense primo moritur, ac sepelitur in basilica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis, sexto Calendias Maii. Vacat tum sedes dies duos & triginta.

PAULUS I. PONTIF. XCV.

PAulus, natione Romanus, patre Constantino, Stephani secundi frater, in patriarchatu mores & doctrinam ecclesiasticam perdidicit, sub Gregorio secundo & Zacharia Pontificibus, à quo in diaconatus ordinem cum fratre ascitus est: verum mortuo fratre in ipso Pontificatu cum successor quaereretur, fuere qui Theophylacum archidiaconum proponerent. Fuere item qui dicerent Paulum ob integritatem vitae & doctrinam in demortui fratris locum subrogandum esse. Exploso itaque post longam contentionem Theophylaco, solus bonorum omnium suffragiis Paulus pontifex decernitur, Constantini & Leonis temporibus. Erat autem Paulus vir mitissimi ingenii, clementiaeque singularis, & adeo Salvatoris nostri imitator, ut nulli unquam malum pro malo redderet, sed contra malos, à quibus persæpe injuria afficiebatur, in bono vinceret. Hic autem tantæ pietatis & humanitatis fuit, ut noctu cum duobus & eo amplius tribus familiaribus cubicula pauperum ægrotantium circuiret, unumquemque eorum & verbis & elemosynis ad recuperandam valetudinem cohortatus. Carcerem quoque frequenter adibat, indeque plerosque aere alieno nexos, persoluro
cre-

creditoribus pretio dimittebat. Pupillos & viduas, circumventas fraude caufidicorum, tuebatur, & elemosynis sustentabat. Idem quoque congregato clero univervoque populo Romano corpus beatæ Petronellæ Petri filiæ, una cum sepulchro marmoreo his literis notato; Petronellæ filiæ dulcissimæ; ex via Appia in Vaticanum detulit, canentibus (ut fit) sacerdotibus, populoque celebritatem agente. Atque corpus ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilicæ patri dedicatæ collocavit. Interea vero cum Constantinus Imperator sacras imagines ubique demolitus, Constantinum regiæ urbis episcopum, impietati suæ resistantem, verberibus necasset; in locumque demortui Nicetam spadonem sui sacrilegii conscium suffecisset, Pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui Imperatorem adhortarentur, ut factas imagines & statuas restitueret: id si facere recusaret, eidem anathematis censuram minarentur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinum Bulgarorum regem, in demoliendis sacris imaginibus ejus impietatem imitatum, ingratiâ recepit, cum antea bello Bulgarios persecutus fuisset. Ascito deinde Leone filio, ejus nominis quarto, in partem imperii, cui Irenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimonium collocarat, fœdus cum Saracenis iniit, stomachum orthodoxis Christianis facturus. Interea vero Pipinus & Taxillonem Bavarorum Ducem suo Imperio subjicit, & Saxones in amicitiam recipit, hæc tamen conditione, ut trecentos equites, quotiens bellum geri oporteret, auxilio mitterent; cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum: quod quidem postremò Carolo adolescenti commisit, cum ipse, senio confectus, interesse non posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonium, Claromontem, & multa de Alvernis oppida vi cepit. At Pipinus,

quem diximus annis gravem esse, non ita multo post moritur, duobus filiis Carolo ac Carolomanno in regno relictis. Sunt qui scribant hoc tempore mortuum esse Aistulphum Longobardorum regem, quem diximus multa Sanctorum corpora Roma Papiam secum detulisse: eorumque sacella ædificasse, ac monasteria virginum, ubi & filias Deo dicavit. Monachos autem supra modum dilexit, quorum etiam in manibus regni sui anno sexto, mense quinto moritur. In principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tantæ præterea literaturæ fuit, ut edicta Longobardorum in leges retulerit. Huic autem (ut dixi) Desiderius dux militaris successit, languescente jam ob delicias Longobardorum virtute. Moritur & Paulus in basilica Pauli, via Hostiensi, restitutis quibusdam Ecclesiis, vetustate collabentibus, pontificatus sui anno decimo, mense uno: ejusque corpus magna ac solenni pompa in Vaticanum defertur. Vacatum sedes annum unum, mensem unum.

STEPHANUS III. PONTIF. XCVI.

Stephanus tertius, natione Siculus, patre Olibo, Anno Domini septingentesimo sexagesimo octavo pontificatum iniit, vir certe doctus atque eruditus, & in rebus agendis, maxime vero ecclesiasticis strenuus admodum ac constans. Hic enim à teneris annis Romam veniens, mandato Gregorii tertii in monasterio sancti Chrysogoni rationem bene vivendi, & doctrinam ecclesiasticam perdidit, accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde à Zacharia pontifice in patriarchatum Lateranensem, cum ejus vita & doctrina ab omnibus probaretur, sanctæ Cæcilie presbyter cum titulo instituitur, quem tamen & Zacharias & Stephanus & Paulus a se nunquam dimiserunt, tantæ probitatis erat & præstantiæ in agendis rebus.

bus. Mortuo autem Paulo, quem nunquam ne in extremo quidem spiritu reliquit, Desiderius, quem ex duce regem Longobardorum creatum esse, adjuvante Paulo, diximus, liberatus omni metu Pipini morte, Totonem Nepefinum ducem adhortatur, ut Constantinum fratrem, vi etiam, quando largitione & ambitione fieri non possit, pontificem deligat. Is itaque Romam cum exercitu profectus, Constantinum faventibus quibusdam amicis largitione & pollicitationibus corruptis, pontificem creat. Fuere etiam qui Philippum quendam huic præponerent, qui statim abdicare se magistratu armis compulsus est. Cogitur & Gregorius Prænestinus episcopus, Constantinum ipsum laicum sacris statim initiare, atque episcopum inungere, cujus manus ita ob eam rem exaruisse miraculo dicuntur, ut eas ori admoveere non posset. Cum vero Constantinus munera pontificatus per annum obstinate exercuisset, tandem è sede dejicitur à populo Romano, ira & indignitate rei percito: in ejusque locum omnium suffragiis Stephanus tertius sufficitur. Hanc ob rem Constantinus in basilicam Salvatoris perductus, videntibus omnibus, ac sacris Canonibus perlectis, ut fieri solet, deposito pontificali habitu, magistratu se abdicat, in monasterio vitam privatam ducere jussus. Tunc vero Stephanus in basilica sancti Hadriani, inter tria fora, à tribus episcopis consecratus, & ab universo clero ac populo ut verus Pontifex salutatus, ad corrigendos mores quorundam improborum, labefactare integritatem Ecclesie Romanæ volentium, animum adjicit. Indicto itaque concilio Carolum literis ac nunciis adhortatur, ut primo quoque tempore episcopos quosdam Gallie ad hanc rem, doctrina & integritate morum idoneos Romam quam primum mittat. Idem quoque cæteris principibus Christiani nominis scribit. Obtemperarunt omnes mandato pontificis. In Lateranensi basilica concilium habetur. Multa inter se

de componendis Ecclesiæ rebus collocuti, Constantinum ad se perduci jubent. Nam cum Desiderii Longobardorum regis subornatione & Pauli cognomento Aphiartæ Imperatoris Constantinopolitani fraude, crebræ seditiones in populo Romano orientur, quod Desiderius revocare animos Romanorum à Carolo ad Imperatorem studeret: & interfecti plerique sunt, & Constantinus, cujus causa tot mala committentur, ab adversa factione, reclamante Stephano & indignante, oculis capitur. Sed ire obviam populo in furorem verso non licet. Perductus itaque in medium Constantinus & accusatus, quod nullis sacris initiatus sedem Apostolicam occupasset, omne crimen in vim populi & quorundam facinorosorum rejicit, quod se etiam invitum coegerint pontificatum obire. Cum vero in pavimento pronus & supplex jaceret veniam petens, commiseratione moti qui aderant, eum è medio duci jubent: atque ita rem integram in sequentem diem rejiciunt maturius consulturi, quid in tali re facere oporteret. Verum Constantinus sequenti die in concilium rediens mutata sententia, ostendit quæ adhuc egerat, majorum exemplo fecisse: quod & Sergius Ravennatum archiepiscopus, & Stephanus Neapolitanorum ex laico episcopus creatus sit. Ob hanc vero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eum turpiter ejicientes, ad componendam rem publicam Christianam animum adjecere, abrogatis primo Constantini decretis. Institutum est autem omnium consensu, ne quisquam laicus, nisi per gradus ecclesiasticos ascendens, pontificatum occupare auderet sub anathematis pœna. Promulgatum est item, ut qui episcopatus dignitatem Constantini tempore consecuti fuerant, magistratu se abdicantes ad pristinos ordines reciderent. Quod si istorum vita & doctrina à populo probata fuisset, placere, ut ad sedem Apostolicam venientes denuo consecrarentur. Idem de presbyteris & diaconis adjudicatum est.

est. Vetitum tamen est, ne qui istorum majores gradus attingerent, veritos credo, ne quid erroris, aut secta aliqua inde oriretur, tanquam ex seminario quodam discordiæ ac seditionis. Constitutum est præterea, ut quæ Constantinus in re sacra egisset, irrita haberent, baptismum & chrisma. Postremo vero abrogata synodo Constantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, ut Sanctorum simulacra & statuae rempulis abradentur ejicerenturve: constitutum est, ut eadem statuae ubique restituerentur, anathematizantes execrabilem & perniciosam illam synodum, qua Dei immortalis conditio pejor quam hominum fieret. Referre enim statuas mortalium bene de Republ. meritorum licet, ne ingrati videamur, utque eorum facta æmulatione imitari cogamur, Dei non licet, quem semper ante oculos, si fieri posset, habere deberemus, si ejus merita erga humanum genus, si naturæ divinæ dignitatem inspicimus. His vero ex sententia peractis, decretum est, ut sequenti die supplicationes haberentur, quibus & Deo gratias agerent, & iram ipsius, si qua ex hominum peccatis concepta esset, placarent. Itum est autem à Lateranensi basilica ad sanctum Petrum cum maxima omnium religione nudis pedibus, & à Pontifice & ab hominibus qui tum aderant. Nunc vero adeo refrixit pietas & religio, non dico nudis pedibus, sed caligati & cothurnati vix supplicare dignantur. Non flent inter eundem, vel dum sacrificatur, ut illi sancti Patres: sed rident, & quidem imprudenter, de his etiam loquor, quos purpura insigniores facit: non hymnos canunt, id enim servile videtur, sed jocos & fabulas ad risum concitandum inter se narrant. Quid plura? quo quis dicacior est & petulantior, eo majorem in tam corruptis moribus laudem meretur. Severos & graves viros reformidat hic noster clerus. Quid ita? quia in tanta licentia malunt vivere, quam bene monenti, aut cogenti obtemperare, & ob eam rem Christiana religio quotidie in pejora-

labitur. Ad Stephanum virum sanctissimum redeo, qui peractis supplicationibus, statim quæ in Concilio acta erant, & voce apocrifarii & scripto promulgavit, pœnamque anathematis illis proposuit, qui abrogare auderent, quæ in sancta Synodo instituerat. Verum non ita multo post, mortuo Sergio Ravennatum archiepiscopo, Michael ejusdem Ecclesiæ scriniarius sedem occupat, nullis sacris initiatus, adjuvante Desiderio rege & Mauritio Ariminensium duce, quos Michael pecunia & largitione corruperat, pulso Leone archidiacono, quem potissimum clerus expetebat. Ausi quinetiam, missis ad Stephanum legatis, eum pecunia subornare, ut eundem Michaellem in ecclesia confirmaret: qui non modo dona rejecit, verumetiam edictum proposuit, quo ille anathematis pœna notaretur, nisi sedem relinqueret, quam contra jus fasque occupaverat. Tandiu tamen vi Ravennatum eam obtinuit, quam diu aliquid habuit, & profanum & sacrum quod Desiderio, munerum cupientissimo, largiretur. Verum cum Pontifex eo legatos suos misisset, cum oratoribus Caroli regis ob eam rem in Italiam missis, admonuissentque, quid maxime Pontifex expeteret, statim ejecto Michaelle Leonem deligunt, quem Pontifex confirmavit. At vero cum ob hanc rem à Desiderio clanculum vexaretur, Carolum rogat, Desiderium admoneat ut ab injuria inferenda caveat. Fecit id Carolus, & quidem per diligentem, retinere tamen hominem in officio armis non potuit, quod ei, mortuo fratre qui secum paribus annis biennio regnaverat, multa bella obire necesse fuit. Aquitanos enim, quod bellum pater inchoaverat, in potestatem suam redegit, Gualanos domuit in Aquitania positos. Deinde vero transmissis Pyrenæis montibus, fuis ac fugatis Saracenis usque ad Betini flumen pervenit, quo nunc in Hispania Saraceni Granatæ se continent. Interim vero Stephanus pastor quam diligentissimus, & verus Petri successor,

cessor, ac Christi imitator, quarti pontificatus sui anno moritur, mense quinto, die VII & XX. sepeliturque in basilica Petri. Ejus autem ex morte dies novem sedes tum vacant.

HADRIANUS I. PONTIF. XCVII.

HAdrianus primus, patria Romanus, patre Theodoro summæ nobilitatis viro, pontificatum iniens nequaquam à majoribus suis degeneravit. Nam magnitudine animi, consilio, doctrina, & sanctitate vitæ, cum quovis optimo Pontifice comparari potest. Cujus amplitudinem Desiderius Longobardorum rex veritus, statim de pace incunda & de amicitia mentionem per legatos fecit. Verum Hadrianus cognita hominis perfidia plus quam Punica, in aliud tempus pacem distulit. Interea vero, mortuo Carolomanno, Berta ejus conjunx Hildegardæ Caroli uxori ob amplitudinem mariti invidens, Adoarii cujusdam consilio usa, cum filiis ad Desiderium regem in Italiam confugit, qui eam perbenigne suscepit: & quod se tutiorem futurum hac ratione ab impetu Gallorum existimabat, & quod Francos propositis Carolomanni filiis, facilius sumpturos arma in Carolum regem, si quid in se moveret, arbitraretur. Verum cum obtinere ab Hadriano precibus non posset, ut filios Carolomanni reges inungeret, ad vim conversus in Ravennates movens, ditioni Romanæ obtemperantes, Faventiam & Comachum vi cepit. Præerat tum Ravennæ Archiepiscopus & tribuni tres, qui primo quoque tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nunciis & literis adhortatus est, ut in suis finibus se contineret, nec ditionem ecclesiæ invaderet. Deinde vero ubi intellexit cum Urbinum, Senogalliam & Eugubium cepisse, tum magis atque magis minari, cum paulo post

affuturum Deum vindicem violati fœderis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat quam Pontifici in suas partes transeundum esse. Separare enim hominem ab amicitia Caroli omnino n̄tebatur, ob hanc rem cum precibus & pollicitationibus id obtinere non posset, minabatur se urbem brevi obsessurum. Jam enim Spoletum cum Aldagasio Carolomanni filio venerat, inde tamen ad urbem perventurus (ut ipse dicebat) pacato agmine, voti gratia. Verum Hadrianus redactis in urbem reliquiis omnium basilicarum, quæ extra urbis mœnia habebantur, tres Episcopos ad Desiderium misit, qui ei sub anathematis pœna minarentur, ne ullo modo fines Romanos attingeret. Rex igitur veritus, ne itam Dei incurreret, in Cisalpinam statim rediit. Interea vero Carolus ab Hadriano, de injuria sibi illata, certior factus, Desiderium per legatos admonet, ac frustra quidem, ut res injuria ablata Pontifici restitueret, aliter se brevi cum exercitu affuturum, ut quod sponte nollet, id vi facere cogeretur. Utrinque igitur magni parantur exercitus, sed Carolus mira celeritate usus, præmissa parte copiarum, quæ in transitu Alpium Jovis montem occuparet, cum reliquo exercitu per montem Cinisium in Italiam descendit, fusoque ac fugato Desiderio obviam facto, omnia longe ac late populatur & capit. Desiderius autem, desperatis rebus tanto accepto incommodo, Papiam se recepit, uxore ac liberis Veronam missis. At Spoletini, Reatini ac Longobardi omnes, qui eas regiones incolebant, audita Desiderii calamitate Romam venientes, se ac sua omnia Romani Pontificis fidei committunt, adhibito jurejurando, deposito capillo & barba, quod apud eam gentem maximum veræ deditiois signum erat. Horum secuti exemplum Anconitani, Auximates, Firmani Pontifici se ac sua libere dedunt. Longobardis autem ad suos redire nolentibus, Vaticani sedes ad incolendum concessa, quo postea ex tota Italia multi suæ gentis confluxere, istorum

istorum exemplo permoti. At Carolus, relicto Bernardo patruelis suo in obsidione Ticinensis urbis, cum parte copiarum Veronam proficiscitur. Quæ quidem civitas haud ita multo post inclinante in partes Francorum Berta ac Carolomanni filiis, deditionem fecit. Aldegisus vero Desiderii filius inde abiens, ad Imperatorem Constantinopolitanum confugit. Carolus autem acceptis in deditionem omnibus ferme Transpadanæ Italiæ urbibus, Romam petit, una cum Pontifice Resurrectionis festum celebraturus: cui jam urbi appropinquanti ad tria millia iudicum honoris gratia occurrissè, Bibliothecarius scribit, iudices eos vocans, qui nequaquam sordidis artibus impliciti essent. Expectabat hominem Hadrianus cum clero suo in gradibus sancti Petri: quem accedentem mira benevolentia complexus est, nec retinere cum potuit, quo minus pedes suos exoscularetur. Inde post datam acceptamque salutem, basilicam ingressi, cum ad Altare Apostoli simul pervenissent, iuraverunt mutuo, Carolus ac Pontifex Romani ac Franci, & perpetuam se amicitiam servaturos, & communes eorum hostes fore, qui alteram partem laccessissent. Urbem deinde ingressus, omnes basilicas pie admodum & religiose invisit, ac muneribus quibusdam ornavit. Nudius vero quartus posteaquam urbem ingressus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadem ipse amplioribus privilegiis confirmavit iurejurando interposito. Quæ quidem (ut Bibliothecarius refert) hæc sunt, quicquid in Liguria ab urbe Luna, jam pridem eversa, usque ad Alpes Italiæ fines pertinet, huic ditioni additur & Corsica insula, & quicquid Lucam & Parmam interjacet. Additur & Forum Julii cum Hexarchatu Ravennatum, cumque Beneventano & Spoletino ducatu. His autem rebus ita compositis, Carolus cum bona Adriani gratia in Transpadanam rediens, sexto mense posteaquam obsideri coepta est,

Papiam

Papiam deditione occupat. In Desiderium autem clementia usus, hominem spoliatum regno, non etiam vita, Lugdunum cum uxore & liberis exulatum mittit. Versus deinde in Arachim Beneventanum principem, Desiderii generum, qui ejus furores juverat, hominem pacem petere brevi coegit, duobus filiis obsidibus datis. At vero dum iter in Cisalpinam facit, ad Cassinum divertens religionis causa, omnia monasterii dona aliis principibus divo Benedicto data confirmavit. Atque ita sedatis in tota Italia rebus, propositisque Cisalpinæ firmissimis præsiidiis, cum magna præda & gloria in patriam revertitur, Caroli fratris Uxorem & liberos secum ducens, quos quidem semper in honore habuit. Paulum quoque Longobardum Aquileiensis patriarchatus diaconum, Desiderio ob doctrinam & ingenium admodum charum, secum in Galliam ducens, libertate donavit: in pretioque aliquamdiu habuit. Verum cum postea comperisset, hominem Desiderii libertatem querere, eum in Diomedis insulam relegavit, unde post aliquot annos aufugiens, & ad Arachim perveniens, rogatu Adelpergæ, Desiderii filix & Arachis uxoris, Eutropii historix duos libros addidit, à Juliano principe usque ad primi Justiniani tempora omnia perscribens. Mortuo inde Arachi Cassinense cœnobium ingressus, reliquum vitæ sanctissime usque ad mortem ducens, sæpe ad Carolum regem literas elegantes, & humanitatis plenas scripsit, ab eodemque à quo fuerat ob literaturam servatus vicissim accepit. Longobardi itaque quarto & ducentesimo anno postquam in Italiam venerant, regnum amisere, anno Domini septingentesimo septuagesimo sexto. Carolus autem nulla interposita mora in Saxones idolatras, qui ob ejus in Italiam discessum rebellaverant movet, eosdemque, quibus cum ad triginta annos bella gesserat, vincit, & fidem Christi omnino suscipere cogit. Conversus deinde in Hispanos à nostra quoque fide alienos, Pampalunam & Augustan-

guftam vi captas militibus diripiendas conceffit. Neque Hispanis pacem & quietem daturus erat, niſi ipſi quoque integre fidem Chriſti recepiffent. In Galliam vero tum quoque rediens, rebus ex ſententia geſtis, dum Pyrenæos tranſit, in Gualconum inſidias incidit: quo in prælio licet ſe acriter tutatus ſit, Anſelmum tamen & Egibardum ſummos in bello duces amiſit. Sunt qui eo quoque prælio cecidiſſe ſcribant Rolandum, Caroli ex ſore nepotem, poſt editam ingentem hoſtium cædem & ſtragem. Perieritne ſiti (ut ajunt) an vulnere, haud ſatis conſtat. Vaſcones vero tandem à Carolo ſuperati, defectionis ac perfidiæ meritas pœnas dedere. Movet bellum in Francos Taxillo Bajovariæ dux, Deſiderii gener, ſollicitatis Hunnis, quod quidem celeritate ſua prius pene Carolus confecit, quam inchoatum ſit: huic quoque pacem non negavit acceptis prius obſidibus. Dum hæc in Gallia gererentur, Conſtantine in Oriente Imperator elephantis morbo correptus, unde fortæ nata eſt illa de lepra magni Conſtantini vana opinio, ob ſimilitudinem nominis, moriens Leonem quartum Imperatorem reliquit, qui adeo gemmis delectatus eſt, ut direpto ſacrario ſanctæ Sophiæ coronam magni ponderis ac pretii ſibi conſtituerit: qua quidem ita frequenter utebatur, ut aut propter pondus, aut ob frigiditatem lapillorum ſubito morbo correptus ſit. Idem quoque accidiffe noſtra ætate Paulo ſecundo putaverim, qui adeo his muliebribus delinimentis delectatus eſt, conquiſitis undique magno pretio gemmis, & exhanſto pene Eccleſiæ Romanæ arario, ut quotieſcunque in publicum prodiret, Cybeles quædam Phrygia ac turrita non miſtrata videretur. Hinc ego ortam, tum ſudore præpinguis corporis, tum gemmarum pondere, apoplexiam illam puto, qua correptus ſubito morbo interiit. Leone itaque mortuo, Irene ejus uxor & filius Conſtantine ſextus imperium accipientes, concilio trecentorum & quinquaginta epiſcoporum in Nicena urbe

urbe secundo habito, instituere, ut qui sacras imagines delendas dicerent, perpetuo anathemate notarentur. Quam quidem constitutionem Constantinus adolescens, patris flagitia secutus, quorundam improborum suasu, non ita multo post & abrogavit, & matri omnino administrationem imperii abstulit. Repudiata deinde uxore, Theodoram ejus ancillam, cotona imperii augustiorem redditam, in suos complexus traduxit. Subornavit & duces suos, quos in Italia habebat contra finitimos: hos quidem unico nuncio sua autoritate Carolus in officio continuit, qui tum in Sclavos & Hunnos (quos Ungaros merito dicimus) copias moverat, quod horum incursionibus circa Danubium vexarentur omnia, quibus certe perdomitis in Franciam duxit, majorum suorum natale solum: unde Franci nomen sumpsere. Qua quidem in provincia magno negotio in potestatem suam redacta, biennio post Theophylacius & Stephanus episcopi insignes, Hadriani nomine synodum Francorum Germanorumque episcoporum habuere: in qua & synodus (quam septimam Græci appellabant) & hæresis Felicianæ de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus vero opera & autoritate Caroli à terrore bellico secutus, ad exornandam urbem sacrasque basilicas animum adjicit. Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit: & Altare Petri pallio exornavit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum Angelus beatum Petrum à vinculo liberaverat. Restituit item & stravit marmoribus Pauli Apostoli atrium, jam antea vetustate collapsum. Instituit item ut singulis diebus centum pauperes in atrio Lateranensi pascerentur, in quo etiam discumbentes pauperes picti cernebantur. Restituit præterea magnâ impensa aqueductus quosdam & vetustate & hostium maleficio collapsos: Alpheninum potissimum ductum jam antea ab Augusto via Claudia ex lacu Alphentino duobus ac viginti millibus passuum in sub-

jacca-

jacentem Transtiberinam regionem magis ad usum ortorum naumachiae thermarumve, quam ad porum, cum aqua illa insalubris haberetur. Sabatinum veto ex lacu Sabatino nomen ducens, quem quidem lacum alio nomine Angularem appellant, à tribus angulis quos præ se fert, via Aurelia in Vaticanum duxit, ut eo uterentur sacerdotes beati Petri, tum ad usum basilicæ, tum ad lavandos Christi pauperes, qui in Paschate eleemosynam accepturi lavabantur ad imitationem Apostolicæ doctrinæ & religionis. Molendi quoque usum ea aqua interdum præstabat, è Janiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacum Angularem etiam appellatum fuisse declarat emptio Polæ Rutiliæ, quæ fundum hac ratione in ripa lacus Sabatini vel Angularis emit, ut quicquid agri exhausto lacu deficcaretur, id fundo Polæ adjudicaretur, quaquaversum fundus tenderet. Restituit & Juliam, à duodecimo lapide via Latina in urbem ductam, quæ quidem (ut ait Frontinus) * repulæ ex agro Tusculano ductæ rivum intercipit. Ita vero Claudiam formam reparavit via sublacensi conceptam ad trigessimum octavum lapidem ex duobus fontibus amplissimis, ut ejus aquæ pars in baptisterium Salvatoris ad Lateranum derivaretur, restituit etiam Virginis formam ab octavo lapide via Collatina in urbem introductam. Testa quoque multarum basilicarum, ob vetustatem ruinam minantia, refarsit. Dum vero his operibus detineretur Hadrianus, adeo in immensum excrevit Tiberis, ut & portam Flammineam à fundamentis everterit, & pontem Antonini Pii, quem olim sublicium vocarunt, inter Janiculum & Aventinum, & multa urbis ædificia demolitus sit, secum & arbores & segetes & urbis ornamenta trahens. In tanta autem calamitate hac diligentia Hadrianus usus est, ut per vicos naviculas mitteret, unde cibaria, ob excreverentiam aquæ egredi domo nequeuntibus subministrarentur. Eos præterea qui tanta calamitate magis

gis ac magis vexati fuerant, & verbis & muneribus consolatus est. Turrez urbis & muros collapsos restituit, centum auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil prætermisit in vita Hadrianus, quod ad bonum, & ad optimum Pontificem pertineret. Nam & religionem Christianam, & libertatem civium suorum, & vitam pauperum, pupillorum, viduarum, acerrime tutatus est. Moritur autem Pontificatus sui anno tertio & vigesimo, mense decimo, die decimo septimo, sepeliturque magna cum laude in basilica Petri, sexto calendas Januarij.

LEO. III. PONTIF. XCVIII.

Leo tertius, patria Romanus, patre Azzupio, Pontifex creatur, ac merito quidem. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus disciplina ecclesiastica, ut dignus esset qui cæteris anteferreretur. Fuit præterea vir castus, integer, pudicus, facundus. Doctorum virorum ita amator, ut eos undiquaque ad se præmiis alliceret, eorumque consuetudine mirum in modum delectaretur. Præterea vero ægrotos visere, eosque ad patientiam adhortari, eleemosynas indigentibus præbere, desperatos consolari, errantes in viam rectam deducere, prædicationibus, admonitionibus, quibus plurimum ob eloquentiam & doctrinam valebat, ei peculiare fuit, homo certe ita mitis ingenii, ut omnes diligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, ad miserandum promptus, insignis pietate, fortissimus rerum ecclesiasticarum honorisque divini procurator & defensor. Creatur itaque (ut dixi) Pontifex uno omnium consensu in natalitiis Stephani proto-martyris, sequentiq; die, acclamantibus omnibus, præ favore, in sede Petri collocatur. Iisdem vero temporibus Constantini Imperatoris mater Irene, filii flagitia nequaquam ferens, impel-

lentibus quibusdam civibus, Constantiopolim revertitur, ac Constantinum captum oculis in carcerem conjicit: ubi & merito tanquam sacrilegus minimæque pietatis, quippe qui matrem relegaverat, vitam finivit. Interim veto cum Carolus multis rebellantibus undique lacefferetur, Pipinum filium in Ungaros misit: quos quidem gravibus præliis superatos, tandem ad deditiorem compulit. Adelphonus autem, Asturix & Gallatix rex, acceptis à Carolo auxiliariis copiis, superatisque Saracenis, Ulixbonam vicepit, qui vero præsidio Barchione erant, Carolo, audita Adelphonis victoria, se confestim dedunt. Superantur & Bavari, qui Foro-Julianos vexabant, ab Henrico Caroli præfecto. Interea vero Leo tertius dum supplicationes à beato Gregorio institutas Romæ agit cum populo & clero, Paschalis primicerii & Campuli presbyter faudibus apud eodem beati Sylvestri captus, ac Pontificali amictu privatus, multisque verberibus adeo cæsus, ut oculis & lingua captus putaretur, in monasterio sancti erasmi in vincula conjicitur: unde postea Albinii cubicularii industria custodes fallens in Vaticanum sese proripuit: ibique tandiu latuit, quoad Vinigisius Spoletinorum dux clanculum accersitus, eum incolumem Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere stipatum, ne aliqua hostium vi obrueretur. At seditiosi cum sævire in Leonem & Albinum non possent, eorum domos à fundamentis diruunt. Idem quoque (adeo audacis erant & temerarii) ad Carolum, qui tum bellum contra Saxones gerebat, quoque Leonem profectum intellexerant, ac usandi hominis causa pervenere. Verum Carolus, rejecta in aliud tempus disceptatione, Pontificem cum egregio comitatu Romam mittit, se eo brevi per venturum pollicitus, componendarum rerum Italicarum gratia, Leoni vero ad pontem Milvium honoris & gratulationis causa clerus ac populus Romanus obviam factus, virum sanctissimum in urbem introducunt. Carolus autem non

non diu immoratus per Maguntiacos in Belgis pos-
 tos, Noricumque montem in Forumjulii descendens
 Tarvisinos gravi supplicio afficit, quod Henricum
 præfectum occidissent. Creato vero in hujus demor-
 tui locum altero, Ravennam primo, mox Romam
 expectatus proficiscitur. Urbem ingredienti omnia
 certe, & merito quidem honoris genera adhibita sunt.
 Octavo autem die postea quam urbem ingressus fue-
 rat, in basilica Petri, astante populo & clero episcopo-
 rum omnium, qui eo ex tota Italia & Francia convenc-
 rat, sententias de vita & moribus Pontificis rogat, ve-
 rum ab omnibus una voce responsum est, sedem
 Apostolicam omnium Ecclesiarum caput à nemine
 (Laico præsertim) judicari debere. Omissa autem
 ob tam grave responsum à Carolo quaestione, Leo
 Pontifex, qui id iudicium maxime expetebat, sugge-
 stum conscendens, ac Evangelia in manibus retinens,
 iurejurando affirmavit se omnium rerum, quæ sibi
 objicerentur in fontem esse. Fuit is dies Idibus Decem-
 bris Salutis anno octingesimo. Dum hæc autem Ro-
 mæ agerentur, Pipinus mandato Patris Beneventa-
 nos, duce Grimoaldo, finitimos suos vexantes, aggres-
 sus, magnis cladibus ita perdomuit, ut ægre se mœ-
 nibus tuerentur: cui bello Vinigisium Spoletinum
 ducem præficiens, ad patrem revertitur imperii co-
 ronam brevi sumpturum. Nam pontifex Carolo op-
 time de Ecclesia Dei merito aliquam gratiam relatu-
 rus, cum videret Imperatores Constantinopolitanos
 ægre id nomen tueri, ac ob eam rem urbem & Ita-
 liam ipsam magnas calamitates passam, in basilica
 Petri post solennia sacra, populi Romani scito ac pre-
 cibus, ipsum Carolum magna voce imperatorem de-
 cernit, ac diademate donat, ter acclamante populo
 Romano: Carolo Augusto à Deo coronato, magno,
 & pacifico Imperatori, vita & victoria. Pontifex item
 hominem inuaxit unà cum Pipino filio, quem Italix
 regem solenni decreto pronunciavit. Accepta itaque
 im-

perii potestate Carolus, Campulum & Paschalem conjurationis reos capite plectendos censet. At Pontifex omni ex parte clemens, à Carolo rege tamen obtinuit, ut his vita condonaretur, in Franciamque tantummodo relegarentur. Post hoc vero fuere qui Carolo suaderent, ut omnes Longobardos Italia expelleret. Verum cum id nequaquam tutum videretur, quod multis Italix populis sanguine & affinitate conjuncti essent, censuere simul & Carolus & Leo, Longobardorum nomen ibi tantummodo remaneret, ubi ea gens præcipue sedem habuisset. Pipinus autem cum in Samnium rediisset, frustra que per aliquot menses Bedeventum oppugnasset, Theate se conferens, oppidum vi captum, incendit ac diripit. Inde Ortonam & Luceriam movens, eas civitates timore perculsas in deditionem statim accipit; ac Grimoaldum Beneventanum ducem Luceriæ capit: qui non ita multo post dolore animi periit. Interea vero Constantino-politana Imperatrix, missis in Italiam legatis, cum Carolo pacem & foedus iniit, imperiumque his terminis divisit, ut Irene ea Italix parte potiretur, quæ ad dexteram Neapoli incipiens, ad sinistram Siponto (quæ urbs nunc Manfredonia dicitur) infero superoque mari clauditur unà cum Sicilia. Reliqua vero Italix pars Carolo ipsi ex foedere obtigit, ea tamen loca semper excipio, quæ ditionis ecclesiasticæ habebantur. At Nicephortus patricius ægre ferens Irene mulieris imperium, cum eam dolo captam Lesbum in exilium misisset, foedus, jam antea initum, per legatos cum Carolo renovat, qui tum Saxones totiens deficientes migrare in Franciam cum uxoribus & liberis compulit, eos in itinere cum legionibus subsequens ne quid maleficii inter eundem committerent. At Leo cum seditionibus semper vexaretur, ab urbe discedens, Mantuam proficiscitur ad visendum Christi sanguinem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autem à Mantuanis perbenigne susceptus, approbato

bato Christi sanguine, ob frequentia miracula, a
 Carolum proficiscitur, ut hominem, veritatis cog-
 noscendæ cupidum, ejus rei certiolem faceret: simul-
 que etiam ut de componendis rebus Italicis invicem
 colloquerentur. Rediens deinde in Italiam, adju-
 vante Pipino rege, mandato patris, de conjuratis
 quibusdam & seditiosis non sine clementia supplicium
 sumpsit. Carolus autem jam senio gravis, cum in-
 tellexisset Pipinum, quem (ut diximus) Italiae re-
 gem præfecerat, Mediolani mortuum esse, Ludovicum
 cum filium minorem natu Aquitaniae regem & impe-
 rii successorem, Bernardum vero nepotem Italiae
 regem declarat, eique mandat, ut Lodovico rebus in
 omnibus obtemperet. Fines imperii hos esse voluit
 in Gallia Rhenum ac Ligerim, qui in Celtis orientem
 eos à Biturigibus dividit: in Germania vero Danu-
 bium & Savum fluvios: his autem provinciis Aquita-
 niam, Gualconiam, magnam partem Hispaniae
 Cisalpinam Galliam, Saxoniam, utramque Panno-
 niam, Istriam, Tiburinos addidit: maritima vero
 Dalmatiae imperio Constantinopolitano subiecta
 erant. Rebus autem ita compositis, dum Aquilgrani
 ni esset valetudinis causa propter aquas calidas, quae
 ibi scaturiunt, febre ac dolore laterum moritur, re-
 tatis suae anno secundo & septuagesimo, quinto cal-
 lendas Februarii: Salutis vero anno octingesimo ac
 quintodecimo. Ejus autem corpus nullo non gene-
 re honoris adhibito, in templo beatæ Virginis, quod
 ipse magnis sumptibus Aquilgrani extruxerat sepeli-
 tur, hoc addito Epigrammate: MAGNI CARO-
 LI REGIS CHRISTIANISSIMI ROMA-
 NORUMQUE IMPERATORIS CORPUS HOC
 SEPULCHRO CONDITUM IACTAT. Fuit au-
 tem Carolus, si ejus res gestas, tum domi tum foris,
 inspicias, tantæ amplitudinis & integritatis Impera-
 tor, ut postea neminem superiorem, nedum parem
 habuerit, adeo autem (cum ei per otium liceret) studiis

arum dele: et statutus est, ut primus (suadente tamen
 no) gymnasium Parisiense instituerit. Tres au-
 mentas argenteas habuit, quarum unam (in qua
 Constantiнопolitana insculpta erat) basilicæ
 Petri, aliam (ubi imago urbis Romæ cerneba-
 ecclesiæ Ravennati dono dedit. Tertiam filius
 quit, ubi imærat orbis terrarum descriptio. Sunt
 qui scribitur, hanc auream fuisse. At vero Leo
 rex, restituitur sancti Pauli templo, quod terræ
 conciderat, ædificatoque à fundamentis apud
 tum Petrum amplissimo hospitali, quod Græci
 odochion vocant, nec non institutis trium die-
 supplicationibus ante diem Ascensionis, quibus
 na die ab Ecclesiâ Dei genitricis ad præsepe ad ba-
 am Constantinianam, secunda ab Ecclesiâ beatæ
 anz martyris ad sanctum Paulum, tertia à sancta
 ace in Hierusalalem ad Laurentium extra muros ibi
 moritur primo ac vigesimo pontificatus sui anno,
 etiam Cometes apparuit (ut nonnulli putant)
 tæ calamitatis indicium. Sepelitur autem in ba-
 ca Petri pridie idus Iunii, ejus in morte sedes tum
 at diebus decem.

STEPHANUS III. PONT. XCIX.

Stephanus quartus, patria Romanus, patre Iulio,
 pontificatus sui mensè tertio ad Ludovicum Impe-
 torem in Gallias proficiscitur: quam ob rem autem
 fecerit, haud satis constat. Sunt tamen qui con-
 stant, id ab eo factum ad vitandam seditionem &
 aliquam Campulanzæ conjurationis, quæ jam inva-
 scibat inortuo Leone. In Aurelianis tunc erat
 Ludovicus Imperator cognomento Pius: qui ubi in-
 tellexit Pontificem adventare, statim ei honoratissi-
 mum quemque obviam misit: maxime vero Theodul-
 hum Aurellianorum episcopum, cum clero & magna
 popu-

populi parte. Ipse vero ad primum lapidem prodiens cum hominem vidisset, ex equo descendit: atque cum, data acceptaque salute, cum maxima veneratione in urbem introducit, præcedente chero, ac sæpe carmen repente, Te Deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tantæ doctrinæ & integritatis, ut facile apud omnes sanctitatis nomen nancisceretur: quippe qui sub duobus sanctissimis viris Hadriano & Leone educatus, rationem bene ac beate vivendi didicerat. In urbem introductus, sustentante cum Imperatore propter impetum multitudinis, studio vivendi concurrentes, in regiam divertit, ubi & sæpe cum Imperatore de componendis Italiæ rebus collocutus est: & ita se mutuo conviviis exceperere, ut raro alter sine altero convivaretur. Retinisset hominem apud se diutius Imperator, nisi tum gravibus implicitis bellis sese objicere hosti necesse fuisset. Nam & Vascones ab imperio defecerant, quos brevi in potestatem suam redegit. Britones res novas molientes, armis in officio continuit, & conventu Aquilgrani habito, legatis Saracenorum Cæsaream Augustani incolentium pacem concessit. Abiturus itaque Stephanus ad imitationem Salvatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Ludovico impetravit, ut exulibus omnibus & captivis, quos sceleris convictos in Leonem admissi Carolus multaverat, redire ad urbem Romam liceret. Secum quoque detulit crucem magni ponderis magnæque æstimationis, quam Ludovicus sua impensa beato Petro dicaverat. At vero sanctissimus Pontifex ad urbem rediens, septimo pontificatus sui mense vita functus, in basilica Petri sepelitur. Sedes autem ejus mortis dies XL. tum vacat.

PASCHALIS I. PONTIF. C.

PAschalis, patria Romanus, patre Benoso, nulla interposita Imperatoris autoritate Pontifex creatur, hanc ob rem ubi pontificatum iniit, statim legatos ad Ludovicum misit, qui ejus rei culpam omnem in clerum & populum rejicerent; quod ab his vi coactus esset pontificium munus obire. Accepta hac satisfactio- ne Ludovicus, respondit populo & clero majorum instituta & pacta servanda esse, caverent ne deinceps majestatem læderent. In conventu autem apud Aquisgranum habito, Lotharium filium majorem natu imperii socium sibi deligens, Pipinam secundum à Lothario Aquitanix, Ludovicum tertium, Bavarix reges appellavit. At vero cum Bernardus Italix rex instigantibus quibusdam episcopis & seditiosis civibus ab imperio defecisset, coegissetque civitates quasdam & populos in sua verbajurare, Ludovicum in se concitavit, qui præfectos quosdam copiarum cum satis valida manu in Italiam misit. Horum vero impetus retardare conatus Bernardus in Alpibus superatur. Seditiois autores statim capti necantur. Ipse vero Bernardus quamvis supplex veniam peteret, Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Episcopi autem tanti mali autores, synodali decreto in monasteria quædam relegantur. Sedato itaque Italico tumultu verius quam bello, in Saxones, qui ab imperio defecerant, copias movet, eorumque tyrannum Viromarchum, regnum affectantem, & secum congregandi ausum, superat atque interficit. Deinceps vero Lotharium filium regem Italix declaratum ad Pontificem misit, à quo in basilica Petri inungitur, & Augustus appellatur. Interea vero tumultuante Italia, ad res novas spectante, cum Lotharius tantis motibus nequaquam separem cerneret, majores exercitus paraturus

ad patrem se contulit. Hanc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in Lateranensi palatio per seditionem confossis oculis necantur. Fuere qui tantum crimen in Paschalem rejicerent: qui quidem in synodo triginta episcoporum habita, & conjecturis, & rationibus, & juramento à tanto se crimine liberavit. Accepit hanc satisfactionem Ludovicus, & ut Bibliothecarius ait, cum Paschali rescriberet, ne deinceps seditio ex re incerta oriretur, civitates Hetrurix imperio subjectas literis declaravit: Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam à patre Carolo restitutam & auctam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam, & Urbem veterem: cætera vero Ecclesix Romanæ ascribebat. Addidit & Tudertum in Umbria & ultra Apenninum Flammineam, ac Ravennæ urbis hexarchatum. Idem quoque Bibliothecarius scribit, Ludovicum liberam eligendorum episcoporum potestatem Paschali dedisse, cum antea ea quoque in re Imperatores consulerentur: quam potestatem ab Hadriano pontifice Carolo concessam idem autor refert. Paschalis itaque, quem Stephanus obejus virtutem & doctrinam, dum viveret monasterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat; pontificatum iniens, & corpora Sanctorum minus religiose jacentia in urbem, cum maxima veneratione, introducta, honestiore loco recondidit. Et captivos, persoluto creditoribus pretio, è vinculis liberavit. Idem quoque Praxedis beatissimæ Christi martyris templum à fundamentis extruxit, non longe à veteri, quod jam ob vetustatem & incuriam sacerdotum ruinam minabatur: quo quidem in templo à se dedicato & persæpe celebravit, & multorum corpora Sanctorum collocavit, jam ante in cœmiteriis passim & sine veneratione jacentia. Extat & in eadem basilica oratorium beatæ Hæneti dedicatum, quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit. Idem quoque beatæ Caciliæ templum extruxit, quod cæcumen in apside notatum nunc etiam

etiam indicat, eo quoque loci & ipsius Virginis & ejus sponsi Valeriani, Tiburtii, Maximi martyrum, Urbani, Lucii, Pontificum corpora collocavit, multis additis muneribus & ornamentis ex auro, argento & quovis genere marmorum. Restituit præterea beatæ genitricis templum ad Præsepe vetustate quassum, ejusque apſida in meliorem formam redegit. Qui non ita multo post nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exemplo prætermisso, septimo pontificatus sui anno, mense tertio, die decimosextimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes dies quatuor.

EUGENIUS II. PONTIF. CI.

Eugenius secundus, patria Romanus, patre Bocundo, tantæ religionis, sanctitatis, doctrinæ, humanitatis & eloquentiæ fuit, ut omnium consensu Pontifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiam veniens magistratum delegit, qui populo Romano jus diceret. Romani enim, imperante Carolo ac filiis, libertate aliqua post longam & gravem servitutem usi sunt. Interim vero Ludovicus cum quadraginta diebus ferro ac flamma Britanniam vastasset, acceptis obsidibus Rhotomagum petit, ubi Michaelis Constantinopolitani imperatoris oratores audit, eum consulentes, quid de sacris imaginibus faciendum censeret, abolendæne, an restituendæ viderentur. Hos autem ad Pontificem rejecit, cujus maxime intereat ea de re decernere. Bulgaros deinde Pannonias invadentes primo quidem repulit: verum cum Haydo Aquitanæ præfectus rebellasset, Abderamanni, Sacenorum regis, auxiliis fretus, omittere tantum bellum necesse fuit, hanc ob rem Bulgari per medias Pannonias in Dalmatiam infesto agmine pemetrarunt. Sed antequam Ludovicus in Haydonem movisset, ma-

gnam Hispaniæ partem deficientibus populis jam occupaverat, dimissa circumquaque classe, quæ maritimas civitates vexaret. Solus autem Bernardus, Barchinonensium Comes, terra inarique vexatus, in Imperatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis & præstantia animi insignis, spreto tebus omnibus humanis, vel potius fortunæ bonis, ad munificentiam & liberalitatem versus, adeo rem frumentariam curavit, ut nullibi vilius quam Romæ annona venderetur. Præterea vero pauperum, pupillorum, viduarum causas & vitam ita tutatus est, ut ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autem genere vivendi, & ante pontificatum usus est, & dum beatæ Sabinæ in Aventino presbyter esset, quam Pontifex in meliorem postea cultum restituit, & dum basilicæ Lateranensis archipresbyter esset, quo ex loco deinceps tantæ integritatis & modestiæ, ad pontificatum omnium suffragiis traductus est. Hujus præterea opera & precibus captivi omnes & exules ex Gallia tandem ad urbem rediere, quos bonis paternis & fortunis omnibus spoliatos, suis facultatibus sustentavit, & in vita retinuit. Per eum quoque non stetit, quominus Sico, dux Beneventanus, Neapolitanos obsidione solveret, quos tum vehementer premebat: unde beati Januarii corpus Beneventum transtulit, & in majori basilica cum Desiderio & Festo honorifice collocavit. Siconem namque movere in Saracenos pontifex adhortabatur, qui Panhormum in Sicilia jam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu annis quatuor vixisset, moritur Pontifex optimus, colla-chrimantibus omnibus, & suam vicem potius quam mortem sanctissimi viri dolentibus, cum mors ei ad felicitatem via optatissima esset, sepelitur autem in Basilica Petri Apostolorum principis.

VALENTINUS I. PONT. CII.

Valentinus, patria Romanus, patre Leontio, tantæ virtutis & sanctitatis fuit, ut nondum presbyter, sed diaconus summum pontificatus gradum meruerit: nec mirum, quippe cum apud Paschalem & Eugenium viros sanctissimos & doctrinam & rationem bene ac sancte vivendi à teneris annis usque ad maturam ætatem didicerit; non ludis, non jocos, aut voluptatibus intentus, ut plerique omnes adolescentes facere consueverunt, sed doctrinam & beate vivendi normam ex lectione veterum, & exemplo sanctorum Pontificum sumens. Fuit præterea in homine tanta ingenii dexteritas, tanta eloquentia, ut facile quod vellet suaderet & dissuaderet: nil nisi sanum, & quod doctrinam saperet, ac modestiam proponens. Postremo autem pietate, clementia, liberalitate, tum in vita privata, tum in Pontificatu, nulli majorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu Pontifex creatus, meritis hominum qui tum erant id fortasse exigentibus, quadragesimo Pontificatus sui die moritur, ac in basilica Petri sepelitur, conquerentibus omnibus, cum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labefactari Romana libertas & Christiana religio vix poterat. Vacante autem sede, Sicardus dux Beneventanus, qui patre mortuo tyrannicam vitam ducebat, Deus dedit montis Cassini Abbatem, à quo pecunias expetebat, in carcerem conjecit, quo in loco non sine opinione sanctitatis mortuus est.

GREGORIUS IV. PONTIF. CIII.

Gregorius quartus, patria Romanus, patre Johanne, tituli sancti Marci presbyter, eo tempore ponti-

tificatum iniiit, quo & Saraceni Asiam occupantes, ad sancta Palæstinæ loca Christianis aditum interclusere, & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insulæ magnam partem vastaverunt, occupato (ut dixi) Panhormo: Nec prohibere Veneti potuerunt quominus id facerent, eò classe rogatu Michaelis Imperatoris Constantinopolitani contendentes. Major enim erat Maurorum classis, majores etiam navales copix. Crescebat tum res Veneta quæ originem à Venetis omnibus habuerat, eo maxime tempore, quo Hunni, Attila rege, Aquileiam, Concordiam, Altinum, aliasque Venetiæ provinciæ urbes ceperunt ac diruerunt, à sævitie barbarorum solis æstuariis & paludibus se ipsos tuentes. Dux Venetorum Justinianus Patricius tum erat, cujus nomen ideo commemorare libuit, quod suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est: ubi nunc in maxima veneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore urbis loco, multisque donariis in ipso sacello reconditis. Hinc primum Veneti Marci imaginem urbis patroni in vexillis retulere. At vero Gregorius cum intelligeret à Venetis Barbaros pelli ex insula non posse, legatos ad Ludovicum & Lotharium misit, qui eos rogarent, ut primo quoque tempore Siculis auxilium ferrent. Tergiversabantur hi, cum dicerent, id bellum ad Michaelem Imperatorem Constantinopolitanum pertinere, se tamen paratos esse communi impensa communibusque copiis rem ipsam gerere. Interea vero cum legati ea de re ultro citroque mitterentur, Bonifacius Corsicæ Comes cum fratre Bertario, & auxiliis quorundam populorum Hetruriæ, classe in Africam delati, inter Uticam & Carthaginem, quater cum hostibus congressus, tantam hominum stragem edidit, ut coacti sint Mauri, ut olim à Scipione vexati, suos ex Sicilia revocare, qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac igitur ratione Sicilia à Barbarorum manibus liberata

berata est. Rediit itaque ex Africa in Corsicam Bonifacius cum classe victrici ingenti præa onusta. Sunt qui scribant, dum omnia ubique in Italia pacata essent, Lotharium ægre ferentem quod Ludovicus Carolum natu minimum, cui postea Calvo cognomentum fuit, rebus in omnibus sibi præferret, patri vincula indidisse, nec ita multò post eum liberum dimisisse: eaque opportunitate Barbaros illectos ex Africa cum ingenti classe in Italiam delatos, Centumcellis applicuisse, urbemque (quæ nunc civitas vetus appellatur) ut quidam volunt, delesse. Atque inde Romam moventes, urbem ipsam cepisse, quod quidem vero dissonum est. De Centumcellis non negaverim. Barbaros vero urbem oppugnare adortos constat: sed Guidone Cisalpinæ Marchione eam acriter defendente, incensis suburbiis ac basilicis Petri & Pauli, via Latina, in saltum Cassinatem moventes, ubi sancti Germani oppidum, & monasterium beati Benedicti in monte positum evertissent, juxta Lirim fluvium ad mare descendentes classe ab Hostia eo avecta, Tarentum & Siciliam invasere: atque (ut dixi) Bonifacii virtute in patriam à civibus bello oppressis revocati sunt. Crediderim ergo, tum Bartholomæi Apostoli corpus ex Lipari Sicilia Beneventum translatum fuisse à Sicardo Beneventanorum principe, qui tanto bello interfuit, ne sanctissimi Apostoli corpus in hostium christiani nominis manus deveniret. Ad Gregorium redeo, qui tantæ modestiæ fuit, ut electus à clero populoque Romano, non prius Pontificium munus obire voluit, quam à legatis Ludovici Imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Ludovicus non superbia motus, sed ne jura imperii amitteret, qui natura clemens & humanissimus sit habitus: quique jura Ecclesiæ & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne Christi servi ulli servituti humanæ subjecti essent: & ut unaquæque Ecclesia suos pro-

Ventus haberet, unde sacerdotes viverent, ne ob inopiam rerum cultum divinum desererent: neve ob necessitatem quæstui sese dederent. Idem præterea octingentesimo ac trigésimo Dominicæ incarnationis anno, synodum multorum episcoporum habuit, excoGITATAM ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiasticæ dignitatis: in qua quidem constitutum est, ne episcopi & clerici cujusvis gradus pretiosas & exquisitas vestes, utpote sericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent: neve in digitis gemmas, nisi dum præfules sacrificant, in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt; & magnæ incontinentiæ ac vanitatis signa manifestissima. Utinam nostris temporibus Ludovice viveres! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua censura, adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasticus ordo, coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod leve fortasse videretur, sed equos & jumenta, præcedente, dum incedunt, magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequente, non in asinis, ut Christus nostri dogmatis autor, & bene vivendi unicum in terris exemplar, sed in equis præferocibus & phaleratis, ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis vasis & egregia eorum suppellectile, deque cibariis non attinet dicere, cum & Siculæ dapes, & Attalica ornamenta, & vasa Corinthia, si hæc inspicias nullius pretii dici possint. Quid vero ex hac intemperantia nascatur dicere prætermittam, ne os (ut ipsi ajunt) in cælum ponam. Ad Ludovicum redeo, qui his artibus & humanis & divinis rebus consulens, imperii sui anno trigésimo sexto moritur, sepeliturque meritis in basilica beati Arnulphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius Pontifex, nobilitate insignis, sanctitate clarus, doctrina & eloquentia præcipuus, diligentia ac sollicitudine, tum in rebus divinis, tum in humanis ad-

miratione dignus. Nam & populi sui commoda mirum in modum curavit, divites in officio continendo, pauperes pascendo, desperatos solando, errantes sanis admonitionibus in viam rectam deducendo, Ecclesias quoque multas, vetustate collapsas, restituit. Electos in sortem Domini doctrina & exemplo, quoad vixit in officio continuit. Transtulit idem sanctissimus Pontifex beati Gregorii corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis, quo in loco multi temporibus illis, religionis aut voti excubare consueverant. Ferunt & ab eodem corpora Sebastiani & Tiburtii à cœmiteriis, in quibus ante jacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant, rogatu Ludovici Gregorium Sanctorum omnium celebritatem calendis Novembris instituisse, eamque rem magnopere à Rabano monacho Theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus vir doctus, ut illa maxime tempestate satis valebat. Commentatus est idem Rabanus & librum Paralipomenon, & Machabæos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum. Moritur autem Gregorius pontificatus sui anno *XVI.* sepeliturque in basilica Petri, ac sedes ejus in morte diebus *XV* vacat.

SERGIUS II. PONTIF. CIV.

Sergius secundus, patria Romanus, patre Sergio è regione quarta, eo tempore pontificatum iniit, quo Michael Imperator Constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem Os Porci appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomeni Setgii nomen sumpsisse, eamque consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo omisso,

majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Utcunque est, constat Sergium ex illustri familia ortum, nequaquam à majoribus suis degenerasse, adjuvantibus ejus præclarum ingenium, Leone tertio, Stephano quarto, Eugenio secundo, & Gregorio quarto: sub quorum moribus & doctrina ita vixit, ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificium munus obiret. Exarserat tum inter Ludovici filios tantum odii propter imperii divisionem, ut in Antisiodorensi agro apud Frontanicum acerrime à Ludovico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit, quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem victus Aquisgranum confugit, atque inde quoque deturbatus, instantibus hostibus, Viennam cum conjugè & liberis se contulit. Insecuti & eò cum exercitu fratres, ad quos quidem placandos non solum multi regni ipsius proceres, sed ex Italia quidam jussu Sergii profecti sunt, inter quos Gregorius archiepiscopus Ravennas primus est habitus: qui cum secundo prælio apud Lotharium componendæ rei causa esset, ac fortuna ad Lodovicum & Carolum inclinasset, totum comitatum in prælio amittens (eò enim cum trecentis equitibus venerat) vix solus è tanta strage fuga prolapsus est. At vero hi communem totius regni calamitatem & interitum miserati, fœdera pacis in hunc modum ineunt, ut pars illa Occidentalis regni, quæ à Britannico Oceano usque ad Mosam flumen pertinet, Carolo obtemperaret, in eaque etiam Francorum nomen maneret, utque Ludovico Germania contingeret usque ad Rheni fluentia, & trans Rhenum quicquid genitor possedisset. Lotharius autem cum imperii titulo urbem Romam obtineret, cum Italia & ea parte Galliarum, quæ olim Narbonensis, nunc Romana provincia vocatur: huic autem addidere eam quoque partem, quæ inter Scaldem & Rhodanum fluvios Lotharingiarum nomen accepit à Lothario, ut arbitror. Rebus autem ita compositis,

Lotha-

Lotharius Ludovicum filium, quem regni socium asciverat, in Italiam cum ingenti exercitu mittit: huic socios addidit Drogonem Metensem episcopum, atque alios viros Ecclesiasticos, prudentia & auctoritate dignos, quorum consiliis uteretur. Hic autem adolescens nimia felicitate elatus, quacunquē iter facit cædibus omnia & rapinis vastat, incendit & diruit. Verum cum urbi appropinquasset, eique obviam honoris causa Romani cives prodissent, deposita ferocitate illa Gallica mitior esse cœpit, quod ei præter sententiam ingredi urbem pacato agmine liceret. Prodeunt & obviam ad primum lapidem sacerdotes cum crucibus, & hoc cantu: Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis. Atque cum usque ad gradus sancti Petri comitantur, ibi Pontificem offendens mutuo osculo, mutuaque salute data & accepta, ad argenteas portas simul pervenere clausas quidem. Tum Pontifex, si pacato magis quam hostili animo ad nos venisti, sique ad reipubl. Christianæ utilitatem magis respicis quam ad voluptatem sæviendi prædandive, meo jussu ingredi: sin aliter animatus es, fores ne tetigeris: nam supra caput enses habes scelerum omnium ultorem. Cum autem bono animo esse Pontificem jussisset, statim ejus jussu fores patuere. Ingressi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudine tum præcedente tum sequente, cum ad Altare beati Petri pervenissent, procidentes simul omnipotenti Deo & Apostolorum principi gratias egerunt, quod sine ullo maleficio res ex sententia acta esset Pentecostes octava. Verum cum postea à multitudine militum suburbis vastarentur, parumque abesset quin urbem prædandi causa irrumperent, octavo, ex quo venerat, die, videntibus omnibus qui aderant. Ludovicum regem oleo sancto inungit, corona donat, Italiæ regem decernit. Ad quem Siginolphus dux Beneventanus salutandi hominis causa statim venit, qua quidem multitudine:

& arbores truncatæ, & pecora distracta, & segetes (ut fit) in pabulum equorum succisæ sunt. His itaque Pontifex quicquid petiere, honestum præsertim facile concessit, quo citius ab urbe discederent. Unde Romani tyrannicæ immanitatis metu liberati, sanctissimum Pontificem verum Christi vicarium & unicum patriæ parentem prædicabant. Qui quidem ad ornanda templa conversus, basilicam sanctorum Sylvestri & Marini vetustate collapsam restituit, in eaque una cum ipsis confessoribus Fabiani, Stephani, Sotherii, Asterii, Cyriaci, Mauri, Smaragdi, Anastasii, Innocentii, Quirini, Leonis Arthemii, Theodori, Nicandri corpora collocavit. Struxit & à fundamentis ad ipsius basilicæ latus in honorem Petri ac Pauli monasterium, ubi continuo res divina agebatur. Demum vero sanctissimus Pontifex re Ecclesiastica bene ac integre gubernata, tertio Pontificatus sui anno moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacatum ejus in morte Romana sedes mensibus duobus, diebus XV.

LEO IV. PONTIF. CV.

LEO quartus, patria Romanus, patre Rhadulpho, Anno Incarnationis octingentesimo quadragesimo octavo Pontifex omnium consensu decernitur, ac merito quidem. Vir enim fuit in omni vita privata, etiam religione, innocentia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, doctrina ecclesiastica præcipue insignis. Tantæ præterea prudentiæ & virtutis fuit, ut Evangelii sententia, serpentis astutiam, ubi oportebat, & columbæ simplicitatem imitaretur. Tam constanti autem fama impulsus Sergius secundus Romanus Pontifex hominem totius virtutis exemplar, ex subdiacono presbyterum creat, eundemque titulo sanctorum quatuor coronatorum præfuit.

ficat. Unde postea mortuo Sergio ad Lateranensem basilicam ductus, ac in sede Petri collocatus, ut verus & dignus Pontifex ab omnibus salatur. Exosculationi sunt etiam ejus pedes, qui prope aderant morem antiquum servantes. Sunt qui arbitrantur hujus sanctissimi viri orationibus Deum permotum, Saracenorum rabienti naufragio, dum onusti præda domum redeunt compescuisse. Nam superato apud Tarentum navali prælio Theodotio Michaelis Imperatoris duce, Italiam nemine obstante longe ac late populati: captaque Ancona ac direpta, vexatoque item Dalmatico sinu, dum læti domum redeunt, volente Deo, procellis fluctuum obruuntur. Liberatus Saracenorum metu Leo, & sedilia in vestibulo atrii Lateranensis posita ex marmore construxit, & Solarium, à Leone tertio inchoatum perfecit. Instituit item pius antistes, ut quotannis à cuncto clero in basilica Pauli ipsius Apostoli natali die, hora vespertina, celebraretur. Mandavit præterea ne laicus quispiam presbyterium ingrederetur, dum sacra fierent. Habitæ etiam suo jussu iisdem ferme diebus supplicationes ad avertendam iram Dei, quam frequentes terræ-motus præ se ferebant. Crucem quoque quam Carolus Romanorum Imperator Constantinianæ basilicæ donaverat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornavit. Hunc autem tantæ sanctitatis fuisse constat, ut & basiliscum serpentem (quem Latini regulum appellare possunt) suis orationibus è fornice sanctæ Lucie virginis in Orphea expulsetit, cujus halitu & veneno multi mortalium perierant: & incendium illud signo crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum vagatum divi Petri basilicæ appropinquabat. Hoc autem factum est octava die ab assumptione beatæ Dei Genitricis, qui dies postea ut festus celebratus est non longe à basilica Laurentii martyris extra mœnia. Eo namque locopius Virginis templum exabat, cui munificentissimus.

tissimus Pontifex multa dona ex argento aurove obtulit. Præterea vero opus musivum basilicæ sancti Martini & Sylvestri in monibus, incrustationemque parietum à Sergio inchoatum ipse perfecit, ut epigramma indicat, quod solum superest: nam pictura jam pridem corruit, vel incuria hominum, vel vetustate & situ. Suo quoque jussu crux illa quæ ante Pontificem à subdiacono fertur ex auro facta, gemmis ornatur, nullum genus ornamenti relinquens, quod ad dignitatem nostri pertineret. Restituit quoque urbis mœnia, & portas vetustate collapsas. Ad hæc vero XV turres propugnacula urbis à fundamentis erexit: harum duas permaxime necessarias, hinc dextra, hinc sinistra Viberis amnis posuit infra Janiculum & Aventinum, ne subvehi naves hostium ad diripiendam urbem possent. Idem quoque sua diligentia corpora Sanctorum quatuor coronatorum invenit, eorumque templum in splendidiorem formam instauravit. Sanctos ipsos sub Alcaxi collocavit, Sempronianum, Claudium, Nicostratum, Castorium. His addidit & corpora Severi, Severiani Carpophori, Victorini, Marii Felicissimi, Agapeti, Hippolyti, Aquilæ, Prisci, Aquini, Narcissi, Marcellini, Felicis, Apollinis, Benedicti, Venantii, Diogenis, Liberalis, Festi, Marcelli; Addidit & caput sancti Proti, Cæcilie, Alexandri, Sixti, Sebastiani, Præxedis. At vero dum his rebus, ut sanctissimum virum decebat, quam diligentissime vacaret, nunciareturque Saracenos cum magna classe diripendæ urbis causa adventare, & Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulo post ipsi urbi auxilio futuros, ipse statim cum quanta potuit manu Hostiam proficiscitur: eoque omnes auxiliares copias convocat, cum hostibus dimicaturus, si copiam pugnandi fecissent. Suos autem sanctissimus Pontifex ad communionem primo adhortatus, ubi id obsequenissime fecissent, orationem ad Deum his verbis habuit: Deus, cujus dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne

merge-

mergeretur erexit, & coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo Pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos Ecclesiæ tuæ sanctæ dimicanti omnipotenti dextra tua corroborentur & convalescant: ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi copiam fecit, qui ita alacriter pugnam iniere, ac si victoriam certam sibi propositam viderent, tandem vero post longum & acre certamen hostes superantur fuganturque: multi in ipso prælio, utpote navali, periere: plerique tamen vivi capti, & Romam perducti sunt. Placuit etiam civibus Romanis quosdam ad terrorem non longe à portu Romano farca suspendere, adversante tamen Leone ob mansuetudinem & clementiam, qua potissimum insignis habebatur: sed ire obviam multitudini in tanto præsertim furore non licuit. Eorum vero opera, qui vivi Romam perducti sunt, usus est Leo in restituendis Ecclesiis, quas ipsi Agareni quondam diruerant & incenderant, in extruendis mœnibus, quibus Vaticanum cinxit, Leoniamque urbem de suo nomine appellavit. Idque potissimum effecit, ne deinceps hostibus liceret Ecclesiam beati Petri una vel levi incurfione spoliare & incendere, ut ante consueverant. Non carere suis precationibus portæ. In ea enim quæ ad sanctum Peregrinum ducit, hæc erant in marmore cæsa: Deus, qui Apostolo tuo Petro collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi pontificium munus tradidisti, concede ut intercessionis ejus auxilio à malis navibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter te adjuvante fundavimus fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos ac multiplices haberet triumphos. In secunda vero porta, quæ apud Hadriani molem ad præta ducit, hæc verba inerant:

Deus,

Deus, qui ab ipso hujus mundi principio hanc sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire & confirmare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emenda, & urbem hanc quam tuo sancto nomini per Apostolorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam permanere concede. Tertia autem precatio erat in frontispicio portæ, qua ibatur ad scholam Saxonum, hæc verbis; Præsta quæsumus Omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, & urbs quam ego famulus tuus Leo quartus Episcopus Romanus, te auxiliante, meo nomine Leoninam vocavi, novoque opere dedicavi, ut securam atque illæsa permaneat, apud clementiam tuam jugiter exoramus. Hanc autem urbem primo pontificatus sui anno inchoatam, demum sexto absolvit: eamque Corsis, quos Saraceni ex insula depulerant, incolendam dedit, assignatis viritim agris unde viverent. Sed miror in portis ipsis aliam nunc inscriptionem legi versibus hexametris ineptis quidem, quos certe Leonis nullo modo esse arbitror, licet sub ejus nomine ferantur. Ex manubiis vero Saracenorum dona quædam, tum ex auro, tum ex argento basilicis Romanis obtulit. Sunt qui scribant ejus mandato etiam basilicam sanctæ Mariæ, in via nova, ædificatam fuisse, & turrim in Vaticano apud sanctum Petrum quam adhuc cernimus. Fores præterea sancti Petri ab Agarenis direptas, ex argento restituit. Synodum VII & XL episcoporum habuit, in qua ex decretis majorum suorum Anastasium presbyterum Cardinalem sancti Marcelli multis criminibus convictum damnat, & ab ecclesia rejicit, eo maxime quod parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deseruerit. Colonias præterea ex Sardinia Corsicaque, quæ pennis Saracenis jam respirare cœperant, Hostiam, cultoribus

propter insalubritatem aetis & frequentes direptiones vacuam, duxit. Lothario postremo egregie satisfecit, qui delatione quorundam impulsus Romam venerat, quod intellexerat Leonem transferendi imperium ad Constantinopolitanos consilia iniisse. De delatoribus in mendacio deprehensis (ut par erat) supplicium sumitur, atque amicitia inter utrumque integratur. Sunt qui scribant, Johannem Scotum hujus temporibus fuisse, virum in rebus divinis doctissimum, qui in Franciam veniens, regis Ludovici jussu Hierarchiam beati Dionysii à Græco in Latinum transtulit, nec ita multo post (ut ajunt) à discipulis stylo confossus periit. Tanti sceleris causa nusquam traditur. Ferunt item Alidulphum Angliæ regem ob religionem insulam vectigalem Ecclesiæ Romanæ fecisse, singulis nummis argenteis in singulas domos quotannis collatis. Moritur autem Leo vir sanctissimus, & optime de Ecclesia Dei, deque urbe Roma ac nomine Christiano meritis, consilio, auctoritate, diligentia, doctrina, magnificentia præclarorum operum, anno Pontificatus sui octavo, mense III. die sexto XVI Calendas Augusti, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus XV.

JOHANNES. VIII. PONTIF. CVI.

Johannes Anglicus, ex Maguntiaco oriundus, multis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus est. Mentitus enim sexum, cum fœmina esset, adolescens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiscitur: ibique præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, ut Romam veniens, paucos admodum etiam in sacris literis pares haberet, nedum superiores. Legendo autem & disputando docte & acute tantum benevolentia & auctoritatis sibi comparavit, ut mortuo Leone, in ejus locum (ut Martinus ait) omni-

omnium consensu Pontifex crearetur. Verum postea à seruo compressa. cum aliquandiu occulte ventrem tulisset, tandem dum ad Lateranensem basilicam proficisceretur, inter theatrum (quod Colosseum vocant à Neronis Colosso,) & sanctum Clementem, doloribus circumventa peperit: eoque loci mortua, Pontificatus sui anno secundo, mense uno, diebus quatuor, sine ullo honore sepelitur. Sunt qui hæc duo scribant, Pontificem ipsum, quando ad Lateranensem basilicam proficiscitur, detestandi facinoris causa, & viam illam consulto declinare, & ejusdem vitandi erroris causa, dum primo in sede Petri collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo diacono attrectari. De primo non abnuerim, de secundo ita sentio, sedem illam ad id paratam esse, ut qui in tanto magistratu constituitur, sciat se non Deum, sed hominem esse: & necessitatibus naturæ, utpote egerendi subiectum esse, unde merito Stercoraria sedes vocatur. Hæc quæ dixi vulgo feruntur, incertis tamen & obscuris autoribus: quæ ideo ponere breviter & nude institui, ne obstinate nimium & pertinaciter omis- sisse videar, quod fere omnes affirmant: erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quanquam appareat, ea, quæ dixi, ex his esse, quæ fieri posse creduntur. Sunt qui dicant hujus temporibus beati Vincentii corpus è Valentia citerioris Hispaniæ civitate à quodam monacho in pagum Albiensem ulterioris Galliæ deportatum. Dicunt præterea Lotharium jam grandem narum, sumpto manachorum habitu filium Ludovicum Imperatorem reliquisse, qui statim in Germaniam provinciam rediens, omnes ad arma spectantes sua præsentia in officio continuit.

BENEDICTUS III. PONTIF. CVII.

Benedictus tertius, patria Romanus, patre Petro, merito Benedictus appellatus est, ob sanctitatem
vitæ

vitz & rerum divinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans, cum ab eo subdiocanatus gradum accepisset, ita deinceps vixit, ut, mortuo Leone, unus Benedictus tanti Pontificis dignus successor haberetur. Ad hunc itaque concurrentes omnes tanquam ad unicum & benignissimum sidus, à Deo in terras missum, eam Pontificem decernunt. Qui flens, & Deum ac Sanctos testes faciens, se nequaquam dignum esse, qui tantæ sedi præficeretur dicebat. Acclamantibus iraque omnibus, & electionem approbantibus, invitatus tandem Pontificium munus suscipiens, in atrium Lateranense perducitur, & in sede Petri collocatur. Inde vero in equo albo sedens, ad Ecclesiam sanctæ Mariæ ad Præsepe ductus, jejuniis triduo & orationibus vacavit, Deum rogans ut sibi liceret sancte & integre Ecclesiam suam gubernare. Eò autem post diem tertium iterum venire omnes, & ejus pedes de more osculati sunt. Hi potissimum qui Rhodoaldi Portuensis episcopi factionem secuti, alium nescio quem, vel (ut quidam volunt) Anastasium à Leone Pontificatu dejectum, hominem ignotum pridie ejus diei Benedicto præferre conatiferant: sed cognito errore (ut dixi) veniam petentes in sententiam bonorum tandem venire, & hominem sanctissimum de more adorarunt. Idem fecere & Ludovici Imperatoris legati, ad confirmandam cleri ac populi electionem Romanæ missi. Sequenti vero die comitante populo ad basilicam Petri deductus videntibus omnibus, ut mos est, & antiqua traditio dicat, consecratus insignia Pontificis suscepit, acclamantibus omnibus & plaudentibus. Tantæ enim mansuetudinis fuit, tantæ dignitatis corpore & animo, ut tam in magistratu constitutus, quam in vita privata charus omnibus & gratus videretur. Hic quidem ad cultum divinum conversus, multas Ecclesias, vetustate collabentes, restituit, & dona pleraque in earundem sacraria reposuit. Instituit præterea, ut funeribus
 episco-

episcopi, presbyteri aut diaconi Pontifex unà cum clero interesset, honorandi corporis defuncti, & commendandæ animæ gratia: mandavitque ut vicissim clerus mortui Pontificis funus celebraret. Ipse vero quod instituit dum in vita esset, non verbis tantum, sed re ipsa comprobavit. Sacerdotum enim funeribus semper interfuit. Ægrotos præterea invisit, pauperes aluit, & desperatos & calamitosos consolatus est, viduas & pupillos acerrime tutabatur. His artibus vitam sanctissimam traducens suo magis quam populi Romani tempore, moritur pontificatus sui anno secundo, mensè *VI.* die *IX.* Sepultus est autem ante fores basilicæ beati Petri Apostoli. Interim vero dies *XV.* episcopatus vacat.

NICOLAUS. I. PONTIF. CVIII.

Nicolaus primus, patria Romanus, patre Theodosio, bene ac sanctè à teneris annis educatus, primo quidem subdiaconus à Sergio, mox vero diaconus à Leone creatur. In quo ordine adhuc constitutus nullum genus pietatis omittens, Benedicti corpus suis manibus tumulo collocavit non sine multis lachryniis. At vero cum peracto de more funere, creare alterum Pontificem non necessè esset, cumque jejuniis, vigiliis, orationibus instarent homines, ut talem à Deo consequerentur Pontificem, qualem amiserant, in basilica sancti Dionysii confessoris atque Pontificis (eò namque ejus rei causa convenerant) post longam consultationem Nicolaum absentem Pontificem creant: & fugientem in Vaticanum, latitantemque vitandi honoris causa conquistum in atrium Lateranense perduxerunt, & nolentem etiam in solito Apostolicò collocarunt. Deinde vero in basilica Petri consecratus, sumptaque de more Pontificia cotona, multa cum Ludovico Cæsare, qui tum aderat, collocutus

cutus est, tum ad Pontificatum, tum ad imperium pertinentia. Cum vero Ludovicus ipse ab urbe discessisset, confedissetque in loco, quem Romani quintum appellabant, eo profectum Nicolaum ferunt cum proceribus urbis Romæ, itaque honorifice susceptum, ut Imperator ad mille passus Pontifici obviam factus ex equo descendens, eum freno manibus attrahato in castra perduxerit. Erat enim tantæ venerationis & majestatis, tantæ eloquentiæ & doctrinæ, ut ab omnibus tanquam numen coleretur. Habito autem simul longo & secreto colloquio post epulas, osculoque invicem dato & accepto ad urbem Pontifex rediit: quam quidem excrefcentia Tiberis ita vexatam invenit, ut non nisi in tribus de vico ad vicum transire liceret. Nam & Ecclesiam sancti Laurentii in Lucina, & monasterium beati Sylvestri, & totam illam planitiem, quæ à via lata ad radices Tarpejæ rupis ad viam argentariam ad Aventinum ducit, ita occupaverat, ut instare diluvium vulgo putatum sit. Hac inundatione & multæ domus everse sunt, & plures arbores evulsæ, & fata passim disjecta. Neque hoc semel eo anno, sed iterum Decembri mense Romæ accidit. Emendare hæc damna vel potius delinere Pontifex enixus, nullum genus officii & pietatis in cives suos omisit. Interim vero Michael Theophili filius Constantinopolitanæ urbis Imperator legatos cum muneribus Romam misit, qui & limina Apostolorum & Pontificem inviserent. Hæc autem munera fuere, patina aurea, & calix aureus justî ponderis cū gemmis magnæ æstimationis. Hic est ille Michael, quem postea Basiliius, consors imperii factus, dolonecavit, ut solus Imperio potiretur. Habiti sunt autem à Pontifice perbenigne legati, & domum vicissim cum muneribus missi. Nicolaus vero pontificiæ dignitati admodum consulens, Iohannem archiepiscopum Ravennatem ad sedem Apostolicam propter objecta crimina venire recusantem dignitate privavit. Is autem

Papiam

Papiam ad Ludovicum confugiens, ab Imperatore lictas commendatias ad pontificem obtinuit, & legatos qui à Pontifice impetrarent, ut Johanni Archiepiscopo Romam ad causam dicendam tuto proficisci liceret: quod haud gravate Pontifex concessit. Johannes autem, facta dicendi copia, in magno praesulum conventu in domo Leonina, nil aliud passus est quam se majestatis reum esse, ob eam rem & à Pontifice, & ab his qui eo in conventu aderant, se veniam petere. Motus hac confessione Pontifex, & precibus qui tum aderant, his conditionibus Johannem in gratiam recipit: ut & se in concilio de hæresi purgaret, utque quotannis Romam se profecturum polliceretur, quoad fieri posset, & ne electos etiam canonicè in Flamminea episcopos consecrandi facultatem haberet, nisi id sibi à sede Apostolica literis concederetur: neve eosdem episcopos Romam proficisci quotiescunque vellent prohiberet, utque ei nullam exactionem quam sacri Canones non recipiunt, nullum morem, nullam consuetudinem introducere liceret. Postremo vero ei sub anathematis poena mandatum est, ne de bonis Ecclesiae quicquam immutare aut decerneret, inconsulta sede Apostolica, neve etiam profana ei recipere liceret, nisi id placere summo Pontifici intellexisset. Has autem sanctissimas jussiones tota synodus ita approbavit, ut ab omnibus ter acclamatum sit: Rectum judicium summi Praesulis, Justa diffinitio pastoris universalis Ecclesiae: Salubris institutio Christi discipulis omnibus placet. Omnes autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem judicamus. Tum vero Johannes, videntibus omnibus, eadem se conservaturum jurejurando & scripto confirmavit. Atque ita, soluta synodo, Johannes Ravennam ad suos rediit, liberatus autem hic molestis Pontifex Ecclesiam Dei genitricis (quae prius antiqua nunc vulgo nova appellatur) restituit, gregisque picturis exornavit. Regem Bulgarorum cum omni

provincia ad fidem Christi literis & sanis admonitionibus convertit, eisdemque Bulgaris episcopos & presbyteros dedit, qui neophytos in fide confirmarent, pulso Photino, cujus fraude in errorem Bulgari dilapsi fuerant. Pacem præterea inter Ludovicum Imperatorem & Andalifium Beneventanum ducem composuit. Saracenos Beneventum usque aliquando pervagatos repulit. Postremo vero approbante Ludovico Imperatore instituit, ne princeps ullus secularis aut Imperator conciliis clericorum interesse auderet, nisi de fide ageretur, licere tum ac parere censuit. Sunt qui scribant, beatum Cyrillum ex Gersona Ponti sancti Clementis corpus Romam tum detulisse: idque in Ecclesia his temporibus sancti Clementis appellata, reconditum fuisse, nec ita multo post Cyrillum mortuum eo loci sepultum jacere. Nicolaus autem in omni genere virtutis unici viri exemplar, septimo Pontificatus sui anno, mense nono, die decimo tertio moritur, & ante fores basilicæ beati Petri ex testamento sepelitur. Sunt qui scribant post mortem ejus annis octo, mensibus septem, diebus novem sedem vacasse.

HADRIANUS II. PONT. CIX.

HAdrianus secundus, patria Romanus, patre Talaro episcopo, Sergio pontifici familiaris fuit: à quo cum aliquando denarios quadraginta dono accepisset, domum rediens dispensatori mandavit, ut eos peregrinis & pauperibus, qui in vestibulo domus suæ stabant erogaret. Facere ille mandata conatus, cum videret ne minimæ quidem partì tantula re satisfieri posse, ad Hadrianum rediens, rem ipsam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes veniens, & ternos denarios singulis præstitit, & totidem sibi rei familiari satisfactorus reservavit, admirante dispen-

penfatore miraculo rei: Cui Hadrianus, vides, inquit, quam benignus & largus fit Dominus his præfertim, qui liberales & munifici in pauperes sunt! Hac & aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cum de Pontifice creando sermo haberetur, certatim omnes unicum Hadrianum deligerent, quem etiam ab Ecclesia sanctæ Dei genitricis ad Præsepe ad Lateranensem basilicam nolentem detulere, ac statim Pontificem crearunt. Non est habita in tanto tumultu cuiuspiam ratio. Hanc ob rem Ludovici legati, qui ejus rei causa aderant indignati, quod nusquam (ut par erat) dum hæc agerentur interessè potuissent, & auctoritatem Imperatoris in creando Pontifice interponere. Legatis autem hac ratione satisfactum est, quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderari non potuisse, eos tamen rectè facturos, si virum optinum, quem & clerus & populus elegerat, de more Pontificem salutarent. Fecere id legati, quamquam aperte cernerent clerum & populum eligendi Pontificis totam auctoritatem sibi vindicare, ne deinceps principis cuiuspiam nutus expectaretur: forte etiam ut libertas ecclesiastica tum (a) inolefceret. Supervenere à Ludovico imperatore literæ, quibus Romanos admodum laudat, quod summum Pontificem sancte & integre creassent, non expectato aliorum voto, qui forte ea in re obignorationem personarum minus iudicii habuissent. Qui enim fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena repub. quis potissimum cæteris præferendus sit? Id maxime ad cives pertinere, & ad eos præfertim qui cum inquilinis familiariter vixere. Hadrianus autem pontificatum adeptus, omnia quæ ad honorem summi Dei pertinerent diligenter circumspiciebat, verbis, exemplo, auctoritate, tum sua, tum majorum, unumquemque ad bene beateque vivendum cohortatus. Circumventos etiam aliorum iudiciis & potentia acerrime tutatus est.

(a) *molefceret.*

est. Haberi enim synodum Constantinopoli passus est, qua & pulsus Photius vir seditiosus, & restitutus Ignatius iam antea injuria pulsus. Habita etiam in eadem synodo longa contentio est, Bulgarine (quorum legati cum aderant) sedi Romanæ an Constantinopolitanae subiecti essent. Tandem vero Basilio contradicente Romanæ sedi adjudicantur. Quare Hadrianus à Bulgaris rogatus, ut virum vita & doctrina insignem in provinciam mitteret, cujus autoritate & exemplo in fide Christi retinerentur; tres sanctissimos viros eò cum summa potestate misit, qui Ecclesias illas ex sententiâ ad meliorem cultum redigerent. Hi autem fuere, Sylvester subdiaconus, Leopardus Anconitanus, Dominicus Tarvisinus, qui rem omnem ex sententiâ Pontificis brevi composuere. Quamquam Bulgari non ita multo post donis & pollicitationibus à Constantinopolitanis corrupti, pulsus Latinis sacerdotibus Græcos receperint: quæ quidem seditio multorum malorum incendia inter Græcos & Latinos suscitavit. Hadrianus vero sese omnibus Ecclesiæ hostibus quoad fieri poterat objiciens, cum, mortuo Ludovico, Carolum filium inuncturus esset, moritur pontificatus sui anno *v.* mense *IX.* die *XII.* Ejus autem ante mortem & tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit, & locustæ Gallias mirum in modum vastant tam calamitosa mortis indicia permaxima.

JOHANNES IX. PONTIF. CX.

Johannes nonus, patria Romanus, patre Gundo, initio Pontificatus sui Carolum, qui tum Romam venerat, Imperatorem decernit. Hanc ob rem indignati duo Caroli Ludovici regis Germaniæ filii, contractis undique copiis, in Italiam descendunt, patruum Carolum imperio simul & vita privaturi. Is autem Tridentinos saltus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans, apud Mantuam valetudine correptus,

M

vene-

venenata potione moritur, quam Zedechias Iudæus, quo medico utebatur, curandæ valetudinis causa (ut creditum est) ei dederat. Ea re cognita Johannes Pontifex omnibus viribus annitebatur, ut Ludovicus rex Franciæ, Caroli filius, Imperator decerneretur. Quo minus autem id faceret, obstitere Romani proceres, Carolum tertium Germaniæ regem, qui cum fratre Carolomanno jam partem Italiæ occupaverat, Imperatorem esse cupientes. In tanta vero seditione cum non deessent, qui etiam Ludovico faverent, Pontifex capitur & in vincula conjicitur. Hanc ob rem non ita multo post adjuvantibus quibusdam amicis è vinculis prolapsus, ad Ludovicum, cognomento Balbum, in Franciam confugit: ubi per annum immoratus & regem inunxit, & controversias quasdam inter ecclesiasticos ortas sustulit. Nam Gibertus Neumanensis episcopus Leonem abbatem possessione monasterii sui vi privaverat. Erat enim monasterium sancti Petri, in quo beati Ægidii corpus quiescebat. Situs autem loci Flavianus appellatus est à valle Flaviana, quàm Flavius quondam rex beato Ægidio donaverat: is postea eo loci in honorem Petri & Pauli monasterium condiderat. Multis itaque episcopis & iudicibus astantibus Pontifex cognita causâ, Leoni monasterium adjudicat: Arelate hæc contentio extincta est, unde Johannes biens, annuente Ludovico apud Trevas civitatem concilium habuit: in quo & multa ad fidem pertinentia sunt instituta, & Flandris, qui tum primum ex locis nemorosis ad meliorem cultum venerant, episcopus datus est. Verum cum Italia à Saracenis vestiretur, cumque jam montis Cassini monasterium cepissent ac diripissent, Johannes Romam accitus, adjuvantibus principibus Christianis, Agarenorum magnam partem Italia ac Sicilia expulit. Carolum præterea, quo ei liberius in urbe vivere liceret, imperii corona donavit, tertiusque Carolus appellatus est. Qui postea in Nor-

mannos

mannos movens, Franciam & Lotharingiam vastantes, ita eos perdomuit, ut Rhotifredus, eorum rex, pacem petere & fidem Christi suscipere coactus sit: quem Imperator in gratiam recipiens è baptismatis fonte levavit, ut scribit Anastasius, qui tum in pretio erat, Romanæ Ecclesiæ bibliothecarius, vir sane ita utraque lingua doctus, ut è Græco in latinum & septimam universalem synodum, & Hierarchiam Dionysii Areopagitæ, & vitas multorum Sanctorum, Caroligratia, in Latinum eleganter & docte transtulcrit. Sunt qui scribant Carolum ipsum multa monasteria condidisse, ac rem divinam auxisse. Sed hæc ejus præcipua laus, quod multos ad scribendum impulit. Nam & Milo beati Amandi monachus, ejusdem Sancti vitam accommodate perscripsit: & Iohannes Scotus quædam nostræ religionis acutissime disputata gravissime composuit. Non caruit etiam hac laude scribendi Iohannes Pontifex dum adhuc privatus esset. Diaconus enim primi Gregorij vitam quatuor libris egregie conscripsit. Cum vero in Pontificatu annis X. diebus II. vixisset, moritur, & in basilica Petri sepelitur.

MARTINUS II. PONT. CXI.

Martinus secundus, natione Gallus, patre Palumbo, post Iohannem Pontificatum iniit. Sunt qui hunc Martinum vocent, quos ego similitudine scriptionis deceptos puto. Martinus itaque, cujus vita ideo brevior est, quia brevi tempore in pontificatu vixit, imperantibus apud Constantinopolim Leone & Alexandro Basili filii, in Occidente vero Carolo tertio, quem ab Iohanne octavo coronam accepisse scripsimus: quem Normannos Galliam infestantes, ita continuis præliis attrivisse, ut eos & fidem Christi, & leges victoris accipere cogeret. Sunt qui scribant

Martini fraude, ut in Formoso dicitur, Iohannem Pontificem ita seditionibus agitarum fuisse, ut ei in vincula coniecto aufugere necesse fuerit. Martinus autem malis artibus Pontificatum adeptus, brevi moritur. Annum enim & menses quinque tantummodo in Pontificatu vixit, nil dignum memoria gerens vel ob brevitatem temporis, vel quod nil ruium accidit, quo nomen ejus fieret illustrius, vel quod Dei nutu malis artibus principatus acquisiti veram gloriam, unicum optimi principis cibum, amittunt.

HADRIANUS III. PONTIF. CXII.

HAdrianus tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, ut initio Pontificatus sui statim ad senatum populumque retulerit, anno Domini octingentesimo nonagesimo quinto, ne in creando Pontifice Imperatoris autoritas expectaretur: utque libera essent & cleri & populi suffragia: quod quidem institutum à Nicolao primo tentatum potius quam inchoatum diximus. Illectum credo hac opportunitate Hadrianum, quod Carolus Imperator, ab Italia cum exercitu discedens, in Normannos rebellantes moverat. Fuerat ei in animo gentem inquietam omnino delere. At vero cum id difficile videretur, nec fieri sine magna suorum clade posset, partem illam Galliarum ad incolendum his concessit, quæ ultra Sequanam flumen est, quæque hodie à gente ipsa, Normandia vocatur. Pendere autem quotannis vestigal regibus Franciarum sunt iussi, ne vi, sed benignitate Imperatoris Caroli loca illa obtinuisse viderentur. Interea vero Guilielmus, cognomento Pius, Aquitaniarum dux, & Alverniarum Comes, cum stirpe virili careret, Cluniacense monasterium in fundo paterno Burgundiarum pago Masticensi magnificentissimis operibus inchoavit, eidemque loco Bernonem abbatem præfecit, designatis proventibus

und

unde monachi viverent. Ante tempus vero Guilielmus moriens in onasterium imperfectum reliquit, Elbo comite Pistaviense hærede instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. Hadrianus autem Pontifex, de quo clerus populusque Romanus magnam spem conceperat, ob ejus virtutem & magnitudinem animi, anno primo & mense secundo Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, collachrimantibus omnibus & ingemiscentibus, tantum parentem iniquo tempore tam repente sibi ablatum esse.

STEPHANUS V. PONTIF. CXIII.

Stepahnus quintus, patria Romanus, ex via Lata, patre Hadriano, Pontificatum iniit eo tempore, quo Normanni adjunctis sibi Dacis omnem ferme Galliam, ruptis foederibus vastarunt. Timore vero tantæ incurfionis beati Martini corpus Turonis Altisiodorum deportatum est, & in Ecclesia sancti Germani collatum. Accidisse miraculum tum ferunt, orta inter monachos discordia, cui potissimum Sancto nomen Ecclesiæ ascriberetur. Hanc ob rem, discutiendæ ambiguitatis causa, leprosus in medio utriusque Sancti collocatus, ea parte sanatur, qua ad Martinum vergebat: conversus deinde in alteram partem virtute beati Martini integer omnino redditur. Hoc totum à Germano hospiti suo tributum creditur, ne de sanctitate ejus ob translationem quicquam diminutum videretur. Sunt qui scribant, hujus Pontificis tempore, Carolum cognomento Crassum, qui jam annis XII. imperaverat, potestate dejectum ab optimatibus suis fuisse, ob segnitiam corporis & ingenii tarditatem: in locum que ejus Arnulphum nepotem successum fuisse, qui septimus à Carolo Magno Imperator est habitus. Hac itaque perturbatione rerum illecti Hunni, gens Scythica, ut Vincentius & Martinus scriptores referunt, in

in Pannoniam inferiorem ad confanguineos Ungaros descendentes, pulsus inde Gepidis & Awaribus ipsam occupant: inde in Germaniam hostili agmine moventes ad Belgicam usque Galliam pervenire, ferro ac flamma omnia vastantes. Stephanus vero in tanta rerum perturbatione sanctitate Liuthprandi Ticinensis Ecclesie diaconi, Valdridi Bavari, Berardi Pictaviensis, mirifice recreabatur. Quorum vita & moribus ita Christiana fides inolevit, ut & monasteria multa & sacella magnis sumptibus in utraque Gallia sint condita. Moritur autem Stephanus Pontificatus sui anno sexto, die XI. Vacat tum sedes diebus quinque.

FORMOSUS I. PONTIF. CXIII.

Formosus Portuensis episcopus, post Stephanum pontifex creatur, qui statim inito magistratu Ecclesiam Petri principis Apostolorum levi pictura exornavit. Hic aliquando Iohannis Pontificis severitatem veritus, episcopatum suum deserens in Gallias aufugit. Verum cum revocatus redire abnueret, anathemate notatus, Romam veniens omni Ecclesiastica dignitate privatur, profana indumenta simul cum moribus assumens. Sunt qui arbitrantur, hoc ideo Formoso accidisse, quod ejus conjurationis conscius & autor fuerit, qua Johannes captus & in vincula conjectus est. Hac itaque contumelia motus Formosus, ab urbe discedens, jurejurando affirmavit, se nunquam postea vel Romam vel ad episcopatum rediturum. At vero Martinus Pontifex Iohannis successor, hominem postea juramento solutum in patriam & pristinam dignitatem restituit, unde ad Pontificatum non ita multo post largitione potius quam virtute, contradicentibus quibusdam, assumitur. Arnulphus autem quem septimum à Carolo Imperatore diximus,

mus, primo quidem strenue sumptis armis Normanos adhuc rebellantes magnis cladibus perdomuit. Verum postea nimio successu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maxime in Ecclesiasticos factus est, ut Dei nutu pediculari morbo brevi consumptus sit. Hujus in locum suffectum Ludovicum Imperatorem legitur, quem tamen nusquam habuisse imperii coronam accepimus. Hic autem (ut Martinus scribit) cum Berengario Duce Foro-Juliano à regibus Longobardorum originem ducente, & avitum paternumque regnum repetente, armis decernens, cum primo quidem superat & vincit; mox renovato prælio apud Veronam Ludovicus superatus ingenti suorum clade, capitur & oculis privatur. Atque ita imperium, quo annis fere centum Franci potiti sunt, demum in Longobardos transfertur, imperante apud Græcos Constantino Leonis filio. Verum nescio quo fato accidisse dicam, ut unà cum industria Imperatorum simul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit, quæ quidem tempora infelicissima esse arbitror, cum autoritate Platonis tales soleant esse reliqui cives, quales sunt in Republica principes. Ad Formosum redeo cujus tempora ne omnino infelicissima haberentur effecit Remigii Altisiodorensis virtus & doctrina. Hic enim multa commentatus est, & scripsit, in Matthæum potissimum & Pauli Epistolas. Sunt qui scribant hujus interpretationis autorem fuisse Remigium Remensem, non autem hunc de quo loquimur: utcunque sit, constat utrumque Remigium doctissimum fuisse. Formosus autem Pontificatus sui anno quinto, mense sexto moritur. Vacat tum sedes diebus duobus.

BONIFACIUS VI. PONTIF. CXV.

Bonifacius sextus, natione Tuscus, in demortui Formosi locum Pontifex creatur. Quantum autem

in Pontificatu vixerit, magna controversia est. Plus enim alii, minus quidam temporis huic ascribunt. Sentio ego cum pluribus, qui affirmant Pontificem hunc diebus tantummodo sex & XX. in Pontificatu vixisse. Hoc ut credam faciunt historiae, in quibus nulla vel parva de hoc homine fit mentio. Quo enim modo fieri posset, ut hujus tempora sub silentio praeterirentur, si annis duodecim (ut quidam resciverunt) in sede Petri vixisset? Ponere itaque hunc hominem in catalogo summorum Pontificum institui, non propter res gestas, quae nullae sunt (quid enim geri in tanta brevitate temporis potuit?) sed quia legitime & recte Pontifex creatus est. Moritur enim (ut dixi) Pontificatus sui die sexto & XX. sepeliturque in basilica Petri.

STEPHANUS VI. PONTIF. CXII.

Stephanus sextus, patria Romanus, Anagninus episcopus, Pontifex creatus, tanto odio persecutus est Formosi nomen, ut statim ejus decreta abrogaverit, res gestas resciderit. Licet quidam scribant ipsum Stephanum episcopatum Anagninae à Formoso consecutum fuisse. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortum fuisse, cum jam eo devenissent Ecclesiastici, ut non coacti ut antea, sed sponte & largitionibus Pontificium munus obirent. Hinc odium ortum est, quo etiam in mortuum Stephanus saeviebat, quod ei antea impedimento fuisset, quo minus optata sede potiretur. Refert Martinus scriptor, Stephanum tanta rabie desavisse, ut habito concilio corpus Formosi è tumulto tractum, Pontificali habitu spoliatum, indutumque seculari, sepulturae laicorum mandaverit, abscissis tamen dexterae ejus duobus digitis, illis potissimum quibus in consecratione sacerdotes utuntur, in Tiberimque projectis, quod (ut ipse dicebat) contra ju-

ra Sacramenti Romam & sacerdotium repetisset, quo à Johanne octavo jure spoliatus fuerat. Magna fuit hæc controversia & pessimi exempli, cum postea fere semper servata hæc consuetudo sit, ut acta priorum Pontificum sequentes, aut infringerent, aut omnino tollerent. Quod hætenus certe ab optimis illis Pontificibus, quorum vitam conscripsimus, alienum fuit. Paulum certe absuit, quin nostre tempestate Paulus secundus Venetus Formosi nomen (ut fit) sibi inderet, quod id nomen ei maxime convenire videretur propter præcinitatem corporis & majestatem. Quo minus autem id faceret, deterruere eum Cardinales quidam historiarum non ignari, ne ei post mortem id accideret, quod olim Formoso. Tulit id ægre Paulus, quia nil ei præter hoc nomen ad summam felicitatem deesse videbatur. Interim vero ignavia Pontificum fretus Constantinopolitanus Imperator, Symbaticum patricium protospatarium suum in Italiam cum exercitu mittit, qui Beneventum tertio mense postquam obsideri coëptum est, in potestatem suam redegit, possessum ante à Longobardis annis CCC. & XXX. Verum anno tertio post Guido Longobardus pulsus Græcis urbem recuperat, atque ita denuo ad Longobardos recidit. Ad Stephanum redeo, qui Pontificatus anno primo, mense tertio moritur. Sedes autem ejus ex morte tribus diebus tum vacat.

ROMANUS I. PONTIF. CXVII.

Romanus, patria Romanus, ubi Pontificatum in-
iit, Stephani Pontificis decreta & acta statim improbat abrogatque. Nil enim aliud hi Pontificuli cogitabant, quam & nomen & dignitatem majorum suorum extinguere, quo nihil potest esse pejus & angustioris animi, qui enim his artibus nituntur, nulla virtute muniti, eo de loco abradere bene merentes conantur,

nantur, quem ipsi ob ignaviam & malitiam attingere non possunt. Neminem siquidem unquam invenies alienæ famæ invidere, nisi qui omnibus probris contaminatus, desperat suum apud posteros celebre nomen aliquando futurum: hi sunt qui fraude, maillitia, dolo, maledicentiâ de humano genere bene meritos mordent, lacerant, accusant, corrodunt, tanquam ignavos canes & inutiles, nec feris sese obicientes obtimiditatem, sed vincas & caveis inclusas mordemites. Commemorare tamen hujus Pontificis nomen libuit, quia de more Petri sedem obtinuit, in qua tertio Pontificatus sui mense demoritur.

THEODORUS II. PONT. CXVIII.

Theodorus secundus, patria Romanus, Pontifex creatus, vestigia seditionum sequitur. Nam & Formosi acta restituit, & ejus sectatores in pretio habuit, imperante adhuc in Italia (ut quidam volunt) Arnulpho, regnante in Francia Carolo Simplicis, Constantinoque Leonis filio Orientale imperium gubernante. Quo quidem tempore Saraceni Apuliam ingressi, occupatoque Sancti Angeli monte, magnam vim hominum & pecorum cepere. Verum Itali tumultuaria manu comparata, magna ex hostibus edita strage prædam recuperant. Agebantur hæc in Italia, cum Guilielmus cognomento Sector ferri, Engolofinæ Comes, à Carolo Calvo originem ducens, monasterio Cartusienfi reliquias Sanctorum, qui incurfionis Normannicæ tempore inde ablatæ fuerant, restitui mandavit. Videbat enim seditionem inter populos orituram, quiescentibus jam Normannis, nisi in loco pristino reliquias collocarentur. Qui fuerint Normanni haud satis constat. Sunt tamen qui dicant eos ex Norvegia in Galliam descendisse. At Theodorus vigesimo Pontificatus sui die moritur, nul-

la magnopere de se relicta memoria ob brevitatem temporis.

JOHANNES. X. PONTIF. CXIX.

Johannes decimus, patria Romanus, Pontifex creatus, Formosi causam in integrum statim restituit, adversante magna populi Romani parte, qua ex re tanta seditio orta est, ut paulum admodum ab justo prælio abfuerit. Is autem Ravennam profectus. I V & L X X episcoporum habito conventu, & Stephani res gestas improbavit, & Formosi acta restituit, dijudicans, perperam à Stephano factum, qui censuit eos iterum ordinandos esse, quos Formosus ad sacros ordines asciverat. Hoc tum accidisse putaverim ego, cum quia Pontifices ipsi à Petri vestigiis discesserant: tum vel maxime, quia Respublica christiana ignavos & desides principes habebat, quorum maxime intererat naviculam Petri fluctibus exagitari: ne si gubernator aliquando (a) resipisceret, principes ipsos ut malos nautas è repub. dejiceret. Deditus erat voluptatibus Arnulphus, non multum distabat à suo cognomento Carolus rex Franciæ, quem simplicem, vel potius stolidum, vocabant. Hac autem opportunitate illecti Ungari, gens quidem fera & indomita, hostili manu Italiani primo, mox Germaniam & Galliam ita invadit, nemine prope resistente, ut ferro ac flamma omnia quoquo proficisceretur absumeret, nulli mortalium ætati aut sexui parcens. Præterea vero Afri Calabriam ingressi, cum jam magnam provinciæ partem cepissent oppugnarentque Cosentiam, eorum rege in oppugnatione ictu fulminis divinitus mortuo, passim dilabuntur & ad suos redeunt. Deus enim populi sui calamitatem miseratus à principibus terræ derelicti, tum demum telum suum in hostes

M-6

christia-

(a) respiceret.

christiani nominis direxit : quod nisi fecisset, de nomine Italico, de Ecclesia actum profecto utrum putabatur, adeo secordes & nullius pretii homines in principibus tum erant. Johannes autem Pontificatus sui anno secundo, die XV. moriens, nil de se dignum memoria reliquit, nisi quod seditiones quasdam prope extinctas revocavit.

BENEDICTUS IV. PONTIF. CXX.

Benedictus quartus, patria Romanus, Pontifex creatur ob ejus humanitatem & clementiam. Verum nil suo tempore gestum est, quod magnopere collaudati possit. Acciderat huic ætati, quod aliis interdum solet, ut hominum industria in quovis genere virtutis consensceret, nullis calcaribus adhibitis, quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur, quod fieri à bene institutis populis optimisque principibus consuevit. Constat enim (ut antea dixi) Ludovicum Arnulphi filium imperium paternum repetere conantem, eo tempore Veronæ captum & interfectum à Berengario fuisse, atque tum primum genus Caroli Magni, ignavia posteriorum principum tam Franciæ quam etiam Germaniæ, impetii titulos amisisse. Verum est certe quod Cæsar ait : quæ orta sunt occidunt, quæ aucta, senescunt. Imperium ipsum magnum habuit incrementum: verum postea principum ac populi Romani ignavia splendor ille Romani nominis in obscuras tenebras conversus est: tum vel maxime ubi remissa exercitatione virtutis, voluptatibus se & thermis ad effœminanda corpora inventis tradidit. Idem etiam accidisse pontificali dignitati dicere possumus. Sanctitate enim & doctrina, quæ non nisi magnis laboribus consummataque virtute comparantur, Pontificium decus sine ullis opibus primo quidem auctum est inter tot hostes & obstinatos persecutores christiani

stiani nominis: mox vero ubi cum ipsis opibus lascivire coepit Ecclesia Dei, versis ejus cultoribus à severitate ad lasciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo principe flagitia hominum tum coercente, hæc monstra, hæc portenta: à quibus ambitione & largitione sanctissima Petri sedes occupata est, potius quam possessa. Hæc tamen Benedicti laus est, quod in tam corruptis moribus graviter & constanter vitam ducens, Pontificatus sui anno tertio, mensis quarto moritur. Vacat tum sedes diebus sex.

LEO V. PONTIF. CXXI.

Leo quintus, cujus patriam historici non ponunt, Pontificatum adeptus, à Christophoro ejus familiari dominandi cupidine capitur, & in vincula conjicitur: quod quidem fieri non sine magna seditione & multorum interitu potuit. Quantæ enim autoritatis Pontificatus tum esset vitio priorum Pontificum, ex hoc vel maxime comprehendi potest, quod à viro privato tanta dignitas vi & factione uno fere momento occupata est. Verum est certe quod dici solet, plus autoritatis dignitates ex hominibus capere, quam ex dignitatibus homines, ut in censura Romana apparuit, quæ primo ut exiguus magistratus posthabita est. Verum ubi civitatis optimates obire munus illud dignati sunt, tantam ei autoritatem tribuere, ut inter optimates infelix prope haberetur, qui censoriam dignitatem consecutus in vita non fuisset. Christophorus itaque sedem occupat XL Leonis in pontificatu die: quem ego præ dolore animi paulo post periisse crediderim, quod ab eo potissimum honore spoliatus fuisset, quem ipse ut lupum domi aluerat, ut illud Theocriti, enutrito lupos qui te comedant.

CHRISTOPHORUS I. PONT. CXXII.

Christophorus, cujus patria & cognomentum ob ignobilitatem ignoratur, Pontificatum malis artibus adeptus, male amisit. Septimo enim mense dignitate, ac merito quidem, ejectus, monasticam vitam, unicum calamitosorum refugium, obire cogitur. In monasteria enim tanquam in insulas clerici male de Ecclesia Dei meriti tum relegabantur. Sunt qui scribant Christophorum dejectum Pontificatum fuisse, Ludovico tertio imperante: alii hæc tempora Berengario ascribunt, quem diximus è duce Foro-Juliano Imperatorem creatum, quod in Italia oriundus esset è stirpe Longobardorum regum: quodque etiam in eo solo spes unica imperii collocari tum maxime poterat ob virtutem & nobilitatem. Ut autem credam Berengarium tum imperasse, facit & Pontificum qui ante fuere breves vitæ, quos tanquam monstra quædam è medio brevi Deus sustulit, & ipsius Imperatoris tempus, qui superato Guidone Duce Spoletano, interfectoque Ambrosio Comite Bergomate, quos primo hostes habuerat, accepta à Formoso imperii corona, annis IX vixit. Quid vero postea Christophoro acciderit, è Pontificatu dejecto, in Sergio dicetur.

SERGIUS III. PONT. CXXIII.

Sergius tertius, patria Romanus, patre Benedicto, Pontificatum iniens, basilicam Lateranensem, quæ tum corruerat, restituit, Christophorum è monasterio tractum in vincula conjecit. Rebus deinde confirmatis in Gallias profectus, Lotharii gratia & amicitia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens, & Christophorum arctiore custodia revinxit, & Formo-
si

si acta ita improbavit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea Sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intulisse contentus, ejus cadaver è sepulchro tractum capitali supplicio, ac si viveret afficit: corpusque ipsum in Tiberim projicit, tanquam sepultura & honore humano indignum. Ferunt pisces corpus ipsum inter piscandum repertum, ad basilicam Petri detulisse, atque, dum funus celebratur, Sanctorum imagines, quæ in templo locatæ erant, corpus ipsum veneratas fuisse: & ob eam rem creditum esse Formosum injuria quidem tali ignominia affectum fuisse. Sed factumne sit hoc à piscatoribus haud satis constat, vivente præsertim Sergio, qui Formosi factionem persequatur, quod antea ei impedimento fuerat, quo minus Pontificatum consequeretur. Vide quæso quantum isti degeneraverint à majoribus suis. Illi enim utpote viri sanctissimi dignitatem ultro oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ christianæ vacantes: hi vero largitione & ambicione Pontificatum quærentes, & adepti, posthabito divino cultu, inimicitias non secus ac sævissimi quidam tyranni inter sese exercebant: suas voluptates postea securius expleturi, cum nullibi extarent, quæ eorum vitia coercerent. Crediderim ego Sergium hoc facere à Lothario compulsam, quod Formosi opera à Gallis in alienigenas imperium translatum sit. Sergius autem his artibus vitam ducens, septimo Pontificatus sui anno, mense quarto, die *XVI.* moritur: cum paulo ante igneæ faces in cælo & stellæ micantes, discurrentesque præter consuetudinem sint visæ. Unde non ita multo post Ungari Italiam cum exercitu ingressi, multas vicissim intulere accepereque clades.

ANASTASIUS III. PONT. CXXIV.

A Anastasius tertius, patria Romanus, eo tempore Pontificatum iniit, quo Landolphus, Beneventanus princeps, gravi prælio in Apulia, cum Græcis decertavit & vicit. Nam Patricius Leonis Constanti-nopolitani Imperatoris dux Italiam ingressus, se omnia brevi eversum minabatur, nisi Leoni propere obtemperarent. Verum (ut dixi) Landulphi virtute impetum simul cum loquacitate omisit, quanquam vero à Berengario jam pararentur, copix, quæ Patricio obviam fierent, plus terroris quam virium secum ferenti. Anastasius autem à quo nil memoria dignum gestum est, secundo anno Pontificatus sui moritur, & in basilica Petri sepelitur. Hunc tamen Pontificem hac una in re laudare possumus, quod neminem eorum qui ante se in pontificatu fuere ignominia aliqua notaverit, vel maledicentia persecutus sit: modeste enim & integre vixit, nec in se quicquam habuit quo reprehendi possit.

LANDO I. PONTIF. CXXV.

L Ando, patria Romanus, Anastasio successit. Huius autem vita ira obscura fuit, ut etiam fuit qui eum inter Pontifices non numeret, maxime auctorem Vincentius historicus. Aliter tamen Marrinus & Cusentinus sentiunt, horum de numero & Gothofredus est, qui scribit Landum autoritatem suam interposuisse, quo minus Berengarius & Rodolphus Comitis Guidonis filius inter se decertarent. Sunt qui scribant Rodolphum apud Veronam Berengarium superasse, ac imperio tribus annis potitum esse. Magna enim tum erat inter Italos, Germanos & Francos de
 post

possessione imperii concertatio. Unde & gravissima bella orta sunt, nec extincta sine multorum interitu, omniumque provinciarum calamitate. Annitebantur tamen Romani Italique imperii nomen in provincia retinere, obstantibus barbaris omnibus, licet duce & autore tam præclari facinoris indigerent, extinctis jam non solum illis præclaris luminibus, quæ Italiam quondam per totum orbem terrarum illustrarunt, verum etiam sublato omnino & exciso illo egregio seminario, unde tam præclaræ radices pullulabant. Lando autem sexto pontificatus sui mense, die *XXI.* moriens in basilica Petri sepelitur.

JOHANNES XI. PONTIF. CXXVI.

Johannes undecimus, patria Romanus, patre Sergio pontifice, anno Domini nongentesimo nono Pontificatum iniit. Præsul Ravennas is antea fuerat, episcopatu dejectus populi tumultu. Verum Lando mortuo Pontificatum adeptus, spiritus militares magis quam religioni deditos gessit. Indigebat hujuscemodi Pontifice tum quidem & Ecclesia & Italia. Nam Græci (ut diximus) Landulphi virtute superati, Saracenos in Italiam vocant, qui ex Calabria & Apulis in Lucanos & Campanos moventes urbi Romæ exitium se illaturos propediem minabantur. Hoc autem periculo motus Johannes Alberico Hetrutiæ Marchione in auxilium accito, habito delectu, cum Saracenis confli-gens & superans ab urbis finibus submovit. Verum nil actum ea victoria existimans, nisi fugientes insequeretur, eos ad Lirim fluvium nactus (quem Gariglianum vocant) apud Minturnas tanta clade superat, ut de relin-quenda omnino Italia cogitaverint, locaque omnia ferme quæ in littore Italico obtinebant incen-derint. Postea tamen mutata sententia, occupato monte Gargano, incursionibus loca circumquaque
posita

posita vexabant. Interim vero Johannes in triumphali modum Romam rediens, cum omnia sibi vendicaret, Alberici odium ita in se concitavit, ut ingens seditio sit orta, qua quidem Marchio pulsus Ortam proficiscens oppido munito & arce, Ungaros præmiis sollicitatos in Italiam vocat: qui certe provinciam ingressi, plus prope calamitatis Italiæ intulere quam olim Saraceni. Pueros enim & virgines abducebant, grandioribus natu necatis: neque ipsis quidem Hetruscis pepercere, quos ex fœdere Alberici intactos esse oportebat: imo vero magis in hos quam in ceteros Italos sævitum est, incensis & eversis fere omnibus oppidis, quæ ipsi occupaverant. Crediderim ergo Berengarium, qui tum Cisalpinam tantummodo tuebatur, hostibus iter in Hetruriam dedisse, modo sine ullo suorum maleficio transirent. Hac autem dulcedine prædæ illecti Ungari, frequenter deinceps Italiam repetebant. Quæ calamitate Romani permoti, cum sævire in hostem præferocem & potentem non possent, Albericum capiunt, & obtruncant. Johannes quoque seditione militari, maxime vero à militibus Guidonis Comitis captus, & in vincula conjectus, cervicali in os conjecto necatur, Pontificatus sui anno XIII. mense secundo, die tertio. Cujus in locum alter Johannes subrogatur: verum quia vi sedem occupaverat, è loco statim dejectus, connumerari inter Pontifices non meruit.

LEO VI. PONTIF. CXXVII.

Leo sextus, patria Romanus, legitimis suffragiis Pontifex creatus, nil tyrannicum in vita præ se tulit, integre ac modesto vitam ducens, ac rei divine consulens quantum illa tempora, in tam corruptis moribus, patiebantur. Revocare enim cives ad concordiam, temeritate & stultitia priorum Pontificum adhu

adhuc tumultuantes, componere res Italas, pacare externum hostem, propulsare barbaros à cervicibus Italiae conatus est: quo certe nil melius aut laudabilius in tam brevi magistratu fieri potuit. Septimo enim mense, die decimo quinto Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, magno sui apud Romanos desiderio relicto.

STEPHANUS VII. PONT. CXXVIII.

Stephanus septimus, patria Romanus, eo tempore pontificatum iniiit (ut quidam scribunt) quo Ungari Alemanniam Saxionamque populantes ab Henrico Germaniae rege apud Moerspurgam ingenti clade superati sunt. Ferunt tum etiam Rodolphum Burgundiorum regem in Italiam hostili manu contra Berengarium secundum descendisse, eumque, suorum fraude regno spoliatum, ad Ungaros confugisse, qui sumptis armis, tertio anno post pulsam Berengarium in Italiam cum magno exercitu Duce Salardo venientes, Papiam vi captam, ferro & igne magna ex parte vastarunt. At vero Itali cum non satis virium in Rodolpho cernerent, Ugonem Arelatensem Comitem in Italiam vocant. Huic autem non sine contentione tamen Rodolphus cedens, cum hostes acriter instarent in Burgundiam sese recepit. Ugo vero non satis his fidens, qui se vocaverant, multos in exilium pepulit, qui quidem ad Arnoldum Bavarorum ducem confugientes, hominem, regnandi cupidum, movere copias in Italiam propellunt. Descendentem itaque ex Alpibus Veronenses statim intra mœnia benigne ac comiter recipiunt: Verum Ugo in eum movens commisso pralio hominem superat, Veronamque statim recipit. Mortuo autem apud Bavaros Berengario: ut alii volunt apud Ungaros, Berengarius tertius primi Berengarii ex filia nepos in Italiam veniens,
anno

anno salutis nongentesimo trigesimo quinto, imperio positur. Sunt autem qui hæc quæ scripsi, hujus Pontificis temporibus ascribant. Ego vero & priorum quorundam & sequentium temporibus assignandæ crediderim, cum ea quæ breviter scripsi non sine diuturnitate geri potuerint. Sed satius fuit in tanta scriptorum varietate & temporum omnino aliquid scribere, quam quæ sunt aliquando gesta ob incertos auctores omittere. Consulimus posteritati, nec ita superstitiosi sumus, ut nolimus ea credere quæ varii auctores sparsim conscripserunt. Hujus quoque Pontificis temporis merito ascripserim sanctum Ugibertum nobilem Lotharingæ principem, qui Gemaltense cœnobium propria impensa magnis operis brevi extruxit. Ferunt & hac tempestate Spireneum Bohemiæ ducem fidem Christi tum primum recepisse. Nam duces antea qui Bohemiæ præerant, nunc demum reges appellantur, auctis opibus & copiis. At Stephanus cujus vita mansuetudinis & religionis plena fuit, secundo pontificatus sui anno, mense uno, die duodecimo moritur, inque Petri basilica sepelitur.

JOHANNES XII. PONT. CXXIX.

Johannes duodecimus, patria Romanus, patre Sergio Pontifice (ut quidam volunt) eo tempore Pontificatum iniit, quo sanguinis fons (ut Martinus & Vincentius ajunt) Genuæ largissime effluxit, futura magnæ calamitatis indicium. Nam & Genua à Saracenis ex Africa venientibus tum capitur ac diripitur & Ungari Italiam ingressi, longe omnia ac late populari sunt. Verum dum onusti præda Pelignorum fines attigissent, à Marfis, qui repente arma ceperant, opprimuntur, atque ita prædam omnem cum vita amittere. Scripsit tum multa Racherius ex monacho Veronensi episcopus factus, in exiliumque Papiam ab Ugone re-

ge missus, quod aperte nimium in ejus mores inveheretur. Johannes autem pontificatus sui anno quarto, mense decimo, die *XX*. moritur. Vacat tum sedes diebus duodecim.

LEO VII. PONTIF. CXXX.

Leo septimus, natione Romanus, Ugone & Lothario in Italia imperantibus, Pontificatum adeptus, nil dignum memoria gessit. Hujus autem tempora illustriora fecere Spireus Bohemix dux (ut Martinus refert) justitia & religione insignis, & ejus filius Venceslaus, nequaquam a patre degenerans, à fratre Boleslao interceptus ob regni cupiditatem: qui quidem Venceslaus postea in sanctos refertur meruit, comprobata ejus vita, approbatisque miraculis in vita & post mortem editis. Leo autem pontificatus sui anno tertio, mense sexto, die decimo, moritur, & in basilica Petri sepelitur. Vacat tum sedes dies tres.

STEPHANUS VIII. PONT. CXXXI.

Stephanus octavus, natione Germanus, Pontificatum iniens, ita à Romanis seditionibus vexatus est, ut nil memoria dignum ab eo geri potuerit, imo vero (ut Martinus refert) in tanta seditione mutilatus turpiter aliquandiu vitam duxit, cum ob inhonesta vulnera prodire in publicum erubesceret. Parabat quidem rex Ugo tantam injuriam ulcisci, sed in ipso apparatu moritur: cui quidem Lotharius filius in regno succedens, hac de re nullam mentionem fecit: vel quod populi Romani amicus esset, vel quod brevi regnavit: biennio etiam tantum post mortem matris supervixit. Otho autem Germanorum rex Venceslai Bohemix regis mortem ulturus, in Boleslaum qui
fratrem

fratrem per scelus interfecerat copias movens, hominem tandem post multas illatas acceptasque clades in potestatem suam redegit. Stephanus vero Pontificatus sui anno tertio, mense quarto, diebus XII. moritur. Vacat tum sedes diebus decem.

MARTINUS III. PONT. CXXXII.

Martinus tertius, patria Romanus, mansuetudine & placabilitatem Stephani septimi imitatus est: pontificatum enim adeptus, bella omnittens, religioni sese totum addixit, templa vetustate collapsa instaurans, pauperes eleemosynis pascens. Non caruit tamen hujus temporibus Europa ipsa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur Italiam ingredi adversante Lothario, magnæ cædes utrinque commissæ sunt. Adhortante tamen eos Martino Pontifice, ut ab armis discederent, tum vel maxime, cum ubique fame & penuria rerum omnium laboraretur, succisis undique arboribus, prostratis segetibus, & abductis gravissimo bello colonis ac pecoribus: apud Constantinopolim quoque tumultuatum vehementer est. Nam cives ipsi Constantinum Imperatorem captum, abrado capite in insulam relegarunt. Verum non ita multo post Constantinus, Leonis filius, imperium adeptus, seditiosos cives eadem turpitudine tantum affectos, qua ipsi Constantinum notaverant, in eandem insulam exulatum mittit. Martinus autem tertio pontificatus sui anno, mense sexto, die decimo moritur, & in basilica Petri sepelitur. Eius autem in morte sedes Romana diebus duodecim tum vacat.

AGAPETUS II. PONT. CXXXIII.

Agapetus secundus, natione Romanus, ardente tumultu bellico in Italia Pontifex creatur. Ungati enim tum etiam hostili manu Italiam ingressi, jam fere omnem oram transpadanam occupaverant, cum Henricus Bavarix Dux sumptis prope armis, comparatoque exercitu in provinciam movens, non sine magno incolarum incommodo duobus gravissimis præliis eos superat, ac provinciam omnem ab Aquileia Papiam usque occupat. Unde non ita multo post prope in Austriam discessit, quod jam adventare Berengarium cum magno exercitu intellexerat. Potius autem Italia Berengarius Imperatoris nomen sibi indit, filiumque Albertum regem Italix nuncupat, conjecta in carcerem Alunda Lotharii fratris filia, ne Papiam urbem dotalem repeteret. Interim vero Agapetus Pontifex, Italixque proceres cognita Berengarii superbia, quod omnia sibi contra jus fasque vendicaret, Othonem Germanix regem in Italiam vocant: qui quidem per Forumjulii provinciam cum quinquaginta millibus hominum ingressus, deturbatis è regno Berengario & Alberto, Alundam Lotharii filiam è carcere ductam in uxorem accepit, ex qua postea filium suscepit, cui Othoni secundo nomen fuit. Otho tamen Italia decedens hac moderatione usus est, ut Berengario & Alberto gubernandæ provinciæ arbitrium permiserit, compositis inter Pontificem & Berengarium rebus. Idem quoque Otho Ludovicum regem Franciæ magnis eò prope deductis copiis juvat, quem proceres provinciæ, adjuvante Ugone Parisiorum Comite, ipsius Othonis sororio, prope è regno depulerant. At vero Albertus Berengarii filius, qui tum Ravennæ præerat, Gomacensium classe & auxiliis fretus, mercatores Venetos, adversante Agapeto

PON-

Pontifice, infestabat, unde Veneti ira incensis comp-
 ratis prope quibusdam navigiis Comacilum exp-
 gnatum incendunt. Cum hæc itaque hoc modo ag-
 rentur, Agapetus Pontifex vir innocens, & reip-
 Christianæ amator Pontificatus sui anno IX. mens
 VII. die X. moritur, eo fere tempore, quo Od-
 Cluniacensis monasterii Abbas in Domino quievit.
 Cujus quidem discipulus habitus est Domajelus v-
 miræ sanctitatis & monasticæ disciplinæ restitutor.

JOHANNES XIII. PONTIF. CXXXIV

Johannes decimus tertius, patria Romanus, de vi-
 lata, patris Albrici potentia fretus, Pontificatus
 occupat. Octavianus is quidem primo vocabatur
 homo sane ab adolescentia omnibus probris actus
 pitudine contaminatus, venationibus magis, si qui-
 temporis à libidinibus supererat; quam orationi de-
 ditus. Erant tum Romæ duo annui Consules, ex no-
 bilitate præfectus unus, qui jus populo diceret: ex
 plebe autem Decarchones XII. creabantur qui vices
 senatus gererent. Non carebant aliqua ditioe Ro-
 mani. Nam & vicina Hetruriæ oppida intra Urbeve-
 tanum Tudertinumque agrum, & quicquid à Neapol-
 Beneventoque, à Maris, à Reatinis ad urbem spectat
 Romanæ civitati obtēperabat. Vltiora partim Græ-
 ci, partim Saraceni occupaverant. Quis tum Picenum
 Spoletinumque agrum obtineret incertum est. Octa-
 vianus itaque patris potentia in satis libera civitate
 fretus Pontificium munus humeris suis nequaquam
 conveniens sibi desumit. Hac quidem indignitate
 moti duo Cardinales, liberis Othonem obsecrant, ut
 clerum populumque Romanum è manibus Berengarii
 Johannisque duodecimi vindicare conetur, alite-
 Christianam fidem una cum imperio perituram. Ot-
 tho enim tum magno in pretio erat, domito Boleslao

(ut dixi) Bohemiæ rege, superatisque tribus gravissimis præliis Ungaris Germaniam vastantibus, ac captis tribus eorum Regulis, quos Germani, contradicente Imperatore, vitam finire laqueo coegere. Interim vero dum Otho expectaretur re per indices patefacta, Johannes Pontifex Cardinales ipsos capit, & huic nasum, illi vero manum abscindit. Hanc ob rem Otho in Italiam movens primo quidem Berengarium & Albertum filium in potestatem suam redigit: alterumque Constantinopolim, alterum in Austriam relegat. Mox urbem ingrediens ab ipso Johanne honorificentissime suscipitur, coronaturque (ut quidam tradunt) accepto Germaniæ Pannoniæque titulo, quod reliqui Imperatores deinceps observarunt, translato tum primum ad Germanos imperio. Alii vero à Leone VIII. de quo paulo post dicemus hoc factum existimant: quorum opinionem Gratianus in decreto secutus est, priorē sententiam Richardus & Cusentinus non improbant. Lateranensis autem bibliothecarius Orthonem Johannis tempore Romam venisse scribens, de coronatione ejus nullam mentionem facit, adeo confusa sunt & perturbata hæc tempora scriptorum negligentia & incuria. Otho autem composito aliquantulum statu civitatis cum Johanne secreto collocutus, hominem primo blande appellando à flagitiis deterrrens, ad virtutem adhortabatur: verum cum nequaquam moveri à sententia verbis eum cerneret, ad minas conversus concilium indicit, convocatis episcopis Italiæ: quorum judicio, vita sceleratissimi hominis dijudicaretur. Is itaque judicium bene sentientium reformidans, in Hemicos aufugit, in sylvisque more feræ aliquandiu delituit. Hanc ob rem Otho, persuadente clero, Leonem Romanum civem Lateranensis Ecclesiæ scribaniarium Pontificem creat. Verum abeunte imperatore, Iohannis cognati & clientes pulso Leone Iohannem ipsum revocant: quem quidem divinitus eisdem ferme diebus periisse creditum est, ne Ecclesia Dei,

perniciosa seditione jam gliscere, labefacteretur. Sunt qui scribant, hunc sceleratissimum hominem vel hoc monstrum potius, in adulterio deprehensum & confossum interiisse. Verum non ita quoque levata seditio est. Nam Romani, mortuo Johanne, in ejus locum Benedictum subrogant, idque ab Imperatore, qui tum Spoleti erat confirmari contendunt. At Imperator iratus, non solum Romanos, utpote iniqua postulantes, à se repulit, verum etiam eosdem armis (ut postea dicitur) coegit, abrogato Benedicto, Leonem suscipere. Ferunt multa prodigia tum in Italia apparuisse. Nam & lapis de caelo miræ magnitudinis cecidit, saxiente ventorum atque imbrum procella, & in vestibus multorum signum crucis, ac quidem cruentæ divinitus apparuit. Quæ quidem portenta indicare magnas clades & calamitatem Ecclesiæ multi interpretabantur. Johannes autem vir omnium quinquam ante se in Pontificatu fuere, perniciosior & scelerator, Pontificatus sui anno nono, mense tertio, die quinto moritur. Ejus vero in morte sedes in seditione dies duodecim tum vacat.

BENEDICTUS V. PONT. CXXXV

Benedictus quintus, patria Romanus, ex diacono in seditione Pontifex creatur, ab his potissimum qui Johanni cognatione factioneque conjuncti fuerant, ægre ferentes Leonem ab Othone Johanni antelatum. Verum cum Imperator hanc electionem nequaquam probaret, Romanos id maxime expectantes à se repulit, eosque, ferro & flamma omnia circa urbem posita vastans, compulit, pulso Benedicto vel dedito potius, Leonem suscipere, adactos sacramento, nil se earum rerum immuturos, quas ipse Imperator in re Pontificia constituisset. Compositum autem hoc modo rebus, Otho in Germaniam rediens secutus

secum Benedictum ipsum duxit, qui non multo post dolore animi apud Hayspurgum moritur, ubi relegatus erat. Vixit autem in Pontificatu mensibus sex, diebus quinque. Sedesque deinceps diebus triginta vacavit.

LEO VIII. PONTIF. CXXXVI.

LEO octavus (ut ante dixi) protoſcriniarius, à clero populoque Romano, pulſo Johanne, Pontifex creatur. Nam cum Johannes flagitioſe nimium & intemperanter viveret, iſtarentque Romani apud Imperatorem, ut alterum Pontificem abrogatoque Johanne crearet, reſpondit, electionem ad populum & clerum pertinere: Eligerent quem maxime idoneum putarent, ſe eum ſtatim approbaturum. Unde cum Leonem elegiſſent, quem ipſe confirmaverat, deinde mutata ſententia, abrogato eodem, Benedictum ſuſſeciſſent, iratus Otho eos vi & armis compulſit, dedito etiam Benedicto Leonem ſuſcipete, qui ſtatim Romanorum inconstantiam pertaxus, autoritatem omnem eligendi Pontificis à clero populoque Romano ad Imperatorem tranſtulit. Verum Leo in Pontificatu non diu vixit. Anno enim primo, menſe quarto moritur.

JOHANNES XIV. PONT. CXXXVII.

Johannes decimus quartus, Narnienſis epiſcopus, patria Romanus, patre Johanne epiſcopo, Leoni ſucceſſit. Verum Romani in ita jam conſuetudine pelendi Pontifices, hunc quoque ſeditionibus fatigant. Accerſito enim Joſredo Campaniæ Comite Lateranenſes ædes vi irumpentes Johannem capiunt, captumque primo in Hadriani molem perducunt, mox

inde hominem in Campaniam exulatum mittunt. Verum interfecto Jofredo ejusque unico filio à Johanne Campano principe, Pontifex undecimo mense sui exilii Romam propere rediit. Otho præterea, cognita Pontificis calamitate, cum Othone filio ingentibusque copiis magnis itineribus Romam perveniens, Consules & præfectum cum Decarchonibus captos in vincula conjicit, sciturus conjurationis capita. Quæstionibus autem re cognita, Consules in Germaniam mittuntur: Decarchones vero laqueo suspensi pœnas statim dedere. Petrus autem urbis præfectus malorum omnium fons & origo, diu cum ignominia per publica urbis loca tractus, ac virgis cæsus, in Germaniam victus mittitur. Sunt qui scribant, Petrum ipsum excarnificandum Pontifici traditum, abrasa barba, capillis suspensum ad caput equi Constantini aliquandiu stetisse, ut ejus exemplo talia facinora malefici decernerent. Inde autem ablatum, asinoque superimpositum, verso ad clunes vultu, & manibus sub cauda ligatum, atque ita per urbem ductum, & virgis cæsum fere ad interitum fuisse, postea vero in Germaniam exulatum missum. Hac etiam severitate (exempli gratia) in Jofredum à Johanne principe Campano (ut diximus) cæsum Imperator usus est, ut ejus ac filii cadavera è loco sacro tacto in profanum projici jufferit. Interea vero Sclavi, qui Hadriani tertii Pontificis, & Sueropyli principis Dalmatiæ tempore fidem Christi susceperant, in Italiam trajicientes, Saracenos ingenti clade superatos è monte Gargano dejecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Ungari, reliquias Saracenorum ita attrivere, recuperata Consentia jam ab hostibus capta, ut Othoni magni Othonis filio eo cum exercitibus missa, haud difficile fuerit reliquias bellorum absolvere. Nec contentus Saracenos cædere, Græcos quoque qui cum Mauris fœdera inierant, gravissimis præliis ita perdomuit, ut eos fere omni Calabria & Apulia egerit.

cetis. Sunt qui scribant, idcirco Othonem Græcos persecutum fuisse, quia Nicephorus Constantinopolitanus imperator filiam jam ei pactam in matrimonium daturum se negabat. Constat tamen Othonem ipsum adolescentem egregium pulso Nicephoro, & Johannem filium in imperio confirmasse, & Theophaniam sororem in uxorem accepisse, quam quidem Johannes tertius decimus unâ cum marito apud Lateranensem basilicam corona imperii exornavit, annuente Othone senè, qui filium consortem imperii creaverat. In tanta autem & tam publica lætitia Campana Ecclesiæ metropolitanæ nomen à Iohanne Pontifice consecuta est. Otho vero in Germaniam proficiscens senio confectus Viennæ moritur: quem non ita multo post Iohannes Pontifex sexto Pontificatus sui anno, mense XI. die V. subsecutus est. Ejus in morte dies XIII. sedes tum vacat.

BENEDICTUS VI. PONT. CXXXVIII.

Benedictus sextus, patria Romanus, Iohanni in Pontificatu & calamitatibus successit: à Cynthio enim Romano cive & quidem præpotenti captus, in Hadrianam molem (quam Sancti Angeli arcem nunc vocant) custodiam noxiorum, vel potius innocentium includitur, eodemque in loco non multo post strangulatur: vel (ut Cusentinus refert) fame moritur. De tanta injuria nullam sumptam esse vindictam, vel à civibus Romanis adversæ factionis, vel ab Othone Imperatore non possum ego non admirari, præsertim cum Otho ipse vir optimus sit habitus, & Ecclesiæ Romanæ defensor acerrimus. Sed vereor ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium à Cynthio consecutus est. Male tamen à Cynthio actum est: neque enim ad se pertinebat, etiamsi Benedictus graviter deliquisset, Pontifici manus injicere. Sed heus! ut rerum omnium

vicissitudo est. Nam Romani Pontifices nostra ætate Romanos cives, aut delinquentes, aut ob potentiam suspectos, coloci tanquam in Tullianum carcerem includunt & marcerant. Crediderim ego Othonem aliis negotiis implicitum, Romano Pontifici præstare auxilium nequisse, ob eamque rem anno primo, mense VI. pontificatus sui mortuum esse.

DONUS II. PONT. CXXXIX.

Donus secundus, patria Romanus, tantæ modestiæ fuit, ut si nihil in Pontificatu gesserit quo magnopere laudaretur, non tamen vel aliqua injuria affectus, vel ignominia notatus est. Hujus autem tempora, re omnino obscura essent, effecere res quædam, tum à principibus quibusdam, tum à sanctis viris gestæ. Nam Bajanus, artis magicæ peritus, Bulgarorum princeps ita Basilium & filium Constantinum Byzantinos principes bello vexabat, ut paulum ab capienda urbe regia abesset, negligentia Græcorum prope derelicta. Inita tamen sunt inter eos fœdera, licet non æqua, & pax composita est. Adalbertus autem Bohemus Pragensis episcopus tantæ sanctitatis tum habitus est, ut divino spiritu impellente in Pannoniam descendens, & regem Ungarorum baptizaverit, & omnes provinciæ episcopos ad bene de Deo promerendum exemplo & vita instruxerit. Profectus deinde in Prusiam, dum fidem Christi quam diligentissime prædicat, martyrio coronatur. Ferunt & beatum Eduardum Angliæ regem sanctitate in pretio tum habitum fuisse, quem certe novercæ dolis & fraude interfectum constat. His addit & Richardus scriptor sanctum Majolum abbatem, qui in Cluniaco magnum sui apud posteros vita & miraculis exemplum reliquit. Donus autem anno pontificatus sui primo uroritur, & in basilica Petri sepelitur: diebus tantummodo duobus sedes tum vacat.

BONIFACIUS VII. PONTIF. CXL.

Bonifacius septimus, cujus cognomen & patria ob
 ignobilitatem credo reticetur, pontificatum malis
 artibus adeptus, male etiam amisit. Nam inito magi-
 stratu, conspirantibus simul bonis civibus, relinquere
 urbem coactus, pretiosissima quæque è basilica Petri
 subtrahens, Constantinopolim confugit: ubi tandiu
 substitit, quoad divenditis quæ sacrilegio abstulerat,
 magnam vim pecuniarum comparasset, quibus tan-
 quam ad miniculis occupandæ tyrannidis fretus ur-
 bem repetit, cives Romanos largitione corrupturus.
 Obstabant conatibus suis viri boni, maxime vero Jo-
 hannes diaconus Cardinalis, quem captum, adjuvan-
 tibus quibusdam perniciosis hominibus, oculis statim
 privavit. Atque ipse tantorum malorum autor gli-
 scente majorem in modum seditione, sive timore, sive
 pœnitentia patrati sceleris, turpiter vitam finivit. Vi-
 de quæso quantum degeneraverint hi Pontifices à ma-
 joribus suis, qui hanc rempublicam Christianam tam
 amplam tamque magnificam suo sanguine nobis reli-
 quere. Pontifex Romanus sacrorum pater & rex, sa-
 cra ipsa furto abstulit: & qui vindicare sacrilegia de-
 buerat, tanti sacrilegii factus est autor. Hoc autem
 contingere in quavis repub. consuevit, quando plus
 malorum ambitio & avaritia valet, quam bonorum
 virtus & gravitas. In clerum igitur deligendi essent,
 quorum vita & doctrina probata sit: non autem hi
 qui cum nil virtutis & religionis habeant, ambitione
 & largitione sibi potentiam quærunt: Vixit autem
 Bonifacius in pontificatu mensibus septem, diebus
 quinque. Vacat tum sedes dies viginti.

BENEDICTUS VII. PONT. CXLI.

Benedictus septimus, patria Romanus, statim in ito pontificatu Arnulphum episcopum Remensem, seditione quorundam pulsum, habita synodo in integrum restituit, eo maxime tempore, quo Otho secundus & Henricum Bavorum ducem, rerum novarum cupidum, perdomuit, & in Lotharium movit, qui Lotharingiam Romani Imperii provinciam occupaverat: Aquisgranensemque agrum populatus fuerat. Otho autem superato Lothario, vastatisque Sueffionum agris, ac incensis Parisiorum suburbiiis, dum in patriam copias reducit, apud Auxonam fluvium non nihil incommodi accipit. Deinde vero comparato majore exercitu in Italiam contra Basilium & Constantinum Imperatores Græcorum veniens, qui jam Calabriam & eam partem Italix occupaverant, quæ ad Siciliam vergit, apud Basentellum superatus, scapham conscendens, salutem sibi fuga quærebat. A piratis autem forte fortuna captus, in Siciliam deferretur. Verum Siculi, redempto homine ac Romam misso, de piratis supplicium sumpsere. Otho deinde comparato satis justo exercitu animadvertere in Romanos & Beneventanos constituerat, à quibus initium fugiendi factum fuerat, dum ad Basentellum contra Græcos pugnaretur: agere id in Romanos minus tutum visum est. In Beneventanos itaque conversus, urbem capit & incendit, translato inde Sancti Bartholomæi corpore, Romæque in insula Tiberina collocato, eo loci maxime, qui olim Iovis hostia Lycaonia dicebatur: quique triremis puppim præ se fert. Nam insula ut adhuc ex Tiburtino lapide cernitur, triremis formam habuit. Ad similitudinem illius credo, qua Æsculapius Romam avectus est, visitar adhuc serpens lapidi insculptus, visuntur transtra, adeo viri
illi

illi excellentes studiosi erant vel naturam in artem redigere, vel artem ad naturam. Ad Othonem redeo, qui non multo post translatum sancti Bartholomæi corpus Romæ moritur, & in vestibulo beati Petri (Paradisum vocant) illo porphyretico, quod adhuc intro euntibus ad laevam apparet honorificentissime sepelitur. Cum autem de creando novo Imperatore consultatio haberetur, & alii Othonem tertium, secundi filium, alii vero Henricum Bavariz ducem primi Othonis ex fratre nepotem, exposcerent, instarentque Itali quidam, ut Crescentio Nomentano, viro clarissimo res committeretur, Germani statim, qui tum frequentes Romæ acderant Othonem tertium delegere. Instabat Benedictus, vir optimus unumquemque rogando, ut in creando Imperatore reipub. Christianæ consulere, quæ tum maxime pretio & solerti gubernatore indigebat. Tandem vero ne seditio aliqua oriretur, Germanorum sententiam approbat. Moritur & ipse Pontificatus sui anno octavo, mense sexto, vacatque sedes diebus quinque, Valderico Amburgensi episcopo tum maxime in pretio existente doctrina, moribus & sanctitate vitæ.

JOHANNES XV. PONT. CXLII.

Johannes decimus quintus, patria Romanus: vel (ut nonnulli volunt) Papiensis, post adeptum pontificatum mense tertio à Romanis capitur, & in mole Hadriani, ut in publica custodia inclusus, ibi tandiu pedore carceris, inedia & molestia animi maceratur, quoad vitam turpiter finivit. Sunt qui scribant, eam vi mortuum fuisse à Ferrucio Bonifacii septimi parente, magnæ potentiz viro, ob eam rem credo, quod filio in pontificatu adversus fuisset. Utcunque est, constat, cum in carcere mortuum, & in basilica Petri sepultum. Dejectus in pontificatu fuerit, vel ob

impotentiam & tyrannidem, ut quidem coniectant, vel ob invidiam malevolorum & seditiosorum quorundam, haud satis constat: adeo sunt confusa istorum temporum historiae: fuisse tamen in pretio hac tempestate constat & Odilum Abbatem Cluniacensem, & Berengarium Turonensem, viros sanctitate & doctrina insignes: quanquam sint qui dicant, Berengarium amplitudine doctrinae confisum, primo in fide errasse, cum de Sacramento eucharistiae male opinaretur, erroremque suum postea publico concilio Romae habito emendasse, ac statim omissio studio sophisticae disciplinae, cum esset archidiaconus Andegavensis, omnia pauperibus erogans, labore manuum suarum victum sibi quaesivisse.

JOHANNES XVI. PONTIF. CXLIII.

Johannes decimus sextus, patria Romanus, patre Leone prexytero è regione Gallinae albæ, pontificatum adeptus miro odio in clericos exarsit, unde merito ab ipsis clericis odio habitus est, maxime vero quod divina humanaque omnia cognatis & affinibus suis elargiebatur, posthabito Dei honore & Romanae sedis dignitate, quem certe errorem ita posteris tradidit, ut ad nostram quoque aetatem pervenerit. Quae quidem consuetudine nil certe dici perniciosius potest, cum non ob religionem & Dei cultum appetere Pontificatum nostri sacerdotes videantur, sed ut fratrum vel nepotum vel familiarium ingluviem & avaritiam expleant. Apparuisse Cometem tum ferunt futurae calamitatis indicium: nam & fame & peste diu laboratum est, & terræ moru Beneventum ac Capua concussa, eaque mala ob superbiam & capacitatem Pontificis, contemptumque Dei & hominum accidisse putatum est. Moritur autem, Deo volente, octavo Pontificatus sui mense, sepeliturque in basilica Petri.

JOHANNES XVII. PONT. CXLIV.

Johannes decimus septimus, patria Romanus, Pontificatum iniit Othone imperante, sed nondum coronam imperii adeptus. Fuit autem Johannes vir tantæ doctrinæ, ut multa quidem eleganter ediderit, quemadmodum Martinus scribit. Agiratus deinde seditionibus à Crescentio consule Romano imperium urbis sibi vindicare conante, cupiditati hominis cedens, exulatum in Hetruriam abiit. At vero Crescentius cognita Johannis indignatione, qua percitus Othonem contra se cum exercitu in Italiam vocabat, ipsius Pontificis cognatos & amicos qui in urbe remanserant, ad hominem mittit rogatum, ut ommissa accersendi Othonis cura, ad urbem cum potestate redeat, polliceturque se ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem suorum motus Johannes, veritus etiam ne si Otho cum exercitu Italiam ingrederetur, plus maleficii quam beneficii secum afferret, ad urbem veniens prodeunte obviam Crescentio cum omnibus magistratibus, & urbana multitudine, in ædes Lateranenses magno comitatu introducit: quarum in vestibulo ejus pedes Crescentius & omnes seditionis autores, petita venia, exosculati sunt, atque ita in concordiam redacti vitam simul quiete traduxerunt. Ferunt tum Henricum Abbatem Lobiensem in Lotharingia, & Adeoboldum Episcopum Ultrajacensem, qui multa in laudem beatæ Virginis, sanctæque Crucis scripsit, & Albonem Abbatem Floriacensem (qui postea in Vasconia ob fidem Christi martyrium passus est) doctrina, religione, sanctitate, magno in pretio habitos. Moritur autem Johannes Pontificatus sui anno decimo, mense sexto, die decimo. Vacatum sedes diebus sex.

GREGORIUS V. PONT. CXLV.

Gregorius quintus, natione Saxo, patre Othone, Bruno ante vocatus, Othonistertii autoritate ob affinitatem Pontifex creatur. Verum abeunte in Germaniam Othone seditionibus Romanorum exagitatus, in Hetruriam primo, mox in Germaniam ad Imperatorem confugit. Interim vero Romani Crescentium denuo cum summa potestate Consulem decernunt, qui statim Iohannem quendam natione Græcum Episcopum Placentinum, non minus pecuniosum quam doctum, Pontificem creat, cuius certe nomen inter Pontifices quidam supprimunt, utpote minus legitime creatum: alii vero CXLVII. hunc vocant, quod populi clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, pontificatum iniisset. At Crescentius, cognito Othonis cum magno exercitu ad urbem adventu, urbis mœnia & portas quam diligentissime firmat. Molem Hadriani munit, positis in unaquaque statione firmissimis præsiidiis. Hinc est quod postea moles Hadriani Crescentii arx appellata est, sumpto nomine ab ipso munitore Crescentio. Superveniente deinde Imperatore, urbemque oppugnare adorto, populus Romanus cum nequaquam tantis copiis par esse posset, clementia Othonis fretus, Germanis portas aperit. Tum Crescentius & Iohannes consilii & auxilii inopes, in arcem Hadriani confugientes, sese acriter contra hostes tuebantur. Verum proposita spe veniæ, dum ex arce ad Imperatorem se conferunt, multis vulneribus à multitudine Crescentius confoditur. Iohannes autem, effossis prius oculis, pontificatu simul & vita privatur, in pristinamque sedem Gregorius XI. mense posteaquam pulsus fuerat, restituitur. Is autem cognita imperii imbecillitate varietateque fortunæ, quo diutius apud Germanos summa potestas

potestas remaneret, illeque cæteris præfset, qui virtute & dignitate cæteris præstaret, sanctionem retulit, haud abnuente Othone, de Imperatore eligendo anno Christi. M. ac secundo. quam usque ad tempora nostra servatam videmus: Videlicet solis Germanis licere principem deligere, qui Cæsar & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Augustus haberetur, si eum Romanus Pontifex confirmasset. Hos autem Imperatoris eligendi auctoritatem primo habuisse Ptolemæus refert, Archiepiscopum Maguntinum Germaniæ, Archiepiscopum Treverensem Galliæ, Archiepiscopum Coloniensem Italiæ nomine. His additi & *ii* principes, Marchio Brandenburgensis, Imperatoris post electionem Cameraarius, Comes Palatinus, qui dapes, Dux Saxonix qui enses fert. Sunt qui scribant Bohemiæ regem *VII* Electorem Imperatoris pincernam esse: hisque in eligendo additam esse, ad tollendam discordiam partium: ad utros enim inclinasset ea pars, certe potior habebatur. Tulisse hoc iniquo animo Francos ajunt. Verum quia in Ludovico Lothari filio genus Caroli Magni defecerat, regnumque illud ad Hugonem Ducem cognomento Caputium, venerat (nam à regibus ad Duces res aliquamdiu trauslata est) repetere Imperium destiteret: maxime vero quod ipsi duces novi homines à la fortuna tum contenti, moliri majora non sunt auri: quippe qui nondum bene regni fundamenta jecerant. Laudatur tamen, & merito quidem Robertus magni Hugonis filius, regnum à patre accipiens fortitudine, justitia, modestia & religione. Hic enim etsi rei militaris admodum studiosus erat, tamen ubi per otium licebat, ita Dei templum frequentabat, divinaque officia celebrabat, ac si sacrorum omnium initiatus fuisset. Ferunt cantum illum ejus inventum fuisse, sancti spiritus adsit nobis gratia. His artibus autem non minus quam armis crediderim ego Robertum conciliasse sibi animos vulgi, eosque à

prima

prima illa Caroli Magni stirpe ad genus suum novum transfuisse. Ferunt tum quoque magno in pretio fuisse Robertum quendam Carnotatum Episcopum doctrina & sanctitate vitæ. Multa enim scripsit, & canendi modum in sacris meliusculum reddidit. Gregorius autem secundo pontificatus sui anno, mense quinto moritur. Vacat tum sedes diebus quindecim.

JOHANNES XVIII. PONT. CXLVI.

Johannes decimus octavus, Placentinus episcopus (ut diximus) potentia Crescentii Romani consulis fretus, quem pecunia corrupisse creditum est, tempore Gregorii quinti per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Constantinopoli ad urbem secum detulerat, ut constantes etiam sua largitione ad malefium impelli potuissent, nedum Crescentius homo avarissimus & regnandi cupidus. Miror ego historicos Johannem ipsum inter Pontifices numerasse, cum vivente adhuc Gregorio sedem occupasset, nisi forte in conscribendis Pontificum vitis ita faciendum censent, ut in perpetua historia sit. Nam & tyrannorum perverse facta optimorum principum rebus gestis annumerantur, ut quantum inter se boni & mali dissideant à legentibus cognosci possit, quo malotum exemplo à vitiis deterreantur, & bonorum ad virtutem impulsam vitam ducant in terrens felicem & beatam: qua quidem beatitudine Johannes caruit, fur certe in Pontificatu & latro: non enim ut par fuerat per ostium intravit. Moritur autem, atque cum ignominia quidem, decimo usurpanti Pontificatus mense. Vacat tum sedes dies viginti.

SYLVESTER II. PONTIF. CXLVII.

Sylvester secundus, Gibertus antea vocatus, natione Gallicus, malis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus est. Adolefcens enim è Floriacensi cœnobio, in Aureliana diœcesi posito, dedicatus monachus & addictus, relicto monasterio diabolum secutus, cui se totum tradiderat, Hispali civitatem Hispaniæ bonarum artium causa pervenit. Erat enim admodum doctrinæ & literaturæ cupidus, qua in re tantum profecit, ut brevi ex discipulo optimus præceptor sit habitus. Discipulos autem ejus hos fuisse Martinus testatur, Othonem Imperatorem, Robertum Franciæ regem, Lotharium virum nobilitate & doctrina insignem, qui postea Zenanensis archiepiscopus creatus fuit. Hilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulsus, largitione primo quidem archiepiscopatum Remensem, inde Ravennatem adeptus, Pontificatum postremo majore conatu, adjuvante diabolo, consecutus est, hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cum Gilbertus regnandi cupidus diabolum sciscitaretur, quamdiu in Pontificatu victurus esset, Respondit humani generis hostis ambigue (ut solet) si non attingeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, fato moriturum se statim cognovit, unde pœnitentia motus & errorem suum coram populo confessus, omnes primo, posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene & sancte vivendum adhortatus est: deinde vero unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent,

rent, quo sponte ab equis vestum foret. Ferunt itaque Dei nutu & providentia, ut scelerati sciant apud Deum locum veniæ sibi relictum esse, si in vita aliquando pœnituerint, equos ipsos sponte ad Lateranensem basilicam pervenisse, eoque loci sepultum ejus corpus fuisse. Scribit idem Martinus, tam ex collisione ossium quam ex sudore ipsius sepulchri, vel humectatione potius deinceps morituri Pontificis signa, & quidem manifestissima colligi, idque ipsius sepulchri epitaphum indicare. Verumne sit an secus, ipsi Pontifices viderint ad quos pertinet.

JOHANNES XIX. PONT. CXLVIII.

Johannes decimus nonus, cujus cognomentum & patria ob ignobilitatem ignoratur, quarto mense, die vigesimo post initum Pontificatum moritur. Unde ob brevitatem pontificatus nil ab eo, vel à quopiam alio gestum memoria dignum scribitur, nisi quod illi quinquemestri Pontificio multa prodigia apparere, futura mala indicantia: visus & Cometes, & tertæ motu multæ urbes concussæ. In his autem malis unicum levamen Hugo præfectus Othonis in Italia, & Hetruriæ gubernator est habitus, adeo enim juste & integre provinciam sibi creditam rexit, ut optimi principis desiderium nemini provincialium reliquerit. Quem postea Pistorii mortuum Hetrusci omnes non secus ac publicum parentem luxere, nullo non genere honoris funeri ejus adhibito. Placuit hoc loco Hugonis laudes commemorare, ut gubernatores provinciarum intelligent, satius esse bene & integre vivendo laudem & gloriam, quam male agendo divitias male partas cum ignominia & nota sempiterna reportare.

JOHANNES XX. PONTIF. CXLIX.

Johannes XX. patria Romanus, è regione portæ metropolitanæ, Pontificatum iniens, ad otium conversus, nil dignum memoria gessit. Laudari vel maxime Robertus rex Franciæ potest qui ea tempestate non minus piam quam regalem vitam ducebat. Nam & doctrina & sanctitate omnes reges christianos ita antebat, ut disputationibus nulli secundus haberetur: longe aliter sentiens, quam quod nostrorum temporum reguli arbitrantur, nequaquam principe dignum esse dicentes, scire literas, cum eos maxime deceat, qui populos regunt, bene gubernandi rationem ex aliorum præceptis colligere: quod fieri sine doctrina & lectione non potest. Quid enim aliud est princeps illiteratus, quam imago leonis cæteris feris imperantis? Sedent affectos tum suos, tum populorum necesse est, qui digni haberi volunt ut aliis imperent. Merito igitur Robertum laudamus, cujus præterea tanta fuit religio, ut quotiens sibi per occupationes bellicas liceret, horas Canonicas unâ cum sacerdotibus caneret. Hac autem pietate hoc meritum ferunt, ut cum oppidum quoddam ex hostibus obsideret, neque horas suas intermitteret, mœnia hostium divinitus corruerent, statimque irruentibus suis oppidum caperetur. Johannes vero (ut quidam autores ferunt) Pontificatus sui anno quarto, mensè item quarto, moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus undeviginti.

SERGIUS IV. PONTIF. CL.

Sergius quartus, patria Romanus, patre Martino, vir sanctissimæ vitæ gratæque consuetudinis,
&

& antepontificatum & in ipso magistratu fuit. In pauperes liberalis, in amicos & familiares jucundus, in delinquentes clemens, in contumaces modestus. Tantæ præterea prudentiæ fuit, ut toto suo Pontificatu nil commissum sit, quo merito reprehendi gubernantis negligentia posset. In Deum enim omnem mentem convertens (quod facere Pontifices omnes deberent) iuste arque integre omnia ex animi sui sententia bene uatura & moribus instituti gubernabat. Interea vero hujus consilio & monitionibus principes Italiæ, composito fœdere, consilia incunt pellendi Saracenos è Sicilia. Idque moliri paribus animis & copiis instituunt. Erant tum in Italia Tancredi magni Normandiæ Ducis filii plerique, quorum de numero Guilielmus cognomento Ferrebachi, tanti animi fuit, ut assumpto in societatem expeditionis Malocho, Michaelis Catalaici Constantinopolitani Imperatotis copiarum dace, Saracenos è Sicilia brevi expulerit, adjuvantibus etiam Campano & Salernitano principibus. Verum cum postea Malochus prædam maligne divideret, Guilielmus dissimulandum esse ad tempus ratus, in Italiam rediens cum quadraginta millibus Normannorum militum, qui tum ab expeditione Hierosomylitana redierant, Apuliam, Græcis obtemperantem, occupat: ad Melphiam Malochum cum exercitu occurrentem fundit fugatque. Atque ita virtute Guillelmi à Græcis ad Norminnos regnum Apuliæ transit. Verum postea mortuo sine hæredibus Guilielmo, Drogo frater, Drogo autem Hunfredus junior, successit, unde postea Robertus Guiscardi & Rogerius frater originem habuere. Dum hæc autem in Apulia agerentur, laborante Italia ac fere toto orbe terrarum fame ac peste, Sergius vir sanctissimus secundo Pontificatus sui anno, die quinto decimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus o&to.

BENEDICTUS VIII. PONT. CLI.

Benedictus octavus, patria Tusculanus, patre Gregorio, iuncto Pontificatu in demortui Othonis tertii locum Henricum primum e gente Bavara Imperatorem, secundum institutionem Gregorii quinti creatum, corona Imperii donat. Sunt qui scribant Othonem ipsum Romæ mortuum, ejusque corpus in Germaniam delatum fuisse: alii autem in basilica Petri sepultum affirmant. Vt cunque est, constat Henricum Bavarorum ducem virum optimum ac sanctissimum Imperatorem creatum, habuisseque uxorem, quæ nequaquam mariti laudibus, pietate, religione, humanitate cederet. Verum dum is res Germaniæ componit, Saraceni Italiam ingressi, Capuam occupant, Barum obsident. Barenibus autem fame laborantibus Veneti annonam classe important. At vero dum nihilominus civitas ipsa obsideretur, iidem Veneti adjuvantibus Græcis Saracenos aggressi, multis interfectis Barum obsidione liberant, anno salutis octavo & millesimo: quo quidem tempore Turci Hierosolymis captis, non tamen sepulchrum Domini, ecclesiaque montis Sion aut Bethleem violavere. Laborantibus Hierosolymis succurrere Venetis erat in animo, nisi Hiadrenses hostes eos distinuisent. Quos quidem Veneti apud Lauretum tanta clade perdomuere, ut nunquam postea inferre bellum finitimis sint ausi. Henricus autem compositis Germaniæ rebus Romam veniens, accepta imperii corona, Capuam movens, Saracenos inde expulit, ac Bubaganum Græcorum ducem, qui Mauris faverat, acerrimo bello adeo persecutus est, ut eum quoque à Troja ejecerit, quæ in finibus Apulix à se eoloci condita fuerat, ubi olim Hannibalis castra sunt habita. Sunt autem qui scribant, Henricum eum uxore Cunegunda iustæ castæ ac sanctæ vixisse, ut uterque
in

in morte miraculis claruerit. In vita enim nil prætermisere quod ad honorem Dei pertineret. Nam & Bambergensem fundavit episcopatum, & sororem suam, Regi Ungarorum in uxorem collocavit, cujus opera rex ipse & populi omnes imperio ejus subiecti, integram Christi fidem acceperunt. Moritur autem Henricus octavo imperii sui anno magno de se relicto apud suos desiderio. Benedictus vero mortuo Henrico, quo defensore tibus in omnibus utebatur, per seditionem alio in locum ejus suscepto pellitur. Verum postea inita cum inimicis suis concordia pulso adulterino Pontifice, in urbem cum dignitate rediens, undecimo Pontificatus sui anno, mense uno, die VIII. moritur, sepeliturque in basilica Petri. Sunt etiam qui referant episcopum quendam die in solitudine vidisse Benedictum equo nigro insidentem, eumque interrogasse, quid causæ esset, cur mortuus equo nigro veheretur: Tum Benedictum hominem rogasse, ut pecunias quas occultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea data fuerant elemosynarum nomine, nil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus, ac statim episcopatu se abdicat, & vitam monasticam amplectitur. Scribit Vincentius, Gerardum Canadensem episcopum doctrina & moribus eisdem temporibus magno in pretio fuisse, huic addit Guthet episcopum Pragensensem doctrina & sanctitate vitæ tum præcellentem, & ob eam rem ab hostibus orthodoxæ fidei martyrio coronatum. Tanta præterea eodem tempore peste laboratum est, ut plures mortui quam superstites sint habiti. Quam quidem calamitatem in Lotharingia fons saluberrimæ aquæ indicavit in sanguinem tum versus.

JOHANNES XXI. PONTIF. CLII.

Johannes vigesimus primus, patria Romanus, patre Gregorio, episcopus Portuensis, ut quidam volunt: ut aliis placet, nullis sacris ante inaniatus, pontificium munus suscepit, eo tempore quo Conradus Suevus in demortui Henrici locum triennio post legitimis suffragiis Imperator crearetur. Hoc autem interregno crediderim ego multas Italiae civitates spe libertatis erectas ab imperio defecisse. Hanc ob rem Conradus vir in re militari praestans, quippe qui apud Henricum diu ordinum dux fuerat, coactis propere copiis, in Italiam descendens, primo in Mediolanenses ducit tantae defectionis autores, eos obsidet, suburbia incendit, excidiumque & interitum urbi minatur. Mutata deinde sententia obsidionem solvit, Coloniensi autistite id ei suadente, quod diceret beatum Ambrosium ei inter missarum solennia apparuisse, exitiumque omnibus minitantem, nisi ab urbe discederent, cujus patrocinium ipse sumpsetat. Romam itaque Conradus proficiscens accepta à Iohanne Pontifice imperii corona, in Slavos & Ungaros ducit, qui rebellantibus Italicis auxilia praestiterant, eosque brevi perdomuit. At vero Rodolphus Burgundionum dux suorum seditionibus vexatus, Conradi fidei & patrocinio se commisit. Quam ob rem Burgundia deinceps imperialis provincia aliqua ex parte habita est. Ferunt Conradum ipsum leges multas ac perutiles quidem tulisse, hanc praecipue, ut cuius principi capitale esset pacem & quietem provinciarum turbare. Hac itaque ratione motus Lapuldum Comitum Germaniae acerrime persecutus est, quod ab eo turbandi otii & quietis initium ortum fuerat. Nuncios praeterea misit, qui Graecis & Notmannis inter se de regno Apuliae concertantibus imperarent, ut ab
armis

armis discederent. Romanis quoque exitium imminatus est, si diutius quemadmodum cõperant Pontificem seditionibus vexassent, cujus tempore quorundam Abbatum sanctitate & vita monastica religio in Gallia præcipue floruit, & Himericus beati Stephani Ungarorum regis filius sanctissimus ob miracula est habitus. Iohannes autem, cujus vita mirifice laudatur, undecimo pontificatus sui anno, die IX moritur. Vacat tum sedes diebus octo.

BENEDICTUS IX. PONTIF. CLIII

Benedictus nonus, ut quidam volunt Johannis nepos, patria Tusculanus, patre Alberico, eo tempore Pontificatum iniiit, quo Comes Anglorum re voti & religionis gratia Romam venit, qui voti compos factus in patriam rediens, filiam suam Henrico Conradi filio, in matrimonium locat. Verum non ita post, Conrado vita functo, Henricus filius ejusdem nominis secundus patri succedens, comparato statim exercitu cum Olderico Bohemorum rege dubio Marte decertat. Repetito deinde certamine Oldericum superat & capit, vestigalemque factum incolumem dimittit. Movens deinde in Ungaros de regno inter se dissidentes, Petrum ab Alboino pulsum in regnum restituit. Interim vero Romani Benedictum hominem ignavum, & nullius pretii perosi, à sede deiciunt, in ejusque locum sufficiunt Iohannem Sabinum episcopum, Sylvestrum tertium appellantes, quo post novem & XL. dies pulso, denuo Benedictus restituitur. Is autem cum cerneret se iterum subiturum eadem discrimina, Johanni archidiacono Sancti Johannis ad portam Latinam, qui postea Gregorius sextus appellatus est, Pontificium munus libere cessit: vel (ut quidam affirmant) vendidit. Hanc ob rem merito ab omnibus Benedictus ipse accusatus est, & iudicio di-

vino-

vino damnatus. Constat enim simulachrum ejus admodum monstruosum post mortem cuidam apparuisse: interrogatumque quid illa horrida imago præ se ferret, cum antea Pontifex fuisset, Quia (inquit) invita sine lege & ratione vixi, ideo violente Deo & Petro, cujus sedem omnibus probris fœdavi, simulacrum meum plus feritatis quam humanitatis in se habet. Nam cum annis decem, mensibus quatuor, diebus novem per intervalla sedem Petri occupasset, tandem moritur. Nec vacasse tum sedes dici potest, cum Pontificatum vendiderit. Sunt qui scribant hoc tempore Gerardum Venetum Ungarorum episcopum virum optimum & doctissimum ab hostibus christianæ fidei martyrium æquissimo animo passum. Ad curum enim ligatus ex altissimo monte in præceps demittitur ac laceratur.

SYLVESTER III. PONT. CLIV.

Sylvester tertius, patria Romanus, patre Laurentio, in locum puli Benedicti subrogatus, non diu in Pontificatu mansit. Nono enim & quadragesimo die factione suorum Benedictus restituitur. Eo enim tum Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate vitæ & doctrina valeret, is tantummodo dignitatis gradum bonis oppressis & rejectis obtineret, quem morem utinam aliquando non retinuissent nostra tempora. Sed hoc parum est, pejora (ni Deus caveat) visuri aliquando sumus. Ad Sylvestrum redeo Cardinalem Sabinum Pontificem creatum, non dico à Collegio patrum, quod tolerabilius fuisset, sed largitione, ut quidam tradunt: quo quidem pulso, ac merito, cum non per ostium, sed per posticum intrasset ut fur & latro, Benedictus denuo restituitur, tumultuante urbe, & nunc unum nunc alium appetente, quod fieri ab his
populis

populis consuevit, qui duce & rectore carent, qui quos malos plures quam bonos faciunt.

GREGORIUS VI. PONT. CLV.

Gregorius sextus, sancti Iohannis ad portam Latinam archidiaconus, Pontificatum (ut diximus) à Benedicto nono accepit. Has ob res Henricus secundus in Italiam cum magno exercitu veniens, habita Synodo, cum Benedictum nonum, Sylvestrum tertium, Gregorium sextum tanquam tria teterrima monstra abdicare se magistratu coegisset, Syndegerum Bambergensem episcopum, cui Clementi secundo appellatio fuit, Pontificem creat. Gilbertus tamen, historiarum scriptor, affirmat Gregorium bene de Ecclesia Dei meritum esse, cum sedis Apostolicæ dignitatem negligentia priorum Pontificum labefactatam sua auctoritate & animi magnitudine brevi restituerit. Nam & dittonem Ecclesiæ recuperavit, & latrones circa urbem positos, quorum sævitia peregrini ad urbem religionis causa accedentes necabantur, è medio sustulit, prius execrationibus & interdictis admonitos, deinde vi & armis domiros. Hanc ob rem ferunt à perniciosis hominibus vulgo homicidam, Simoniacum & sanguinis humani appetentissimum habitum, idque à Cardinalibus etiam quibusdam prædicari solitum. Motum itaque Gregorium ipsum in ea ægritudine, qua postea moritur, Cardinales ad se vocatos verbis castigasse, quodque iuste & sancte fecisset, ipsi livore moti reprehenderent, & ut, inquit, scire possitis, ubi mortuus fuero, recte an pecceram fecero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite noctibus obseratas, si divino nutu aperieatur, censetote me dignum Christiana sepultura: in secus, corpus meum unà cum anima damnatum, quo volueritis, ejicitote. Fecere mandata Cardinales, atque
ita

ita portæ, cœorto gravi vento, apertæ sunt, & corpus cum admiratione omnium & opinione magnæ sanctitatis in trolatum est. Hæc fere sunt quæ à variis autoribus de Gregorio scribuntur, quem quidem constat in pontificatu sedisse annis duobus, mensibus septem, durante schismate.

CLEMENS II. PONTIF. CLVI.

Clemens secundus, Syndergerus antea vocatus, Bambergensis episcopus in Synodo Pontifex creatur, annuente Henrico secundo, vel imperante & cogente potius. Verum Henricus accepta à Clemente Imperii corona, Romanos in verba sua jurare coegit, Pontificum electioni se nequaquam interfuturos, nisi jussu Imperatoris id facere cogerentur. Videbat enim Imperator eo licentiz factiosum quemque & potentem, quamvis ignobilem devenisse, ut corruptis suffragiis tantam dignitatem consequeretur: quæ certe nisi sanctitate & doctrina bene meritis, volente Deo, demandari cuiquam non deberet. Inde vero Capuam profectus, rebus in provincia bene dispositis, conductisque eo loci militibus, qui Saracenis hostibus resisterent, Roma deinceps in Germaniam iter facit. Ab eunte itaque Imperatore, ut quidam scribunt, Romani Pontificem injussu suo creatum veneno è medio sustulere, Pontificatus sui mense nono. Scribunt autores, venenum ipsum in hos usus à Stephano paratum, qui ei in pontificatu successit, Damasusque secundus appellatus est, eo maxime tempore, quo Odiloni Abbati Cluniacensi in magna sanctitate mortuo Hugo Abbas substituitur, vir genere, pietate, religione, clementia, doctrina insignis, regnante altero Henrico in Francia, Alphonso in Hispania, Michaele cum filio Constantino Byzantii: quod quidem Imperium jam tum maxime labefactatum erat.

DAMASUS II. PONTIF. CLVII.

Damasus secundus, natione Bavarus, cognomen-
to Bagnarius, vel Pepou, ut quidam volunt,
pontificatum per vim occupat, nullo cleri populi que
consensu. Adeo enim inoleverat hic mos, ut jam
cuique ambizioso liceret Petri sedem invadere. Sed
obstitit Deus justus vindex, ut is cæteris exemplo ef-
set, ne, quod virtus dare consuevit, ambitione &
largitione quæreretur. Nam tertio & XX. Pontifica-
tus sui die moritur. Censent nonnulli hunc inter
Pontifices nequaquam numerandum esse, cum non re-
ctè Pontificatum adeptus sit. Miramurque cur Romani
tanta rei dignitate moti contra jusjurandum, Henrici
jussu habitum, abdicare se magistratu hominem statim
non coegerint. Sed cum brevi admodum tempore vi-
xerit, cumque vix sui colligendi Romanis facultas
data sit, nequaquam eos aliqua censura dignos puta-
verim. Ad Leonem deinceps transeamus.

LEO IX. PONTIF. CLVIII.

Leo nonus, natione Alemannus, anno Domini
millesimo quadagesimo nono pontificatum hac
ratione iniit. Nam cum Romani legatos ad Impera-
torem misissent oratum, ut optimum Pontificem
sibi daret, is statim Baunonem episcopum Tublensem
virum bonum & simplicis ingenii, legatis & Ecclesie
Romanæ obtulit. Cui quidem Romam Pontificis
habitu petenti, Abbas Cluniacensis & Idebrandus
monachus Soana oriundus, obviam facti per suaserunt
ut deposito pontificali ornatu Romam privatus ingre-
deretur, quod dicerent Henricum nullam creandi Pon-
tificis potestatem à Deo habere, sed ad clerum po-
pu

pulumque Romanum id pertinere. Motus his verbis Leo, cum etiam vocem e cælo inter eundem audivisset: Ego cogito pacis cogitationes non afflictionis, deposito pontificio apparatus privatus urbem ingreditur, seipsum accusans, quod imperatori maluerit quam Deo optemperate. At vero Romanus clerus, suadente Ildebrando, eundem Baunonem in Pontificem eligunt, eo libentius quod omnem autoritatem eligendorum Pontificum ab Imperatore (ut par erat) ad clerum transtulisset. Fecerant tamen vitia quorundam Pontificum, quemadmodum scripsimus, ut merito ipsi clero sublata potestas videretur Dei iudicio, quo in melius eorum mentes flagitiis contaminatæ aliquando verterentur, ne christiana resp. malis rectoribus commissa pessundaretur. Pontificatum itaque hoc modo Baunon adeptus, ac mutato nomine Leo nonus appellatus, Ildebrandum ipsum statim sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconum Cardinalem creat: eidemque sancti Pauli ecclesiam gubernandam committit, ut quasi confors pontificii muneris secum videretur. Cum alter Petri, alter Dauci templum tueretur & regeret. Iuterium vero Drogone Normannorum Comite in Apulia mortuo, Gisulphus frater regnum adeptus, Beneventum urbem Romano Pontifici deditam per vim occupat. Nam cum Henricus Imperator in honorem beati Georgii templum Bambergæ condidisset, cuperetque id in Cathedrali ecclesia consecrari, annuente Benedicto octavo, quotannis census nomine daturam ecclesiam ipsam Romano Pontifici centum argenti marcas, cum equo albo ac phalerato, Leo nonus dono Beneventum ab Imperatore accipiens Bambergensis ecclesiæ tributum remisit. Hanc itaque ob rem Leo suo jure & copiis Imperatoris fretus, cum in Gisulphum incomposito agmine movisset, ab eo superatur & capitur. Nec ita multo post Romam incolumis cum magno comitatu remittitur. Sunt qui scribant, Robertum Guiscardum e Gallia in Italiam cum exercitu profectum

fugatis Græcis & Aphris, Apuliam occupasse, statuatque reperisse circa caput æneum circumlatum habentem, his literis notatum; Calendas Maii oriente Sole aureum caput habebit. Unde Saracenus quidam, magice observationis peritus, à Roberto Guisfardi captus, notato termino. umbræ ipsius statux, calendis Maii oriente sole effoso loco thesaurum invenit, quo se à Roberti manibus liberavit. Ad Leonem redeo, virum certe pietate, innocentia, benignitate, gratia, hospitalitate adeo insignem, ut ejus domus peregrinis & pauperibus semper patuerit. Nam cum seniel ante fores suas leprosum pauperem invenisset, eumque præ misericordia collocari in lecto suo mandasset, apertis mane à janitoribus, nusquam pauper inventus est, Christum pauperis nomine eo loci recubuisse creditum. In rebus præterea ad religionem pertinentibus tanta diligentia & solertia usus est, ut & in Concilio Vercellensi Berengarium hæresos autorem damnaverit, & Constantinopolitanum Imperatorem suis monitionibus impulerit, sepulchrum Domini Hierosolymis à barbaris diruptum restituere, eo maxime tempore, quo & Theobaldus nobilis Francus sanctitate vitæ apud Vincentinos in pretio fuit, & Vincentius Franco Leodiensis episcopus, doctrina & moribus insignis, ad Hermanuum præstantis ingenii virum de quadratura circuli docte multa & acute scripsit. Moritur autem Leo pontificatus sui anno quinto, mense secundo, die sexto.

VICTOR II. PONTIF. CLIX.

Victor secundus, Glebardus antea vocatus, natione Alemannus ex Bavaria, pontificalem dignitatem post Leonem adeptus est, magis Henrici gratia quam liberis suffragiis. Verbatum enim ceteris populisque Romanus Henrici potentiam, quem in creandis novis Pontificibus aliquando læserant. Ne itaque

contra

contra jusjurandum moliri aliquid viderentur, Victorem proponunt, legato Ildebrando ad Henricum ob eam rem misso, qui omnia ex sententia Romani cleri Imperatorisque perfecit. At Victor in sede omnium consensu confirmatus, magnam Synodum, abnuente Imperatore, Florentiæ habuit, in qua quidem multos episcopos, tum simoniæ, tum fornicationis causa episcopatu privavit, clerumque admonuit, quid maxime ad se pertineret, proposita poena his qui leges Canonicas transgredierentur. Sunt qui scribant, Victorem ad Henricum profectum, magnificentissimeque ab eo habitum. Sed ego solum Ildebrandum eò profectum puto, qui autoritate legationis fretus, Henricum tertium Henrici filium Cæsarem creat. Interim vero dum Capua à Saracenis obsideretur, trepidarentque omnes finitimæ civitates, Robertus Guiscardi sumptis armis, fugatis Saracenis, & Campanos obsidione, & finitimos omni formidine uno impetu liberat. Unde autem originem habuerit Robertus ipse, haud satis constat, cum alii Normannum, alii Francum fuisse existiment. Utcunque sit, constat eum magni animi excellentisque ingenii fuisse, & ob eam rem merito Apuliæ regnum adeptum. Victor autem Pontifex, de quo nunc sermo fit, secundo Pontificatus sui anno, mense tertio, die quartodecimo moritur, Vacat tum sedes diebus XI.

STEPHANUS IX. PONT. CLX.

Stephanus nonus, Fœdericus antea vocatus, natione Lotharingus, Cassinensis Abbas Pontificatum adeptus, statim curavit, ut Mediolanensis Ecclesia, quæ à Romana ducentis fere annis se subtraxerat, nunc demum eidem obtemperaret, ut veræ omnium Ecclesiarum parenti & altrici, quam postea non secus observavit, ac veræ filix pietissimam matrem

facere consueverunt. Hoc fere tempore & Henricus tertius in locum Henrici patris demortui succeditur: & Alexius Nicephoro Imperatori Constantinopolitano succedit. Et Robertus Guiscardi Græcos, magno prælio superatos, è Calabria omnino expulit, reliquis tantummodo Græcis sacerdotibus, qui usque ad nostram ætatem linguam servant cum moribus. Adco enim Constantinopolitanum Imperium jam erat imminutum à Saracenis, ut ægre Thraciam, Galatiam, Pontum, Thessaliam, Macedoniam, Achaiam obtineret, è quibus provinciis nunc Turci, nunc Saraceni quotidie aliquid subtrahebant. Stephanus autem septimo pontificatus sui mense, die octavo Florentiæ moritur, eo quoque in loco honorifice sepelitur, ut Martinus scribit. Sunt qui dicant Stephanum Pontificem in Henricum Imperatorem hæreseos nomine inuestum esse, quod summorum Pontificum autoritatem diminueret, contempta religione, spretoque immortali Deo.

BENEDICTUS X. PONTIF. CLXI.

Benedictus decimus, natione Campanus, qui prius Nuncius dicebatur, Veliternus episcopus, factione quorundam nobilium eo maxime tempore Pontifex creatur, quo Hagnes, Henrici tertii mater, Gilbertum Parmensem virum insignem regni Italici gubernatorem instituit. Erat & tum in Italia Gothifredus Mathildis Comitissæ, fœminæ nobilissimæ, maritus, vir sane potens. Nam Mathildis mater. Beatrix Henrici secundi Imperatoris soror fuerat, nupserratque Bonifacio cuidam viro potentissimo ac nobili, Luca, urbe Hetruriæ, oriundo: quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem, postea ad Mathildem & maritum Gothifredum pervenit. Nam & Lucam & Parmam & Rhegium Lepidi & Mantuam

tuam & eam partem Hetruriæ possidebat, quam nunc Patrimonium sancti Petri vocamus. Ad Benedictum redeo, ab Ildebrando pontificatu pulsum, quod non per ostium, quemadmodum decebat, sed per vim & largitionem intrasset. Fidem enim dederant clerici omnes Ildebrando Archidiacono, non prius se habituros suffragia novi Pontificis creandi, quam ipse Florentia, quo tum proficiscebatur, ad urbem revertetur. Rediens itaque eum Gerardo episcopo Florentino in omnes acerbissime investus est, tum vel maxime in eos, qui fidem dederant se ejus adventum expectaturos. At vero cum hac de re magna contentio esset, probarentque nonnulli Benedictum ipsum, ut virum optimum & sapientissimum, contra autem eam electionem plerique magnis clamoribus improbarent, utpote minus canonice & legitime factam, tandem plurimorum consensu, Ildebrando instante, Gerardus vir tanto magistratu dignus, ejecto Benedicto Pontifex creatur. Sunt tamen qui scribant, hanc electionem Senis factam, cum libera suffragia Romæ ob factionem quorundam potentum haberi non possent. Benedictus itaque mense nono, die vigesimo pontificatu dejectus, Velitras exulatum abiit.

NICOLAUS II. PONTIF. CLXII.

Nicolaus secundus, natione Allobrogus, Gerardus antea vocatus, episcopus Florentinus, ob virtutem & animi præstantiam, abrogato Benedicto, haud legitime creato, Pontifex Maximus Senis decernitur, qui statim incho Pontificatu, Sutrium concessit: ibique anno Domini millesimo quinquagesimo nono Corcilio habito, cui non solum episcopi, verum multi Italiæ proceres interfuere, Benedictum abdicare se pontificio munere & habitu cœgit, &

Velitras exulatum abire. Inde vero Romam proficiscens, secundo apud Lateranum Concilio habito legem tulit, ut in decretis legitur, Romanæ Ecclesiæ admodum salubrem, quæ talis est; Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari militarive tumultu, sine concordia & canonica electione Cardinalium, fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed Apostaticus, id est, à ratione deficiens merito vocetur, liceatque Cardinalibus, clericis & laicis, Deum colentibus, illum ut prædonem anathematizare, & quovis humano auxilio à sede Apostolica propellere: atque quovis in loco, si in urbe non liceat, Catholicos hujusce rei causa congregare. In eodem quoque concilio revocatum ab errore suo Berengarium diaconum Andegavensis Ecclesiæ ferunt, qui arbitrabatur in Sacramento Eucharistiæ & cæticis non esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem, nisi ut in signo & figura mysteriove: quem quidem errorem, instante & urgente Nicolao & Alberto diacono viro doctissimo, publice confessus est, affirmans, illud esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem. Scripsimus hunc errorem à Leone nono damnatum, non tamen emendatum fuisse. Quæ certelaud tota Nicolai est, ut Lanfrancus scribit, vir ea tempestate doctissimus, qui errores ejusdem Berengarii præclaro opusculo notavit. Dum hæc à Pontifice Nicolao Romæ agerentur, Gothifredus Normannus, qui Drogoni fratri in Apuliæ Calabriæque Comitatum successerat, moriens Bagelardum filium Comitatus hæredem instituit, verum Robertus Guiscardi frater (ut quidam volunt) hoc ægte ferens, pulso nepote, Apuliam & Calabriam occupat, adjecta Troja, quæ Pontificibus Romanis garere consueverat. Hanc autem ob rem indignatus Pontifex, nonnihil Roberto succensuit. Is vero cum postea rogatu Roberti in Apuliam profectus fuisset, receptis quæ de Ecclesia amiserat, non solum hominem in

gratiam accepit, verumetiam eundem vestigalem Ecclesiæ factum, Calabria & Apulia provincias Romanæ Ecclesiæ censuarias, ducem creat. Accepto deinde magno à Roberto exercitu ad urbem rediens, Prænestinos, Tusculanos, Nomentanos Romanæ Ecclesiæ rebelles perdomuit, Tiberim quoque trajiciens, direpta Gallera aliisque Gerardi Comitis, Sutrium usque, castellis expugnatis, ditionem Romanam tutiorem reddidit. Sunt qui scribant, Henricum tertium à Nicolao secundo coronam Imperii accepisse, totoque tempore Pontificatus sui ob beneficium acceptum, nil contra Ecclesiasticos molitum esse. Nicolaus autem vir omni vita probatus, tertio Pontificatus sui anno, mense VI. die VI & XX. moritur. Vacat tum sedes diebus XII.

ALEXANDER II. PONT. CLXIII.

Alexander secundus, Anselmus antea vocatus, patria Mediolanensis, episcopus Lucensis, mortuo Nicolao ob humanitatem, benignitatem, & doctrinam absens etiam Pontifex creatur. At vero Cisalpini episcopi arbitrati ob dignitatem provinciarum suarum, par esse, ut è suo numero aliquis eligeretur, Giberto Parmensi, viro potentissimo admodum annitente, ab Henrico Imperatore obtinere, reclamante ejus uxore Hagnete, ut alter quoque Pontifex eligeretur. Quare episcopi ipsi habito concilio, Cadolum Parmensem episcopum Pontificem creant. Cui statim Cisalpini omnes obtemperare, præter Mathildem optimam fœminam, & cum Ecclesia Romana bene sentientem. Superveniente deinde Cadolo ab his qui Alexandro adversabantur accito, in pratis Neronianis, sub radicibus aurei montis, grave prælium committitur: in quo multi utrinque cecidere, Alexandro & Gothifredo, Mathildis viro, sese ad ædes Lateranen-

nensium continentibus. Incerti enim erant quibus potissimum se tuto committerent, adeo omnia infida & fluxa videbantur. Sunt qui scribant Alexandrum ante prælium commissum, Lucam profectum vitandæ cædis causa, eoque loci quiete aliquandiu vixisse. Neque ingratum tantæ erga se Lucensium benevolentia Ecclesiam & civitatem multis privilegiis, ut in eorum annalibus apparet, insigniorem reddidisse. Repulsus tandem ab urbe Cadolus non diu in provincia quievit: accitus enim à Romanis quibusdam, quorum maxime intererat omnia Romæ perturbari explendarum voluptatum causâ, comparato majore exercitu quam antea, Romam venit, ac urbem Leoninam Ecclesiamque beati Petri vi occupat. At vero erumpentibus Romanis cum Gothifredi copiis, tantus terror repente hostes invasit, ut & effusa fuga omnes abierint, & paulum abfuerit, quin Cadolus caperetur à suis derelictus, quem Cincius Romani præfecti filius, facto cum suis cuneo per media civium agmina ægre in arcem Hadriani perduxit, ubi aliquandiu obsessus, cum nullam libere abeundi subesse spem videret, trecentis argenti libris ab his se redamens, qui arcem obsidebant, conscenso strigosissimo equo inde solus aufugit. At vero Otho Coloniensis archiepiscopus apud Henricum adolescentem Hagnetem criminatus, quod contra majestatem imperii Christiana respubl. mulieris nutu gubernaretur, accepta potestate componendæ ex arbitrio Ecclesiæ Dei. Romam veniens, Alexandrum primo quidem gravissimis verbis increpat, quod sedem Romanam, injussu Casaris, & contra atque consuetudo & lex ipsa jubebat, occupasset. Tum Idebrandus archidiaconus, qui forte tum aderat, partes Pontificis acerrime tutatus, quod diceret, electionem ad clerum pertinere, si jus, si antiquam consuetudinem vellet inspicere, facile Othonem in sententiam traxit. Quare Henricus, cognito errore, ad se postremo rediens, Alexandrum
rogat,

rogat, ut concilium, quo se perventurum pollicetur, indicat. Urbs Mantua ad eam rem potissimum idonea visa est, eò proficiscuntur omnes, ad quos pertinere videbatur Ecclesiæ salus & tutela. Ubi compositis rebus omnibus Imperator ipse non solum in gratiam Pontificis rediit, verumetiam precibus ab eo impetravit, ut & Cadolo veniam petenti ignosceret, & Gibertum tanti mali (ut diximus) autorem Ravennatis Ecclesiæ archiepiscopum crearet, primum haud gravate fecit, Salvatoris nostri exemplum imitatus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare: secundum invitum concessit & non nisi precibus Henrici fatigatus: quod verebatur, sicuti postea accidit, ne ea res Ecclesiæ Romanæ magnas calamitates afferret. Abiens Mantua Pontifex, ac Luca iter faciens, Ecclesiam majorem, cujus episcopus antea fuerat, sacris solennibus adhibitis consecrat, tamdiu ibi immoraturus, quoad ab Ildebrando archidiacono res in Apulia pacatiores redderentur. Is enim acceptis à Mathildi Comitissa auxiliaribus copiis, non solum Richardi & Guilielmi impetus repressit, verumetiam eos coëgit, quæ de Ecclesia cepissent restituere. Veniens itaque ad urbem Alexander Pontificatus sui anno XI. mense VI. moritur, in basilicaque Lateranensi sepelitur nullo genere honoris, quod impendi summo Pontifici potest, non adhibito, & à clero & à populo. Ferunt tum magno in pretio fuisse Johannem Gualbertum monachum vallis Umbrosæ, & illius ordinis autorem, virum sanctissimum ac miraculis insignem.

GREGORIUS VII. PONTIF. CLXIV.

Gregorius septimus, Ildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, patria Soanensis, patre Bonicio, omnium bonorum consensu Pontifex creatur.

Iplius autem electionis verba ea annotata sunt; Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus multisque tum Ecclesiastici tum laici ordinis, eligimus hodie X. calendas Maii, in basilica sancti Petri ad Vincula, anno salutis M. LXXXII. in verum Christi vicarium Ildebrandum archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio sanctæ matris Ecclesiæ libere à teneris annis usque ad hanc ætatem educatum, doctum: quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit. Adeptus pontificatum Gregorius, statim Henricum Imperatorem admonet, ne deinceps largitione corruptus, episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat, aliter usurum in se & delinquentes censuris Ecclesiasticis. His admonitionibus, & quidem sapienter, non modo non obtemperavit Henricus, verum etiam Hagnerem Imperatricem beneadmonentem, quid fieri cum religione oporteret, omni administratione depulit: quæ Romam profecta non diu supervixit, dolore animi vitam cum morte permutans. Tandem vero multis legationibus, ultro citroque missis, Imperator in gratiam eum Gregorio rediit, eundemque in Pontificatu confirmavit, ut tum Imperatorum mos erat. At vero cum Henricus in bono levis, in malo pertinax, simoniam nequaquam omitteret, sæpius admonitus, omnes illos anathematis censura Pontifex notavit, qui episcopatus & beneficia largitione adepti erant. Et ne id temere fecisse videretur, concilio apud Lateranum habito, in quo multi episcopi interfuerunt, maxime vero Gilbertus Parmensis Archiepiscopus Ravennas rationem reddidit, quam ob rem censuris ecclesiasticis simoniacos notasset, facturum quoque id in Imperatore

idrem crebro dicebat, nisi sententiam mutaret. Tum vero Gibertus soluto concilio, & criminandi Gregorii occasionem nactus, ad Pontificatum viam quaerens, Cincium Romanum civem Stephani, praefecti urbis, filium, hominem temerarium & seditiosum in Pontifice manimat, magna ei pollicitus Imperatoris nomine, si tantum facinus ex sententia confecisset. Structis itaque insidiis Cincius, dum Pontifex media nocte Natalis Domini nostri celebrat in templo beatae Mariae ad Praesepe, quae major nunc dicitur, irumpens cum satellitibus & conjuratis, dum hostiam sacrificii comminuit, hominem capit, & in regionem Parionis se cum trahens, in turri quadam munitissima eum collocat. Sequenti vero die populus Romanus, cognito facinore, in Cincium arma suscipit, Pontificem liberat, aedes ac turrim scelerati hominis à fundamentis evertit, familiamque ejus, nares mutilatam, ab urbe pellit. Ipse vero Cincius tanti mali autor fuga salutem quaerens, in Germaniam variis tramitibus ad Imperatorem tandem pervenit. Gilbertus autem tanti doli machinator, cum insidiae ex voto non successissent, simulata benevolentia à Pontifice dimissus, Ravennam pejora moliturus se contulit. Nam & Theobaldum Mediolanensem Archiepiscopum, & plerosque alios Cisalpinæ antistites conjurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Hugonem Candidum sanctæ Romanæ ecclesiae Cardinalem: qui etsi ante idem fecerat, in gratiamque simulato animo redierat, nunc malum animum, malam mentem praese tulit. Is enim viribus omnibus annixus est Imperatorem & Normannos inter se de imperio dissidentes, composita pace, initisque foederibus in Pontificem concitare. Quod ubi Gregorius rescivit, congregata ad Lateranum synodo propositis rationibus quare id faceret, Gibertum & Hugonem dignitatibus privatos anathemate notat. Dum hæc Romæ agerentur, Henricus cum Saxonibus hostibus feliciter pugnans, adeo-

felicitate illa elatus, ut habito conventu apud Vuormatiam, Sigifredo Archiepiscopo Maguntino negotium procurante, interdicere omnibus ausus sit, ne ulla in re Pontifici Romano Obtemperarent, ex illo autem conventu mandato Henrici Romandus clericus Parmensis Romam veniens, & Gregorio publice interdixit, ne quod ageret deinceps quod ad magistratum Pontificis pertineret: & Cardinalibus ipsis mandavit, ut relicto Gregorio, alium habituri Pontificem ad se proficiscerentur. Tum Gregorius tantam injuriam, divinæ majestatis causa, non diutius ferens, & Sigifredum aliosque clericos cum Henrico sentientes dignitatibus ac beneficiis privavit, & Imperatorem ipsum anathemate notavit, privatum prius omni regia administratione. Abrogationis autem Pontificiæ habita fere hæc formula est, Beate Petre Apostolorum princeps, inclina queso aures tuas, & me servum tuum exaudi, quam
 // & ab infantia educaſti, & usque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicaſti, qui me pro mea in te fide
 // oderunt & persecuti sunt: tu mihi testis es optimus, & pia Jesu Christi mater, & frater tuus Paulus tecum martyrii particeps, me non sponte, sed invitum Pontificatus gubernacula suscepisse. Non apud rapinam arbitratus sum sedem tuam legitime conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quam locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego, ac merito quidem, mihi tua gratia, non meritis meis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & solvendi potestatem. Hac itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Ecclesiæ suæ sanctæ omnipotentis Dei nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti. & Henricum regem, Henrici quondam Imperatoris filium, qui audacter unum & temerarie in Ecclesiam tuam manus iniecit, Imperatoria administratione regiaque dejicio: & Christianos omnes. Imperio subiectos, juramento illicabulo, quo fidem veris regibus præstare consueverat. Di-
 gaum.

gnum est enim, ut is dignitate careat, qui majestatem Ecclesie imminuere conatur. Præterea vero quia monita mea, inno tua ad sui ipsius populorumque salutem pertinentia contempfit, & se ab Ecclesia Dei, quam feditio huius pessundare cupit, separavit, cum anathematis vinculo colligo, certo sciens, te esse Petrum, in cujus petra, ut in vero fundamento rex noster Christus ædificavit Ecclesiam suam. Fuere ium multi post execrationem, qui pacis mentionem facerent: Quibus ita Gregorius respondit, se pacis condiciones non abnuere, inodo Henricus ipse primo cum Deo pacem ineat. Non ignoratis, inquit, quamdiu & quantis malis Romanam affecerit Ecclesiam, quotiensque à me sit admonitus, ut meliorem vitam moresque probatiores indueret. Hoc tribuimus benevolentie & charitati, quo Henrico patri conjuncti olim fuimus. Sed nil profecimus, adeo mores à patre aversos imbibit. Instabant tamen ex his qui aderant nonnulli, regem non ita anathematizandum esse. Quibus ita Pontifex respondit, Quando inquit, Christus Ecclesiam suam Petro commisit & dixit; Pasce oves meas, excepit ne reges? Nam cum eidem ligandi & solvendi potestatem daret, nullum excepit, vel neminem ejus potentie subtraxit. Hanc ob rem, qui dicit se vinculo Ecclesie ligari non posse, restat etiam ut fateatur se absolvi ab ejus potestate nullo modo posse: & qui hoc impudenter negat, à Christo & Ecclesia eius se omnino sejungit. At Henricus cognita Gregorii censura multas literas ad gentes & nationes conscripsit, quibus se contra jus fasque damnatum à Pontifice ostendebat. Gregorius autem id à se jure factum non verbis tantum & literis, verumetiam ratione & testibus comprobabat, re ipsa ante oculos omnium proposita. Interim vero, cum pars regni ab Henrico de secessisset, & jam Saxones bellum contra Henricum, quo quare diligentissime pararent, Alenhami primum, quare quid mali in provincia nasceretur, comitibus & baronibus decernent, ut

71

71

71

si Gregorius in Alemanniam pergat, Henricus supplicem
 veniam errati petat. Quod se facturum Rex ipse, in-
 terposito juramento, pollicitus est. Motus itaque Pon-
 tifex his pollicitationibus & precibus Treverensis Ar-
 chiepiscopi, Henrici oratoris, Augustam I Prætoriam
 petiturus, Vercellas usque jam pervenerat, ubi ab epis-
 copo loci ipsius regni Italix Cancellario, clam rescivi-
 vit, Henricum hostili in se animo cum exercitu adventa-
 rare. Tum vero Pontifex, omissa instituto itinere
 Canossam se recepit, oppidum agri Regiænsis, ditio-
 ni Mathildis Comitissæ subiectum. Venit & eo pro-
 ptere cum omnibus copiis Henricus, qui statim, de-
 posito Regali ornamento, nudis pedibus, ut oppida-
 nos ad misericordiam commoveret, oppidum appro-
 pinquans suppliciter intronitti petebat. Denegatum
 ingressum æquo animo tulit, aut tulisse dissimulavit,
 quanvis aspera esset hyems, & gelu cuncta rigesce-
 rent. In suburbio quidem oppidi triduo immoratus,
 continuo veniam petens, tandem rogatu Mathildis,
 & Adelæ Sabaudiensis Comitissæ, & Cluniacensis Ab-
 batis introductus, absolvitur, & Ecclesiæ reconcili-
 liarur, pace jurejurando confirmata, & integra
 obedientia promissa. Regii aurem jurisjurandi hæc
 formula est: Rex Henricus, composita pace ex sen-
 tentia Domini nostri Gregorii septimi, affirmo,
 me pacta & foedera conservaturum, curaturamque, ut
 quoquo voluerit idem Pontifex sine ullo discrimine
 sui ipsius & comitatus proficisci possit, maxime au-
 tem per loca imperio nostro subiecta, necque per me
 statutum, quo minus libere Pontificio munere ubi-
 que locorum uti possit, & hæc observaturam me ju-
 rejurando addico. Actum Canossi. V. calendæ Fe-
 bruarii Indictione XV. Tum vero rebus ita ex senten-
 tia peractis, dilabentibus inde omnibus viriis itin-
 ribus, dum Henricus Papia iter facit, Cincium amittit
 subita febre correptum, non tamen, mortuo iam perni-
 cioso homine, Henricus rebus novis studeere destitit.

Pacis enim fœdera abruptens, eo Alemannos principes indignitate rei motos perpulit, ut Rodolphum Saxoniz ducem regem provinciz crearent, posthabito Henrico, petiit primo quidem Henricus à Pontifice, ut Rodolphum execrationibus ab occupatione regni depelleret. Id vero cum impetrare nequisset, sumptis armis, magna clade & incerta victoria utrinque dimicatum est. Missi tum quidem ab utroque legati ad Pontificem rogatum, ut in partes suorum declinaret, quibus nil aliud ipse respondit, quam ut ab armis discederent. Pugnarunt iterum simul æquo Marte Henricus & Rodolphus. Verum cum tertio prælium iniissent, magna cæde utrinque commissa, ac superior aliquantulum Henricus videretur, Rodolphi legatos pacem petentes audire noluit, ad Pontificemque de novo scripsit, ut Rodolphum, regnum occupare conantem, execratione anathematis notaret. Quod cum facere Gregorius recusaret, tanta ira percitus Henricus est, ut die noctuque nil aliud cogitaret, quam quod ad Pontificis perniciem & exitium vergeret. Interea vero ne quid in orbe Christiano deesset, quod seditionibus non ageretur, Michael, cum Andronico filio, à Nicephoro cognomento Bucamor, vi ab impetio Constantinopolitano dejectus, ad Gregorium confugit, qui & Nicephorum excommunicavit, & Rogerio. Romanæ Ecclesiæ Feudatario, negotium dedit, ut Michaellem quo cum Ceperani locutus est, in Imperium restitueret. Is itaque mandato Pontificis comparata classe, Rogerio minore nato in Italia dimisso, Boemundum alterum filium secum ducens, Auleon primo adnavigat, & ad Dirrachium castra facit, urbem tanto bello pernecessariam primo occupaturus. Sed Dominicus Sylvius, dux Venetus, cum Nicephoro sentiens, Rogerium ab obsidione repellit, magno illato acceptoque incommodo. Verum non ita multo post Nicephorus ab Alexio, cognomento Mega, copiarum suarum duce deceptus, libertate simul & civitate privatur,

quani

quam triduo Alexius militibus diripiendam exactam concessit. Captus ipse Nicephorus in templo sanctæ Sophiæ vita donatur, hac conditione tamen ut monachi habitum cum vita susciperet. At vero Gregorius, cum videret Henricum contra Ecclesiam Dei a quibusdam seditiosis episcopis concitari, habita ingenti synodo, Giberto Ravennati Archiepiscopo ob superbiam & malitiam interdicit sub anathematis pœna, ne episcopali & sacerdotio munere fungatur. Vocatus præterea ad sedem Apostolicam scelerum suorum conscius parere desierat, qua ex re tantummodo pœnam anathematis merebatur, Rolandumque Tarvisinum censura notavit, quod legatus, ad res componendas inter Henricum & se, factus, confsequendi episcopatus causa, semina discordiarum, non pacis severat. Nec Hugoni quidem tituli S. Clementis Cardinali pepercit, quod cum Cadolo Parmentis episcopo in seditionibus & hæresi sensisset. In eodem postremo conventu tres legatos delegit, Bernardum diaconum, alterum Bernardum Massiliensem Abbatem, Odonem Treverensem archiepiscopum, qui de latere sedis Apostolicæ ad componendas res inter Henricum & Rodolphum proficiscerentur. Videbat enim sapientissimus Pontifex eam discordiam, nisi sedata foret, magnas aliquando calamitates populo Christiano parituram. Verum quia certo sciebat non defuturos perniciosos quosdam qui id quominus fieret impedire conarentur, quod eorum maxime intererat discordias augeri, non tolli, literas Apostolicas in hunc modum conscriptas legatis ad principes & nationem dedit: Cognita imbecillitate, cupiditate, & ambitione humani generis, mandamus ne quisquam cujusvis conditionis sit, vel Rex, vel Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Comes, Marchio, sive miles aliqua elatione temerariove ausu, fraude, dolo, cupiditate ductus, legatis nostris resistere audeat, ne pacem & concordiam ex æquo & bono componere possint:

possint: Quicumque autem temeritate ductus, quod non optamus, hujusce nostræ constitutionis violator extiterit, legatisque nostris impedimento fuerit quominus pacem componant, eum anathematis vinculo alligamus: & non solum in spiritu, verum etiam in corpore, atque in omnibus fortuna bonis Apostolica potestate colligamus, victoriamque in armis partam ei auferimus, ut saltem confundatur, ac duplici poenitentia convertatur. Mandatum præterea legatis est, ut in Alemannia, conventu habito, mature decernant, utri duorum Regum ex æquo & bono jus competat, eidemque consensu bonorum regnum decernant, cujus causa justior & potior videbitur: se vere postea, re cognita, quod egerint confirmaturum, interposita omnipotentis Dei & beati Petri autoritate, qua nulla potest esse major. Interea vero Gregorius, ne Romana Ecclesia ob largitionem & simoniacam cupiditatem aliquod incommodi caperet, conventu habito, majorum decreta ad rescindendam hanc labem pertinentia confirmavit, his verbis: Sanctorum patrum instituta nunc sequentes, quemadmodum in prioribus conciliis fecimus, autoritate omnipotentis Dei, decernimus ac confirmamus, ut qui deinceps episcopatum vel cœnobium, vel aliquod aliud ecclesiasticum beneficium à laico acceperit, nullo modo in numero episcoporum, abbatum, vel clericorum is censeatur: neve idem sub censura anathematis limina Apostolorum attingat, priusquam locum ambitione & contumacia conquistum, quod est idololatriæ scelus, resipiscendo commutaverit. Eisdemque quoque censuris teneri volumus & alligari Reges, Duces & Principes, qui Episcopatus ecclesiasticæve dignitates, quod contra jus falsque est, demandare alicui fuerint ausi. Confirmamus præterea anathematis sententiam merito latam in Theobaldum Mediolanensem, Gibertum Ravennatem Archiepiscopum, in Rolandum Tarvisinum Præfulem,

&

& Petrum olim Redonensem episcopum, nunc at-
 tem inuasorem Narbonensis Ecclesie, pari censuram
 damnamus. Præterea vero gratiam sancti Petri &
 ingressum Ecclesie his interdiciamus, quousque per-
 nituerint satisfecerintque, sive Normanni sint, sive
 Itali, vel cujuscvis nationis, qui aliqua ex parte læse-
 rint, aliquove incommodo affecerint Marchiam Fir-
 mianam in Picentibus, ducatum Spoletinum, Cam-
 paniam in Hernicis, agrum Sabinum, Tiburtinum,
 Prænestinum, Tusculanum, Albanum: & quicquid
 in Volscis & Hetruscis ad mare vergit. His addo mo-
 nasterium sancti Benedicti: & quicquid in Cassina-
 tum agro positum est, nec Beneventum in Samnitibus
 excipio. At si quis istorum auferendi res repetitas &
 non redditas habere justam causam se dixerit, prius
 nobis vel à magistratibus nostris justitiam requirat
 quod si eis non fuerit factum abunde satis, concedi-
 mus ut ad res suas recuperandas inde tantum auferant
 quantum sat est: nec more prædonum modum exce-
 dant, sed agant ut Christianos decet & eos maxime
 qui sua magis repetunt quam aliena percipiant: qui-
 que & iram Dei & execrationem beati Petri reformi-
 dant ac timent. Præterea vero execrationem in Hen-
 ricum his verbis denuo confirmavit: Beate Petre, A-
 postolorum princeps, & tu Paule gentium doctor
 vestras quaeso aures mihi paululum præbete, meque
 clementer exaudite: nam veritatis discipuli estis &
 amatores, quæ dicam vera sunt. Hanc causam susci-
 pio veritatis gratia, ut fratres mei, quorum salutem
 exopto, mihi obsequentius acquiescant, sciant, intel-
 ligant, quod vestro auxilio fretus, post Christum &
 matrem eius semper Virginem flagitiosis & iniquis re-
 sisto: fidelibus autem præsto adlum & auxilium fero.
 Non enim volens & libens hanc sedem conscendi, sed
 invitus & lachrymans, quod me indignum judica-
 bam, qui in tam excelso throno sederem. Hæc au-
 tem dico, quia non ego vos, sed vos me eligistis, &
 gra-

gravissimum pondus humeris nostris imposuistis. In
me autem, vestro jussu montem ipsum conscenden-
tem, clamantem & annunciantem populis eorum sce-
lera, & filiis Ecclesie peccata, membra diaboli con-
surrexere, & ad sanguinem usque manus suas in me
conjecere. Astiterunt enim Reges terræ & principes
seculi, cum his conjurarunt ecclesiastici quidam &
vulgares in Dominum & nos christos ejus, dicentes,
dirumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis
jugum ipsorum; hoc autem fecere, ut me vel morte
vel exilio mulctarent: quorum de numero fuit Hen-
ricus, quem regem vocant. Henricus inquam Hen-
rici Imperatoris filius, qui cornua & calcem contra
Ecclesiam Dei superbenimium crexit, facta conjura-
tione cum multis episcopis Italici, Gallici, Germa-
nicique nominis, cujus superbie vestra adhuc restitit
autoritas, qui fractus potius, quam ad sanitatem re-
ductus, ad me in Cisalpinam perveniens, absolutio-
nem anathematis suppliciter quæsit. Hunc ego,
quem ad pœnitentiam venisse credideram, in gratiam
recepit: huicque tantummodo communionem reddi-
di, non tamen in regnum, è quo cum in Romana sy-
nodo merito depuleram, restitui, nec vestigalibus
regni, ut ad fidem redirent, concessi. Hoc ideo fe-
ci, ut si redire in gratiam cum finitimis suis, quos
semper vexaverat differret, reddereque res tum Ec-
clesiasticas tum profanas ex foedere abnueret, cogi ad
officium execrationibus & armis posset. Hac oppor-
tunitate adjuti quidem Germaniæ episcopi, & prin-
cipes, ab hac fera bestia diu vexati, in locum Henri-
ci, suis flagitiis è regno cadentis, ducem suum &
regem Rodolphum deligunt. Qui regia modestia &
integritate usus statim nuncios ad me misit, à quibus
intelligerem, se coactum regni gubernacula suscipe-
re, non esse tamen adeo regnandi cupidum, ut non
malit nobis quam regnum pollicentibus obtempera-
re: futurum se in Dei potestate semper ac nostra, id-
que

que ut arbitremur nos facturos filios obfides pollicitus est. Stomachari tum Henricus cœpit, & nos primo quidem precari, ut Rodulphum ab occupatione regni execrationibus propelleremus. Dixi, me vel videre, cui jus competeret, & eò missurum nuncios qui rem omnem resciscerent, meque deinceps iudicaturum, uter ipsorum in causa potior habendus esset. Vetuit Henricus quo minus res à legatis nostris decerneretur, multosque tum seculares tum Ecclesiasticos interfecit, Ecclesias diripuit & profanavit, atque hoc modo sese anathematis vinculis illigavit. Hanc ob rem fidens in Dei iudicio & misericordia, inque patrocinio beatæ Virginis, fultus etiam auctoritate vestra, ipsum Henricum ejusque autores vinculo anathematis colligo: atque iterum regiam ei potestatem adimo, interdicoque Christianis omnibus illo juramento absolutis, quo fides regibus dari consuevit, ne Henrico ulla in re obtemperent, Rodulphum in regem suscipiant, quem multi provinciarum principes, abrogato Henrico, in regem optimum sibi delegere. Etenim par est, ut sicuti Henricus ob superbiam & contumaciam facultatibus suis privatur, ita Rodulphus omnibus gratus pro sua pietate & religione regia dignitate & potestate donetur. Agite igitur Apostolorum sanctissimi principes, & quod dixi, vestra auctoritate interposita, confirmate, ut omnes nunc demum intelligant, si potestis in cœlo ligare & solvere, in terra quoque imperia, regna, principatus, & quicquid habere mortales possunt, auferre & dare nos posse. Si enim quæ ad Deum pertinent judicare potestis, quid de his inferioribus & profanis sentendum est? Et si Angelos dominantes superbis principibus vestrum est judicare, quid in servos illorum vos decet? Ediscant nunc reges hujus exemplo & omnes seculi principes, quid in Cœlo possitis: quantique apud Deum sitis, ac deinceps timeant sanctæ Ecclesiæ mandata contemnere. Hoc autem iudicium cito in Hen-

Henricum exercete, ut intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuito, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à nobis opraverim, ut pœnitentia ductus in die iudicii vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Romæ nonis Martii Indictione tertia. Ad hoc vero Gibertum discordiarum omnium & hæresum quæ tunc erant, autorem, ab Ecclesia Ravennate dejiciens, sacerdotibus omnibus eidem Ecclesiæ obremperantibus mandavit, ne Giberto, facinorum omnium auctori, & ob eam rem execrationis vinculo illigato, ulla in re obedirent, & ne populi illi gubernarore indigerent, Petrum imitatus, qui Apollinarem quasi supplementum mirrere consueverat, ubi oportebat, eo alterum Archiepiscopum proficisci jubet cum integra potestate qui & hæresim Gibetti avelleret, & mentes hominum in fide confirmaret. Tum vero Henricus irriatus magis his censuris quam monitus, capto Hostiensi episcopo è legatione redeunte, habitoque episcoporum secum male sentientium conventu, Gibertum olim Ravennatem archiepiscoporum Pontificem creat, Clementemque appellat. Verum cum à Saxonibus premertur, relicto ad tempus novo Pontifice, in eos movet, ac commisso prælio magno suorum incommodo superatur. Victor Rodulphus accepto vulnere paululum abscedens mortuus inventus est. Ferunt Henricum ea clade adeo perterritum fuisse, ut vix decimo septimo die repertus sit, quo quidam tempore Germani Henricum ejus filium, ejusdem nominis quartum, in locum patris suffecerant. Qui simul postea conjunctis copiis in Italiam venientes, Clementem suum in pontificatum collocaturi, pulso Gregorio, Mathildin obviam cum exercitu factam levi prælio superant. Quæ quidem mulier primo marito mortuo paulo ante Azonem Marchionem Estensem, prioris viri consanguineum, ac tertio gradu affinitatis sibi conjunctum. in conjugem accepit. Ve-

rum

rum re postea cognita, suadente Gregorio, divortium cum Azone fecit. Henricus itaque superata apud Parmam Mathildi, ejusque marito Azone, Romam hostili animo proficiscens, in pratis Neronianis castris collocat, urbem Leoninam ingreditur, sancti Petri basilicam cum suo Clemente profanat, porticusque demolitur. Idem quoque factum de basilica Pauli constat. At vero cum urbem ingredi non posset, Tibur concedens, inde tanquam ex atque belli in Romanos quotidie incursiones faciens, vastatis rebus omnibus eo inopiam eos redegit, ut pacem quavis conditione expeterent. Admotis itaque copiis Henricus re per transfugas cognita urbem ingreditur. Tunc Pontifex, haud satis populo fidens, in molem Hadriani se confestim recepit, ubi aliquandiu obsessus est, acriter qui in praesidio erant arcem ipsam defendentibus. Non est usus ea fortuna Gregorii nepos et fratre, qui eo tumultu ad septem solia, Severi Aplatopos, confugiens, cum ferre oppugnationem non posset, deditionem turpiter fecit. At vero Henricus cognito Guiscardi adventu, Apuliam ducis, in auxilium Gregorii, non amplius immorandum ratus, ad dolos conversus, Cluniacensem episcopum ad Gregorium in arcem mittit, qui diceret, se Germaniam properare cum exercitu rediturum, si ab eo in Lateranense coronaretur: populus quoque Romanus, ut idem fieret, precibus instabant. Facturum se id Gregorius dicebat, si errata sua Henricus corrigeret, veniamque peteret: quod cum facere recusaret & jam adventare cum exercitu Guiscardum sentiret, Clementem Antipapam in Lateranensi basilica corona Pontificia publice donat, eam rem procurantibus Bononiensi, Cerviensi, Mutinensi episcopis: Quo facto statim Senas proficiscitur Clemente secum ducto, Guiscardus autem per portam Flammineam irrumpens, resistentibus civibus usque ad triumphalem Domitiani arcem urbem incendio consumpsit. Munierant Capitolium cives,

cives, & se acriter contra Guiscardum defendebant, qui Lateranum jam ceperat. Unde cum multa crebro utrinque committerentur certamina, & illa pars urbis eversa esset quæ Lateranum & Capitolium interjacet, & ipsam Capitolium postremo vi captum ferre usque ad solum aequatur. Inde vero superata jam & capta Roma, fortunisque civium militibus in prædam datis, ad molem Hadriani profectus, ubi Pontifex obsidebatur, hominem multis calamitatibus vexatum tandem è manibus hostium liberat, secumque Cassinum ac Salernum perducit. Ubi non ita multo post Pontificatus anno XII. mense uno, diebus tribus sancte & pie moritur. Vir certe Deo gratus, prudens, justus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus: atque amicis Ecclesie Romanæ fortissimus & acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantium.

VICTOR III. PONTIF. CLXV.

Victor tertius, Desiderius antea vocatus, montis Cassini Abbas, Pontifex creatus, statim Gregorii partes suscepit. Hanc ob rem crediderim eum quoque Henricum regem hostem habuisse, cujus fraude (ut Martinus scribit) veneno, in calicem injecto, dum sacrificat, necatur. Vincentius tamen longe aliter sentit, cum dysenteria periisse hominem dicat, quod à suspitione dati veneni nequaquam alienum est, unde in dysenteriam veneno petiti interdum vertuntur, corruptis & labefactatis intestinis. Vindicasset autem tantam injuriam Guiscardus, ni ei mori prope nimium contigisset. Superatis enim Græcis in Cassiopam insulam delatus, moritur, cui absente Boemundo Rogerius natus minor in Apuliæ ducatu successit. Ferunt & eodem tempore in toto fere orbe

terrarum fame laboratum esse, qua quidem occasione Auful Gallatiæ rex Tolletum multis annis obsesum de Saracenis cepit, eandemque urbem in Christianis incolendam tradidit. Henricus præterea in Germania sinistro Marte cum Saxonibus dimicans, quatuor millia militum amisit, Deo volente, ut tandem desisteret Ecclesiam suam persequi, & calamitatibus vexare. Sunt qui hoc tempore multa prodigia apparuisse scribant, quod & aves domesticæ, utpote gallinæ, anseres, columbi, pavones ad loca montana confugerint, sylvestresque sint factæ: & pisces tum fluviales tum marini magna ex parte perierint. Terræ motu etiam quædam urbes adeo concussæ, ut Syracusis major basilica corruens, dum Vesperæ celebrarentur, omnes qui tum in templo aderant contriverit, duobus tantum divinitus superstitibus, diacono scilicet & subdiacono. Sunt qui dicant hoc tempore corpus sancti Nicolai Barum translatum à mercatoribus esse, ibique in pretio habitum, ut Martinus Scotus, vir magnæ doctrinæ singularisque vitæ, in sua historia conscribit. Victor autem cujus gratia Deus dedit librum canonum in ordinem redegit, anno uno, mense quarto pontificatus sui non sine suspitione dati veneni moritur.

URBANUS II. PONT. CLXVI.

URbanus secundus, Otho vel Oddo antea vocatus, monachus Ebomacensis primo, deinde Cardinalis Hostiensis, postremo quinto mense post mortem Victoris Pontifex creatur, ac merito quidem. Doctrinæ enim & sanctitatis vitæ quovis grandi magistratu dignus erat. Tum vero Rogerius opportunitatem nactus quod mortuo Gregorio res ad Urbanum, novum hominem, devenisset, Capuam urbem & quicquid inde usque ad Tiberim pertinet, de Romanis &

& Pontifice vi cepit. Hanc ob rem Urbanus, parum etiam Romanis jam pridem rebus novis studentibus fidens, Melphim se contulit, ibi vero synodum habiturus, quoturiose proficisci liceret: Rogerio & Boemundo inter se de ducatu Apulix contendentibus imperat, ut ab armis discedant, hac tamen conditione, ut Rogerius, permissa Boemundo Apulix parte, ipse reliquam patris ditionem haberet. Tum Pontifex ex sententia animi sedatis rebus Italicis, compositoque rei Ecclesiasticæ statu quantum in tanta perturbatione licuit, Trojam proficiscitur recogniturus, quid maxime clerus eo loci ageret, correcturusque errores quorundam male viventium. Interim vero Boemundus, fratre Rogerio in Sicilia contra Saracenos bellum gerente, Melphim furto occupat. Hanc autem ob rem Rogerius, è Sicilia rediens, viginti millibus Saracenorum bello conductis, fratrem Boemundum Melphi obsidet, acriter civitatem qui in præsidio erant defendentibus. Pontifex itaque cum in Italia nullibi quietis locum cerneret, in Gallias profecturus, Placentix synodum habuit, in qua licentiani quorundam ecclesiasticorum mirifice compefcuit. Inde vero in Gallias abiens rem memoratu dignam aggressus est. Concilio enim apud Clarum montem habito, ita principes Gallix ad recuperandam Hierosolymam, à Saracenis jamdiu occupatam, animavit, ut anno salutis millesimo & octogesimo quarto, trecenta millia hominum nomen in militiam Christi dederint, signumque crucis susceperint: quo facto Romam statim rediit, ut compositis in Italia rebus, Italos ad eam quoque rem animaret. Non destitit interim Henticus Rex, homo perniciosus, Robertum Flandrix Comitem prælio laceffere, quo eum à sancta expeditione averteret. Multi tamen Petrum quendam Eremitam virum incomparabilis sanctitatis secuti, per Germaniam & Pannonias iter facientes, Constantinopolim communem belli sedem pervenere, quos

non ita multo post secuti duo fratres sunt, Gothifredus, Eustathius & Balduinus cognomento Boljoni, Galatiæ Comites, viri & animi constantia & corporis robore insignes. Præterea vero & Podiensis episcopus & Raymundus sancti Agidii Comes, & Hugo Magnus, Philippi regis Francorum frater, & duo Roberti: quorum alter Normandiæ, alter Flandriæ Comes erat, & Stephanus Carnoti Comes, transmissis Alpi-
bus, magnis copiis iter per Italianam facientes, primo Romam pervenere. Unde recognitis prius sancto-
rum locis, sacellisque invisis, accepta à Pontifice benedictione, Brundisium pervenere, inde in Epirum trajecturi. Verum quia non omnes idem portus capiebat (tanta erat multitudo) pars Barum, pars Idruntum petiit. Boemundus autem (quem diximus Melphim occupasse) cupiditate gloriæ incensus relicta Melphi, cum duodecim millibus delectorum hominum Italicæ juventutis in eandem expeditionem proficiscitur. Hujus autem virtus & animi præstantia adeo fratrem Rogerium permovit, ut positis armis dixerit sibi omnia cum fratre communia deinceps fore, ac statim Tancredum filium, pugnandi cupidum, belli comitem fratri tradidit. Pervenerat jam Constantinopolim Petrus Eremita, & in suburbiiis castra metatus, tot mala civibus inferebat, non sponte, sed militum licentia, ut omnium interitum Græci perop-
zarent. Permotus itaque suorum malis Alexius Imperator, Petrum compulit, negato comiteatu, ante tempus Bosphorum trajicere: qui Nicomediam primo, mox Niceam pervenientes, civitatem ipsam natura & præsidio Saracenorum munitam oppugnare adorti sunt. Verum cum obsidentibus comiteatus deficerent, dilaberenturque passim milites Christiani, ejus rei causa à Saracenis iusidiis oppressi, ac relinquere obsidionem coacti, tantum in fuga detrimentum accepere, ut & Reynaldus dux Aleman-
norum, abnegata Christi fide, cum aliquot militibus

bus deditioem fecerit, & Petrus, legationis nomine, sine militibus Constantinopolim redierit. Quæ res Alexio grata admodum fuit, quod speraret Christianos tauto accepto incommodo. eam expeditionem missuros. Interea vero, supervenientibus aliis copiis, cum eos aperto Marte repellere Alexius non posset, clam noctu in suburbiis Constantinopolitanis castrametantes aggreditur, sed nil est actum, acriter qui in statione erant castra defendentibus, donec reliqui milites somno excitati arma caperent. Pugnatum est item sequenti die parvo utrinque accepto incommodo. Tum Boemundus, exercitus nomine, ad Alexium missus, hominem partim minis, tum pollicitationibus ad pacem ineundam compulsi his fœderibus, ut & iter tutum per loca Imperio ejus subiecta facere liceret. & commeatum ac supplementa præberet, utque quod è Saracenis caperetur, ejus imperio subiceretur, excepta Hierosolyma. Peractis his rebus ex iententia transmissoque Bosphoro, primo Nicomediam, inde Niceam ventum est, à Turcis qui in præsidio erant acriter defensam. Saraceni enim & Turci paribus copiis auspiciisque bellum contra Christianos tum gerebant. Ad sexaginta enim Turcorum millia, qui proximos montes infederant, signa eruptionis oppidanis præbentes Christianorum castra adorti, magno accepto incommodo ad montes ipsos re infecta rediere. Difficile tamen erat urbem oppugnare quia commeatus & supplementa militum submitti per lacum, urbi adjacentem, continuo poterant. Verum supervenientibus è Constantinopoli lembis non paucis, in lacumque missis rerum omnium inopia oppidani pressi, dies post duos & quinquaginta ab initio obsidionis deditioem fecere, Turcis, qui in præsidio erant cum rebus suis & armis abire permissis. At vero Christiani, munita Nicea, inde abeuntes cum iter per loca deserta facere necesse esset, bifariam copias divisere. Cum autem Boemundus herbidum so-

lum ad rivum quendam invenisset, castris positis reficere militem, labore itineris fessum, instituerat, cum subito cum Saraceni & Turci, Solimanno duce, adorti sunt: quem certe oppressissent abundante undique multitudine, ni Hugo & Gothifredus cum quadraginta millibus equitum, & confestim, reperruncios cognita, opem tulissent. Pugnatum est utrinque acriter & diu, nec dirimi nisi noctis interventu certamen potuit. Eo autem praelio quo Medi, Turci, Syrii, Chaldæi, Saraceni, Arabes interfuere, ad quadraginta millia hominum cecidisse sequenti die cognitum est. Solimanus autem effusa fuga inde abiens, ac ubique prædicans se victorem fuisse, decem millia Arabum ad exercitum venientium obviam habuit, quos statim secum in Lycaoniam duxit, Christianis eo proficiscentibus commeatus & iter intercepturus. At Christiani, segetibus jam maturescentibus adjuti, sine ullo incommodo Iconium primam Lycaoniæ civitatem pervenere, qua in potestatem, deditibus Civibus, redacta, pari felicitate Heracleam, Tarsumque cepere. Tum Balduinus præstantis animi & ingenii vix primus omnium in Asia dominatum adeptus est: Tarso donatus, & quicquid in ea regione capere: qui quidem paulo post Edessa & Manissa urbibus potitus est. Flexit inde in Siciliam major exercitus, quæ nunc minor Armenia vocatur. Quam quidem primo impetu captam Palinuro Armenio cum nostris militare solito regendam commiserit. Capta deinde Cæsarea Cappadociæ, in Antiochiam movere, transmissis altissimis montibus. Antiochiæ vero Cassianus Rex tum præerat: quæ urbs antea Reblata appellata est. Hanc autem duplici muro circumdata de suo nomine, rex ille quondam Asiæ dominator appellavit, ductis circumquaque quadringentis & sexaginta turribus. Hæc item quondam Petri Apostoli sedes fuit. Hinc Lucas Evangelista, & ille Theophilus origine duxerunt, ad quem Lucas Evangelium, & actus Apostolorum scribit. Hic tamen primum baptismatis fon-

te renati Christianos se appellavere : in eaque sub Christiano imperio mille annis florere. Centum etiam ac LX. episcopos sub Patriarcha Antiocheno fuisse constat , ante urbem à barbaris captam , in qua ad trecentas & LX Ecclesias fuisse legimus. Anno igitur Salutis nostræ millesimo nonagesimo septimo , urbs Antiochia magnis operibus obsideri cœpta est. Quo quidem tempore Urbanus , maximis seditio- nibus exagitatus , in domo Petri Leonis potentissimi ci- vis biennio se continuit , apud Ecclesiam sancti Nico- lai in carcere Tulliano. Verum mortuo Johanne pa- gano seditiosissimo homine , liberior factus ad com- ponendum Ecclesiæ statum animum adjicit. Nam & Archiepiscopum Mediolanensem , jam antea magi- stratu pulsum , quod ab uno tantum episcopo contra jam divinum consecratus fuerat , in gratiam recepit , cum antea mutato habitu ejus rei causa in cœnobio sponte ac sanctissime vivisset , & eidem pallium sup- pliciter petenti eum integra potestate transmisit , his verbis : Literis tuis exorati , cum Apostolicæ sedis benedictione pallium fraternitati tuæ mittimus , quod quidem dignitatis genus nulli ante nisi præsentem con- cessum est. Præterea vero Tolletano Archiepiscopo , qui Romam veniens , de more in verba Pontificis ju- raverat , pallium & privilegia quædam concessit , eun- demque totius Hispaniæ Primatem instituit. Regem autem Gallatiæ cum omni diœcesi sancti Jacobi ana- thematis vinculo illigavit : quia Provinciæ episco- pum in carcerem inaudita causa conjecerat. Eodem fere tempore Henricus Sueffionensis episcopus Ro- nam ad Urbanum veniens , episcopatu , quem à rege Francorum acceperat , libere se abdicat sine ulla resti- tutionis spe. Hanc ob rem Urbanus cum necessitas provinciæ ita exigeret , nolenti & recusanti episcopa- tum restituit , accepto jurejurando. His tamen ver- bis in restitutione hominem usum ferunt , Excom- municatus ab hac sede deinceps sciens & volens non communicabo : Similiter vero consecrationibus co-

rum, qui episcopatus vel cœnobìa à laicis contra jus
 fasque acceperint, nunquam intererò: & ita me Deus
 adjuvat, & hæc sancta Dei Evangelia, ut nunquam
 de sententia cedere instituerim. Idem quoque in Be-
 luacensem episcopum actum ferunt. Nec est cur eum
 ob hæc res pertinacem quispiam fuisse putet. Didice-
 rat enim, ubi erat opus, mutare sententiam quod
 est viri boni proprium. Nam cum clericum quendam
 à Gibereo Antipata ad ordinem subdiaconatus antea
 prosectum, iterum ad sacras admisisset: sententiam
 mutavit, quod ea res mali exempli videretur, paritu-
 raque aliquando esset ingenria mala. Cisterciensem
 autem ordinem primo in Burgundia excitatum sua au-
 toritate confirmavit. Sunt etiam qui scribant, Car-
 tusienses religiosos hujus Pontificis tempore origi-
 nem habuisse. Alii autem temporibus Victoris tertii
 hoc ascribunt. At vero cum Urbanus sanctissimus
 pontifex non opere solum & exemplo, verum etiam
 scriptis contra hæreticorum dogmata Ecclesiam Dei
 confirmasset, duodecimo pontificatus sui anno, men-
 se quarto, die decimo nono, apud sanctum Nicolaum,
 carceris Tulliani, in ædibus Petri Leonis civis egre-
 gii moritur, quarto Calendas Augusti, cujus corpus
 per Transtiberinam regionem ad vitandas inimico-
 rum insidias, qui etiam mortuum lædere conaban-
 tur, ad sanctum Petrum in Vaticano delatum est, ibi-
 que honorificentissime sepultum.

PASCHALIS II. PONT. CLXVII.

Paschalis secundus, Rainerius ante pontificatum
 vocatus, natione Italus è Flamminea, patre Cre-
 scentio, matre Alphacia, eo fere tempore Pontifex
 creatur, quo Christiani in Asia dimicantes Antio-
 chiam cepere, Pyrrho Antiocheno cive admodum
 potente urbis ingressum præbente. Qui Boemundi

vir-

virtutem admiratus, dediturum se illis urbem spondit, si reliqui Christiani eidem cum imperio præesse Boemundum paterentur. Ingressi urbem Christiani omnibus fere pepercere, in præsidia Saracenorum tantummodo sævitum est. Cassianus autem rex ad loca montana confugiens ab Armeniis trucidatur. Sola arx supererat: quam dum Boemundus acerrime oppugnat, femur sagitta trajicitur: & adeo graviter, ut per aliquot dies ab oppugnationi destiterit. Verum supervenienti Corbante Persarum regis militiæ principi, cum Sensadolo Cassiani filio Antiochiam recuperaturis, Boemundus, jam ex vulnere integer, obviam cum exercitu factus, statim pugnandi copiam facit. In montibus se hostes continebant, nec elici ad certamen ullo modo poterant. Quare Boemundus penuria rerum omnium urgente decertare omnino instituit etiam iniquo loco. Præsertim itaque lancea illa tanquam vexillo optimo, qua Christi latus transfixus à Longino fuit, nuper in basilica sancti Andreæ Antiochiæ reperia, hostes primo acriter resistentes superat & cedit, quorum de numero ad centum millia periisse constat. Præter ea vero in eorum castris ad quindecim millia canelorum capta traduntur: indeque tanta præda avectæ, ut ab extrema inopia ad summam rerum omnium ubertatem ventum sit. Præsertim autem artis cognita suorum calamitate, & arcem Boemundo tradidit, & Christi fidem suscepit: permissum & his qui in præsidio erant, ut si Christi fidem amplecterentur, abire cum rebus suis liceret, quoquo vellet. Magnæ deinde inter Boemundum & Raymundum concertatio orta est, cum Boemundus sibi Antiochiam deposceret, & & Raymundus instaret, ut Imperatori Constantinopolitano ex fœdere prius inito sine ulla controversia traderetur. Sacerdotes autem quibus ejus rei arbitrium commissum est, Boemundo Antiochiam statim adjudicant. Interea vero mortuo Hugone magno, qui componendarum rerum causa Constân-

tinopolim ierat, reliqui duces, Raymundo excepto qui Cæsaream Cappadociæ obsidebat, proficisci Hierosolymam cum exercitu instituire, in Lyciam simul convenientes. In itinere autem Tortosam oppugnare adorti, tribus mensibus frustra consumptis soluta obsidione Tripolim movere: cujus regulus pecunia, com-
 meatu, armis benigne præbitis: pacem hac lege impetravit, ut si Hierosolymæ caperentur, Christianum nomen amplecteretur & fideni. Inde vero moventes, ac Cæsaream Palæstinæ prætereuntes, quinque castris Hierosolymam tandem pervenere, in arduo monte sitam, ac pluribus convallibus distinctam, adeo ut non nisi à maximis exercitibus obsideri urbs posset. Adde quod aquis fontanis & fluvialibus caret, quæ exercitibus permaxime necessaria sunt. Solus enim Syloe amnis, & is quidem æstate perennis, ac interdum nullus, per montem Sion in convallem Josaphat delabitur. Sunt tamen permultæ in urbe & in agris cisternæ, quæ solis civibus aquam præstent, non etiam magnis exercitibus & jumentis militaribus. Christiani tamen comparato omnifariam commeatu, quatuor locis oppugnare urbem magnis viribus adorti, eam Hierosolymitanis acriter defendentibus, Idibus Julii vicepere, trigesimo nono die posteaquam obsideri cæpta est, anno salutis millesimo nonagesimo nono: anno quadringentesimo nonagesimoque posteaquam imperante Heracleo à Saracenis occupata fuerat. Præcipua tamen in recuperanda tanta urbe laus Gothifredi fuit, qui partem muri ei ac fratribus ad oppugnandum assignatam primus conscendit: Balduinoque potestatem fecit, ut in urbem descendens Christianis portas recluderet: quibus certe irrumpentibus tanta cædes facta est, cum in urbe, tum vel maxime in templo, ut morientium cruor talos hominum supergrederetur. Cepissent eadem quoque die templum, nisi nox supervenisset. Verum sequenti die repetita oppugnatio est: & his venia concessa, qui

qui positis armis suppliciter salutem periere. Christiani autem tanta victoria potiti, ubi & diebus octo à bellicis rebus quievissent, & sancta urbis loca ac Domini sepulchrum de more visum ivissent, uno omnium consensu Gothifredum humeris etiam in regiam delatum regem decernunt. Qui regni quidem titulum non abnuit, coronam vero auream rejecit, indignum arbitratus illic aureo diademate hominem uti, ubi Rex regum Christus spineam coronam pro redemptione humani generis tulisset. Præterea vero Arnulphus presbyter Patriarcha creatus ab episcopis, qui tum aderant consecratur. Perterriti autem hac victoria Neapolitanæ urbis Assyriæ cives, legatos ad Gothifredum misere, qui se ac sua omnia illi dederent. Verum cum non ita multo post nunciatum fuisset, Solimanni Babylonis regis ingentem exercitum Ascalonem pervenisse, urbem viginti millibus passuum ab Hierosolymis distantem, Hierosolymitanoque populo semper infensam, occurrere hosti Gothifredus statuit, Petro Eremita ad custodiendam urbem relicto: revocatoque Eustathio & Tancredo, quos Neapolim cum duabus legionibus miserat. In hostem itaque profectus, cum ex captivis comperisset, Clementem esse regis Babyloniorum Solimanni militiæ principem, quo cum quinquaginta millia hominum militarent, eundemque habere classẽ frumento & machinis onustam, decertare omnino instituit. Unde pugna commissa victoriæ compos, ad XXX millia hominum interfecisse tradiitur. Clemens autem hostium dux navim fugiens salutem sibi quasivit. Ascalonitæ vero tanto accepto incommodo, urbem statim Gothifredo tradidere, in qua iam unum auri & argenti deprehensum est, quantum alio unquam in loco. Recuperatis itaque Hierosolymis multi principes voti compotes facti, redire in Europam ad suos instituere. Inter quos sancti Agidii Trandensique Comites sunt habiti. Go-

thifredus autem cum fratribus mira felicitate victoria
 usus & Joppem inaritinam & Ramulam urbem ex-
 pugnavit, quæ impedimento Christianis erat, quo mi-
 nus tuto ab Ascalone Hierosolymam proficiscerentur.
 Obsedit & Caipham, quæ alii nomine Prophoria di-
 citur, ad Carmeli radices sitam, & quatuor millibus
 passuum ab Acconsemoram. Verum durante adhuc
 obsidione Tiberias Galilææ ultro sese obrulit, Caipha
 non ita multo post ex fœdere recepta. Sed ni hil in hu-
 manis rebus, quod ad felicitatem pertineat diuturnum
 est. Anno enim uno post captam tot laboribus Hiero-
 solymam Gothifredus febri correptus moritur, cui
 statim Christiani ne ob interregnum aliquid detri-
 menti caperent, Balduinum fratrem in regnum suffi-
 ciunt, anno salutis nostræ centesimo primo ac mil-
 lesimo. Ad Paschalem autem redeo, quem quidem
 Gregorius septimus ob virtutem & doctrinam sancti
 Clementis presbyterum creavit, in quo quidem loco
 clerus ipse post Urbani mortem eundem Paschalem
 vita privata contentum, quippe qui antea monachus
 fuerat, etiam nolentem & latitantem Pontificem
 creat, quod diceret humeros suos nequaquam tanto
 oneri suffecturos, sed expetente populo, eligente ele-
 ro, collaudante Cardinalium senatu Pontificum mu-
 nus suscepit: maxime verò cum ter acclamatum es-
 set, Sanctus Petrus Rainerium virum optimum Pon-
 tificem elegit, cui postea primiserinii & scribæ regio-
 narii Paschlis nomen indidere. Indutus deinde cocci-
 neam chlamydem tiaraque capiti ejus imposita, comi-
 tante populo & clero, equo albo ad Lateranum perdu-
 citur, maxime vero ad eam porticum, quæ ad austrum
 versa in basilicam Salvatoris ducit, quam (a) Con-
 stantinopolitanam vocant: ubi cum in sede, ad eam
 rem de more parata, aliquandiu quievisset, atrium
 Lateranense conscendens balteo succingitur, unde sep-
 tem claves septemque sigilla pendebant, ut intellige-
 ret

(a) *Constantiniæam*

ret se secundum septifariam Sancti Spiritus gratiam sanctarum Ecclesiarum, quibus Deo autore præerat, claudendi, sigillandi, aperiendi recludendique rationem habere. Invisit sceptrum Pontificium manibus gerens ea quoque loca quæ solis Pontificibus sunt adjudicata. Sequentibus vero diebus consecrationem accepturus, ad basilicam beati Petri proficiscitur, in qua cum chrismate inunxere Oddo Hostiensis episcopus, Mauritius Portuensis, Gualterus Albanus, Bono Lavicanus, Milo Prænestinus, Offo Nepesinus. Oddoni Hostiensi primæ partes quas adhuc retinet obtigere. Post unctiorem vero in urbem rediens coronam de more accepit. Hoc ita futurum Albertus Alatrinus episcopus aliquando divinavit. Nam cum ab amico interrogaretur, quem Urbano successurum putaret, Reinerium inquit, propter fidem & constantiam Deus eliget. Ferunt & eundem Albertum tempus ipsum quo in pontificatu victurus erat prædixisse. At vero Paschalis Ecclesie Dei prope labenti quorundam seditio nibus consulturus, copias suas in Gibertum Antipapam mittit malorum omnium caput. Ut autem tanto bello sufficere Pontifex posset, Rogerius Siciliae Comes ei turmas aliquot, & mille auri uncias auxilio misit. Albæ Marforum Gibertus homo perniciosus tum degebat. Qui ubi intellexit hostes adventare, haud satis copiis suis fidens, à Richardo Campano Comite acceptis, relicta Alba in Furconensium montana, quæ nunc Pquilanorum mutato nomine habentur, sese proripuit. Ubi non ita multo post subita morte correptus sui sceleris poenas luit. A malis tamen Ecclesia Dei non statim tam pernicioso homine sublato quievit. Richardus enim, quem diximus Giberto copiis & opibus favisse, in locum demortui Albertum quendam sufficit Attelanum civem, quæ urbs averfa nunc dicitur inter Neapolim & Capuam posita: qui statim à bene sentientibus abdicare se magistratu coactus relegatur. Cayenses autem agri Prænestini incolæ

Richardi stultitiam & arrogantiam imitati, Theodoricum quendam Pontificem creavere. Verum hi quodque pœnitentia ducti quinto & centesimo die è Pontificatu dejectum, Anachoritæ habitum induere cogunt, & vitam ducere privatam. Tertius præterea Maginulphus Romanus civis apud Ravennam Pontificatus titulum usurpare ausus est: quem quidem & Romani exilio multarunt, & Ravennates omni humano ope destitutum ab urbe sua pepulere. Pacata autem hoc modo Romana Ecclesia, Paschalis vir magni ingenii atque animi à religione ad arma conversus, adjuvante Rogerio, urbem Castellanam & Beneventum ab hostibus occupatum recipit. Interim vero Petrus Columna Romanus civis, impellente Richardo Campano Comite, cujus maxime intererat copias Pontificis distrahere, Cavas occupat pontificiæ ditionis oppidum. Hanc ob rem Pontifex in eum movens, non solum Cavas recepit, verumetiam Zagarolum & Columnam paternæ hæreditatis castella ei abstulit. Ex Columna hanc familiam cognomentum duxisse certum putaverim. Erat & alia familia Romæ admodum potens, Corsi hi sunt appellati, Gregorio septimo adeo fideles, ut eorum domus sub Capitolio positæ ab Henrico tertio sint exustæ & solo æquatæ. Verum postea mutato consilio Stephanus ejusdem familiæ princeps absente Paschali, sancti Pauli basilicam & castellum eo loci ædificatum furto occupat: unde incursionibus mirum in modum urbem Romam continuo vexabat. Hanc ob rem omissis rebus externis, Pontifex ad urbem properare rediens, Stephanum inde vi dejicit quem ideo in columnem abiisse credimus, quod monachi habitum indutus irrumpentes recepit. Apparuisse tum multa prodigia autores plerique scribunt, quod & mare quibusdam in locis littus præter solitum viginti passibus occupaverit: in quibusdam vero à litore in altum centum excesserit. Hoc ego quoque superiore anno apud Puteolos vidi, excelsis quibusdam

dam columnis marmoreis usque ad tres cubitos, quas mare (ut incolæ dicebant) triennio ante abluere consueverat. Apparuisse & Cometem miræ magnitudinis tum affirmant, qui in occasu, cadente sole, statim apparebat. Non movebatur his prodigiis Paschalis, quippe qui fieri hæc natura cernebat. Verum cum intellexisset Florentinum episcopum affirmare solitum, Antichristum natum esse, eo statim proficiscitur, concilioque habito re ipsa admodum discussa, cum levitate quadam, ut alicujus magnæ rei autor videretur, motum episcopum cerneret, hominem verbis castigatum dimittit, atque inde Cisalpinam proficiscitur. Ubi ad Guardastallum conventu multorum principum & episcoporum habito, de homagiis, de feudis, de sacramentis episcoporum laicis antea exhibitis, exhibendisve magna est habita ratio. At vero cum intelligeret Gallos sacerdotes, non ita integre, ut decebat, vitam ducere, eo profectus, apud Trechas conventu habito, redactis ad laudabiliorem cultum Ecclesiæ, earumque præsidibus partim pulsus partim castigatione emendatis, in Italiam propere rediit, quod intellexerat omnia seditiosorum quorundam factionibus perturbari. Stephanus enim Corsus montem altum & Ponticulum de ea parte Hetruriæ, quam nunc principis Apostolorum patrimonium vocant ceperat, præsidisque muniverat, unde frequenti incurfione omnia circumquaque vexabat, quem Pontifex insecutus ex altero castello dejecit: alterum vi capere non potuit, natura loci obstante, & hyeme quæ jam appetebat. Iturus itaque in Apuliam componendarum rerum Italicarum gratia Lavicano episcopo Ecclesiam, Petro Leonis, & Leoni Fregepani urbem urbanaque omnia, Ptolemæo Sublacensi domino quæ circa urbem sunt quam diligentissime commendavit, relicto Gualfredo nepote militiæ principe: qui unà cum his ditio-nem ecclesiasticam tueretur. Verum absente Pontifice, quem seruat Ptolemæum tanti mali autorem dicere soli.

solitum, nunquam amplius ad urbem rediturum, ab Ecclesia Dei hi omnes defecere: Petrus Columna, quem Pontifex in gratiam receperat, Farfensis Abbas cum Anagnis, Prænestinis, Tiburtinis, Tusculanis, Sabinis. Ausus & idem Ptolemæus comparato exercitu Albam Latinam oppugnare, civibus ipsis acriter urbem defendentibus. Verum supervenientibus Pontifice cum principe Cajetano, cumque Richardo Aquilano egregiis copiarum ducibus, pulsus tyrannis Ecclesiam Dei occupare conantibus, & Albam obsidione liberat, & reliqua oppida quæ jam defecerant in dedicationem recipit. Tibur obstinate resistens expugnat non sine magno utriusque partis incommodo, montem altum dejecto inde Stephano recipiens, totum patrimonium brevi pæcatum reddidit. Pace deinde composita ad bellum Asiaticum animum adjicit, principes Christianos literis & nunciis ad eam rem quàm diligentissime animat, quod intellexerat Gothifredo Hierosolymis mortuo, Saracenos recuperandæ Hierosolymæ causa magnos exercitus eo duxisse: superatisque Christianis ingenti clade, & Comitem Burgundiæ in ipso prælio cecidisse, ac Boemundum vivum in manus hostium devenisse, ipsum vero Balduinum regem Gothifredi fratrem ægre ex tanta clade sese propripuisse, nec paulum abesse quin urbs caperetur. Veruntamen Barbari tanta victoriâ potiti obsidere Hierosolymas nequaquam sunt ausi. Tancredus autem egregie defensa Antiochia Laodiceam urbem imperio Constantinopolitano subiectam vi cepit, quod intellexerat Alexium Imperatorem Christianorum clade delectatum, militibus quoque nostris impedimento fuisse, quo minus supplementi causa ex Europa in Asiam trajicerent. Felicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus, comparato propere exercitu in Aecon ducere statuit, vocatis in auxilium Genuensibus & Venetis: qui eò propere cum octoginta rostratis navibus ac triremibus ple-

risque profecti sunt : quare & urbs terra marique acriter oppugnata , vigesima die tandem capitur , & Saraceni qui eò venerant , tuendæ urbis causa , fusi fugatique sunt. Tancredus autem tantæ fuit pietatis in patrum Boemundum , ab hostibus triennio in vinculis detentum , ut ei magna vi auri redempto Antiochiæ principatum restituerit. Postea vero idem Boemundus Antiochiam ipsam Tancredo committens , in Italiam primo , mox in Galliam profectus , Constantiam Philippi regis Francorum filiam in uxorem accepit. Cognito deinde Alexii Imperatoris Constantinopolitani conatu , qui maritimas Antiochiæ urbes infestabat , in Italiam rediens parata classè , in Dalmatiam navigat , Cirrachiumque obsidet , ut ea ratione Alexium à bello Asiatico revocet , quod etiam brevi factum est : pacem vero petenti Boemundus hac lege dedit , ut bello Antiocheno omisso , militibus Francis , nullo maleficio per sua loca transcuntibus , iter in Asiam tuto facere liceret. Composita autem pace cum ea classè quam in Alexium paraverat in Asiam Boemundus contendens , adeo Christianorum animos recreavit , ut Balduinus rex Berytum urbem maritimam Phœnicæ inter Sidonem & Byblum positam , ac Tyro Metropoli obtemperantem , obsessam duobus mensibus vi tandem cepit , non sine magno suorum incommodo. Hanc ob rem & passim in omnes sævitum est , & urbs ipsa tanquam Colonia Christianis omnibus concessa est. Eodem quoque tempore capta & Sidon est. In tanta vero Christianorum felicitate Boemundus clarissimus princeps morte sublatus , luctu omnia complevit , qui Boemundum filium parvulum admodum ex Constantia uxore susceptum principatus Antiocheni successorem relinquens , Tancredo nepoti donec adolesceret commendavit. Interea vero Henricus quartus mortuo patre , quem apud Leodium bello superaverat , compositis in Germania rebus , in Italiam veniens apud Sutrium substitit,

stitit, quod senserat ejus adventum Paschali parum a modum gratum esse, quippe qui & Ecclesias multas bellis everterat, & episcopatus contra jus fasque per libidine animi, cui placuisset demandaverat. Verum missis ultro citroque legatis, cum Imperator jurejurando interposito polliceretur, se, & pacato agmine urbem ingressurum, & coacturum suos episcopos, se à possessione episcopatum abdicarent, quos largitione acceperant, & potentia, portæ repente aperta sunt. Nam Sutrio movens Henricum ad montem Guadii: vel (ut alii volunt) ad montem Malum sunt etiam qui montem aureum hunc appellant, constructa posuerat. unde postea annuente populo procedenteque obviam honorato quoque urbem Leoninam primo ingreditur, præcedentibus sacerdotibus cum infulis & reliquiis Sanctorum à mole Hadriana nam per eam portam urbem Leoninam ingressus est usque ad basilicam sancti Petri, cujus in gradibus pedes Pontificis eoque cum Cardinalibus prodeuntes exosculatus est. Positis deinde militibus suis in stationibus unà cum Pontifice, ad dexteram tamen templum ingreditur, in quo post orationem ad Alaricum fratrem, à Pontifice petit, ut illos confirmet, quibus ipse episcopatus dederat, licet jusjurandum antea interposuisset, se nunquam id à Pontifice petiturum Paschalem veto id facere recusantem intromissis militibus, dato signo unà cum Cardinalibus statim cepit, eumque cum magna parte cleri spoliati prius castra perducit. Permotus tam insigni injuria populus Romanus, sumptis armis Teutonicos ex urbe Leonina pellit, portasque omnes claudit. Tum vero Imperator ad Soractis montem perveniens, quem nunc sancti Sylvestri vocant, in loco excelso & munitissimo Pontificem & Cardinales collocat, dispositis circumcunquaque custodibus & præsidii, ne inde aufugerent vel retrahi ab aliquo possent, quo facto, statim reliquas copias urbem oppugnaturus movens, ad Anienem

peruenit. Unde occupato prius ponte Mammeo, à Mammea matre Alexandri Imperatoris nomen ducente, actanti operis autore, incensis circuinquaque villis, incursiones continuo in Romanos faciebat. Quare Pontifex incommodis civium & precibus motus, ad pontem Salarem perductus, accitis ex urbe notariis, qui pacta conscriberent, eos omnes (licet invitus) in episcopatu confirmavit, quos antea Henricus delegerat. Hoc itaque modo compositis rebus, dimissis captivis omnibus, Imperator à Pontifice coronatur in basilica sancti Petri, clausis prius urbis portis, ne populus erumperet, firmataque stationibus ipsa ab Henrico Basilica. Unde non ita multo post voti compos factus in Germaniam rediit. Pontifex vero pacata aliquantulum Italia, Pisanos navali gloria admodum potentes adhortatur, ut ex insulis Balearibus, quas jam antea occupaverant, in Saracenos moveant, mare nostrum & littora Christianorum infestantes. Quare Pisani cupiditate gloriæ capti comparata ingenti classe, impositaque majore juventutis sua parte in hostem proficiscuntur. Verum dum apud vada Volaterrana ventum expectant, Lucenses eorum urbem defensoribus vacuam invadunt, quam quidem Florentini, Pisanorum precibus moti, repulsis Lucensibus, acerrime tutati sunt. Ob quam rem Pisani de Saracenis victores domum redeunt, Florentinos duabus propheticis columnis donant: quæ adhuc ad portam sacelli beati Iohannis Baptistæ visuntur: Interim vero Paschalis concilio apud Lateranum habito, omnia quæ Henrico promiserat revocat, quod coactus, non libens, in ejus sententiam armis, non rationibus munitam, descendisset, instantibus Cardinalibus, qui in vinculis erant, populoq; Romano qui ab Henrico bello vexabatur, ut quavis conditione pacem componeret. Satius itaque visum est retractare male acta violenter præsertim, quam pati exemplo pernicioso, ut id quoq; reliquis principibus licere videatur, quod Henricus ab invito

invito Pontifice extorserat. Hoc autem tempore Mathildis Comitissa admodum senio confecta moriens Romanæ Ecclesiæ ex testamento reliquit, quicquid Pissia amne & sancto Quirico agri Senensis usque ad Ceperanum inter Apenninum & mare pertinet, addidit Ferraria, quæ adhuc Romanæ ecclesiæ vectigalis est. Sunt qui scribant, quorum de numero Vincentius est autor egregius, hanc mulierem Florentiæ mortua esse eo incendio, quo & magna pars urbis consumpta est, & ad duo millia hominum combusta traduntur ejusque corpus postea in Cisalpinam translatum esse, in monasterio sancti Benedicti quod ab urbe Mantuæ XXI millib. passuum distat, sepultam. Crediderim eam mulierem ipsam Mantuæ diem extremum obiisse, suaque jussu ad sanctum Benedictum, sua impensa ædificatum, translata & sepultam, procurante eam rem Anselmo viro sanctissimo ac tanti monasterii autore quippe qui operam dederat, Mathildis impensa, ut conobium tam amplum, tamque magnificentum ædificaretur. Eodem quoque in locum sepultum fuisse eundem Anselmum episcopum Lucensem comperi, ac Mantuam deinceps translatum in Ecclesiam Cathedralenobis ob eam rem credo, ne à vicinis furto surriperetur, cum miraculis continuo clarior fieret. Affirmant Lucense corpus Mathildis apud se esse: quod ne credam, facit Guidonis Gonzagæ autoritas. Qui dum monasterium sancti Benedicti restitueret, inventum corpus honestiore loco (ut par erat) collocavit. Alium quoque Anselmum fuisse his temporibus quidam autores scribunt virum doctissimum, & apud Angelos tanti pretii habitum, ut brevi ex monacho Abbas, deinde Centuriensis Archiepiscopus sit factus: qui etiam libros de meditationibus, cur Deus homo, de libero arbitrio de similitudinibus, de cruce, de beato Iohanne Baptista conscripsit. Felicia certe hæc tempora fuere, quæ Sigibertum monachum Gelbatensium virum spectatæ doctrinæ, & Bernardum ex Castilione Burgundum

iz nobiligenere ortum protulere. Is *XXII* annum
 tingens sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat ab
 choato Cisterciensi monasterio, unà cum *XXX* so-
 nis monachi habitum suscipiens, tanti pretii ob do-
 rinani & sanctitatem est habitus, ut brevi Abbas
 Claravallensis monasterii, cum primum Roberti viri
 iustis impensa ædificati creatus sit, cui certe loco
 uni maxima gloria ad annos sex & triginta præfuit.
 Moriens deinde Bernardus præter sanctitatem, mul-
 quoque scriptis ingenii sui monumenta reliquit:
 maxime vero commentarios in Cantica canticorum,
 considerationes divinæ contemplationis ad Eugenium
 Pontificem, unde pontificii muneris ratio duceretur:
 scripsit & varias epistolas, unam potissimum ad Ro-
 manos, qua eos vehementer carpit: scripsit & Apo-
 geticum & sermones in solennibus habitos. Ad
 Paschalem redeo qui in concilio apud Guardastal-
 um habito, decrevit, ne urbes Æmilia, Placen-
 tia, Parma; Rhegium, Mutina, Bononia, Raven-
 nati ecclesiæ antea metropoli subiectæ, amplius es-
 sent: quod sapius ob superbiam in Romanam se-
 dem Præfules Ravennates cornua erexerant. Ponti-
 ficem vere ad urbem redeuntem rogantur cives qui-
 dam, ut in locum Petri præfecti urbis demortui fi-
 tum subtogaret. Quod cum facere Pontifex negaret
 propter ætatem pueri, qui vix *X* attigerat annum,
 tanta repente seditio exorta est, ut ei abire ex civita-
 te necesse fuerit, ne magna aliqua cædes inter cives
 committeretur, cum multi inessent, qui nequa-
 quam tantum magistratum pūcro committendum di-
 terent. Neque ita quoque seditionis seminis abstu-
 lit. Nam cum Albæ esset, intellexissetque Petrum Leo-
 nis Ecclesiæ fautorem in ædibus suis ab adversa fa-
 ctione oppugnari, eò prope Ptolemæum mittit
 ab Aricia arcitum satis valida manu, qui pulsos
 in Transtiberinam regionem adversarios partim in-
 terficat, partim capit, ac per municipia custodiendos
 dividit.

dividit. Sed magna repente in Ptolomæo inconstans apparuit. Nam quos ipse paulo antè ceperat, eodem postea suo quoque nutu ad municipia profectos, dum iter per Algidum faciunt, ex insidiis adortus capit, & Laritiam secum ducit: inter quos & demortui præfæti filius erat. Non contentus autem tantum tanti admissi facinoris Ptolemæus, Sarmineturum, Nymphæum, Tiberiam, oramque maritimam occupavit. Interim vero Henricus è Germania in Italiam cum exercitu descendens magno terrori omnibus fuit. Verum cum is Romam venisset, absente Pontifice qui tum in Apulia concilium habebat, cumque se privatum dignitate imperii putaret, unà cum potestatem dandorum episcopatum à Barcharenfi Archiepiscopo patria exule iterum coronatus ante beati Gregorii corpus, in patriam abiit. Paschalis autem, absolute conventu, ex Apulia Romam cum copiis Normannorum rediens, & multa oppida ab hostibus occupata recepit, & Præneste Caloiohannis imperatoris Constantinopolitani, qui patri Alexio successerat, oratores libenter audivit, eisdemque in mandatis dedit, ut Caloiohannem suo nomine contra Saracenos animarent. At vero Farfensis abbas & Ptolemæus qui nullum sibi veniæ locum apud Pontificem ob sua maleficia reliquerant, latebris delitescens tandem per amicos in Paschalis viri mitissimi gratiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus dedicataque Præneste Agapeti basilica, Romam effusa obvians urbana multitudo honoris causa tandem rediit: qui quidem ex frequentia in valetudinem incidens, se paulo post moriturum cognovit: quare acceptis ecclesiæ Sacramentis, cohortatusque clerum ad pacem & concordiam, pontificatus sui anno *XVIII.* mensis *VI.* die *VII.* moritur *XP.* Calendas Februarii: sepe liturque honorificentissima pompa in basilica Constantiniana. Suo autem pontificatu facta potestatem factorum ordinum, presbyteros *L.* diaconos *XXX.*

episcopos C. creavit. Romæ præterea ecclesias XV, consecravit, maxime vero basilicam sancti Hadriani in tribus foris profanatam quorundam factiosorum scelere, ecclesiam sanctæ Mariæ Monticelli, in regione Areolæ, postremo vero restituit & consecravit basilicam Sanctorum coronatorum, eo tempore dirutam, quo Robertus Guiscardus Salernitanus princeps eam partem urbis incendit, quæ à Laterano ad Capitolium vergit, ut in vita Gregorii VII. diximus.

GELASIUS II. PONTIF. CLXVIII.

Gelasius secundus, Iohannes antea vocatus, patria Cajetanus, patre Crescentio nobili genere natus, ingenueque à teneris annis educatus & doctus, in monte Cassino religionis fundamenta perdidit sub Gdriso Abbate viro sanctissimo. Hanc ob rem ab Urbano secundo Romam accitus, cognita hominis virtute & fide, semper in pretio est habitus. Verum in primis ejus fides perspecta eo tempore est, quo Urbanus Pontifex à Germanis, & Giberti Antipapæ factionem sequentibus in insula Lycaonis Romæ inter duos pontes obsessus est. Solus enim unquam cum Petro Leone viro illustri hominem, sanctissimum nunquam deseruit. Hanc ob rem postea cum Urbanus meliore fortuna uteretur, tanti beneficii memor, Gelasium primo quidem secretis suis admovit ob fidem & doctrinam: eique negotium dedit ob elegantiam compositionis suæ, ut Romanæ curiæ stylum, negligentia & ignorantia majorum labefactatum, in meliorem formam & ornatum redigeret. Postea vero cognita hominis amplitudine, eundem referre in cœtum Cardinalium instituerat, eaque de re sapiens in senatu locutus fuerat, assentientibus omnibus. Verum mortuo non ita multo post Urbano, Paschalis meritorum tanti viri non immemor, statim eum diaconum Cardinalem decernit,

nit. Mortuo deinde Paschali, cum de creando novo Pontifice ratio haberetur, ob eamque rem Cardinal omnes in monasterio ad Palladium paululum in aedes Leonis & Cincii Fregepanis congregati essent, uno omnium consensu Iohannes! Cajetanus Gelasius Pontifex creatur. Vetum Cincius Fregepanis ira hanc electionem percitus, quod unum ex suis Cardinalibus collegio proposuerat, quem Pontificem eligerent, in monasterium Palladii cum armatis satellitibus irrumpens, refractis foribus obvium quemque percutit: Pontificem obtorto collo in terram dejectum calcibus conterit, in vinculaque conjicit. Cardinales autem fugam parantes ex mulis & equis dejici nullumque genus contumelie prætermittit, quo afflicti tantus senatus posset. Non tulit autem tantam injuriam populus Romanus. Ad aedes Cincii Fregepani armatus concurrit, eique ac familiæ interitum minatur, nisi propere Gelasium incolumen reddat. Faciunt mandata Fregepanes: maxime vero Leo, qui Pontificis pedes videntibus omnibus sæpius exosculatus veniam suppliciter petebat. Equum itaque alburnum conscendens Pontifex via sacra in Lateranum ducitur comitante clero populoque Romano, ibique de more coronatur. Interea vero Balduinus, quem statim literis & nunciis Pontifex adhortatus est, ut Barbarorum impetum tandiu sustineret, quoad in Asiam nova supplementa mitterentur. Castellum in Syria Sobal vocatum occupat & munit, ut Christianis contra Barbaros continue dimicantibus receptaculum esset. A vero Boemundo adolescente mortuo, Tancredus tutor Antiochiæ princeps ab omnibus Christianis declaratur: quem quidem confirmato prius principatu, Balduinus Hierosolymitanus rex ad se cum militibus suis vocat, dimicaturus cum hostibus Turcis, Saracenis Arabibus: qui cum magno exercitu provinciam Hierosolymitanam ingressi erant. Eo itaque veniens Tancredus, cognita Christianorum paucitate, frustra

Balduino dissuasit, ne collatis signis cum hoste decerneret: neve rem Christianam in summum discrimen adduceret. Nam cum hostibus ipsis pugnandi copiam fecisset, ingenti clade superatus, ægre cum paucis Hierosolymam se recepit, diversis præterea tramitibus Tancredus Antiochiam perveniens, fuga salutem sibi quaesivit. Elati autem tanta victoria hostes montem Tabor conscendentes, monasterium eò loci positum diruunt, monachis ad unum omnibus interfectis. Nec interim quietus ab externo hoste Gelasius fuit, qui Henrici Imperatoris furorem, Italiam vastantis, jamjamque urbem hostili animo ingressuri devitans, ad ædes Vulcamini potentissimi civis primo confugit. Verum cum ibi quoque nequaquam tutus videretur, unà cum suis triremes conscendens, duæ enim jam ad instructæ paratæque erant, Hostiam Tiberi delabiur, insequentibus Germanis militibus, & Pontificem telis ac sagittis perentibus. Cum Hostiam vero pervenisset, neque ingredi mare propter instantes procellas liceret, terrestri itinere Ardeam proficiscitur, Hugone XII. Apostolorum Cardinali viro amplissimo semper cum comitante. Cadentibus autem fluctibus Hostiam reversus, Tarracinam primo, mox Cajetam adnavigat, ubi perbenigne à civibus suis suscipitur. Convenere eo statim & Guilielmus Apulix dux, & Robertus Campanus princeps, ac Richardus Aquilanus, pollicentes in se ejus potestate semper futuros, ut veros decet ecclesiæ Dei vestigales. Cum igitur parari exercitum contra se Henricus intellexisset, Mauritium Bracharensem Archiepiscopum Antipapam creat: quem potissimum Gelasio objiceret, eumque Fregepanum familiæ commendavit: Gregorius is appellatus est. Non contentus autem tam pernicioso exemplo Henricus, in Anagninum agrum copias suas movens, omnia hostilem in modum diripit & capit. Turriculum quoque munitissimum locum jam oppugnabat, cum subito nunciatum est Gelasium cum proceribus Apulix, magnoque

cum

cum exercitu adventare, quare motis castris Italia egressus, cuncta caedibus & rapinis complevit. Gelastus autem remissis in Apuliam proceribus Romam venit, arbitratus ob discessum Henrici omnia deinceps pacata fore. Verum longe secus quam putarat accidit. Nam cum intellexisset Antipapam Fregepanum auxilio fretum Romae mansisse, potentiam istius familiae veritus apud amicos quosdam prius delituit. At vero cum postea in ecclesia sanctae Praxedis mysteria celebraret, instantibus hostibus cum factione sua, vix sese ab eorum manibus fuga subtraxit, Corsis, Normannis familiis egregiis ac Crescentio nepote acerrime defendentibus. Sequenti vero die à suis armis & clientelis bene munitis, in urbem vocatus (nam ad sanctum Paulum confugerat) habito Cardinalium conventu, discedere ab urbe instituit, ne crescente indies magis magisque seditione, magna aliqua clades oriretur. Relicto itaque Petro Portuensi Episcopo, qui vices ejus quantum ad rem sacram pertinebat, Romae gerere commendataque Beneventanae civitatis cura Hugoni Cardinali XII Apostolorum, Pisas primo adnavigat, cum terrestre iter nequaquam sibi ac Cardinalibus, quos comites sociosque habebat, tutum videretur. Exceptus itaque perbenigne à Pisanis, cum rationem discessus sui ab urbe audientibus omnibus reddidisset, inde solvens in Galliam ad portam sancti Aegidii pervenit: ubi cum ab Abbate Cluniacensi viro optimo, tum à monachis & omnibus fidelibus, qui eò ejus rei gratia undique convenerant, magnifice ac splendide suscipitur. Deinde vero per continentem honesto commentu magis quam splendido, ut nunc fit, incedens. Intereundum basilicam sanctae Ceciliae in Stagello, ecclesiam sancti Sylvestri in Tilliano, ecclesiam sancti Stephani in Tornaco dedicat, lapidibusque ecclesiarum terminos notat. Tandem vero ad Cluniacense monasterium perveniens, pleuresi correptus, pontificatus sui anno 7 die 7. moritur, vir sanctissimus & omni laude dignus,

vitam continentissimam, si mores, si doctrinam inspicis: quibus ex rebus fit ut facillime credam eum, qui ita constanter & sancte in tantis procellis humanarum perturbationum vixerit, nunc beatam & sempiternam vitam in cælo ducere. Sepelitur autem ejus corpus intra limina Cluniacensis cœnobii. Sunt qui scribant hujus pontificatu inchoatam esse Templariorum militum originem, qui non longe à sepulchro Domini habitantes peregrinos suscipiebant, eosque per loca sacra armati ducebant ac reducebant: quo eis sine ullo maleficio invisere loca sancta liceret. Hos vita, fide, gratia mirum in modum Cusentinus commendat.

CALISTUS II. PONTIF. CLXIX.

Calistus II. Guido antea vocatus, natione Burgundus, Viennensis Archiepiscopus, originem à regibus Franciæ ducens, ab his Cardinalibus Pontifex creatur, qui mortuo Gelasio Cluniaci tum aderant. Verum hic non prius pontificium habitum sibi desumpsit, quam intellexit se ab his quoque Cardinalibus confirmari, qui Romæ & in Italia remanserant. Re itaque literis & nunciis cognita, Romam veniens, populo obviam procedente ac honorato quoque, urbem ingreditur, congratulantibus omnibus tum Pontifici, tum civitati Romanæ: quod hunc quietis & pacis autorem futurum cernebant. Rebus autem ex sententia Romæ compositis Beneventum proficiscitur, quò & principes omnes statim convenere, salutandi (ut mos est) Pontificis causa: maxime vero Guilielmus Apuliæ Dux, Jordanus Campaniæ Comes, Arnulphus Ariola, Robertus Lorotelli Comes, viri insignes & sine contentione illius partis Italiæ facile principes: qui etiam polliciti sunt, adhibito jurejurando, se in potestate Pontificis semper futuros. Calistus autem qui nil aliud meditabatur quam bellum

Asiaticum, in quo de Christianis agere tot barbaras gentes sustinentibus addubitabatur, Romam rediens, Lambertum Hostiensem Episcopum Saxonem sancti Stephani in Cælio monte presbyterum Cardinalem Gregorium sancti Angeli diaconum, legatos ad Imperatorem mittit: qui pace sine ulla contentione composita, ad urbem redeuntes, tabellam pacis ad Lateranensem basilicam suspendere. Qua quidem perlecta tanta repente lætitia publica exorta est, ut passim congratulantium cœtus audirentur. Verum ne diuturnior hæc lætitia videretur effecit Rogerius Sicilia Comes qui Calabriam & Apuliam abiens Guilielmo Comite occupat. Guilielmus enim Alexii imperatoris Constantinopolitani filiam in uxore ducturus, abiens Calabriam & Apuliam Pontifici commendaverat. Hanc ob rem Calistus ab urbe discedens beneventum pervenit, indeque Hugonem Cardinalem ad eum misit, arcem Nicephorum tum in Calabria obsidentem. Monitus autem Rogerius ut ab armis discederet, nequaquam Pontificis edicto obtemperat, imo acrius instabat, ne Guilielmus consobrinus rediens, ei impedimento foret, quo minus Apulia & Calabria potiretur. Parabat jam arma Pontifex, cum subito unâ cum magna parte senatus febris correptus redire ad urbem re infecta compellitur. Hanc ob rem Rogerius, nemine adversante, Apulia & Calabria potitur. Atque hoc modo Guilielmus uxore frustratus ac principatu dejectus, apud Salernitanum principem vitam degens sine hæredibus brevi moritur. Rogerius itaque tanto adversario sublato, regem Italiae se nuncupat. Calistus autem, recuperata valetudine, apud Laceranum noningentorum patrum concilium habuit, in quo quidem deliberatum est, ut primo quoque tempore supplementa militiae jam deficientis Christianis in Asia bellum gerentibus subministrarentur. Qui spe erecti Balduinus Hierosolymitanus rex Cazim regem Turcorum, minorem Asiam incolentium, cum magno exercitu

exercitu in se inuentem superat, & captum in carcerem conjicit. Eadem quoque fortuna usus Damasci regem Hierosolymas cum exercitu hostili animo petentem fundit fugatque, duobus millibus hostium caesis, milleque captis. Verum superveniente cum magnis copiis Balahac Parthorum rege, cui statim nullis expectatis auxiliis congredi ausus est. Tanta clade superatur Balduinus, ut etiam ipse unà cum proceribus multis captus & in vincula coniectus sit. Quare Calistus Pontifex maturandum ratus, ne reliqui Christiani amisso rege opprimerentur, instante Veramundo Hierosolymitano Patriarcha viro optimo ac doctissimo, Venetos spe gloriae & praemii concitos in hostem magna classe permovit, Dominico Michaële duce, millesimo centesimo ac vigesimo secundo Salutis nostrae anno: qui quidem ad Joppem classe delati, quam Saraceni Babylonis terra marique obsidebant, superatis barbaris ingenti clade obsidionem solvunt. Itum est & in Tyrum, quam diu obsessam haud incruenta victoria cepere, pacti tamen prius ut Tyri & Ascalonis dimidium obtinerent, si eorum opera in Christianorum potestatem devenirent. Verum Emanuel Graecorum Imperator Caloiohanni suffectus, tantam victoriam Latinis invidens, vel latina literatura utentibus, Venetis mandat, ut classis suae praefectum revocent: qui certe eorum dicto obtemperans, ira incensus Rhodum, Chium, unde corpus beati Theodori martyris Venetias translatum tum est, Samum, Mitylenen, Andron, Imperatoris insulas diripuit: Motonium spoliatum incolis munivit. Tragurium ex Ungaris captum ditioni Venetae subiecit. Lapidem praeterea secum in patriam detulit, super quo apud Tyrum Christus sedisse fertur. At vero Balduinus, quem diximus ab hostibus captum, precio redemptus, Hierosolymas rediens, Christianam republ. jam labentem aliquamdiu sustinuit. Hanc ob rem Calistus aliquid quietis à rebus externis nactus, & Cardinales XII creat, & basilicas

multas vetustate collapsas reëcit. Mœnia urbis instaurat, aquam in urbem inducit, arces Ecclesie mun- nit, donaria plurima argenti aurique basilicis divi- dit. Fundos plerosque coemptos beato Petro donat. Ecclesiam beati Nicolai in palatio ædificat. Verum ne tanta felicitas sine aliquo incommodo diutius in terris esset, Gregorius Antipapa, Burdinus antea vo- catus, nomen Pontificis usurpare cœnatus, Sutrii se continens auxilio quorundam tyrannorum fretus, & Romanos incursionibus vexabat, & peregrinos ne- gocii ac religionis causa ad urbem accedentes spolia- bat. Quare Calistus comparatis repente copiis, præ- missoque cum expeditissimo quoque Jobanne Cre- mense sancti Chrylogoni presbytero Cardinali, sub- sequens ipse hostem vincunt, Sutrium capiunt, Bur- dinum camelo impositum, in triumphi spem Ro- mam ducunt: quem Pontifex vita donatum Caven- si monasterio inclusit. Calistus autem de Deo deque hominibus bene meritus, pontificatus sui anno quin- to, mense X. die *VI.* in domino moritur. Vacat tum sedes dies *VIII.*

HONORIUS II. PONTIF. CLXX.

Honorius *II.* qui & Lambertus ex agro Imolensi oriundus, Hostiensis episcopus eo tempore Pon- tifex creatur, quo Balduinus ab hostibus pretio re- demptus Antiochiam Hierosolymitano regno ad- junxit, mortuis his omnibus ad quos principatus il- le jure deveniebat. Verum cum tantus principatus retineri sine præside non posset, eidem præfecit Ray- mundum Guilielmi ducis Austriæ filium, cui supe- rioris Boemundi filia nupserat. Hoc autem modo compositis rebus, regem Ascalonitarum Ægyptio- rum copiis frerum, & ob eam rem Hierosolymitanos infestantem unico prælio repulit. Baldevinum præ- terea

terea Damasci regulum idem molientem, sed majoribus copiis, tribus gravissimis præliis fundit fugatque, multis passim more pecorum cæsis. Ad Honorium redeo, qui etsi obscuro loco natus erat, tamen literatura & moribus tanto magistratu dignus videbatur. Verum non ad eum ejus ingressus laudatur, cum ambitione quorundam potius quam omnium bonorum consensu pontificatum inierit. Mortuo enim Calisto cum de legendo novo Pontifice ratio haberetur, Leo Fregepanis omnibus Cardinalibus interdixit, ne usque ad diem tertium Pontificem crearent, quo & maturius deliberare, & canones inspicere liceret: quamvis non ea mente id fecerit homo acutus & ad fallendum vaser, quam verbis præ se ferebat, sed ei tantisper disponere hominum suffragia liceret, quibus Lampertus Pontifex crearetur. Nam populus ipse Saxonem sancti Stephani Cardinalem Pontificem percipide nimium optabat. Id quoque se cupere Leo Fregepanis ostendebat, quo & populum & patres negligentes & incautos in sententiam sui quavis arte pelliceret. At vero cum id velle Leonem Cardinales quidam cernerent, ne ex ejus sententia Pontificem legerent, omisso Saxone, Thebaldum sanctæ Anastasiæ presbyterum Cardinalem Pontificem deligunt, quem Celestinum appellarunt. Tunc autem Leo non amplius immorandum ratus quod jam offensum hac electione populum cernebat, Lambertum (de quo ante diximus) Pontificem magna voce præponit, acclamante populo, cleroque eam electionem manibus approbante. Tum Leo maturandum ratus ne sententiæ hominum immutarentur, in Simiis, loci nomen est, non longe ab Ecclesia sancti Sylvestri, hominem pontificali habitu exornat. Qui etsi primo artibus quibusdam tantum magistratum adeptus est, tamen postea omnium consensu Pontifex maximus consalutatur. Pontificatum adeptus Cardinales quosdam viros insignes creavit, quorum opera postea magnis in

Q+

rebus

rebus usus est. Familiaritate enim præclarorum virorum mirifice delectatus est. Nam Pontium quendam Abbatem Claniacensem; virum industrium Romæ retinuit: Ingenium quoque Hildeberti Cenomaneſis Episcopi mirifice extulit: quem deinceps Turonensem archiepiscopum creavit, qui plurimum heroico, elegiacove carmine valeret. Hujus quoque tempora clariora fecit Hugo de sancto Victore, si cognomentum inspicias, si patriam, Parisiensis doctor insignis. Hic enim tum dicendo, tum scribendo ingenii sui præclara monimenta reliquit. Extat ejus liber de Sacramentis, liber sententiarum, liber in dialogo, qui Didascalus appellatur: liber de cura animæ: liber de artibus & doctrinis. Hos autem omnes tanta benevolentia Honorius Pontifex amplexus est, ut nullum genus officii prætermiserit, quo eos ad honestiorem dignitatis gradum evehi posse existimaret. Unum tamen suis temporibus accidit, quod nequaquam probandum est. Arnulphus enim Christianæ religionis prædicator egregius, clericorum insidiis Romæ necatus, quod acerbe nimium in eorum lasciviam & libidinem inveheretur: quodque eorum pompam, & in comparandis divitiis nimium studium improbaret, paupertatem Christi & integerrimam vitam ad imitationem omnibus proponens. Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Christi discipulum & Prophetam sequebantur, hunc laudibus ad cælum tollebant. Hinc odium, hinc iræ in perniciem bene sentientis usque ad necem excitatz. Fuerit ne hic sanctissimus vir presbyter, an monachus, an eremita, haud satis constat. Sunt qui scribant Honorio ipsi id admodum displicuisse, non tamen tanti facinoris autores unquam inventos. At vero cum in pontificatu recte gubernato quinquennio ac mensibus duobus vixisset, collachrymantibus omnibus moritur, & in basilica Lateranensi nullo non genere honoris adhibito sepelitur. Vacatum sedes diebus octo. Nescio ego quid sibi velit mar-

mor illud suo nomine inscriptum, quod ante aedes
beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIUS II. PONT. CLXXI.

Innoentius secundus, patria Romanus, ex Transtiberina regione, patre Johanne, Pontifex creatus, in Rogerium Rogerii Comitis Siciliæ filium, hæredem nuncupatum, quod mortuo Guilielmo, Apuliæ duce, omnique Roberti Guiscardi familia in eo deficiente, dominatum Apuliæ occupate nitebatur, statim movet. Nam is ad sanctum Germanum castra habebat, quem certe primo impetu repulit: tantum valuit Romanî exercitus fortitudo & virtus: oppidoq; ipso capto tyrannum in Galucio aliquandiu acriter obsedit. At vero Guilielmus Calabriæ Dux cum magnis copiis adveniens, & patrē unico prælio feliciter habito obsidione liberat, & Pontificem cum his Cardinalibus capit, quî in exercitu Romanorum erant. Hos autem omnes non ita multo post Rogerius mita modestia usus, unâ cum Pontifice liberos facit. Quam ob rem deinceps quod voluit facile à Pontifice obtinuit, præter regni titulum, quem maximis præmiis & pollicitationibus impetrare contendebat. Interim vero Petrus Romanus civis, Petri Leonis potentissimi hominis filius, Romæ Antipapa creatur, quorundam facinorosorum seditionibus, Anacletusque appellatur: qui spoliatis Romanæ utbis templis, spoliatis ecclesiarum thesauris vi irrumpens, maxime vero in basilicam Petri, unde Crucifixum aureum & coronas pendentes sustulit: tantum pecuniarum conflagit, ut per facile largitionibus seditiosum quemque Romæ in sententiam sui ipsius alliceret. Innocentius autem ad urbem rediens, ubi seditionibus plena omnia cerneret, spectareq; rem ipsam ad eadem multorum videret, sponte cedens, primo quidem Pisas adnavigat, deinde Genuam;

Q5 postre-

postremò in Franciam petvenit. Interim verò Anacletus Antipapa tanto adversario submoto, & animos civium cum Innocentio sentientium, quoad fieri potest, sibi largitionibus conciliat: & Rogerium in partes suas facile descendentem, quo magis ei obnoxius esset, utriusque Sicilia regem creat. Innocentius autem celebrato apud Clarum montem concilio, in quo Petrum Antipapam cum sectatoribus damnavit, Aurelianum se contulit, visoque rege Philippo, à quo perbenigne est habitus, Carnotum in Belgas petiit: ubi Henricum Angliæ regem in itinere obviam factum multis rationibus ad expeditionem in Saracenos adhortatus est. In Lotharingiam inde flectens, Lotharium Leodii repertum à Germanis tum regem creatum, de se restituendo multa pollicentem, sacramento adigir expeditionem patare, qua quidem tutus etiã ad urbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera synodo habita, in Italiam rediit, celebratoque concilio apud Placentiam, Pisas se contulit: quam civitatem iam pridem cum Genuensi populo dissidentem in gratiam tandem redegit. Genuensem quoque Episcopum qui Mediolanensi suberat Archiepiscopum creat, tribus Corsicæ episcopis illi cum Boniensi parere iussis. Pisanis quoque archiepiscopum dedit, tribus item aliis Corsicæ episcopis cum Populoniensi eidem subiectis. Lotharius autem cum magno exercitu in Italiam veniens, admonito Pontifice quid fieri oporteret, partitis copiis ad urbem movet. Nam dum ipse occupato prius Janiculo urbem ingreditur Innocentius Anienem, ponte Mammeo trajiciens in Lateranum perducitur, nusquam apparente Antipapa, cujus factionem Lotharius mira felicitate ad sanitatem redegit, cavique quantum in eo fuit, ne deinceps vexari ab adversariis Innocentius posset. Tanto itaque beneficio devictus Innocentius, mortuo Henrico, Lotharium Imperatorem Romanum creatum imperii corona exornat, quo statim in Germaniam abeunte

abeunte ad compescendos Leuticorum motus, dum Pontifex concilium Pisis pro republ. Christiana, proque tuenda fide de more habet, rursus Antipapa, quem in eodem concilio damnavit, factiosis quibusdam & Rogerio adjuvantibus in Pontificem surgit. Quare & Lotharius Imperator iterum cum exercitu superaris Leuticis Italiam repetit, & Pisani classem potentissimam in auxilium Pontifici educunt, quibus copiis & Romæ seditionem oppressere, & Rogerium terra marique oppugnatum, amissis rebus omnibus Italia in Siciliam brevi pepulere. Audita tanta victoria Johannes Constantinopolitanus Imperator, qui Rogerio adversabatur, legatos statim ad Lotharium mittit de superato hoste congratularum, quorum de numero quidam philosophus erat, qui disputationibus contendere nitebatur, latinam ecclesiam admodum errare, qui contra sententiam Niceni concilii (ut ipse dicebat) quo declaratum est Spiritum Sanctum à patre procedere, Latini à filio quoque id fieri addidissent. Tum Petrus diaconus homo doctus & argutus, qui tum in corona aderat disputandi gratia, Si (inquit) Latini damnandi sunt, quod addiderint Spiritum sanctum à filio quoque procedere, damnandi multo magis Græci videntur, qui id fieri à solo Patre addiderint, cum ipsum concilium à Patre dixerit. Delusus homo audax tam acuto responso, substitit amplius hac de re disceptare. At vero pontifex ne abeunte Imperatore, Rogerius iterum Apuliam repeteret, Rameonem Lotharii Imperatoris comitem cum aliquot cohortibus ad propulsandum injuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde Antipapa, occulteque à suis sepulto, cum etiam ejus Cardinales in fidem Romani Pontificis devenissent, quieturajam resp. Christiana videbatur, cum subito Romani quidam seditionibus potentiam quærentes, senatores creavere quæ republ. Romanam ditionemque ad se pertinentem gubernarent. His autem dum Pontifex restitit, habito apud Late-

ranum concilio, quo instituit, ne quis laicus manum violentam clerico injiceret, pontificatus sui anno *XIIII*. mense *VII*. die *VIII*. moritur millesimo centesimo *XLIII*. Salutis nostræ anno, quo tempore magno in pretio sunt habiti & Bilibertus è Britannia oriundus, vir tantæ doctrinæ, ut ob varietatem disciplinarum universalis appellaretur, & Ambertus Remensis Archiepiscopus Giliberto præceptore nequaquam eruditione & doctrina inferior. Hujus quoque Pontificis illud opus est, quod adhuc cernimus in fornice sanctæ Mariæ Transiberinæ è musivo.

CELESTINUS II. PONTIF. CLXXII.

Celestinus secundus, Guido antea vocatus, sancti Marci presbyter Cardinalis, natione Tuscus, è castro Felicitatis, quod nonnulli civitatem Castelli esse affirmant, Typherium ab antiquis appellatum, pontifex in demortui Innocentii locum omnium consensu creatur, eo maxime tempore quo in Asia Balduino rege vita functo Andegavensium Comes Fulco, Balduini gener tertio loco, si ordinem successionis inspicis, regnum Hierosolymitanum accepit, quod duorum etiam filiorum virtute fretus aliquamdiu acerrime tutatus est. Nam cum Turci suum Persicum incolentes, in agrum Antiochenum incursiones fecissent, eos non solum fudit rex Fulco, verum etiam ex his ad tria millia interfecit, totidemque cepit. Hac autem clade excitus Alaph genere Turcus, Babylonum auxiliis fretus. Edesiam Mesopotamiæ civitatem, Arach ab Hebræis vocatam, invasit: quam antea diximus Balduinum à fratre Gothifredo precibus obtinuisse. Capta est autem urbs, & à Barbaris crudeliter direpta, occisis omnibus Christi fidem abnegare recusantibus, stupratis etiam nobilissimis matronis super altari sancti Johannis Baptistæ, quod sciebant à nostris pie ac sancte
cul-

cultum fuisse. Sed nescio quo fato dum parantur copiaz, Fulco in venatione leporem concitate nimium & incaute insequens casu equi moritur: cui filius Balduinus ejusdem nominis tertius in regno successit. Celestinus autem pontificatus sui mense V. moritur, sepeliturque in Lateranensi basilica, unà tantum re felix, ob brevitatem temporis (ut arbitror) qui nullis seditio- nibus toto suo pontificatu vexatus fuit.

LUCIUS II. PONTIF. CLXXIII.

Lucius secundus, patria Bononiensis, patre Alber- to, eo tempore pontificatum iniiit, quo Edessæ urbis everasio nunciata est. Ea enim civitas Edessa est, ad quam Tobiam misisse filium Gabelo sacræ literæ testantur, quamque Thaddæus Apostolus ad fidem Christi convertit: & in qua beati Thomæ ossibus orna- ta Abagarus regnum obtinuit, qui datis ad Jesum lite- ris, scripta manu Dei responsa accipere meruit. Hac vero clade audita Bernardus Claravallensis vir & san- ctitate & doctrina (ut dixi) insignis, patrocinium reli- gionis christianæ assumens, principes omnes Christia- nos tum nunciis adhortatus est, ut Crucem in Sara- cenos Christi vexillum sumerent. Hanc ob rem Con- radus Suevus qui Lothario in regnum Romani no- minis successerat in militiam nomen dedit. Dum hæc autem pro fide Christi in Gallia & Germania pa- rarentur, Rogerius Pontificum negligentia in Ita- liam reversus, quæ amiserat brevi recuperavit, nullo repugnante: qua ex re copiis deinceps & animis auctus classe in Africam trajiciens, adeo regem Tunessii vexa- vit, ut hominem data pace persolvere tributum quo- tannis coegerit, quod certe ad triginta annos conti- nuo exegit. Conradus vero magno cruce signato- rum comparato exercitu, Constantinopolim per- veniens ab Emanuele secundo Græcorum Impera- tore precibus compellitur, nullo comparato com-
mratu.

meatu, Iconium statim ducere: se enim præstatutum
 omnia quæ exercitui necessaria erant, Emanuel polli-
 cebatur. Obsessâ est urbs natura & artificio munita
 aliquamdiu atque acriter. Verum cum scelestus Im-
 perator, Græco usus ingenio, gypsum farinæ miscuis-
 set, ex eaque re panis fieret, quo exercitus Christiano-
 rum aleretur, tot statim milites petiere, ut re infecta,
 relicta obsidione, in Thraciam secedere oportuerit.
 Hoc tamen emolumentum illa expeditio præstitit, quod
 Balduinus quartus Hierosolymitanus rex animo au-
 ctus, A scaloniam diu obsessam tandem vi cepit, cum
 paulo ante Gazam urbem antiquissimam penitus ab
 hoste derelictam ædificasset, incolendamque fratribus
 Templariis concessisset. Ausus quin etiam idem Bal-
 duinus Turcorum Satrapas Hiericontinos infestantes
 propulsare, quorum de numero unico prælio ad quin-
 que millia interfecta referuntur. Noradinum quoque
 Damascenæ militiæ principem Hierosolymitanum a-
 gnum vexantem, tanta clade superavit & persecutus est
 ut ægre Christiani retenti sint, quo minus unâ cum
 hoste Damasci mœnia ingtederentur. Ad Lucium
 Pontificem redeo, qui interim nil prætermittebat,
 quod ad tantam expeditionem, tamque necessariam
 pertineret. Credo ego hominem ipsum miro amore
 excitatum retinendæ Hierusalem, quod tituli sanctæ
 crucis in Hierusalem presbyter Cardinalis, Pontifex
 creatus fuerat, quam quidem basilicam totam ferme
 restituit. Ejus præterea consensu in Gallia synodus E-
 piscoporum quorundam & Abbatum facta est contra
 Baliardum philosophum peripateticum, virum multæ
 doctriinæ, non bene in quibusdam cum fide nostra sen-
 tientem, qui præsertim etiam Ludovico rege, rationibus
 victus, non modo sententiam mutavit, verum etiam
 monasticam vitam & religionem induit, ac deinceps
 unâ cum quibusdam discipulis in loco deserto sanctis-
 sime vixit. Lucius autem pontificatus sui mense XI.
 die IV. moritur ac in basilica Lateranensi sepelitur.

EUGENIUS III. PONTIF. CLXXIV.

Eugenius tertius, Pisis oriundus, sancti Anastasii Abbas, in monachum antea à Bernardo viro sanctissimo electus, in Ecclesia sancti Cæsarei Pontifex creatur. Nam cum haud satis inter Cardinales constaret, quem potissimum è numero suo deligerent, divino nutu perciti virum sanctissimum Eugenium deligunt. Qui ubi Romanos instare minis etiam cognovit, quo sui confirmarentur senatores, ad Farfensè monasterium noctu in Sabinos abiit, comitante Cardinalium cœtu, ibique consecrationis munus suscepit. Verum cum postea Romanorum non minas tantummodo sed etiam facta contemneret, senatoris ipsos eo perpulit, ut petita pace magistratu se abdicarent. Romam itaque rediens, ubi intelligit Romanos nequaquam bono animo, sed fraude in gratiam secum rediisse, insidias veritus Tibur dilabitur, fugientem Romani telis & sagittis insequuntur. Postea vero Pisas profectus navigio in Franciam contendit, regemque Ludovicum cruce signatum in Turcos & Saracenos animat, quem Constantinopolim cum exercitu profectum non secus Emanuel fraude circumvenit, quam olim Conradum Suevum, persuasum enim iniquo tempore ducere copias per deserta Syriæ, eo necessitatis eum compulit, ut lacerum exercitum difficultate & inopia rerum Antiochiam, re infecta, ducere coactus sit. Hanc ob rem Rogerius Siciliæ rex Emanueli iustus classe in Græciam delatus, Coreyram insulam, Corinthum, Thebas & Euboiam de imperio Emanuelis occupat, duxissetque eodem animo Constantinopolim, ni Veneti instructa in Hadriatico sexagiuta trirremium classe, quo minus id faceret prohibuissent. Flexit itaque Rogerius ad littora Asiæ Deo volente. Nam tum forte Saracena classis Ludovicum regem Franciæ circumvene-

rat, qui non longe à portu sancti Simeonis solvens Palæstinam petiturus erat. Rogerius itaque barbaros in angusto nactus oppugnat & vincit, Christianumque regem cum exercitu ab interitu liberat. Interim vero classis Veneta quæ Emanueli admodum favebat, ea loca recipit quæ Rogerius occupaverat, immunitaque ac sine ullo præsidio reliquerat. Rogerius autem dimisso apud Joppem Ludovico Constantinopolim delatus, suburbia vidente Emanuele incendens consueque victoria delatus est, ut & ædes Imperatoris aliquamdiu oppugnaverit, & poma ex hortis ejusdem manu legerit. Verum cum postea inde in Siciliam incomposita classe abiret, in Venetos incidens instructos & ad dimicandum paratos, ex suis triremibus XX. amisit, ægreque fuga sibi salutem quæsit. Interim vero Conradus, Ludovicus & Balduinus junctis copiis animisque, Damascum magnis conatibus obsident: quam urbem servos Abrahæ fundasse constat, loco campestri naturaque arido, sed artificio ubere atque fecundo. Ager enim effossis cuniculis ductisque fistulis, unde irrigari potest, miram ubertatem præ se fert. Parvus amnis in regione unicus non longe ab urbis mœnibus præterlabens lingulam quandam facit, in qua nostri castra posuerant, unde facile cohibere ab aquatione oppidanos poterant: verum Assyrio quodam persuadente, cui maxime Balduinus in rebus arduis credebat, castra ad alteram urbis partem transferuntur: quod diceret facilius irrumpi hostium mœnia eo loci posse, utpote minus munita. Motis itaque castris Damasceni repente stativa nostrorum occupant ac muniunt, nostrosque ab aquatione & comœtu prohibent. Quare cum siti fameque laboraretur, tandem non sine contumelia obsidionem solvunt: Hierosolymam Balduinus, in Europam Ludovicus, & Conradus comminutis variis casibus exercitibus revertuntur, millesimo centesimo quinquagesimo secundo Salutis anno: venerat tunc

Romam Eugenius, excitis ad expeditionem christianis, qui egregio apparatu & magna civium charitate susceptus est. Tarracina autem, Setia, Norbano ac Fumoniarce receptis, quæ loca hostes ac tyranni circumquaque positi occupaverant, Tibur recreandi animi gratia concessit. Ubi non ita multo post Pontificatus sui anno octavo, mense quarto, die vigesimo moritur: cujus corpus Romam delatum, magna (ut decebat) pompa in basilica Petri sepelitur. Ejus autem jussu & impensa extracta est porticus, vel restituta potius, sanctæ Mariæ ad Præsepe, quemadmodum ex inscriptione apparet.

ANASTASIUS IV. PONT. CLXXV.

Anastasius quartus, patria Romanus, patre Benedicto, Abbas antea sancti Russi Veliternæ diœcesis, ex Cardinali Pontifex creatur, eo potissimum tempore quo Alphonfus Hispaniæ rex ab expeditione Hierosolymitana rediens moritur, in ejusque locum sufficitur Sanctius filius, cui paulo post mortuo pro Christi fide in Arabia bellum gerenti, Ferdinandus frater in regno succedit. Anastasius autem pontificatum adeptus, & calicem pulcherrimi operis magnæque æstimationis Lateranensi basilicæ condonavit, & ædea æregias apud Pantheon, quod sanctam Mariam rotundam vocant, brevi ædificavit. Plura quoque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum urbis Romæ pertinentia, si ei aliquandiu vivere licuisset. Fecit tamen cum spes ex eo concepta, tum Richardi de sancto Victore doctrina, ne ejus tempora ignobilia viderentur. Richardus enim doctor insignis multa & graviter & copiose tum scripsit, præcipue vero libram de Trinitate. Habuit & sermones ad populum non minus docte quam eleganter. Laboratum hoc etiam tempore in tota ferme Europæ fame.

fame est, Anastasio Pontifice & clam & aperte pauperibus ipsis eleemosynas præbente, qui pontificatus sui anno uno, mense quarto die quarto & vigesimo moritur, sepeliturque in Lateranensi basilica, conchâ porphyreticâ.

HADRIANUS IV. PONT. CLXXVI

HAdrianus quartus, natione Anglicus, Albanus episcopus & Cardinalis ab Eugenio creatur, quo in Novergiam missus prædicando, & bene monendo provinciam illam ad Christi fidem redegerat. Mortuo deinde Anastasio Pontifex creatus, tentatusque Romanis tum precibus, tum minis, ut consulibus liberam urbis administrationem relinqueret, id se facturum constantissime renuit. Instabat Romanus electus, ut in Lateranum proficisceretur faciendæ consecrationis causa, quod etiam facere recusavit, nisi prius Arnoldus Brixianus hæreticus, ab Eugenio antea damnatus, ex urbe pelleretur. Hoc autem ægre ferens populus Cardinalem sanctæ Pudentianæ ad Pontificem vis sacra proficiscentem uno atque altero vulnere afficiunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eos acerba etiam execratione persecutus est, quoad mutata sententia, & Arnoldum ab urbe pepulere, & consules abdicare se magistratu cœgere, relicta Pontifici administrandæ urbis libera facultate. Interim vero Guilielmus Sicilia rex, qui mortuo Rogerio successerat, Beneventanæ suburbia, Ceperanum Baucumque in Hernicis de ecclesia occupat. Ob quam rem indignatus Pontifex regi gravi anathemate notat, ejusque ditioni subiectos omni sacramento liberat, quo facilius à rege deficerent nullo jurejurando astricti. Fœdericus autem primus hoc tempore ex gente Sueva Imperator creatus, Cisalpinam Galliam cum exercitu ingressus, cum Dertona nam haud satis imperio obtemperantem aliquandi ob

obfessam, vi tandem cepisset, magnaque celeritate Romanam versus iter statim fecit. Pontifex autem, Viterbii tum agens, confirmaturus in fide ecclesiasticas civitates circumquaque positas, Orvetum & civitatem Castellanam adiit. Verum cum postremo se impari tanto exercitui cerneret, pace per internuncios composita, in agro Sutrino Imperatori fit obviam: qui ex equo descendens, eum ut verum Christi vicarium salutavit. Cum vero ad urbem venissent, & Pontifex in basilica Petri Fœdericum Imperii corona donaret, populus Romanus, clausis tum portis ne quid tumultus excitaretur, per Hadriani pontem vi erumpens, Teutonicos cum Pontifice præter eorum voluntatem sentientes, passim cædit. Excitus quidem tanto tumultu Imperator intromisso exercitu, qui in pratis Neronianis confederat, Romanos ex Vaticano in urbem retrudit in multis cæsis captisque, Pontificis tamen precibus Imperator lenitus, captivos incolumes dimittit. Verum cum postea (ut mos est) ituri simul ad Lateranum Pontifex & Imperator essent, fierique id nequaquam tuto viderent, Romanis ad arma spectantibus, Mallianum simul proficiscuntur: ubi transmissis flumine, per Sabinos & pontem Lucanum ad Lateranum pervenientes solennia persolvere. Dum hæc autem Romæ agerentur, Tiburtini ad Imperatorem venientes, se ac omnia ei sponte dedunt. Verum cum Imperator intellexisset, urbem illam ad pontificatum pertinere, eandem Hadriano statim restituit, neque ita diu immoratus in Germaniam rediit. At Pontifex à proceribus Apuliæ rogatus, Beneventum se contulit, majoremque regni partem sua tantum præsentia Guilielmo abstulit. Interea vero Paleologus vir quidem nobilitate insignis, Emanuelis secundi Imperatoris Constantinopolitani nuncius & orator, Anconam primo navigio delatus, terra deinde Beneventum petiit, Pontificique Imperatoris nomine sponte obtulit auri libras quinque millia, fuga-

fugaturum se ex Italia Guilielmum, si tres maritima in Apulia urbes ei ex foedere, rebus bene gestis darentur: Quod ubi Guilielmus rescivisset, Pontificem ad misericordiam cohortatus, pollicetur non modo se restitutum quæ de Ecclesia abstulerat, verum ultro quædam alia condonaturum, Romanosque Ecclesiæ rebelles in officio retenturum, si utriusque regni titulis tam citra quam ultra Phalarum positus insignior fieret. Facere id quidem Pontifici nequaquam licuit, adversantibus quibusdam Cardinalibus. Hanc ob rem Guilielmus instructo exercitu Apuliam hostili animo ingressus, cum omnia ferro ac flamma consumpsisset, in Græcos & Apulos movens, qui apud Brundisium castra posuerant, eos facile superat: unde Salernitini Apulique omnes deditionem statim fecere. Pontifex autem Cardinalibus infensus, qui obstiterant quo minus pax componeretur, Guilielmum in gratiam recipit, eidemque utriusque regni titulos adscripsit, adhibito prius sacramento, se nil deinceps moliturum quod Ecclesiam Romanam offenderet. Rebus autem ex sententia compositis, Pontifex per Cassinates, Marfos, Reatinos, Narnienses, Tudertinos iter faciens, ad Orvetum tandem pervenit primus pontificum Romanorum: à quo ea urbs & inhabitata & cultior reddita est. Cum vero instantibus Romani ad urbem rediisset, vexareturque à consulibus, libertatem Romanam restituere conantibus, Arignanum petiit: ubi non ita multo post moritur pontificatus sui anno *IIII.* mense *X.* relicta magno in precio Ecclesiæ Romanæ ditione. Nam & circa lacum sanctæ Christianæ multa castella munivit, & Radicophanum quod nunc Senenses obtinent muro & arce prope inexpugnabile reddidit. Horum autem temporum historiam scripsit satis eleganti stylo & oratione Richardus Cluniacensis monachus, quem alii scriptores non parum laudant. Corpus autem Hadriani Romæ

delatum, in basilica Petri sepelitur non longe à sepulchro Eugenij Pontificis.

ALEXANDER III. PONT. CLXXVII.

Alexander III. patria Senensis, patre Ranucio, mortuo Hadriano duorum & viginti Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, licet Octavianum Romanum civem tituli sancti Clementis presbyterum Cardinalem Victorem appellatum tres tantum subrogaverint, unde schisma ortum est. Tum vero Alexander ne diutius seditio illa cum pernicie ecclesie Romanæ protraheretur, Fœdericum Imperatorem Cremonam tum obsidentem, per legatos rogat, ut interposita autoritate Imperatoria seditioem tollat. Respondit ille utrumque Pontificem Papiam ire oportere, quo & ipse proficisceretur cognoscendæ disceptationis causa. At vero cum Alexander accepto tali responso Anagninam se contulisset, Octavianus Anagninam occupat: Tum Imperator indignatus quod dicto suo Pontifex non obtemperasset, episcopos duos ad Alexandrum mittit, qui eum non Pontificem, sed Cardinalem appellatum ad concilium citarent. Hi autem ab Alexandro confutati & rejecti, ad Octavianum statim se conferunt: eumque Papiam perducunt, ut haberent quem Alexandro objicerent. Habito deinde concilio, Fœdericus Octavianum Pontificem confirmat, eumque equo albo insidentem per urbem Ticinensem ducit, & de more adorat. Qua injuria Alexander permotus, præmissa admonitione Octavianum & Fœdericum anathematis vinculo colligat, literasque mittit ad Christianæ reipublice principes & populos, quibus intelligant, id à se jure ac merito fieri. Rediens deinde Romam Alexander pontificatus sui anno secundo, multos adversarios in urbe invenit, in se cornua palam erigentes:

tes: quod Fœderici exercitus præter urbem veterem
 & Anagninam, omnem Ecclesiæ ditionem jam occupaverat. Quare Alexander, adhortante etiam Philippo Francorum rege; Tarracinam profectus, consecutus navigio, ad eam rem mandato Guilielmi Siciliæ rege parato, in Franciam contendit: conventuque in Comomonte habito, anathema in Imperatorem & Othavianum factum statim enunciat. Dum hæc autem Europa agerentur, mortuo apud Hierosolymam Bauduino tertio, Almericus frater statim regnum accipit, ne ob interregnum in tanta barbarie & perfidie aliquid novi exoriretur. Verum compositis pro tempore rebus in Ægyptios ducens, Drogoneni copiarum præfectum, edita ingenti cæde, statim superat Alexandriamque obsidet, quam Tiracinus Soldani Saracenorum regis præfectus in suam potestatem fraudè redegerat, Alexandrini autem cum nec diutius per obsidionem possent, nec subjici Christianorum imperio vellent, Almerico se hac conditione committere, ut in Soldani potestatem, pulso Tiracino tyranno, redigerentur. Almericus itaque ingenti pecunia recepta Soldano urbem restituit. Verum cum securæ fraude homo ingratus ageret, nec pactam pecuniam præstaret, in eam ducens, Cares urbem, nunc Carum appellatam, obsidet. Fœdericus autem tyrannica potestate usus, direpta Dertona & Mediolanum solo æquavit: unde translata Magorum corpora Colonia tum crediderim à Rodulpho Colonienſi Archiepiscopo, & Cremonenses magnis incommodis affectit. Quare Veronenses, Vincentini, Patavini Veneti communi periculo moti, decrevere, ne amplius ulla auxilia Fœderico Cisalpinam vastanti præstarentur. Fœdericus itaque ira incensus, Verona ducens oppugnandæ urbis causa, cum eò pervenisset aliarum urbium auxilia intellexisset, retrocedens, ad Papiam sese recipiens, literis & nunciis Franciæ regem adhortatur, ut tollendi schismatis causa Alexander

drum

Arum secum ad concilium ducat, quo & se unà cum Victore profecturum pollicetur. Apud Divonem locus est ubi Savo fluvius Gallos à Germanis dividit. Is locus concilii est habitus, quò Fœdericus, rebus Italiae pro tempore compositis, profectus cum Octaviano est, Scotiae ac Bohemiae regibus, magnisque armorum copiis stipatus. Verum cum Alexander ad id se profecturum concilium recusaret, quod ipse non indixisset, Turonique id inchoasset, Fœdericus iræ ac minarum plenus in Germaniam rediens, Octavianum quem paulo post securus erat in Italiam misit: quo quidem Lucæ mortuo Guido Cremonensis in Antipapam Octaviano subrogatur. At vero Romani crebris consulibus, Alexandro Pontifici amicis, eum statim ex Francia revocant, qui primo in Siciliam, mox Romam navigio delatus, congratulantibus omnibus benignè suscipitur. Adventu autem Alexandri Cisalpinæ Galliae populi in spem libertatis erecti, anno *MCLXV.* in Fœdericum, sævè nimium imperantem, arma sumunt, præsidiaque ejus ex arcibus quibusdam rejiciunt. Verum Fœdericus comparato magno exercitu in Italiam veniens, præter spem nulli noxius, trajecto ratibus Pado, in agrum Bononiensem descendens copias partitur. Cohortes enim quasdam Lucam misit, quarum præsidio tutus Antipapa esset, qui tum Lucæ erat. Ipse vero cum reliquo exercitu Anconam profectus urbem aliquandiu obsidens, in suam tandem redegit potestatem. Interim vero sociæ Cisalpinæ Galliae civitates, Mediolanum restituunt ac muniunt: Laudenses, Mediolanensium hostes in societatem recipiunt, quo facilius Fœderico resistere possent, si in eos moveret. Verum Fœdericum major cura incessit. Mortuo enim Guilielmo Normanno, Siciliae rege, Emanuel Græcus Imperator legatos ad Pontificem misit, qui ei pollicerentur, & magnas copias in Fœdericum, & unicam mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana convenientem, ut

Orien-

Orientalis cum Occidentali eadem fieret, si pat-
 tur imperium Romanum, antea divisum, in un-
 corpus redigi. Legatis autem quod sit respon-
 haud satis constat, cum bellum inter Romanos, Tu-
 culanos, atque Albanos ortum, Pontificem im-
 diverit, quo minus certum responsum legatis da-
 Nam cum Tusculani Albanique pendere Romanis
 buta immoderatus imperata recusarent, incensus
 populus Romanus reclamante Pontifice, popula-
 ter in Tusculanos movent. Tusculanorum temp-
 tum maxime gubernabat Aino Comes, quem Ro-
 rius ducatu Apuliæ dejecerat. Is itaque, in re milit-
 peritus, accersitis Germanis, qui apud Nepe sum
 triumque confederant, tanta Romanos clade affec-
 ut deinceps vix se tueri moenibus, nedum hostem
 ris laceßere potuerint. Tum vero Fœdericus ulciscen-
 di injurias (ut ipse dicebat) ab Alexandro accep-
 occasionem nactus, Ancona descendens, Roma
 movet. Positis autem in pratis Neronianis castris
 irumpere suburbium Vaticanum conatus, à familia
 bus Alexandri constantissime repellitur. Sequenti vi-
 ro die, basilicam Petri incendiisset, si æditui furem
 tem ac jam facem intentantem admisissent. Pontifex
 autem haud satis tuto in Laterano consistens, quem
 jamjam irrupturos Germanos videbat, in ædes Freg-
 panum ad Palladium divertentes confugit. Tum ve-
 Guilielmus Siciliae rex magni Guiljelmi filius, au-
 to Pontificis discrimine, magnam vim pecuniae
 triremes duas paratissimas ei misit: Instabat cum p-
 pulo Romano Fœdericus, cui pacem promittebat,
 de duobus Pontificibus digniorem eligeret, aliter
 eliminato & rejecto. Quæ res certe cum tota ad Fœ-
 derici nutum spectaret, Pontifex noctu abiens re-
 vigatione, salutem sibi fuga quaesivit. Cajetam pa-
 mo, mox Beneventum delatus. Expulit & Fœdericus
 cum ab urbe Roma pestis, quæ passim veluti pecc-
 & cives & milites oppetebant. Venienti autem
 Cif

Cisalpinam Galliam Fœderico imperatori fœderatæ civitates cum exercitu obviam sunt: quos acriter nimium instantes de restato certamine studiose vitans, in Germaniam pervenit. Abente itaque Fœderico, sociæ civitates Alexandriam de nomine Alexandri Pontificis nuncupatum, apud Rouretum, Taro anni adjacentem, paribus animis impensaque condunt: in eamque ex omnibus civitatibus quindecim millia hominum ad incolendum mittunt, divisi agris viritum, paritisque in urbe locis ad ædificandum. Romani autem acceptæ cladis memores, abente Fœderico Albam vi capiunt ac diruunt. Idem etiam in Tusculanos fecissent, ni Pontifex eos nunc minis, nunc execrationibus à tanto facinore deterruisset. Misit tum etiam Emanuel Imperator Constantinopolitanus alios oratores, qui majora pollicebantur, si Pontifex in sententiam suam descenderet: quibus Alexander ita respondit, se nolle id unum conjungere, quod olim de industria majores sui disjunxissent. Moritur interim Guido Cremensis Antipapa in basilica sancti Petri: quam magno Fœderici præsidio adhuc obtinebat, cujus in locum à seditiosis quibusdam sufficitur Johannes Sarmienfis Abbas ex Pannonia, vir pridem furto infamis, cuique Aino Comes, sibi timens ob cladem antea Romanis illatam, Tusculum tradidit, montem Flaconem ex pacto recepturus. Verum cum Aino à Flaconensibus non reciperetur, recusarentque Tusculani Antipapam recipere, rediens omnino excluditur. Inde vero ad Alexandrum, qui tum Verulis erat, abiens, jus omne suum quod in Tusculo habebat ei condonavit. Unde Tusculani publico etiam decreto ac concilio adhibito Pontificem recipiant, quo in loco Henrici Angliæ regis oratores auditi sunt, regem suum purgantes, quod falso diceretur in necem beati Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis conjurasse. Hanc ob rem Pontifex cum non facile oratoribus regis crederet, in Angliam duos Cardinales cum magna potestate

testate mittit. qui rem ipsam diligenter inspicerent, quibus certe rex, omisso Hybernico bello, quo erat implicitus, honoris causa apud Normanniam occurrit: reque discussa ad hoc ventum est, ut Henricus juramento adhibito, cum non satis de facto constaret, sese purgaverit, promiseritque se pœnitentiam pro nece sanctissimi viri acturum: cujus etsi fuisset insons atque inscius, occasionem tamen præstitisse sit visus, quod viventem simultate & odio persecutus sit. Additum præterea ut CC. milites Hierosolymam mitteret, qui suis auspiciis, suaque impensa per annum contra Saracenos dimicarent: utque ipse triennio cum quanto posset exercitu contra Barbaros bellum gereret: libertatem ecclesiasticam in suo regno tueretur, adpellationibus ad curiam Romanam factis non adversaretur. His autem rebus jurejurando confirmatis regni Anglici titulum in se atque in hæredes suos transferri meruit, Pontifice annuente. Hinc autem observatum est, ut omnes Anglici reges à Romano Pontifice regni jura recognoscant. Alexander autem diu cum Romanis colluctatus, cum diceret se urbem eorum pace ingressurum, nil amplius quam rem divinam curaturum, omissa eis cura rerum secularium: cum id etiam non impetraret, Segniam proficiscitur: ibi auditis legatis qui ex Anglia venerant cognitisque beati Thomæ miraculis, cum in numerum Sanctorum refert. Fœdericus autem in Italiam per montem Citisium rediens, Secusam dolo captam diruit, Astenses timore percussos in deditionem accipit: Alexandriam menses quatuor gravi obsidione premens, magnum incommodum ab erumpentibus accipit. Postea vero pertæsus longitudine laborum in die Paschatis obsidionem solvens, Papiam venit ubi de pace Italiæ est actum, interposita pontifici autoritate, quam Veneticum Imperatore Constanti nopolitano antea sentientes libenter amplexi sunt ob violatum à Græcis jus gentium. Henricum enim

Dandanum civem suum legatum ad Emanuelem missum tamdiu carentia aenea inspicere coegere, quoad oculorum aciem amitteret. Interea vero Almericus Hierosolymitanus rex Cairum obsidens, quamvis spe potiundæ urbis non careret, tamen ingenti pecunia accepta, obsidionem solvit in Ascalonam movens, quam paulo post reitem infecta reliquit, quod comitatibus indigeret: quodque etiam milites fessos diutino & gravilabore cerneret, tum autem rediens cum non diu supervixisset, moriens filio Balduino regnum reliquit. Qui etsi lepra ac quidem vehementi laboravit, regnum tamen constantissime ac prudentissime gubernavit. Alexander autem Pontifex, cum jam pacata esse omnia existimaret, Alexandria novæ urbi Episcopum dedit, anno Salutis nostræ millesimo centesimo septuagesimo quinto. Verum non ita diu Fœdericus in Italiam cum magnis exercitibus descendens, omnia statim infecta reddidit, Mediolanenses tamen, adjuvantibus sociis omnibus, ejus copias ita attrivere frequentibus præliis, ut paulum abfuerit, quin ipse quoque Imperator subfosso ejus equo interficeretur. Ex Papiensibus autem & Commensibus, qui Imperatori favebant, multi desiderati sunt. Ipsum vero Papiensem Episcopum pallii & ferendæ crucis dignitate privavit Pontifex, quia in partes Imperatoris declinaverat. Tum vero Fœderici proceres arbitrati id ei accidisse, quod Ecclesiam Dei persequeretur, palam minari, se in patriam redituros, ommissa tam iniqua militia, ni prope tecum Pontifice in gratiam rediret. Duminaque pax in Italia tractaretur, in locum Noradini Saracenorum regis demortui, Saladinus vir fortissimus sufficitur: qui rege Ægypti armis capto atque occiso, Ægyptum statim ac Syriam suo adjecit imperio. In Christianos deinde movens, nequaquam certe tali fortuna usus est. Nam primo prælio apud Ascalonam, secundo ad Tiberiadem duce Balduino superatur. Comparatis deinde copiis contra Emanuelem

nuelem in Siciliam profectum exercitum movet, quem simulata fuga in angustas convalles protractum, superat & capit: eaque conditione omittit, ut quæ in Asia ceperat, statim dimitteret. Convenerat jam Venetias Alexander componendæ pacis Italiae causâ, eo & Fœdericus accedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes exosculatur: simul deinde ad Altare majus profecti, accepta dataque salute, de fœderibus pacis inter se multum diuque collocuti sunt, quæ postea sequenti die ex sententia confecta est. Abiens deinde Imperator cum bona Pontificis venia, Ravennam primo, mox Bertinum se contulit: quod oppidum cum retinere ob opportunitatem loci instituisset, rogatu Alexandri Ecclesiæ tandem restituit. Abiens quoque Venetiis Alexander cum tricornibus XIII. Guilielmi Siculi, & VIII Venetorum, ornato ob beneficium acceptum eorum summo magistratu insignibus quibusdam & muneribus, Sipontum primo ventis delatus, atque inde Trojam & Beneventum per Cassinensem salutem Anagninam se contulit: ubi non diu immoratus Tusculum petens, de abrogandis COS S. agere cum Romanis cœpit antequam pax componeretur. Verum quia res in Lannum protracta tolli difficillime videretur, pacti sunt, ut non prius electi à populo COS S. magistratum inirent, quam in verba Pontificis jurarent, se Ecclesiæ Romanæ fidelissimos fore: nihilque unquam molituros quod dignitati pontificiæ obesset. Hoc itaque modo rebus compositis Pontifex tertium Romanum profectus, prodeunte obviam gratulationis & honoris causa honoratissimo quoque, concilium statim in Laterano concelebrat: tum ut mores curiæ jam nimia licentia labefactatos componeret, tum vero maxime ut decerneretur sub anathematis pœna, ut quis ferrum, ligna armave infidelibus & à religionis nostræ alienis importaret. Moriens hoc fere tempore Emanuel Constantinopolitanus Imperator, Alexius filius

filium hæredem imperii reliquit, Andronicò Græcò regia progenie tutore dato: qui aliquot annis imperium sapienter & summa cum fide administravit. Ejus quoque consensu Philippus Franciæ rex Hagenetem filiam adolescenti in marrimonium locat. Balduinus item quartus hujus nominis Hierosolymitanus, quò rem sua stabiliorem redderet, sororem Sibyllam Guilielmo Montisferrati Marchioni, cognomento Longaspata, viro in re militati præstantissimo, in uxorem collocat: arbitratus si opus esset Guilielmum ipsum cum aliis Christianis principibus rei suæ laboranti opem statim allaturum. Interim vero Alexander post longos & assiduos labores, cum jam quieturus à tyrannicis perturbationibus videretur, pontificatus sui anno XXI. die XIX. Romæ moritur, sublati prius è medio IIII. schismaticis pontificibus: quorum seditionibus Ecclesia Romana fere subversa est.

LUCIUS III. PONT. CLXXVIII.

Lucius tertius, natione Tuscus, Luca urbe, gente nobili oriundus, omnium consensu eo tempore pontificatum iniiit, quo Andronicus Græcus, quem diximus Alexio pupillo tutorem datum, pulsus Latinis, qui ptero favebant, Constantinopolitanum imperium usurpavit, necato in undis puero, dum laxandi animi causa parvo navigio huc illuc temere dilabatur. Præterea vero ne facinore partam tyrannidem amitteret, facinus haud parvum addidit. Nam proceres omnes, quorum virtutem suspectam habebat, brevi interiecit. At vero Guilielmo Longaspata Hierosolymis mortuo, Balduinus rex nepoti consulturus Sibyllam novo marito collocat Guidoni Lusigniano, è Pictavorum gente oriundo, hac tamen lege, ut se mortuo Guido pro nepore Balduino quoad pueritiam supergredederetur, regnum gubernaret: illud

que deinceps nepoti traderet. Agebantur hæc omnia Lucii Pontificis autoritate, qui ad Christianam rempub. pertinere arbitrabatur, principes Asiæ quam maxime inter se benevolentia & affinitate connexos esse, quo facilius Saracenis & Turcis in bello resisterent. Is tamen ex urbe dejicitur, dum faventibus quibusdam civibus Romanis abolere Consulum nomen annititur. Fautoribus ejus in urbe deprehensis effossi oculi sunt. Accepta autem tam insigni contumelia Pontifex Veronam profectus, concilio habito, & Romanorum licentiam ac superbiam improbavit, & principes omnes Christianos adhortatus est, ut nostris in Asia pro fide Christi laborantibus succurreretur: maxime vero, cum seditione principum nostrorum hostes freti, duce Saladino Hierosolymitanum agrum popularentur. Nam pulso Guidone Lusigniano ab administratione regni ob superbiam, Bertrando Comite Tripolitano tutore designato, ad arma civilia res ipsa spectare videbatur. Non destitit tamen Pontifex & literis & nunciis eos adhortari, ut positis simultatibus una mente eodemque animo, tandiu hostibus resisterent, quoad novæ copiæ in supplementum militiæ submitterentur. Jam enim instante Heraclio Patriarcha Hierosolymitano, qui primo Veronam ejus rei causa ad Lucium venerat, deinde ad Philippum Franciæ regem accesserat, milites cruce signati ad tantam expeditionem mittebantur. Verum Guilielmus Siciliæ rex iniquo tempore injurias Latinis ab Andronico Constantinopolitano Imperatore illatas ulturus, cum armato exercitu in Græciam trajiciens omnia perturbavit. Nam & Thesalonicensem Macedoniæ urbem, vi cepit, & multas Græciæ Thraciæque civitates variis calamitatibus affectas partim cepit, partim diripuit: nusquam occurrente Andronico, & Diis & civibus suis infesto, propterea quod multos occiderat, plerosque exilio damnaverat. Hac vero necessitate impulsus & coactus Constans-

tinopolitani cives Isaac quendam regia progenie ortum e Peloponneso ad imperium vocant : qui Andronicum praelio superatum & captum variis cruciatibus interfecit. Quo sublato, Lucio Pontifici haud difficile fuisset, Guilielmum regem pace cum Isaac composita impellere pollicitationibus & praemiis, ut in Asiam trajiceret. Verum dum ob hanc rem nuncii ultro citroque mitterentur, Lucius vir optimus Pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo octavo Veronae moritur: sepulturne magna adhibita pompa ante Altare Cathedralis basilicae. Hic autem Pontifex non immemor patriae suae, eam multis muneribus, tum divinis, tum humanis ante mortem ornavit. Ab Imperatore enim Foederico, quo cum in pace vixit, obtinuit, ne Hetrusci alia quam moneta Lucensi uterentur, quemadmodum Longobardi solam Papiensem admitterent signatam Imperatoria nota. Nam Cisalpinos jam antea Pontifex Imperatori conciliaverat. Scribit Ptolemes Lucensis & Petrum Comestorem, qui historiam utriusque testamenti conscripsit, & Joachimum abbatem in Calabria apud monasterium Floris ab eo creditum in precio tum fuisse, doctrina & divinandae arte, quam sub ambagibus quibusdam praese ferebat.

URBANUS III. PONTIF. CLXXIX.

Urbanus tertius, patria Mediolanensis, patre Johanne, e gente Cribella, pontificatum iniens revocare ad concordiam Christianos principes primo annixus est, sed dissidentes a barbaris opprimerentur. Verum mortuo Balduino quarto, lepra laborante, non potuit Tripoltanus Comes tutor Baldui quinto designatus curare ut suscipere, Sibylla pueri matre Guidoneque Lusigniano prohibentibus, Non supervixit diu puer: Mayo enim mense post patrem moritur,

tur, cujus mortem tamdiu occulavit mater, donec largitionibus ac blanditiis in sententiam suiipſius deducto Patriarcha & Proceribus Guidonem creari regem obtinuit. Tulit eam quidem rem graviter & iniquo animo Raymundus Tripolitanus Comes, atque quo ei facilius ulciſci injurias ſuis liceret, inducias cum Saladino pacifcitur. Hoc itaque modo Tripolis & Tiberiadis & Galilææ principatus à Chriſtianiſ avulſus eſt. Raymundo enim Comiti tum parebant ob uxorem quam nuper duxerat: & ne quid Saladino deeſſet, occaſionem belli gerendi enixe quaerenti Montis regalis Chriſtianus princeps, qui ultra Iordanem longe ac late imperitans annonam & quidem abundantem Hieroſolymis perpetuo ſubminiſtrabat, inducias temere violavit. Hanc ob rem Saladinus veniſſe tempus ratus, quod maxime expeſtebat, comparato ingenti peditum atque equitum exercitu, ad Ptolemaidam caſtra ponens, cum Templariis in præſidio poſitis acerrime dimicat. Fuere ſuperiores Templarii, optimo tamen quoque de ſuis occiſo. Nam & magiſter militiæ & plerique alii conſilio ac manu prompti eo prælio cecidere. Auxit exercitum Saladinus, & à calamitate animum ſumens, Templarios magis magisque urget. Hanc ob rem Raymundus haud ſatis Saladino credens, uxore relicta, quam firmiſſimo præſidio munierat, Tripolim reverſus, in gratiam cum Guidone rediens, barbarorum inducias contempſit, quare Saladinus belli gerendi occaſionem naſtus, Ptolemaida omiſſa in Tiberiadem ſujura movet. Instantibus itaque Chriſtianiſ omnibus, maxime vero Templariis ut exercitus in hoſtem duceretur, Guido Rex in Saladinum movens, qui loco irriguo & amœno caſtra poſuerat, repulſus ab hoſte haud longe caſtra metatus loco iniquo & arido, ſequenti die ad pugnam compellitur, ac magna clade ſuperatur, laborantibus ſiti Chriſtianiſ. In tam vena
ſiniſtra

sinistra pugna capti fere omnes principes sunt, maxime autem Guido rex & Templariorum magister: quorum de numero multi securi percussi sunt. Hac itaque victoria potitus Saladinus, Aconem propere duxit: quam statim Christiani dedidere, cum singulis vestimentis abire permitti. Eadem quoque fortuna usus Berytum, Byblum ac maritima omnia occupat, soli Ascalonitæ munitionibus fisi responderunt, se non nisi post captam Hierosolymam deditionem facturos. Multum certe Saladini humanitas & fides Christianis obfuit. Nemo enim (adeo se æqualem omnibus præbebat) ejus imperium aspernabatur. Is itaque Ascaloniam movens decem dierum oppugnatione eam his conditionibus in deditionem accepit, ut reddito Guidone rege & Templi magistro, quos in vinculis habebat, civitatem de dentibus incolæ acciperet. Ut hæc autem deditio quam primum fieret Saladinus properabat, quod jam Tyrum pervenisse Conradum intellexerat Montisferreti Marchionem, cum classe ab Isaac Imperatore Constantinopolitano accepta, cujus sororem nuper in uxorem duxerat, eoque perventurum brevi suspicabatur Guilielmum Siciliæ regem cum triremibus XL. At vero Turci cum intellexissent tanta cum gloria Christianos à Saladino superatos, æmulatione gloriæ toti, Laodiceam profecti, urbe recepta, in Antichenum agrum descendunt: quo in loco à Christianis tanta clade superati sunt, quantam Saladinus Christianis intulerat. Oppugnabat tum Saladinus urbem Hierosolymitanam, & quidem acriter: quam tandem in præsidio erant desperatis superpetiis, hac conditione dedidere octavo & octogesimo anno, postquam à Gothifredo capta fuerat, ut tantum abeunt cuique ferre liceret, quantum suis tantummodo hinc sustinere posset. Migrantium Christianorum pars Tyrum, pars Antiochiam, pars Alexandriam data est. Inde multi vero deinceps Si-

cula classe in Italiam delati sunt. Saladinus autem Hierosolymam ingressus, campanas primo è turribus deiecit, mox basilicas omnes præter Salomonis templum profanavit: quod prius quam ingrederetur aqua rosacea lavisse ferunt. Mansere Hierosolymis Christiani Asiatici, Syriani, Armenii, Jacobitz, Georgiani, Græci permittente Saladino: qui relicto eo loci firmissimo præsidio Tyrum prope ducit: quam Guilielmus publico consilio, auxilioque defendendam acceperat. Hic itaque Siculæ classis auxilio fretus, Saladinum ab urbe repulit. Verum cum postea constaret hominem ferocem Antiochiam oppugnandæ urbis causa profectum, Urbanus Pontifex qui omnibus viribus annixus fuerat ne Hierosolymæ caperentur, Venetias comparandæ classis gratia proficiscens, dolore animi quem ex calamitate Christianorum acceperat, Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus sui anuo *I.* mense *X.* die *XXV.*

GREGORIUS VIII. PONT. CLXXX.

Gregorius *VIII.* patria Beneventanus, summo omnium consensu Pontifex creatus, statim nuncios & literas ad principes Christianos mittit, eos cohortatus, ut viribus omnibus unà secum comparato exercitu, terra marique Hierosolymam ab hostibus captam recuperarent. Quo vero id liberius fieri liceret, ipse Pisas statim proficiscitur, ut composita inter Pisanos & Genuenses pace, utrumque populum, bello maritimo præpotentem, in sanctam expeditionem concitaret. Verum dum hæc intentiore cura vir sanctissimus agit, Pisis moritur, pontificatus sui die *LVII.*

CLEMENS III. PONTIF. CLXXXI.

Clemens tertius, patria Romanus, patre Johanne, cognomento Scholasis, pontificatum iniens statim de bello in Saracenos gerendo edictum proponit. Nam Saladinus secundam victoriæ fortunam secutus, jam civitates quinque & viginti de principatu Antiocheo ceperat: ipsamque Antiochiam corrupto largitionibus Patriarcha denique occupaverat. Hanc ob rem moti Christiani principes, bene admonente Pontifice, arma sumunt: quorum de numero præcipui fuere Fœdericus Imperator, Philippus Franciæ, Richardus Angliæ reges, & Otho Burgundiæ dux, subsequenter multis Episcopis Archiepiscopisque. Veneti quoque & Pisani paratissimas eduxere classes. Venetæ præfuit Archiepiscopus Ravennas, Pisanæ Pisanus præsul. Guilielmus autem Siciliæ rex pacato à piratis mari annonam omnifariam ex Sicilia & Apulia proficiscentibus subministrabat. Frisones præterea, Dani & Flandrenses cum quinquaginta triremium classe inter navigandum ad Aphricæ littora flectentes, Saracenos magnis incommodis afflixerunt, capta ac direpta Siluma eorum urbe. Bela autem Poloniæ rex salutem Christianorum consulens Ungariæ pacem dedit, quo omnibus proficisci facilius ad tantam expeditionem liceret. Tyrum jam pervenerant omnes, indeque paribus animis à Ptolemaida moverant, urbemque oppugnabant, tum superveniente cum magno exercitu Saladino, & à tergo & à fronte eodem tempore contra hostem dimicare necesse fuit. Pugnatum est diu atque acriter, & jam ad Christianos victoria inclinabat, cum equus à manibus gregarii cujusdam elapsus Christianis fugiendi initium fecit, arbitrantibus suos in fugam versos. Venum Gaifredus Lusignianus ad custodiam castrorum

relictus, eruptione facta & hostes repressit, & suis animum ad resistendum dedit. Constat tamen ex Christianis ad duo millia eo die cæsos fuisse. Periere item ex acceptis vulneribus Templariorum magister, & Andreas Bremensis Comes. Durante autem diutius obsidione, tanta fame obsidentes oppressi sunt, ut etiam ab hoste annonam peterent. Quare Saladinus bene gerendæ rei opportunitatem nactus, castra rerum omnium copia referta sine ullo custode dimisit: ad quæ diripienda cum passim nullo servato ordine Christiani accurrissent, Saladinus rediens multos incautos & nil tale opinantes opprimit. Non deseruere tamen tam gravem & diutinam obsidionem Christiani, licet ad cætera mala, dysenteria quoque in castris laboratum sit, quo quidem morbo & Sibylla Guidonis uxor, & quatuor filii, quos ex ea susceperat in castris periere. Interim vero dum hæc in Asia agerentur, Guilielmus Siciliæ rex Panhormi moritur: cujus regnum ad Ecclesiam recidebat, nullo legitimo hærede relicto: licet insulæ proceres Tancredum statim suffecere ex Rogerio Normanno, & pellice quadam genitum, hominem certe tantæ fœcordiæ, ut eum Guilielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaque sua jura Clemens pontifex copias eò celeriter misit: quibus tum Tancredus resistit, rapinis & cædibus omnia repleta sunt. Moverat jam copias suas in hostes Christiani nominis Fœdericus, & per Ungariam iter faciens Thraciamque, jam Constantinopolim pervenerat: quem certe Isaac Imperator ejus potentiam veritus, trajicere Bosphorum statim adhortatus est. Transmissis itaque copiis, Fœdericus instante etiam literis & nunciis Clemente, & Philomenam urbem de Turcis capit, & agrum Iconio adjacentem populatur, & Armeniam minorem in potestatem suam redigit. Verum dum lavandi causa rapidum amnem inexplorato ingreditur, in undis periit. Tum vero ejus exercitus in Antioche-

num agrum delatus, partim morbo, partim fuga consumptus est. Philippus autem Richardusque reges, Gallico Tyrrenoque pelago Messanam simul delati, varia fortuna deinceps usi sunt. Nam Philippus prospera navigatione usus, Ptolemaidæ portum attingens, Christianorum exercitum & animos auxit. Richardus vero tempestate in Cyprum delatus, cum à Græcis portu prohiberetur, insulam vi ingressus expugnatam spoliatamque firino suorum communiens præsidio, Ptolemaidem tandem in castra pervenit. Oppugnabatur tum acriter urbs, sed inerat validum Saladini præsidium: quo quidem persæpe erumpente, Christiani magna incommoda recipiebant. At vero Clemens omisso tantisper Tancredo, donec Christiani contra Saracenos dimicantes meliorem fortunam nanciscerentur, ad componendas res ecclesiasticas animum adjecit. Nam & mores clericorum quorundam, non satis probatos, severitate sua emendavit, & claustrum sancti Laurentii extra muros ædificavit, & Laterani ædes non mediocris impensa restituit: templumque vermiculato opere ac musivo exornavit. Moriens deinde haud ita multo post pontificatus sui anno tertio, mense V. in basilica Lateranensi sepelitur, ducta ingenti funeris pompa.

CELESTINUS III. PONT. CLXXXII.

Celestinus tertius, patria Romanus, patre Petro, cognomento Bubonis, Pontificatum adeptus, ægre ferens Tancredum regno Sicilia potiri, Constantiam rege Rogetio natam occulte è monasterio Panormitano eduxit: eamque licet Deo dicatam, Henrico sexto Fræderici Barbarossæ filio dispensatione Apostolica in matrimonium collocavit: hac conditione ut regnum Sicilia cis & ultra Pharam dotis nomine
repe-

repeteret, reservato censu quo Pontifici feudatario jure quotannis solveretur. Hæc autem beneficentia motus Henricus, Tusculum (quod ipse firmo præsidio munierat) Celestino reddit, quod statim Romani à Pontifice acceptum adeo diripere evertereque, ut saxa demolitæ urbis in Capitolio usque ad multam ætatem in memoriam tantæ cladis servata sint. At vero Henricus & Constanzia Neapolim oppugnantes, solve re obsidionem coacti sunt, peste exercitum populante. Christiani autem qui biennio Ptolemaidem obsederant, tandem eam dedente præsidio receperunt, his conditionibus, ut & pars Dominicæ crucis, quam superius amissam diximus, à Barbaris redderetur: & eisdem cum singulis vestimentis abire liceret. At vero cum Dominica crux non reperiretur, multos è barbaris Richardus trucidavit. His itaque malis perterritus Saladinus desperansque posse reliqua tueri, quarundam urbium mœnia demolitus, de reddenda Christianis Hierosolyma cogitavit: quod certe ne faceret, discordia inter Philippum Richardumque orta, de principatu inter se contententes, effecit. Verum abeunte ex Asia Philippo, simulato interim morbo, Richardus majore animo rem bellicam deinceps aggreditur, eo potissimum tempore quo Conradum Monteferratum Tyri in foro agentem, sicarii duo (arsaculas Saraceni vocant) gladiis confodere, devoti prius ac jurati se hostes omnes suæ superstitionis ea ratione interfecturos. Hi autem postea de fuga retracti, exquisitissimis cruciatibus sunt interempti. Henricus vero Campaniæ Comes Isabella regina in uxorem ducta, Tyri dominatu potitus est. At Richardus Guidonem Lusignianum blande eum appellando, in eam sententiam tandem adduxit, ut sibi regni Hierosolymitani jura permitteret, quem titulum Anglici reges adhuc usurpant. Auctus itaque animo Richardus obsidere Hierosolymanam instituerat: verum in itinere à Saladino, extremum

tremum agmen carpente, vexatus, cum iniquo loco decertare necesse esset, hostem magno suorum incommodo tandem superat. Qui postea non longe à Bethleem munitissimo loco castra metatus intercipere commeatus instituerat, quo minus ab Ægypto ad Christianos Hierosolymam obsessuros importarentur. Ob hanc itaque causam & ob hyemem quæ jam appetebat, Richardus relicta tam necessaria obsidione, ad quam Pontifex eum continuo subministratis pecuniis animabat, Ascalonam concessit: quam pariter & Gazam à Saladino antea deletas instauravit. Dilabentibus deinde passim maritimis copiis, Pisani in Hadriaticum delati Polam capiunt, eo loci hybernaturi. Hæc ob rem Veneti aucta majorem in modum sua classe, Pisanos Pola ejiciunt urbemque diripiunt: eos quovis in loco persecuturi, ni Celestinus reipub. Christianæ cavens, utrumque populum ad pacem cohortatus fuisset. Instabat jam ver, & movere cupias Hierosolymam Richardus instituerat, cum subito nunciatum est, regem Franciæ Normanniam ea mente vexare, ut in Angliam trajiciens, regnum illud fratri Johanni acquireret. Mutata itaque sententia Richardus pacem cum Saladino componit his conditionibus, ut sibi omnia præter Tyrum & Ptolemaidem haberet: reliqua autem quæ in potestate Christianorum remanerent, nequaquam vexaret. Idem hoc modo foederibus, Richardus in Europam rediens ab hostibus capitur. Redemptus autem ingenti pecuniæ vi, tandem in Angliam proficiscens, sæpe eum rege Franciæ decertavit, inclamante Pontifice, qui suo ac Christianorum omnium iniquo tempore tantum certamen exci-tassent: maxime vero quod Saladino mortuo, tum maxime recuperari Hierosolyma posset. Ferunt Saladini viri clarissimi trophæum hoc in funere habitum. Ejus enim interior tunica lancea suspensa ante funus deferrebat præcone clamante, Saladinum

Asiæ dominatorem, ex tanto regno tantisque opibus nil aliud secum ferre. Dignum sane tanti principis spectaculum, cui nil aliud ad summam laudem defuit, quam Christi character. Tum vero Saladino mortuo, Celestinus in magnam recuperandæ Hierosolymæ spem veniens, Henricum Imperatorem, qui mortuo Tancredo regnum Sicilia occupaverat, ad bellum Africanicum adhortatur: quod cum ipse obire non posset, eò Maguntinum Archiepiscopum & Saxoniam ducem cum magnis copiis propere mittit. Idem quoque fecisset & Franciæ rex, ni Saraceni Mauritaniam incolentes, in ulterioremque Hispaniam trajicientes, capto rege Castellæ, Beticam omnino cepissent, quæ hodie Granata dicitur. Non enim quieturos Barbaros Galli arbitrabantur, tanta victoria elatos, sed illaturos bella finitimis. Hanc itaque ob rem militem in Europa retinebant. Germani vero in Asiam trajicientes, & Berytum à Saracenis destitutum munivere, & Joppen obsidione pressam liberaverunt, petitori deinceps Hierosolymam, ni Celestino tum mori contigisset Pontifici sanctissimo: & qui nil invita prætermisit, quo terra sancta (ita enim Hierosolymas vocant) recuperaretur. In tantis autem perturbationibus rerum, tantoque sumptu bellico ædes egregias, tum apud sanctum Petrum, tum ad Lateranum ædificavit, qua recipi Pontifices percommode possent. Extant adhuc in Laterano valvæ æneæ à regione Sancta Sanctorum, suo jussu, suaque impensa fabricatæ. Præterea vero civitatis nomen Viterbio dedit: Ecclesiamque eorum Cathedralem fecit: Tuscanensem & Centumcellensem ita in eandem transferens, ut unus episcopus omnibus præesset. Moritur autem Celestinus Pontificatus sui anno *VI.* mense *VII.* die *XI.* sepeliturque in basilica Petri, bonis omnibus præ dolore hominis lacrymantibus.

INNOCENTIUS III. PONT. CLXXXIII.

Innoceñtius tertius, patria Anagninus, patre Traſimundo è familia Comitum, vir etiam ante pontificatum doctina & moribus inſignis, à Celeftino in numerum Cardinalium refertur: quo mortuo in eius locum omnium conſenſu Pontifex ſufficitur. Hic autem ſtatim, ubi magistratum iniiit, bello Aſiatico animum adiciens, Germanos, propter Henrici mortem in Aſia tumultuantes, retinere in officio literis, nunciis, præmiis, pollicitationibus conatus eſt. Verum id quidem fruſtra tentavit. Germani enim nemipi obtemperantes, relicta Aſia, in Europam cum maximo Chriſtianorum detrimento tranſeunt: potiffimum vero Joppenſium, in quos omni ope deſtitutos delati Turci, Saraceni que etiam deditioem facturos, vi captos ad unum omnes interfecere, everſa ſtatim à fundamentis urbe. Otta & in Germania ſeditio non parva eſt: cum pars Electorem Othonera Saxoniz ducem, pars Philippum Germanum Hetruriz ducem, quem Henricus tutorem filii moriens reliquerat, Imperatorem optaret. Et ne quid mali ad perturbanda omnia deeſſet, rex Franciz Philippo, Othoni rex Angliz favebat. At vero Innocentius, ne tumultu omnia completerentur Othonem Imperatorem confirmat, legitime ab his, ad quos pertinebat, electum. Non deſtitit tamen Philippus ob hanc rem, & Hetruriam in Italia, & Sueviam in Germania firmo præſidio munire. Idem fecit & Conſtantia Henrici uxor, quæ Fœderici ſecundi filii ſui adhuc pueri Siciliz regnum cis & ultra Pharum præter conditionem ſexus, ad propulſandam vim hoſtium conſtantiffime munivit. Increbriſcentibus itaque hoc modo diſcordiis, non omittendum bellum Aſiaticum Innocentius ratus, ſua auctoritate & Bonifacium

Mon-

Montisferrati Marchionem, & Balduinum Flandriæ, & Henricum sancti Pauli, & Lodovicum Sabaudie Comites in Saracenos movit. Hi autem omnes conjunctis copiis Venetias delati, non prius Venetos perpulere classem in Turcos & Saracenos armare, quam polliciti sunt omnes paribus animis (a) Iaderam, quæ iterum ad Ungaros defecerat recuperaturos. Comparata itaque classe & Tergestinos mare infestantes compefcunt & Iaderenses post longam obsidionem capiunt. Agebantur hæc in sinu Adriatico, cum Alexius Isaac fratrem Imperatorem Constantinopolitanum, quo latini amicissimo usi sunt imperio depulit, & captum oculis in vincula conjecit. Hanc ob rem Alexius adolescens Isaac filius ex fuga in castra petveniens, opem pro patre contra tyrannum petit, quæ profecto hac conditione ei concessa est, ut & Græcam Ecclesiam Romanæ subjiceret: & auri marcas XXX millia persolveret ob damna, quæ olim Emanuel Imperator Venetis Francisque intulerat. Hoc autem modo istis foederibus ab Iadera moventes, dum Cretam præterlabuntur, eam puer Alexius in dedicationem accipiens, Bonifacio Montisferrate, sibi cognatione conjuncto, condonavit. Inde vero Constantinopolim profecti, dum terra marique urbem oppugnant, Theodorum Lascari Alexii tyranni generum erumpere conantem intra mœnia retrudunt, urbemque biduo continuata oppugnatione vi capiunt. Aufugerat noctu Alexius, relicto magno auri pondere apud Irenem virginem Deo dicatam. Redcuntes itaque in urbem pater Isaac & filius Alexius, non diu super vivere. Pater enim morbo, filius autem veneno perit interiere. Interea vero Bonifacius Montisferratus regno Thessaliæ potitus, cum pecunia indigeret, suadente Balduino accepta ingenti vi auri, Cretam Venetis dedit. His autem pecuniis fretus Bonifacius Hadrianopolim à tyranno pressam oppugnans, & Valachos olim Romanis ulteriorein Danubi ripam incolentes

(a) *Iaderam.*

colentes, & Vulgaros vicinos in se excivit. Multitudinem itaque hostium timens Constantinopolim petiit, Soldano Iconii iturus obviam, qui Satellia urbe Græca capta, maximis calamitatibus Christianos quotidie vexabat. Innocentius autem tot hostibus undique laceffitus, conquifitum undequaque militena continuo submittebat. Qui ubi accepit, Hilminolinum maxima classe in Hispaniam trajeciffe, Toletumque oppugnare, publico edicto omnes qui ferre arma possent, ad extinguendum tantum incendium concitavit. Convenerant eò multi Galli opem Hispanis allaturi: qui statim in patriam rediere, ubi adventum suum Hispanis minime gratum sensere. Hanc ob rem Hilminolinus utramque Hispaniam incredibili coleritate hostilem in modum pervagatus, Arelatum usque & Avenionem perveniens, cædibus omnia & populationibus complevit. Hac autem calamitate pergit quatuor Hispaniæ reges, Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, & Navarræ, copiis simul junctis cum Saraceno congressi maximam victoriam adepti, nil præter Granatam Hilminolino reliquere. Oborta tum apud Tolosam hæresis est, quam Innocentio procurante beatus Dominicus, qui postea in Sanctos relatus est, mira celeritate compescuit, adjuvante etiam Simone Monforti. Non enim disceptationibus verborum tantum, verum etiam armis opus fuit: adeo inoleverat tanta hæresis. Otho interim Romanorum Imperator ubique à Philippo superatus, cum in Agrippina Colonia obsideretur, eruptionemque infeliciter tentasset, à Coloniensibus excluditur, qui statim Philippo deditionem fecere. Non diu tamen supervixit Philippus: à Comite namque Palatino insidiis petitus necatur. Cognita vero hujus morte, Germani ducem Saxonium Imperatorem deligunt, Othonem quintum appellatum: quem Innocentius sequenti anno Romæ coronavit. Veneti autem tum maxime rei maritimæ studentes, cum obire omnia publice non possent,

sent, privatis etiam civibus negotium dedere, ut quas vellent insulas occuparent, modo in fide rei permanerent. Unde multi cives insulas Ionii & Ægei occuparunt, publice tamen Corcyram, Motonium, Coronum in suam redegere potestatem. Otho vero, quem diximus, ab Innocentio coronam imperii suscepisse, contra jus fasque occupatis Montefalcone, Radicophana, multisque Ecclesiæ Romanæ oppidis in regnum Neapolitanum mævens, id adolescenti Fœderico secundo sublaturus, cujus ob ætatem curatores tutores adhuc gerebant, iram Pontificis in se contitavit: à quo & anathemate notatur, & imperii titulis privatur, cum monitus ut ab injuria discederet parere desierit. Hanc ob rem Bohemiæ rex cum Maguntino & Treverensi Archiepiscopis, Landgravio, Thuringiæ, atque Austriæ Duce suadente, Fœdericum secundum Siciliæ regem vigesimum agentem annum, Romanorum Imperatorem deligunt. Otho itaque in Germaniam rediens, paternæ ditioni consurturus, Innocentio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat facultatem dedit. Veneti autem rebellantem Cretam in fide armis continentes, anno salutis millesimo ducentesimo quartodecimo, eandem in Colonix formam redegere, missis eo civibus, qui Cretenses in officio contineret. Venerat tum Romanus Fœdericus secundus coronæ gratia: quam ubi ab Innocentio impetrare nequivisset, in Germaniam profectus regni Germaniæ diadema à Maguntino Archiepiscopo accipiens, cum Lodovico rege Franciæ amicitia & fœderis societatem iniit: qua quidem amicitia Lodovicus ipse fretus, Iohanni Angliæ regi bellum statim intulit. Verum Iohannes auxilio divino & humano usus, Angliam Hiberniamque Romanæ Ecclesiæ vectigales faciens, centum auti marcas quotannis solurum pollicebatur, quod postea aliquandiu servatum est. Fœdericus autem Orthonem persequens, à Lodovico rege Franciæ gravi bello susceptus

peratar

peratam Aquisgranam cepit, ibique iterum Innocentii Pontificis autoritate fectus, vexillum crucis sustulit: laturus (ut ipse dicebat) opem & quam primum Christianis contra Saracenos in Asia dimicantibus. Præterea vero ut grati animi signum aliquod præ se ferret, Fundanum Comitatum ecclesiæ Romanæ dono dedit: vel datum antea, & usurpatum deinceps reddidit. At pontifex ubi videret Saracenorum potentiam in Asia concrefcere, apud Lateranum maximum concilium celebrat, cui interfuere Hierosolymitanus, Constantinopolitanus Patriarcha, metropolitani LXX. Episcopi quadringenti, duodecim Abbates, priores Conventuales octingenti, Græci & Romani Imperii legati: regum vero Hierusalem, Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & Cypri oratores. Venerunt multa tum quidem in consultationem, nec decerni tamen quicquam aperte potuit, quod & Pisani & Genuensēs maritimo, & Cisalpini terrestri bello inter se certabant. Eò itaque proficiscens tollendæ discordiæ causa Pontifex Perusii moritur pontificatus sui anno decimo octavo, mense VII. die XVI. cujus vita adeo probata fuit, ut post ejus mortem nil earum rerum quæ in vita egerit, laudaverit, improbaveritque immutatum sit. Nam & decreta pleraque retulit, quibus tam laicorum quam clericorum mores componerentur. Scripsit & libros de Sacramento Eucharistiæ, de Sacramento baptismi, de infelicitate conditionis humanæ. Habuit item sermones temporibus & solennibus diebus accommodatos. Improbavit præterea Abbatis Joachimi libellum quendam non sanam doctrinam præ se ferentem. Damnavit & errores Almerici hæretici qui postea Parisiis cum sectatoribus suis exustus est: qui ad reliquos errores affirmabat ideas quæ sunt in mente divina, & creare & creari, cum ex sententia beati Augustini in mente divina nil nisi æternum & incommutabile sit. Dixerat præterea in charitate constituto nullum peccatū imputari. Juvare autem
hujus

hujus Pontificis virtutem & doctrinam beati Domini, unde prædicatorum, & Francisci Assisatis sanctitas, unde Minorum ordo tum originem habuit. Sunt qui scribant & Gratianum compilatorem decreti & Papiam Lombardum, qui vocabula latina in ordinem redegit, tempore Innocentii fuisse. De Pappia non ambigitur: Gratianum Alexandri tertii Pontificis temporibus quidam adscribunt. Et ne existimes Innocentium opera pietatis in tanto pontificatu prætermisisse, scito, ejus opera & impensa hospitale Sancti Spiritus conditum fuisse, auctumque ab eo magnis proventibus: quibus & peregrini & ægroti & vulgo concepti ac orphani alerentur. Ornavit & Altare sancti Petri opere vermiculato, ut ejus imago & literæ in fornice ipso scriptæ indicant. Universis præterea urbis Romæ ecclesiis libram argenti dedit, unde calices sacrificandi gratia conficerentur. Restituit & beati Sixti Ecclesiam jam vetustate collabentem. Hoc ideo factum ab eo imaledici dicebant, ne omnem impensam in turrim quandam nunc Comitum appellatam cognomento, familiaris suæ transulisse videretur. Utcunque est, constat enim in quovis genere vitæ probatissimum fuisse, dignumque qui inter sanctos Pontifices censeatur.

HONORIUS III. PONT. CLXXXIV.

Honorius tertius, patria Romanus, patre Americo omnium suffragiis Pontifex creatur, ad quem Petrus Imperator Constantinopolitanus cum Jole uxore veniens, in basilica sancti Laurentii extra muros coronatur, deligiturque statim Johannes Columna Cardinalis Romanus, qui legatus ad res Asiæ componendas cum iis copiis proficisceretur, quas Innocentius ad eam rem collegerat. Pervenerant jam Aconem Christiani proceres Honorio hortante: maxi-
me

me vero Andreas Ungariæ rex Venetorum navigio fretus, quibus ob tantum beneficium jus omne concessit, quod in Dalmatia dux Austriæ habuerat. Andream quoque secuti sunt & Henricus Comes Niver-nensis, & Gualtherius regis Franciæ camerarius. Hi autem omnes inito consilio cum Johanne Hieroso-lymitano rege, Damyatam Ægypti urbem obsidere instituentes, anno salutis millesimo ducentesimo ac decimo octavo, mense Maji eò proficiscuntur. Ælio-polis hæc urbs quondam appellata est, ab Ælio Per-tinace qui eam triplici muro circumdedit, deducta Nili particula, quæ urbem in insulæ formam redige-ret. Suburbia habebat circumquaque posita plena mercimoniis, hæc primo miles diripuit. Verum cum postea flantibus Zephyris Nilus in immensum crevis-set, corrupta annona, laborare inopia rerum Chri-stiani tum cœpere, præcipue autem obsidente aditus Soldano, ne quid importaretur, qui non longe à no-stris castra posuerat. Hac itaque difficultate rerum moti Christiani in Soldanum copias movent. Is au-tem terrore perculsus, relictis castris rerum omnium copiis refertis, nostris obsidendi urbem, quam liber-aturus venerat, facultatem præstitit. Cordarius autem magni Soldani filius Hierosolymæ retinendæ spem abiciens, si Damyata Christiani potirentur, dirupto urbis muro, turrim David & templum Do-mini tantummodo integrum reliquit: nec sepul-chrum Christi violavit, motus (ut ajunt) illorum Christianorum precibus qui ea loca incolebant. Dum nostri autem Damyatam acriter oppugnant, Solda-nus cum majoribus copiis rediens, inter Cairum & Damyatam castra posuit, nec unquam elici ad certa-men convitio aut maledicto potuit. Hac vero indi-gnitate moti Galli sine ordine in eos ruentes magnum incommodum ab erumpentibus acceperere, non ta-men obsidio Damyatæ relicta est: quæ tandem men-se decimoquinto à Christianis capitur, direpta mili-tem

tem ingenti præda locupletavit. Interim vero Honorius Romæ & ordinem beati Dominici ipso instante confirmat, & Fœdericum secundum anathemate notatum imperii dignitate privat, quod mortua matris Constantia, quæ ipsum in officio continebat, Romam veniens, contra jus fasque ditionem pontificiam vexabat. Hanc igitur ob rem motus Soldanus, quod de inimicitia Pontificis & Imperatoris ei constabat, majorem quam nunquam antea comparavit exercitum, arbitratus Christianos nusquam apparituros, qui statim suadente Iohanne Columna Cardinali Romano summis armis hosti ad Nilum obviam fiunt. Is vero timorem simulans, ne à loco in quo confederant abirent, Nil excrefcentiam expectavit, quo paulo post apertis undique ipsius fluminis cataraëtis, ita omnia inundavit, ut cubitum quovis in loco excederet. Hoc autem malo perterriti Christiani, pacem statim hac conditione iniere, ut Damyata relicta, captivis utrinque dimissis reddito à barbaris crucis ligno Christianis, Aconem Tyrumque redire liceret, Damyata itaque in celebritate purificationis beatæ Virginis à Christianis prius habitari cœpta, in ejusdem Natali die Barbaris tum ex fœdere reddita est, anno salutis millesimo ducentesimo & vigesimo primo. Quo quidem anno Tartari gens Scythica: vel (ut alii volunt) à montibus Indiæ digressa, vastata Parthia, Media, Assyria, Armenia, in Sarmatas tandem pervenit: atque non longe à Meotidos palude concedentibus accolis sedes posuit. Christianorum autem duces cum inoliri in Asia nil posse viderent, obstantibus hostibus cum Iohanne Columna in Italiam redeunt, quos subsecutus Johannes Hierosolymitanus rex cum Romam venisset, perbenigne magnis donatus muneribus ab Honorio suscipitur. Fœderico deinde quem diximus anathemate Pontificis notatum, filiam ex Iole uxore susceptam, in matrimonium locat, ejque jus illud condonat dotis nomine, quod sibi hæreditario jure in regno

regno Hierosolymitano competebar. Hinc est quod omnes Siciliæ Neapolitanique reges titulum Hierosolymitani regni verbis, non etiam armis sibi vendicant. Johannes deinde in Franciam proficiscens, meliore certe fortuna quam antea usus est. Nam Philippus rex Franciæ moriens ei ex testamento quadraginta millia librarum argenti, totidemque magistro templi Hierosolymitani reliquit: quo adminiculo fretus in Hispaniam proficiscens, ad persolvendum votum beato Jacobo promissum, Berengariam regis Hispaniæ sororem in uxorem accipit: eo præsertim anno quo Dominicus vir sanctissimus Bononiæ moritur, quoque Fœdericus Henricum filium decennem adhuc Alemanniæ regem promulgat. Honorius autem satis à rebus externis quietus, & ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & basilicam Sancta Sanctorum, & Ecclesiam sanctæ Vivianæ restituit. Aedes præterea Casæ Marii ædificavit: semifornicem, & Cyborium beati Petri miris operis exornavit. Decretales quoque epistolæ compilavit. Ordinem beati Francisci comprobavit, quem biennio post Gregorius in catalogum Sanctorum retulit. Hoc autem modo Honorius bene ac beate vitam ducens, ut bonum pastorem decebat, anno pontificatus sui decimo, mense septimo, die decimo tertio moritur, sepeliturque in basilica sanctæ Mariæ Majoris ad Præsepe. Post cujus mortem tanti terræmotus repente exorti sunt, ut in montibus Salviis ad quinque millia hominum periisse constet, cadentibus domibus, saxisque ex cacuminibus montium in habitatas convalles passim ruentibus.

GREGORIUS IX. PONT. CLXXXV.

Gregorius nonus, natione Hænicus, patria Anagninus, è familia Comitum, Innocentii tertii nepos, apud Septizodium Pontifex creatus, Fœdericum

S

statim

statim monuit sub anathematis poena, ut primo quoque tempore in Asiam cum exercitu proficisceretur recuperanda Hierosolymæ causa. Promisit quidem Fœdericus se id facturum: atque omnibus cruce signatis mandavit, ut Brundusii ad certam diem cum armis adessent. Venerat eo magna multitudo, præcipue vero è Germania Lantgravius Hassiæ, qui Brundusii unà cum magna parte militum moritur, dum Fœdericus ægritudinem simulans, in Sicilia se continet. Hæc autem fraus ita aperte deprehensa est, ut constet ipsum Fœdericum cognita Lantgravii morte, eo celerrime adnavigasse, omnemque ejus suppellectilem diripuisse: non destitit tamen fingere sibi in animo esse in Asiam trajicere. Eò enim post rapinam navigationem direxit, omnibus qui tum aderant subsequi jussis, licet non ita multo post (ut ipse dicebat) procellis agitatus Brudusium redierit. Hæc autem fama percitus Iohannes Rex Hierosolymitanus cum Berengaria uxore Pontifici rem gratam facturum Bononiam venit, Venetorum navigio in Asiam trajecturus. Verum Pontifex cognita Fœderici fraude, ne Iohanni re infecta abire liceret, eum & Hexarchatus Ravennatis gubernatorem instituit, & Honorii tertii sententiam in Fœdericum latam confirmavit. Graviaque in eum molitus fuisset, ni Maurorum impetum reformidasset, classe tum potentium, quos tandem Ferdinandus Aragonum rex tanta clade superavit, ut brevi Majorica insula una ex Balearibus, & Valentia urbe potitus sit, pulsus Saracenis, incolas locorum suscipere Christianos ritus impulerit. Navigavit tandem Fœdericus amicorum precibus, & minis Pontificis fessus in Cyprum usque, ut Christianis in Asia bellantibus, quos sæpe deceperat, aliquam spem daret. At vero dum inde Saldani vires explorat, Rainaldus ejus præfectus, quem in Sicilia dimiserat, in Pontificem movens multa Picentini agri oppida occupat. Erat tum Ferusii Pontifex Asissium petiturus, ut quæ de Fran-

Francisco viro sanctissimo miracula audierat, præsens cognosceret. Quam ob rem eum re (quemadmodum audierat) comperta, in Sanctorum numerum statim retulit, magno Christianorum conventu ob eam rem habito. Dum hæc à Pontifice agerentur, alter Fœderici satelles Fulgineum per factionem occupat: unde paulo post armis bene cum Ecclesia Dei sententium depellitur. Instabat literis & nunciis Fœdericus Aconem jam profectus, ut à Pontifice absolveretur, quod diceret se deinceps in ejus potestate futurum. Verum Pontifex cognita hominis fraude, & Christianos milites in Asia dimicantes admonet, ut sibi à Fœderici insidiis caveant, aliquid novi semper machinantis in hominum perniciem: & Johannem Hierosolymitanum regem comparato exercitu in Rainaldum mittit, Picenum agrum rapinis & incendiis vexantem. Aliis vero copiis quibus Cardinalem Columnam præfecerat è sancto Germano præfectum Fœderici dejiciens, cum Saracenis mercede conductis omnia ab eo saltu Capuam usque pertinentia, in ditionem brevi recepit. Hac autem calamitate moti, qui in Umbria & Picentibus Fœderici nomine militabant, relictis quæ occupaverant in regnum trepide redeunt. Interim vero Fœdericus Brundusium rediens pacis admodum cupidus, ultro Pontificem rogat, ut in gratiam recipiatur, Imperatorque appelletur, ac pro regno Siciliæ verus ecclesiæ Feudarius. Quod quidem non prius impetravit, quam uncias auri centum & viginti millia Ecclesiæ Romanæ ob illata damna persolvisset, ipseque pro ea re supplicatum ad Pontificem Anagninam venisset. Cum autem Gregorius ad omnia intentus (ut bonum pastorem decebat) Perusinarum res ab exulibus perturbatas, eò profectus componere studiosus esset, statim Romæ tanta seditio orta est & hæresis, quanta nunquam antea: Hannibale ex gente Hannibala cum quibusdam sacerdotibus male sentiente, quo quidem autore populus Romanus

usus in Ecclesiam Dei conjuraverat, sed hunc divina ultio cito compefcuit. Nam & Tiberis supra modum inundans multa damna mortalibus intulit: & tanta peste laboratum est, ut decimus quisque vix superfuerit. Pontifex tamen mira clementia usus Romam veniens populo Romano ignovit, pulso è senatorio ordine Hannibale, convictis de hæresi sacerdotibus errorem fassis, ac saniozem opinionem subire iussis. Ad ornandam vero urbem deinde conversus, & veteres cloacas eliminatas restituit, & novas extruxit, ut bis dignitati & valetudini uno tempore consulens. Ab urbe deinde abiens valetudinis gratia, & Reate (ut quidam volunt) beatum Dominicum principem ordinis Prædicatorum, & Spoleti Antonium Ulyxibona oriundum Patavii mortuum, secundum à Francisco ordinis minorum autorem in Sanctos retulit. Anagniam deinde rediens omnia circumquaque posita munivit, Romanorum contumaciam veritus: quorum senator more veterum legem rogaverat, populosque civerat, ut omnia oppida circa urbem posita Romanis veltigal penderent: non est tamen veritus Pontifex dissuadentibus Cardinalibus Romam proficisci, quo Romanos ad sanitatem reduceret, tum monendo, tum castigando. Verum cum nihil proficeret, Reate se contulit, quo & Fœdericus Imperator. Collocuti simul de rebus agendis, in hanc statim sententiam venere, ut primo quoque tempore Romanos conjunctis copiis adorirentur. Decepit tum quidem Pontificem, ut antea semper, Fœdericus. Namque in Germaniam abiens militibus suis mandavit ut Romanis rebus in omnibus obtemperarent. Hæc itaque perfidia Pontifex motus, Germanis militibus ad castra sua confugientibus magnum proposuit præmium, quare tanta multitudo confluit, ut postea Romani aperto Marte cum Ecclesiæ copiis congressus nusquam sint ausi. Recuperato igitur & Patrimoniæ sancti Petri & agro Sabino spretoq; Soldani legatis, quæ

suppliciter pacem petebat, multos ex Francisci & Dominici fratribus per Europam misit, qui prædicatione Christianos ad arma contra Saracenos concitarent: quorum opera tanta multitudo militum brevi comparata est, quanta nunquam antea. Interim vero dum tanto exercitui dux idoneus quæreretur, Elisabeth regis Ungariæ filiam, mulierem optimam, ac miraculis claram Pontifex in Sanctas retulit. Theobaldus autem Navarræ rex, & Aimericus Montisfortis, Henricusque Bari ac Campaniæ Comes iter per Germaniam & Ungariam cum magnis copiis facientes, Constantinopolim primo, mox trajecto Bosphoro Ptolomaidam pervenere, longe ac late omnia populantes. Verum non ita multo post superveniente magna hostium multitudine, cum se cedendo biduo defendissent, cum optimo quoque milite cadunt. Atque hoc modo expeditio magno conatu inchoata, brevi residit, imperitia ducum. Pontifex autem tantam calamitatem ægre ferens, Romam persuadentibus Romanis & obsecrantibus redire instituerat, faciendarum supplicationum causa ad placandam Dei iram, si quam ex peccatis hominum conceperat. Quo minus autem id faceret vetitus à Petro Fregepane, qui partes Imperatoris sequebatur, Ferusia Viterbium se contulit, iturus contra Imperatorem armato milite: quem intellexerat Transpadanam Italiam jam tum attigisse, ac contra jus fasque socias civitates oppugnare jam fessas calamitate, alia super aliam ab Ecelino Patavino tyranno accepta. Ecelinus enim cognomento Romano, cujus avus Theutonicus sub Othone tertio in Italia ordines duxerat, copias à Fœderico secundo accipiens, magnam tyrannidem in Transpadana Italia sibi comparavit, redactis in potestatem suam Tarpisio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixio, Fœdericus itaque avi fœdera nequaquam observans, Mediolanenses & socias civitates apud novam Guttem (ita enim locus ubi pugnatum est appellabatur) in-

genti clade superato trucidat. Hanc ob rem Pontifex omiffa deinceps fpe rei bene gerendæ, ob illatum fo-
 ciiis incommodum redire ad urbem inftituit, Johanne
 Cincio urbis fenatore contradicente: cujus audaciam
 Jacobus Cappocius Romanus civis infringens, Pon-
 tificem magnifice ac splendide fufcepit. Hic eft ille
 Jacobus, cujus nomen adhuc legitur in tabernacu-
 lo opere mufivo fua impenfa extructo in fancha Ma-
 ria ad Præfepe, qua in basilica Petrus quoque Cappo-
 cius feptultus eft, fanchæ Romanæ Ecclefiæ Cardina-
 lis, qui Fœdericum Imperatorem fchifmaticum per-
 fecutus eft, quique & hofpitale fanchi Antonii non
 longe ab eadem basilica & Perufii gymnafium (quod
 Sapientiam vocant) fua impenfa extruxit. Gregorius
 autem pacata urbe, & Fœdericum iterum anathema-
 te notat, ac imperio privat, & legatos Genuenfium
 ac Venetorum jam ad arma fpectantium compo-
 nendæ rei caufa ad fe vocat: hisque rationibus in-
 ter utrunque populum fœdera componit, ne alter
 fine altero cum Imperatore Conftantinopolitano
 fœdus ineat; utque bella gerenda utrique communia
 effent, & figna utriusque viciffim ferrent. Illis au-
 tem qui fœdera hæc in nonum inita annum rupif-
 ſent, interdiftum ſibi à facris anathematis vinculo
 ſcirent. Balduinus autem qui mortuo Johanne bien-
 nio Conftantinopolitanum tenuerat imperium, cum
 ægre ſe ab hoſtibus inopia ararii tutaretur, & fi-
 lium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo
 acceptum dedit; & ex ædibus facris ablatum plum-
 bum, ac item lanceam illam ſpongiamque qua Chri-
 ſtus Salvator noſter hinc potus eſt, hinc vulnus acce-
 pit, Venetis pecunioſis vendidit. Fœdericus autem
 Venetis admodum infenſus, quod Gregorii partes tue-
 rentur, eos tum paludibus concluſos vehementer op-
 preſſit, ac maximis calamitatibus afflixit. Interim ve-
 ro conſpirantibus omnibus Tranſpadanis civitatibus,
 duce Gregorio Montelongo, Bononienfis civitatis
 legato,

legato, Ferrara, quæ ab Ecclesia Romana ad Imperatorem defecerat, capitur, Salinguerra viro fortissimo eam acerrime aliquandiu defendente. Capta autem Azoni Estensi: qui bello interfuerat Ecclesie nomine gubernanda committitur, Salutis nostræ anno millesimo ducentesimo ac quadragesimo. At vero Imperator qui tum Pisis erat, cum non satis sibi constaret, qui partes suas, quive Pontificis sequeretur, civitates Italiae in duas factiones tum primam divisit. Nam qui Pontifici favebant Guelphi, quive Imperatori Gibellati appellati sunt. Hæc quidem teterrimarum factionum nomina ad perniciem humani generis inventa, primum apud Pistorienses audita sunt, cum Cancellarii Panzaticos Gippellinos ab urbe eiecissent, cumque alteri factioni Guelph, alteri Gibel Theutonici fratres faverent, unde tantæ perniciæ nomina indita sunt. Florentini præterea nobiles suos Pisanis Gibellinarum partium faventes in exilium eiciunt. Pellunt & Guelphos vicissim ab urbe sua Aretini & Senenses quorum exempla multæ civitates Italiae secutæ, bella plusquam civilia inter se commiserunt. Hinc multæ civitates à Pontifice descivere, tum in Umbria, tum in Hetruria, præcipue autem Viterbienses. Defecissent & jam Romani cives, ni Pontifex delatis per urbem supplicando Apostolorum capitibus, populum ad commiserationem movisset, habita etiam in basilica sancti Petri oratione dignissima: qua tumultuantes ita in sententiam suam traxit, ut eos impulerit pro Ecclesia Dei crucem & arma suscipere. Hi postea venientem hostili agmine ad urbis moenia Fœdericum armis submovere, qui indignabundus captivum quemque variis cruciatibus necans, in Samnium concessit Beneventum vicæptam diripuit: ac moenia circumquaque evertit. Iterum autem ad urbem rediens via Latina hostili animo Cassinense monasterium spoliat, eiectione inde monachis. Soramque quondam Samnitium civitatem

ad Liris fluvii caput sitam, ferro flammaque vastat, Templariorum bona ubique diripit. Saracenos vero adeo dilexit, ut eorum opera præ cæteris in bello uteretur, magistratusque eis ac propriam urbem concesserit, quæ nostris quoque temporibus Nuceria Saracenorum vocatur. Fratrem præterea regis Tunisi Panhormi baptismum petentem, ne id faceret, verbis deterruit. Ravennam autem repentino incursum petitam, in potestatem suam redegit. Hanc ob rem Gregorius concilium apud Lateranum indixit; in quo de abrogando Fœderico ratio haberetur. Verum Fœdericus terra marique vias præclusit, & quosdam Cardinales ac Prælatos de via & navigatione captos, adjuvantibus Pisanis in carcerem coniecit. Quæ ex re tantum dolorem Gregorius cepit ut non diu supervixerit. Morituro enim pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio, cum paulo ante Solis eclipsis tanta apparuisset, quanta nunquam antea. Raymundum autem Bachinonensem quo adjutore in compilando libro Decretalium Gregorius usus est, ita quidam tum laudant, ut majori commendatione laudari nemo possit.

CELESTINUS IV. PONT. CLXXXVI.

Celestinus quartus, patria Mediolanensis, è familia Castilionum, Episcopus Sabianus, vita & doctrina insignis, senex admodum & valetudinarius in locum Gregorii susceptus, decimo-octavo pontificatus sui die moriens, in basilica Petri sepelitur magno sui desiderio relicto, quod homines sperabant se ejus pontificatu felices futuros. Vacat tum sedes uno & viginti mensibus. Censuere enim qui tum autoritate in Ecclesia Dei valebant, neminem in pontificem eligendum esse, donec Cardinales à Fœderico in carcere detinerentur. Interim vero sede vacante, Fœdericus

ricus

ricus agrum Picenum percurrens in Flamminiam usque, Faventiam & Bononiam aliquantulum resistentem vi occupat, scholamque Bononiensem, quibus admodum insensus erat tunc primum Patavium transfert. Omnes præterea quos fautores Ecclesiæ intellexerat, variis calamitatibus afficit. Balduinus autem Constantinopolitanus Imperator omnia spe omni benegerendæ rei in Asia, cum Raymundo Tolosano Comite in Italiam veniens, tantum precibus valuit & autoritate apud Fœdericum, qui tunc Parmæ erat, ut Cardinales captivos aliosque Ecclesiasticos incolumes dimitteret. Qui non ita multo post Anagninæ conventu habito, de creando novo Pontifice rationem habuere.

INNOCENTIUS IV. PONT. CLXXXVII.

Innoentius quartus, Synebalduſ antea vocatus, patriſia Genuenſis, familia Flifca, è Lavanix comitibus Anagninæ Pontifex creatur, quo nuncio Fœdericus Imperator non admodum delectatus eſt. Norat enim hominis virtutem magnitudinemque animi. Antea namque ſimul familiariter aliquandiu vixerant, & ob eam rem verebatur, ne à ſe anteaſtæ vitæ rationem expoſceret. Quare congratulantibus amicis dixiſſe ferunt, Synebaldum Cardinalem ex amico optimo in hoſtem acerrimum ob pontificatum mutatum eſſe. Innocentius autem pontificium habitum indutus, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, magno omnium applauſu ſuſcipitur: qui ſtatim peractis quæ de more in conſecrandis, coronandiſque Pontificibus fieri conſueverunt, de pace cum Fœderico ineunda mentionem facit, Balduino ad rem conſiciendam autoritatem ſuam interponente. In longum vero protracta res, quatuor menſum tempus inſumpſit, conventumque in-

eos tandem ut Pontifex civitatem Castellanam petens, eo loci Imperatorem operiretur, secum de componendis rebus sermonem habiturum. Verum cum Innocentius paratas sibi à Federico insidias, tum Romæ, tum in itinere certo indice comperisset, Genuensium navigio fretus, quod apud Centumellas in portu confederat, in Franciam proficiscens secunda navigatione usus, Lugdunum pervenit, ab omnibus benigne & comiter susceptus. Concilio deinde eo loci indicto, anno salutis MCCXLVI. literis, nunciis, præcone postremo Imperatorem ad se citat, proposita pœna ni dicto obtemperet. Imperator autem Sinveffanum quendam jureconsultum eò mittens, nihil aliud præter dilationem temporis à Pontifice petens, ituram se brevi pollicetur. Datum est tempus quo id fieri deberet. Verum cum Fœdericus fallendi arte callidus, occasionem calumniandi & opprimendi Innocentii quæreret, omnium consensu imperio & regnis privatur. Hanc ob rem Fœdericus ira incensus, ædes ac villas cognatorum quorundam Innocentii, qui ejus monitu Parma, ubi fundos habebant, Placentiam commigraverant, dirui jussit. Inito deinde fœdere cum duce Burgundiæ, proficisci Lugdunum instituit, parato ingenti comitatu. Pervenerat jam quidem ad Taurinos, cum ei nunciatum est, Parmenses exules, superatis ad Tarum fluvium civibus suis, urbem vi ingressos maximam eadem edidisse. Hanc ob rem Fœdericus omisso itinere quod cœperat, convocatis ex tota Italia copiis suis, quas ad sexaginta millia hominum fuisse constat, obsidere Parmam instituit, ad quam tuendam magna profecto civitatum sociarum cum legato Apostolico auxilia convenerant. Is autem biennio constanti animo obsidionem passus tandem erumpens, Fœdericum nil tale metuentem fundit fugatque, cumque castris rerum omnium copia refertis spoliat. In urbis ruinis modum castra valio ac fossa Fœdericus ipse

hac.

mente munierat, ut direpta & everfa Parma, in quam magnum conceperat odium, eo loci ubi ftativa habuerat, nummosque conftarat Vi&torinos appellatos, Vi&toriam urbem conderet. Sunt qui fcribant Fœdericum ea clade & coronam maximi præti, & vafa aurea magni ponderis amiffiffe, ægreque ex tanta calamitate ad Cremonenfes confugiffè: quorum tamen urbem intrare nequaquam aufus eft, quod multi ex Cremonenfibus cum Fœderico militantibus eo prælio ceciderant. At vero Innocentius ubi intellexit Fœdericum tanta clade infractum, animo voluptatibus fe fe dediffè, extractis amœnitiffimis hortis, in eifdemque inclufo cum fpadonibus fuis, pulcherrimarum mulierum agmine hominis fortem miferatus, omiffio concilio legatos per Franciam & alias provincias mifit, qui populis fuaderent militiam Chrifti fufcipere, Ludovicumque regem Franciæ fequi in Afiam trajicere properantem, id enim fe facturum. Ludovicus dum gravi valetudine cruciaretur pollicitus eft, & vovit. Impedire tamen hanc expeditionem non nihil vifi fuit Tartari, qui agmine bipartito Europam tum & Afiam invaferant. Nam qui Afiam petiere Georgianam, fuperioremque Armeniam pervagati Iconium ufque Turcorum regiam perveneret. Alia vero manus, Batone ducè, Poloniam & Ungariam populati, ad mare Ponticum deflexere: ubi Ruffiam five Rutheniam & Gazam ampliffimas regiones vafarunt. Eodem quoque tempore Groffonii, gens Arabica, Soldano Babylonis impellente, Templarios aggreffi eos fundunt, ac Hierofolymam facile capiunt inœnibus carentem. Chriftianos qui tum in ea erant teucidant. Sepulchrum Chrifti quovif genere turpitudinis foedant. Hanc ob rem motus Innocentius, Ludovicum regem accelerare iter in Afiam cohortatur cum eo exercitu, quem ad eam comparaverat. In Cypro hyemare ei neceffe fuit, quia eò iniquo anni tempore pervenerat. Vere autem appe-

tente Damyatam contendens, & classem Soldani repulit, & pugnantes in littore terrestres hostium copias superat, ibique stativa tamdiu habuit, donec ab Italia reliquæ copix subsequerentur. Quo minus autem ex Italia eò miles proficisceretur, Fœderici rabies effecit, qui à libidinibus quibus aliquandiu immerfus fuerat ad arma conversus, totam provinciam tumultu compleverat, impuleratque quasdam civitates studio partium à Pontifice desciscere, maxime vero Forolivienses, Ariminenses, Urbinates, ac torum Picenum. In Umbria præterea defecerant omnes præter Tudertinos, Perusinos, Assisates. Soli autem Florentini in Hetruria Pontificem sequebantur, quos certe adeo bello Fœdericus vexavit, ut tandem eos coegerit Guelphos concives suos ab urbe pelleret. Bononienses vero cum Henrico Fœderici præfecto pugnare ausi hominem vincunt & obruncant. Sunt autem qui scribant Fœdericum hoc tempore, dum in Siciliam trajicit Panhormi mortuum. Alii vero affirmant eam in Apulia gravi morbo laborasse, & jam convalescentem à Manfredo filio adolescente ex nobili concubina suscepto, compresso vi ore, mori coactum. Illud certe constat, Fœdericum paulo ante mortem Manfredo quem Tarentinis principem dederat, multa etiam oppida præter ipsum principatum dedisse: Conradum vero ex Jole Johannis Hierosolymitani regis filia susceptum, hæredem rerum omnium reliquisse, quem postea Manfredi operâ veneno petatum constat, cum tamen prius Neapolim & aquinum vi captum diripuisset, obstante Pontifice, & frustra reclamante: qui pacem Italiae ea mente quærebat, ut ei transmittere nilitem Italum ad Ludovicum jam Damyatam oppugnantem liceret. Verum capta Damyata, cum Robertus Pictaviensis Comes novas ex Gallia copias trajecisset, Damyata movens ad Pharamiam urbem exercitum movet, quò Soldanus cum magnis copiis id veritus jam pervenerat. Fluvius certe duos exercitus dirimbat.

mebat, qua ex re factum est, ut nunquam collatis signis ad summam dimicationem ventum sit. Levia interdum mittebantur pœlia, utroque exercitu castra sua tuente. Robertus tamen majora ausus, cum temere progredere, ab hostibus capitus. At vero Innocentius incendiis bellorum jam pene in Italia extinctis, ad urbem redire instituit, redacto tamen prius in Sanctorum numero Hedimundo confessore Cantuariensi episcopo. Cum vero Ferusiam jam pervenisset, Romam consulto declinans ob senatoriam potestatem, quæ nimia ei ac curiæ Romanæ videbatur, Petrum Veronensem ordinis Prædicatorum ab hæreticis Mediolanum & Comum inter cæsum, in Sanctos Christi martyres retulit. Idem fecit de sancto Stanislao Cracoviensi episcopo, qui in vita miraculis claudit. Accersitus deinde à proceribus regni Siculi, Neapolim nuper instauratam proficiscitur: ibique moritur, ac sepelitur in Ecclesia sancti Laurentii, pontificatus sui anno undecimo, mense sexto, die duodecimo, dum brevi se toto regno potiturum arbitratur. Ipsius autem Innocentii viri optimi decretum fuit, ut octava Nativitatis beatæ Mariæ virginis in Ecclesia Dei quotannis celebraretur. Idem vero bono consilio usus, Cardinalium sedes jam pridem vacuas optimo quoque in collegium cooptato replevit, statuitque ut Cardinales equo in publicum vesti galero rubeo uterentur, honestandi ordinis causa. Multa quoque vir doctissimus in tanto rerum fastigio collocatus, edidit & compilavit. Apparatus namque decretalium composuit, quibus ipsi canonistæ plurimum utuntur. Continent enim disputationes quasdam, quæ rem ipsam mirifice aperiant. Edidit & alium in conciliis approbatum, quem Hostiensis in summa sua Antenticas vocat. Scripsit & librum de jurisdictione Imperii & autoritate Pontificis, contra Petrum quendam cognomento Vineam, qui imperii & aliarum rerum omnium arbitrium

Impe-

Imperatori tantum ascribebat. Hunc librum postea Innocentius Apologeticum vocavit. Doctorum quoque virorum familiaritate mirifice delectatus est: quos etiam ad dignitatis gradum evexit. Hugonem enim vita & doctrina insignem sanctæ Sabinæ Cardinalem promulgavit, qui ob dignitatem acceptam à priore vita nusquam decessit, ordinis sancti Domini prius habebatur. Scripsit idem Hugo & glossas in bibliam & concordantias, ut istorum vocabulo utar. Hujus quoque Pontificis tempore & mandato, Alexander ordinis minorum frater, qui jam grandis natu religionem ingressus fuerat, summam in Theologiam scripsit admodum copiosam. Edidit & libros suo tempore in Decretales, quos apparatus vocarunt, Bernardus Parmensis, & Compostellanus viri doctissimi, ad hanc laudem diligentia & benignitate Innocentii excitati. Pontificis vero nepos Guilielmus patrum non multo post sequitur, cujus quidem sepulchrum in sancto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

ALEXANDER IV. PONT. CLXXXIII.

Alexander quartus, natione Campanus (nam Hernicos olim, nunc Campanos vocant) patria Anagninus, in locum Innocentii susceptus Manfredum statim admonet, ne quicquam contra dignitatem Ecclesiæ molitur, qui accersitis à Nuceria Saracenis, copias Ecclesiæ nil tale metuentes apud fossam aggressus, partim occidit partim cepit, jam pridem animos regios gerens mortuo (ut ipse fingebat) Coradino, cujus se heredem merito futurum dicebat. Christiani autem quos diximus ad Pharamiam castra habuisse, peste ac fame laborare coeperunt, parte Nili ab hostibus occupata, per quam comitatus in castra vehebantur. Eò enim Hierosolymi-

lymitanus Patriarcha cum multis navigiis profectus ab hostibus capitur. Hanc ob rem Lodovicus ne fame opprimeretur, Damyatam repetens in maximas incidit hostium copias, à quibus bello superatus cum Alphonso Piëtaviensi & Andegaviensi Comite fratribus Germanis capitur. Verum interfecto à suis post tantam victoriam Soldano, alter qui ei suffectus est, recuperata Damyata & accepta pecunia, Christianos omnes liberos & incolunes Ptolemaidam perduxit. Lodovicus autem rex suadente Alexandro Pontifice remissis in patriam fratribus, tamdiu in Asia commoratus est, quoad Cæsarea, Joppe & Sidon, quæ oppida Christiani de Saracenis nuper recuperarant, instaurata præsidiis firmarentur. Tum demum vero sexto expeditionis suæ anno in patriam revertitur. Interea quidem Alexander Pontifex excommunicato Manfredi Anagniam profectus, Octavianum, Ubaldina gente ortum, Ecclesiæ Romanæ Cardinalem Neapolin mittit, qui Neapolitanos contra Manfredum in fide confirmaret, pollicitus se brevi Campanis omnibus ac Neapolitanis auxilium allaturum. Sed Manfredus non contentus Neapolitanos vexare, in Hetruria quoque factiones moveret: maxime vero Florentiæ, quæ mortuo Fœderico, statim in libertatem sese vendicaverat: Unde communi decreto placuit, Guelphos sub Fœderico ejectos in patriam reducere, qui Gibellinorum conatibus resisterent. Hac itaque ratione Guelpha factio tantum in Hetruria valuit, ut Pistorienses, Arretinos, Pisanos, Senenses, qui Guelphos cives suos ejecerant, gravi odio & maximis bellis persequerentur: Lucenses contra Pisanos potissimum adjuvantes, quos certe Florentini tum oppressissent superatos ad Arserim fluvium, nisi Bonitii oppidi suspectam fidem habuissent. Erat enim Bonitium in valle Hellsæ situm, à Senis duodecim millibus passuum distans, loco, naturâ & arte munitum: quo quidem
Gibel-

Gibellini ut arce belli in Guelphos utebantur : hoc vi sublato & everso, Florentini contra quos Manfredus fenserat, Alexandro Pontifici Manfredi adversario copias pollicerentur. Hanc ob rem Manfredus, jam Panhormi rex declaratus, conducto Saraceno milite & legatum Apostolicum magnis cladibus attrivit, & Jordanem copiarum suarum præfectum cum mille & quingentis equitibus in auxilium Senensium contra Florentinos misit, qui non ita multo post Florentinos ad Arbiam flumen tanta clade superarunt, ut relinquere urbem hostibus sint coacti. Non destitit tamen Pontifex tyrannos ubique locorum persequi. Cum enim Ecelinus tyrannus, quem diximus totam fere Venetiam occupasse, Mantuam obsideret, Philippum Fontanensem Archiepiscopum Ravennatem Alexander venetias propere misit, qui prædicata Christi cruce, comparatoque exercitu Anselmum Ecelini ex uxore nepotem è Patavio expulit. Hanc ob rem Ecelinus Mantuam obsidione solvens, ac Veronam concitato gradu petens, cum recuperandi Patavii spem omnino omisisset, Patavinos omnes (ad duodecim millia fuisse in castris suis constat) variis cruciatibus necavit. Tum vero Theologi quidam ordinis Minorum Brixiam missi, eò prædicando civitatem deduxere, ut & Guelphos extorres reciperent, & partes Ecclesiæ sequerentur. Idem quoque Placentini & Crèmonenses fecissent, ni Obertus Pallavicinus dominatum, adjuvantibus Gibellinis occupasset. In hunc vero & Eccelinum belli socium legatus Apostolicus Brixia movens, adjuvantibus Guelphis, apud Gambaram magna accepta clade superatur & capitur cum Episcopo Brixiano, & factionis Guelphæ optimatibus, quos omnes Ecelinus accepta prius Brixia incolumes statim dimisit, anno salutis millesimo ducentesimo LIX. Legatus autem Apostolicus veritus ne Ecelini potentia supra modum cresceret, sejungere Obertum Pallavicinum ab Eccelino instituit. Id autem potissimum per Bosum

Donarium civem Cremonensem & domi nobilem tentar, qui Obertum impulit proposita cum detestatione Ecelini crudelitate & savitia, ut omisso Ecelino cum Mediolanensibus & Mantuanis, aliisque sociis civitatibus fœdus iniret. Tum vero Ecelinus ira percitus quod omnes propemodum in se conjurasse cerneret, comparato ad Cassanum exercitu, omnem Insu- briam vastans, socias civitates ad bellum excivit, à quibus non ita multo post superatus & captus, Soncini moritur: eò enim post acceptum grave vulnus delatus fuerat. Omnes itaque Cisalpinæ civitates libertatem, mortuo tyranno, consecuta, Alexandri Pontificis deinceps auspicia & monita secuta sunt. Legatus autem Apostolicus qui Patavinos in libertatem vindicaverat, reliquias bellorum persecutus, Albericum Ecelini fratrem Tarvisio pulsum, cum uxore & liberis obtruncat. Alexander vero Pontifex sublatis tyrannis, extincto tanto incendio, repetere bellum Asiaticum instituerat: sed discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit, ne tam pium bellum tamque necessarium sumeretur, Ptolemaidam Tyrumque urbes admodum divitiis & opibus præpotentes Christiani tum incolebant: maxime vero Genuenses, Pisani, Veneti mercatores, qui per annos jam quatuor & sexaginta omnes fere Orientis atque Occidentis mercaturas eò contraxerant. Hi autem mercatores separatas habebant areas, separatos vicos, portoria: nec quicquam commune inter Venetos Genuensesque apud Ptolemaidam erat præter divina templa. De monasterio sancti Sabæ orta contentio est, quod utraque civitas sibi vindicare conabatur. Componere hanc litem Pontifex annixus, literas utrique dedit, quibus ostendebat sibi placere monasterium utrique civitati commune esse debere. Sed Genuenses cognita prius Pontificis voluntate, fretique benevolentia Philippi Montisfortis urbis præfecti excluso Veneto

neto monasterium capiunt, & in arcem munitissimam redigunt. Hanc ob rem Veneti populariter abeuntes inuito fœdere cum Manfredo Siciliae rege contra Genuenses arma sumunt, eorumque classem duarum trirerum, & tres ac viginti magnarum navium in portu Ptolemaidæ vi irrumpentes incendunt, ac monasterium sancti Sabæ eodem impetu evertunt. Genuenses autem hac calamitate magis irritati quam perterriti, comparato denuo classe apud Tyrum Venetis occurrunt, qui de industria cedentes in Pontum delati, Selimbriam urbem de Saraceno expugnatam diripiunt. Interim vero auctis utrinque copiis, Tyrum communem belli sedem ab utroque contenditur. At Pontifex veritus, ne aliqua magna clades ex hac contentione oriretur, legatos utriusque populi ac Pisanos ad se vocat componendæ pacis causa: quæ propemodum composita erat, cum nunciatum est inter Tyrum & Ptolemaidam Pisanos ac Venetos eo bello socios Genuenses ingenti clade superasse, viginti quinque eorum navibus partim captis partim submersis, atque victores Ptolemaidam, victos Tyrum rediisse. Ptolemaidæ autem omnia Genuensium ædificia diruta, omnia bona direpta fuisse pulsosque inde cives omnes. Hanc cladem ita moleste tulisse dicitur Pontifex, ut non prius admittere Venetorum legatos voluerit, quam captivos Genuensium incolumes dimitterent, & ne uni tantum incommodo Pontifici mederi necesse esset, Balduinus Imperator Constantinopolitanus, quo stante spes aliqua recuperandæ terræ sanctæ supererat, de relinquenda Constantinopoli cogitabat. Michael enim Paleologus duorum Theodori Vatari filiorum ob affinitatem ex testamento patris tutor, omni genere injuriarum Latinos persequabatur, pulso ex Achaia Guilielmo Franco, vexatoque Balduino & domi & foris armis ac seditionibus Quo quidem abeunte ad tuendam oram Ponticam ab hostibus vexatam, Constantinopolitani cives no-

Æte concubia Paleologum in urbem admisere. Hanc
 ob rem Balduinus & Pantaleo Patriarcha à Ponto in
 Europam festinentes contentiones bellorum omisere.
 Tum vero Paleologus sublato æmulo & hoste, occi-
 sis clam pueris imperium sibi desumit, quod post
 annos octo & quadraginta à Latinis in Græcos rursus
 translatum est. Interea vero Octavianus Cardinalis
 Ubaldinus re Neapolitana parum feliciter administra-
 ta, statim ad Pontificem rediit: qui ubi Claram vir-
 ginem ordinis sancti Francisci Anagninæ in sanctas
 retulisset, Viterbium statim proficiscitur pacem in-
 ter Genuenses & Venetos compositurus. Qua in re
 diutius vexatus, eo loci tædio animi tandem moritur,
 & in Ecclesia sancti Laurentii, honorifice sepelitur,
 pontificatus sui anno septimo. Vacat tum sedes men-
 sibus tribus, diebus quatuor. Hujus Pontificis vita ab
 omnibus certe mirifice laudatur. Beneficus enim &
 liberalis est habitus, maxime vero erga pauperes Chri-
 sti: & bene de religione Christiana meritos: unde li-
 bellos quosdam contra paupertatem editos à quodam
 Guilielmo de sancto amore, perpetuo edictis abole-
 vit. Assistebat enim vir ille perniciosus paupe-
 res religioni deditos, & eleemosynis viventes non
 esse in statu salutis. Combussit etiam vidente curia
 Romana libellum pestiferum, quo autor assererat
 statum gratiæ non à lege Evangelii, sed à lege spiri-
 tus procedere. Quæ opinio ex libris Joachimi Abba-
 tis sumpta dicebatur. Hic autem liber à sectatoribus,
 Evangelium æternum dicebatur. Ipse vero Alexan-
 der ubi ab externis negociis vacuus fuit, aliquid sem-
 per, quod ingenium saperet, edidit: nam & Decre-
 tales epistolas compilavit, & vitis doctis ita favit,
 ut eos ad Cardinalatum usque provexerit: maxime
 vero Henricum Cardinalem Hostiensem, virum
 divini humanique juris peritissimum. Usus est ma-
 gna liberalitate erga Bartholomæum Brivianum do-
 ctorem, qui multa in Decretales edidit, quibus ex re-
 bus

bus præter doctrinam singularem & sanctitatem, magnam consecutus est laudem. Ejus quoque opera redactum est templum restitutionem, quod apud sanctam Hagnetem cernimus ad cultum divinum, cum antea Baccho dicatum esset, consecrationemque altaris beatæ Constantiæ hujus manibus factam, literæ ipsæ indicant in vestibulo templi positæ.

URBANUS IV. PONTIF. CLXXXIX.

Urbanus quartus, ex Trecensi Gallica urbe oriundus, Patriarcha Hierosolymitanus Pontifex creatus, à Gallia milites convocavit, quos Manfredi ditionem Ecclesiæ vexanti objiceret. Hanc ob rem Jordanis copiarum Manfredi in Hetruria contra Guelphos dux revocatus in regnum, Guelphis respirandi facultatem aliquantulum dedit: maxime vero Florentinis & Lucensibus, quos è media tollere omnino Gibellini instituerant. Laboratur & eadem peste in Cisalpina Gallia, Uberto Pallavicino factionem Gibellinam ubique extollente, contrariamque deprimente. Tantæ etiam versutiæ is fuit, ut Brixia potitus sit, utraque factione id approbante, cum se omnibus pariter assuturum ostendit. Tum vero Nutinenses & Rhegienses, Ferratiensium ac Bononiensium consilio usi, qui verebantur, ne Pallavicinus omnia occuparet, in partes Ecclesiæ declinantes, Gibellinos civitatum suarum ejiciunt, eorumque bona Guelphis Florentinorum exulibus condonant, quo factio sua ubique validior haberetur. Fiebant hæc in Cisalpina Gallia, Pontifice ipso omnes continuo ad pacem cohortante. Apud Constantinopolim vero Paleologum Veneti imperio dejecissent, nisi à Genuensibus sociis & amicis fuisset adjutus. Factus deinde potentior Paleologus capra Manovasia, Venetis & Guilielmo Achaïæ principi facile resistebat.

Para-

Paraverat jam legatum Pontifex, qui pacem inter Venetos & Genuenses componeret, cum subito Manfredus comparatis novis Saracenorum copiis, agrum Picenum jam antea nutantem occupat. Pontifex itaque eundem legatum in Galliam mittit, qui Gallos cruce signatos, jam antea ea de re monitos, mature iter precibus & pollicitationibus impelleret: qui certe duce Guidone Episcopo Autifiodorensi in Italiam descendentes superato ad Erixiam Pallavicino, nemine deinceps resistente, Viterbium usque pervenerunt. Unde non ita multo post accepta Pontificis benedictione digressi, per Umbros & Marfos iter facientes, Saracenos qui eò confugerant facillime superant, & ad Lirim usque propellunt. Eodem quoque tempore Romani etsi ditionem Ecclesie nequaquam vexarent, non tamen Pontificis imperio obtemperabant, magistratus in urbe suo nutu creantes. Desinentes itaque senatorem ex civitate Romana creare, tum primum ex exteris Brancalionem Bononiensem magni animi consiliique virum, ad tantum magistrarum magno proposito premio accivere. Verum postea mutata sententia, hominem comprehensum in carcerem conjiciunt. Hac autem injuria Bononienses moti, Romanos quosdam non alia conditione dimissuros se affirmant, nisi restitutum in libertatem civem suum Brancalionem intellexerint. Tum vero Romani suis caventes, non solum Brancalionem dimittunt, verum etiam eundem in pristinam dignitatem restitunt: alio etiam ex omni regione urbis delecto magistratu (quem Banderesios appellabant) penes quem vitæ ac necis hominum arbitrium esset. Hac autem insolentia ideo uti Romanos Pontifex intelligebat, quod se à Manfredo vexari armis cernerent, nec eorum conatibus posse resistere. Quare tyrannos à cervicibus Ecclesie aliquando rejecturus, legatos ad Lodovicum Francie regem mittit, qui eum adhortentur, ut primo quoque tempore Catolum provincie & Andegavie

Comi.

Comitem consobrinum & genetum suum cum exercitu in Italiam mittat, quod sibi in animo esset Manfredo pulso, hominem regem Siciliae citra & ultra Pharam creare. Fecisset tum id quidem (adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinem Manfredi animatus) ni aegritudo à rebus gerendis cum abstraxisset. Quod deinceps à sequenti Pontifice postea factum autumant. Sunt qui ascribant hujus Pontificis ætati Albertum Theutonicum ordinis Prædicatorum fratrem, quem ob amplitudinem doctrinæ Magnum appellant. Qui & omnia opera Aristotelis commentatus est, & Theologiam christianam acutissime aperuit, & de parvis naturalibus quam diligenter scripsit. Edidit & librum de coarctatione, in quo quidem res naturales Theologiæ, quantum fieri potest per similes ostenduntur. Exposuit & magnam partem Bibliæ, Evangelia, ac Pauli Epistolæ glossis optimis aperuit. Inchoavit etiam summam Theologiæ, sed non perfecit. Tantæ præterea modestiæ fuit adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem episcopatum abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum plerique Episcopi ense & milite rem suam tutantur. Privatus itaque Coloniae aliquamdiu publice legit. Tandem vero octogesimum ætatis agens annum, eodem in loco moritur, multis discipulis qui posteritati consulerent relictis, maxime autem Thoma Aquinate: qui relicta patria insignique cognatione (originem enim è Comitibus Apuliæ ducebat) Doloniam pergens tantum profecit, ut post aliquot annos apud Parisios primum in doctrina locum teneret. Ubi & quatuor libros in sententias edidit. Scripsit & librum contra Guilielmum de Sancto amore virum perniciosum, ut antea diximus. Duos præterea libros edidit: quorum alter est de principiis naturæ. Romam deinde ab Urbano accersitus, spretis dignitatibus quæ ultro ei offerebantur,

totum

totum sese lectioni & scriptioni dedit. Nam & scholam Romæ instauravit, & rogatu Urbani multa conscripsit, & totam fere naturalem Philosophiam ac moralem commentationibus exposuit, & contra gentiles librum edidit. Declaravit & Job. catenamque auream contexuit. Composuit & officium de Christi corpore, quo in opere plurimæ figuræ testamenti veteris continentur. Ad Urbanum Pontificem redeo, qui pontificatus sui anno tertio, mense uno, die quarto Perusii moritur, in Cathedralique basilica sepelitur. Vacat tum sedes mensibus quinque.

CLEMENS IV. PONTIF. CXC.

Clemens IV. Guido Fulcodii antea vocatus, natione Narbonensis, è villa sancti Ægidii, merito ob sanctitatem & doctrinam Pontifex creatur. Is enim Jureconsultus totius Galliæ sine contentione primarius, in curia regia causas integerrime agens, uxorem & liberos habuit, qua mortua primo Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalis omnium consensu creatus, solus ob integritatem deligitur, qui lites inter Henricum Angliæ regem & Simonem Montisferrati Comitem componeret. Postea vero pontificatum adeptus (ut quidam tradunt) mendicantis religiosi cujusdam habitum indutus, Perusium incognitus pervenit: eò deinceps profecti Cardinales, quem etiam absentem in Pontificem delegerant, hominem ipsum Viterbium honorifice perducunt. Carolus autem, quem diximus, ab Urbano in regnum accitum, cum triginta triremibus Massilia solvens, Tiberi ante subvectus, Romam ingressus, tamdiu senatorium munus mandato Pontificis obivit, quoad supervenere Cardinales à Pontifice missi, qui hominem in Lateranensi basilica Hierusalem & Siciliæ regem declararunt: hac conditione,

ne, ut Carolus sacramento adactus quotannis feudi nomine quadraginta millia nummum aureorum ecclesie Romanæ persolveret: neve imperium Romanum etiam ultro oblatum acciperet. Magna enim de imperio contentio jam orta erat inter Alphonsum regem Castellæ, imperium armis & largitione quærentem, & Cornubiæ Comitem regis Angliæ fratrem: ad quem Electores non facile respiciebant. Ne igitur Manfredi spes ulla subesset discordiarum inter Alphonsum & Carolum, ad quem magna pars hominum imperium deferebat sublata petendi facultate, Pontifex hominem in Manfredum concitabat Ecclesie Romanæ contemptorem. Jam enim Caroli copie superatis Alpibus, in Cisalpinam descenderant: factoque per Flaminæam itinere omnes factionis Guelfi milites Romam usque perduxerant. Unde Carolus movens & Ceperanum capit, pulso inde Manfredi præsidio: & saltum Cassinatum occupat: quem Manfredus ipse custodiendum acceperat: quanquam deinde, murato consilio, Beneventum profectus expectare hostem in planis patentibusque locis instituerat, quod plurimum equitatu valeret. Movit & eo Carolus: & facta pugnandi copia, licet ex itinere fessissimi milites essent, prælium non detrectat. Ciet uterque dux suos in pugnam. Verum dum Carolus laboranti suorum turmæ intentius (ut fit) succurrit, ex equo consternatus, ita hostium animos auxit, ut Manfredus extra ordinem incautius pugnans interfectus, apparente subito Carolo fortunam belli statim mutaverit. Ex suis enim in fugam versis multi interfecti sunt: plerique vero vivi capti. Carolus autem tanta victoria potitus, Beneventam movens, urbem deudentibus ultro civibus ingreditur. Nuceriam deinde oppugnare adortus, quo se novi veteresque Saraceni receperant, magistratum militiæ suæ (quem Marscallum vocant) cum quingentis equitibus in Hetruriam mittit: qui Guelfos extorres in civitates suas redu-

reduceret. Is itaque profectus abeuntibus ponte Gibellinis, magistratum sine provocatione Florentiæ constituit: quem a colæ factionis Guelphæ Capitaneos vocant. Inde vero in Senenses movens omnes Gibellinos Hetruriæ, maxime vero Pisanos in se concitavit, dum ad Bonitium castra habet, quod Gibellini acriter defendebant. Carolus autem utroque regno in potestatem recepto, excepta Nuceria, Saracenis tandem pacem concedit, permissis etiam suis legibus in Italia vivere. Ipse vero cum exercitu vocante Pontifice, Viterbium se contulit, quo & Henricus à fratre rege Castellæ pulsus paulo antepervenerat: quem pontifex Caroli commendatione motus & multis muneribus donavit, & senatorem urbis creavit. Carolus autem in Hetruriam movens Gibellinos domiturus, qui Coradinum adolescentem Conradi Suevi nepotem in Italiam contra Guelphos vocabant, Bonitium egregiè defensum & natura munitum, cum vi capere non posset, fame ad deditorem compellere instituit: quo tandem post longam obsidionem recepto, in Pisanos movens, Mutronium eorum oppidum captum Lucensibus dono dedit. Moliturus etiam majora tum Carolus videbatur, nisi à suis in regnum properare vocatus fuisset, ob factiosos quosdam qui Corradini rebus favebant: maxime vero Saracenos, quos deinceps munitissimis castellis in Nuceria conclusit, quo ei tutius in Corradinum proficisci liceret, quem Pisani in regnum deducere conabantur, vastatis prius Lucensium agris: superatoque atque interfecto apud Aretim Caroli Marescallo, adjuvante præsertim Guidone Ferretano, totiusque Cisalpinæ factione Gibellina. Ferunt Pontificem (dum adolescens per agrum Viterbiensium iter in regnum faceret) ejus casum miseratum prophetica voce dixisse, Corradinum ipsum ut victimam ad eadem duci. Is itaque Romam proficiscens Henricum senatorem ad pontem Milvium cum populo Romano

obvium habuit, Imperatoris nomine sæpius acclamato, timore ne id fecerint, an studio partium haud satis constat. Dimisso autem Romæ Guidone Ferretano, ipse cum exercitu in regnum properans, ubi intellexisset Carolum saltus Hernicos Latinamque viam occupasse, flexit inde ad Equicolos montes, quos Tagliacocci vocant, in Maris profecturus. Castra itaq; primo non longe à lacu posuit, fere ad aqueductum vetere ædificiorum ruina munita. Moverat & eò Carolus decimo inde stadio ad concavæ vallis fauces castra locans, qui Alardi Neapolitani consilio usus (is enim cum Germanis diu militaverat) partem exercitus statim præmisit cum Marescallo regia veste induto, laceffendi hostis causa. Ipse vero citra collem cum fortissimo quoque in insidiis benegerendæ rei occasionem interim expectabat. Ad tres autem horas jam pugnatum est dubio Marte, cum Marescallus fortissime pugnans occiditur: cujus in morte cedentibus Gallis, Germani ferociores facti, passim sine ullo ordine insequerantur. In hos itaque incomposite ruente, Carolus delatus statim fundit fugatque, magna in fuga edita hostium strage. Henricus autem senator Reate in fuga captus est: & Conradinus cum duce Austriæ cognitus (dum trajicere Tiberim navigio in Hetruriam tentat) ad Carolum pertractus capitali supplicio afficitur: quod (ut diximus) Pontifex futurum prope diem divinaverat. Carolus itaque anno salutis millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, tanta victoria potitus, totoque regno sine contentione in potestatem suam redacto, Romam proficiscens senatorium munus volente Pontifice aliquamdiu administravit, misso Marescallo suo in Hetruriam: cujus certe & industria & opera pax inter Senenses & Florentinos composita est. Verum mortuo Clemente, pontificatus sui anno tertio, die vigesimo primo, eodemque Viterbii sepulto, tanta repente non solum inter populos Italiae, quos aliquan-

quantulum in officio sanctissimus Pontifex autoritate sua continebat, verumetiam inter Cardinales discordia orta est de creando novo Pontifice, ut biennio sedes vacaverit. Tum vero Carolus omnia circumspiciens, ne quid mali ecclesiasticæ ditioni obveniret, cum parte exercitus in Hetruriam profectus, Bonitium oppidum (unde inirium turbandæ pacis ortum est) captum Florentinis vendidit. Quo demolito, novum haud longe in plano condidit, Poggium Bonitium appellatum. Carolus deinceps in Italia cum Pisanis pæce, quorum navigiis in Africam trajecturus uti instituerat redire in regnum constituit, relicto cum parte copiaram in Hetruria Ruffo Anguillaræ Comite, qui Hetruscos in officio contineret. Interim autem Lodovicum regem Massilia solventem tres filii adolescentes, rexque Navarræ, Theobaldus, & Comes Campaniæ cum legato Apostolico secuti sunt. Tunisium itaque simul applicantes, urbem obsidione cingunt, incursionibus omnia circumquaque posita vastantes. Verum orta in castris pestilentia, ac diutius per ignota capitavagata, Lodovicum regem cum filio minore natu, cumque legato Apostolico è medio sustulit: cujus in locum Philippus filius susceptus, de discessu cogitare jam cœperat. Superveniente autem Carolo Siciliæ rege, hac conditione pax composita est, ut dimissis utrinque captivis, rex gentis Carolo tributum penderet, liberamque in Africa Christi prædicationem sineret. Reductis deinceps in Siciliam copiis, mortuo apud Drepanum rege Navarræ & Campaniæ Comite Philippo & Carolo placuit, partim pietate motis, partim vitandæ contagionis causa, Centumcellas adnavigare, inde terrestri itinere Viterbium iturus: ubi de eligendo Pontifice Cardinales adhuc contendebant, qui certe tantorum regum præsentia moti, Theobaldum Placentinum Leodiensem archidiaconum absentem Pontificem crearunt. Ad Clementem redeo: cujus vita

omni ex parte laudanda est doctrina, pietate, religione, humanitate, modestia, charitate in proximum & pauperes Christi. Bona autem Ecclesie ita accurate dispensavit, ut plus Deo quam affinitati & cognationi tribuisse videatur. Duas habuit filias ex mortua uxore ante pontificatum susceptas, quarum altere in monasterium collocatae triginta libras Turonensium parvorum dedit, altere autem quae marito suae conditionis nupserat, trecentas libras Turonensium dotis nomine numerari iussit: hac conditione, ne quid unquam amplius peteret. Habuit & nepotem clericum: quem ubi comperit tres Praebendas (ita enim Canonicatus vocant) habere, optionem facere compulit, ut quam vellet ex his retineret, duas relinqueret. Verum instantibus amicis, ut non solum quae habebat nepoti dimitteret, sed maiora & plura tribueret: Respondit vir sanctissimus (quem utinam nostrae aetatis Pontifices imitati essent) se Deo, non autem carni & sanguini acquieturum. Deum ita velle, ut sua in piis causis erogarentur, nec esse dignum Petri successorem, qui plus cognationi quam pietati & Christo tribueret, Dum autem Viterbii esset, referretque quotidie Ednigem Poloniae Ducissam jam pridem mortuam miraculis summo in precio esse, eam in Sanctas retulit. Delectatus est etiam mirifice doctrina Bonaventurae ordinis Minorum generalis: qui graviter & copiose tum scripsit, in primum, secundum, tertium, & quartum sententiarum librum. Hac autem commendatione moriens vir sanctissimus magnum sui apud omnes desiderium reliquit. Hinc contentio inter Cardinales orta est, cum dignus Clementi successor quaeritur.

GREGORIUS X. PONTIF. CXCI.

Gregorius decimus, Theobaldus antea vocatus, natione Italus, patria Placentinus, Leodiensis

Archidiano ~ us in Asia existens, Viterbii à collegio Cardinalium Pontifex creatur. Eo enim tempore quo Ludovicus in Africam navigavit, Herdardus regis Angliæ filius ex Anglia cum ingenti classe in Asiam trajecit, recuperandæ terræ sanctæ causa. Verum dum Ptolemaidæ tamdiu immoratur, quoad Ludovicus rex Franciæ, ut pollicitus erat, eò ex Africa victor trajiceret, ab Arfacida familiari, dum solus in cubiculo esset, tribus vulneribus petitus, ægre mortis periculum evasit, adjuvante altero familiari, qui manum sicarii tamdiu retinuit, donec à domesticis discerptus & extractus è cubiculo sceleratus Arfacida est. Herdardus autem ubi ex vulneribus convalescit, Theobaldum contubernalem suum, magno semper in pretio habitum, quippe qui omnes reges & principes Christianos continuo in Saracenos animaverat, iturum Romam pontificatus gratia à Cardinalibus accitum, navigio, pecuniis, egestio comitatu mirifice juvit, eo potissimum tempore quo Henricus adolescens Richardi paulo antè mortui Conubiæ filius, Viterbium videndi Clementis causa venerat. Quo mortuo dum adolescens ipse ibi aliquandiu moram trahit, malo fato sublatu est: à Guidone enim Montefotti, qui tum cum Philippo Francorum rege Cathedrali ecclesiæ audiendæ rei divinæ causa perierat, ante aram interficitur, quod à Richardo pater ejus Simon in Anglia dolo necatus fuerat. Ultus hoc modo patris necem, ad Ruffum Hetruriæ præfectum incolumis evasit. Abiere Viterbio hac indignitate moti, non ita multo post & Philippus in Galliam & Catolus in Apuliam, qui pace cum Saracenis inita, Theobaldum Sipontum, quod Manfredoniam nunc vocant, navigiis appulsum, Ceperanum usque comitatus est. Inde vero Pontifex per Marfos & Sabinos iter faciens, Viterbium tandem pervenit: ubi à Cardinalibus perbenigne & honorificentissime susceptus, coronaque pontificia ornatus, ont-

rem potestatem accipit, quam Christus Petro reliquit. Composito deinde pro tempore pontificatu, ad componendam pacem inter Genuenses & Venetos animum adjicit. Hi enim populi inter se magnis cladibus jamdudum decertaverant. Hanc ob rem Philippus rex Franciæ Creironæ subsiciens, Pontificis rogatu vocatis Genuensium & Venetorum legatis, pacem inter eos in quinquennium composuit: quo simul omnibus proficisci in Saracenos liceret. Quiescebat jam Italia, cum initium perturbandi omnia à Venetis ortum est, nova vestigalia exigentibus. Instituerant enim ne quis in sinu Adriatico navigaret: maxime vero Pola Venetias, nisi soluto portorio è mercium numero. Hanc autem indignitatem non ferentes Bononienses, qui magnæ Flamminię partem præterant, triennio varia fortuna cum Venetis decertarunt. Demum vero fessi, hac lege pacem acceperunt, ut dirupto castello, quod in primo Padi ostio ædificaverant, quarundam mercium liberam eustodiam haberent, ostiorum Padi Veneto libera custodia dimissa. Anconitani quoque indignabundi, quod Veneti Adriatici maris dominatum sibi vendicarent, vestigalque à navigantibus exigent, ea de re apud pontificem conqueruntur, cujus officium est prohibere, ne nova vestigalia imponantur. Is autem Venetis statim imperavit, ut exactionem illam tollerent, qui certe nil aliud respondere, quam Pontificem non habere rei ipsius planam cognitionem, verum re cognita tum melius iudicaturum. Non potuit Gregorius rem inchoatam ex sententia perficere. Eundem erat ad concilium quod Lugduni indixerat: quo & Paleologus Imperator Constantinopolitanus cum magno comitatu profectus, tertiadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ Græcos totiens deficientes pertraxit. Hujus præterea auctoritatem quidam Tartari proceres secuti, sacrum baptismum tum receperunt. Interea vero vacante Imperio

perio occidentali, Rodolphus Assani Comes ab electoribus hac conditione Imperator creatur, ut sequenti anno Romam peteret coronæ accipiendæ causa. Florentini autem Guelphi Gibellinos concives suos à Gregorio (dum iter in Galliam facit) in patriam reductos, statim ejiciunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eis jus fasque omne interdixit: paulumque abfuit quin idem quoque in Bononienses ageret, qui Lambertescios Asmellosque Gibellinos cum præclaris familiis ejecerant, sed hi non ita multo post pœnas dedere. Nam cum exercitum in Forolivianos duxissent, qui exules suos perbenigne susceperant, eruptione facta de Bononiensibus ad octo milia cæsa traduntur: qua quidem calamitate confusa quædam Flaminia civitates, ab ipsis Bononiensibus statim defecere: maxime vero Cervia: unde magnum salis vestigal suscipiebant. Gregorius autem absoluto Lugduncensi concilio, in quo multa decreta sunt, ad electionem summi Pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcæ Latinæque ecclesiæ, ad pacem Christianorum pertinentia, iter in Italiam faciens, obvium habuit Alphonsum Castellæ regem apud Bellocadorum admodum consequentem quod imperium Rodolpho mandasset. Verum accepta Pontificis satisfactio, jus omne suum Rodolpho concessit. Pontifex autem perbenigne ab omnibus Italis susceptus, dum iter per Hetruriam facit, Florentinos sponte devitans, ne interdictum tolleret, Aretium pervenit, ubi pontificatus sui anno quarto. mensē secundo, die decimo moritur, & sepelitur: vir certe in omni vita clarus prudentia rerum gerendarum, fortitudine animi: qua pecunias & res humiles contemnebat: humanitate, clementia, benignitate in pauperes Christi: & eos potissimum, qui ad gremium sedis Apostolicæ confugiebant.

INNOCENTIUS V. PONT. CXCI.

Innocentius quintus, Perus Tarantasiensis antea vocatus, natione Burgundus, ordinis sancti Domini, vir in sacris literis doctissimus, anno Domini MCCLXXV. Aetii Pontifex creatur: unde post Romam abiens in sancto Petro coronatus, statim animum ad pacandas res Italas adjecit. Quare legatos magnæ autoritatis viros misit, qui & Hetruscos in perniciem Pisanorum conspirantes, & Genuenses ac Venetos de vita ac sanguine inter se certantes ab armis discedere sub anathematis pœna cogerent. Aderant & oratores Caroli regis, cujus etiam autoritate rem magis ex sententia confici posse sperabat. Fecere mandata Hetrusci: maxime vero Florentini, quos ob hanc rem Pontifex ab interdicto Gregorii absolvit: Genuenses autem & Veneti, quorum odia magis inoleverant in armis continuo erant, sese invicem inutuis cladibus conficientes, quos tamen Innocentius in sententiam suam traxisset, si ei diutius vivere licuisset: adeo ad eam rem animatus erat. Moritur autem pontificatus sui mense sexto, die secundo, sepeliturque in Latatanensi basilica. Quo minus autem mors ejus molesta presbyteris secularibus videretur, effecit ejus judicium paulo ante latum. Nam cum Vitebii inter sacerdotes Cathedralis Ecclesiæ & fratres Prædicatores de corpore Clementis quarri orta contentio esset: uterque enim ordo sanctissimum corpus apud se volebat: adjudicavit id fratribus committi debere, quod diceret sanctissimum Pontificem id ita dum viveret instituisse. Hanc itaque ob rem levem offensunculam Innocentius contraxit: alioquin vir optimus, & de quo bona omnia sperari poterant.

HADRIANUS V. PONTIF. CXCIH.

HAdrianus quintus, patria Genuensis, familia Fliscæ, Othobonus antea vocatus, Romæ in atrio Lateranensi Pontifex creatus. Fuit autem Innocentii quarti nepos: sanctique Hadriani Diaconus Cardinalis ab eodem creatus, & In Angliam Legatus cum summa potestate missus ad sedandum tumultum, inter Regem & Barones ortum. Creatus itaque Pontifex, Viterbium statim proficiscitur: Rodolphumque Imperatorem ad comminuendam Caroli potentiam, qui tum Romæ omnia pro arbitrio agebat, in Italiam vocat. Verum Rodolphus Boëmico implicitus bello, Hadriano satisfacere non potuit. Carolus autem ad declinandam invidiam intentus, omnem vim belli in Acha jam transfert viam sibi ad imperium Constantinopolitanum facturus. Verum mortuo Hadriano, pontificatus sui die quadragesimo, in Italiam rediit. Moritur autem Pontifex Viterbii ante munus consecrationis suæ, sepeliturque in conventu fratrum minorum. Fuerat quidem ei in animo, & ditionem Ecclesiæ tutiorem à tyrannis reddere, & constitutionem Gregorii de eligendo Pontifice in meliorem formam redigere, non omnino tollere. Ejus autem conatibus & animi magnitudini mors obstetit. Vacat tum sedes dies octo & viginti.

JOHANNES XXII. PONT. CXCIIV.

Johannes vigesimus secundus, natione Hispanus, patria Ulyxibonensis, Petrus antea vocatus, ex Episcopo Tusculano Pontifex creatur. Hic etsi doctissimus est habitus, tamen ignoratione rerum gerendarum, & morum inæqualitate plus detrimenti quam ho-

noris & emolumentum pontificatus attulit. Multa enim stoliditatem & levitatem præ se ferentia egit : in uno commendatione dignus, quod adolescentes literarum studiosos, inopes maxime beneficiis ecclesiasticis & pecunia juvit. Vexabant tum Veneti Anconitanos, quod in Dalmatia mercaturam exercerent, nullo perfoluto portorio : neque eos (ut par erat) vestigales Ecclesiæ Pontifex ipse tuebatur, in verbis tantummodo promptus, in rebus agendis timidi & infracti animi. Anconitani autem Pontificis auxilio destituti, se ipsos colligentes eruptione facta, Venetos urbem obsidentes, magno illato incommodo propellunt. Ulus tamen consilio Johannis Cajetani, cujus nutu omnia tum gerebantur, quod ipsius auxilio & suffragiis Pontifex creatus fuerat, legatos tum ad Paleologum, tum ad reges Occidentales misit, qui eos suo nomine cohortarentur, ut pace inter se inita, arma in Saracenos & hostes christiani nominis pararent. Pollicebatur homo stolidus sibi longam vitam, & diu se victurum omnibus prædicabat : quippe cujus vita & mores omnibus patebant, adeo erat inveterandi & socordis ingenii. Sed ecce dum hanc stultitiam omnibus prædicabat, camera quædam nova quam in palatio Viterbiensi extruxerat, subito corruit, atque inter ligna & lapides inventus, septima die post tantam ruinam acceptis omnibus ecclesiæ sacramentis, pontificatus sui mense octavo moritur, Viterbiique sepelitur, vir (ut dixi) admodum literatus, sed parum prudens. Multa enim in vita sua scripsit, potissimum vero Canones quosdam ad medicinam pertinentes. Nam medendi arte admodum peritus habebatur. Scripsit & librum quem Thefauros pauperum vocat. Edidit & problemata quædam, Aristotelem imitatus. Sed hoc nescio quo pacto compertum est, ut viri quidam admodum literati ad res agendas parum idonei videantur. Nescio quo pacto dixi, cum mirum potius omnibus videri debeat, ut qui

con-

contemplatione delectatur, idem etiam rebus terrenis animum applicet.

NICOLAUS III. PONT. CXCIV.

Nicolaus tertius, patria Romanus, ex familia Ursina, Johannes Cajetanus antea vocatus, Pontifex tandem creatur: protracta in sex menses electione, non sine magna Cardinalium contentione: quorum conclavi senator Siciliae rex praefuit, qui admodum instabat, ut unus aliquis ex natione Gallica eligeretur. Nicolaus autem inito pontificatu, anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, Caroli potentiam comminuturus, Etruriae vicariatum ei abstulit, quod diceret Rodolphum id aegre ferentem, non aliter expeditionem pro terra sancta promissam aeturum, cum Etruria Imperatoriae jurisdictionis haberetur. Hoc consecutus Pontifex, nihilominus Flaminiam ipsamque Bononiam cum Hexarchatu Ravennatum quae tum Imperatori suberant, in potestatem suam redegit, eoque misit Bertholdum nepotem Romandiolae Comitem declaratum. Misit & alterum nepotem Latinum Cardinalem legatum in Etruriam, qui restitutis ubique Gibellinis, Florentiae ac in caeteris Etruriae urbibus pro arbitrio animi Magistratus imposuit. Munus vero senatorium quod principibus & regibus demandari consueverat, ipse solus obivit. Legatos Venetorum (qui tum Anconitanos bello vexabant) à conspectu suo eiecit. Abeuntes praeterea ex itinere revocatos, gravissimis verbis increpavit: & perniciem eorum civitati comminatus est, ni ab Ancona oppugnanda desisterent. Tandem vero multis ultro citroque illatis incommodis, a quibus conditionibus pax inter utramque civitatem componitur. Huic autem Pontifici in animo fuerat duos reges creare, utrumque Ursinum: quorum alterum

Hetruriæ, alterum Lombardiæ præficeret, qui inde
 Theutonicos partem Alpium incolentes, hinc Gal-
 los Siciliam & regnum Neapolitanum tenentes,
 armis in officio continerent. Ut vero id eis facere li-
 ceret, Petto Aragonum regi persuaserat, ut jure
 hæreditario Constantiæ uxori suæ regnum Siciliæ
 repetere anniteretur. Senatoriam autem dignita-
 tem ipse à Carolo ad se transtulit: vetuitque perpe-
 tuo edicto, ne quis rex aut princeps magistratum
 ipsum petere aut obire auderet. Fuit autem Nico-
 laus Pontifex (ut autores scribunt) vir magni animi
 atque consilii, adeoque moribus & vita integer, ut
 vernacula lingua compositus vulgo diceretur: Ama-
 tor & cultor doctorum virorum: & eorum maxime
 qui doctrinam cum prudentia & religione conjun-
 ctam haberent. In partiendis autem dignitatibus &
 honoribus communis omnibus est habitus. Nam se-
 mel habita potestate sacrorum initiandorum, Alba-
 num Episcopum ex ordine minorum, Hostiensem &
 Portuensem ex ordine Prædicatorum delegit. Præ-
 nestinus & Tusculanus Episcopi seculares fuerunt. Crea-
 vit & duos presbyteros, videlicet Gerardum tituli
 duodecim Apostolorum, & Hieronymum ordinis
 minorum, tituli sanctæ Pudentiænæ. His addidit duos
 diaconos, videlicet Jordanem fratrem suum tituli
 sancti Eustachii, vitum multa doctrinæ & Innocen-
 tiæ: & Jacobum Columnam tituli sanctæ Mariæ
 in via lata, virum exactæ religionis & gravitatis.
 Ædificiis præterea ædes pontificias exornavit. Ædes
 enim apud sanctum Petrum percommode extruxit:
 quarum partem aliquam adhuc cernimus. Has postea
 Nicolaus quintus magna impensa restituit. Cinxit
 etiam mœnibus in urbis modum pomerium sancti Pe-
 tri, quod viridarium nunc vocant. Ecclesiam quoque
 sancti Petri fere vetustate collabentem restituit, ac pi-
 ctura summorum Pontificum exornavit. Idem etiam
 fecit in basilica Pauli. Auxit præterea mirum in mo-
 dum

dum divinum cultum, aucto Canonorum numero & fervientium Ecclesiis proventu. Divisit etiam ordines Ecclesiasticos inter se, & quid cuique conveniret ostendit. Habitationes quoque unicuique assignavit: ut & advenæ scire possent, quo in loco quisque magistratus, curialis præsertim inveniri posset. Perfecit etiam Lateranenses ædes ab Hadriano quinto antea incincoatas. Condidit præterea à fundamentis sancta sanctorum, primo sacello jam vetustate collapsò, templumque ipsum opere vermiculato (ut adhuc cernitur) & frustra marmorea exornavit: eoque transfudit Apostolorum capita, donec templum Constantinianum sua impensa restitueretur. Quo factò statim in capsulis argenteis suo jussu extructis, comitante populo in templum restituit: condunturque in sacello ad eam rem percommode fabricato. Eodem quoque die basilicam ipsam consecravit, pridie nonas Julii is dies est habitus. Scribunt historici quidam, neminem ante ipsum sacrificare religiosius visum, cum semper dum solennia ageret, lachrymas funderet. Erat etiam religionis observantissimus, & adeo ordinis minorum ob contemptum rectum humanarum amator, ut ipse etiam decretali epistola quædam ipsius ordinis ambigua declaraverit. Vacantibus Ecclesiis nullus Pontifex celerius, ac maturius consuluit, cum eas statim optimo cuique & idoneo committeret. Prius enim mores hominum & doctrinam inspiciebat, deinde vacantes sedes his statim committebat: quod diceret in mora periculum esse, cum non deessent qui divina etiam cupidissime diriperent & occuparent. Notarios & tabelliones, utpote sanguine pauperum & litigantium viventes, à se ut pestiferos rejecit, Gregorium decimum & Johannem vigesimum primum hac in re imitatus. Verum quoniam ubique terrarum magna in magistratibus corruptela erat, constituit ne magistratus ipsi ullo in loco magis quam annui crearentur: eos si quispiam
retinere.

retinere ulterius ausus fuisset, anathematis poena notabatur, à qua nisi à pontifice absolvi non posset. Multa præterea constituit, ad utilitatem cleri populi que Christiani pertinentia, ut in titulis suis apparet. Non caruit tamen in tantis laudibus reprehensione. Suos enim ita amasse dicitur, ut aliunde raperet, quod eis condonaret. Nam quibusdam nobilibus Romanis castella vi abstulit, ac suis dono dedit: maxime vero Surianum. Ubi idem pontifex cibi ac potus continentissimus, subita tamen morte correptus, tertio sui pontificatus anno, mensè octavo, die quintodecimo moritur. Quam mortem prædixisse quendam ferunt, notato per excresecientiam Tiberis vaticinio. Adeo enim in immensum excreverat, ut altare sanctæ Mariæ rotundæ quatuor pedibus & eo amplius excederet. Ejus autem corpus Romam delatum, in sacello tituli beati Nicolai à se condito in basilica sancti Petri sepelitur, tumulo marmoreo & vermiculato opere exornato, quem adhuc cernimus, anno Domini MCCCLXXX. assumptionis octava die. Quo quidem anno Carolus rex beatæ Magdalenæ corpus jam antea à beato Maximino in villa sui nominis conditum, ornatiore sepulchro & majore sacello exornavit: caputque ejus seorsim in theca argentea condidit. In morte autem Nicolai vacasse pontificatum quinque mensibus fuerunt. Nam dum Viterbii à cardinalibus movi pontificis electio fieret, præissetque conclavi Richardus ex Hannibalum familia Romana, ac sine contentione primaria, qui paulo ante Ursus mortui Nicolai nepotem, prætura Viterbiensi dejecerat: erat enim hujus familiz hostis acerrimus: duo cardinales, ex familia Ursina impediebant, quo minus electio fieret, nisi Ursus in præturam restitueretur. Hanc ob rem Viterbienses Richardum secuti, conclave ingressi, cardinales capiunt, & in vincula conjiciunt. Quod ubi Romæ scitum est, eadem Hannibalum factio familiam

liam Ursinam ab urbe pellit, quæ statim populariter cum sua factione abiens Præneste secessit. Post quintum itaque mensem Gallici cardinales absentibus Ursinis suffragiis Italos superantes, Gallicum pontificem creant.

MARTINUS IV. PONTIF. CXCVI.

Martinus quartus, Simon antea vocatus, tituli sanctæ Cecilie presbyter cardinalis, natione Gallicus, patria Turonensis, pontifex electus Viterbii coronari noluit, quod ei civitati ob impetum in cardinales factum interdictum sacris putabat. Urbem itaque veterem petens, quod Orvietum vocant, eo loci omnia solennia peregit, X Calendas Aprilis. Resurrectionis autem die sex Cardinales creavit: quorum de numero fuit & comes Mediolanensis tituli sanctorum Marcellini & Petri, & Benedictus Cajetanus sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus. Regem vero Carolam ad se venientem non modo perbenigne suscepit, verum & eidem senatoriam dignitatem, qua à Nicolao privatus fuerat, restituit, quod non ita ab omnibus probatum est, cum ea res excitatura videretur magnas in urbe seditiones, reversis jam Ursinis & pulsis Hannibalibus. Ursinis enim ob odium in Nicolaum conceptum, Carolus mirifice adversabatur. Johannes itaque Latini fratris ulturus injurias, tutaturusque dignitatem sibi à populo Romano traditam, comparato satis justo exercitu, in Viterbienses movens, eorum agros longe ac late populatus est. At Martinus qui tum in Monte fascione erat, Viterbiensium calamitate permotus, Matthæum ex gente Ursina Cardinalem Romam prope remisit ad res componendas: qui exitinere Johannem populi Romani Capitaneum (ita enim populi ducem appellant) secum duxit. Venerant & eo
om-

omnium factionum capita mandato legati: maxime vero Richardus Hannibal, ut ab interdicto quod Viterbii contraxerat, dum conclave violenter irripuit, & Cardinales Ursinos in carcerem coniecit, absolveretur legati autoritate. Is itaque ad Cardinalis pedes provolutus laqueum collo getens, quod est maximum pœnitentiæ signum, ac veniam petens absolvitur. Composita autem hoc modo inter utramque factionem pace, revocatoque exercitu Romano ab injuria Viterbiensium Pontifex Romanis statim concessit, ut ex civibus duos senatores sibi deligerent, qui urbem gubernarent. Delecti itaque duo, Hannibal Petri Hannibalis filius, & Pandulphus Sabellus, qui civitatem toto suo magistratu optime gubernârunt: eo potissimum tempore quo Martinus Pontifex Paleologum unionis pacta non servantem, instante Carolo Siciliae rege excommunicavit. Tum vero Paleologus Caroli potentiam veritus, clam fœdera cum Petro Aragoniæ rege iniit, qui regnum Siciliae ob Constantiam uxorem Manfredi filiam, & Dorradini neptem suo jure repetebat. Comuni itaque impensa magna classis ab utroque parabatur. Quare pontifex legatum ad Petrum mittit sciscitatum, quid sibi vellent tanti apparatus. Cui ille ita respondit, interiorum se tunicam laceraturum, si illam arbitraretur suarum cogitationum consciam fieri posse. Abiit itaque re infecta legatus. Petrus vero comparata jam classe in Africam contendens, Hipponensium littora vehementer populatus, in Sardiniam rediit, expectans ut à Johanne Prochita res novæ in Sicilia orirentur, quem admodum inter eos convenerat. Oborti sunt interim & motus in Cisalpina Gallia. Nam vicecomites familia nobilissima, duce Luchino Turrianos admodum potentes, Mediolano pellunt. Inde vero Luchinus in Hetruriam vicarius ab Imperatore missus, apud Miniato oppidum se continens, Florentinos & Lucenses gravissimis incursionibus vexabat, spretis pontificis in-

terdictis : quibus hominem à cervicibus sociorum removere conabatur. Perusini quoque sumptis armis ita Fulginiates tum invadunt , ut eorum urbem vi ceperint , & moenia aliqua ex parte demoliti sint. Quam ob rem à Pontifice sacris interdicti , veniam deinceps meruere per soluta tamen pecunia poenæ nomine. Interim vero Siculi , quorum motus rex Petrus in Sardinia expectabat , superbiam ac libidinem Gallorum amplius ferre nequeunt , suadente Johanne Prochita in Carolum conjurationem incunt , data die ad rem conficiendam , ut cum primùm vesperi campana audita fuerit , ubique Galli nullo sexus discrimine habito caederentur. Qua in re adeo certe saxitum est , ut etiam mulieres Gallico compressu prægnantes caesa dicantur. Hinc tritus ille sermo est , cum quis multorum interitum exponit , ut vespertas Siculas commemoret. Malum quoque fatum expertus est eodem tempore Guido Appius cum octingentis equitibus Gallici nominis , ad recuperandam Romandiolam missus Pontificis nomine. Nam dum Formilivii obsidet , essentque erumpendi cupidi cives , Guido Bonatus Astrologia peritissimus concives suos adhortatus est , expectata astrorum benignitate , ut tum demum erumperent , quando eis signum daret. Fecere illi mandata , & in tempore erumpentes , Guidonem cum omnibus fere Gallis interfecere. Atque ita urbs tanta obsidione liberata est. Carolus autem audita Siculorum defectione & saxitia , cum magnis copiis in Siciliam trajiciens , primo Messanam urbem obsidet , quam certe per deditionem tandem cepisset , nisi Galli ultionis cupidi deleturos se urbem minati fuissent. Tum vero Petrus Arago tantos motus (ut diximus) expectans , ea de re certior factus , è Sardinia prope in Siciliam trajiciens , Panhormum contendit , à civibus & Siculis perbenigne susceptus , à quibus etiam regium nomen consecutus est , confluyente undique ad eum omni multitudine. Hanc ob rem Carolus perterritus ,
Messana.

Messana relicta, in Calabriam se statim recipit, expectaturus filium Salerni principem, quem paulo post è Narbonensi provincia cum aliquot cohortibus venturum sciebat. Reprehensus à Carolo Petrus Arago, quod affinis consanguineusque regnum invadere ausus esset, respondit se misericordia motum, calamitoso populo & indigna ferenti petitam opem negare non potuisse, quanquam id quoque regnum jure hæreditario ei deberetur, propter uxorem Constantiam Manfredi filiam, & Corradini neprem. Concescentibus autem ultro citroque jurgiis, res tandem ad singulare certamen deducta est: hac conditione tamen, ut uterque rex centum sibi ad tantum certamen commilitones cooptaret, loco certandi apud Budregalam delecto. Utrique enim rex Angliæ affinitate conjunctus erat, qui tantum certamen adjuvante Martino pontifice tandem diremit. Verum cum nihilominus Petrus Carolum bello premeret, Martinus Gerardum Parmensem Cardinalem Legatum Neapolim misit, qui & populos in fide Caroli contineret, & Carolum ipsam adolescentem consilio & autoritate juvaret. At vero cum Petrus Rogerium Loriam classis suæ præfectam Neapolim misisset, Carolus aliter sentiente legato & reclamante, nequaquam tantum regnum fortunæ committendum esse, in hostem movens, non longe à Neapoli ingenti suorum clade superatur: & captus in Siciliam primo, deinde in Aragoniam perducitur. Hoc certe ei non accidisset, si bene monenti legato (ut par erat) obtemperasset. Nam paulo post pater Carolus cum ingenti classe supervenit, qua etiam cum hoste nondum victore decertare potuisset. Martinus autem calamitate Caroli permotus, Petram Aragonensem anathemate notat, ejusque regnum in prædam id occupare volenti exponit, subiectos à Petri juramento absolvit: cruce signatos in hominem concitat, bonorum ecclesiasticarum usurpatorem, ut ipsi dicebat. Milites quoque Ecclesiasticos

Carolo auxilio misisset, ni ei bellum in Flamminia gerere necesse fuisset contra Forolivianos, qui adjuvante Guidone Montisfeltri comite, deficere ab Ecclesia sunt ausi, & quædam etiam castella haud longe posita oppugnare. Verum cum Guido ipse pœnitentiæ perductus, pacem cum pontifice iniisset, & mœnia Forolivianorum demolitus est in ultionem Guidonis Appii, & magnam partem Flamminia brevi recepit. Urbinum quoque quod tum oppugnabat cepisset, ni Rubeus Anguillatius Hetruria comes in oppugnatione ipsa mortuus fuisset. Duo tum castris præerant duces, quorum alter in Hetruriam missus est, ad eam oram tuendam, quæ ad Soanam vergit: alter vero (quem Juvenatii comitem vocabant) obsidionem jussu Pontificis continuabat subministrante clanculum auxilia & comitum oppidanis ipsis Guidone Montisfeltrano. Interim vero cum Martinus Curis agitated addubitaret à quo duorum populorum, Pisanorum scilicet & Genuensium contra Petrum Aragonensem auxilium peteret, tanta repente inter hos de possessione Corsicæ contentio exorta est, ut ipsi aliunde auxilium peterent. Legatum tamen Apostolicum Pontifex adhortatus est, ut tamdiu populos in fide contineret, quoad Carolus cum supplemento copiarum supervenisset. Ingressus deinde Neapolim Carolus, confirmatisque civium animis, in Aphricam proficiscens febre correptus moritur: quare ad Legatum ipsum totum gubernandæ provinciæ pondus recidit. Erat tum rumor ac prope constans fama, Philippum regis Franciæ filium comitem Atrebatensem ejus regni causa adventare: qui tamen deterrere Petrum non potuit, quo minus regnum vexaret, cum jam constaret eum cum parvis copiis adventare. Nam pater Philippus in Aragoniam cum magno exercitu profecturus erat, ad occupandum Petri regnum à Martino pontifice gravibus censuris prius interpositis, in prædam occupanti datum. Pontifex autem tot curis

cir-

circumventus, Urbevetanis etiam tumultuantibus (nam Gibellini Guelphos expulcrant) Perusium proficiscitur. Ubi non multo post lenta febris diu vexans, tandem moritur, pontificatus sui anno quarto, mense uno, sepeliturque in Cathedrali basilica. Ad cuius sepulchrum multi valetudinarii delati, multi cæci perducti, muti & claudi pristinam valetudinem sanctissimi pontificis meritis à Deo receperunt.

HONORIUS IV. PONTIF. CXCVII.

Honorius quartus, patria Romanus, è gente Sabel-
 la, familia nobilissima, Jacobus antea vocatus, Diaconus Cardinalis Perusii Pontifex creatus, Romam venit anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto, fratre ejus Pandulpho senatoriam dignitatem tum gerente. Tantæ enim severitatis & justitiæ Pandulphus est habitus, ut quoties Romani cives purgare urbem latronibus, sicariis, furibus, parricidis velent (quorum tum in solo Romano magna copia ob seditiones civium erat) non alium senatorem, quam Pandulphum exposcerent. Is etfi podagra & chiragra vexabatur, non tamen animi magnitudine & constantia à bene valentibus superabatur. Eodem quoque morbo ita etiam interdum Honorius laborabat, ut ei instrumentis quibusdam ad id apte fabricatis sacrificare necesse esset. Consilio tamen & prudentia tantum valuit, ut non multum corporis vires in eo desiderarentur: quippe cum solus plura prope videret, quam omnes simul qui tum in urbe aderant. Habitavit hic in Aventino apud sanctam Sabinam, egregiasque ædes (quarum vestigia adhuc cernuntur) in monte ipso ædificans, eo ad incolendum multos quoque Romanos excivit, unde brevi mons ipse frequentibus ædificiis incoli cœptus est. Cum autem neminem lædere in pontificatu suo constituisset, omnibus prodesse quo-
 ad

ad fieri poterat, provocatus Petri Atagonum Regis injuria, qui regnum Siciliae occupare conabatur, Mattini interdicta contra Petrum confirmavit. Rodolphus autem Imperator comparanda pecuniae studiosus, Cancellarium suum e gente Flisca in Hetruriam misit: qui populos omnes liberos faceret, & eos potissimum, qui se pecunia redimerent. Persolvere autem ob eam rem Lucenses duodecim millia nummum auri: Florentini vero sex millia, qui statim liberi omnino facti, magistratum (quem Priores artium vocant) addito vexillifero justitiae creaverunt. Non displicuit haec venditio Honorio, licet indigna tanto principi videretur, quod ea ratione ecclesiastica ditio futura securior videbatur, cum non amplius Imperatori liceret liberas civitates vexare. Dum vero rex Franciae urbem Gerundensem obsideret, curaretque Petrus Arago, quo minus in castra hostium commeatus a Narbona fessentur, aeri praelio commissio grave vulnus accipiens, paulo post male curatus moritur, atque ita Gerunda, deditibus ex parte civibus, in potestatem Regis Franciae redacta est, qui non diu supervixit. Ex febre enim moritur contracta in castris, dum Perpiniatum obsidet. Cujus etiam classis non multo post in portu Narbonensi a Rogerio Loria capta & incensa est. Duos habuit filios Petrus Arago, Ferdinandum & Jacobum. Ferdinandum autem majorem Aragoniae, Jacobum vero Siciliae regem ex testamento reliquit. Hac autem ratione mortuis primis regibus, bella ad secundos translata sunt: qui hinc Pisanos, hinc Genuenses maritimis praeliis insignes trahere in partes suas conabantur. Verum hi odio & armis inter se cettantes, tanta rabie apud Lamellum insulam Pisano portui vicinam concurrunt, ut ex Pisanis qui triremes quadraginta novem amiserunt, duodecim millia hominum desiderata sint: partim aesa, partim capta: quam quidem calamitatem Honorius ita aegre tulit, ut paulum abfuerit quin Genuenses obstinate nimium Pisanos insequentes

quentes interdicto Ecclesiastico notaret. Ea calamitas adeo certe Pisanos attrivit, ut nunquam postea vires recuperaverint. Edoardus vero Angliæ Rex in Vasconiam tum se contulit, pacem compositurus inter Carolum adolescentem Regis Franciæ filium, quem diximus bello captum, & Ferdinandum Arragoniæ Regem. Confecta jam ex sententia res erat, & de libertate Caroli agebatur, cum interim Legatus Apostolicus & Comes Atrebatensis Avelini Comite adjuvante, Cathinam urbem occupant, eoq; ex Hetruria collectas copias transmittunt. Hanc ob rem Edoardus re infecta in patriam rediit. Rogerius autem Loria Gallicam classem ex Sicilia redeuntem occupans, Ferdinandi Regis fortunam meliorem reddidit. Adjicere certe animum huic bello Honorius non potuit, quod armis à Guidone Feltrano in Flamminia vexaretur. Verum tandem superato Guidone totam Flamminiam brevi recipit. Non diu tamen post moritur Pontificatus sui anno secundo, die uno, corpusque ejus à sancta Sabina ad Basilicam Petri magna funeris pompa transfertur: sepeliturque sepulchro marmoreo, quod adhuc extat in numerum à Pio Pontifice translatum, ut insignia familiæ indicant, ejusque epigramma: & merito quidem, cum vir fuerit omni vita probatissimus, & Christianæ religionis amantissimus. Nam & ordinem Carmelitanum non satis in conciliis probatum, mutatis chlamydibus nigris in albas: & ordinem Eremitarum apud Parisios improbatum confirmavit. Solum autem Cardinalem Johannem Boccamatium Episcopum Tusculanum suo pontificatu creavit, viros dicens & eosdem bonos ac doctos, non etiam rudes & rerum humanarum ignaros in tantum collegium cooptandos esse. Adeo vero aulicos amavit, ut quotannis ætate præsertim Tibur proficisceretur vitandi æstus urbani causa: unde multæ ægritudines oriuntur. Mortuo autem Honorio decem mensibus sedes tum vacat. Nam cum apud sanctam Sabinam conclave haberetur, multi

multi Cardinales repentina aegritudine sunt correpti : quorum de numero moritur Jordanus Ursinus comes Mediolanensis, Hugo Auglicus, Gervasius Andeapensis Decanus Parisiensis, & Antherius vir insignis. Hanc ob rem soluto conclavi in aliud tempus magis salubre rem ipsam rejiciunt, maxime vero cum terramorus ipsi, qui tum permagni fuere, religionem quandam injecerint, quo minus tum quidem id fieret.

NICOLAUS IV. PONTIF. CXCVIII.

Nicolaus quartus, natione Picentinus, patria Asculanus, Hieronymus antea vocatus : ordinis minorum frater & generalis, deinde Presbyter Cardinalis apud sanctam Sabinam, decimo mense post mortem Honorii pontifex creatur, collocaturque in sede Petri ipsius sancti cathedra. Reate deinde profectus ob seditiones quæ tum Romæ subortæ erant, quosdam Cardinales creat ex omni fere religione. Omnes enim pariter amabat : nec plus se debere affinibus & cognatis, quam cuivis bono arbitrabatur. Virtutes & vitia faciebant, ut in hanc magis quam in illud inclinaret. Horum de numero quos Cardinales creat fuere, Neapolio, Petrus Columna, Hugo Rolianus ordinis prædicatorum doctor insignis, Matthæus Aquasparta fratrum minorum generalis, Episcopus Portuensis. Romam deinde post annum rediens, sedatis aliquantulum perturbationibus civium, apud sanctam Mariam majorem habitavit, quam Basilicam ipse unà cum Jacobo Columna restituit, ut in fornice majori apparet : unde Salvatoris ipsiusque Pontificis, ac Jacobi Cardinalis imago ex opere musivo adhuc cernitur. Idem quoque Pontifex anteriorem posterioremque partem basilicæ Lateranensis restituit, ornavitque opere vermiculato, quemadmodum literæ ipsæ indicant. Interim vero Reges Aragoniæ & Siciliæ his sæde-

foederibus, adhortante Nicolao pacem ineunt, ut Rex Carolus à vinculis missus, sua impensa Jacobum Aragonem Siciliae Regem constitueret: quod nisi triennio id effecisset, in carcerem se rediturum pollicebatur, datis ob eam rem obsidibus duobus filiis: Carolo cui postea Regi Ungariae creato Marcello cognomen fuit, & Loysio, qui post beneactam in ordine beati Francisci vitam in Sanctos relatus est. Dum hæc autem in Europa gererentur, Soldanus discordiis Christianorum fretus, Tripolim Asiae civitatem insignem quidem, interfecto Christianorum presidio igni ferroque evertit. Parem quoque calamitatem Sidon & Barutum pertulere, nemine adjuvante. Restabat Ptolemaida in annos duos inducias à Soldano consecuta: hanc tueretur Nicolaus Pontifex annixus, milites ad vexillum Christi vocat, ære suo conductos. Hi ad mille & quingenti fuere. Hos postea multi nullo dato nomine, nullis signis & auspiciis secuti, cum Ptolemaidem pervenissent, non minora Christianis quam Saracenis damna intulere. Soldanus autem cum res suas repetisset, nec redditæ essent, nostris omnibus exitium comminatus est. Magna inter Christianos de possessione Ptolemaidæ concertatio tum orta erat, cum eam patriarcha Constantinopolitanus, Templarii Theutonici, rex Cypri, Siciliae rex Carolus vindicare anniterentur. Erat & Pisani in animo Ptolemaidam repetere (ut ipsi dicebant) suo jure, quod profecto bellum in Hetruria ortum à tanta rei foeditate avertit. Hi enim Ugolino comite cum duobus filiis, totidemque neptibus in carcerem conjectis, inedia interempto, animos Gibellinorum in Guelfos ita concitarunt, ut omnibus pariter exitium minarentur. In Aretinos primum arma conversa sunt, petentibus id exulibus Gibellinis. Præerat tum Aretio Guilielmus Petramala ejusdem civitatis Episcopus, cui Feltranus comes & Florentini auxilio venerant. Verum cum Florentini non suis copiis fiderent, eo etiam misere Carolum secun-

secundum cum aliquot cohortibus, qui ad Pontificem iturus, forte eo tum iter faciebat. In agro Tiphernate collata sunt castra castris. Tiphernum civitatem castelli mutato nomine nunc vocant. Commisso itaque praelio, magna statim de Florentinis caedes fieri coepta est. Verum non ita multo post mutata fortuna, cadentibus tamen in praelio Guilielmo Episcopo, & Feltrano Comite, ex Gibellinis ad tria millia interfecta, & duo millia capta dicuntur. Campaldinum locum ubi pugnatum est accolæ dixerunt. Carolus autem tanta victoria potitus, recta ad Nicolaum proficiscitur, ac utriusque Siciliae regnum feudatario jure obtinet. Hoc ubi Jacobus Arago intellexit, oppugnare Cajetam statim aggreditur. Ne quid autem deesset ad perturbandam Christianorum quietem, inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges gravissimum bellum exortum est: quæ res & Christianos in Asia mirifice perturbavit, & hostibus nostris delendi in Asia Christianum nomen audaciam & spem dedit. Soldanus enim qui tum ægrotabat ad centum & quinquaginta millia hominum, filio duce Ptolemaidam miserat. Interim vero duorum mensium obsidione protracta, patre mortuo, filius statim sufficitur: qui certe acrioribus animis urbem oppugnans, completis fossis, prædaque militibus promissa, ad mœnia usque jam pugnando pervenerat, cum à Christianis erumpentibus magno suorum incommodo in castra retunditur. Dum hæc in Asia gererentur, Nicolaus Pontifex duos è latere Legatos, Benedictum Cajetanum, & Gerardum Parmensem in Franciam propere mittit, qui composita inter duos Reges pace, eos contra Saracenos Ptolemaidam oppugnantes animarent. Nam & pacem inter Jacobum Aragonensem & Carolum captum his conditionibus (quas supra memoravi) jam composuerat: quo omnibus in hostem liberius proficisci liceret, & parare classem coeperat, de pace fere certus. Sed nec Reges ipsi Pontifici bene monenti obtemperarunt, ne

qui in præsidio Ptolemaidæ erant inter se diffidentes (quemadmodum poterant) vim hostium propulserunt. Dilabentibus enim quotidie multis, soli tum ad duodecim millia remansere, qui postea cum Patriarcha Hierosolymitano per Dromonem ad id servatum, fugientes, primo secunda navigatione usi, tandem sub ipsam Cyprum naufragio periire. Soldanus autem desertam à cultoribus urbem ingressus, eam ferro ac flamma statim evertit, anno centesimo nonagesimo sexto, posteaquam à Gothifredo capta fuerat. In tantis autem malis insula Cyprus & Armenia minor, Cilicia prius appellata, in fide Christianorum tamen permansere. Instabat tum vel maxime Nicolaus, veritus ne hostes reliquum Asiæ occuparent, ut imperator Rodolphus eo copias suas mitteret. Quo non ita multo post mortuo, cum Adolphus Hasso electus successor, imperii iura repeteret, ab Alberto Rodulphi filio in agro Spirensi prælio interficitur. Vir quidem insignis, sed parum milite & pecuniis potens: oppressus enim multitudine hostium potius quam superatus dicitur. Nicolaus autem Pontifex tædio animi (ut quidam putant) quod male sibi cedere omnia videret, quodque etiam plusquam Pontificem decebat in partes declinaverat, Romæ apud sanctam Mariam majorem Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die octavo moritur, eoque loci sepelitur: ad caput basilicæ apud Petri Columnæ Cardinalis sepulchrum, ut in pavimento cernitur, emblemate & porphyreticis lapidibus notato. Post ejus vero mortem Cardinales Perusium profecti, quo eis liberius eligere Pontificem liceret, rem ipsam discordiis intestinis biennio menseque tertio in longum deduxere. Interim autem Michaël Paleologus Imperator Constantinopolitanus moritur. Quo manus autem ejus corpus in loco sepeliretur sacro, veteres sacerdotes & monachi, quod occidentali Ecclesiæ in Lugdunensi concilio acquievisset. Andronicus autem Michaëlis

chaëlis filius libenter tum quidem cum Latinis sensisset, si quid auxilii à nostris habuisset. Verum cum sedes vacaret destitutus auxilio Andronicus à fide catholica tandem defecit. Hæc autem incommoda Carolus secundus Rex Neapolitanus prospiciens è Narbonensi provincia, Perusium veniens, Cardinales ipsos sæpius ad concordiam & electionem Pontificis adhortatus est. Nec id quidem facere destitisset vir insignis, nisi acriter reprehensus à Benedicto Cajetano patria Anagnino, quod instando acerbe nimium ipsis Cardinalibus vim asferre videretur, quorum suffragia libera esse deberent.

CELESTINUS IV. PONTIF. CXCIX.

Celestinus quintus Petrus Moroneus antea vocatus, professione anachorita, patria Eserniensis, secundo à Sulmone milliario cœnobium incolens, instante Carolo Rege & Latino Cardinale Pontifex creatur: adeo majore omnium admiratione, quo ob sanctitatem vitæ à tanto fastigio rerum sponte remotior esse videbatur. Aquilam itaque post creationem suam profectus, eo statim Cardinales omnes Perusio ad se vocat. Instabant tamen illi & literis & nunciis, ut Perusium proficisceretur civitatem pontificali dignitati magis convenientem. Vicit demum Celestini sententis, quod ita velle Carolum Regem intelligebat. Omnes igitur eo profecti, Celestinum ipsum ut verum pontificem adorant. Ejus autem coronationi interfuisse ducenta millia hominum Ptolemæus scribit: & se etiam affuisse fatetur. Homines credo motos novitate rei, & sanctitate viri, quod homo eremita ad tantum dignitatis gradum non nisi divinitus provectus esse videretur post tam longam eligentium contentionem. Inito itaque pontificatu, duodecim Cardinales statim creat, viros integerrimos, quo-

rum de numero duo eremitæ sunt habiti. Verum cum Celestinus à priore vita ob pontificatum nequaquam declinaret, adeo benignus & facilis omnibus petentibus erat, ut eadem diversis concederet: unà & contemptus dignitatis & imminutio pontificatus oriebatur. Erat siquidem ad privatam vitam, quam antea in eremo duxerat, rebus agendis parum idoneus. Hanc ob rem de abrogatione ejus mentio fieri cœpta est: maxime vero mortuo Latino Cardinali viro optimo, cujus autoritate Celestinus tantum pondus adhuc sustinebat. Verum instantibus acriter Cardinalibus quibusdam, maxime vero Benedicto Cajetano, viro in jure civili & canonico peritissimo vastoque, qui primum locum apud Pontificem tenebat, ut se pontificatu abdicaret, ne Ecclesia Dei ob imperitiam gubernantis periclitaretur, de omittendo pontificatu cogitare cœpit. Hac autem ejus levitate & superstitione motus Carolus hominem amicissimum Neapolim perducit, ejusque animum à tanta fœditate rei amovere conatur, clamante ubique locorum populo se nolle alium Pontificem quam Celestinum: idque ab eodem Pontifice precibus & obsecrationibus contendente. Cui Pontifex respondit, nihil aliud se esse facturum, quam quod Deus vellet, quodque ipse è republ. Christiana esse censeret. Tum vero Cardinales abdicacionem hominis quærentes, vehementer instant, ut id quamprimum agat proposito reipublicæ Christianæ discrimine, quod sua ignorance imminere omnium cervicibus ostendebat, affirmantes omnia mala jam accidentia die judicii sibi imputatum iri. Motus his verbis vir sanctus & simplex, futurum se in eorum potestate dixit, modo id jure fieri posset. Quare constitutio omnium consensu facta est, licere Pontifici abdicare se magistratu. Quam quidem constitutionem Bonifacius octavus ejus successor postea confirmavit, quemadmodum libro *V I.* decretalium apparet. Tum vero Celestinus ad privatam vitam se redigens, alterius

subro-

subrogandi Pontificis Cardinalibus ex instituto potestatem dat, Pontificatus sui mense sexto, Atque ita Benedictus Cajetanus plurimorum consensu Pontifex creatus, Celestinum ad eremum abeuntem ex itinere ad se retrahit, eundemque præfecto arcis Fumonis, quæ in Hernicis est custodiendum tradit. Hac ratione motus (ut ipse dicebat) ne autores seditionum aliquam calamitatem hoc Duce Ecclesiæ Dei aliquando inferrent, licet revera hominis sanctitatem admirarentur. Utcunque est, constat hominem ipsum magnæ ingritudinis & calliditatis fuisse: quippe qui ambitionis causa & virum sanctum deceperit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & captum vitam eremiticam adpetentem in arce Fumonis dolore animi ante tempus mori coegerit, anno uno, inense quinto post initum Pontificatum. Sunt autem qui scribant Celestinum post mortem adeo miraculis claruisse, ut plerunque in conciliis de eo in sanctos referendo habita mentio sit: fuisseque plerosque qui eum pro sancto colerent, & in catalogo Confessorum recenserent. Ejus autem celebritas. *XIV* kalendas Julii, qua die moritur quotannis observatur ex institutione Clementis quinti Avenioni facta.

BONIFACIUS VIII. PONTIF. CC.

Bonifacius octavus, natione Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Cajetanus ante vocatus, Neapoli Pontifex creatur in vigilia natalis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto: vir quidem ^{1292.} doctrina & experientia rerum insignis. Diu enim in curia versatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, non sine tamen ambitionis crimine pervenerat. Nam dum esset sancti Martini in montibus Presbyter Cardinalis, adeo dignitatem Pontificatus exoptavit, ut nil ambitione & fraude prætermiserit,

miserit, quod ad eam rem consequendam pertinere
 // arbitraretur. Tantæ præterea arrogantia fuit, ut & o-
 // mnes fere contemneret, & gratias à Nicolao quarto &
 Celestino quinto factas revocaverit. Gibellinos quo-
 que mirifice persecutus est. Hinc oritur illa inter Pon-
 tificem & Columnenses Gibellinos contentio, qui
 etiam Anagninæ contra Pontificem factionis suæ partes
 fovebant. Hos itaque, maxime Cardinales duos, Pe-
 // trum & Jacobum ejusdem familiæ viros insignes ca-
 // lumniari cœpit, quod thesauros Ecclesiæ in morte
 // Pontificum diripuissent: quodque libellos famosos
 // contra se sparsissent. Scripserunt siquidem post illa-
 tam sibi injuriam ad Reges, ad Principes, ad nationes
 de arrogantia Bonifacii: de ambitione, quod contra
 jus fasque Pontificatus sedem occupasset, rejecto frau-
 dibus Celestino, eodemque in carcerem conjecto. Sunt
 enim qui scribant Bonifacium immisisse subornatores
clanculum quosdam, qui noctu dimissa quasi cælitus
voce in cubiculum Celestini hominis simplicis, ei per-
suaderent ut Pontificatum dimitteret, si salvus fieri
vellet. Citati autem Cardinales cum nusquam appa-
 ruissent (Bonifacii pertinaciam veriti, Nepesum
 enim secesserant una cum tota Columnensium fami-
 lia) publico decreto schismatici habentur, benefi-
 ciis, dignitatibus, fundis paternis, castellis, oppidis
 privantur: quam privationem Bonifacius postea in de-
 creti formam retulit, ut libro apparet quem Sextum
 appellant. Sumptis deinde arinis Bonifacius, concita-
risque multis cruce signatis, eos opprimere conatus,
 Præneste quo se cum Salla viro insigni, eorum patruo
 receperant obsidione cingit. Dilapsos inde capto ac
 direpto Præneste Zagarolum & Columnam confu-
 gientes persequitur: unde non ita multo post abire
 ob multitudinem hostium necesse fuit, à quibus hæc
 item castella diripiuntur, maxime vero Columnæ pa-
 ternum solum. Cardinales autem inde quoque dilapsi
 Reate petivere. Sarra vero apud Antium multum diu-
 que

que in memoribus vixit, sævitiâ Bonifacii veritus: sed in piratarum manus incidens, remigio admotus multas calamitates perpeffus est: quamquam sic quidem æquiore animo exilium pati mallet, quam sævitiâ Bonifacii experiri, qui Gibellinos omnes uno odio persequabatur. Notum est illud certe quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes ejus die cinerum prodeunti. Nam cum dici à sacerdote tum soleat, memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris, dixit mutatis quibusdam verbis, memento homo quia Gibellinus es & cum Gibellinis in cinerem reverteris: in ejusque oculos cinerem conjecit, non in caput ut mos est. Eundemq; ob nomen factionis Archiepiscopatu privavit, licet postea in integrum restituerit, cum intellexisset Cardinales Columnenses (quemadmodum ipse suspicabatur) Genuam non petiisse. Pulsis hoc modo Columnensibus, Bonifacius duplicem celebritatem & Apostolis & Evangelistis, quatuor Ecclesiæ Doctoribus, Gregorio, Augustino, Hieronymo, Ambrosio statuit. Idem etiam cum in urbe veteri esset beatum Ludovicum ex regia Francorum stirpe ortum, utpote Carolo secundo ordinis sancti Francisci professum (ut quidem volunt) in Sanctos retulit. Idem quoque Ecclesiam Cathedralē sanctæ Cecilie Albiensis civitatis Canonicis secularibus pulsis inde Regularibus commisit, instante Bernardo Castaneto Albiensi Episcopo. Edidit præterea sextum pontificii juris codicem, suo jussu à tribus doctissimis viris compilatum, quibusdam decretis novis à se additis Urbem quoque Eugubium, quæ Gibellinorum auspiciis ab Ecclesia defecerat, brevi recuperavit. Alberto duci Austriæ imperii confirmationem bis terræ petenti negavit. Mortuo autem Jacobo Aragonio, cum Robertus Caroli filius Calabriæ dux in Siciliam trajecisset, Cathinamq; cepisset, tantum repente bellum exortum est, ut tota fere Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonensibus faventes, comparata classe Philippum Roberti fratrem bello

superant, captum in carcerem conjiciunt. Quare Robertus relicta Cathina re infecta in Italiam revertitur. Fœdericus autem Arago ex Hispania cum exercitu in Siciliam delatus, non solum Siciliam totam, verum etiam Calabrianam recuperavit. In Hetruria vero adeo contra Pisanos Genuenses exarserant, ut & Liburnum ceperint, incendioque everterint: & naves onerarias in fluminis ostio demerferint, ne Pisanis navigare liceret. Fiebant hæc in Italia cum magno provinciæ detrimento, Pontifice nullibi ad pacem conficiendam autoritatem suam interponente. Et ne existimares tum Deum cum hominibus pacem habuisse, tantus repente terramotus exortus est, quantum unquam antea: quo quidem multis diebus per intervalla plurima durante, ædificia passim corruere. Reate Pontifex tum erat cum tota curia, qui certe veritus ne ruina ædificiorum opprimeretur, casulam quandam ex tabulatis subtilibus, in medio claustro fratrum Prædicatorum præto admodum lato ædificari jussit: eoque in loco aliquandiu resedit, licet horrida saxeæ hyems. In celebritate namque sancti Andree hæc perturbatio exorta est. Apparuit tum quoque cometes magnæ alicujus futuræ calamitatis indicium. Verum Bonifacius post tantos & tam diurnos terramotus, ad se rediens, Cardinales aliquot creavit, quorum de numero fuere Archiepiscopus Toletanus, Richardus Senensis, Nicolous Tarvisinus ordinis Prædicatorum Magister, Johannes Murro ordinis minorum generalis, Petrus Hispanus. Jubileum quoque idem retulit anno millesimo trecentesimo, quo plenam delictorum omnium remissionem his præstabat, qui limina Apostolorum visitassent, ad exemplum testamenti veteris, licet primo quidem apud Judæos hejus longe alia ratio habita sit. Jubileum namque quinquagesimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (ut ait Josephus) & servi libertatem vendicabant: unde libertatis nomen præ se fert

fert tam animi quam corporis. Nam liberi vere hi dici possunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centesimo quoque anno observari mandavit. Ob hanc rem eo a nno tanta undique hominum multitudo Romam venit, ut vix incedere per urbem, amplam quidem & vastam liceret. Venerat & Romam Carolus Valesii comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini ultimi Constantinopolitani Imperatoris in uxorem duxerat, à Bonifacioque impetraverat, ut focero suo liceret imperium ipsum repetere, à quo depulsus fuerat. Fecerat id quidem Bonifacius, quod ei in animo erat horum Principum auxilio exercitum in Asiam transmittere, qui Hierosolymam recuperaret. Interim vero dum res ipsæ componerentur, & Carolum ipsum patrimonio sancti Petri cum omni potestate præfecit, Legatum in Hetruriam misit, qui novas seditiones compesceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad Albos & Nigros transierant. Verum cum legatus nil proficeret, propositis etiam interdictis, Carolus Valesius eo pontificis mandato profectus, continere Florentinos non potuit, quo minus Albos non sine magna cæde ab urbe sua pellerent. Albi enim Gibelini tum appellati sunt. Sed Pontifex Hierosolymitanam expeditionem jam pridem meditatus, Apamensem Episcopum ad Philippum Regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohortarentur. Is itaque eo profectus, cum nil precibus impetraret, minas quidem addidit. Hanc itaque ob rem iratus Philippus, hominem subito in carcerem conjicit. Quod ubi Bonifacius rescivit, eo statim misit Narbonensem Archidiaconum, virum certe insignem, qui Pontificis nomine Philippo mandaret, ut m^o cum faceret Episcopum Apamensem. Id si non impetraret, diceret audientibus omnibus regnum Franciæ ad Ecclesiam devolvi ob contumaciam Philippi, & violatum jus gentium; adderetque anathema, & omnes Francos

à juramento regio absolveret. Fecit omnia diligentissime Archidiaconus, ac Regem compulit Episcopum Apameensem dimittere. Rex autem aliqua ex parte injurias sibi à Pontifice illatas ulturus, edictum proposuit, ne quisquam è regno suo Romam proficisceretur: aut eo pecunias mitteret. Secundo vero post jubileum anno, Carolus Valesius ad Carolum secundum consobrinum suum se contulit: cujus adventu motus Foedericus Arago, pacem his conditionibus petiit & impetravit, ut redditis quæ in Italia ceperat, ei Siciliam quoad viveret, retinere liceret. Verum abeunte ex Hetruria Carolo Valesio, Albi Florentia pulsus, Forumlivii populariter commigrarunt: quorum de numero habitus est Dantes Aldegerius vir doctissimus, & sua vernacula lingua Poëta insignis: qui postea redire in patriam per sæpe conatus est, sed frustra adjuvantibus etiam Bononiensibus, & Canegrandi Veronensium Domino, quo cum postea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui scribant Bonifacium hoc tempore Hermanii cujusdam corpus apud Ferrarienses jam viginti annis pro sancto cultum, exhumari mandasse ac comburi, habita de ejus hæresi quam diligentissima inquisitione. Hunc ego è Fratricellis fuisse crediderim, quorum secta tum maxime invalescbat. Interim vero Philippus Rex Franciæ, Bonifacii arrogantiam iniquo animo ferens, habito apud Parisios Ecclesiasticorum & nobilium magno conventu, commemoratisque injuriis à Bonifacio acceptis, ejusque ambitione & malis artibus ad occupandum Pontificatum, quem injuste teneret, ad sedem Apostolicam tum (ut ipse dicebat) vacantem, futurumque concilium appellavit. Qua quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, Philippum ejusque regnum Alberto Imperatori subjicit: quem in initio Pontificatus sui repulerat. Tum vero Philippus superbiam hominis domiturus, Sarram Columnensem in porru Massiliæ cognitum, à piratis redemptum, cum Noga-
 ctio.

retio Gallo equite fidissimo Romam mittit, hac ratione (ut ipse palam dicebat) ut appellatiouem suam publicarent. Verum ei longe alia mens fuit. Nam Sara seruili habitu Latium ingressus, collectis undique amicis, Nogaretium cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis, è militia Caroli Valesii Ferentinum præmittit: qui inde ei si opus esset auxilium ferret. Ipse vero Anagniam clam noctu ingressus adiuuantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexaverat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit refractis valvis, captumque Romam perducit: ubi quinto & trigesimo die post dolore animi confectus periit, Pontificatus sui anno octavo, mense nono, die decimo septimo, sepeliturque in Basilica Petri, sepulchro à se antea extructo: quod quidem adhuc extat in sacello à se condito opere vermiculato. Idem quoque suggestum condidit cum porticu apud Basilicam Lateranensem, quo execrationes in cœna Domini fiunt: quoque in loco & Philippum regem Franciæ, & Columnenses anathemate notavit. Moritur autem hoc modo Bonifacius ille: qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, Nationibus, Populis, terrorem potius quam religionem injicere conabatur, quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur: aurum undique conquistum plus quam dici potest sitiens. Discant itaque hujus exemplo principes omnes tam religiosi quam seculares præesse Clero & populis, non superbe & contumeliose, ut hic de quo loquimur, sed sancte & modeste, ut Christus rex noster, ejusque discipuli, ac veri imitatores: & malint à populis amari quam timeri, unde tyrannorum pernicies oriri merito solet. Sunt quæ scribant hunc quoque discordias inter Italos aluisse: maxime vero inter Genuenses & Venetos, populos quidem navali prælio satis potentes.

De hoc pontifice memorie proditum ad: intravit, ut vulgus; regnavit, ut Leo; mortuus, ut canis.

BENEDICTUS XI. PONTIF. CCI.

Benedictus undecimus, natione Italus, patria Tar-
 visinus, Nicolaus antea vocatus, Cardinalis Ho-
 stiensis, Romæ Calendis Novembris Pontifex crea-
 tur. Hic enim ab ineunte adolescentia ordinem prædi-
 catorum ingressus, tantum virtute & doctrina apud
 fratres suos valuit, ut eum per omnes Magistratus ad
 Generalis dignitatem provexerint. Unde & Pontifex
 creatus magnum brevi tempore virtutis suæ docu-
 mentum præstitit. Ita enim vixit, ut post mortem
 inter beatos merito censeatur. Inito autem Pontifi-
 catu Nogaretium & Sarrañ, omnesque Anagninos
 cum his in capiendo Bonifacio sentientes, & citatos
 antea ad iudicium, nec apparentes graviori anathema-
 te notat. Cognita quoque Regis Philippi causa, ho-
 minem Bonifacii censuris irretitum absolvit, ingra-
 tiam præterea recepit Johannem & Jacobum Cardi-
 nales Columnenses, quos ingenti odio Bonifacius fa-
 ctionis Guelfæ studiosus, plus quam Pontificem de-
 cebat persecutus fuerat. His quoque bona restituit, à
 galero tamen rubeo quo à Bonifacio privati fuerant,
 ad breve tempus abstinere sunt iussi. Compositis au-
 tem hoc modo in urbe rebus, creatisque Cardinali-
 bus quibusdam, quorum de numero Nicolaus Pra-
 tensis ordinis Prædicatorum est habitus, animum sta-
 tim ad componendam Italiæ pacem adjicit. Verum
 quia in Hetruria magis quam alibi seditionibus labo-
 rabatur, eo Nicolaum ipsum Episcopum Hostiensem
 cum summa potestate mittit, qui & novos Magi-
 stratus Florentiæ constituit, in illisque ædibus col-
 locavit, quas nuper ad recipiendos Magistratus ædi-
 ficaverant, Dominorum palatium nunc vocatur. Tum
 vero Nicolaus plura his sibi licere arbitratus de redu-
 cendis exulibus mentionem facit: quòd ubi ex animi
 ser-

sententia non impetravit, proposito anathemate, Pratum se contulit mortuo deinde non ita multo post Benedicto Pontifice, tumultuantibus in Hetruria omnibus, exules omnium civitatum in agrum Bononiensem convenientes, primo ingredi Florentiam institunt, atque ita clam noctu apud portam, quæ Bononiam ducit, mœnia nondum perfecta superingressi, usque ad templum divæ Reparatae paulo ante inchoatum perveniunt. Verum dum & prædam cupide nimium quærunt, & amicos consulunt, quid maxime agendum censeant, hostibus suis sumendi animos, & capiendi arma tempus dant: à quibus non sine multorum exde prope expelluntur. Conducto deinde Roberto Calabriae Duce, non solum sua tueri, verumetiam aliena oppugnare ausi, Pistorium obsidione cingunt, adeo egregiè ab his, qui in præsidio erant defensum, ut eruptione facta, Robertum cum exercitu Pratum usque repulerint. Benedicti autem viri optimi ac sanctissimi mens fuerat, pacata Italia, Tartaros, Syriam & Palestinam ingressos juvare, à quibus literis & nunciis ad tantam rem concipiendam continuo invitabatur. Mortuus itaque Petrus (eo enim profectus cum curia fuerat) Pontificatus sui mense octavo, die decimoseptimo, rem destinatam omittit. Sepelitur autem magna pompa (ut par fuit) in Ecclesia fratrum Prædicatorum, nonis Junii. MCCCIII. Fuisse autem Benedictum virum optimum ac sanctissimum declarant miracula à se post mortem edita, sanatis ægrotis, pulsisque demonibus è cordibus obsessorum. Vacavit tum sedes à nonis Junii usque ad nonas Julii insequentis anni, licet Cardinales in conclavi ob eam rem constituti à Perusino populo impulsis persæpe sint, minis interdum additis, ut Pontificem eligerent.

CLEMENS V. PONTIF. CCII.

Clemens quintus, natione Vasco, Burdagalensis Episcopus, Bertrandus Gottho antea vocatus, Perusii à collegio Cardinalium absens, post longam contentionem Pontifex tandem creatur. Is autem electioni consentiens, ex Burdagala Lugdunum profectus, eo Cardinales omnes ad se vocat: qui sine mora Pontifici obtemperarunt, atque ita curia Romana in Gallias translata est, millesimo trecentesimo quinto: ubi etiam ad septuaginta quatuor annos remansit cum magno Christianorum incommodo, potissimum vero urbis Romæ, cujus templa magna ex parte ob solitudinem & situm corruere, absentibus his, ad quos quidem ea restituere pertinebat. Coronationi autem Pontificis interfuere, & Philippus rex Franciæ, ejusque frater Carolus nuper ex Italia reversus, Johannes Britannia Dux, qui ruina muri oppressus moritur cum plerisque aliis, dum pompa coronationis, ut, fit, per urbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus est. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus solum carbunculum ex tiara amisit, pretii aureorum sex millium, ut quidam scribunt. Peracto deinde solenni, sedatisque rebus omnibus, Clemens multos Cardinales Gallicos tum creat, ex Italia nullum, licet Johanni & Jacobo Columnensibus dignitatem Cardinalatus integram restituerit. Tres præterea Cardinales cum Senatoria potestate Romam misit: quorum auspiciis urbs ipsa atque Italia gubernaretur. At vero cum cerneret Genuenses & Pisanos inter se gravissimo bello implicitos, interimque Sardiniam à Saracenis occupatam esse, insulam hac conditione Fœderico Siciliæ Regi concessit, ut primo quoque tempore eam pulsus inde hostibus recuperaret. Veneti autem cum Ca-
rolq

rolo secundo contra Imperatorem Constantinopolitanum fœdus ineuntes, eo Rassinum Regem pepulere, millesimo trecentesimo septimo, ut orthodoxæ fidei rationem à Romano Pontifice petierit. Verum cum postea Veneti ac Carolus refrixissent, Rassiani ipsi malo exemplo sententiam mutant. Interim vero apud Novarienses nova hæresis à Dulcino & Margarita inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes in omnem libidinem prolabebantur. Fratricelli hi sunt appellati, quos opprimere Clemens conatus, eo statim milites quosdam cum Apostolico Legato misit, qui eos in alpibus positos, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus autem & Margarita vivi capti membratim lacerantur: eorumque ossa combusta dissipantur. Rescitum quoque eodem fere tempore est, templarios olim Christi milites à nostris ad Saracenos defecisse. Hanc ob rem interfecti illi sunt, qui comprehendi potuerunt: eorumque bona partim Rhodiis militibus, qui insulam paulo ante occupaverant, partim vero novis religionibus sunt attributa. Judæos quoque Philippus Rex Franciæ cum singulis vestimentis è provincia sua dejecit, direptis eorum bonis ob maleficia quædam & avaritiam. Verum cum non ita multo post Albertum Imperatorem Johannes ex fratre nepos interfecisset, omnes fere civitates Cisalpinae Galliæ Dominos sibi eos delegere, quos antea Capitaneos habuerat. Capitaneos enim præfectos urbium vocant, ut Verona Scaligeros, Mantua Passerinos, Patavium Carrarienses. Estenses autem jampridem Dominatu Ferrariæ potiebantur, sed tunc potissimum Mutinam in potestatem suam redegere. Nec indignatus est Carolus secundus Neapolitanus Rex Beatricem filiam Azoni Marchioni Estensi in uxorem tum collocare: Verum Friscus ejus filius novercam sibi superinductam cernens, patrem in carcerem conjectum necat, Ferrariaque potitur, impetrato à Venetis auxilio ad expugnandum Theodaldum
castel.

castellum (ita accolæ vocant) ponti impositum. Tum vero Cardinalis cognomento Pelagura, Bononiam à Clemente missus, Venetis sub anathematis pœna imperat, ut à re Ferrariensî abstineant. Optabani quidem Ferrarienses ipsi ditioni Ecclesiasticæ subesse. Hanc ob rem Veneti maturandum rati, castellum die noctuque oppugnatum tandem capiunt: quo facto Friscus ipse vindictæ cupidus, dimidiam Ferrariæ partem incendit, potissimum vero eorum domos qui rebus novis studere videbantur. At cives tantam injuriam non diutius laturo, sumptis armis Frisco Dominatu ejecto, Venetis sese dedunt, cum cernerent se ab his egregiè defendi posse. Quare Pelagura indignatus, cruce signatos & Ferrarienses undequaque propere ad se vocat. Clemens vero cognita Venetorum contumacia & regnandi cupiditate, eis anathemate notatis sacra interdicit: pro servisque, direptis eorum bonis, ubicunque locorum reperirentur haberijussit. Quam ob rem gens ipsa mercaturæ admodum dedita, & in Anglia & in Gallia maxima incommoda perpeffa est. Alios præterea Cardinales in Hetruriam bellis tumultuantem Pontifex misit, qui Roberto Calabriae Duci Florentinis ac Lucensibus reliquisque provinciæ populis mandarent, ut oppugnare Pistorium desisterent. Paruere tum omnes præter Florentinos & Lucenses: quare his quoque à sacris interdictum est. Verum abeunte Roberto Avinionem salutandi Pontificis causa, Pistorienses diutino bello fatigati deditonem tandem fecere. Capræ urbis Florentini & Lucenses mœnia evertunt, fossas complent, agrum sibi dividunt: à sanguine tamen civium temperatum est. Solum urbis utrique populo commune remanet. Quod quidem Florentini non ita multo post contra fœdera inter se & Lucenses iniia occuparunt, ducto circumquaque muro eliminatisque fossis. Idem præterea ut omnia circumquaque tutiora haberent, Acianum gentis Ubaldinæ castellum

in agro Magellano positum, emptum pecunia diruunt: in planoque haud longe Scarpariam, ut paucis antè annis in valle Arni Castellfrancum & sanctum Johanne m condunt. Missus tum quidem in Hetruriam Neapolio Cardinalis Ursinus, qui res ipsas componeret, spretus à Florentinis & Lucensibus eo ire prorupit, ut anathemata & interdictum publice continuaret. Hanc ob rem Florentini Clerum ipsum gravissimis exactionibus diu multumque vexarunt: Usi præterea hac sævicia sunt: nam Cursum Donatum civem egregium & de republ. bene meritum interfecere, quia Uglutionis Fagiolani filiam in uxorem duxerat, adeo nobilitatem odio habebant. Verum cum postea Pelaguram Legatum in recuperanda Ferraria castelloque Thedaldo à Venetis occupato juvissent, à Pontifice in gratiam recipiuntur millesimo trecentesimo nomo. Eodem vere anno Carolo secundo rege Neapolitano mortuo, filius Robertus in regnum à Pontifice missus, Bononiam ad Pelaguram proficiscitur: quem statim Ecclesie nomine tumultuanti Ferrariae præfecit. His autem Neapolim iturus Degum Catelanum virum insignem cum cohorte equitum in præsidio reliquit. Qui ubi continere Ferrarienses verbis & minis in officio non posset, equites ex arce in civis dirisit: quorum de numero multos certe trucidavit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Estensium dominatum appetentes laqueo necavit. Eodem vero tempore Henricus Lucenburgenis à Germanis imperator electus, hac quidem lege à Pontifice confirmatur, ut inter biennium coronam Romæ habiturus, Italiam ingrediatur. Hoc autem animo id egerat Pontifex, ut Imperatoris adventu motus Italici comprimerentur. Imperator itaque omnia se facturum pollicitus, oratores statim in Italiam ad populos & Principes mittit: maxime vero ad Florentinos, qui tum Aretinos vexabant: petitque ut sibi & exercitui suo hospitium in urbe parent, ac vexare Aretinos desinant.

Respon-

Respondere tum Florentini tantum quidem Principem imprudenter agere, qui barbaros in Italiam ducere conatur, quam ipse imperii causa à Barbaris tueri deberet. Arcinis præterea Imperatorem ipsum non bene consulere, quos sciret Guelphos quidem cives suos expulisse, exules enim ab imperatore institui consuevisse, & extorres retineri. Ferunt tum Dantem Florentinos cæcos appellasse, quod Imperatori tam insulse respondissent: quo certe nil poterat esse magis à republ. sua alienum, maxime autem tanto Principe cum tanto exercitu hostili animo adventante. Animos siquidem eis dabant Roberri Regis promissa, qui in regnum proficiscens factionis Guelphæ defensorem acertimum ubique se futurum pollicitus erat. Imperator autem ad Taurinos alpes transgressus in plana descendens, omnes fere civitatum principes honoris causa obvios habuit. Dux tum præerant Mediolani factiones: quarum altera Turrianorum, altera Vicecomitum habebatur. Guelphis præerat Guido Turrianus populi Capitaneus (ut gentis vocabulo utar) Gibellinis vero Maffeus vicecomes. Veritus autem Guido ne vicecomes Henrici gratiam. ob factionem præoccuparet, contracto exercitu in agro Mediolanensi castra ponit, visurus (ut ipse dicebat) quinam urbem se invito ingrederentur. Tum vero Maffeus nunciis Imperatorem ipsum propere Mediolanum vocat, ad urbem (ut ipse dicebat) imperii Romani domicilium. Henricus itaque copias urbi adinovens, ruagnos tum quidem tumultus ingressu jam Guidone concitavit: quos statim rebus hoc modo compositis represit, ut Guido Vercellis potiretur: Maffeus vero equitum suorum dux & præfectus haberetur. Potitus Mediolano Imperator omnes fere civitates statim in deditionem accepit, præter Alexandrinos. Coronam itaque ferream Mediolani accipiens, quam modo etiam de more capere debuerat, tanta cives impensa vexavit, ut gravata

onere plebs, quæ libertatem sperabat arma sumpserit. Tum vero Germani cum ab utraque factione suos cædi viderent, ex suburbiis urbem ingressi factionum capita ad se vocant. Galeatius autem Maffei virecomitis filius, relicto domi genitore, cum magna clientum manu ad Imperatorem proficiscitur, ostenditque Turrianos tyrannidem urbis affectantes tantum tumultus concitasse. Hanc ob rem Germani cum Gibellina factione in unum convenientes, Turriacos nonnihil apud plateam sanctæ Mariæ novæ resistentes, ab urbe pellunt: qui Guidone suadente Vercellas populariter perunt. Ex hac autem factione ad triginta interfecti referuntur, quorum de numero quatuor Turriani fuere, movens deinde in Cremoneses & Cremenses Henricus, qui Gibellinos ejecerat, Guelphos ad supplicium vocat, sed libera Cremensium deditio Henricum mitiorem reddidit. In Cremenses aliquantulum sævitum est, & eorum mœnia funditus eversa sunt. Parmenses autem timore perculsi, qui Giberto Corrigio suadente Rubeos in urbem acceperant, pulsus Guelphis Imperatoris vicarium recipiunt. Tutati sunt aliquandiu se Brixiani. Verum cum acriter ab Henrico oppugnarentur noctu ad montana confugientes vacuum cultoribus urbem reliquere. Ingressi itaque Germani urbis mœnia confestim demoliuntur. His autem vicinorum calamitatibus perterriti Mantuani, Veronenses, Vicentini, Patavini, Tarvisini, Veneti, mandata Imperatoris statim fecere. Placentini quoque pulso Alberto Scoto Guelphorum Duce Imperatoris præfectum suscipiunt. Compositis itaque hoc modo Cisalpinæ Galliæ rebus Imperator Amedeo Sabaudicæ Comite Pisanoꝝ Genuensiumque oratoribus subsequentibus per Placentinos iter faciens, Genuam proficiscitur. Quo etiam non ita multo post applicuere & Legati Roberti Neapolitani & Fœderici Siculi Regis: illi simulatam, isti veram amicitiam præ-

se ferentes. Nam Robettus Rex Marefcallum fuum cum duobus milibus equitum in Hetruriam miferat, qui Florentinis & Lucenfibus, fi opus videretur, contra Imperatorem auxilia eflent. Verum Henricus Pifas claffe delatus præmiſſis terreſtribus copiis, maximis incommodis Lucenſes afficit. Libuit hæcenas commemorare hæc incommoda Italis illata, quorum omnis culpa à quibusdam in Clementem tranſfertur: qui Henticum impulerit cum exercitu Italiam ingredi. Sunt tamen qui ſcribant id ex utili ate provincie à Clemente factum ob inteſtina mala, quæ quotidie cum magna hominum cæde in unaquaque civitate, imò in quovis parvo etiam caſtello committebantur. Cædebantur cives, necabantur ſenes, alidebantur infantes, nec ullus crudelitatis modus inerat: unde Clementi placuit, quod ſcriptum apud Homerum eſt, unus ſit Principis, ad quem omnia referantur. Henricus autem Romam verſus iten arripiens cum quingentis equitibus Lodovicum Saba udienſem Amedei filium præmittit, qui certe apud Stephanum Columnam non longe à Lateranenſi palatio diverſens, magnum Urſinæ factioni timorem injecit. Henricus tamen Virebium primo, inde Romam veniens, effuſo obviam honorato quoque, cum urbana multitudine perbenigne ſucipitur. Coronatus deinde à tribus Cardinalibus, Romanos omnes in verba ſua (ut mos eſt) jurare compulſit, edito ingenti convivio, cui omnes civitatis ptoceres (exceptis duntaxat Urſinis, interfuere. Ne tamen in tanta celebritate quicquam tumultus ob concitatas hominum mentes oriretur, milites ſuos in theatris, lociſque munitis pro ſtatione collocavit: quibus præſidiis adeò confiſus eſt, ut auſus ſit etiam tributum inſuetum à populo exigere. Quæ ex re omnes utriuſque factionis cives, ad Urſinos confugiunt: qui ædes ſuas prope Tiberim & Hadriani pontem ſitas validis præſidiis communierant, Tum vero Imperator ita percitus ſagittarios navales à Piſanis miſ-

missos in urbem contra Romanos vocat, quos certe nil tale metuentes, Johannes Roberti Regis fratet, qui suas navales copias sub Aventino collocaverat, facile in fugam vertit: & intromisso equitatu haud longe in stativis collocato, populo Romano adjuvante, Imperatorem ipsum Tibur abire coegit. Discessit & Johannes Roberti frater Cardinalium jussu, urbemque pacatam reliquit. Henricus autem Perusio iter faciens, cum Aretium pervenisset, Robertum Regem Majestatis reum facit: citatumque nec apparentem regno privavit, improbante eam rem Clemente, quod in loco nequaquam idoneo tantam rem, nec ad se pertinere peregisset: Pontificis enim proprium esse dicebat regnum Siciliae cis & ultra Pharus dare & adimere: movens Aretio Imperator in Florentinos & Lucenses cum Roberto sentientes copias ducit. Verum cum urbem oppugnare non posset, occupato Bonitio, eodemque munito Senensibus bellum indicit, qui avarae nimium ac maligne comectus ei subministrabant. At vero cum aegrotare coepisset, ad Macereti balnea se contulit, unde multo imbecillior quam antea ad Bonconnuentem rediit: ubi post aliquos dies moritur, non sine suspitione dati à Florentinis veneni, subornato pollicitationibus & praemiis monacho quodam, qui ei Eucharistiam veneno illitam dederat, ut nonnulli scribunt. Pisani autem mortuo Imperatore Florentinorum potentiam veriti, Ugutionem Fagiolanum Ducem sibi ac tyrannum deligunt: qui paulo post ab equitatu cum Henrico militare solito adjutus Lucenses agris multatos in potestatem suam redegit. Clemens vero ad caetera mala quae Italia patiebatur, audito incendio Basilicae Constantinianae vehementer indoluit: pecuniasque Clero ac populo Romano misit ad templum restituendum, licet eo anno tanta caritate & penuria rerum laboratum in regno sit, ut vix ad cibum & potum satis pecuniarum haberet. Quae quidem mala & frequentes

quentes eclipses solis cometæque portendebant, & ipsa pestis qua fere ubique tum laboratum est. Clemens autem cum animum ad componendum Ecclesiæ statum adjecisset, sacris ordinibus ter habitis, & plerisque Cardinales viros optimos creavit, & tribus conciliis diversis in locis variisque temporibus habitis, multa prudenter & mature egit. Nam & Dulcini sectam Ecclesiasticos impugnantem (ut dixi) perdomuit: & templarios sustulit in maximos errores prolapsos, qui Christum scilicet abnegantes, eorumque bona Hierosolymitanis militibus addixit: & Regi Franciæ apud Piætavium quædam inhonesta petenti, quo minus id impetraret, restitit: nam & damnari Bonifacium, & absolvi Nogaretium ac Sarra petebat. Primum certe nunquam obtinuit, secundum postremo impetravit, pollicente Nogaretio se iturum pœnitentiæ gratia contra Saracenos. Quam quidem expeditionem Clemens ipse maxime optabat, ut ex ejus conciliis apparet. Præterea vero & Celestinum quintum approbatis ejus miraculis, in sanctos retulit sub nomine Petri confessoris: & librum Clementinarum à se compositum in Viennensi concilio edidit. Deinceps vero variis ægritudinibus affligatus: nunc enim dysenteria, nunc stomachi ac laterum dolore cruciabatur, octavo Pontificatus sui anno, mense decimo, die quintodecimo moritur. Vacat tum sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim, dum non satis inter Cardinales constet, quem potissimum deligant. Nec minor quidem discordia inter Electores imperii tum fuit mortuo Henrico, cum alii Lodovicum Bavaricæ: alii Fœdericum Austriæ Duces proponerent. Quibus inter se prælio concurrentibus, superato Fœderico, tanta superbia Lodovicus elatus est, ut absque autoritate Romanæ sedis & Imperatorem se appellaverit: & ita Vicecomitibus in Cisalpina faverit, ut Mediolano positi sint, quo ei facilius Romam proficisci liceret ad coronam

coronam auream, ut mos est, accipiendam. Tum vero Hetrusci omnes, ac maxime Guelphi trepidare cœperunt, quod cernebant Lodovicum Imperatorem omnia imperii jura adjuvantibus Vicecomitibus & Ugutione Fagiolano Pisanorum & Lucensium tyranno, brevi repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem Petramalam Episcopum Aretinum ac dominum, & Philippum Tarentinum Principem Roberti Regis fratrem, in partes suas pollicitationibus & muneribus pellexere. Multum enim Philippus equitatu & disciplina rei militaris tum valebat.

JOHANNES XXIII.

Johannes vigesimus tertius, Jacobus Caturcensis antea vocatus, Episcopus Portuensis, post longam viginti trium Cardinalium altercationem Lugduni Pontifex creatus, nonis Septembris in Ecclesia Cathedrali coronam Pontificatus accepit. Inde vero Avinionem cum curia profectus, octo Cardinales in jejunii quatuor temporum adventus domini creavit: quorum de numero fuit Jacobus Caturcensis ejus ex sorore nepos, & Iohannes Cajetani tituli sancti Theodori Diaconus Cardinalis è gente Ursina. Præterea vero in sanctos confessores retulit Lodovicum Episcopum Tolosanum quondam Caroli regis Siciliae filium. Sunt tamen qui hoc Bonifacio octavo ascribant, ut antea dixi. Abdicare autem se Episcopatu & sacerdotio compulsi Hugonem Caturcensem Episcopum privatum omnibus Pontificalibus insignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camisiaque Romana. Privatum autem degradatumque (ut istorum vocabulo utar) ac curiæ seculari traditum, omnibus cruciatibus coactum esse vitam cum morte commutare, quod in Pontificem conjurasset. Ecclesiam vero Tolosanam, quam unice dilexit ad Archiepiscopatum transtulit: cuius quidem

quidem castella sex in civitates erexit, ut haberet Archiepiscopus Tolosanus quibus cum dignitate præesset, Dioceses quoque Archiepiscopatus Narbonensis ascripsit, Limosam & Abbatiam sancti Pontii. Adeo præterea rebus novis Pontifex ipse studuit, ut & simplices Episcopatus bisariam divideret, ac divisos in unum redegerit: & Abbatias in Episcopatus, & Episcopatus in Abbatias vicissim transtulerit. Novas quoque dignitates, nova collegia in Ecclesiis constituit, ac constituta prius in aliam formam transtulit: hac ramen gratitudine usus est, quod Clementinarum editionem confirmavit, mandavitque Doctoribus omnibus publicorum Gymnasiorum, ut librum ipsum publice legerent. Ordinem autem Grandimontensem quorundam improborum factionibus labefactatum in meliorem formam redegit, amputatis his quæ ordini obessent, additisque institutionibus quibusdam, quibus tanta religio constaret. Cum vero Cæsar Augustanam ecclesiam admodum diligeret, eam in Metropolitanam erexit, quinque cathedralibus ecclesiis ex undecim quæ Tarraconensi subsunt, huic assignatis. Instituit & novum ordinem militum, qui militare sub Christo dicerentur in Lusitania (quæ Portugallia dicitur) qui Saracenis resisterent, Beticam & Africam incolentibus. Betica apud antiquos ea pars Hispaniæ dicebatur, quæ ad mare mediterraneum vergit, nostris temporibus Granatæ nomen obtinens, à cocco, ut arbitror, quo ea pars Hispaniæ maximè abundat. Coccum autem nunc grana vocant, unde lanæ inficiuntur. Hujus autem ordinis, quem diximus à Pontifice constitutum caput, in maritimo Sylvensis Diocesis oppido repositum est: militibusque omnia bona templariorum annuente Rege Portugalliæ concessa sunt, quo liberius militiæ Christi vacaret. Cujus censor & moderator est Abbas Alcohassiani monasterii Cisterciensis ordinis Ulyxibonensis diocesis:

sis: qui & conscribendi & exautorandi militem facultates habet. Deinceps vero duos Thomas in sanctos retulit, Thomam scilicet Episcopum Herferdensem virum nobilem genere, probatum moribus, doctrina insignem, miraculis clarum: & Thomam Aquinatem ordinis sancti Dominici doctorem præcellentem, de cujus vita & scriptis multa superius annotavimus. Creatis deinde septem Cardinalibus secunda ordinatione, millesimo trecentesimo vigesimo secundo, statim editum proposuit, quod eos declaravit pertinaces & hæreticos, qui affirmarent Christum ejusque discipulos nihil privati habuisse, quod certe non multum cum sacra scriptura convenit, quæ multis in locis testatur Christum ejusque discipulos ac veros imitatores nil proprii habuisse, ut illud Evangelii qui non vendiderit omnia, quæ habet, & pauperibus dederit, non potest esse dignus me discipulus. Præterea vero hæreticum putavit esse, si quis affirmaret ipsis discipulis vendendi, donandi, testandi, acquirendi suoapte ingenio jus non competere, quod ad religionem euntes in alterius arbitrium transeant: unde sit ut Domini mancipia non sibi, sed Domino acquirant, vel acquisita prius ex arbitrio & mandato ejus pauperibus distribuant. Harum autem institutionum literas Apostolicas ad gymnasia publica transmisit, ne amplius Scholastici ea de re disputate auderent. Damnavit præterea glossulam quandam fratris Petri ordinis minorum, qui conventum quandam tertii ordinis ad imitandam Christi paupertatem animaverat: quorum è numero multi damnati & exusti fuere. Habita præterea constitutione, ut eorum vocabulo utar, decem Cardinales creavit: inter quos Johannis Columnæ & fratris Matthæi è gente Ursina ordinis prædicatorum ratio est habita. Dum hæc à Pontifice agerentur, Florentinus exercitus ingenti clade non longe à monte Catino ab Ugutione Fagiolano superatus est. Verum Lucenses

non diutius tyrannidem Vgutionis laturo capta occasione, Nerium ejus filium urbe eiciunt, dum Castrucium virum domi nobilem & manupromptum, quem in carcerem conjecerat ob prædam ex hostibus captam, ad supplicium ducit. Pulsus itaque Luca Nerius patrem in Lucenses concitat: cui quidem ex urbe in hostem prodeunti, Pisani statim claufere portas. Is autem cum filio ad Malaspinas confugiens tentato sæpius ac frustra ad tyrannidem reditu, tandem in Flaminiam solum paternum Pontifice jubente rediit. Atque ita Castrucius ab extrema calamitate ad summam felicitatem perducitur: è carcere enim ad dominatum civitatis Lucensis traductus est. At vero pontifex intelligens & Estenses pulso præsidio Ecclesiastico omnino Ferraria, & vicecomites adjuvante Lodovico Bavaro Mediolano potitos esse: omissis (ut ipse dicebat) ad tempus Estensibus vicecomites interdictis notavit, magis in Ludovicum qui titulos imperii sibi usurpabat, quam in vicecomites invehitur. Eodem quoque tempore Gibellini Genueses è concivibus suis Guelphis pulsati adjuvante Roberto Rege, cupis potestati civitatem commiserant, Savonam populariter migravere. Hos postea etiam extorres bello insequens Robertus, dum in Gallias trajicit unicum Savonensibus in potestatem suam redactis, ali-quandiu male habuit. Pontifex autem intelligens discessu Roberti Guelphos ubique opprimere, Carolum Valesii comitem Franciæ regis Philippi filium in Italiam mittit, qui Guelphis præsidio esset, & his potissimum qui apud Vercellas cum Turrianis erant, ut-bis ditone potitis. Verum superveniente Lodovico imperatoris jussu Galeatio vicecomite ante adventum Caroli Turriani Vercellis pelluntur, eaque urbs in potestatem vicecomitum redigitur. Potitur & Castrucius non ita multo post Pistorio, ut Guido Petramala paulo ante Tipherno, Florentinis adversantibus. Sed Castrucius Galeatii vicecomitis auxilio fretus (nam

Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxilio miserat) Florentinos magna clade superatos ad mœnia usque persequitur. Tum vero Pontifex videns in Bavaro turbandi omnia principium inesse, ei sacra inre dicit more solenni, ut fieri consuevit: Guidonemque Petramalam post occupatum Tiphernum sacerdotio exautoravit. Cortonam quoque à diocesi Arretina separatam in civitatem crexit, creato Iohanne Viterbiensi Cortoniensium Episcopo. Interim autem Nicolaus Estensis Ferrariæ Dominus Argentam Ravennatis Ecclesiæ oppidum vi occupat, adjuvante Passarino Bonacossio urbis Mantuæ tyranno, qui sororem Nicolai paulo ante in uxorem duxerat. Hi etiam junctis simul copiis Bononienses aggredi sunt ausi, sed à Beltrando Ecclesiæ copiarum Duce superati, cum magno incommodo abiere, non ita multo post à Pontifice anathemate notati. Ferrariæ præterea interdictum sacris, donec Argenta redderetur. Castrucius vero adeo Florentinos tum vexabat capto oppido Signa, unde frequentes incursiones in eos faciebat, ut desperatione rerum adducti Carolum Roberti filium in Dominum vocaverint. Tum vero Johannes Pontifex Johannem Ursinum in Italiam prope mittit, qui Florentinos & Guelphos omnes in Bavaram confirmaret, jam alpes cum magnis exercitibus transeuntem. Is autem Romam iter facturus, primo Mediolanum proficiscitur Gibellinorum precibus motus. Verum cum accepta ferrea corona pecuniis indigeret. atque eas à populo exigeret, quem Galeatius tuebatur omnibus vicecomitibus in carcerem conjectis quatuor & viginti cives deligit, qui tempu. admini, strarent addito Præfecto, quem ex gente sua urbi præfecit. Bavarus tamen postea Castrucii precibus motus vicecomites omnes incolumes dimisit, dum Lutetia essent, ubi Imperator à Lucensibus magna cum benignitate susceptus est. Inde vero abiens comitante cum mille & quingentis equitibus Castrucio, Ro-

nam pervenit: ubi apud ædes Laterani jussu Cleri populique Romani à Stephano Columna coronatur. Præerant tum urbi duo ex nobilitate, quos Romani Imperatoris vicarios appellabant. Tum vero cum Nicolaus comes alter collega abesset, Stephano ea fors obtigit. Coronatus Imperator Petrum Corbariensem ordinis minorum ex Reatino agro oriundum Pontificem statim creat, Iohannis XXII. ænulum futurum, hominem quidem humâli loco natum, sed doctum, & ad res agendas aptissimum. Habuit hic primo uxorem qua renuente ac reclamante religionem & habitum sancti Francisci suscepit. Creatus itaque pseudo pontifex, ac Nicolaus quintus appellatus, ab Imperatore & his qui tum cum eo aderant, ut verus Christi vicarius consalutatur. Creavit is quoque Cardinales & Episcopos homines sui ipsius consimiles. Interea vero cum equites Galli in præsidio Florentinorum relictî, noctu insidiis Pistorium occupassent, Castrucium Roma abire confestim cogunt: qui primo junctis cum vicecomitibus copiis, Pisas Lucamque pervenit: inde vero in Pistorium movens civitatem diu obsessam fame ad deditionem tandem compulit. Subsequens autem Castrucium cum exercitu Bavarus, Viterbii antipapam reliquit Florentiam oppugnaturus: quam fortasse occupasset, ni Castrucio gravi morbo ex immensis laboribus contracto mori comigisset. Bavarus tamen tantæ accepti beneficii in memor, ejus filios Pisis ac Luca expulit, dum in civitatibus præsidia disponderent, urbibusque ipse potitus est. Mortuo quoque eodem tempore Galeatio vicecomite ejus filii ad Bavarum confugiunt, hominem rogantes, ut accepta grandi pecunia, quam ipsi pollicebantur, se in patriam remittat. Tum ille pecuniæ admodum cupidus, Accium in patriam remittens, Marcum fratrem tandem obsidem apud se detinuit, quamdiu ei pecuniæ redderentur. Verum Bavarus relicto Pisis antipapa Marcoque vicecomite

mite, Mediolanum profectus, in Germaniam iturus
 nequaquam ab Accio in urbem recipitur paternarum
 injuriarum memor. Germani autem milites qui in
 Etruria Marcum vicecomitem obsidem retinebant,
 cognita hominis virtute, in ejus verba juravere, ex ca-
 ptivo Ducem creantes: qui statim deditibus arcem
 Castrucianis militibus Luca potitusest. Verum non
 ita multo post absente Marco Germani milites mu-
 tata sententia Lucam urbem cuidam Genuensi exgen-
 te Spinola, qui multum classe valebat vendidit. Ab-
 eunte præterea in Germaniam Bavaro re omni in-
 fecta ad imperium spectante, Bonifacius Pisanus
 Comes rem gratam Johanni Pontifici facturus, Anti-
 papam Avenionem perducit: ubi in carcerem conje-
 ctus, vitam cum morte permutavit. Tum vero Pon-
 tificex duabus maximis curis liberatus, quod Antipa-
 pam è medio sustulerat, quodque Bavarus in Ger-
 maniam relicta Italia abierat, instante Franciæ Re-
 ge expeditionem in Saracenos promulgat impositis
 decimis, quæ Philippo ipsi ad expeditionem itu-
 to darentur. Ceperant tum Lucam Florentini: unde
 à militibus Boëmicis statim expelluntur, quos antea
 Brixiani contra Bergomates in Italiam accersierant,
 quorumque auxilio fretus Pontificis legatus, Parmam,
 Rhegium, Mutinamque ceperat. Is autem
 inita cum Johanne Rege Boemiæ amicitia, omnem
 rationem factionum Italicarum repente commuta-
 vit. Nam quibus Pontifex & Boemiæ Rex amicitiae
 focii erant, illis Robertus ac Florentini repente ad-
 versabantur, nullo Guelphorum aut Gibellinorum
 discrimine habito. Mastinus enim Scala Veronæ, Phi-
 lippinus Gonzaga Mantuæ. Carrarienses Patavii,
 Estenses Ferrariæ Domini amicitiam & societatem
 cum Roberto ineunt, cujus etiam auxilio Florentini
 adjuti Pistorium capiunt, deditibus tamen urbem
 quibusdam civibus, nemineque adversante. Interea
 vero Marchiones Estenses non prius ab interdicto

Ecclesiastico absoluti sunt, quam Ferrariensium præcibus fatigati, Argentam à se occupatam, Ecclesiæ Ravennati reddidere. Hi tamen auxilio Scaligerorum freti castellum sancti Felicis agri Mutinensis obsidere incipiunt. Verum superveniente Carolo Bœmiæ Regis filio Manfredoque, cognomento Pio, Carpi Domino, qui societatem simul inierant, Estenses funduntur fuganturque. Ex eorum militibus ad octingentos cecidisse ea pugna constat, multosque ex nobilitate captos: maxime vero Nicolaum Estensem Rainaldi Marchionis fratrem. Hac autem oportunitate motus Legatus Bononiensis, comparato satis justo exercitu, cui & Galeotus Malatesta Ariminensis, & Franciscus Ordellapus Foroliviensis, & Richardus Manfredus Faventinus, & Hostasius Polentanus Ravennas præfuerunt, Ferrariam obsidet. Nam hi omnes suarum civitatum dominatum paulo ante occupaverant, cum prius earundem Capitanei haberentur. Oppugnabatur tum acriter Ferraria capto sancti Antonii suburbio, cum auxiliares copiæ à Philippino Gonzaga, à Mastino Scala, ab Ubertino Carrariensi missæ animum ad erumpendum Ferratiensibus dedere: qui & hostes fundunt, & omnes fere Duces capiunt. Captus tantem Romandiolæ Comes, cum Nicolao Estensi commutatur: reliqui deinceps incolumes ad suos remittuntur, hac conditione tamen, ne arma amplius contra Estenses capiant. Elatus vero tanta victoria Rainaldus Estensis in agrum Bononiensem movens, longe omnia populatus à capienda urbe paululum absuit. Venturum quidem in auxilium Legati Regem Bœmiæ Bononienses sperabant: & jam esse in itinere dicebatur, cum subito ei nunciatum est & Mastinum Scalam Brixiam ac Bergomum in dedicationem accepisse: & Accium vicecomitem Papiam ingressum arcem oppugnare. Hanc ob rem ab instituto itinere discedens relicto Parma filio, cum aliquot cohortibus Papiam ipse profectus, cum superare munitio-

tiones vicecomitis non posset, vastato Mediolanensium agro, Parmam deinceps re infecta rediit: ubi quoque intellexit Americum Castrucii filium Lucam amicorum opera recepisse. Oppugnabatur tamen arx, quam etiam rex accepta grandi pecunia Lucensibus & Americo reliquit, brevi in Germaniam iturus, Italicas factiones pertaxus. Nam vicecomites capta jam arce Papiensi longe & late vires suas diffundebant. Mutinæ itaque & Rhegii imposito Germanorum præsidio, commendataque Parma Marsilio & Petro Rubeo in Germaniam abiit, celerem reditum cum majoribus copiis pollicitus. Abeunte autem Rege Bononienses ipsi adjuvantibus Florentinis; & Marchione Estensi pulso Legato in libertatem se vindicant, ex so tum in urbe, tum in agris Ecclesiastico præsidio. Hanc ob rem Legatus omni ope destitutus, Avenionem proficiscitur anno Domini millesimo trecentesimo trigesimo quarto, quo tempore eodem in loco Johannes Pontifex moritur ætatis suæ anno nonagesimo: Pontificatus vero decimo nono, mense quarto, relicta in thesauris tanta vi auri, quantam nullus ante se Pontifex. Sepelitur autem in Ecclesia Cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui scribant Petrum Murroneum, quondam Pontificem à Johanne in Sanctos relatum: Gentilemque Fulginatem & Dynum Flotentinum Medicos insignes magnis præmiis & honoribus tum ab eo affectos. Amator enim doctorum virorum est habitus.

BENEDICTUS XII. PONT. CCIII:

Benedictus duodecimus, patria Tolosanus ordinis Cisterciensis, Jacobus antea vocatus, sanctæ Præfex Presbyter Cardinalis, sextodecimo die post Johannis mortem, Avenione Pontifex creatus, statim censuras in Bavarum à Johanne factas, ut in usurpato-

tem imperii confirmavit. Hac autem ratione vacante imperio ad arma omnia respiciebant, cum unus quisque quantumvis parvus Dominus rapere ex alieno conaretur. Scaligeri enim non contenti Veronæ, Brixiz, Bergomi dominatu, Parmam adimere Rubeis conabantur, Gonzaga Rhegium, Estensis Mutinam, Florentini Lucam appetebant. Verum cum Scaligeri potiri Parma nequirent, acriter quæ in præsidio erant urbem defendentibus, maxime vero Germanis militibus, qui Scaligero infensi habebantur, in Vincentinos exercitum movet, unde re infecta abeuntes cum Germanos milites abiisse Parma intellexissent, eo profecti, urbe statim potiuntur Rubeis ipsis eam deditibus. Niccolaus quoque Estensis Beatricæ Guidonis Gonziaci filia in uxore accepta, soceri copiis adjutus, Mutinam capit. Philippinus item Gonzaga civibus ipsis ultro deditibus, Rhegium Lepidi in potestatem suam statim recipit. Tum vero crescente Mastini Scalæ potentia, qui & Parmam & Lucam & Patavinam deditibus Libertino Carraria in potestatem suam redegerat. Ad tantum dominatum extinguendum omnes fere Italiæ populi & principes simul conjurarunt: maxime autem Veneti, & Luchinus vicecomes, qui Accio paulo ante mortuo in dominatu successerat. Cinxerunt Veronam obsidione Veneti Gonzaga Estensisque, dum Luchinus alio exercitu Brixiam & Bergomum in suam potestatem redigit. At vero cum Veneti timerent ne, dum potentiam unius extinguere parant, alterius auferent, pacem hac conditione cum Mastino Scaligero ineunt, ut omisso Patavio Carrariensibus, dimissaque Brixia & Bergamo vicecomiti, quas urbes nuper occupaverat, ipse Veronam, Vincentiam, Parmam Lucamque retineret. Displicuit vehementer hæc pax Florentinis sociis & amicis, qui potiri Luca admodum cupiebant, sed rejecta in aliud tempus querela, tum quidem reticere. Pontifex autem missio in Italiam Legato, Senatui populoque Romano persuasit,

ut senatoriam dignitatem, quam diu regio nomine gesserant, suis tandem & Ecclesie auspiciis administrarent. Hanc ob rem & Stephano Columnae senatoria dignitas in quinquennium prorogata est, & collegae annui ei dati sunt. Verum cum Pontifex Stephanum ad se Avinionem vocasset, Ursus Anguillarum Comes Stephani collega, Franciscum Petrarcham virum eloquentissimum, maxime autem vernacula lingua rhythmicisque vulgaribus, corona poetica in Capitolio donavit, astante populo omnique Romana nobilitate, anno salutis millesimo trecentesimo trigesimo octavo. At Pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoste invaderetur, Luchinam vicecomitem Johannemque ejus fratrem Archiepiscopum Mediolanensem Mediolani aliarumque urbium, quas possidebant vicarios instituit. Eandem quoque potestatem Mastino Scalae Veronae & Vincentiae: Philippino Gonzagae Mantuae & Rhegii: Albertino Carrariae Patavii: Obicioni Estensi Ferrariae, Mutinae: Argentae suo jure (ut ipse dicebat) tribuit: quod vacante imperio omnis ejus potestas in Pontificem recidat, Jesu Christi superni Regis unicum in terris vicarium. Obicioni tamen Estensi hoc vicigal imposuit, ut quotannis decem millia nummum auri Ecclesiae Romanae persolveret. Semel autem toto sui Pontificatus tempore sex Presbyteros Cardinales creavit, viros egregios, non de sua stirpe (ut nunc fit) sed undequaque ad tantam dignitatem vocatos. Non improbo tamen eos qui ob cognationem & affinitatem ad summos dignitatis gradus eriguntur, si tanta conditione digni sunt. Tanta praeterea constantia fuit, ut dimoveri à recto vel vi vel precario vel pollicitationibus nunquam potuerit. Bonos enim diligebat: & vicissim malos ac sceleratos aperte odio habebat. Componere item pacem inter Philippum Franciae & Eduardum Angliae Regem saepe tentavit per Legatos, at frustra: qui maximi s cladibus quae saepissime inter se concertarunt.

Nam Eduardi classis supra Scufas non longe à portu Flandriæ tanta vi cum Gallis dimicavit & vicit, ut ad triginta tria millia Gallorum unâ pugná interfecta referantur, Pontifex autem rem sæpius tentatam o-mittens, ædes pontificias cum turribus & pomæis inchoavit ac perfecit, suoque jussu impensaque Basilicæ sancti Petri tectum restituit: quemadmodum epigramma ad ejus statuam in eadem Basilica positum indicat. Moritur autem Pontificatus sui anno septimo, mense tertio, die decimo septimo. Multam vim auri non cognatis suis & affinibus, sed Ecclesiæ reliquit. Zorum pictorem illa ætate egregium ad pingendas Martyrum historias in ædibus ab se structis conducere in animo habuit. In morte autem optimi Pontificis & dectissimi omnes fere collachrymarunt: idque in pompa funeris qui aderant fletibus & gemitu præ se tulere.

CLEMENS VI. PONTIF. CCV.

CLEMENS sextus, patria Lemonicensis, Petrus antea vocatus, primo monachus, deinde Archiepiscopus Rhotomagensis, postremo Pontifex Avenione creatus est. Fuit autem vir multæ doctrinæ compositionæque eloquentiæ: liberalis in omnes, comis & perhumanus. Electus itaque nonis Maji, millesimo trecentesimo quadagesimo secundo, coronatur *XIV. cal. Junii*. Sequentibus vero jejuniis pontificatus sui anno primo, octo Presbyteros Cardinales creat, Diaconos duos, scilicet fratrem suum monachum Tutellensis, professionis, & Guilielmum ex sorore nepotem. Ex his præterea quos Presbyteros creavit, unus ei affinitate conjunctus fuit. Sequenti autem anno duos item creavit: quorum alter ejus erat ex altera sorore nepos. Petentibus siquidem Romanis, quemadmodum Bonifacius octavus olim concesserat, centesimo quoque anno

anno (quod seculum antiqui appellabant, unde ludi seculares nominati sunt) plenam peccatorum omnium remissionem visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, quinquagesimo quoque anno id facere libenter annuit, cum dicerent ætatem hominum Jubileum illum centum annorum attingere non posse. Verum cum intelligeret totam Italiam in tumultu esse, solos Luchinum & Johannem Vicecomites Vicarios Insubriæ confirmavit: de reliquis Italiæ Principibus nulla mentione habita. Existimabat enim solos Vicecomites Bavaro resistere posse, in Italiam (ut ipse prædicabat) descensuro, qui vicissim, ut par pari Pontifici redderet, in ditione Ecclesiastica multos Vicarios Impèriali autoritate confirmavit. Nam Johannem de Vicorbis Præfectum Viterbii, Galeotum Malatestam & fratres Arimini, Pensauri, Fani, Antonium Feletrarium, Urbini: Nolpnum & Gallasium fratres Callii, Alegetum Clavellum Fabriani, Bulgarutum Matelicæ: Isinedutum sancti Severini: Gentilem Varraneum Camerini: Michaellem montis Milonis: Pongonium Cingoli: Nicolaum Boscaretum Esii: Guidonem Polentensem Ravennæ: Franciscum & Synbaldum Fotolivi & Cesennæ: Johannem Manfredum Faventiæ dominos confirmavit: licet ante quidam ex his loca ipsa partim vi partim benevolentia civium adepti fuerant, ut in Benedicto diximus. Interim vero Froscovaldi Florentini cives admodum potentes à civibus suis pulsi Pisanos ad arma concitant iniquo quidem tempore. Florentini enim Parvam à Scaligeris empturi tum erant: & obeam rem filios obsides jam Ferrariam miserant, quingenta millia nummum auti polliciti. Sequester enim ad eam rem conficiendam, Ferrariensis ab utroque electus est. Vetum cum Florentini alia sepe aliam clade, tum à Pisanis, tum ab eorum sociis afflictati essent, omittere tantam emptionem coacti sunt, ferre tamen auxilium Lucensibus à Pisanis obsessis non omisere adjuvanti-

etiam sociis, copiarum Duce Malatesta Ariminensi, cognomento Ungaro, qui Pisanos à cervicibus Lucensium armis quidem repulit. Tum vero Robertus Florentinorum amicus sociorum calamitatibus permotus, Gualterium quendam Gallum Athenarum Ducem appellatum, cum parvo equitatu in Hetruriam misit, qui artibus exquisitissimis dejecto Malatesta ut imperito belli duce, ita gratiam Florentini populi occupatus est, ut brevi & copiis eorum & urbi præficeretur, dejectis & extinctis omnibus urbis magistratibus. Hujus quoque fortunam juvere Aretini, Pistorienses & Volaterrani, qui homini sese statim dederunt. At cum Accius Corrigiensis Parmam urbem quam ipse tueri non poterat, Obicioni Estensi dedisset, Philippinus Gonzaga bello ab ipso Obicione laceffitus, comparato exercitu in agro Rhegiensi hominem invadens, collatis signis tanto impetu fundit, ut fugientem Ferrariam persecutus sit. Tum vero Obicio desperatione rerum motus, Parmam ipsam quam retinere non poterat, Luchino vicecomiti tuendam tradidit, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto. Cum autem Florentini ferre Gualterii tyrannidem diutius non possent, necarenturque quotidie multi, in eum ob libertatem conjurantes, Angelus Acciaiolus urbis Episcopus, cives armatos in Episcopatum pro pere ad se vocat, patriam in libertatem vindicaturus. Quare tyrannus impari se civibus videns, Episcopo ipso pacis sequestræ adhibito incolumis cum militibus & rebus suis decimo tyrannidis suæ mense abiit. Veterum plebs ipsa ingrata ut semper nobiles civitatis, quorum consiliis & armis libertatem consecuta erat, exules facit, direptis eorum bonis ædibusque everfis. Et ne quid deesset ad perturbandam totam Italiam, in regno quoque Neapolitano magnæ discordiæ exortæ sunt. Rex enim Robertus sine stirpe virili moriens, Johannam filiam Andree nepotis sui Caroli regis Ungariæ filio uxorem dedit. Neapolim enim illis

dictus.

diebus adolescens venerat. Verum Johanna hominem foecordem perosa, eum in urbe adversa per insidias interimit: alterique fratrueli nubit, Lodovico olim Tarenrini Principis filio, quem Roberti quoque fratrem fuisse constat. Tum vero Lodovicus Rex Ungariz primi mariti frater tantum scelus ulturus, cum paratissimo exercitu in Italiam veniens, primo Sulmonenses resistere ausos oppugnare adortur. Interim autem Romæ creandorum senatorum ex auctoritate Apostolica commutata ratione, Nicolaus Rentii civis Romanus publicus scriba, vir quidem erecti ad libertatem excelsique animi, occupato armis capitolio tantum sibi benevolentiz & autoritaris apud omnes comparavit, ut facile quo vellet mentem populi Romani flecteret. Is autem quo magis animos hominum commoveret, hoc titulo usus est, Nicolaus severus & clemens, libertatis, pacis justitizque tribunus, ac sacre Romanæ reipubl. liberator illustris. Hac autem verborum pompa tantam de se & admirationem & opinionem concitavit, ut omnes Italici nominis per Legatos pacem amicitiamque ab eo petierint. Fuere & quædam externæ provinciæ, quæ ad Romani Imperii glotiam nascentem, ut ipsæ putabant respicerent. Sed parum inolevit fucata gloria: nam dum parti civium consulit, parti adversatur, repente ex patrono tyrannus est habitus. Hanc ob rem septimo magistratus sui mense, sponte sua ignavis omnibus mutata veste per obscuram noctem Roma abiens, ad Carolum Johannis filium in Boëmiam proficiscitur: quem Clemens Pontifex ob multatum linguarum literatum peritiam, in Bavari etiam contumeliã ab Electoribus in Cæsarem designari paulo ante fecerat. Captus itaque tribunus à Carolo & Avenionem missus, Pontifici dono datur. Lodovicus autem Sulmone post longam oppugnationem poritus, regnum deinceps facile occupat, ab eunribus in provinciam Narbonensem ob timorem Johanna & adultero
Loda-

Lodovico, relicto ad Regni custodiam duce Dyra-
chino, Roberti Regis nepote i quem Carolus praelio
superatum & captum ultimo supplicio affecit. At
vero cum fere in tota Italia peste laboraretur, Caro-
lus relicto satis magno praesidio, tertio mense in Un-
gariam revertitur, eo maxime tempore, quo Iohannes
Archiepiscopus magni animi consiliique vir mortuo
fratre Luchino vicariatum Mediolanensem à ponti-
fice suscepit. At Clemens retento in vinculis Nico-
lao Cardinales quosdam Romam misit, qui statum
urbis componerent: ad quos Franciscus Petrarca
perscribens eis persuadet, ut promiscue senatores ad
tollendam seditionem ex plebe ipsa creent, cum non
satis constet in ipsa urbe Romae, qui Senatorii, quique
plebei ordinis sint, quod omnes fere peregrani sint &
ignotis parentibus orti. Declarati itaque senatores
sunt, Petrus Sarra Columnensis, & Iohannes Urbi fi-
lius. Quo quidem tempore pestis adeo triennio totam
Italiam pervagata est, ut vix decimus quisque ex mil-
lesimo homine superfuerit. Nec id quidem mirum,
cum ob jubileum contagione hominum & multitu-
dine undique Romam commigrantium, squalore,
situ, pedore, omnia inficerentur. Venere autem tum
in potestatem Florentinorum Collis oppidum, & Ge-
minianum. Venit & in potestatem Archiepiscopi Me-
diolanensis Bononia, civibus ipsis ultro deditibus.
Quare Pontifex commotus misso in Italiam Legato,
Florentinos & Mastinum Scalam in vicecomitem con-
citat. Sed mortuo Mastino Archiepiscopus Canem
grandem Mastini filium, omnesque Flamminiae &
Hetruriae Gibellinos in foedus amicitiamque sui pel-
liciens, Bernabovem nepotem Bononiam misit, qui
cives in fide contineret. Interim vero Florentini ne-
mine vetante Pistorienses ac Pratenses aggressi, eos
tandem in potestatem suam armis redigunt. Verum
postea ab Archiepiscopo vexati duce copiarum Jo-
hanne Aulegio, vix tum quidem se moribus tutati
sunt.

sunt. Defecisse tum Anglare & Burgum sancti sepulchri Ecclesie oppidum ad vicecomites constat. Pugnasse tum etiam legitur Genuenses & Venetos inter se bello navali, in quo primo victi Genuenses sunt: mox victores præfesto classis Philippo Auria & Chium insulam de Venetis cepere: & Euboiam (quam Neopontum vocant) magnis cladibus vexarunt. Clemens ansem quieti Italix tandem consulturus, Lodovicum Tarentinum Principem Regem Neapolitanum decrevit, pacem cum Ungario instaurat, Urbem Avenionensem à Johanna Regina emit, ejus enim matrimonium habebatur. Perfolvitur pretium feudi permutatione: tantundem enim & eo amplius ob Regnum Neapolitanum Ecclesie Romanæ debebat. At vero dum Anglerianus vicecomes Scarperiam in Mugello obsideret, Senenses, Aretini, Perusini suis rebus timentes, novam societatem cum Florentinis contra vicecomites incunt. Sentire cum vicecomitibus Pisani aperte non poterant ob Gambacurtos familiam potentem Florentinis amicam: qui resistere vicecomiti nequeunt, Carolum Imperatorem in Italiam vocant. Hanc ob rem motus Pontifex, veritusque ne Italia ferro ac flamma vastaretur, quemadmodum se facturum Imperator minabatur: & vicecomitibus Bononiam hac lege permitit, ut duodecim millia nummum auri quotannis Ecclesie persolverent, & pacem inter vicecomites & Florentinos componit his conditionibus, ut neuter istorum Pisanos, Lucenses, Senenses, Perusinos vexaret: atque Bergum sancti sepulchri Ecclesie obtemperaret, libertatemque Cortonenſium vicecomites tuerentur: pacem quoque & fœdus componere inter Philippum Regem Franciæ & Eduardum Angliæ annixus est, sed frustra: adeo erant ad bellum animati, in quo Eduardus victor caesis viginti Gallorum millibus Calesium undecim mensibus obsessum, vi tandem cepit. Eadem quoque fortuna superantur Scoti, ab his qui Eduardi

auspi-

suspiciis in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni pastoris officio functus, cum foris prodesse Christianis non posset, domi ecclesiastico senatui consuluit. Aliquot enim præstantes viros Cardinales legit: maxime vero Ægidium Hispanum Archiepiscopum Toletanum, Nicolaum Cappocium Romanum civem: Rainaldum Ursinum Ecclesiæ Romanæ Protonotarium. Nepotem quoque suum huic numero ascripsit: qui postea Pontificatum adeptus est, & Gregorius undecimus appellatus. Sunt qui scribant hunc Pontificem in Sanctos retulisse Junonem Presbyterum & confessorem Britannicum. Pontificatus autem sui anno decimo, mense sexto, die vigesimo octavo millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo mortuus, Avenione sepelitur, adhibita à Cardinalibus, qui tum aderant honesta funeris pompa.

INNOCENTIUS VI. PONT. CCVI.

InnoCentius sextus, patria Lemonicensis, Stephanus antea vocatus, pontificii civilisque juris vir consultissimus, procurator primo, mox Episcopus Claramontanus, deinde Cardinalis, Pontifex tandem creatur, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo secundo, decimo sexto calendas decembris. Fuit autem vir integerrimæ vitæ, magnæque constantiæ & severitatis. Beneficia autem ecclesiastica non nisi probatissimis sacerdotibus, tum vita, tum doctrina dedit. Post vero coronationem suam multas reservationes à Clemente factas suspendit: constituitque statim, ut omnes Prælati, omnesque qui beneficia habebant ad Ecclesias suas sub anathematis poena proficiscerentur. Dicebat enim oves pascuas à proprio pastore, non à mercenario custodiri debere. Impensam quoque domesticam quæ magna erat imminuit, familiam suam ad certum & honestum redigens numerum.

NCC

Nec domi voluit nisi viros probatissimos. Idem ut facerent Cardinales acerrimo edicto mandavit, dicitans suam ac omnium Ecclesiasticorum vitam cæteris exemplo esse debere, ad imitationem Salvatoris nostri, cujus tota vita ad institutionem humani generis respiciebat. Præterea vero sacri palatii auditoribus salaria instituit, ne muneribus corrumpi in decernendis litibus obinopiam possent. Dicebat enim famelicos non facile etiam ab alieno cibo abstinere, si sit oblata quovis modo edendi facultas. In victu parcus est habitus, in sumptu bellico largissimus, dum bello repetit quæ à tyrannis superioribus temporibus occupata fuerant. Ægidium namque Hispanum è gente Carilla Cardinalem Sabinum virum insignem è latere suo in Italiam misit, qui bello tyrannos persecuerentur, ditionemque Ecclesiasticam tutiorem redderet, eo maxime tempore, quo Imperator Constantinopolitanus, Aragonum rex, & Veneti contra Genuenses fœdera inter se iniere. Hi autem comparata ingenti classe, numero navium & copia militum superiores, Genuenses inter Constantinopolim & Chalcedinem aggrediuntur loco ipsis Genuensibus iniquo, vento adversante. Pugnatum est ab aurora usque ad vesperam: ac tandem Græcis in fugam veisis, Veneti ac Catalani magna ex parte cum præfecto classis caduntur, pagano Auria duce. Veneti autem tantam cladem & ignominiam iniquo animo ferentes, redintegrata cum Catalanis classe, Nicolao Pisano Veneræ classis præfecto, sequenti anno non longe à Corsica Genuenses fundunt, eorumque triremes quadraginta viris onustas demergunt. Hac clade perterriti Genuenses, Archiepiscopo Mediolanensi civitatem ac sua dedunt: qui Venetos bello aggressus Patavinum Principem, Veronensem, Ferrariensem, Mantuanum, & Florentinos in se concitat, veritos ne superatis Venetis, ad se demum iretur. Pugnabatur terra marique: sed Genuenses præfecto pagano Auria mirâ felici-

felicitate navi pugna usi, apud Sapienciam Pelopon-
 nesi promontorium Venetos superant: eorumque præ-
 fectum Nicolaum Pisanum captum cum quinque mil-
 libus hominum Genuam perducunt, anno Domini
 millesimo trecentesimo quinquagesimo quarto. Ve-
 rum sequenti anno mortuo Archiepiscopo Mediola-
 lanensi Veneti ac socii magna cura liberati sunt. Ber-
 nabos & Galeatius ex Luchino fratre nepotes patrii
 hæredes fuere. Sola Genua ab his defecit, inito cum
 Venetis foedere, inchoata prius à Bernabove & Galea-
 tio, suadente Pontifice Ægidioque ejus legato. Interim
 vero Calojohannes Constantinopolitanus Imperator
 in patriam rediit, pulso armis Catacusino imperii
 contra jus fasque occupatore. Id autem factum est
 Francisci Garalussii Genuensis opera, viri rerum ma-
 ritimarum peritissimi: cui Mitylenem cum Lesbos
 dono dedit: grati animi signum præ se ferens, quam
 certe insulam superioribus annis Thureus Gatalussis
 ipsis vi abstulit, occupata prius Constantinopoli, to-
 taque Thracia. Nec Romæ certe minor perturbatio,
 quam Constantinopoli tum fuit. Franciscus enim Ba-
 roncellus Romanus cives admodum potens, pulsus
 è senatoria dignitate Johanne Ursino & Petro Co-
 lumnensi, tribunitiam dignitatem sibi usurpat cum
 his titulis, Franciscus Baroncellus scriba Senatus, Dei
 gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus
 consul. Tum vero Innocentius Pontifex re cognita, ad
 comprimendam hominis audaciam Nicolaum Cencii,
 qui eodem modo dominatum appetierat, è carcere
 Avenionensi ductum, Romam mittit ad tribunatum
 repetendum. Is itaque urbem ingressus adjuvante
 nobilitate, ac magna plebis parte, Baroncellum è
 Capitolio dejectum interficit, ac solus tribunatu
 potitur. Verum cum non ita diu pristinae conditio-
 nis immemor nobilitatem persequeretur, maxime
 vero Columnenses à porta Exquilina in Hernicos
 cum clientela proficiscentes, magno incommodo
 pulsus

pulsus in Capitolium se recepit : unde fugiens instantibus hostibus mutata veste cognitus à civibus Romanis obtruncatur. Tum veto auctoritate Apostolica Guido Iordanis unicus Senator ad annum creatur. Imperator autem regis Boëmiæ filius perbenigne à Carrariensibus Gonziacis, vicecomitibus susceptus, Mediolani coronam ferream, ut mos est accipit. Inde vero Pisas abiens, Legatos Senensium, Volaterranorum, totiusque fere Etruriæ obvios habuit : qui dicerent se paratos esse ejus mandata facere. Idem fecissent Florentini, nisi prius data ingenti pecunia se ab ejus manibus redemissent. Romam autem proficiscens, hac conditione à duobus Cardinalibus ad eam rem missis coronatur, ut neque Romæ, neque in Italia diutius immotaretur. Quo quidem in Germaniam abeunte, Ægidius Legatus omnia fere oppida brevi recepit, quæ tyranni instigante Bavaro in Flaminia, quam Romandiolam vocamus, in Marchia Anconitano in patrimonio sancti Petri occupaverant. Eos tamen vicarios in oppidis suis confirmavit : quos viderat Ecclesiæ Romanæ obsequentes, utpote Galiothum Malatestam & Guidonem Polentanum in Flaminia, Varranenses in Piceno. Ordolphos autem nequaquam Ecclesiæ Romanæ obtemperantes, bello biennio persecutus, eos tandem è Forolivii Foroque Popilii, ac Cessenna deturbavit. Potuissent hi quidem aliquam partem dominatus retinere, adjuvante Jacobo Cardinali Columnensi, viro huic familiæ amicissimo, sed maluere totum constanter amittere, quam partem turpiter retinere. Ægidius autem pacata Flaminia, adeo Forolivii delectatus est, ut & ætarium Ecclesiæ & pecuniam ab Avenione missam, unde arces Italiæ ædificarentur, eo loci reposuerit, & institutiones quasdam ibi composuerit, quibus adhuc provincia ipsa utitur. Cum autem Ægidius Italiam pacasset, arcesq; in ditione Ecclesiastica plures ac pernecessarias.

sarias ædificasset, omnesque Italos Principes ac populos ad officium redeget, ad annum quintum legationis suæ successorē habuit, Arduinum Burgundum Abbatē Cisterciensē, hominē rebus agendis nequaquam idoneum. Hanc ob rem abeunte Agidio, omnes Italiæ Principes ac populi arma capiunt. Nam & Pisani Florentinos adeo vexavere, ut cum nemo prodire obviam auderet, agrum omnem Florentinum diriperent, capto Figino superioris Arni castello, incensisque villis omnibus quæ passim in agris ædificatæ erant. Dux autem Florentini exercitus Pandolphus Malatesta tum erat, quem populus abdicare se magistratu coegit, quia nunquam congregi cum hoste ausus est. Tum vero Pisani elatiores facti, non tam spe potiundæ urbis quam inferendæ contumeliæ causa, levibus aliquot præliis ante portas commissis, cum magna præda domum redeunt instante jam autumno: & Bernabos quoque Bononiam bello agitatum, acriter eam defendente Abbate Cluniacensi, multis castellis spoliatur. Erat quidem Bononia, ut antea diximus, Vicecomitum dominatui subiecta, sed Aulegianus eam Abbati Cluniacensi prodidit, Firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos Bononiam & Rhegium bello premit, Legatus Apostolicus accitis in societatem belli Philippino Gonzaga, Cane Veronensi, Nicolao Estensi, in Brixianos movet: Tum Bernabos Brixianorum periculo motus, relicta Bononia ac Rhegio, in hostem proficiscens, apud Montemclarum tanto prælio superatur, ut agrè deinceps urbis mœnia tutatus sit. Eodem fere tempore Florentini Galeotho Malatesta duce Pisanos superant illectis prius ad se eorum militibus pecunia. Hanc ob rem Pisani in Gambacurtos cives suos præpotentes, omne crimen conjicientes, quod avarè maligneque stipendia militibus persolverent, Iohannem Agnellum exulem Bernabovi amicum, & Gambacurtis

bacurtis adversantem revocant, qui civitatem brevi in potestatem suam redegit, sublatis è medio adversa factionis amicis. Verum composita à Pontifice inter Pisanos & Florentinos pace, Iohannes Haucut Pisanorum stipendiis militare solitus, milites omnes passim per omnem Italiam sparsos colligens, magnum omnibus terrorem iniecit, tumultuante potissimum civitate Romana in creandis Senatoribus: quam discordiam Innocentius optime sedavit, externo Senatore ad urbem misso, Raymundo, Ptolemæo cive Senensi, qui annum integrum magistratum gessit, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo nono. Non quieverunt autem compositis etiam hoc modo rebus Romani. Nam pulso Senatore, septem cives crearunt cum summa potestate, quos Reformatores totius reipublicæ vocarunt. Hanc ob rem Innocentius Hugonem Lusignaneum, Cypri regem, ad bellum quod in Thurcos gerebatur proficiscentem, Senatorem creavit: mandavitque ut Magistratum Reformatorem omnino aboleret. Erat autem tum maxime intentus abolendo bello quod inter Anglos & Gallos gerebatur, quo omnibus proficisci in Thurcum liceret. Verum cum Angli in Pitriensi agro Gallos superassent, cepissentque Regem cum Philippo filio, rem difficiliorem factu fecisse videbantur. Cum Eduardus magnitudine animi motus, captivos omnes hac conditione liberat, ne amplius contra se bella gerant: qui non ita multo post pacis fœdera rumpentes, Eduardum capere arma & obsidere Parisios impellunt. Parare & classem contra hostes Christiani nominis Innocentius constituerat, cum & Pisani qui rem nauticam optime norant, cum Florentinis, & Veneti qui classe plurimum valebant cum Lodovico Ungariæ rege bella tum gererent. Tarvisum enim rex magnis copiis tum obsidebat: nec seditionibus intestinis Veneti carebant. Nam Marinus dux affectatæ tyrannidis convictus secuti per-

percutitur. In tantis vero animi perturbationibus afflictatus Innocentius, pontificatus sui anno nono, mense octavo, die sexto moritur: eo potissimum tempore, quo & Bartholus Saxoferratus vir illa ætate omnium consultissimus. Antequam Pontificis mortem tanta Solis defectio facta est, quanta nunquam antea. Visum itaque omnibus est tantæ mortis Planetas etiam signa aliqua dedisse.

URBANUS V. PONTIF. CCVII.

URbanus quintus, patria Lemonicensis Guilielmus Grisant antea vocatus, sancti Victoris Massiliensis Abbas, absens etiam omnium consensu Pontifex creatur. Legatione enim tum apud Vicecomites in Italia fungebatur. Vocatus itaque Aveniomen Pontificatum iniens vir singularis virtutis, ingentis animi, innocentissimæque vitæ, statim ad tuendam libertatem Ecclesiasticam animum adjicit: eorumque opera utitur, qui ad eam rem animati erant. Ægidium enim Hispanum virum præstantem (de quo antea diximus) in Italiam cum summa potestate mittit: qui ita Lodovicum Genzagam, Nicolaum Estensem, Franciscum Carrarium initis foederibus in Bernabovem concitavit, ut prælio ab his superatus, & faucibus ægre aufugerit, amisso in bello filio: captisque Andrea Pepulo Bononiensi exule, Synebaldo Ordelapho, Paulo Mirandula, Guidone Folliano, Azzone Corrigenfi, Guilielmo Cavalcabovæ egregiis copiarum suarum Ducibus. Permoti autem calamitate Vicecomitum Franciæ, Angliæ, ac Cypri Reges, Legatos ad Ægidium misere oratum, ut Vicecomitibus pacem redderet, non discessere æ infesta legati. Reddita siquidem pax est, quæ non diuturna fuit. Johannes enim Haucut Vicecomitibus militans, cum Florentinos bello lacefferet, eorum copias

pias apud Miniata oppidum graviter proffigavit. Hanc
 ob rem Ægidius Legatus Thomam Obicionem egre-
 gium copiarum ducem cum tribus millibus equitū, &
 satis magno peditatu Florentinis auxilio mittit. Pu-
 gnatum est inter Aretium & Cortonam dubio Marte
 quatuor horis: atque demum Thomas ita hostes su-
 perat admittente peditatu, ut ex sex millibus equitum
 qui cum Anglico militabant pauci evaserint: atque
 ipse Dux in deditioem venerit. Hujus autem tantæ
 victoriæ fama permoti, qui ab Ecclesia defecerant
 statim deditioem fecere. At vero cum Urbanus ad
 quartum sui pontificatus annum in Italiam venisset
 componendum rerum causa, ei Legatus Ægidius
 Corneti sit obviam, rationemque administratæ pro-
 vincix reddens, dum Corneto Romam proficiscitur,
 liberatus tantæ legationis onere, quietus ob se-
 nium Viterbium rediit: ubi & tertio mense post mo-
 ritur: vir certe singularis virtutis, præstantisque ani-
 mi: quique dignitatem Ecclesiasticam, dum vixit
 mirifice tutatus est. Ejus autem corpus Assisium
 delatum in Ecclesia beati Francisci tumulatur, sepul-
 chro à se condito dum viveret. At vero cum Caro-
 lus Imperator intellexisset Urbanum Romam profe-
 ctum, eo & ipse quoque cum uxore & libetis statim
 advolans, in itinere Lucam Pisani, Miniata oppi-
 dum Florentinis adimit, sibi que vendicat. Profectus-
 ne sit Romam haud satis constat, cum ab Innocentio
 sexto Pontifice Romano coronam imperii accepisse
 dicatur, Cardinali Hostiensi Romam ob eam rem
 misso. Accepta autem à Florentinis ingenti pecu-
 nia, ne eos bello vexaret, tertio mense posteaquam
 venerat Italia cessit, anno MCCCLXVIII. Urba-
 nus vero Apostolorum capita diu quæsit tandem in-
 venit: desiderant enim in honore esse propter desue-
 tudinem & ignorationem hominum. Apud vero
 sancta sanctorum reperta, ac locellis argenteis re-
 condita ad altare majus basilicæ Lateranensis cum

maxima veneratione & celebritate collocantur, astante clero populoque Romano. Idem quoque Pontifex ædes pontificias tum in urbe veteri, tum in Mantefiascone construxit: ut ei ac cæteris Pontificibus eo proficisci liceret, vitandi Urbani ætus causa. Brevi autem in Galliam reversurus, Johannem Haucut egregium copiarum Ductum è carcere inissum, copiis illis omnibus præfecit, quæ antea sub Ægidio militaverant, ut tamdiu ditionem Ecclesiasticam ab hoste tueretur, quoad ipse reverteretur. Redire namque ad Italiam ei in animo fuit. Verum dum in Gallias proficiscitur, pontificatus sui anno octavo, mense quarto Massiliæ moritur: vel (ut alii volunt) Avenione vitam finivit, eo maxime tempore quo Brigida devotissima Christi mulier Suetiæ Princeps Romam voti causa venerat: motusque nonnulli in Apulia exorti sunt, mortuo Nicolao Acciolo, ejusdem provincie gubernatore, viro strenuo ac in rebus agendis sapientissimo.

GREGORIUS XI. PONTIF. CCVIII.

Gregorius undecimus, patria Lemonicensis, Petrus Belfortis antea vocatus, sanctæ Mariæ novæ Diaconus Cardinalis, Avenione Pontifex omnium consensu creatur. Hunc enim adolescentem vix decimum septimum annum attingentem, Clemens sextus ejus patruus Cardinalem creavit: & ne videretur carni ac sanguini magis quam Ecclesiæ consuluisse, eundem ad exquisitissimos doctores, maxime vero ad Baldum, qui tum Perusii legebat, disciplinæ gratia statim misit: ubi tantum in quovis genere doctrinæ profecit, ut idem Baldus ejus autoritate in confirmandis rebus dubiis plerumque uteretur. Fuit præterea tantæ innocentie & placibilitatis, adeoque humanus & pius, ut ab omnibus unice diligeretur.

Eo itaque tempore quo pontificatum iniit, Romæ Senator singulo semestri à Pontifice datus jus populo dicebat. Urbis autem custodiam totamque reipublicæ administrationem & curam Banderesii tum gerebant. Banderesii enim appellati sunt germanico verbo à vexillis, quibus in bello utebantur. Singulæ enim decurix signo internoscebantur suo, capita regionem nunc vocantur qui urbis tribus præiunt. In Cisalpina autem principes illi (quos diximus in vicecomites conjurasse) Rhegium à vicecomitibus possessum prodicione occupant. Supererat arx, per quam Barnabos urbem ingressus, hostes primo impetu fundit, Rheginque libere recipit, Lucio Theutonico Duce inde deturbato. Agebantur hæc in Italia cum Perinus Cypri Rex Petro genitori in regnum suffectus, magnarum discordiarum inter Genuenses & Venetos causa fuit. Nam dum Famagustæ coronationis suæ pompam duceret, adessetque Genuensis & Venetus bajulus (ita enim appellant mercatorum Prætores) velletque utrique ad dextram Regis incedere, tantus repente tumultus exortus est, ut Genuenses cæsi ac pulsi per ignominiam sint, Rege in Venetos magis quam in Genuenses inclinante. Hanc ob rem Genuenses Petri Fregosi auspiciis, Dominici Fregosi ducis fratris comparata quadraginta triremium classe, Cyprum hostili animo invadit, quatuordecim millibus hominum in insulam positis: qui omnia ferro ac flamma vastarent ob violatum jus gentium. Rex veto ab omnibus auxilio destitutus, ad misericordiam confugiens dedita Famagusta, quadraginta millia nummum auri quotannis Genuensibus pollicetur, si pacem reddiderint. At vero cum Legatus Pontificis in Italiam venisset, resque Ecclesiasticas recenseret, inita cum vicecomitibus pace, initium perturbandi omnia à parentibus ortum est. Hi enim vindicare se in libertatem à populo Florentino quærentes, exercitum Ecclesiæ permittente Legato in Hetruriam vocant:

quem ita Florentinus populus pecunia corrupit, ut eorum auxilio Pratum ingressus, & conjurationis capita ultimo supplicio affecerit, & multa vexilla libertatis, literas & nomen præ se ferentia pluribus cohortibus distributa, ad oppida transmiserint: populos ut dominos cohortantes, ut libertatis Ecclesiæ memores jugum rejicerent. Primum autem Tiphernates (quos Castellanos vocant) ab Ecclesia descivere: hos deinceps Petusini, Tudertini Spoletini, Eugubini, Viterbienses, Forolivienses, Asculani secuti sunt. Occupaverat tum etiam Astorgius Manfredus sub Bavaro tyrannidis dulcedine gustata Granariolum agrivastantium Faventini castellum: ad quem opprimendum è Bononia Legatus Johannem Haucut cum aliquot cohortibus mittit. Tutati sunt Astorgium Florentini & Bononienses: qui excluso Haucut omni præsidio in libertatem se vindicaverant. Haucut vero cernens Faventinos ad rebellionem spectare, & civitatem crudeliter diripuit cæsis passim omnibus, quos obvios miles habuit: & solum urbis viginti millibus nummum auri Nicolao & Alberto Estensibus fratribus vendidit, occupato Bagnacavallo: ubi impedimenta exercitus sui ad tempus reposuit. Tum vero Pontifex cognita tanta rerum permutatione, Cardinalem Gelbennensem Legatum cum sex millibus equitum Britonum in Italiam mittit, qui per Taurinos descendentes sine ullo maleficio usque ad Bononiæ portas pervenire, urbem obsessuri. Sed Legatus cognito Florentinorum adventu, qui Rodulpho Varraneo duce Bononiensibus suppetias ferebant, cum copiis suis Cesennam hyematum concessit: in qua urbe ita tumultuatum est ob superbiam Gallorum, ut sexcenti Britones interfecti sint, reliqui urbe ejecti. Qui postea per arcem ingressi, aucti numero, cædibus & rapiis omnia complevere: neque his quidem parentes, quorum a tanta suppliciter veniam petit: solæ virgines & juniores matronæ ad injuriam reservatæ sunt. Forolivienses au-

tem veriti ne à Legato inopia consilii & gubernatoris opprimerentur, Synebaldum, Pynum, Johannem, Theobaldum, Ordelaphos Dominos in urbem recipiunt, quorum virtute ab impetu Britonum defensi constantissime sunt. Existimans autem Gregorius Pontifex hæc omnia mala, quæ in Italia committebantur, sua absentia fieri, naufragiunique tam diuturnum absente gubernatore committi, de profectioe sua ad Italiam vir bonus diu multumque cogitare cœpit: sed hominem permaxime movere cujusdam episcopi verba, qui interrogatus à Pontifice, dum simul inambularent, cur non rediret ad Ecclesiam suam, quam haud par erat tamdiu sine Pastore nudam relinqui: Cur (inquit) tu summe Pontifex cæteris exemplum daturus tuum episcopatum non reperis, Ecclesiamque Romanam? Motus his verbis Pontifex, paratissime in Rhodano una & viginti triremibus alio se iturum simulat, ne à Gallis retineretur, si se profecturum ad urbem intellexissent: ipsam namque curiam emolumentum causa in Gallia volebant. Genuam itaque primo, inde Cornetum contendit: unde terrestri itinere navigationem peractus, hyeme præsertim, Romam pervenit anno Domini MCCC LXXVI. idibus januariis, pontificatus sui septimo, migrationis vero Romanæ curiæ in Gallias anno septuagesimo. Quo autem apparatu, quamque incredibili populi Romani lætitia susceptus in urbem sit, honorato quoque obviam prædeunte non attinet dicere, cum vultu, gestu, acclamationibus omnem lætitiæ speciem effuderint, ut filii solent redeunte peregre exoptato parente. Indigebant omnia adventu Pontificis. Nam & mœnia & publica ac privata ædificia ubique ruinam minabantur, quæ certe magna ex parte restituit, ut turris suo jussu ædificata ad sanctam Mariam majorem indicat. Labefactati etiam ita civitatis mores erant, ut nihil urbanitatis habere videretur: utq; illi mores aliunde petendi essent, quæ totum orbem terrarum quondam

ad urbanitatem redegerat. Collocata itaque in urbe sede sua Pontifex (ut bonum pastorem decet) omnia circumspicere cœpit, de medelaque vulneribus inferenda cogitare: pax igitur qua sanari nondum obdusta vulnera poterant, sibi diu multumque cogitanti oblata est. Legatum itaque primo ad Florentinos mittit, qui ad arma spectabant, eosque adhortatur, ut æquas pacis conditiones non detrectent. Hi vero pontificis potentiam suspectam habentes, ne ad pacem cogerentur, cum Bernabove hoste paterno avitoque socius & amicitiam ineunt. Postea vero Iohannem Haucut pecunia & pollicitationibus corruptum, ab Ecclesia in partes suas trahunt, quo successu elati nullum injuriæ contumeliæque genus prætermittunt, quod in Pontificem transferri posset: qua ex re anathemate notati, hac insolentia usi sunt, ut etiam sacerdotes suos quibus à sacris interdictum erat, celebrare contra jus fasque cœgerint. Tum vero Pontifex à precibus ad arma conversus, conciliatis prius Bononiensibus, qui suo nomine urbem gubernarent, Varraneum mercede conducit: hac in re Florentinorum artibus usus: eique exercitum Ecclesiæ committit, paulo post in Florentinos moturo. Id ne ut destinaverat statim faceret, discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit. Veritus enim est ne aliqua externa vis Italiam invaderet, si ipse quoque cum Florentinis decertaret. Nam dum Andronicus Genuensium auxilio fretus, quibus Tenedon insulam mercedem facinoris permiserat, patrem Caroli Iohannem Constantinopolitamum Imperatorem regno deturbasset, Veneti eundem in patriam reduxerunt, ac Tenedon insulam ab eo acceperunt. Qua ex re indignati Genuenses, in aliud tempus vindictam distulere, veriti Pontificis anathema, qui utrique populo interminabatur, nisi ab armis discederent, cum diceret neutri eorum bellum illud competere. Sed dum vir sanctus accurate agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intolerabile vesicæ dolore moritur,

ritur, sui pontificatus anno septimo, mense quinto-
quinto calendas Aprilis, millesimo trecentesimo se-
ptuagesimo octavo: sepeliturque in Basilica beatae
Mariæ in via nova sepulchro marmoreo, quod adhuc
visitur tanto omnium cum gemitu & lachrymis, quan-
to nunquam antea quisquam sepultus est: parente e-
nim & unico genitore privati omnes videbantur: Lu-
gebantque non modo presentem, verum etiam futu-
ram calamitatem, in quam sublato optimo Pontifice
ob patrum discordiam incidere.

URBANUS VI.

Mortuo itaque Gregorio cum de creando novo
pontifice mentio haberetur, Clerus populusque
Romanus ad Cardinales concutunt, eosque rogant,
ut unum aliquem virum præstantem diligentem natione
Italica, qui & Ecclesiam Romanam & Christianam
republicam integre ac sancte gubernet: aliter
de Christiano nomine illo maxime tempore actum
esse, nisi optimus pastor tum deligeretur. Italum
autem requirebant: ne si Gallus deligeretur, Roma-
næ curiæ iterum migrare ultra montes necesse esset,
cum maximo urbis Romæ totiusque Italiæ detrimen-
to & damno, qui dicerent absente Pontifice omnem
provinciam urbemque Romam tyrannicis seditionibus
continuo vexari, Ecclesiasque Romanas neglectas & in-
cultas situ, squalore jam magna ex parte prolabi: tolli-
que ob eam rem populorum pietatem Romam continue
proficiscentum, cum videant & sedem Pontificiam,
& titulos Cardinalium & monasteria, ac sacratissima
Martyrum loca sine tecto, corruentibus jam parietibus,
pecoribus & brutis animalibus patere: æquum
esse ut eo loci pontifex resideat, ubi Petrus sedem
pontificiam, relicta patria sua, relicta natione volente
Deo collocaverit: auxeritque Martyrum, Confesso-

rum, sanctissimorum Pontificum cineribus ac sanguine : unde pastores Ecclesie undeque circumspicientes mandatorum Christi memores : incitatique majorum exemplis, quorum martyria & res gestas ante oculos haberent, saluti hominum consulerent, patrimoniumque beati Petri recuperarent, quod Pontificum absentia in Hetruria, in Sabinis, in Hernicis, Umbris, in Piceno, in Flaminia à tyrannicis quibusdam occupatum fuerat. Reticere se impresentiarum quam imminuta sit hominum pietas & peregrinatio ad urbem Romam, imo ad Sanctorum corpora & reliquias visendas ob Pontificum absentiam, quæ adhuc redintegrari posset si Pontifex Italicus crearetur. Respondere tum Cardinales, sibi curæ fore, ut virtutum optimum deligerent, qui Ecclesie Dei præset, nulla personarum aut nationum acceptione habita, ad imitationem Salvatoris, qui ad Apostolatam viros ex omninatione delegit : irent ipsi & bono animo essent, arbitrenturque se nil aduros, quod non totum ad honorem Dei, ad utilitatem Ecclesie Romanæ, totiusque Christiani populi pertineret. Disposito deinde apud sanctum Petrum conclavi, collocatisque in Vaticano militum stationibus, ne tumultu aliquo tanta electio impediretur, ubi de incundis suffragiis mentionem faciunt, magna contentio subito exorta est. Tredecim erant Cardinales Gallici: hi Pontificem è suo corpore volebant, quatuor erant Italici : quorum unus ex gente Ursina ad Pontificatum maxime aspirabat. Inclinabat autem in Gallos, quippe qui plures erant, res ipsa: sed forte fortunâ inter Lemonicenses & reliquos Gallos orta discordia, cum utraque pars è suis aliquem creari vellet, effecit ut Bartholomæum Baremsen Archiepiscopum patria Neapolitanum, vel ut alibi legitur, Pisanum, extra collegium Cardinalem Pontificem crearent, absentem quamvis, Urbanumque sextum appellarent. Prius tamen quam in publicum prodirent, scitumque sit, Urbanum Pontificem creatum esse,

calum-

calumniarii Galli electionē illam fraudibus & metu exortam, instantibus Romanis vi & armis, ut Italus aliquis creatur. Cardinales autem è conclavi prodeuntes, partim in Hadriani molem, partim vero ad montana loca confugere, impetum populi furentis vitaturi. Secessit & ad Vicovarum Cardinalis Ursinus, in tanta discordia magnam spem consequendi Pontificatus collocans. Verum non ita multo post Cardinales duāi ad urbem venire, Urbanumque ante electum confirmarunt, consalutaruntque, ut verum Pontificem decebar. Post mensem vero tertium in calores Urbanos Galli culpam rejicientes à Pontifice petunt, ut sibi profici sci Anagninam cum bona ejus venia liceat aërem mutaturi pestilentem, ætate præsertim, maxime vero Gallis: sed revera severitatem Urbani veriti abire. Nam semel atque iterum eos ad se vocatos admonuit, ut manus abstinentes haberent, non dona aliqua, non munera acciperent, dum causas agunt, dum patrocinium suum beneficia petenti præstant. Interminatusque est se acerrime puniturum in simonia deprehensos, aut injustas causas foventes. Prætera vero ostendit sibi placere, & ita velle ut pompam dimitterent, tantamque familiarium turbam & equorum, cum id quod in tales sumptus consumerent, Ecclesiæ Romanæ perniciosos, pauperibus & restituendis corruentibus Basilicis deberetur: se deinceps bonorum delictum habiturum dicebat affirmans, malos suorum flagitiorum pœnas laturos, nisi sententiam mutarent. Et quia sentiebat Cardinales Gallicos de reditu curiæ Romanæ in provinciam suam aliquando mentionem facere, aperte ostendit se Romæ mansurum: neque cuiquam suadenti ut inde abiret obtemperaturum: quod diceret fundamentum universalis Ecclesiæ fideique Christianæ Romæ jactum & auctum ad culmen esse. His itaque rationibus moti Cardinales Gallici, & hi maxime qui thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum expilaverant: quinque pro arbitrio animi sui omnia prius

agebant, Anagninam primò, mox Fundos confugere: ubi primo in Urbanum (ut falsam Pontificem) inuesti sunt: quod dicerent hominem vi creatum, vi etiam coronam Pontificatus accepisse, cum electio illa & coronatio in loco minime tuto sit habita, in qua liberæ deberent esse hominum voluntates, libera suffragia, cum contra ipsi à populo Romano cœacti sint Italicum potius quam Gallicum eligere. Has autem ob causas sede vacante, ut ipsi dicebant (victor namque erat) Johanna regina favente Gebennensem Cardinalem, qui ante Legatus in Italia fuerat, Pontificem deligunt: eique Clementi septimo indita appellatio est. Hinc magna discordia in Ecclesia Dei orta, & diuturna, quam schisma vocant, cum pars Christianorum Principum Urbano, pars Gebennensi faueret. Neque hoc modo contenti seditiosi Cardinales, Britones qui multa Ecclesiæ castella, multas urbis villas jam diripuerant, arcesque occupaverant, in Pontificem & Romanos mittunt. Ad pontem Salarum Romanus populus hosti in composito agmine obviam factus, superatur & cœditur. Verum cum postea apud Marinum pugnam magna animorum concitatione injissent adeo Britones cadunt, ut vix nuncius tantæ cladis superfuerit. Qui in arcibus erant, se aliquandiu ac suos tutati sunt: maxime vero arcis Sorianæ Præfectus, qui post multos annos Martino Pontifici deditionem fecit. Interim vero Genuenses odium quod in Venetos mente conceperant, ostendunt, ascito in societatem belli Lodovico Ungariæ Rege, Francisco Carrariensi Patavino Domino, Austriæ duce, Patriarcha Aquileiensi. Sentiebant tum cum Venetis Perinus Lusignaneus Cypri Rex, & Bernabos vicecomes. In primo autem congressu navali prælio superiores Veneti fuere, in littore Antiatum victore Pisano classis præfecto. Ex decem namque Genuensium trirēibus quinque amissæ sunt. Tum vero Marchiones Carreti adjuvante Bernabove, Albin-

gauniunt

gaunium (quod nunc Arbingam vocant) Naulum & castrum Francum de Genuensibus occupant. Verum non ita diu in gratiam cum Genuensibus redeuntes, omnia reddidere. Genuenses præterea conjecto in carcerem Dominico Fregoso Duce, ejusque fratre Petro, & Nicolaum Gualchum ducatum, & Lucianum Auriam classi maritimæ præficiunt. Bernabos vero qui filiam Regi Cyprio in matrimonium collacaverat, eam cum duodecim triremibus, sex Catelanis, & totidem Venetis honorifice ad maritum in Cyprum misit: quibus triremibus Perinns deinceps terra marique Famagustam oppugnat, sed frustra, acriter qui in Præsidio erant urbem defendentibus, disjectaque etiam ventis & procellis classe, non cessabant hinc Veneti, hinc Genuenses maria ipsa tum inferum, tum superum vexare. Nam dum Carolus Zenus classis Venetæ Præfectus, Tyrrenum mare Genuensibus infestum reddit, Lucianus Auria Adriaticum cum magno Venetorum detrimento discurrit, ab Iadera, ubi stationes habebat, in Venetos movens. Iadera namque Regis Vngariæ erat. Ob hanc autem injuriam commoti Veneti, cum allicere ad certamen Lucianum non possent, Catarum & Sibinicum ipsius Regis oppida incendunt. Interim vero mortuo Galeatio vicemomite anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono, tota fere Insubria ad Bernabovem inclinatura videbatur: qua ex re maximam voluptatem cepere Veneti, sed frustra. Nam & dimidia pars regionis primo, deinde tota Iohanni Galeatio nepoti obtigit. Lucianus autem Genuensium Præfectus, Polam movens classem Venetorum in portu ipso superat & capit. Verum dum incaute nimium in hostem fugientem ruit, lancea transfixus moritur. Utraque classis & victrix & victa Iaderam perducitur: quo statim Genuenses Petrum Auriam in demortui fratris locum misere cum triremibus novem, aliisque navigiis compluribus: qui victoriam fra-

tris recensens, ad duo millia captivorum invenit: deprehenditque multos in prælio & in undis periisse. Oppugnabantur & terra Veneti à Carrariensi ejusque sociis, quos antea commemoravi, quibus Veneti Albricum Barbianum Cunii Comitem egregium copiarum Ducem opposuere. At Petrus Auria Genuensium præfectus sexaginta triremium, totidemque navigiorum comparata classe Venetias contendens, Gradum, Comacium, Caprulas vi captas incendit. Inde vero Clugiam movens, à præsidio Veneto aliquandiu egregie defensam, tandem eam vi capit, Patavino tyranno commeatum subministrante. Cecidisse ea oppugnatione ad sex millia hominum constat, & ad nongentos & quinquaginta ex Venetis captos, eademque missos: muliebri tamen pudicitiae in tanta clade ignotum est. Fracti autem tanta calamitate Veneti, cum nec terra nec mari auxilia sperarent, captivis Genuensium à carcere liberatis, eisque Clugiam ad præfectum Genuensium impetrandæ veniæ causa missis, pacem petivere, eas accepturi leges quas victor imposuisset. Genuenses vero superbia elati, ut victores facere consueverunt, Venetos rejiciunt, nisi se ac sua omnia dedentes: qui ad tuendam patriam conversi, deductis ante portus fauces catenis ferreis, dispositisque in littore portus trecentis equitibus, totidemque peditibus ad unum aliquem excivibus suis respiciunt, quem bello præficerent. At verò dum fluctuarent in tanta perturbatione, quem potissimum deligerent, incerto autore vox audita est, unicuique victorem Pisanum, qui Genuenses optime noscet idoneum esse, qui tantæ rei præficeretur. Non est audita temere ea vox, quasi auspiciato emissæ. Ad carcerem concurrunt omnes: eò enim deductus fuerat ob rem male ad Polani gestam: eductumque bello maritimo solum præficiunt. Instabant Genuenses & captis circumquaque castellis, ingredi urbem parabant: quos post longam pugnâ Johannes Barbadi-

badicus armatis lembis quibusdam perfacile repulit, cum progredi uiterius in astuariis illis triremes Genuensium non possent. Hac etiam arte Barbadicus usus est, inventa tum primum à quodam Theutonico bombardada fuit, à sono & tonitru sic dicta: nulla erat scapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenses, ut à re insolita, nec ad præcavendum scitu opprimebantur. Singula enim bombardæ uno ista binos ternosve plerumque necabant, cum præsertim in tritemibus declinate iectus, ut in terra non liceat. Adhortabantur autem Veneti Bernabovem vicecomitem socium & amicum ita Genuenses bello premere, ut obsidione tam graviliberarentur, jam enim com meatibus carebant. De Venetis tum quidem actum fuisset, si (ut Carratiensis admonebat) Genuenses cavissent: ne com meatus mari Venetis importari possent. Bernabos autem Venetis aliqua ex parte satisfactus, exercitum suum in Genuenses mittit, qui vallem Pulcepheræ deprædatus, acceptisque decem & novem millibus nummum auri, omissis Genuensibus auto cum Bernabove non ferro decernentibus, onustus præda in Insubriam rediit. Non est usus ea felicitate Astorgius Faventinus, cò cum equitatu à Bernabove missus. Urbi enim appropinquans ab erumpente populo Genuensi funditur fugaturque: ægre quidem Astorgius evasit rustico cucullo indutus. At Calojohannes Imperator Græcorum cum Venetis sentiens, Peram Genuensium Constantinopoli vicinam oppugnare adcoritur. Videbat enim Genuenses pluribus bellis, & quidem gravissimis implicitos, sed Andronicus ejus filius patri ac Veneto æque hostis Turcorum Bulgarorumque præsidii & societate fretus, eam acerrime defendit: eoque terroris patrem deduxit, ut in partes Genuensium statim transiret. Interim vero Urbanus non intentis componendæ paci inter Christianos, ut par erat, sed injurias, à Johanna Regina ac-

ceptas ulcisci cupiens, Lodovicum Ungariæ Regem impulit, ut Andreasii fratris mortem se adjuvante ulcisceretur: qui Carolum filium in Tarvisinis contra Venetos dimicantem in Johannem concitans, res Venetorum prope afflictas melius sculas fecit. Supervenit & Carolus Zenus Venetus vir bello navali egregius, qui depressis duabus onerariis navibus ante portum Clugiensem, eo necessitatis Genuenses perduxit, cum educere naves suas non possent, clausis reliquis ostiis, ut ipsi obsidentes quam obsessi majore reum omnium penuria laborarent. Sed nihil æque Genuenses afflixit quam Petri Aurix mors ictu bombardæ interfecti, dum munimenta Clugiæ acriter defendit. In cujus locum Matthæus Ruffus statim successit, dum Clugiam peteret cum novis triremibus apud Manfredoniam Thaddæum Justinianum cum sex triremibus annonæ onustis cepit: His vero cladibus motus Agapetus Cardinalis Columna & Genuenses & Venetos sæpe ac frustra ad pacem adhortatus est. Sed hi de vita & sanguine, non de imperio inter se dimicantes, sanis bene admonentium consiliis nusquam obtemperarunt. Postremo itaque Genuenses Clugiæ obsessi cum erumpere non possent premente Veneto, haberé ve comitatus nequirent, à Matthæo Ruffo Patavinoque Domino, qui id se facturos brevi pollicebantur, deditioem fecere calendis Julii, millesimo trecentesimo octogesimo. Capti autem sunt ea deditioe ex hostibus ad quatuor millia trecenti & quadraginta. Plures autem fame & ferro in ipsa oppugnatione periisse constat: Non quieverunt tamen tanta accepta clade Genuenses, qui cum triremibus octo & triginta Tergestinos deficere à Venetis ad Patriarcham Aquileiensem compulere. Cæpere & Justinopolim, excepta duntaxat arce. Austâ deinde classè Venetias iterum contendunt: sed cum nemo ad certamen prodiret, in Istriam redeuntes Poliam urbem vi captam incendunt. Multæ utrinque ca-

dés invicem acceptæ datæque sunt, Veneti tamen bello terrestri à Carrario opprimebantur, licet Jacobus Caballus egregius copiarum Dux eos acerrime tutaretur, dum Tarvisium oppugnatur, quod fame in hostium potestatem ferè venerat. Verum cum fessus & defatigatus jam uterque populus tam diutino & atroci bello esset, dux Sabaudix pacem inter eos hac formula componit octavo calendas Septembris, millesimo trecentesimo octogesimo primo, ut Regi Ungariæ decimo quoque anno Veneti septem millia nummum aureorum persolverent, si nullum piraram in suis Dalmatiæ locis tutum esse pateretur: sique nullibi salem fieri sineret: utque Patriarchæ Aquilejensi in Foro-Julio eadem maneret conditio, quæ antebellum fuerat. Venetis autem & Genuensibus imperatum, ut captivos alterutrum incolumes dimitterent, de præda utrinque capta nulla mentio. Mandatum Patavino, ut ab obsidione Tarvisii recederet: utque arces & turres in stagnis & ad fluviorum ostia excitatas statim demolirentur, termini inter Venetum & Patavinum positi. Interea vero Carolus quem diximus à Pontifice ex Ungaria contra Iohannem accitum, cum octo millibus equitum in Italiam veniens, Aretium primo in potestatem suam redegit, Guelphorum & Gibellinorum seditionibus diu agitatum. Inde vero in Florentinos movens, à Iohanne Haucut qui tum Stagiæ erat propellitur. Sed Florentini veriti ne sustinere tanti Regis impetum non possent, pacem à Rege datis quadreginta millibus nummum auri reddunt: Haucut que sine stipendio dimittunt, qui Bagnacavallum Nicolao Albertoque Istenibus vendidit quo facilius retinere Faventinum in potestate sua possent, quam tamen haud ita multo post amisere, Alogio Manfredi eam quidem predictione adepti. Carolus verò salutato Romæ Urbano regnum ingressus, superatis etiam Iohannæ ducibus Neapelin dependentibus civibus capit. Obsidebatur, in castello novo

Regina, cum Aretini Guelphi tumultu excitato, Jacobum Carazolum Neapolitanum civem eò à Rege missum, fugere in arcem compellunt. Confugere eò Gibellini, quibus certe vir æquus non magis quam Guelphis consulebat. Volebat enim omnia pari jure in civitate agi. Accito itaque ob acceptam injuriam Albrico Barbiano è Tudertinorum finibus urbem ingressus, dum Guelphos ad officium redigere conatur, Gibellinorum quoque bona diripit. Ferrabac autem alter copiarum Dux Albricum secutus, quod reliquum superfuerat in Aretio abrafit. Dum hæc ad Neapolim & Aretium agerentur, nova belli nubes Italiam in-
 umbravit. Nam Lodovicus Andegavensis à Regibus Francorum originem ducens, Italiam ingressus, cum triginta millibus equitum non longe à Bononia confederat, à Clemente Antipapa impulsus: non tam ut Reginam Johannam obsessam liberaret, quam ut Urbanum armis pontificatu dejiceret. Hanc ob rem Carolus omisso Aretio, Albricum & Ferrabac ad se vocat. Florentini quoque Johannem Haucut rogatu Urbani ad Carolum misere. Ludovicus autem per Mar-
 sos iter faciens ad Cassinensem saltum jam pervenerat. Adhuc enim ad duodecim millia equitum expectabat: qui Italiam ingressi Duce Andegrano, per Placentinum, Lucensem, Florentinum, Senensem agrum iter facientes, Aretium jam pervenerant, urbemque à Guelphis introducti, post illatam ab Albrico cladem diripere. Defendebatur arx Guelphorum præsidio, quæ diebus quadraginta oppugnata, in Gallorum potestatem propediem ventura erat, nisi Ludovici Andegavensis mors intervenisset. Tum Andegranius re cognita hortantibus Aretinis in arce obsessis, urbem Florentinis vendidit: in Galliasque rediit. Andegavenses autem milites morte Ducis consilio carentes, bini ternive mendicantes, etiam in patriam rediere. Tum vero Urbanus terrore Gallico liberatus, Neapolim se conferens, à Rege petit, ut
 sibi

sibi liceat creare nepotem suum Campanum Principem: quod cum impetrare nequivisset, homo sub specie justitiae & honesti minus Urbanus ac nulli gratus, ad minas conversus, eò iracundiæ Regem compulit, ut custodiis adhibitis per aliquot dies prodire in publicum nequiverit. Verum dissimulata ad tempus injuria, Nuceriam ad vitandos ætus (ut ipse dicebat) cum bona Regis venia profectus: communitalque firmis præfidiis urbe, & novos Cardinales creat, & septem ex veteribus in carcerem conjicit, quod diceret eos cum Rege & Antipapa contra se conjurasse. Præterea vero & processum (ut istorum more loquar) contra Regem inchoavit, missa de more citatione: qui brevi se venturum Nuceriam respondit: diluturnaque objecta crimina, non verbis modo, verum etiam armis. Nuceriam itaque cum satis magno exercitu veniens, urbem obsidet. Motus autem hac indignitate Raymundus Balcanus è gente Ursina, Comitum Nolani filius, qui postea Tarentinus Princeps est habitus, suis copiis fretus, quas sub Rege ductaverat, Urbanum cum tota curia ad proximum littus deductum, Genuensium triremibus ad id instructis paratisque imposuit. Quibus dum Genuam Pontifex defertur, ex septem Cardinalibus Nuceriæ captis, quinque saccis involutos in mare demersit. At vero mortuo Ludovico Ungariæ Rege, proceres Ungari Carolum statim per Legatos accersunt: qui eò profectus dum conventum ad res componendas celebrat, curante Regina quæ odium dissimulaverat obtruncatur, anno millesimo trecentesimo octogesimo quinto, quo tempore Johannes Galeatus Barnaboveri vicecomitem, cui erat ex fratre Galeatio nepos captum in carcerem Madoetiæ conjicit, ac conjectum usque ad mortem detinet, ejusque ditone potitur. Prius enim dum patrimonium dividunt, Pavia, Vercellæ, Novaria, Dertona, Alexandria, & cætera ad Apenninum alpesque pertinentia Galeatio, Illa-

Placentia vero, Cremona, Parma, Lauda, Brixia, & Bergomum Bernabovi sorte obtigerant. Mediolanum autem utrique commune erat. At Urbanus circumactō anno, se Genuam contulerat, intelligens Ecclesiasticas civitates à Florentinis ad libertatem (ut antea) incitari, Lucam primo, mox Senas & Perusium pervenit. Confirmatis deinde advento sua civitatibus, desiderio (ut ipse dicebat) videndi Neapolim, Ferentinum usque proficiscitur: ea meritis revera, ut Ladislaum admodum puerum, & Johannem Caroli filios (hæreditate paterna deturbaret, Multi enim Proceres Lodovico Andegavensi studere soliti, potiundi regni spem ei præstabant, sed magna usi fide Cajetani, pueris in vita retentis, regnum quoque cum summa laude servaverunt. Pontifex itaque re infecta Romam rediens, cum magno apparatu honoreque plusquam dici potest à populo Romano in urbem suscipitur: licet haud ita multo post à Bandereffis insidias perpeffus sit, quas certe omnino devitavit & sustulit, creatis una die novem & viginti Cardinalibus: quorum de numero Romani tres sunt habiti. Reliqui vero fere omnes Neapolitani fuere. Interea vero Antonius Scalo Veronensis, & Franciscus senior Patavinus Dominus gravissimo inter se bello contendere, Johanne Ubaldino Carrari: & Johanne Ordelapho Scaligeri copias ducentibus. Verum Galeatius vicecomes instigante Carrario superatis Scaligeris, Verona Vincentiaque potitur. Neque hoc quidem contentus Galeatius paucorum mensium obsidione Patavium capit, ac Franciscum Carrarium in carcerem Modoctianum conjicit. Ejus vero filius Franciscus junior fuga salutem sibi quaesivit. Florentini quoque augendæ ditionis cupidi, Politianum, Lucinianum oppida ex veteri Senensium Dominatu arte magis quam viribus in potestatem suam redegere. Præterea vero Carolum Bernabovis filium & Antonium Scalam cum quinque millibus equitum in agrum Senensem hostili animo im-

immittunt. Hanc ob rem Galeatius motus Legatos ad Florentinos mittit, qui suo nomine conquerantur, Carolum vicecomitem, & Antonium Scalam hostes suos à populo Florentino, quo cum ipse pacem antea inierat & fœdus, mercede conductos esse, vexarique ab eis bello Senenses amicos & socios contra jus fœque. Legatis item mandatum est, ut nisi ab injuria Senensium discederent exautorarentque suos belli duces, Florentino populo bellum indicerent. Quo minus vero id statim Galeatius faceret, Petri Gambacurtæ Pisanorum tyranni precibus factum est, qui Galeatio & Florentinis amicus rem inter utroque compositurum se prædicabat. Interim vero Urbanus Pontifex pontificatus sui infeliciter acti anno undecimo, mense octavo Romæ moritur: sepeliturque in beati Petri Basilica, paucis admodum ejus mortem, utpote hominis rustici & inexorabilis, fientibus. Hujus autem sepulchrum adhuc visitur cum epitaphio satis rustico & inepto.

BONIFACIUS IX. PONT. CCX.

Bonifacius nonus, patria Neapolitanus, Petrus cognomento, Tomacellus antea vocatus, Romæ Cardinalium omnium consensu Pontifex creatur, anno Domini millesimo trecentesimo octogesimo nono. Hic ceteri annorum circiter triginta esset dum pontificatum iniiit, ita tamen deinceps vixit in tam florida ætate, & tanta peccandi licentia, ut nulla ei libido, nulla voluptas impingi vel objici posset. Juventutem certe cura ipsa senectute commutasse videbatur. Fuit præterea tanti animi consiliique, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo ritu Magistratibus omnibus, munitaq; Sancti Angeli arce in mole Hadriani sita ad Tiberis pontem, quo ab urbe in Vaticanum itur. Munitisque

tisque item pontibus quibus in transtiberim Romani comitant. Verum dum Bonifacius nonus adhuc in pontificatu esset, Galeatius Florentinos & Bononienses bello aggreditur, Johanne Ubaldino & Landefco Petramala copiarum suarum Ducibus, qui vallem Arni superioris ingressi, omnia longe ac late populabantur. Jacobusque Vermes Bononiensem agrum suo nomine ingressus, civitati quoque multa damna intulit. Tum vero Florentini ad præcavenda mala solliciti, & Johannem Haucut, & Carolum Bernabovis filium, & Antonium Scalancum quatuor equitum, peditum duobus millibus Bononiensibus fociis & anticis auxilio misere. Sollicitaverunt præterea literis & nunciis Stephanum Bavariz ducem, ad quem Franciscus junior confugerat: & Jacobum Armeniaci comitem magna mercede conductum, ut in Italiam contra vicecomitem descenderent: eumque à cervicibus suis ad propria tuenda averterent. His cohortationibus motus Franciscus junior mutata veste faventibus Venetis, secreto tamen Patavium ingreditur, urbeque potitur. Subsecutus vero Bavariz Dux, urbem ingressus oppugnare arcem non desistit. Veronenses autem harum rerum permutatione moti, pulso vicecomitis præsidio, Antonium Scalam ad se vocant, qui fere his diebus in Hetruria mortuus erat, relicto unico filio in prima pueritia adhuc superstite. Qua quidem re cognita pœnitentia ducti, imprimis Ugolotum Blancardum, qui in Cremoneusi agro cum exercitu Galeatii erat, ad se vocant, impetrata prius errati venia: persolutisque aliquot millibus nummum auri, ad redimendam tanti erroris culpam. Ingressus urbem Blancardus, retinere milites à direptione tam opulentæ urbis nequaquam potuit. Uxor vero Galeatii tantæ civitatis calamitatem miserata, triduo post militibus direptionem inhibuit. At dux Bavariz conquestus se mercede à Florentinis defraudatum, ab oppugnatione Patavinæ arcis in Germaniam discessit.

Tum

Tum Florentini præbente aditum Alberto Estensi, qui jam pridem ab amicitia Galeatii discesserat, Johannem Haucut Carrariensi socio auxilio misere: cujus fortitudine & astu arx Patavina in deditioem brevi recepta est. Unde Galeatii copiarum quæ eo recuperandæ urbis causa venerant, in Vincentinos secessere. Descenderat jam tum etiam Comes Armeniaci à Florentinis mercede conductus, per Taurinos in Italiam cum viginti millibus equitum, Castellatumque in Alexandrinis vi captum diripuerat: quare Galeatio necesse fuit copias suas è Vincentinis revocare, quas hosti opponeret. In suburbio Alexandrino confederant Mediolanenses; in quos delati Armeniaci sine ullo ordine, excidium ipsis militibus & civibus minabantur. Pugnatum est pro portis aliquandiu, & ab Italis tamdiu protræta pugna est, donec sui (quos circumacto itinere ad carpendum extremum hostium agmen miserant) nil tale opirantes, aggredierentur. Dum pugratur, supervenere illi: atque ita à tergo, à lateribus, à fronte cæsi, prius pene oppressi sunt ingenti cæde, oppidanis etiam supervenientibus, quam discrimen in quod delati fuerant cognoverint. Comes ipse Armeniaci tanti exercitus Dux captus, ex vulnere in prælio accepto statim moritur. Capti & Rainoldus Lanfigliatus & Johannes Ricius Florentini equites, qui Armeniacum in Italiam duxerant. Tum vero Galeatius tanta victoria fretus, partem copiarum in Haucutum mittit, qui ea mente Atesim & Mintium trajecerat, ut se cum Armeniaco conjungeret. Verum Haucutus re cognita, quanta maxime celeritate potuit, in Patavinos movit, non paucis suorum in itinere amissis ob derivatas passim à rusticis aquas, ne redire hosti impune liceret. At Florentini bello pressi à Jacobo Verme, qui eo à Galeatio cum duodecim millibus equitum, peditum quatuor missus fuerat, Haucutum revocant, qui hostes Florentinorum, quibus erat esse aperto Marte non poterat, miris artibus ludifica

ficatus est. Interim vero hortante Bonifacio Pontifice, & Antonioto Adurno Genuensium Duce, pax æquis conditionibus inter Galeatium & Florentinos Genæ composita est. Sed dum unum incendium extinguitur, alterum exardescit. Nam & Franciscus cognomento Vicus urbis Præfectus Viterbium Pontifici proditione abstulit: & Petrus Gambaicorta Pisarum Dominus à Jacobo Appiano publico scriba, & omnium consiliorum suorum particeps cum filiis occiditur, ipseque Appianus dominatu potitur. Mortuo autem Alberto Estensi, Accius & ipse Estensi familia ortus, jampridem patria pulsus adjuvantibus Cunii comitibus redire in patriam instituerat. Sed tutores Nicolai pueri Alberti filii, sumptis armis Accium Ferraria summoventes, Lucum & Consiliæ oppida Johanni Cunico promissere, si Accium interficeret. Tum Johannes composita fallacia virum Accio persimilem interfecit: & acceptis oppidis, verum Accium in publicum producit. Non commisisset tantum facinus Albricus ex eadem familia ortus, cui plus Itali debent quam omnibus ducibus qui tum fuerunt. Primus enim docuit Italos bella gerere, jampridem arma ferre desuetos: quibus se deinceps ab intestino externoque hoste rutati sunt. Prius enim si quid gerere Itali vel inter se, vel in Barbaros voluissent, accite externum militem opus erat. Sed tanta militum copia hoc Duce brevi suborta est sub vexillo sancti Georgii, ut & Britones qui provinciam nostram & Ecclesiæ castella everterant, Theutonicos, Anglicos, postremo omnia vastantes Italia expulerit. Hinc Brachiani & Sfortiani milites originem habuerunt: quorum armis Italia apud externos tantum nominis consecuta est, ut aut exteri timore perculsi quieverint, aut aditum ad nos tentantes magnis cladibus superati sint. Interea vero mortuo Clemente septimo adulterino Pontifice, in ejus locum à Cardinalibus tantum schismatis auctoribus, Petrus Luna, Benedictus XIII. appel-

appellatus, Avenione sufficitur. Successit tum etiam
 Carolo Imperatori Romano Venceslaus filius, à quo
 Johannes Galeatius vicecomes Mediolanensis ducatus
 titulum accepit, misso oratore Perro Philargi Me-
 diolanensi Archiepiscopo: qui postea Romanum pon-
 tificatum adeptus, quintus Alexander appellatus est.
 Galeatius autem mortuo Johanne Haucut, Florentiæ
 sepulto, quo uno Duce in rebus bellicis tum maxime
 Florentini utebantur, mittere Albricum cum suis co-
 piis in Hetruriam constituit: qui Florentinos Appia-
 num Pisanorum tyrannum bello laceßentes in officio
 contineret. Erant in eo exercitu Paulus Vrsinus, Cecu-
 lus, Brolia Brandulinus, Paulus Sabellus, Lucas Cana-
 bis, cohortium Præfecti insignes: qui simul conjunctis
 copiis animisque oppugnare Florentiam adorti, ad
 monasterium Cartusiense castra posuerant: unde cre-
 bris incurßionibus tum agros tum civitatem Floren-
 tinam continuo vexabant, caedibus, rapinis, incendiisq;
 omnia complentes, anno Domini millesimo trecente-
 simo nonagesimo septimo. Quo quidem tempore &
 Bonifacius Perusum se contulit, nobilitatem plebeis
 raspantibus conciliaturus. Sed plebs præfente Ponti-
 fice præter datam fidem arma capiens, interfecit ad
 octoginta ex optimatibus, Biordum & Michelum
 plebeiarum partium Principes in urbem intromissos
 Dominos constituat. Indignatus autem ob eam rem
 Pontifex, Amissum petens, inde ad Ducem Galeatium
 oratores misit, qui eum adhortarentur, ut oppugnare
 Mantuam desineret: quam tum aqua & terra obsidio-
 ne premebat, accito in Cisalpinam Galliam ad id bel-
 lum Albrico Barbiano. Hanc autem ob rem ex fœde-
 re Florentinis licuit, & Venetis belli sociis Mantuano
 auxilium mittere, Carolo Malatesta Mantuani foro-
 rio tantarum copiarum Duce, qui ingenti clade Ga-
 leatii exercitum apud Governolum profigavit, erat
 tum quoque in animo Florentinis Pisanos bello per-
 sequi, sed eos à tanta re avertabant Pupii Balneique
 comi.

comites, & Vbertini rebelles, qui Florentinæ civitatis exitium minabantur, si in Pisanos moverent. Verum mortuo non ita multo post Jacobo Appiano, filio Gerardus patri succedens, cum retinere Pisas in potestate sua non posset, ob seditiones à Florentinis civitas, urbem ipsam Galeatio vicecomiti vendidit Plumbino oppido tantummodo sibi ac suis retentis millesimo trecentesimo nonagesimo nono. Interfectum autem Biorde Lantedesci insidiis, Perusini vindicantes se in libertatem conati sunt. Verum cum Ugolino Trincius Fulginas Pontificis vicarius, ejus nomine Perusium in ditionem Ecclesiæ trahere conaretur indignati cives Galeatio sese dedunt: qui post mortem duos Bononia quoque & Luca falso potiturus. Hinc major timor Florentinos incescit, passim de libertate sua actum dicentes, nisi Gallatius mortuum è medio auferretur. Appropinquante vero Jubilæo anno, Legati Romanorum Pontificem adeunt rogantes, ut Assisio Romam proficisceretur: qui etsi in magnopere cuperet, tamen dissimulato desiderio facturum se quod petebant negavit: quod diceret eum voluisse recipere Senatores ex nobilitate externa secundum consuetudinem & instituta Pontificum quodque conservatores suo apte ingenio elegissent, homines quidem parum idoneos: & quorum licentia Banderesiis omnia licerent. Tum vero Romani urbem gratam Pontifici facerent, & Banderesios tollunt, & Malatestam Pandulphi filium Pisauriensem virum doctum Pontificis nomine in Senatorem recipiunt, pecuniasque insuper Bonifacio dant, quo proficisci ad urbem liceret. Urbem itaque ingressus munita mole Hadriani (ut antea diximus) mœnibus & ruitibus, dominatu urbis sensim potitus est. Celebrato deinde jubilei anno MCCC. quo innumere fere hominum multitudo ad urbem religionis causa venerat, Florentini Galeatium à cervicibus suis avellere cupientes, Robertum Bavariæ ducem, quem imperi-

perii Electores abrogato ob ignaviam Venceslao Boëmo delegerant, hac conditione in Italiam vocant, ut non prius promissam mercedem accipiat, quam vicecomitis Ducatum attigisset: qui Brixianum agrum ad Benacum ingressus, parte pecuniarum accepta, cum Galeatii copiis congregiens superatur, ac Tridentum fuga petit. Retinere hominem Veneti & Florentini multa polliciti, quo minus in Germaniam rediret, nequaquam potuere. Tum vero Bonifacius sive vicecomitum potentiam veritus, sive agendæ ditionis Ecclesiasticæ cupidus, annatarum usum beneficiis ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui beneficium consequeretur dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Johanni XXII. ascribant. Hanc autem consuetudinem omnes admisere præter Anglos, qui id de solis Episcopatibus concessere: in cæteris beneficiis non adeo. Confirmata hoc modo pecuniis atque, magistratibus suo nutu in urbe deletis ditione ecclesiastica, Pontifex Ladislaum adolescentem Caroli Neapolitani Regis filium in regnum paternum restituit, à tyrannis & populis occupatum, qui Lodovici Andegavensis partes secuti fuerant. Quo autem facilius & honestius id fieret, privationem Caroli ab Urbano sexto Nuceria factam abrogavit: Cardinalemque Florentinum Cajetam misit, quæ sola in fide remanserat, ut eo loci adolescentem coronaret ubi summa cum fide servatus fuerat. Vicecomes autem redeunte in Germaniam Imperatore Roberto, copias suas Albrico Duce ad opprimendum Iohannem Bentivolum misit, qui Bononiensem urbem in suam redegerat potestatem, pulso vicecomitum præsidio. Militabant tum in exercitu Galeatii Franciscus Gonzaga composita inter eos pace: militabat Pandolphus Malatesta Caroli frater. Aderat & Octobonus Rubeus Parmensis civibus: quorum nominibus perterriti Florentini Bernardonem copiarum suarum

Præfe-

Præfectum Bononiensibus sociis auxilio mittunt, cuius adventu Bononienses animis aucti, hosti mœnibus appropinquanti occurrere audent: quo prælio superato, omnem equitatum cum Bernardome in ipsa pugna interempto amisere. Captus etiam eoque prælio Jacobus Carraria, Francisci Gonzagæ precibus confervatur. Aufugerat tum cum paucis Bentivolus in urbem: quam dum acriter nimium turatur, in globum incidens, cum vivus capi non posset obtruncatur. Potitus itaque deinceps, nullo resistente Bononia Galeatius, magnum terrorem Florentinis intiecit. Eo enim se brevi moturum omnem belli impetum ostendebat. Verum morte adjuti (ut ipsi optabant) non ita multo post tanto metu liberati sunt. Mortuo autem ex febre Iohanne Galeatio apud Meeregnanum, cum ante cometes tantæ mortis indicium apparuisset anno *MCCCCII*. multi repente tyranni oborti sunt: aut civitatum suarum Principes, aut cohortium Præfecti, à militibus Ducis ob largitionem ad occupandas civitates adjuti. Oborta tum quidem in finita mala sunt, cum nemo unus præficeret, qui vitia hominum imperio & autoritate compesceret. Innovata est etiam Guelphorum & Gibellinorum perniciosa seditio, quæ ducentis & eo amplius annis per Italiam vagata omnes civitates ita ad arma civilia concitavit, ut ferme ad interuentionem certatum sit. Nam Ugolinus Cavalcabos, oppressis Gibellinis Cremonæ imperitabat: Parmam Ottho tertius interfecit ac pulsus Rubcis obrinebat: Soardi Bergomum: Rusconi Comum, Viginatæ Laudam: Vercellas Alexandriam plurimamque per eam regionem oppida Fazinus Canis dux copiarum egregius vi occupaverat. Omitto reliquos tyrannos à Galeatio pulsos: qui tum quidem redeundi ad tyrannidem & ddominatum spem aliquam sumpserunt. Maxime vero Guilielmus Scala, & Carolus vicecomes Bernabovis filius, qui Principes omnes & populos ad defectionem sollicitabant.

bant. Hinc etiam Pynus Ordekaphus patria pulsus, Forolivio ponitur. Albricus quoque Cunnii Comes Faventiam bello pressam in sui potestatem redegit, nisi à Ladislao avertente etiam Pontifice in regnum accitus properare fuisset: magnusque Comestabilis (ut eorum vocabulo utar) creatus. Miserat & eocum satis justo exercitu fratrem suum Pontifex, ut Regi auxilio esset: qui à Neapolitanis repulsus Perusium movens, civitatem ipsam in potestatem Pontificis brevi redegit. At Baldezar Costa Neapolitanus civis, sancti Eustachii Cardinales Bononienses aliquandiu obsessos, redire tandem ad Ecclesiam compulsi, Brachio Montano copias Ecclesiasticas ducente, quem ut virum in re militari præstantem Albricus in Flaminia reliquerat. Sub eo enim ab incunte ætate militaverat ordinisque duxerat. Idem etiam contigerat Sfortiæ à Cotignola Flaminia oppido originem ducente: quorum virtute militia Italica ita brevi crevit, ut qui Duce in re bellica deinceps indigerent, altero istorum uterentur. Hinc illæ factiones militares exortæ sunt, ut sexaginta jam annis nil prope gestum in Italia sit, quod non alteri istarum ascribi possit. Qui enim à Brachianis opprimebatur, vicissim à Sfortianis alteram factionem pretio conducebat. Albricus autem (unde tanquam ex equo Trojano innumerabiles belli principes emanarunt) Neapolim diu oppugnatam, tandem in potestatem Ladislai recepit. Qua victoria moti omnes regni Principes civitatesque, statim in deditionem Regis pervenere. Ut vero Ladislaus regnandi cupidus, priusquam fundamenta regni Neapolitani confirmasset, accitus ab Ungaris, ad illud quoque regnum jure hæreditario suscipiendum, cum copias trajecisset, Iaderamque obsideret, certior ab amicis fit, Neapolitanos & aliquot regni Proceres ad defectionem spectare. Iadram itaque potitus, eademque Venetis vendita, Neapolim rediit: revocatoque à Flaminia Albrico (eo namque ad suos visendos

profectus erat) omnes proceres dominatu privavit. Recusantes autem parere, è patria deiecit. In Severmatum vero familiam crudeliter animadvertit, primatibus ipsis ultimo supplicio affectis. Bonifacius autem in tanta rerum perturbatione diu afflictatus, dolore laterum tandem moritur, pontificatus sui anno quartodecimo, mense nono *MCCCCIV*. Sepeliturque in basilica Petri sepulchro marmoreo, vermiculato opere distincto (quod adhuc cernitur) cum gentilitiis insignibus: quæ item indicant multa ædificata tum in mole Hadriani, tum in Capitolio, tum in pallatio Vaticani hujus jussu & impensa ædificata tum fuisse. Huic autem Pontifici ad summam gloriam nil certe defuisset, nisi affinium & cognatorum affinitatibus obtemperans, aliquam notam contraxisset. Multa enim crimina per simoniacam pravitatem committebantur, petentibus contra jus fasque omnia: tum fratribus, tum cognatis: quorum magna multitudo quaestus gratia Romam venerat. Indulgentiæ vero & quidem plenariæ ita passim vendebantur, ut jam vilesceret clavium & literarum Apostolicarum autoritas. Revocare hæc omnia Bonifacius conatus, cognatorum precibus eo identidem redire cogebatur. Unde melius actum cum Ecclesia Dei censeram, si Pontifices reiectis affinibus & cognatis, vel saltem in mediocri fortuna collocatis, pontificiæ dignitati potius quam carni & sanguini consulerent. Maxime vero hoc tempore quo mortuo Tambulano, qui Thurcos superaverat, eorumque Regem catenis vinctum secum traheret, Armenios, Persas, Ægyptios, Assyrios sine gubernatoribus reliquerat: qua ex re facile Christianis: tum fuisset Hierusalem, ac sanctum Domini sepulchrum recuperare. In nostros enim conversus Albus suo Pontificatu novam superstitionem introducentes persecutus est. Ex alpiibus namque descendisse in Italiam anno ante jubileum Presbyterum quendam cum magna hominum multitudine, ex patre meo qui hominem viderat intel-

intellexi. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. In Italiam itaque descendens, magnam hominum ac mulierum multitudinem in sententiam sui ipsius brevi deduxerat. Linteis albis circumvoluti omnes sine discrimine, mares an fœminæ, rustici an cives, servi an liberi essent, passim veluti pecora, ubi nox oppressisset dormiebant. Publice in vicis epulabantur, perlatis undique certatim quasi ad sacrum epulis. Crucifixum sacerdos ipse præ se ferebat, quem lachrymari ob hominum errata dictitabat. Id quoties accidisset, succlamabant omnes, veniam à Deo petentes. Laudes beatæ virginis canebant cuntes & stantes, hymnis ad id apte compositis. Ex Cisalpinis autem in Flamminiam, Hetruriam, Picentes aucta opinione sanctitatis veniens, non plebem modo rudem & crudelem, sed & Principes & Episcopos civitatum in sententiam suam facile pertraxit. Substitit Viterbii cum magna multitudine labore itineris fessus, Romam inde (ut ipse dicebat) ad visenda loca sancta sanctorumque corpora venturus. Sed Bonifacius fraudem subesse veritus, quod diceret hominem superstitiosum pontificatum appetere, adjuvante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant hujus fraudem quæstione detectam fuisse, hominemque in tanto facinore deprehensum, meritis pœnas luisse, igne scilicet, quo exustum ferunt. Sunt etiam qui dicant nil fraudis in homine deprehensum fuisse: sed id fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum & necatum affirmabant. Vtrum verius sit Deus novit. Hoc tamen constat, post tantam colluvionem, quæ partim hac superstitione, partim frequentia jubilei obvenerat, magnam hominum multitudinem pestilentiam consumptam fuisse. In tantis autem malis quibus provincia nostra afflictabatur, unum tamen bonum in Italiam adve-

Etum est. Ad nos enim Chrysoloras Byzantius literas Græcas attulit: quæ annis jam quingentiss. in Italia conticuerant. Hinc Græcæ Latinæque linguæ scholæ exortæ sunt, Guarino, Victorino, Philadelpho, Ambrosio monacho, Leonardo Aretino, Carroloque, ac plerisque aliis tanquam ex equo Trojano in lucem prodeuntibus: quorum æmulatione multa ingenia deinceps ad laudem excitata sunt.

INNOCENTIUS VII. PONT. CCXI.

InnoCentius septimus, patria Sulmonensis, Cosmatus antea vocatus, sanctæ crucis Presbyter Cardinalis, Romæ Pontifex creatur, tumultuante tota Italia. Mortuo enim Johanne Galeatio, duobus filiis supersitibus, sed adolescentibus, adhuc tota Italia ad arma respiciebat. Johannes Maria major natu (id enim ei nomen erat) ducatum Mediolani sibi vendicrat: Philippus vero Maria minor natu Papiæ dominatum, cujus comes jure habebatur, facile obtinuit: reliquæ civitates (ut antea dixi: ad quinque enim & viginti fuisse constat) ab imperio vicecomitum defecere. Nam & Paulus Guinifius civis Lucensis patriæ dominatum sibi usurpavit: & Franciscus Carrarius sublato è medio tanto duce, cujus arma mirum in modum timebat, augendæ dititionis in magnam spem veniens, Veronam, Brixiam, Bergomum, Cremonam, Legatos ad sollicitandos in partes suas Guelphos misit. Verum ubi videt Guilielmum Scalam & Carolum vicecomitem, qui imperia civitatum suarum desiderabant, posse conatibus suis obstare, Guilielmo Veronæ, Carolo Mediolani, acceptis ab eo mutuo triginta millibus aureis, dominatum pollicitus est. Reducto itaque in patriam Guilielmo, eodemque non ita multo post veneno sublato, Verona ipse potitur. Eadem quoque fraude Carolum aggressus est, cum is instaret, ut non appa-
ren-

rentibus promissis, pecuniam saltem mutuo datam solveret. Literis quoque Franciscum Gonzagam admonet, ut descendere in partes suas sponte velit, amplectique ejus amicitiam & societatem: sin secus esset animatus, habiturum se cum pro hoste, facturumque ut brevi ejus pertinaciae poeniteat: fieri per facile id posse dicebat, cum Veronam Mantuanis finitimam adeptus, Brixiam quoque in potestatem suam brevi sit redacturus, unde percommode Mantuanos bello premat. Nil respondere Franciscus instituit, priusquam Venetorum legatos audiret, quos in via ad se euntes intellexerat. Veneti enim Carrariorum potentiam suspectam habentes, Vincentiam dedentibus ultro civibus in deditioem & tutelam recipiunt, quod Francisci arma vererentur: quodque sub quovis alio quam sub Patavino Domino esse mallebant: quippe cum inter Patavinos & Vincentinos immortale odium intercedat. Admonet tum Franciscum Carrarium Venetus, ne Vincentinos vestigales suos bello attingat: utque ab expugnanda Colonia (quam suae ditionis esse rebantur) abstineat: aliter Venetos bello persecuturos illatas injurias, Respondet Franciscus mirari se Venetorum impotentiam: qui cum nullum jus in continenti habeant, leges tamen merito imperantibus velint praescribere, irent & aestuariis se ac paludibus continerent: eosque praesse civitatibus sinerent, qui eam facultatem a majoribus suis accepissent. Indignati mirum in modum Veneti, Legatos suos qui in via erant admonent, ut foedus & societatem cum Francisco Gonzaga ineant, eumque primum copiarum suarum Ducem deligant, addita pecuniarum summa, quae ei stipendii nomine quotannis daretur. Tum vero Franciscus isto foedere maturandum ratus, quod jam hostes peritos Colonia intellexerat, conscripto magno militum numero, Veronenses ad eam partem adortur, qua ad Mantuanos vergunt. Idem faciunt Veneti

ex Vincentinis eo moventes. Quo impetu Veronenses perterriti, cum nullâ spes auxilii subesset, deditioem fecere. Oderant etiam cives Franciscum Carrariensem, qui Guilielmum Scalam veneno necasset, ejusque filios occupata fraude Verona in carcerem conjecisset. Dum urbem veto instructis aciebus ingrediuntur, ne qua fraus ab hoste subesset, Jacobus Carraria qui ibi cum præsidio erat, repente cum militibus aliquot Hostiliam profugit. Sed dum Padum trajicit, captus Venetias mittitur. Munita autem firmissimo præsidio Verona, inde cum omnibus copiis Veneti Patavium moventes, urbem præaltis muris ac profunda fossa munitam, defensamque firmo præsidio obsident: & tandem post aliquot menses interclusis undique com meatibus, in deditioem accipiunt. Confugerat in arcem Franciscus cum filiis ac nepotibus, quam tamen Veneti non ita multo post cepere, urgente eos qui in præsidio erant ad deditioem fame: Franciscus autem captus ac Venetias missus, una cum fratre necatur. Hunc exitum & finem habuit, qui humanam cupiditatem secutus, spreta pace omnia bello occupaturus videbatur. Neque in hoc quidem malorum omnium finis fuit. Nam vel ignavia Pontificum, quæ interdictis antea minis, armis postremo tollere discordias consueverant, vel schismate potius (quo tum Ecclesia Dei multum laborabat) eo ventum erat, ut vilissimus quisque tyrannus post mortem Johannis Galeatii unumquodque facinus quantumvis magnum aggredereetur. Innocentius enim dum adhuc Cardinalis esset, carpere negligentiam & timiditatem priorum Pontificum consueverat, quod diceret eorum secordia factum, ne schisma Ecclesiæ Romanæ, totiusque reipublicæ Christianæ perniciēs hæcenus extinctum & sublatum esset. Verum ipse Pontificatum adeptus, secutusque in quibusdam Urbani & Bonifacii vestigia, quos privatus carpebat, non modo quod tantopere laudabat

bat effecit, verum etiam iniquo animo ferebat, si quis apud se ea de re verbum ullum fecisset. Præterea vero adeo tumultuose omnia gubernabat, ut cum semel Romani restitui in libertatem, reddique sibi Capitolium, pontem Milvium, & arcem Hadriani peterent, instarentque item ut schisma rem perniciosi exempli de Ecclesia tolleretur, bella extingueret & seditiones, Rege Gallorum ad eam rem conficiendam operam suam pollicente: ac Petro Luna Antipapa nequaquam tantam concordiam abnuente, Romanos ipsos Pontifex ad Lodovicum nepotem divertentem apud hospitale sancti Spiritus via saxea, tanquam ad certum carnificem miserit. Undecim enim cives reipublicæ suæ labenti negligentia Pontificis consulturi statim necantur: è fenestrisque dejiciuntur, quod diceret eo modo tolli seditiones & schisma, non alio quidem posse. Hac autem sævitia motus populus Romanus, accito Ladislao Apuliæ Rege arma capit, supplicium de Lodovico sumpturus. Verum Pontifex declinaturus populi furorem, Viterbium cum Lodovico citato gressu proficiscitur. Tum vero populus cum favere in autorem tanti facinoris non posset, in aulicos iram convertit, quorum bona magna ex parte direpta sunt. Servati tamen quidam dicuntur in ædibus Cardinalium Romanorum, qui adjuvantibus clientibus, ægre tamen ad se confugientes tutati sunt. Capto deinde Capitolio, occupatoque ponte Milvio, arcem Hadriani oppugnare frustra conati sunt, adjuvantibus etiam Romanos Johanne Columna Trojæ Comite, Gentile Monterano, Comite Carrariæ, egregiis tum copiarum Ducibus, & Ladislai Regis auspiciis militantibus. Verum superveniente Paulo Ursino mandato Pontificis cum Mostarda & Ceccaholino turmarum Præfectis, in pratis Neronianis Johannem Columnam & reliquam Ladislai militiam fundunt. Hanc ob rem Romani quidem multis incommodis circumventi,

eum & homines & eorum pecora abigerentur, residente etiam ira jam antea concepta, Pontificem in gratiam recipiunt, rogantque ut ad urbem redeat. Erat enim natura comis & blandus: adeoque pontificii civilisque juris peritus, ut facile homines tum rationibus tum suavitate dicendi in suis sententiam alliceret. Rebus itaque hoc modo compositis Romam veniens, plures Cardinales delegit: quorum de numero fuit Angelus Carrarius, patria Veretus, tituli sancti Marci Presbyter Cardinalis, in pontificatu Gregorius duodecimus appellatus. Fuit & Petrus Philardi natione Cretensis, Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis, Alexander quintus deinde creatus. Tertius habitus est Ottho Columna, natus è Principibus Romanis ad Velus aureum, sancti Georgii Diaconus Cardinalis, Martinus quintus postea vocatus. Confirmato autem hoc modo pontificatu suo, Lodovicum nepotem agri Piceni Matchionem creat: eundemque Fürmanum Principem constituit. Ipse vero non diu post Romæ moritur pontificatus sui anno secundo: sepeliturque in Basilica Petri in sacello quod olim Pontificibus dedicatum erat: quodque vetustate & situ corrucens, Nicolans quintus postea restituit, notato etiam hoc epitaphio hominis sepulchro, INNOCENTIO SEPTIMO PONTIFICI MAXIMO CUM NEGLECTI ETUS SEPULCHRI MEMORIA INTERISSET, NICOLAUS QUINTUS PONTIFEX MAX. RESTITUI CURAVIT. Interim autem cum & vero Pontifice & optimo Imperatore carent Itali, unicuique scelerato peccandi licentia data est. Nam Cabrinus Fundulus, cujus opera Carolus Cavalcabos multum & belli & pacis artibus utebatur. spe occupandæ tyrannidis elatus, quod ei non secus ac Carolo magistratus omnes atque artium Præfetti parerent, redeuntem Lauda Pompeiana, Carolum ad Machasturam ab urbe Cremona decem

decem millia passuum cum fratribus & cognatis obtuncat. Inde vero propere antequam res in urbe sciretur, cum aliquot militibus Cremonam properans, occupata arce ac portis omnibus forum armato ingressus milite, quos videt conatibus suis obstare posse, aut obtuncat aut pellit. Obtinendæ autem tyrannidis causa, nullum genus crudelitatis omittit. Erant tum quoque in armis Mediolanenses Principes, ne dicas eorum opera tyrannos opprimi potuisse, instante præsertim Gutecaldo Genuæ Præfecto Regis Gallorum nomine, qui tum redigere Mediolanum in potestatem Regis conabatur. Contra vero Fazino Cane egregio tum copiarum Duce, retinere Johannem Mariam in dominatu paterno conante, Ottho quoque tertius Parmensis dominus, ad colloquium spe componendæ pacis cum Nicolao Estensio pellectus, ad Ruberam (id castelli nomen est) obtuncatur. Cujus quidem cædis, Sfortia Cotignola jubente Nicolaus autor habitus est. Mortuo autem Otthone Rhegio statim & Patina dedentibus sponte civibus, qui oderant Otthonis nomen Nicolaus potitur. Ladislaus vero occupata Roma (ut antea dixi) acceptaque in deditionem Perugia, quam tum armis Brachius vexabat, in Hetruriam hostili animo movet: quæ certe industria & auspiciis Malatestæ Pisauriensis egregie defensa est. Repulsus enim inde Ladislaus, in regnum trepidus sese recepit majore prope accepto quam illato hostibus incommodo. Liberati autem tanto hoste Florentini in Pisanos conversi, post longam opugnationem Pisas tandem capiunt, Tartalia, Sfortia ducibus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexto.

GREGORIUS XII. PONT. CCXII.

UT vero dum schisma in Ecclesia Dei longius protraheretur cum perniciose Christiani nominis, altero Pontifice Romæ creato, altero Avenione, Principes Galliarum, Duces scilicet Bituricensis, Burgundus, Aurelianus, qui tum obvalitudinem Regis Gallias gubernabant, calamitatem Ecclesiarum tandem miserati, Avenionem ad Petrum Lunam, Benedictum decimumtertium appellatum perveniunt, hominemque rogant, ut collabenti Ecclesiarum tandem consulat, etiam si abdicare se pontificatu necesse esset: quem admodum in conclavi se facturum promiserat iurjurando interposito, dum Pontifex crearetur. Spondent præterea alterum Pontificem, qui tum Romæ crearetur post mortem Innocentii idem facturum. Ita enim inter hos Principes & qui in Italia erant reipublicæ Christianarum amantissimi convenerat, ut abrogatis duobus de pontificatu contendentibus, quorum alter Galliarum, alter Italicarum factionis haberetur, unus aliquis postea deligeretur omnium nationum pater & Pontifex. Respondet Benedictus se quidem graviter Deum offensurum, si Ecclesiam Dei desereret, cui patronus & publicus pater consensu bonorum, non furcibus, sed publice ascriptus esset, nolle se in dubium ponere, quod iustis suffragiis sibi demandatum fuerat. Quod dicerent sublato schismate, de concordia agendum esse, sibi admodum placere, modo id in loco fieret libero: ne coactus quispiam potius quam sponte facere aliquid videretur. Vnum tamen se polliceri, idque iurjurando affirmare, si aliter tolli schisma non posset, deponiturum omnem pontificiam dignitatem, modo idem eodem tempore ab altero antipapa statim fieret. Principes itaque cognita hominis voluntate,

con-

consultare inter se cœperunt, quoniam modo Benedictum in sententiam suam perducerent, quorum colloquia & consultationes Benedictus veritus, pontificias ædes armis & comineatu optime munivit: in quibus aliquot menses obsessus, tandem paratis ad fugam tritibus, per Rhodanum in Cæloniam, unde oriundus erat, adnavigavit. Sunt autem qui scribant Principes Gallos id molitos in Benedictum esse, instantibus Cardinalibus Gallicis, qui eum oderant, quod alterius nationis esset, & non Gallicæ. Nam cum post mortem Clementis de creando Pontifice Gallico inter eos non conveniret, hunc post longam altercationem crearunt, ut virum bonum, & reipub. Christianæ amantissimum: qui eos sæpe admonuit, ut honeste ac sancte viverent: utque à simoniaca pravitate caverent, aliter se in eos graviter animadversurum. Hujus itaque mores ferre nequeunters, principes Gallos in virum optimum & constantis vitæ concitasse. At vero Cardinales qui post mortem Innocentii Romæ tum erant, cognita trium priorum Pontificum in rollendo schismate negligentia, cognitoque etiam discrimine, in quo respub. Christiana ubique terrarum, maxime vero in Gallia versabatur, in unum convenientes, conclavi ad sanctum Petrum in Vaticano habito, jurarunt singuli maximis execrationibus interpositis, abdicaturos se statim pontificatu, si sibi deligi ad tantum magistratum contigisset, hac conditione tamen, ut id quoque ab antipapa fieret. Venere autem in hanc sententiam, ut & Gallicæ nationi satisfacerent, quæ ob impotentiam creandii antipapæ consuetudinem introduxerat, à qua removeri non sine ignominia videbatur, nisi id quoque ab Italis fieret: utque in sententiam Benedicti venirent, qui hac una ratione non alia sanari Ecclesiam posse dicebat. Quod si sibi contigisset utrumque abrogari, unum verum Pontificem omnium, qui tum erant, Cardinalium consensu creandum esse, cui

omnes Reges & Principes obtemperarent Creatus itaque Romæ anno Domini M. quadringentesimo sexto pridie Calend. Novembris Angelus Corrarius Venerus, tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, qui (ut dixi) Gregorius duodecimus appellatus est, statim quod ante pontificatum promiserat se facturum scripto, adhibitis etiam notariis & testibus confirmavit: suaque manu scripta tabellionum notavit. Cum vero de eligendo loco quo sine discrimine uterque venire posset mentio haberetur: neque ea de re satis inter eos conveniret, collusores & fidi fragi ab utroque Cardinalium conventu sunt habiti: qui Pisas, hinc Roma, hinc Avenione adnavigantes, uno consensu Gregorium & Benedictum dignitate pontificia privarunt, consentientibus in tam gravem sententiam omnibus nationibus, præter Hispaniam citeriorem, Regem Scotiæ, & Comitem Armeniaci, qui Benedicto favebant. Inita deinde creandi novi Pontificis ratione, qui bene ac sancte sine ulla seditione Ecclesiam Dei gubernaret, venire in hanc sententiam ut Alexandrum quintum crearent. Dum autem Gregorius abesset, creandique Alexandri ratio haberetur, armis omnia Romæ circumsonabant. Ladislaus enim Rex occupata Hostia pedestribus navalibusque copiis adeo Romanos incursionibus vexavit, ut in ita pace honorifice postea in urbem receptus tanquam dominus, & magistratus mutaverit, & portas ac mœnia pro arbitrio animi sui operibus & custodiis firmaverit. Verum superveniente Paulo Ursino Ecclesiastico Duce, apud sanctum Jacobum in Septimano acerrime pugnatum est, multis utrinque desideratis. In Transtiberi namque Rex suos tunc continebat, arbitratus se illo in loco tutiorem esse ob navales copias, quas Hostia Romanam subvexerat. Is vero deinceps cedens potius quam fugiens Ursinæ factioni, quæ indies magis magisque augebatur, Neapolim proficisci:ur, debilitata præsertim factione sua ob superatos ante ingressum suum

Columnenenses, Johanne Columna, Baptista Sabello Jacobo Ursino, Nicolao Columna, Ducibus, qui occupata sacrae Laurentii porta, urbem jam ingressi erant. Verum superveniente Paulo Ursino, superati (ut dixi) & capti magna ex parte fuerant. Ex his capitali supplicio duo affecti sunt, quorum alter Galeorius Norimannus eques insignis: alter vero, Richardus sanguineus est habitus, è familia nobili ac vetusta originem ducens. Reliqui vero incolumes dimissi fuerant, hac tamen conditione, ne amplius Ladislai auspiciis militarent. His autem perturbationibus adeo Romæ annonæ charitas invaluit, ut mensura tritici (quam rubium vocant) florenis decem & octo venderetur, propter abacta pecora & rusticos partim in captos, partim necatos, ut in bello fieri consuevit.

ALEXANDER V. PONTIF. CCXIII:

Alexander quintus, natione Cretensis, Petrus antea vocatus, ordinis minorum frater, Archiepiscopus Mediolanensis, vir doctrina & sanctitate vitæ præclarus, omnium Cardinalium consensu, qui tum in concilio Pisano erant Pontifex creatur. Hanc ob rem Gregorius in Austriæ civitatem profectus, quasi profugus de concilio generali mentionem fecit. Verum cum in loco nequaquam se tutum arbitraretur, Ariminum profectus à Carolo Malatesta perbenigne & splendide est habitus. Benedictus autem post habitum in Perpiniano concilium, quo tutior esset, ad castellum Paniscolæ, locum munitissimum confugit, ubi diutius immoratus est. Uterque autem licet in Pisano concilio exautorati essent, tanquam veri Pontifices Cardinales crearunt, maxime vero Gregorius, equi nondum ab eo discesserat, Gabrielem Gondemarium Cardinalem creat: qui postea in Pontif-

Pontificem electus, Eugenius quartus appellatus est. Ad Alexandrum redeo, virum in omni vita & ætate præstantem. Hic enim ab adolescentia ordinem minorum ingressus, adeo Parisiis liberalibus studiis theologicæque disciplinæque vacavit, ut brevi & publicam scholam habuerit, & in libros sententiarum doctè & acute scripserit. Magnus quoque orator, magnus prædicator est habitus. Hanc ob rem à Iohanne Galeatio duce Mediolanensi accitus primum locum in consultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galearii Vincentinus Episcopus, postea Novariensis mutato loco, postmodò præful Mediolanensis factus, ab Innocentio septimo Cardinalis basilicæ duodecim Apostolorum creatur: quo quidem gradu pontificiam dignitatem adeptus, merito Alexandri nomen consecutus est, cum & liberalitate & magnitudine animi, cum quovis optimo Principe conferri posset. Adeo enim munificus erat in pauperes & viros sua benignitate dignos, ut brevi nil sibi reliquerit. Unde per jocum dicere interdum solebat, se divitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. In eo enim defuit illa habendi cupiditas, quæ unà cum re & ætate accrescit simul. Sed hoc vitium cadere in viros bonos & rerum humanarum contemptores non potest: qui quo magis consenscunt, eo minus viatici indigere se cognoscunt: & ob hanc rem cupiditates sedant, refrenant avaritiam, ac cæteras animi lases expellunt. Tanti præterea animi Alexander fuit, ut Ladislaum Regem tum potentissimum, qui ditionem Ecclesiæ Pontificibus absentibus diu multumque vexaverat, oppidaque aliquot vi occupaverat, in concilio Pisano approbantibus qui tum aderant, regno privaverit: jusque illud Lodovico Andegavia duci competere declaraverit. Soluto autem concilio Pisano Pontifex Bononiam proficiscitur, cui civitati tum præerat Baldesar Cossa sancti Eustachii Cardinalis: quem Alexander in legatione confirmavit, quod ejus industr

duftia ac præfidiis Pifanum concilium habitum fuiffet, quodque etiam vir erat, qui percommode tyrannis ac rem Ecclefiafticam occupare conantibus, objici quovis tempore poffet. In homine tamen plus ferocix, plusque audacix & fecularitatis (ut ita dicam) erat, quam ejus profeflio requirebat. Militaris prope habebatur ejus vita, militares mores adeo ut multa etiam quæ loqui fas non eft, fibi licere arbitraretur. Cum vero Alexander graviter ægrotare cœpiffet, nofcetque mortem prope inftare, Cardinales ad fe venientes ad concordiam, ad pacem, ad tuendam Ecclefix dignitatem adhortatur. Teftatus præterea eft per eam mortem quam ante oculos fe continuo cernere dicebat, nec reformidare, conscientia bene actæ vitæ motus, fe exiftimare & credere quæ in concilio Pifano decreta fuiffent, rectè atque integrè facta effe omnia, fine dolo malo fraudeve. Cum hæc dixiffet, lachrimantibus omnibus qui aderant, illud Salvatoris verbum ægre proferens, Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, ftatim moritur pontificatus fui mense octavo: fepe liturque Bononix in Ecclefia fratrum minorum. Laboratum eft autem hoc anno fame ac pelle.

JOHANNES XXIV. PONT. CCXIV.

Johannes vigefimus quattus patria Neapolitanus & nobilis, Baldefar cognomento, Cofia antea vocatus, Bononix omnium confenfu Pontifex creatur. Sunt autem qui feribant id factum violenter effe, quod & Legatus Bononiensis effet, & armatos milites tum in urbe tum in agris pro ftatione habuerat: ut fi precario id continere non poffet, minis & armis tandem confequeretur. Utcunque eft, conftat eam Pontificem creatum fuiffe, ad eamque dignitatem femper aspiraffe. Nam cum adolefcens effet, ac Bononix aliquot annis
juri.

juri civili operam dedisset, assumpto (ut nunc fit) doctrinæ gradu, Romaniter instituit. Interrogatus autem ab amicis quò proficisceretur, ad pontificatum respondit. Romam itaque veniens, à Bonifacio nono in cubiculum secretum recipitur. Creatus deinde sancti Eustachii Cardinalis, Legatus è latere Bononiam mittitur, quam brevi conducto milite unà cum magna Flamminia parte in potestatem Ecclesiæ redegit, pulsus quibusdam tyrannis: aliisque extremo supplicio affectis. Verum post novem annos cum longa pace civitatem Bononiensem mirum in modum auxisset, grandemque pecuniam sibi comparasset, mortuo Alexandro largitione usus, maxime vero erga Cardinales à Gregorio creatos pauperes adhuc, Pontifex creatur. Quo facto oratores statim ad Electores imperii misit, eos oratum, ut Sigismundum Lucimburgum Ungariæ & Boemiæ Regem Imperatorem crearent: virum strenuum (ut ipse dicebat) & ad omnia fortiter agenda promptissimum. Hac enim ratione hominis gratiam aucupabatur. Vbi vero hoc ei ex sententia accidit, cum in conventu Pisano constitutum esset, ut ad certum tempus concilium haberetur, ne alibi transferretur, celebraturum se id Romæ prædixit: & quo liberius eò proficisci omnibus liceret, pacare Ituliam conatus est: maxime vero Cisalpinam, in qua bellum indies magis magisque crescebat, Fazino Cane discordias suscitante: quum mercenarios milites retinere sine bello apud se nequaquam poterat. Eos enim rapinis, direptionibus urbium pascere consueverat. Forte tum accidit ut Papienses (quos Philippus ob tenellam adhuc aetatem retinere in officio non poterat) studio partium concitati ad arma concurrerent, hinc Gibellini Beccaria familia duce, Fazinum cum exercitu in urbem introducere, pacti fortunas Guelforum. Verum is cum armato milite ingressus, neutri in diripiendis fortunis peperit. Quærentibus autem Gibellinis, sua
 quæ oque

quoque bona contra datam fidem diripi, respondit, ac egregie quidem, Gibellinos salvos fore: eorum vero bona quod Guelpha essent, militibus se in prædam concessurum, deridens utriusque factionis stultitiam & cupiditatem. Inde vero abiens relicto in portis & in arce firmo præsidio, tutelam Philippi donec adolevisset præ se ferens, contra Pandulphum Malatestam ducens Brixianos, & Bergomates incursionibus, rapinis vexat, nec à Cremonensibus quidem abstinuit: quibus tum Cabrinus Fundulus imperitabat. Dum hæc autem in Brixiano agerentur, Ungarix rex iturus (ut ipse prædicabat) Romam libero itinere ad accipiendam imperii coronam, duodecim millia equitum, peditum octo in Venetos mittens, capto primo impetu Forolivio, Tarvisium oppugnat. Huic vero tanto exercitui Veneti Carolum Malatestam obijciunt, qui contando magis, quam dimicando exultantem victoria hostem remoraretur. Parum etiam absuit quin Veneti eodem anno Veronam proditione quorundam civium amitterent, ad rapinam magis quam ad libertatem spectantium. De nocentibus pœna sumpta: ac statim sedata sunt omnia. Mortuo autem eodem anno Fazino Cane, conjurati quidam Johannem Mariam Mediolani ducem interficientes, Bernabois filios & nepotes in urbem recipiunt. Tum vero Philippus persuadentibus amicis, Beatricem viduam ob Fazini mortem ditissimam, & cujus auctoritate qui sub marito militaverant admodum movebantur, duxit uxorem. Qua ex re & civitates omnes quæ Fazino parnerant, statim in deditioem accepit: & Carnignolam, Siccumque Montagnanum, qui legionem mortuo Fazino per seditionem diviserat, in suam militiam persuadente Beatrice pertraxit: quibus dueibus Philippus postea usus, Astorgium Bernabois filium Mediolano pellens, in expugnatione Modocia interfecit; Agebantur hæc in Insabria, cum Johannes Franciscus Gonzaga Francisci jam mortui filius cum.

cum satis iusto equitum peditumque numero, Bononiam præsidii causa proficiscitur, mandato Johannis Pontificis, cujus auspiciis tum militabat. Nam Malatesta Ariminensis Ladislai Regis mercenarius, urbem ipsam gravi bello tum premebat. Is itaque adiuvantibus Bononiensibus, gravia aliquot prælia cum hostibus fecit: quibus superior factus, urbem acerrime tutatus est. Sequenti vero hyeme Johannes Pontifex à Ladislao bello vexatus, Roma Florentiam, atque inde Bononiam veniens, haud ita multo post Mantuam proficiscitur, ubi splendide ac magnifice à Johanne Francisco Gonzaga susceptus est. Quem inde abiens cum magna parte copiarum Laudam Pompejanam (quò venturum Ungariæ Regem sciebat) secum ducit. Multum enim huic Principi fidebat, cujus fidem & integritatem Bononiensi bello optime norat, quamvis pollicitationibus & donis in partes regias à Malatesta sollicitaretur. Cum itaque Pontifex ac Rex haudquaquam se tutos Laudæ arbitrarentur, Johannem Franciscum Mantuam (quò se velle ire dicebant) ad parandos commeatus, disponendamque urbem, qua recipi commode tanta multitudo posset, propere mittunt, qui brevi paratis rebus omnibus Cremonam (quo jam pervenisse Pontificem ac Regem intellexerat) rediit. Hos autem inde Mantuam abducens, populo omni fere obviam effuso, opinionem omnium benignitate & gratia superavit. His vero conventibus, qui Laudæ, Cremonæ, Mantuæ sunt habiti, depellendo ex Latio, Umbria, Hetruria Ladislao, qui Romam & multa Ecclesiæ oppida occupaverat, est actum. Videbant hi Italiam ab incendiis bellorum aliter liberari non posse, de impensa bellica non Mantuæ, sed Bononiæ (cum eò venissent) agendam censuere. Verum major eos cura ipsecessit. Ad concilium namque Johannes omnium nationum consensu citatus, ad tollendum schisma, duos Cardinales statim in Germaniam misit: qui unà cum
Pri

Principibus Gallicæ & Germanicæ nationis locum concilio idoneum deligerent. Constantiæ Maguntinæ Provinciæ civitas ad id potissimum idonea est visa. Eo itaque ad certam diem ex instituto proficiscuntur omnes, proficiscitur & Iohannes Pontifex, advenientibus tamen quibusdam ne id faceret, quod vererentur, ne cum Pontifex accederet, privatus reverteretur, quod etiam contigit. Eò namque proficiscens cum viris quibusdam in omni genere doctrinæ præstantibus, diu multumque Germanos disputationibus incertos & ambiguos tenuit, quid potissimum decernerent. Verum superveniente Sigismundo, factaque omnibus dicendi quod liberet potestate, multa crimina & quidem gravissima Pontifici objecta sunt: quorum causa mutato habitu familiaque, Constantia clanculum Scaphusam se contulit, veritus ne quid gravius in se consuleretur. Erat Scaphusa Fœderici Austriæ Ducis civitas, quò etiam plerique Cardinales à se creati fuga pervenere. Verum his postea concilii autoritate revocatis, Iohannes Scaphusa Friburgum confugit: iturus inde si tuto fieri posset ad Burgundiæ Ducem. Sed curante concilio, Iohannes capitur, & in insula sancti Marci prope Constantiam in carcerem conjicitur, pontificatus sui anno quarto, mense decimo. Causam fugæ disquirere concilium tum cœpit, certosque iudices viros gravissimos & doctissimos delegit, qui crimina Iohanni objecta discuterent, eademque concilio ex ordine referrent. Ad quadraginta capitula & eo amplius contra hominem probata sunt: quorum aliqua cum in eo minime immutari possent, adeo erant inveterata, contra fidem iudicata sunt: aliqua vero Christianis omnibus (si non damnarentur) scandalum paritura. Venientibus itaque omnibus in eandem sententiam, Iohannes merito è pontificatu dejectus, sententiam in se latam comprobatur. Quo facto statim ad Lodovicum Bavarum, qui cum Gregorio duodecimo sentiebat custodiendus mittitur, donec

donec aliud decerneretur. In Haldeberga castella mun-
 nitissimo triennio sine ullo cubiculario famulove Ita-
 lo diligenter asservatus est. Theutonici erant cu-
 stodes omnes, quibuscum Iohannes nutu & signis
 loquebatur, cum nec ipse linguam Theutonicam,
 nec illi vicissim Italicam scirent. Abrogatum Johan-
 ni pontificatum ab his tantummodo, qui cum eo
 ante senserant ferunt. Nondum enim qui cum Grego-
 rio & Benedicto sentiebant convenerant. Hi igitur ut
 abrogationem à se factam veram & integram judica-
 rent, omnes synodicum decretum promulgarunt,
 quo affirmabant consilium generale legitime congregatum,
 habere statim à Christo potestatem. Hoc
 quidem fundamento concessio, ipsum etiam Pontifi-
 cem concilio subijciebant. Quare Gregorio necesse
 fuit, suadente etiam Imperatore Sigismundo, unum
 aliquem ad concilium mittere, cum ipse proficisci re-
 cufaret, qui sui nomine concilii sententiam approba-
 ret. Missus itaque Carolus Malatesta vir certe insignis,
 cum videret omnes in hanc sententiam venire, ut
 Gregorius quoque pontificatu se abdicaret, in publi-
 cum prodiens, ac in sede Gregorii non aliter ex-
 tructa, ac si ipse adesset collocatus, perlecta renun-
 ciandi facultate, Gregorium pontificatu abdicat:
 quem statim conventus omnis pro tam libera abdicat-
 tione, agri Piceni Legatum creat. Is itaque non multo
 post Recaneti moritur dolore animi (ut ajunt) propter
 subitam abrogationem ante constitutum tempus à Ca-
 rolo factam. In longum enim rem protrahi volebat
 in mora spem aliquam ponens. Mortuus igitur ante
 Martini pontificatum, in Recanetensi Ecclesia sepe-
 litur. Sublatis duobus Pontificibus, tertius in quo
 abrogando major difficultas inerat, restabat, Petrus
 Luna Benedictus tertiusdecimus (ut antea dixi) vo-
 catus. Ut autem is etiam volens abdicare se magi-
 stratu cogeretur, Sigismundus Imperator unà cum ora-
 toribus concilii ad Franciæ & Angliæ Reges pervenit
 eosque

Postque adhortatus est, ut pro salute Christiani nomi-
 nis jam ob schisma periclitantis, in abrogando Be-
 nedicto, sublatis aliis duobus, ejus sequerentur sen-
 tentiam. Gratia autem responso accepto, inde Narbo-
 nam properat ad Ferdinandum Aragonum Regem,
 cujus populi magna ex parte Benedicto obtempera-
 bant. Quo cum inter alia capitula hoc pactus est, ut
 Benedictum rationibus moveret ea facere, quæ Gre-
 gorius & Johannes in concilio Constantiensi egissent.
 Id vero si facere recusaret, populos cogeret ab eo ad
 concilium Constantiense deficere. Benedictus autem
 in castello Panischole loco munitissimo se continens,
 moveri per suasionibus à sententia sua non poterat,
 quod diceret & se verum Christi vicarium esse, &
 Constantiam non esse locum libertati Ecclesiasticæ
 convenientem, cum Johannes vigesimus tertius ab his
 etiam abdicare se pontificatu coactus fuerat, qui par-
 tes suas antea sequebantur. Tum vero Principes Hi-
 spaniæ cernentes pertinaciam Benedicti, concilii o-
 pinionem secuti, in reliquorum sententiam venerunt.
 Gerebantur res in concilio quinque nationum suffra-
 giis, Italica, Gallica, Germanica, Hispanica & An-
 gelica. Quicquid vero harum nationum suffragiis de-
 cernebatur, id ita ratum erat, atque per præconem,
 aut per notarium publicum pro curia enunciabatur, si
 omnium consensu postea confirmatum fuisset. Qua
 quidem autoritate Benedictus discussa aliquandiu re,
 pontificatu tandem privatur, absentibus rejectisque
 nationibus, quæ cum eo sentiebant: maxime vero
 Scotis & Comite Armeniaci. In eodem quoque con-
 cilio condemnata est Johannes Vigles hæresis: & duo
 ex sectatoribus eius combusti sunt, Johannes Hus,
 & Hieronymus ejus discipulus, tanquam hæresi-
 archæ: quod inter ceteros errores dicerent Ecclesia-
 sticos ad imitationem Christi pauperes esse debere,
 cum ex tanta rerum copia & luxu populi omnes scan-
 dalizarentur. Rebus autem hæc modo compositis,
 cum

cum de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, ficti id non posse existimarunt vacante sede. Unde de eligendo novo Pontifice sermo est habitus, quo decreta concilii majorem deinceps auctoritatem haberent. Cum igitur hæc de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui una cum Cardinalibus conclave ingressi Pontificem deligerent. Anno igitur millesimo quadringentesimo decimosextimo, sexto Idus Novembris conclave ingressi, consentientibus Cardinalibus duobus & triginta, nationibusque omnibus, præter omnium spem & opiniouem, cum jam quadriennio vero Pontifice caruisset Ecclesia, multique schismatici tum interessent, tertio Idus Novembris, in celebritate beati Martini hora tertia Ottho Columna Romanus princeps, sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Pontifex creatur, tanta omnium lætitia, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio Imperator, nullo habito dignitatis suæ discrimine, conclave ingressus, & gratias omnibus egit, qui tantum virum & tam necessarium reipublicæ Christianæ prope extinctæ delegissent: & ante Pontificem prostratus, cum summa veneratione ejus pedes exosculatus est, quem contra Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuit, eique gratis egit, quod sua opera & industria pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset. Vocari autem Martinus voluit, quod ea electio in Martini celebritate habita fuisset. Interim vero dum hæc Constantiæ agerentur, mortuo etiam Ladislao contra Florentinos proficiscente, Romæ ad arma & libertatem conclamatum est. Cogitur à populo Petrus Mattheucii etiam nolens gubernacula reipublicæ suscipere: qui postea magistratu se abdicavit, cum intellexisset Legatum à Johanne Pontifice jam antea designatum, paulo post assuturum cum senatore cive Bononiensi:

qui

qui urbem ingressi & Paulum Palonium, & Johannem Cincium seditiosos cives capitali supplicio affecerunt. Sequenti vero anno Brachius Montonius Romanam cum exercitu veniens urbe potitus, oppugnare arcem sancti Angeli adortus est, quae firmo Johanna Reginae praesidio defendebatur. Nam Johanna Ladislao fratri in regnum successerat. Verum superveniente Sfortia militum Reginae Duce, non solum Brachium ab oppugnanda arce dimovit, sed etiam hominem pugnante in continuo ab urbe expulit, Romanis in neutram partem inclinantibus. In ea pugna occiditur Johannes Columna à milite, qui olim cum Paulo Ursino militaverat, quem Lodovicus Columna cum Brachio militans, in agro Fulginati interfecerat. Erat autem militi in animo Lodovicum obtruncate ulciscendae Pauli necis causa: sed Johannes Lodovicum defensurus innocens moritur. Dum autem Roma hoc modo fluctuaret, in varias partes declinans, creato Martino, spem aliquam exoptatae quietis tandem concepit.

MARTINUS V. PONTIF. CCXV.

Martinus quintus, patria Romanus, Ottho cognomento, Columna prius vocatus, non magis suo quam Ecclesiae jam labentis tempore Pontifex in concilio creatur, nationum omnium & Cardinalium consensu. Is à teneris annis cura parentum moribus & literis imbutus, ubi adolevisset, juri Pontificio Perusii operam dedit, unde ad urbem rediens, ob integritatem & doctrinam Urbani sexti Referendarius factus est: quod munus tanta cum humanitate, justitia, & mansuetudine gessit, ut diaconus Cardinalis ab Innocentio septimo creatus sit. Nee ob eam quidem rem à natura sua discessit. Humanior enim quam antea factus, patrocinium suum omnibus praestabat,

stabat, ita tamen ut in rebus publicis non multum se immisceret. Nam cum in conventu Constantiensi multæ in utramque partem altercationes haberentur propter diversa factionum studia, ipse medium quoddam tenuit, quo in alterutram partem inclinare nullo modo videbatur, communi utilitati semper conlens. Hanc ob rem & Imperatori, & Cardinalibus ac denique omnibus gratus Pontifex creatur. Quo in magistratu non somno & ocio, sed negotio & sollicitudini deditus, audire, refellere, approbare, suadere, dissuadere, hortari, deterrere accedentes ad sedem Apostolicam consueverat, cognita petentium honestate, vel secus. Mira enim utebatur facilitate: & honesta petentes à se voti compotes dimittebat. In consultationibus autem miræ prudentiæ vir est habitus. Nam & quid agendum, quid vitandum esset statim re proposita acutissime dijudicabat. Brevis in dicendo, cautior in agendo, adeo ut prius rem factam cernerent homines, quam ab eo excogitatum putarent. Ejus autem sermo plenus sententiis erat. Ex ore ejus nullum verbum tam crebro quam justitiæ nomen prodibat. Ad suos sæpe conversus, maxime ad eos qui provincias & civitates gubernabant, his utebatur: Diligite justitiam qui judicatis terram. Indigebat tum profecto tali Pontifice Ecclesia Dei, qui naviculam Petri schismatis & seditionum omnium fluctibus quassam, redigere in portum salutis gubernaculo admotus sciret & posset. Adeptus itaque tantum magistratum, cum restare adhuc caput renascentis hydræ cerneret, Benedictum Lunam cum aliquot Cardinalibus & prælatis peninsulæ tanquam in arce schismatis se continentem, quibusdam Aragoniæ populis in utram partem inclinarent adhuc turbantibus approbante concilio Alemannum Ademarium virum doctissimum, & cujus sepulchrum in sancta Maria nova adhuc cernimus, patria Florentinum, sancti Eusebii Presbyterum Cardinalem, Legatum è later-

suo

suo in Aragoniam mittit, qui sub pœnis & censura Ecclesiastica Petrum admoneret, ut se pontificatu abdicaret. Cardinales tamen qui cum Petro sentiebant, intelligentes ultimam concilii & Pontificis sententiam, Petrum ipsum adeunt rogantque, ut de Ecclesia Dei tandem omne schisma tollat, quo jam multis annis Christiana respublica magnis calamitatibus afflictata erat. Id autem ob salutem labentis Ecclesiæ à Gregorio & Johanne factum esse. Respondet Petrus cavillationibus quibusdam, id sibi nequaquam integrum esse, sibi autem cum Martino conventurum, si vera essent quæ de hominis integritate & humanitate dicerentur, sinerent sibi id negotii, nec amplius ea de re solliciti essent. Ex quatuor vero Cardinalibus duo pertinaciam hominis inspicientes, ab eo ad Martinum statim defecere. Qui autem in fide mansere anticardinales sunt habiti: quorum alter Cartusienfis fuit, alter vero Julianus Dobra appellatus est. Martini quoque auctoritatem Hispania omnis statim secuta est. Idem fecere non multo post & Scoti & Armeniaci. Atque ita omnis respublica Christiana unà duntaxat peninsula excepta, Martini auctoritatem secuta est. Composita autem ex sententia tanta re Principum omnium Ecclesiasticorum & secularium, maxime veto Sigismundi Imperatoris labore & industria, de componendis moribus nimia licentia jam labefactis tam laicorum quàm Clericorum mentio haberi cœpta est. Verum quia quadriennio Constantiense concilium jam duraverat, cum magno Prælatorum & Ecclesiarum incommodo, Martino placuit approbante concilio, rem tantam in aliud tempus magis idoneum transferre. Dicebat enim rem ipsam maturitate & consilio indigere: quia ex Hieronymi sententia, unaquæque provincia suos habet mores, suos sensus, qui tolli sine perturbatione rerum subito non possunt. Verum quia schisma ex parva re antea ortum fuerat, diutiusque cum magna

calamitate Christianæ reipublicæ duraverat, de celebrandis conciliis talem sententiam promulgavit: maxime vero ubi intellexit Johannem vigesimum tertium è custodia lapsum aufugisse. Verebatur enim ne rursus aliud concilium inchoaretur. Ejus autem sententia & decretum tale fuit, ut à fine concilii Constantiensis non nisi ad quinquennium usque concilium denuo celebraretur: utque è quinquennali in septennium aliud transferretur: ab hoc vero in decennium res protracta legis haberet locum, ut singulis quibusque decenniis generale concilium idoneo haberetur in loco, ubi de rebus omnibus ad fidem & rempublicam Christianam pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem institutionem approbandam patientibus literis (quas bullas vocant) comprobari Martinus rem voluit, in ejus sententiam concilio veniente. Omnia autem decreta ante Pontificatum suum in schismate facta, nisi ad fidem & bonos mores pertinerent, omnino sustulit. Ut vero omnes intelligerent sibi in animo esse concilium habere, locum ad id aptum publico concilio disquirat: actandem approbantibus omnibus, Papiam quam idoneum habendi concilii locum decernit, literasque Apostolicas in hanc fere sententiam super ea re edidit: Martinus Episcopus servus servorum Dei ad futuram rei memoriam cupientes ac etiam volentes hujusce generalis concilii decreto satisfacere, concilio approbante & consentiente, cum de loco ambigeretur, Papiam urbem autoritate nostrarum literarum designamus. Nulli ergo hominum liceat hujus nostri decreti paginam infringere. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, omnipotentis Dei iram, beatorumque Petri & Pauli Apostolorum ejus se noscat incursum. Datum & actum Constantiæ in loco publicæ sessionis tanti concilii decimo tertio calendas Maij, pontificatus nostri anno primo. Præterea vero dissolvendi concilii cupidus, anno Domini millesimo quadringen-

dringentesimo decimo octavo, conventum habuit publica sessione: quo sublato consensu omnium, maxime vero Imperatoris, hæc verba mandante Pontifice ab Ibaldo sancti Viti in Marcello Diacono Cardinali audientibus omnibus enunciata sunt, Domini ite in pace. Abeundi itaque omnibus potestas facta est. Cum autem pontifex hinc ab Imperatore & Germanis rogaretur, ut in Germania aliquandiu remaneret, hinc à Principibus Gallicis, ut in Galliam proficisceretur, ostendit sibi id nequaquam integrum esse, quod diceret patrimonium Ecclesiæ absente Pontifice à Tyrannis quibusdam in Italia occupatum distrahi & lacerari: urbemque Romam religionis Christianæ caput, cum Rectore suo careret, pene ad interitum redactum esse, peste, fame, ferro, igne, seditionibus. De Basilicis vero ac sanctorum Martyrum sacellis nolle dicere, quæ absente Pontifice aut jam cornuerent, aut paulo post collapsuræ viderentur. Proinde sibi abeundum esse dicebat. Ferrent æquo animo quod vellent ratio & necessitas: paterenturque cum sedere in solio Petri, quem Pontificem omnium consensu decreverant. Ecclesiam Romanam caput esse & matrem omnium Ecclesiarum, proinde in ea immorandum Pontifici esse, ne verus gubernator à puppi ad proram transferatur, cum magno navigantium (hoc est in Christiana republica viventium) periculo & detrimento. Abiens itaque Constantia, ac per Sabaudiam iter faciens, dum Italiam perit, Mediolanum pervenit, ubi à Philippo Duee populoque Mediolanensi nullo non genere honoris adhibito, perbenigne suscipitur. Erat tum quidem Philippus in armis, ditionem paternam repetens, defendentibus se acriter Tyrannis: qui gustata semel imperandi voluptate, non ita facile de possessione pellebantur. Urgebat tum Carmignola primus Philippi copiarum dux Pandulphum Malatestam, qui capto Bergamo prodente arcem Præfecto, pecunia &

pollicitationibus corrupto, in Brixianos movens, cum omni dominatu brevi spoliasset, nisi à Venetis ingenti pecunia ac firmissimo equitatu esset adjutus: & à Martino Pontifice, qui autoritate & gratia Philippum ad pacem cum Pandulpho Malatesta incundam perpulit, quæ postea Mantua Martino eò accedente Johanne Francisco sequestro adhibito, his legibus composita est, ut Pandulphus persoluto quotannis tributo, tamdiu Brixia potiretur, quoad ei vivere liceret, nulla in testando de civitate, quæ merito ad Philippum devolveretur relicta potestate. Hanc vero pacem sequenti anno Pandulphus disturbavit, anxius pecuniis & milite retinere Cabrino Fundulum in urbe Cremona: quem armis Philippus continuo vexabat, civitatem paternæ ditionis, tot annis à Tyranno possessam repetens. Erat tamen fama Pandulphum urbem ipsam à Cabrino emisse Salodii Riperiani (ita ripam Benaci vocant) in pretium pollicitus. Ab hoc autem bello Johannes Franciscus deterrere hominem ob affinitatem conatus est, missis Legatis qui eum admonerent contra jus fasque agere, quod fœdera sperneret, Tyrannum tutaretur, quòd contra cum arma sumeret, à quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Non esse contemnendam auctoritatem Martini, de sua nolle dicere, cujus autoritate pax erat composita: si hominum auctoritatem contemneret, Deum saltem inspiceret, quem testem violati ab eo fœderis, dum pax fieret invocaverant. Abiens autem Mantua Pontifex quarto post accessum mense, Ferraria ac per Flamminiam iter faciens, Florentiam pervenit, vitata de industria Bononia: quæ posteaquàm intellexerat Baldesarem Cossam coactum esse abdicare se Pontificatu, pulsus Ecclesiæ magistratibus, in libertatem se vindicaverat. Instat eum acriter Carmignola jubente Philippo, qui suo jure ducere exercitum in Pandulphum posset, atque brevi capta magna Brixiani agri parte, ad Mon-

temclarum castra locat, cum Lodovico Meliorato Innocentii septimi nepote certaturus: qui adventare cum magno equitatu in auxilium Pandulphi dicebatur. Affines namque erant, & id Lodovicus necessitudini tribuebat. Conserto itaque praelio, ac Lodovico turpiter fugato, Carmignola haud ita multo post Brixiam in potestatem Philippi redegit. Potitur & brevi Cremona Philippus, ac Cabrinum Tyrannum ad Castellionem captum, capitali supplicio afficit. Hoc tanto Philippi successu Nicolaus Estensis motus, sponte facturus id ad quod armis cogi potuisset, Mediolanum profectus, Parmam (quam mortuo Otthone tertio occupaverat) Philippo reddidit, retento Rhegio Martini pontificis rogatu fundi nomine. Profectus & eò Johannes Franciscus Mantuanus Princeps Philippo gratulam pro re bene gesta, cum minus comi fronte inspiceretur, cumque intelligeret Philippo in animo esse, quicquid de Cremonensibus & Brixianis teneret, jure suo reperere, prope Mediolano abiens, Venetorum deinceps & Florentinorum amicitiam ac societatem secutus est. Hi enim duo populi sibi timentes, unumquenque in partes suas blanditiis & pollicitationibus alliciebant, quod Philippus regnandi cupidus, ruptis legibus initi foederis, & ultra Macram Sarlanam oppidum Lunensis agri Thomæ Fregoso dedisset, quem è principatu vi & armis dejecerat, ne cum Genuensibus exulibus quicquam adversus se moliretur: & Bononienses Florentini populi socios ad defectionem concitasset, eorumque milites stipendio conduxisset, & Foruml-vii nunc ob Thebaldi pueri tenellam ætatem, nunc ob Ferrariensis Principis gratiam (ut crebro dicebat) occupasset, cum foederibus cautum esset, ne Philippus Bononiam & Flamminiam armis attingeret. Verebantur item ne trium simul potentissimorum Principum, Philippi, Martini Pontificis, Alovissii Regis (quo: societatem ini. sse constabat) vi & armis oc-

cuparentur omnia, cum contra Philippus omnium malorum crimina in Venetos & Florentinos rejiceret: quod Veneti retinere Pandulphum in dominatu Brixiani sibi annexi: quodque Florentini & Genuenses quosdam hostes suos comiteatu, pecuniaque iuvissent: quod Liburnum ditionis Genuensis (quam tum in potestatem suam redegerat) centum millibus nummis aureis emissent. Satis tum quidem ad concitandum bellum hæc discordiarum semina videri poterant, sed nihil est quod æque Venetorum animos ad bellum impulerit, quam autoritas Francisci Carmignolæ, viri bellica laude insignis, atque ea ætate clarissimi: qui (ut ipse dicere solebat) ægre ferens Philippi insolentiam, ad Venetos tum confugerat, eosque ad bellum animaverat, operam suam in ea re pollicitus. Quare hi duo populi ascito in societatem belli Principe Mantuano & Ferrariensi, partitæque bellicæ impensæ, cum exercitu equitum duodecim, peditum octo millibus, cui Carmignola præficitur: cumque fluviali maritima classe Philippum eodem tempore multis à lateribus oppugnare adorti, à Guelphis Brixianis, qui Philippo adversabantur, in urbem vocantur: qua quidem ex parte occupata, Veneti tandem septem mensium oppugnatione totam denique in potestatem suam redegere. Ducente deinde Carmignola ad capiendâ Brixianorum castella, Martinus Pontifex Philippi Ducis calamitate motus, Cardinalem sanctæ crucis ad Venetos mittit, qui pacem inter Philippum & Venetos componeret, qua infecta quod Veneti & Florentini iniqua postulare viderentur, rursus magnis viribus bellum utrinque parati cœptum est. Pugnatum est ter eo anno collatis signis ad Gotolengum Brixianorum castellum, ad summum Cremonensem vicum, quibus in locis æquo Marte utrinque discessum est. Ad Maclodium tertia pugna est habita: quo in prælio superantur Philippi copię, capiturque Carolus Malatesta totius exercitus dux. Constat autem hæc tantam

tantam fuisse cladem, ut si milites captos retinere Carmignola voluisset, signaque ocyus perterritis inferre, eijcere principatu Philippum consternatum, tanto accepto incommodo haud magno negotio potuisset. Captus (ut dixi) eo prælio Carolus à Mantuano Principe, ob affinitatem incolumis dimittitur. Interim vero dum Carmignola ad oppugnanda Brixianorum oppida, quæ in Philippi fide permanserant copias ducit, eidem Philippo respirandi spatium dat. Nam & pacem cum Amedeo Sabaudia Duce, à quo bello premebatur, datis ob id Vercellis componit, & Sigismundum ac Brunorum Scalam in Venetos concitat. Martinus autem Pontifex Philippi rem in maximo discrimine videns, Cardinalem sanctæ crucis secundo ad componendam inter Philippum & Venetos pacem mittit, qui Ferrariæ subsistens, eo proficiscentibus cum mandatis Principum ac civitatum Legatis, ita pacem composuit, ut Brixiam Veneti & oppida Brixianorum Cremonensium ve quæ antea ceperant, retinerent. Præterea uti Philippus Bergomum Bergomatemve agrum Venetis exfoedere dederet, hac conditione, ne socios Venetorum, Florentinorumque bello laceraret, aut ad id defectionem concitaret. Approbavit hanc pacem Martinus veritus ne Philippus ducatu omnino pelleretur. Homini enim amicissimo, cum ob religionem auxilio esse non poterat, tum vel maxime quod superioribus annis ærarium pontificium exhaustum omnino fuerat, eo bello quod contra Brachium gesserat. Nam eo tempore quo Florentiam profectus est, ostendit Brachium Montonium, virum in re militari præstantem, Perusiam, ducatum Speletinum, & magnam patrimonii partem ita occupasse conductis mercede quibusdam Tyrannis circumquaque positis, ut ipse tuto proficisci Romam non posset. Cum vero admonitus Brachius redire ad sanitatem nollet, armis spiritualibus, hoc est censuris, primo in eum Pontifex usus est. Inter-

dictum enim à sacris his omnibus est qui Brachio parerent: vetititque sacerdotes decreto Pontificis eisdem in locis celebrare. Hanc ob rem Florentini moti amici Brachii incommodo, de pace cum Martino agunt, hac conditione ut Brachius ad pedes Martini provolutus, veniam peteret, quod etiam fecit, oppidaque aliquot Ecclesie redderet: utq; etiam stipendiis Pontificis militans, Bononiam rebellem in Martini potestatem redigeret. Cui quidem bello Gabriel Condelmerius, tituli sancti Clementis Presbyter Cardinalis & Legatus præfuit: cujus industria & Brachii virtute Bononia in potestatem Ecclesie brevi redacta est. Interim vero dum hæc Bononiam agerentur, quattuor illi Cardinales, qui olim cum Petro Luna adulterino Pontifice senserant, Florentiam ad Martinum venientes cum magno & honorificentissimo comitatu publico consistorio suscepti, dignitatum suarum titulos retinere. Tres enim Diaconi Cardinales erant: quartus vero qui antea Canonicus regularis fuerat, Presbyter Cardinalis est habitus. Dum autem Baldesar Cossa adhuc in vinculis apud Heidelberg in Germania à comite Palatino detineretur, quidam Florentini cives, quorum de numero Cosmus habitus est, rogare Pontificem Martinum omnino non desistebant, ut tandem è carcere Baldesarem liberaret. facturum se iid Pontifex pollicitus est. Verum dum eo Legatum ob eam rem mittit, Baldesar moræ impatiens triginta millibus nummum aureorum Palatino comiti persolutis, se è vinculis redimens in Italiam veniens, ut recta Florentiam proficisceretur, apud Petrum Rubeum agri Farmensis Baronem veterem amicum divertens, parari sibi insidias intelligit. Hanc ob rem noctu cum Legato Pontificis, qui cum in via convenerat, ad Thomam Fregosium veterem amicum confugiens, magnam iniecit omnibus suspicionem, ne rursus schisma innovareretur. Erat enim vir magni animi, sagacissimique ingenii, & qui privatam vitam

tam nequaquam pateretur. Non deerant præterea qui hominis audaciam ad res novas moliendas concitarent, adeo tum rebus novis studebatur: sed Deus omnipotens Ecclesiæ suæ consulturus, Baldesarem impulit, nullis passionibus interpositis, nulla requisita cautione, Florentiam ad Martinum proficisci: quocum venisset admirantibus omnibus, exosculato Pontificis pede, eundem audientibus omnibus ut verum Pontificem & Christi vicarium canonice electum salutavit. Mira profecto hæc res omnibus visa est, & Dei potius quam hominum industria eo deducta, quod homo regnandi cupidus, in summo rerum fastigio ante collocatus in loco libero, ubi plurimum ab omnibus diligebatur amabaturque, tanta uteretur mansuetudine. Quæ certe omnibus præ gaudio lachrymas excussit, maxime vero his Cardinalibus, qui eum prius ut Pontificem secuti fuerant. Martinus autem vicissitudine rerum humanarum motus, post aliquot dies hominem in numerum Cardinalium adsciscens, Episcopum Tusculanum creat: atque deinceps eo habuit in honore, quo reliquos Cardinales tam publice quam privatim. Verum Baldesar dolore animi, ut putatur (ferre enim vitam privatam non poterat) aliquot post menses Florentiæ motitur, sepeliturque honorificentissimo sepulchro in templo sancti Johannis, non longe ab Ecclesia Cathedrali, magna adhibita funeris pompa, eam rem Cosmo Medico procurante: quem homines existimant pecunia Baldesaris opes suas tantum auxisse, ut & primarius apud Florentinos cives & divitissimus omnium apud Italos, ac fortasse apud exterarum quoque nationes deinceps sit habitus. Sepulchro hominis hæc verba fere inscripta sunt, BALDESARIS COSSAR JOHANNIS XXIII. QUONDAM PAPAE CORPUS HOC TUMULO CONDITUM. Interim vero dum hæc Florentiæ agerentur, oratores Imperatoris Constantinopoli ad Pontificem venire, pollicentes Græcos quoad fide

pertinere, velle in sententiam Latinorum venire, si
 aqua conditiones proponerentur. Hos & perbenigne
 ac splendide Pontifex suscepit, & Legatum è latere
 creavit, Petrum Fontesicum sancti Angeli Cardina-
 lem, hominem Hispanum in quavis facultate doctum,
 qui Constantinopolim ad res componendas profici-
 sceretur. Verum priusquam virum integerrimum à
 se dimitteret, eo præmisi fratrem Antonium Massa-
 num ordinis Minorum Generalem gubernatorem, qui
 Imperatoris ac Græcorum explorata sententiam, quid
 ea in re postea sperandum esset, Pontificem admone-
 ret. Instantibus autem Romanis, ut demum Pon-
 tifex Romam proficisceretur, Martinus cum bona
 Florentinorum gratia discessurus, civitatem honore
 metropolitico exornavit. Nam cum antea ab ipsa
 pene urbis origine Episcopatum tantum modo habuis-
 set, in archiepiscopatum eorum Cathedralium Eccle-
 siam transtulit: eique subiecit ut matri Volaterra-
 nam, Pistoriensem, Fesulanam Ecclesiam. Dedi-
 cavit præterea ipsemet majus altare sanctæ Mariæ
 Novellæ ordinis Prædicatorum, apud quam Basi-
 licam tandiu divertit, quamdiu Florentiæ fuit. Est
 enim conventus ille ad recipiendos Pontifices per-
 maxime commodus. Abiens itaque Florentia, Ro-
 mam tandem pervenit, effusa obviam omni urbana
 multitudo, effusis principibus tantæ urbis, qui
 hominem non secus ac quoddam salutare tædus, vel
 unicum patriæ parentem expectabant. Diem illum
 in factis annotare Romani, decimo calendis Octo-
 bris, Anno Domini *MCCCXXI*. Urbem Ro-
 mam adeo disruptam & vastam invenit, ut nulla civi-
 tatis facies in ea videretur. Collabentes vidisset do-
 mos, collapsa templa, desertos vicos, cæcinosam &
 oblitam urbem, laborantem rerum omnium caritate
 & inopia. Quid plura? nulla urbis facies, nullum
 urbanitatis indicium in ea videbatur. Dixisset om-
 nes cives aut inquilinos esse, aut ex extrema omnium
 homi-

hominum fece eò commigrasse. Civium itaque suorum calamitate permotus Pontifex optimus, animum ad exornandam civitatem, componendosque civium mores ira adjecit, ut brevi convalescens meliorem faciem præ se tulerit. Hanc ob rem civitas ipsa, cum non modo summum Pontificem, verum etiam patriæ parentem appellavit. Sed ne tam publica lætitia diuturna esset sine aliqua molestia, sequentii anno mense Novembris in vigilia beati Andree, ædeo in immensum Tiberis crevit, ut per portam Flaminiam ingressus, totam urbem in planam sitam inundaverit, templumque Pantheon usque ad altare majus repleverit. Decrescens autem biduo post, multa animalia passim secum traxit, multaque civibus damna intulit: qui non secus per vicos navigabant, ac per alveum Tiberis facere consueverunt. Alovissius autem Rex Lodovici Regis filius eodem vero tempore Romam ad Pontificem veniens, regni Neapolitani titulum à Martino consecutus est, Cardinalium omnium consensu. In regnum namque per adoptionem à Regina Johanna Ladissai sorore vocatus, sine ullo Marte hoc modo consecuturum se regnum putabat. Verum studio partium ab urbe Neapoli submotus, in Calabriam secessit. Cum autem concilium tempus in staret (ut ex decreto Constantiensis institutum erat) Martino placuit, sentientibus etiam ita Cardinalibus omnibus, præmittere quosdam Prælatos, qui Papiæ illud inchoarent. Is enim locus ad eam rem omnibus permaxime commodus videbatur. Missi itaque eo statim Petrus Donatus Archiepiscopus Cretensis, Jacobus Camplo Episcopus Spoletinus, Petrus Rosatinus Aquileiensis diocesis Abbas: frater Leonardus Florentinus, fratrum Prædicatorum generalis, concilium inchoarunt: ad quod nemo quidem adhuc venerat, præter duos Albates Burgundæ. Differre itaque rem in aliquot dies placuit, donec ex curia unus aliquis superveniret. Ex

Gallica enim & Germana natione nondum quis venerat. Parvi namque momenti fore putabant, quod sine istorum autoritate & suffragiis esset inchoatum. Sed ecce dum hos expectant, tanta repente pestis Paapiam invasit, ut Præsidentes concilii mutare locum & tempus sint coacti. Placuit itaque omnibus ex sententia Pontificis Sevas migrare: quò major ex omni natione multitudo quam Papiam pervenit. Alphonsus autem Aragonum Rex Martino infensus, qui titulum regni Siciliae & Neapolis habere nequiverat, datum (ut antea dixi) Alovisio Regis Lodovici filio oratorem ad consilium mittit: qui & concilium in longum duceret, & causam Petri Lunæ adhuc in Panisfchola superstitis restitueret, largitione, pollicitationibus ambiendo unumquemque ex his qui in concilio auctoritatem haberet. Hanc ob rem Martinus non ignarus quantam calamitatem ea res Ecclesie Romanae allatura esset, quantumque periculi in mora haberetur, mandavit concilium statim dissolvi, approbatis decretis in concilio habitis, quæ ad fidem pertinebant. Et ne subterfugere conventum Christianorum videretur, insequens septennium concilio adjudicavit, quod in Basilea celebraretur. Atque hoc modo schismatis & discordiarum semina à quibusdam in concilio Senensi jacta & sparsa, sublata hominis prudentia & astu sunt. Tum vero Alphonsus palam de Martino conquestus est, quod diceret ejus opera & se à Regina Johanna abrogatum regno esse, quem prius hæredem instituerat, & Alovisium Regis Siciliae filium novum hæredem institutum. Refellebat quidem hæc crimina per facile Martinus, quod diceret Alovisium hæredem Johanne ab Alexandro quinto, & Johanne vigesimo tertio in regno prius confirmatum fuisse, rejiceret eam omnem culpam in Reginam, non autem in se, ad quem pertineret Feudatarios Ecclesie confirmare, non autem tollere: nisi aliquod grande facinus in sedem Romanam commisissent, se non videre

cur Alovivus Johannæ suo jussu coronatæ, legitimus
 hæres esse non posset. At vero Brachius cum videret
 Pontificem multiplici cura implicitum, ob simulta-
 tem cum Alphonso contractam, multis oppidis Ec-
 clesiæ per vim potitus, Aquilam urbem regni Nea-
 politani gravi obsidione premit. Hanc ob rem motus
 Pontifex comparato satis justo exercitu, liberare A-
 quilam annexis adjuvantibus his qui cum Regina &
 Alovifio militabant, non longe ab Aquila patenti
 campo Brachium superat & interficit. Aderant in eo
 prælio Sfortiani, Francisco Duce Sfortiæ filio, qui
 superioribus annis dum Piscariam flumen trajicit
 (quod Aternum veteres appellabant) in undis perie-
 rat. Delatum itaque Romam Brachii cadaver, in lo-
 co prophano extra portam sancti Laurentii sepelitur.
 Hac autem victoria tanta deinceps tranquillitas ex-
 orta est, redactis ad ditionem Ecclesiæ Perusio, Tu-
 derto, Assisio, aliisque oppidis, quæ Brachius occupa-
 verat, ut Augusti Octavii felicitas & pax rediisse sua
 ætate videretur. Licebat tum frui ocio, & libere per
 sylvas noctu etiam ac tuto commeare. Nulli latrones
 tum extabant, nulli sicarii & fures, adeo hoc homi-
 num genus persequabatur, sublato è medio Tartaliæ,
 Lavello aliisque Tyrannis, qui atrociniis potius quam
 militia vitam tradebant. Huic autem felicitati ob-
 stare Boeemi hæretici videbantur, qui hæresi & armis
 Germanos catholicos continuo vexabant. Ut igitur
 hi quoque rationi & Ecclesiæ obtemperarent, cum be-
 ne momenti parere nolissent, Legatos in Germaniam
 misit, qui Catholicos ad arma concitarent. Ac primo
 quidem, scorsum tamen Henricum sancti Fuscii
 Cardinallem, deinde Bartholomæum Placentinum,
 postremo vero his revocatis Julianum Cesarinum
 sancti Angeli Cardinalem eo misit, qui certe non sua
 culpa, sed ignavia militum magnum incommodum ab
 hostibus accepit. Martinus autem ob eam rem haud
 animo coincidens, majora in hæreticos parabat. Ve-

rum priusquam tantam rem aggredere, sedare Italorum discordias instituerat. Nam pace (ut diximus) à Martino composita inter Philippum & Venetos, Florentini ægreferentes, Ladislaum Pauli Guinifii Tyranni Lucensis filium superiore bello sub Philippo militasse, occasionem opprimendæ Lucæ nacti, quod superiore pace nil scriptis de Guinifio cautum fuerat, in agrum Lucensem copias movent, Nicolao Fortebrachio copiarum Duce. Captus itaque non ita multo post quibusdam castellis circumquaque positis, urbem obsidione cingunt. Tum Philippus sollicitatus Pauli precibus, veritusque ne si Luca in Florentinorum potestatem deveniret, acriores eos nō pote propinquiores haberet hostes, Franciscum Sfortiam cum magno equitatu primò in Parmensem agrum mittit, unde pedestres copias conscriberet. Qui quidem vere jam appetente Apenninum transgressus, tantum terroris Florentinis injecit, ut priusquam in valem nebularam (ita enim accolæ vocant) descenderet, hostes movere castella, ac Lucam obsidione liberare præ metu cœgerit. Ejus autem adventus cogratior Lucensibus fuit, quod pulsus hostibus ac capto Tyranno, liberi omnino Francisci auxilio futuri videbantur. Verum Franciscus acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ex ærario Florentino depromptis, Lucenses majore in discrimine, quam unquam antea fuerant reliquit, pactus ob datam pecuniam se eo toto semestri Philippi imperio non obtemperaturum. Obsideri deinde Lucenses acrius sunt cœpti. Quam Philippus instante Martino Pontifice, qui Lucensium quoque vices dolerebat, Nicolaum Picernium cum maximo equitatu eo statim mittit, qui fufis ac fugatis hostibus, non solum Lucam obsidione liberavit, verum etiam inde movens ex Pisanis ac Volaterranis multa castellavi cepit, Senensibus etiam gratam facturus, qui tum Florentinos bello invaserant. Martinus autem ab externo hoste quietus, a

exornandam patriam Basilicasque Romanas animum adjiciens, porticum sancti Petri jam collabentem restituit, & pavimentum Lateranensis Basilicæ opere vermiculato perfecit, & testitudinem ligneam eidem templo superinduxit, picturamque Gentilis, opus pictoris egregii inchoavit. Ædes præterea vetustate colabentes ad duodecim Apostolos restituit, ubi & annos aliquot habitavit. Hujus autem studia Cardinales secuti, titulos suos ita certatim restituumt, ut jam aliqua facies rediisse urbi Romæ videretur. Creavit & Cardinales, quorum de numero fuit nepos suus Prosper Columna sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Interea vero mortuo Petro Luna in Panischoia, ne aliquid mali deesset, quod Ecclesiam vexaret, duo illi Anticardinales de quibus mentionem fecimus, Alphonso Martini hoste adhortante, Ægidium cognomento Munionis, Canonicum Barchinonensem genere Nobilem Pontificem deligunt, Clementemque octavum appellant: qui statim & Cardinales creavit & fecit, quæ à Pontificibus fieri consueverunt. Verum cum Martinus in gratiam cum Alphonso rediisset, eo statim Petrum de Fuso Cardinalem misit Apostolica sedis Legatum, in cujus manus jubente Alphonso Panischoia Domino, Ægidius omnia pontificatus jura deposuit, erga quem hac benignitate Martinus postea usus est, ut cum Majoricensem Episcopum declaraverit. Cardinales autem ab Ægidio creati sponte Cardinalatu se abdicarunt. Illi autem duo quos à Petro Luna creatos diximus, in suaque pertinacia mansisse, cum Pontifici Romano parere nollent, in carcerem à Legato conjiciuntur. Atque hoc modo Martini Pontificis sapientia & industria omne schisma undique sublatum est. Pacata hoc modo undique Ecclesia Dei, in dandis beneficiis mira prudentia usus est. Non enim unicuique petenti ea conferebat, sed statim mente agitabat quis potissimum esset idoneus, cui talis cura demandaretur. Quod si hen i-

nes provinciarum non nosset, in quibus vacare beneficia contigisset, statim peritos regionum consulebat, quis aut in curia, aut in Gymnasiis publicis esset doctrina, nobilitate, moribus tanta provincia dignus. Atque hac quidem ratione & Ecclesiis & hominibus honore dignis pariter consulebat tum maxima celebritate nominis sui. Tantæ præterea constantiæ fuit, cum duos haberet fratres, quorum alter Jordanus Princeps Salernitanus major natu peste moritur: alter vero minor natu (Laurentium appellant) in torri igne casu injecto exustus est, ut nil ex eo sit auditum, nil visum, quod impatientiæ aut abjecti animi signum aliquod præ se ferret. Hic autem vir in omni vita integer demum pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio Romæ apoplexia moritur, ætatis suæ anno sexagesimo tertio, sepeliturque ejus mandato in Basilica Constantiniana ante capita Apostolorum, sepulchro æneo, comitante populo Romano, comitante Clero non aliter fiente, quam si Ecclesia Dei, si urbs Roma unico atque optimo parente orbata fuisset. Vacat tum sedes dies XII.

EUEGNIUS IV. PONT. CCXVI.

Eugenius quartus, patria Venetus, familia Condelmeria, populari quidem, sed antiqua, patre Angelo natus, Pontificatum hac ratione adeptus est: Creato enim Pontifice Gregorio duodecimo è gente Coraria, patria Veneto, Antonius Corarius Gregorii nepos Celestini habitus, Canonicus congregationis sancti Georgii in Alga Romam iturus, Gabrielem Condelmarium, qui ejusdem professionis erat, quocum ab incunte ætate familiariter vixerat, secum aliquandiu recusantem duxit, cujus ingenio & solertia delectatus Gregorius, cum primo Thesaurarium fecit; deinceps vero Episcopum Senensem creavit, præ-

fecto

festo Bononiensibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recusarunt aliquandiu Senenses Gabrielem in Episcopum, quod dicerent hominem aliunde natum, nequaquam in tanta re civibus Senensibus praeficiendum, eam curam debere civis alicujus esse, qui mores hominum & ritus civitatis nosset. Verum cum postea Gregorius rebus suis diffidens, Roma Lucam profectus fuisset, aucturus Cardinalium numerum, Antonium nepotem & Gabrielem Condemarium in Cardinales retulit. Gabrielis autem opera in magnis rebus postea Gregorius & Martinus abrogato Gregorio usus est: maxime vero in legatione Picentina, qua & Picentes in fide Ecclesiae confirmavit, sumpta de quibusdam seditiosis & conjuratis poena: & templum sanctae Hagnetis Anconae diruptum: portumque ejusdem civitatis ad imitationem divi Trajani magna impensa restituit, fluctibus quassum, & vetustate consumptum. At vero cum Martinus intellexisset Bononienses rebus novis studere, eo è Piceno Gabrielem Legatum misit, qui suo adventu seditionem omnem statim sustulit. Cum autem inde Romam venisset, mortuo haud ita multo post Martino, solus è duobus de viginti Cardinalibus, qui tum in conclavi apud Minervam aderant, Pontifex creatur, anno millesimo CCCC. tricesimo primo, quinto nonas Martii, Eugeniusque mutato nomine (ut fit) appellatus, ad sanctum Petrum comitante populo & Clero statim perducitur. Accepta deinde corona pontificia de more, in ipsaque Basilica sancti Johannis Lateranensis in Vaticanum rediens, consistorium generale proposuit in dicta die: qua certe tanta multitudo affuit, ut cum trabes deficerent ejus loci, ubi nunc consistorium publicum sit; trepidatum adeo tumultuose sit, ut in ipsa fuga Senegalliae Episcopus civis Romanus è gente Mellina obritus perierit. Nonnum enim aedes ipsae Pontificiae hanc formam, quam nunc habent acceperant. Dimisso consistorio Eugenius

genius tumultus deinceps ex industria vitavit. Instantibus deinde quibusdam delatoribus, qui dicerent Martinum congregandi auti cupidum, maximos thesauros reliquisse, idque sciturum Eugenium a ceteris Martini familiaribus ne potibusque, eo vesaniae hominem perpulere, ut Oddum Poccium Martini Vicecamera-rium comprehendi jufferit, idque negocium Stephano Columnæ dederit, quem copiis suis præfecerat. Ab aliis enim Columnensibus is solus dissentiebat, Cardinali Ursino & Cardinali comitum insaniam homine adjuvantibus, quorum artibus hæc omnia contra Columnenses gesta putantur, ob inveterata factitionum odia. Mandaverat Eugenius ut Oddo absque ullo tumultu, sine ignominia perduceretur, quod contra Stephano factum est: nam & ejus bona à militibus direpta sunt, & ipse vi tanquam latro per rora hominum ad Pontificem tractus est. Hac indignitate motus Eugenius, Stephano admodum succensus fuit, eique interminatus est, quod & Oddonem & Episcopum Tiburtinum olim Martini Cubicularium, inita indeceter ad se pertraxisset. Veritus itaque Stephanus Eugenium, Præneste ad Principem Columnam confugit, eumque adhortatus est, suas opes pollicitus, ut Eugenium ab urbe pelleret, quod diceret ei in animo esse nomen Columnensium extinguere: idem se optime scire, ejusque consiliorum participem fuisse, & eam rem aufugisse, quod sciret partem illius calamitatis ad se quoque (nisi tantum mali simul decernerent omnes) perventuram. Motus his verbis Princeps, & eorum calamitatibus qui Martini Pontificem familiares fuerant, sumptis prope arremis Pontificem aggredi instituit. Substitit tamen aliququandiu, donec Prosper frater Diaconus Cardinalis, quem quidem præmonuerat, ab urbe discederet. Viso a autem fratre Præneste Marinum, atque deinceps Romam, quam ex arce belli in Eugenium movens, occupavit per Johannem Baptistam porta Appia, urbem

mato milite sine ullo maleficio primo ingreditur. Jam pertulerant ad sanctum Marcum, & in vicina Columnensi, cum subito eis obviam facti sunt Pontificis milites, magna populi parte adjuvante. Pugnatum est in urbe aliquandiu, atque acriter, qua in pugna multi utrinque cecidere & capti sunt. Quare Columnenses cum viderent populum Romanum longe aliter sentire, quam arbitrarentur, cedere ex urbe instituentes, omnia passim rapiunt, decora abigunt, homines abducunt. Talionem tamen his reddidere Pontificis milites, Romano populo mixti. Nam & Prosperi Cardinalis & Columnensium omnium, ac eorum qui cum Martino familiariter vixerant, domos hostilem in modum diripiunt & vastant. Irritatis hoc modo utrimque animis, non solum aperto Marte, verum etiam prodicionibus res agi coepta est. Capitum namque Archiepiscopus Beneventanus Antonii Columnae filius, ac quidam Masius frater, qui factus est quaestione adhibita, sibi in animo fuisse arcem sancti Angeli diuolo capere, interfecto ipsius arcis Praefecto, eamque Columnensibus prodere: qua occupata & Pontificem & Ursinos ab urbe pellerent. De Masio sacerdotio abrogato (quod degradare appellant) sumptum supplicium est in Campoflore, ejusque corpus quadrifariam sub furca divisum, ad quatuor urbis celeberrimas vias suspensum est, de Archiepiscopo Beneventano nulla mentione habita. At vero cum Eugenius in aegritudinem quandam incidisset, vel dolore animi, quo iam tantis perturbationibus afflictabatur vel veneno quocumque appetitum à Soldano suo quidam dicebant, agere de pace cum Columnensibus coepit, curante eam rem Anggelo Fesco cive Romano, quem non ita multo post unà cum Francisco Gondelmerio nepote suo Cardinalem creavit. Divulgata itaque pace quanta maxima celeritate potuit, quod jam irgesium Italiam Sigisfundum intellexerat, Romam venturum nepotem Franciscum Camerarium instituit: huicque

que viros quosdam præstantes addidit, quorum consiliis uteretur in gubernanda Ecclesiastica ditione. Dum hæc autem Romæ agerentur, Florentini & Venetii elatiores facti, quod & Philippum Genæ Dominum classe in litore Genuensi superassent: quodque Eugenium civem suum Pontificem haberent, Philippum ipsum bello terrestri aggrediuntur, quia cœcitio prope ex Hetruria Nicolao Picennino, & classem Venetam ad Cremonam disjecit, & Carmignolæ impetus facillime retardavit, quem Veneti haud ita multo post quaestionibus, literis, & sibus convictum (ut ipsi dicunt) capite mulctarunt: quod per eum steterisset, quo minus Cremona potirentur, capta à Cavalcabove ipsius urbis porta: quodque etiam classis sub ipsius oculis disjecta ab hostibus fuisset, cum ex propinquo loco à tanto exercitu id fieri per facile potuisset. Tum vero Florentini adventum Imperatoris in Italiam veriti, quod Philippi rebus favere videretur, Nerio Capponio civi suo negotium dant, ut quibus rationibus maxime potest, Eugenio ostendat & persuadeat, adventum Imperatoris ad urbem non minus Apostolicæ sedi, quam Florentinis exitium ac perniciem minari, destineri hostem facillime posse quo minus Arnun ad Senenses transeat: qui Florentinos jam pridem bello lacefferant, si Nicolaus Tollentinas qui tum Pontificis nomine stipendia faciebat, conjunctis copiis & animis cum Michieletto Cotignola Florentinarum copiarum Duce ad Arnun Sigisfinundum coërceat, ne flumen cum Germano equitatu trajiciat. Venerat in eandem sententiam perfacillime Eugenius: & cum de impensa bellica aliquantulum ad dubitaretur, rem Nerius ita statim partiti sunt, ut duobus millibus equitum Eugenii populus Florentinum tamdiu stipendia præberet, quoad bellum illud protraheretur. Tum vero Nicolaus Tollentinas jussu Pontificis ex hybernis movens, dum Senenses incursionibus & rapinis vexat, Sigisfinundo trajiciendi Arnun tempore

tempus & facultatem dat, adjuvante Antonio Pondera egrégio tum copiarum Duce, & acerrimo Florentinorum hoste, qui deinde per Volaterranum iter faciens p pacato magis quam hostili agmine ab omnibus expectatus proficiscitur. At Imperator cum jam sex mensibus Senis substitisset, cum magna populi Senensis impensa tentatam frustra cum Florentinis pacem omititens, ad Eugenium conversus, inito cum eo fœdere RRômani profectus, perbenigne à Pontifice populoque à Romano susceptus, coronâ imperii donatur. Verum dum è Vaticano ubi coronam acceperat, ad Lateranum ubi divertebat proficiscitur, in ponte Hadriani (ut Imperatorum mos est) multos tum Italos, tum Germanos in equestrem ordinem ascivit, Sunt qui scribunt Eugenium hominem usque ad pontem comitatum ad sanctum Petrum rediisse. Abiens deinde cum bona Eugenii gratia, Imperator per Picentes & Flaminiam iter faciens, Ferrariam atque Mantuam peruenit. Ubi aliquot dies immoratus, & Johannem & Franciscum Mantuæ Dominum Marchionali dignitate e additis Imperii signis ornavit, & Barbaram Johannis Marchionis Brandiburgensis filiam Lodovico Iohannis Francisci spondit in uxorem, quæ nuptiæ honestate familiarum Gonziacam sunt visa: & quod Sigisfredo Imperatori puella affinitate conjuncta erat, & quod pater Johannes potestatem incundi suffragia a ad creandum Imperatorum habebat. Absente autem a ab Italia Imperatore, cum jam omnia bello ferrent, Nicolaus Estensis Ferrariensis Marchio, hortante Philippo Venetias profectus, Venetos ad pacem multis rationibus adhortatus est, qui & hominis auctoritate permoti, & quod etiam nimia belli impensa exhausti p privatim ac publice essent, Legatos Ferrariam cum Nicolao mittunt, ubi Calendas Aprilis, anno trigesimo tertio supra quadringentesimum & millesimum veniente in eandem sententiam Eugenio, pax his conditionibus composita est, ut Philippus Glatæ

Abduz

Abdux (id ei loco nomen est) decederet: utque Machioni Montisferrati & Orlando Pallaricino dominatum redderet: Utcunque enim ditioe paterna spoliaverat, Florentinorum, Lucensium Senensiumve quæ bello capta fuissent, ad pristinos dominos reciderent, communi omnium hoste habito, qui infra trigesimum diem capta non reddidisset. Pace autem hoc modo ubique parata, quierura aliquandiu omnia videbantur, cum subito omnis belli vis in Eugenium conversa est. Nam Philippus novarum rerum cupidus, & Franciscum Sfortiam cum magnis copiis in Flamminiam misit, hominem iturum in Apuliam simulans, quam Alphonsus bello vexabat, defensurum ea oppida, quæ pater Sfortia eo loci adeptus erat. Qui quidem paratissimis copiis per Picentes & Umbros iter faciens, oppida illa ex improvviso adortus, brevi in potestatem suam redegit. Non hoc contentus Philippus, Nicolaum Fottebrachium virum ingenio & manu promptum, cum delecto equitatu adeo celeriter in Eugenium misit, ut prius prope & pontem Milvium & portam Flamminiam occupaverit, quam adventare hostem sit cognitum. Militaverat prius sub Eugenio Nicolaus, & ejus nomine præfectum vici Vetralla & civitate veteri spoliaverat, adjuvantibus Venetorum triremibus, quæ mari arcem continuo oppugnabant. Verum cum postea Nicolaus stipendia sua peteret, respondit Eugenius, tantum prædæ ex castellis præfecti eum avexisse, maxime vero ex directo vico, ut ei pro stipendio sat esse possent. Quam ob rem indignatus Nicolaus, agrum Romanum ingressus, tantum tumultus concitavit, ingenti prædâ, tum hominum, tum pecorum abacta, ut Eugenius aliquandiu incertus remanserit, quorsum iret. Concurtebant Romani cives ad Eugenium questum de illatis injuriis, quos Pontifex eo potissimum tempore concilii expertus & bonæ valetudinis, ad Franciscum Camerarium remittebat, qui ocio & voluptatibus deditus, nil aliud respon-

debat, cum crebræ de ablati pecoribus querelæ
erent, eos nimiam spem in pecoribus collocasse: Ve-
tos quidem sine gregibus & jumentis longe urba-
orem vitam ducere. Indignati hujuscemodi respon-
Romani, cum jam Nicolaus & Tibur pulso inde
omite Tagliacocli & Sublacense oppidum cepisset
traxissetque in partes suas Columnenses omnes, inter-
fecto à Principe Stephano Columna, qui semper di-
versa sentiebat, ad libertatem respicientes, sublato
damore ad arma & libertatem conclamatum, pulsis
omnibus Eugenii Magistratibus, ac capto Francisco
Camerario, novos ipsi magistratus creant. Septem
sere è civibus Romanis, quos ipsi Gubernatores ap-
pellabant, penes quos vitæ ac necis hominum summa
potestas erat. At vero Eugenius in tanta rerum per-
turbatione incertus, quid potissimum faceret, de fuga
agitare cœpit. Mutato itaque habitu, sumptoque
monastico cucullo, unâ cum Arsenio monacho navi-
colam ingressus, Tiberi Hostiam vehatur. Cum
subito Romani quidam cognita hominis fuga, eum
spidibus, sagittis incessunt. Detinere enim homi-
nem tamdiu cupiebant, quoad arce sancti Angeli po-
terentur. Abeunte autem Eugenio nonis Julii, co-
temque Pisas, ac deinde Florentinam triremibus ad
paratis delato, Romani ad oppugnandam arcem
sele accingunt, vallo & aggeribus omnia loca mu-
nientes, quæ dare accessum hostibus possent. Contrâ
autem qui in arce erant, prodire in certamen nonnun-
quam consueverant. At vero Præfectus artibus agen-
dum cum Romanis ratus, adjuvante Baldefare Aufida
viro sagacissimo, qui inferiorem arcis partem tueba-
tur, uni ex militibus suis in certamen prodeuntibus
negocium dat, ut captus de industria ab hoste, Ca-
stellani sævitiam & avaritiam criminaretur, pollicea-
turque eis si velint pactam mercedem præstare, &
mortem Præfecti & arcis prodicionem. Fecit ille
mandata diligenter. Captus nullo non genere male-
ficii

ficii in Antonium Ridium coniecto (ita enim arcem Præfectus vocabatur) fidem dat se cum sociis omnino transacturum. Dimissus itaque, arcem ingreditur, vestes Antonii ac caligas addita etiam capitis forma suspendit: à longe idem videbatur. Clamabat Baldezar de seclerato sumptum esse supplicium, ingrederentur aliquot ex Optimatibus, & enumerata pecunia jam pacta arcem reciperent. Credidere miseri nullam subesse fraudem, ingressi aliquot statim capiuntur. Et clamor exultantium in arce, conjiciuntur in populum Romanum missilia bombardæque. Derisi autem hoc modo Romani de redimendis captivis cogitantes, & Camerarium Eugenii nepotem, quem in vinculis habebant dimittunt, suos qui in arce erant recepturi: & demum in Eugenii potestatem veniunt quinto post libertatem adeptam mense. Creati itaque Magistratus Ecclesiæ nomine, statim Capitolium firmo præsidio & comitatibus muniunt. Superveniente deinde Johanne Vitelescho, quem Patriarcham vocabant, abeunte ad Eugenium Francisco nepote, tantus repente terror Romanis incussus est, ut hiscere præ metu non auderent. Erat enim Viteleschus homo imperiosus & savus, & tyrannicam magis quam religiosam vitam præ se ferens, Agebantur hæc Romæ cum Alphonso interim Neapolim & Cajetam oppugnat, à mercatoribus Genuensibus acriter defensam. Succurrendum itaque suis Genuenses rati, classem quanta maxime celeritate possunt instituant, Philippo vicecomite eorum Duce annuente, ac pedites aliquot præbente. Facti non longe à Cajeta hosti Alphonso obviam, cum eo configunt. Post longam & acrem pugnam superatur Alphonso Rex & capitur unà cum suis omnibus, quorum de numero aliquot Principes fuerunt. Perducitur Mediolanum ad Philippum Alphonso, suscipiturque non ut captivus & Genuensium hostis, sed ut Rex & amicus. Habitus autem honorificentissime per aliquot dies, mul-

multisque & magnis muneribus à Philippo donatus in regnum abiens Cajeta statim potitur. Tum vero Genuenses indignabundi quod Alphonsum hostem, quem tanto periculo captum tam leviter dimisissent, Thoma Fregoso autore à Philippo descivere eundemque Thomam Ducem crearunt. Tum vero Picenninus in Genuenses missus cum civium pettinaciam cognovisset, capta Sarzana in Pisanos movens, simulata in regnum profectioe juvandi Alphonsi gratia, multa ex Pisanis castella ditipuit. Hominis tamen impetus retardarunt Florentini, accersito Eugenii nuru Francisco Sfortia, qui jam Picenum occupaverat, quærebatque adjuvantibus Florentinis & Venetis, ut Marchiæ Dominus decerneretur. Facturum è id recusabat Eugenius, quod diceret Pontificis esse redimere, etiam bello si oporteret ecclesiasticas res, non alienare. Dilata tum res in aliud tempus est: atque hac spe ductus Franciscus & Picenninum ab obsidione Bargæ repulsi, capto Lodovico Gonzaga, qui cum Picennino militabat: & Lucam Florentinorum nomine acri obsidione cinxit. Sed Picenninus Lucensibus auxilio futurus à transitu Apennini prohibiturus, liberaturum se alia ratione Lucenses prædicans, per Bononiensem agrum sine ullo maleficio iter faciens, ubi Oriolum Florentinorum oppidum expugnasset, Lucensium memor cum exercitu in eodem loco profectus superatis Florentinis absente Francisco Sfortia Lucam obsidione liberat. Tum vero Pontifex ancipite cura distractus, & quod bellis undique premeretur, & quod Basiliense concilium jam antè inchoatum Mattini decreto augeri indies ceraceret, concurrentibus eo Hispaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque Principibus: qui communem reipub. Christianæ causam in arbitrio concilii reponerent: ad collendum concilium versus, illud primo quidem in Basilea Bononiam transtulit Cardinalium consilium, qui secum aderant consensu. Sed Imperator

aliique Principes & Prælati, qui tum Basileæ erant non modo Pontifici non obtemperarunt, verum etiam cum bis terque monuerunt, ut Basileam idoneam à Martino celebrandi concilii locum delectum unà cum Cardinalibus proficisceretur, aliter se in eum acturos ut in prævaricatorem & contumacem. Motus istorum verbis Eugenius, Basiliense concilium literis etiam Apostolicis confirmavit, facta unicuique eundi ad concilium potestate. Adeo enim bellis undequaque vexabatur, ut vix ei respirandi facultas daretur. Verum recuperata urbe Roma (ut diximus) eò statim Johannes Vitelleschus ab Eugenio mittitur, homo quidem ad res agendas aptissimus, sed natura savissimus & immitis: qui in Columnenses & Sabellos totamque Gibellinam factionem ducens & castellum Gandulphum ad lacum Albanum positum, & Sabellum & Borgetum in Latio de Sabellis diripuit & evertit. Albam civitatem Lanuvinam, Prænestem, & Zagarolum cepit, incolis omnibus qui superstites fuere Romam migrare iussis. In Hernicos deinde conversus, quam nunc Campaniam vocant, omnes in ditionem Ecclesiæ redegit. Captum Antonium Pontaderam hostem Ecclesiæ apud Frusinonem ad olivam turpi laqueo suspendit. Reversus deinde Romam trepidantibus omnibus, & domos quorundam conjuratorum, qui portam Neviam quam majorem vocant, concitato in urbe tumultu ceperant, diruit, eosque hostes Ecclesiæ dijudicat. Ex his autem captum Pulcellum, & forcipibus ignitis in curru excruciatum in Camposiore suspendit. Verum conquerente populo Romano, quod divitum quorundam avaritia, caritate annonæ laboraretur, tantum repente tritici suo jussu in forum delatum est, ut à magna caritate ad summam copiam brevi sit ventum, adeo omnes ejus imperia observabant. Pacatis hoc modo rebus, in regnum Neapolitanum conversus, quod paulo antè Alphonfus occupaverat, quod-

que ipse dicebat ad Ecclesiam & Pontificem pertinere, Principem Tarentinum cum duobus millibus equitum cepit, Comitibus Nolani ditionem occupavit. Paulum etiam abfuit quin Alphonsum caperet fraude potius (ut ajunt) quam vi, cum induciæ inter eos essent, & pax propè certa. Acceptis quæ ad Ecclesiam pertinebant oppidis, Principem dimisit. Rediens ad urbem Præneste ad rebellioem spectans, Laurentio Columna instante funditus evertit, Prænestinis populariter migrare jussis, anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo quinto. Quo quidem anno Eugenius Florentia abiens consecrata prius vel dedicata Florentinorum Cathedrali Ecclesia, Bononiam profectus, & arcem ædificat ad eam portam, qua Ferrariam itur, & ædes in foro positas, ubi Legatus nunc relictæ, muro præalto & lato à tergo potissimum & turris firmat. Anno vero sequenti publico consistorio Basiliensæ concilium, quod ante approbaverat Ferrariam transfert, quod diceret Græcos cum Ecclesia Romana in fide conventuros eundem locum sibi delegisse. Instabant tum concilii Basiliensæ Præsides, & precibus ac pollicitationibus Græcos adhortabantur, ut dimisso Eugenio ad se proficiscerentur. Neque hoc contenti, abrogaturos se Eugenium prædicabant, nisi se quoque eò proficisceretur. Substitit aliquandiu Eugenius animi dubius, quid potissimum decerneret, dimisso tamen eò Legato Iohanne Francisco Capitellista præconsulto, Patavinoque equite, qui ejus causam periret. Verum mortuo Sigismundo Imperatore, à quo Basiliensæ concilium incrementum habuerat, prætereaque ab Electoribus Imperii Alberto Austriæ Duce, concilium Ferrariensæ Eugenii nomine Cardinalis sanctæ crucis inchoavit. Eò proficiscitur & Eugenius, quod adventare Imperatorem Constantinopolitanum Johannem Paleologum intellexerat cum suisque tritemibus, tum suis, tum Venetorum Eugenii præsentia obviam missis, ne qua vis Imperatori fieret: quod

intellexerat concilii nomine triremes Gallicas in Ionium missas, quæ aut Imperatorem ad se adducerent : aut si id fieri non posset, saltem hominem remorarentur, quo minus Ferrariam proficisceretur. Harum vero triremium Præfectum ita largitionibus corrupit Eugenius, ut relicto concilio partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, ac Romani Imperatores suscipi consuevere. Vitelleschus vero sedata Ecclesiæ ditione, sumptoque supplicio de Presbyteris quibusdam, qui lapides pretiosos è capitibus Petri & Pauli Apostolorum furtim subtraxerant in Basilica Lateranensi, in qua quidam sacerdotes erant, interfectoque cum sociis Jacobo Galezio, qui res novas moliebantur, Ferrariam proficiscitur, ac publico consistorio cum magna laude in numerum Cardinalium recipitur. Cardinalis namque sex menses antea Bononiæ creatus fuerat, qui postea majore cum autoritate rediens, & præfectum vici Vetrallæ & Dominum Fulginateum tyrannide pulsum in arce Suriana capitali supplicio affecit. Eugenius autem duas Ecclesias jampridem dissidentes in unum corpus redigere cupiens MCCCXXVII. habita ingenti supplicatione, celebrataque Spiritus Sancti missa, concilium una cum Imperatore Græcorum & Patriarcha Constantinopolitano ingressus, sedente Imperatore condigna sede aliisque Græcis è regione Pontificis. Primo quæsitum est, vellent ne tam Latini, quam Græci ex duabus Ecclesiis jampridem dissidentibus unam fieri? Ad quam vocem omnes subclamarunt placere & velle modo rationibus illa prius confutarentur, quæ tantæ discordiæ causa fuerant. Disputabatur quotidie ea de re ab his qui tum à Græcis, tum à Latinis delecti tantam rem fuerant. Verum cum pestis Ferrariæ inleuisset, eodemque in loco non sine magna incommoditate staretur, Florentiam transferre concilium placuit. Eò itaque ubi ventum est, statim Picenninus Fe-

rum-livium, Imolam, Ravennam, Bononiam occupat, mandato Philippi cogitata Eugenii, qui Venetis & Florentinis hostibus favebat, disturbare conatus Præterea vero in Parmensem agrum reversus comparato ingentiequitatu, Padum ratibus trajiciens, & Casalæ majus, & Platinam meum natale solum, & quicquid Veneti in Cremonensi agro tenebant, brevi recepit. Pulso deinde ad Calvatonum Gattamelata Veneti exercitus Duce, ascitoque in societatem belli Principe Mantuano, Brixiam aliquot mensibus oppugnat, eam & civibus & Francisco Barbaro viro doctissimo, atque urbis Prætoræ acriter defendentibus. Qua quidem omissa cum magno suorum incommodo, iniquo hyemis tempore ad occupanda castella circumquaque posita conversus, ne commeatus submitti in urbem possent, Veronam usque & Vincentiam longe ac late omnia populatus, Venetis nil reliqui fecit. Occupato & magna ex parte Mincio, Athesi, Benaco, Sebunioque lacu, ne subvehi quicquam navibus posset penuria laborantibus. Ex Athesi tamen remulco naves quædam attractæ usque ad lacum, quem sancti Andreæ accolæ vocant, sensim in Benacum à Peneda ad Torbolim demissæ & refectæ: quia attractu & illisione quassatæ erant, rem Venetam meliorem aliquantulum fecere. Verum cum nihilominus Nicolaus Picenninus Veronenses & Vincentinos urgeret, Veneti de se actum putantes, nisi unum aliquem egregium bello Ducem mercede conducerent, Jacobum Donatum ad Florentinos socios mittunt oratum, ut si reipubl. Venetæ, si salutis & libertati Italiæ consultum velint, Franciscum Sfortiam prope cum omnibus copiis in Venetiam mittant, Philippi ac Mantuani armis pene oppressam. Tum verò Florentini suo ac sociorum periculo moti, Franciscum adhortantur, ut arma pro Venetis sumat, publica fide polliciti se ea quæ de Romana Ecclesia tenebat oppida (id enim maxime petebat) constanter defensuros. Extorsere præterea ab Eugenio

litteras apostolicas, quibus declarabat Franciscum agri Piceni Marchionem & dominum. His tamen verbis accipiar, quod Petrus & Paulus ei male vertant. Franciscus autem cum suo equitatu secus Adriæ litus in agrum Ferrariensem descendens trajecto ratibus Pado, auctoque in Patavinis exercitu (Nam ad duodecim equitum, peditum quinque millia habuisse sub signis dicitur) hosti primo ad Suave in agro Veronensi fit obviam: ubi aliquandiu & acriter pugnatum est, neutro inclinante victoria. Cedente deinde Picennio ob ægritudinem & paucitatem copiarum, cum Franciscus omnia de Vincentinis & Veronensibus castella recepisset, Brixiam obsidione liberaturus interclusos alios aditus cernens, Athesim trajicit: ac in Tridentinum agrum movens, ad Archum oppidum oppugnaturus pervenit: Nam comes Archi Philippi partes sequebatur. Venit & eò Picenninus Comitum loci defensurus: Verum dum cupidius (ut ejus mors erat) quam cautius pugnat, à reliquo exercitu seclusus, magno accepto incommodo, fuga salutem in subiectas valles petens, ab hoste captus fuisset, nisi Carolus Gonzaga Johannis Francisci filius sese hostibus obiciens, hominem è tanto periculo liberasset: qui quidem abundante postea multitudine captus ilico est, & Veronam in carcerem ductus. Sunt qui scribant Picenninum debilitatum altero latere propter accepta in præliis vulnera, cum equo ad suos redire non posset, à Todeschino ingentis magnitudinis ac roboris famulo humeris tanquam cadaver sacco involutum, ad suos etiam per castra hostium delatum. Dum hæc in Venetia agerentur, Philippus ægre ferens Florentinos adjuvante Eugenio, atque adhortante, Franciscum Sfortiam Venetis auxilio misisse, cum his agit qui in Basiliensi concilio erant, ut Eugenum citarent: fecere illi id quidem bis terve. Verum cum id ex sententia ei non cederet, eo dementia eos perpulit, ut abrogato Eugenio Amedeum Sabaudia Ducem socerum

rum suum, qui Eremitanam vitam ad Ripaliam cum quibusdam Nobilibus ducebat, Pontificem crearent, Felicemque appellarent. Hinc magnæ seditiones in Ecclesia Dei exortæ sunt, cum Christiana respública trifariam divisa, aut Felicem aut Eugenium sequerentur, essentque qui neutrales vocarentur, quod neutri obtemperarent. Eugenius tamen haud animo concidit: nam habito sæpius conventu, discussaque Græcorum & Latinorum contentione, tandem eò ventum est, ut Græci rationibus victi faterentur, & Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, humosionque esse non à Patre tantum, ut ipsi credebant provenire, utque in azymo sine fermento triticeo pane corpus Christi consecraretur, ac purgatorii locum esse crederent. Postremo vero ut faterentur Romanum Pontificem verum Christi vicarium, Petrique legitimum successorem, primum in orbe locum tenere, cui & orientalis & occidentalis Ecclesia merito pareret. Abeuntibus autem Græcis re hoc modo composita, Armenii etiam cum fide nostra convenere, sublati crebris disputationibus eorum erroribus, promulgatisque Eugenii litteris super ea re, quæ rationem concordix ostenderent, cum inscriptione, Datum in sacrosancta œconomica sessione concilii Florentini, quod in Cathedrali Ecclesia habitum est, anno Domini MCCCXXXIX, vigesima secunda Novembris die. Præterea vero ut partes suas augendo Basiliense concilium infirmaret, eodem tempore Consistorio publico decem & octo Cardinales creavit: quorum de numero fuere duo Græci, Rutenus & Nicenus, ut eorum autoritate Græcorum natio in fide contineretur: quæ haud ita multo post in antiquos mores recidit. Habere tamen se alios dixit, quorum nomina deinceps nunciaturus esset. Hi autem fuere Petrus Barbo ex sorore nepos, & Alovissius Patavinus, quem deinceps Patriarcham Aquileiensem & Cameraarium fecit, translato ad vicecancellariatum Francisko

Condemerio. Interea vero dum illa, quæ scripsimus ad ripam Tridenti agerentur, exillimarentque homines Picenninum & Mantuanum Principem accepto tanto incommodo cessuros, inde celeriter abeunt Veronam urbem capiunt. Per Citadallam ingressi, admotis ad muros scalis, nemine vigilum sentiente, fridente maxime ea nocte Aquilone vento, ad quem vitandum ob immensum frigus relictis magna ex parte stationibus, custodes sese intra tabernacula receperant. Franciscus autem Sfortia captam ab hostibus Veronam intelligens, eò propere omnes copias movens recuperandæ urbis spem mente concepit, ubi vidit & castrum vetus & arcem sancti Felicis in monte sitam adhuc in potestate Venetorum esse: quæ quidem structis a ciebus, urbem ingressus hostes magno clamore invadit. Fuerunt obviam Philippi Ducis cum paucis equitibus: nondum enim omnes eius copiarum supervenerant. Pugnatur acriter in ea parte urbis, quam insulam vocant. Tandem vero cum pauci à pluribus pellerentur, in pontem (quem accolæ novum appellabant) Picennini ac Mantuani Principis milites sese recipientes, vini hostium aliquamdiu sustinent. Ibi dum ab equitibus (ut fit) manus conferuntur, dumque plures parvo in loco conglobati resistunt, pons ligneus quo lapideus conjungi ac disjungi pro arbitrio solet, nimio pondere pressus concidit. Submersi ferme omnes qui è ponte in flumen ceciderant, fessæ diutina pugna & pondere armorum pressi. Accurrens deinde ad pontem navium Franciscus, traductis copiis Picenninum & Mantuanum fidem civium suspectam habentes, penitus urbe quadriduo post captam eandem expulit. Tum vero Philippus animo concipiens distrahi Franciscum à Venetis posse, si Florentinos bello vexaret, qui paribus auspiciis atque impensa Franciscum mercede conduxerant, Picenninum media hyeme in Hetruriam, cum sex milibus equitum mittit. Eum Florentini accersito Petro
jam

jam Paulo egregio copiarum Duce, rogatoque Eugenio, ut milites ex fœdere ad defendendam Hetruriam acciret, ire obviam Picennino instituerant. Verum cognita Johannis Vitelleschi cum Philippo conjuratione, qui tum exercitui Ecclesiastico Legatus præerat, cum non amicus ut præ se ferebat, sed hostis in Hetruriam cum sex millibus equitum venturus esset, junctisque cum Picennino copiis Florentinos inimico & hostili animo persecuturus, dant operam qui tum Florentiæ in Magistratu erant, sive veris sive fictis Eugeniiliteris, ut dum copias per pontem Hadriani trajicit, ab Antonio Ridio arcis Præfesto interficeretur: quod etiam factum est, neque enim juvari à suis potuit, qui jam pontem trajecerant: ipse namque extremum agmen subsequeretur. Comes aversus, qui sub Patriarcha militabat, amisso Duce ejus impedimenta Roncilionem secum detulit. Liberati autem tanto timore Florentini, cum Eugenio callide agunt, ut Lodovicus Patavinus in demortui Vitelleschi locum suffectus copiis Ecclesiæ in unum coactis reipublicæ Florentinæ iret auxilio. Alovisienim vasti & a stuti opera sublatum è medio Vitelleschum crediderim. Picenninus autem in Mugellanam vallem descendens, longe ac late Fesulas usque caedibus & rapinis omnia complebat, in Casentinum deinde conversus Comite Popii adjuvante, multa oppida ad defectionem compulit. Inde vero Perusium proficiscens, urbem pacato agmine ingressus, Legatum qui tum ibi cum imperio erat ad Pontificem Eugenium cum mandatis quibusdam mittit. Interim vero capto ærarii Magistro, quem vulgo Thesaurarium vocant, totum civitatis statum repente mutavit. Delegit enim cives decem, qui vitæ ac recis in reliquos omnes potestatem haberent. Veriti autem Perusini ne tyrannidem occuparet, cum homine pepigere, ut acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ab urbe discederet: qui accepta pecunia Cortonam movens

urbem, ut ipse arbitrabatur proditione occupaturus, patefacta conjuratione, ac proditoribus partim interceptis, partim ab urbe pulsus, Tifernum (quod civitatem castelli vocant) adiit. Movent & Florentini Anglare suæ ditionis oppidum suis auxilio futuri, si quid per vim moliri Picenninus conaretur. Agebantur hæc in Hetruria cum Franciscus Sfortia superata ad Benacum Philippi classe, cui Italianus Furlanus præerat, non solum Brixiam ac Bergomum obsidione liberat, verum ea æstate superatis ad Soncinum Philippi Ducibus, captisque ejusdem mille & quingentis equitibus: & Brixiana castella, & partem Cremonensis Mantuanique agri ac totam Gerram Abduæ in Venetorum potestatem brevi redigit. Amistum Mantuanus Princeps, A solam, Lonatum, Pischeriam, tria oppida satis magna ac munita, nemine defendente: nam absente Picennino congregi cum hoste aperto Marte nusquam ausus est. Tunc vero Picenninus commutatam in Venetia fortunam intelligens, ob eamque rem frequentibus nunciis & literis accitus, tum à Philippo, tum à Mantuano Principe: fatigatusque militum precibus, qui magna ex parte Cisalpini erant, motis à Tiferno castris ad Burgum suæ ditionis oppidum, quod è regione Anglarii positum est pervenit: ea mente ut vel vi vel astu cum Florentinorum Pontificisque exercitu decerneret: qui (ut diximus) ad Anglare confederant. Ad tertium itaque kalendas Julias, dies is Petri ac Pauli celebris erat, Picenninus stratis aciebus emensus planitiem quatuor millium passuum prælium iniquo loco commisit, ratus occasionem bene gerendæ rei sibi oblatam esse, quod gregarios hostium pabulatum profectos intellexerat. Subeundum erat ei in adversum clivum, quem facile è superiore loco hostes propellebant. Dimicatum est tamen ad quinque horas constanter: tandem vero Picenninus à multitudine hostium & stultitia Francisci filii, qui è statere

discesserat superatus, Burgum repetit, magno accepto incommodo amissisque signis militaribus. Sequente autem die relicto Burgo in potestate oppidanorum, cum his tantum qui ex prælio supererant iter per Flaminiam faciens, ad Philippum rediit. Oppidani Burgenses veriri ne in eos asperius animadvertetur, quod à Pontifice descivissent impetrata per oratores venia, & corporum ac rerum omnium incolumitate sese Legato dedidere. Gratissima ea victoria rum Eugenio, tum Florentinis fuit. Ferunt Alovisium Paravinum ob eam victoriam in numerum Cardinalium tum relatum fuisse. Eadem quoque ætate Florentini comitem Popii, qui cum Picennino senserat, Hetruria pellunt. Philippus autem tot cladibus circumventus, ad externa auxilia respiciens, Alphonsum Neapolitano regno tum positum rogat, ut quæ Sfortiani in regno oppida tenerent, bello vexaret, quo Franciscus Sfortia à Venetis distraheretur. Hac itaque in re Philippo morem gerens Alphonsus, Franciscum tamen à bello inuito revocare nunquam potuit. Is enim ubi primum pabuli copia esse cepit, cum equitum quindecim millibus, peditum sex, Pischeria Brixiam movens, apud Cignanum vicum Picennino fit obviam, hoc animo ut hosti pugnandi copiam faceret. Non detrectavit certamen Picenninus, etsi numero copiarum inferior erat, suorum virtute fretus. Pugnatum est aliquandiu, atque acriter, incerta tamen victoria utrinque discessum est. Tum vero Franciscus satis sibi factum ad belli famam existimans, quod ultro hostem ad certamen provocasset, exercitum circumferens, quædam oppida per hyemem à Picennino capta in potestatem Venetorum redigit. Martinengum deinde profectus quod Picenninus firmo præsidio munierat, oppidum obsidione cingit & oppugnat. Verum Picenninus aucto exercitu adventu Francisci filii & Principis Mantuani eò proficiscens, mille passibus longè ab hoste castra locans,

cum frequentibus præliis ad universæ rei dimicationem pro vocat : qui remisso priore manum cum hoste conferendi ardore ad expugnandum oppidum totus ferebatur. At vero tum Picenninus castra sua hostium castris magis indies conferens, eo discriminis Franciscum rede-gisset, ut neque ejus gregarius miles ite pabulatum sine periculo, neque commeatus submit-tuto, neque inde exercitus abduci sine magno discrimine posset, præter omnium spem pax subito enun-ciata est, jam antea occulte agitata inter Philippum & Franciscum Eusebiolo quodam cognomento Chaim, ultro citroque commeante ignaro Picennino : qui tanta re percepta Deos hominesque accusabat: præci-pue vero Philippi inconstantiam, qui victor pro vi-cto pacem peteret. Digredientibus autem inde ex-ercitibus ad Capriam pax hoc modo composita est. Meccclii. ut Franciscus Blanca Philippi Ducis filia in uxorem ducta, Pontremolum & Cremonam in dotem cum agro Cremonensi acciperet, præter Pi-cigionum, & ea castella quæ Mantuanus & Pallavi-cinus de Cremonensibus possideret : utque illa præte-rea quæ Philippus & qui cum Philippo sentiebant bello cepissent : quæque itein Veneti eorumque socii præter Asolam, Lonatum, Pischeriam, quam Man-tuani Principis ante id bellum fuerant redderentur : utque qui huic sententiæ stare noluisset, communis omnium hostis haberetur. Hanc vero pacis conditio-nem arge admodum Eugenius ferens, quod Franci-scus cæteris sociis se posthabito de amissis restituendis cavisset, existimationemque suam non reddita Bo-nonia, quam Picenninus occupaverat, contempsis-set, abire Florentia Romam instituit : eoque in loco utpote liberiore de recuperandæ Ecclesiæ ditione cogitare. Verum ut omnia pacata inveniret, Alovisium Patavinum sancti Laurentii in Damaso Presbyterum Cardinalem præmisit, qui & Canonicos regulares pul-sis Secularibus, in Ecclesiam Lateranensem remisit.

Pulsi enim à Presbyteris secularibus fuerant, dum contenditur utri Christi corpus ferrent in celebritate ejusdem, dum letaniae fiunt ac supplicationes. Et de Gino Albanese viro in re militari præstanti sumptum supplicium, quia per eum non stetisset, quo minus pax inter Alphonsum & Eugenium inita turbaretur. Afficitur & capitali pœna Palus Lamolara, vir præstantis animi invictique roboris, cujus virtus homini magis astuto quàm forti suspecta erat. Rebus autem hoc modo compositis, Eugenius Florentinis quovis modo frustra eum retinere annixis, Romam veniens, anno MCCCXLIII. XXVIII. Septembris, effusa obviam urbana multitudo nullo non genere honoris adhibito, ad portam Flamminiam noctu divertit. Sequenti vero die ad sanctum Petrum iturus, paratis de more supplicationibus, pontificio habitu per urbem incedens, tumultuantem populum intelligit ob duplicatum tributum, vectigalque novum vino impositum. Hanc ob rem factò silentio, audientibus omnibus exactionem illam ut minus liberalem sustulit, quo factò statim succlamatum ab omnibus est: vivat Eugenius, cum antea clamassent: moriantur nova vectigalia, eorumque inventores. Post dies vero decem & novem ad Lateranum proficiscens, concilium generale eo loci se habiturum omnibus denunciatur, missis ad Principes literis & nunciis, quibus ea de re certiores fierent. Hac enim ratione infirmari, ac tolli omnino concilium Basiliense volebat. Rebus autem hoc modo Romæ compositis, injuriarum memor Picenninum belli ducem in Picentes, quos Franciscus bello subegerat accivit, qui Bononia abiens dum Perusium proficiscitur Tifernates Florentini populi socios ad defectionem compulsi: Eugenio re gratam facturis Florentinis in senso, quod Franciscum pecunia ad oppugnandum retinendumque Picenum semper juvissent. Alphonsus item qui superiore anno Neapolim jamdiu obsessam per cloacam ingressus,

pul-

pulso inde Renato ceperat, Picennini virtute ac fama permotus hominem non ducem solum, quem exercitui suo præficeret deligit, verumetiam honoris gratia eum in adoptionem familiæ Aragonensis recipit: qui statim acceptis ab Eugenio & Alphonso in sumptus belli pecuniis, Picentes ingressus, multa oppida frustra renitente Francisco Sfortia, qui relicta Cremona cum firmo præsidio eò profectus fuerat, in ditionem Ecclesiæ rededit. Eodem fere tempore mortuo Johanne Francisco Gonzaga, Veneti & Florentini de futuro solliciti, Lodovicum Gonzagam Johannis Francisci hæredem & filium, quem Philippo si oporteret objiciant, mercede conducunt. Quiescentibus autem in Cisalpina rebus, Hannibal Bentivolus in arce Pelegrini oppidi, jubente Picennino ob suspicionem conjurationis aliquandiu asservatus, deceptis custodibus Bononiam rediens, convocato ad libertatem populo, Franciscum Picenninum urbis Præfectum, cum præsidio comprehendit: quo factò exules omnes, tum adversæ factionis, maxime vero Baptistam Cannedolum in patriam revocat. Missi deinde sunt à Bononiensibus ad Venetos & Florentinos Legati societatem & amicitiam petentes. Qua quidem impetrata, domum redeantes, arcem quæ adhuc in potestate hostium erat, cum sociorum copiis ad id missis capiunt, ac captâ statim diripiunt, Alovisiumque Vermem ex agro Bononiensi fugant. Tum vero Philippus ægre ferens, Bononienses cum Venetis ac Florentinis sentire, a nicos quosdam Baptistæ subornat, auxilium eis pollicitus, ut Hannibalem è medio tollant, quo Principes ipsi cum sua factione in civitate remaneant. Tum Betotius Cannedolus fraudi ac sceleri intentus Bononiensem quendam subornat: cui tum casu filius natus erat, ut Hannibalem in baptismate pueri compatrem sibi deligat: quo exorato dat operam, ut sequenti die infans ad Sacerdotem deferatur. Baptizato puero, Hannibalem pater ad ædem sancti Johan-

nis baptistæ, cujus tum solenne erat, invitat. Obtemperat etiam ea in re proditori Hannibal, nullam fraudem subesse ratus: qui dum in via esset, à conjuratis circumventus occiditur, resistentibus aliquandiu duobus famulis charitate Domini vim propulsare conantibus. At Bononiensis populus indignitate rei motus, sumptis prope armis Cannedolæ factionis Principes obruncat: maxime vero Baptistam, cujus cadaver & per urbem tractum, & cum magna ignominia sepultum est. Accidit & tum Romæ scelus ingens: à suo enim cubiculario Angelottus sancti Marci Presbyter Cardinalis, & vita, & fortunis, quas tanta cum aviditate aggregaverat, privatur. Captus sceleratus ille ac variis cruciatibus necatus, quadrifariam dividitur, ad quatuorque urbis portas suspenditur. Veneti autem: & Florentini veriti, ne Bononia utriusque civitati in rebus bellicis peropportuna, in manus Philippi veniret, eò statim cohortes aliquot mittunt, quæ socios Bononienses juvarent. Non fefellerat hæc opinio Venetos: eò enim Philippus regantibus exulibus, mittere Picenninum cum exercitu instituerat, ni hominem mors praripuisset. Mortuum ferunt dolore animi, cum intellexisset Franciscum filium, quem in Piceno cum exercitu reliquerat Cardinali Firmano Legato, à Francisco Sfortia superatum. Sequenti tamen anno Philippus haud animo concidens, Eugenium ad repetendam bello Bononiam adhortatur militem ac impensæ partem pollicitus. Quare permotus Pontifex, inito etiam cum Alphonso foedere, Sigismundum Malatestam cum magno equitatu in Picentes contra Franciscum mittit, quo facilius distractis Florentinorum copiis, Bononia premi ad deditionem posset. Præmiserat jam Philippus & Guiliehum Menferratum, & Carolum Gonzagam cum magnis copiis, qui agrum Bononiensem hostiliter ingressi, incursionibus longe ac late omnia vexabant. Moti vero sociorum periculo

Florentini, Astorgium Faventinum cum equitibus mille & quingentis, cumque peditibus ducentis mittunt, qui Bononiensibus auxilio sit, donec aliud Venetis & Florentinis decerneretur. Agebantur hæc in Flamminia, cum Philippus præter opinionem omnium Franciscum Picenninum ex Picenis accitum cum magno exercitu calendas Maji in Cræmonensem nil tale metuentes mittit: qui capris passim rusticis, tantum terroris urbem die noctuque oppugnando civibus iniecit, ut paulum à capienda urbe abfuerit. Moti tum Veneti ac Florentini Francisci a communi periculo, Cremonam & Bononiam eodem tempore tueri instituunt. Mittunt itaque Tibertum Brandolinum Ducem impigerrimum, qui cum populo Bononiensi, cumque his quos Florentini auxiliari miserant, in hostes tendens simulate & odio intercertantes (ad sanctum Johannem oppidum hi confederant) pertracto in partes Bononiensium pollicitationibus & præmiis Guilielmo Monferrato, ac Carolo haud magno negotio fuso & fugato, oppida Cræmona & Mantua ex hostibus brevi recepit. Pacata autem hoc modo Bononia, auxiliares copiarum Venetorum ac Florentinorum mandato bifariam divisæ: pars Francisco Sfortiæ, qui usque ad Urbini mœnia ab Eugenio & Alphonso vi pulsus fuerat: pars Cræmonensibus graviter à Francisco Picennino pressis auxilio missis Veneti decernere aperto Marte cum Philippo instituentes, Legatos qui ei bellum indicant, mittunt, si oppugnare Cremonam destiterit. Oratoribus peritæntuncios responsum (neque enim alloqui heremum fas erat) eos alibi quam Mediolani tutiores fore. Quo responso commoti Veneti, Michelleto Cræmonæ copiarum suarum Duci imperant (qui tunc Brixia erat) ut in agrum Cræmonensem, quem Philippus magna ex parte occupaverat, confestim moveat: & cum hæste ubicunque eum nactus fuerit, decernat. Is autem mandata diligenter facturus, trajecit

Olio, ad Cassale majus celeriter proficiscitur: hostemque haud longe in insula Padi munitissimo loco confidentem, vado trajiciens castris exiit, ac magnam vim equitum cepit. Recuperatis deinde oppidis omnibus, liberataque obsidione Cremona, aucto etiam Ludovici Gonzagæ copiis exercitu (quam Platinam & castella quædam agri Cremonensis in deditioem Venetorum redegerat) in Gerram Abdux moventes, nil præter Cremam citra Abduam Philippo reliquere. Flumen deinde trajicientes Mediolanum usq; perveniunt, incendiis & rapinis omnia passim complentes. Direpto autem Briantia monte, Brevioque capto, qua ponte Abdua jurgitur, Lecum Larii caput oppugnare adorti, acriter qui in præsidio erant, locum defendentibus: cum integri fessis ac sauciis navibus submitti possent, multis in ea oppugnatione desideratis, equisque ad extremam maciem inopia pabuli redactis, tandem re infecta abiere, de Francisco Sfortia solliciti, quem in partes Philippi descendere clam intellexerant. Interim vero Alovius Patavinus Pontificis Legatus, qui his præerat copiis, quæ in Picentibus contra Franciscum Sfortiam dimicabant, cognita Italiani ac Jacobi Gajuani, qui partim Philippi, partim Eugenii stipendiis militabant, ad Franciscum transitione, eos antequam id fieret, ad Rocham contrariam comprehendi juber, & captos supplicio capitali affici. Uterq; enim mille & quingentis equitibus præerat. Hac autem re permotus Franciscus Sfortia, cum amplius sustinere hostes non posset, quippe à multis simul oppugnatus, & à nemine adjutus, adhortante ad eam rem Eugenio & Alphonso, qui rem Venetam augeri indignabantur, omisso Piceno Philippi militiam secutus, ejus copiis præficitur. Interea vero Eugenius, ne rem bellicam solum curare videretur, Nicolaum Tollentinatem ordinis sancti Augustini, miraculis clarum, in Sanctos referens, à sancto Petro cum omni Clero supplicando, ad sanctum

Augusti-

Augustinum profectus, solennia ipse celebrat affante populo Romano, Cardinaliumque omnium cœtu. Præterea vero pulsus omnino è sancto Iohanne Laterano Canonicis Secularibus, admissisque tantummodo Regularibus, & porticum illam extruxit, qua ab Ecclesia ad Sanctasancorum, & claustrum, ubi sacerdotes habitarent restituit. Auxit & picturam templi à Martino antea inchoatam. Præterea vero sancti Sylvestri mitram Romam Avenione delatam ipsemet è Vaticano ad Lateranum detulit, magna cum veneratione & letania sacerdotum omnium populique Romani. Verum cum Alphonfus Rex Tiburum venisset de ratione belli gerendi cum Eugenio collocuturus, ejus ægritudinem intelligens, aliquantulum substitit. Eugenio autem in animum venerat Florentinos, qui hostem juverant bello persequi, Existimabat namque si suls, si Regis, si Phillippi copiis eos adoriretur, eam urbem in quas veller partes facile adductum iri: verum interventu mortis disturbata sunt omnia. Moritur autem pontificatus sui anno decimosexto, septimo calendas Martii, anno MCCCXLVI. vir certe in vita varius. Principio enim pontificatus sui malis conciliis ductus, divina humanaque omnia perturbavit. Nam populum Romanum ad arma excitavit, & concilio Basiliensi, unde infinita mala orta sunt autoritatem dedit, approbatis eorum per literas Apostolicas decretis. Verum postea ad seipsum rediens, omnia prudenter ac constantissime egit vir aspectu insignis & veneratione dignus, gravis in dicendo potius quàm eloquens, modicæ literaturæ, multæ cognitionis, historix præsertim. Liberalis in omnes, tum vel maxime in Literatos quorum familiaritate delectatus est. Nam Leonardum Aretinum, Carolum, Poggium, Aurispam, Trapezuntium, Bloudum, viros doctissimos secretis suis admisit. Ad iram non facile movebatur ob injurias illatas, & maledicentiam hominum, aut mi-

mos & disteria scribentium. Gymnasia autem omnia quam diligentissime fovit, maxime vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mitum in modum dilexit, eosque opibus & immunitatibus auxit, bella autem ita amavit, quod mirum in Pontifice videri debet, ut ad ea quæ scripsimus ab eo in Italia gesta; & Delphinum Caroli Regis Franciæ filium, composita prius inter Regem & Ducem Burgundiæ pace, cum magno equitatu in Basilienses concitaverit, cujus impetu dissipatus ille conventus est, & Vladislaum Polonum Regem cum Iuliano Cæsario Diacono Cardinali in Turcos miserit: quorum de numero ad triginta millia uno prælio cæsa inter Hardrinopolim & Danubium sunt, licet in tanta victoria Rex ipse cum Cardinali ab hostibus interfectus sit. Constans præterea in pactis servandis est habitus, nisi quid pollicitus fuisset, quod revorare quam perficere satius esset. Splendidus in victu familiaræ, parcus in suo: & à vino ita alienus, ut abstemius merito vocaretur. Familiares habuit admodum paucos, sed vitos doctos, & quorum opera in gravibus rebus uti posset, quosque tanquam suæ modestiæ testes in cubiculum cœnaturus admittebat, ac sciscitabatur quid in urbe feret, quid de pontificatu suo sentirent homines, ut errata sua vel suorum, si quid perperam factum esset, emendaret. Exornare autem Ecclesiam Dei ædificiis & sacellis est annexus, ut ex capella pontificia & æneis sancti Petri valvis apparet. Moritur autem (ut dixi) vir ingenio & rebus gestis insignis, ætatis suæ anno L X I I I I. sepeliturque in basilica S. Petri sepulchro marmoreo, his versibus notato:

Eugenius jacet hic quartus cor nobile, cujus

Tessantur vitæ splendida facta suæ.

Istius ante sacros se præbuit alter ab ortu,

Alter ab occasu, Cæsar uterque pedes:

Alter

Alter ut accipiat fidei documenta Latina :

Alter ut aurato cingat honore eaput.

Quo Duce & Armenii Grajorum exempla secuti :

Roma nam agnecunt Æthiopesque fidem :

Inde Syrii ac Arabes mundi que è finibus Indi,

Magna, sed hac animo cuncta minora suo.

Nam valida rursus Thencros jam classe petebat.

Dum petit, ast illum sustulit atra dies.

Qui semper vanos tumuli contempsit honores :

Atque hac impressa condite, dixit, humo.

Sed non quem rubro decoraverat ille galero,

Non hoc Franciscus stirps sua clara tulit :

Susceptique memor meriti, tam nobile, quid nunc

Cernis, tam prastans surgere insit opus.

Vacat tum sedes diebus. XII.

NICOLAUS V. PONTIF. CCXVII.

Nicolaus quintus Thomas Sarzanus antea vocatus à Sarzana oppido Lucensis agri, Pontifex omnium consensu creatur pridie nonas Martias MCCCCLXVII. vir quidem modicis parentibus utpote matre Andreola, patre Bartholomæo Physico natus: sed virtute, doctrina, comitate, gratia liberalitate, magnificentia tanto pontificatu dignus, licet ipse adeo modestus erat, ut tanto magistratu se indignum arbitraretur: rogaveritque Cardinales omnes supplicetiam ut Ecclesiæ Dei maturius consulere. Verum Tarentino Cardinali eum adhortante ne cursum sancti Spiritus impediret, collum tanto onere subiecit. Interrogatus (ut fit) Cardinalis Portugallensis è conclavi prodiens, quem Pontificem creassent, respondit non nos Nicolaum, sed Deus Pontificem designavit. Sunt autem qui scribant Thomam Pisis natum, Lucæ educatum, Bononiæ literas & bonas artes didicisse: maxime vero Philosophiam &

Theo-

Theologiam, adjutus beneficentia factissimi viri Nicolai Albergati Cardinalis sanctæ crucis, adolescentis ingenio delectati. Hanc ob rem in Pontificatu hominis de se benemeriti nomen sumpsit. Cum vero Magistri nomen in gymnasio consecutus esset, acerrimis disputationibus probatus, Cardinalem sanctæ crucis secutus, familiaris tanti viri œconomus factus, in numero scriptorum pœnitentiariæ primo refertur, deinceps subdiaconatum Pontificium adeptus, bene agendo vitamque sine invidia & æmulatione ducendo, majora mente concepit. Jam enim Eugenius cognita hominis doctrina & integritate, in illis potissimum disputationibus quæ cum Græcis Florentiæ & Ferrariæ sunt habitæ, cum Cardinalem destinaverat. Verum ut id honestius fieri posset, hominem cum Johanne Carvagialla, qui postea sancti Angeli Cardinalis est habitus, in Germaniam mittit ad tollendum Basiliense concilium neutralitatemque. Neutrales enim ideo Germani sunt ducti, quod neque Felicis, neque Eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res Ecclesia Dei multas & maximas calamitates incurrebat, cum imminutione majestatis pontificiæ. Hac autem de re pluribus in conventibus apud Frædericum Romanorum Regem est disceptatum, & nea Picolhomineo, qui deinceps Pontifex fuit, qui etiam Regis Secretarius erat, ad tantam rem tamque necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat remove Germanos ab opinione suo, falsa præsertim. Difficile item videbatur persuadere Eugenii oratoribus ut postulatis Germanorum obtemperarent. Tandem vero delinita orationibus nimia oratorum severitate, & castigatis Germanorum postulatis, schisma & neutralitatem, rem quidem Romanæ sedi perniciosissimam, sustulerant, si stare promissis Germani voluissent. Redeuntes itaque ad Eugenium cum hac opinione Legati, subclamantibus omnibus, Cardinales decernuntur, eisque

eisque Eugenius ad portam Flamminiam galeros
 viam mittit, ut urbem insigniores ingrederentur.
 Uno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & Episcopus
 scopatum Bononiensium, & Cardinalis dignitatem
 & Pontificatum adeptus est, cum maxima totius Chri-
 stianae populique Romani lætitia: licet dum adhuc in con-
 clavi Cardinales essent tumultuarum aliquantulum
 sit, Stephano Porcario equite Romano viro in de-
 cendo acerrimo & eleganti, cives suos in Ecclesia An-
 geli congregatos ad capefendam libertatem coho-
 tante, quod diceret parvum quodque oppidum mo-
 tuo loci Domino delibere, vel saltem de modo
 randa regentium cupiditate verba facere. Verum re-
 clamante Archiepiscopo Beneventano tum quidem
 Vicecamerario, de re ipsa nil deliberatum est. Veri-
 etiam Romani sunt Alphonsus Regem qui Tibur
 substiterat, mortuo Engenio dubius animi, retro re-
 cederet an Florentinos bello persequeretur, quem ad
 modum antea cum Eugenio & Philippo instituerat.
 Hominem autem ita nutantem, duo Senenses qui
 civilibus discordiis alebantur, ad Ferruriam imperium
 adjicere animum perpulere: quod per facile esset con-
 secutus, si Senas profectus eam civitatem sponte sese
 dedituram in potestatem suam redegisset. Collau-
 davit Senenses Rex, eisque ad sollicitandos animos ci-
 vium dimissis affuturum se in tempore pollicetur. At
 Nicolaus Pontifex pacis & quietis amator, celebrata
 de more coronatione sua, factisque ingenti apparatu
 letaniis, quibus ipse pedes supplicabat, Cardinalem
 Morinensem Ferrariam mittit, componendæ pacis
 commune domicilium, quo Legati interventu & au-
 thoritate ad pacem magis impellerentur partium ani-
 mi, Missi & eò prope Alphonsi, Philippi, Vene-
 torum, Florentinorumque Legati, qui post longam
 disceptationem hanc Philippo optionem dedere, ut
 vel inducias in quinquennium à Venetis Florentinisque
 acciperet utraque parte possidente quæ tenebat: vel
 pacem

pacem permutata Crema, cum his oppidis quæ ultra Abduam vel in ripa Aduæ bello Veneti cepissent, Casano tantum in arbitrio pontificis relicto, quod illi excedere debebatur, cui primo illatæ essent injuriæ. Hoc autem additum est, quo pax diuturnior haberetur. Missus autem ex Legatis Philippi unus, qui optionem faceret, ut utrum mallet, eligeret: hominem pridie ejus diei quo Mediolanum pervenerat, apoplexia mortuum intelligit, sexto Idus Augusti. M. CCCC. XLVII. Tum Morinensis cognita Philippi morte, Legatos omnes ad se propere vocat, & nihilo segnus quam antea de pace agit. Interrogati Veneti, irent ne in eam sententiam, quam prius approbaverant, respondent Philippi morte ejus rei nil sibi integrum relinqui, ad senatum ea de re velle perscribere, tum demum facturos quod à civitate mandaretur. Hac itaque mora interposita, qui aderant Legati cognita Venetorum cupiditate, quod totius Italiæ dominatum appeterent, soluto conventu domos quique suas rediere, Legato Pontificis frustra eos ad concordiam revocante. Veneti autem qui ad Sorcinam in agro Cremonensi stativa habebant, quod Cremonam tumultuantem adjuvantibus Guelphis in ditionem posse recipi sperabant: cognita Philippi morte Laudam propere movent, qua recepta Placentinos quoque eadem qua Laudenses conditione in fidem suscipiunt, missis eò ac propere quidem mille & quingentis equitibus, qui Placentinis auxilio essent, si qua vis ingrueret. At vero Franciscus Sfortia qui tum ex Piceno pulsus in Bononiensi agro confederat, reverturus exercitum diutino bello, armis, equis, vitis exhaustum, occupari omnia à Venetis socii morte intelligens, magnis itineribus Cremonam profiscens, à Mediolanensibus statim summo omnium consensu exercitus ac copiarum Dux contra Venetis deligitur: qui Pado amne ponte conjuncto castellisque ac machinis firmato, quo minus Veneti Placentiam

tiam classe contenderent, Abduam amnem ad Pici-
 gitonum trajiciens, non longe ab hostibus ad Camur-
 ragum confidentibus castra ponit, ubi parva quaedam
 certamina ad tentandam credo hostium patientiam
 sunt commissa. Tum vero Papienses sumptis ob ad-
 ventum Francisci paululum animis, cum ab imperio
 Mediolanensium propter vetus inter eos odium ab-
 horterent, cumque item extrema quæque pati mal-
 lent quam Venetis obtemperare, qui eorum socie-
 tatem aspernati essent, urbem Francisco dedunt,
 Profecto arcis non abnuente, quo additamento Sfor-
 tias Iesubriæ dominatu statim mente concepit. Age-
 batur hæc in Cisalpina Gallia, cum Alphonsus eod-
 em tempore Nicolao Pontifice frustra reclamante
 cum exercitu in Senensium marina descendens, eo-
 rum libertatem subvertisset, ni Florentinus populus
 cognita Regis calliditate Legatum Senas misisset, qui
 civitatem admonet Alphonsum regnandi cupidum,
 Senenses bello non minus quàm Florentinos petere.
 Tum vero Senenses cognito periculo, etsi Regi com-
 meatus non negabant, non tamen quempiam ex re-
 giis militibus ingredi sua mœnia deinceps sunt passi.
 Rex itaque cognita Senensium diligentia, in Volater-
 ranum & Pisanum agrum descendens, multa castella,
 partim deditione, partim vi cepit: maxime vero Ca-
 stilionum Piscariæ, quæ oppida Florentini haud ita
 multo post recepere, præter Castilionum, Sigisman-
 do Malatesta Duce: quem antea, Alphonsi stipendio
 conductum ab eo ad se deficere pecuniis compulerant.
 Non desisteat interim Nicolaus Pontifex nunc Re-
 gem, nunc Venetos adhortari, ut pacem quam bel-
 lum mallent: Sed hi ferocia exultantes, bene mo-
 nenti nequaquam obtemperabant. Hanc ob rem Fran-
 ciscus comparato ingenti exercitu, in quo robur Ita-
 licorum militum inerat, Brachianis & Sfortianis mi-
 litibus simul junctis, ad Placentiam firmo Veneto-
 rum præsidio munitam medio autumno castra locat,
 par-

partemque murorum bombardus demolitus, crescente Pado adeo, ut Galeones (ita enim naves fluviales ad bellum aptas vocant) mœnibus appellerentur, terrestri ac navali oppugnatione urbem capit ac diripit. Magna hæc Francisci laus est habita, quod hyeme tanta imbrium inundatione, ut ægre in tabernaculis miles retentus sit, tantam urbem vi ceperit. Non destitit tamen Nicolaus Pontifex de pace tum quidem mentionem facere, instantibus etiam apud Venetos socios Florentinis, quod Regis potentiam vererentur, qui tum cum exercitu in Hetruria erat. Verum ea de re nil actum est, quod Laudem Veneti Mediolanensibus id maxime petentibus, reddere gravarentur. Nicolaus autem Pontifex ommissa re totiens frustra tentata, ad rem Divinam animum applicans, ingenies supplicationes decernit ad placandam iram Dei, precandumque ut pacem Christiano populo præstaret, his letaniis Pontifex ipse cum omni Clero à sancto Petro usque ad sanctum Marcum profectus est, multam religionem & singularem pietatem præferens. Verum neque ita quidem exigentibus id fortasse hominum meritis, Dei ira placata est. Nam sequenti biennio adeo ubique fere peste laboratum est, ut pauci de multis superfuerint. Quod quidem malum & frequens terræmotus, & eclipsis solis indicare videbatur. Minabantur hi quos Prædicatores vulgo appellant, futuram calamitatem: maxime vero Robertus ordinis sancti Francisci professus prædicator insignis, qui concionibus suis adeo populum Romanum movit, ut pueri passim foeminaeque per urbem incederent misericordiam à Deo exsolcentes. Et ne quid mali in Italia deesset, bella quæ ante inchoata diximus, adeo invalescebant, ut sedari nullo modo posse viderentur. Nam Franciscus Sfortia sequenti æstate expugnatis quibusdam Venetorum castellis, in eorum classem qua Cremonenses vexabant cum terrestri navali exercitu profectus, eam cedere retro ad Casale

majus cōēgit: quo & hostem insecutus, cum ejus classem in navalia subductum bombardis disjecerit, ad tantam desperationem Præfectum Venetum redegit, ut incensa classe, quam tueti non poterat effusa fuga in oppidum sese receperit. Inde vero Franciscus abiens non amplius de Cremona sollicitus, sublata hostium classe, in Gerram Abduæ movens, ad Carravagium firmo hostium præsidio munitum castra locat. Movent & eò Veneti de existimatione sua actum putantes, si oppidum à Mediolanensibus occuparetur, qui positus è regione hostium circiter mille passus castris suis, tempori se affuturos si oppugnatione vexarentur ostendunt. Crebra quotidie committebantur prælia, utpote ex tam propinquis castris. Verum cum ad summam dimicationem ventum est in via paludibus undique coartata, ad quam primæ Venetorum acies retrusæ, neque cedere (ut in pugna facere plerunque necesse est) propter subsequentes, neque pugnare in tam angusto loco, propter instantes hostes poterant, oppressæ penitus & obritæ cecidissent, nisi à novissimo agmine fugiendi initium ortum fuisset. Tum vero Franciscus cedentem hostem insecutus, & castris opulentissimis enim exiit, & equitum ac peditum circiter quinque millia capit. Postea vero Franciscus Brachianis eo invito ad expugnandam Laudam mandato Mediolanensium proficiscentibus, cum reliquo exercitu Brixiam movens, urbem obsidione cinxit. Hac vero calamitate permoti Veneti de se actum existimabant, nisi pacem cum Francisco componerent, orta jam inter Franciscum & Mediolanenses simultate, quæ his legibus composita est, ut sumptis in Mediolanenses armis quicquid ultra Abduam Padumve Francisci, quicquid vero citra Abduam caperetur, Venetorum esset, collatis eidem à Florentinis ac Venetis singulis mensibus sedecim millibus nummum aureorum, immissisque aliquot turmis auxilio, donec Mediolano potiretur. Inito itaque hoc modo fœdere

allectis-

allestisque ad se quos potuit copiarum Ducibus pol-
 licitationibus & præmiis, in Mediolanenses conver-
 sus, omnes fere eorum civitates in ditionem rece-
 pit. Quo quidem successu permoti Veneti, longe aliter
 evenire Francisco cernentes quam arbitrati fuerant,
 accepta ex fœdere Crema, revocatisque militibus suis
 fœdus cum Mediolanensibus ineunt, Francisci po-
 tentiam reformidantes si Mediolano potiretur. Fran-
 ciscus autem simulata cum Venetis benevolentia, pri-
 vataque magis Cosmi Medices quam publica Flo-
 rentini populi pecunia adjutus, post multas acceptas
 illatasque clades, post longam & gravem oppugnatio-
 nem, utpote media hyeme, post defectionem & transi-
 tionem militum ad hostes, adversantes etiam Al-
 phonso qui Mediolanum jure hæreditario deberi sibi
 dicebat, ob eamque rem Lodovicum Gonzagam mer-
 cede conduxerat, & in Bononienses miserat, quo suis
 tutius in Cisalpinam transireliceret, Mediolano tan-
 dem potitur, anno MCCCXLIX. Juvabant qui-
 dem Mediolanenses Veneti, immisso cum exercitu
 suo Sigismundo Malatesta, qui se Picennino auspiciis
 Mediolanensium militanti conjungeret, sed pernegli-
 genter, ut eneſti fame civitatem Venetis potius quam
 Francisco committerent. Quare longe aliter evenire
 cernentes quam putarant, cum Alphonso agunt, qui
 Franciscum inimico & hostili animo perſequebatur,
 inito prius fœdere, ut homo dominandi cupidus prius-
 quam invalesceret, Ducatu Mediolanensi pelleretur.
 Invitant & Florentinos ad eam rem. Verum cum hi
 tanquam se adversaturos Francisco dicerent, eorum
 mercatores ab urbibus suis Veneti pellunt: idemque ut
 Alphonsus faceret tandem etiam impetrarunt. Nico-
 laus autem Pontifex totam Italiam ad arma concitari
 cernens, autoritatem suam sæpius interposuit quo
 pax componeretur, ut sequenti anno libere omnibus
 in tota Europa ad jubileum venire liceret. Instabat
 tunc quinquagesimus annus, quo Jubilæus de more

indicebatur. Cardinales præterea sex creavit, quorum de numero fuere Latinus, Urbinus, & frater ipsius Pontificis uterinus tantum Philippus, tituli sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, vir certe bonus ingenique liberalis. Interim vero Fœdericus Imperator instante Pontifice Fœlicem compulit ut se pontificatu abdicaret, quod cerneret tantam seditionem, & tam diuturnam Ecclesiæ Romanæ perniciosam esse, usus tamen hac benignitate erga Amadeum Nicolaus est. Ad hominem namque galicum Cardinalatus misit, eundemque Legatum Germaniæ fecit, ne omnino sine dignitate viveret. Venere & in arbitrium Pontificis Cardinales illi quos Amadeus creaverat. Hac vero concordia adeo lætatus est non modo Clerus omnis, verum etiam populus Romanus, ut in sequenti nocte ejus diei quo hæc audita sunt M. cccc. xlii. Aprilis cum faculis per urbem in equis incederent, clamantes, vivat Nicolaus. Pontifex autem ne ingratus erga Deum tanti beneficii videretur, supplicationes admodum celebres cum populo & Clero in Vaticano habuit. Idem fecere & reliqui Italiæ populi tam perniciose seditione liberatam Ecclesiam Dei cernentes. Tanta præterea fuit Pontificis autoritas & gratia, ut animos Principum ad bellum jam concitatos aliquamdiu represserit. Instigabant namque Venetos ad id bellum & Jacobus Picennidus, & Sigismundus Malatesta, & Carolus Gonzaga acetrini ipsius Francisci Sfortiæ hostes & inimici. Pellexerant etiam in societatem suam Veneti Sabaudia Ducem, Marchionem Montisferrati, ac Gorregii Dominos, Bononienseque & Perusinos, reclamante Pontifice & minante ne id facerent, concitare, sed frustra conati sunt, pacti cum Alphonso, ut dum ipsi Franciscum adorirentur, Florentinos bello destineret. At Franciscus Florentinorum amicitia ac potentia fretus assumptoque in societatem belli Lodovico Gonzaga Principe Mantuano, ad bellum se constanti animo parabat. Hinc ortæ sunt

inter Carolum & Lodovicum graves inimicitia quod
 ejus amicitiam sequeretur, quem ipse hostem habe-
 ret, quodque oppida sua occupasset, quæ ei pater ex
 testamento reliquerat. Nam Lodovicus fratris in car-
 cerem coniecti vas factus, cum spondidisset octo-
 ginta millia nummum auri, quo frater liberaretur, ve-
 tuissetque solum Carolus cum Franciscus aut num-
 mos, aut oppida peteret, maluit nummos persolvere,
 & oppida retinere, quam tam vicina & propinqua
 loca dimittere. Hanc itaque ob rem Carolus fratrem
 calumniabatur, ut raptorem & alieni appetentissi-
 mum, non modo apud Venetos, quorum partes se-
 quebatur, verum etiam ab Imperatore jus suum repe-
 tere. Jam attigerat annus jubileus, cum subito tanta
 multitudo Romam venit, quanta nunquam antea.
 Unde cum semel è Vaticano visa Salvatoris imagine
 ad urbem redirent, facta obviam mula quadam Petri
 Bardi Cardinalis sancti Marci, cum neque venien-
 tes, neque redeuntes ob insequentem multitudinem
 cedere possent, cadente uno atque altero super nulam
 illam jam à multitudine oppressam, ad ducenta ho-
 minum corpora & equos tres, obtrita & suffocata in
 ponte Hadriani constat. Multi etiam à lateribus pon-
 tis in flumen cadentes, in undis periere. Sepulta in san-
 cto Celso ad centum & triginta sex constat: reliqua
 vero ad campum sanctum delata sunt. Hanc ob rem Ni-
 colaus Pontifex vices eorum qui mortui fuerant do-
 lens, casulas quaedam angustiores viam ad pontem fa-
 cientes omnino sustulit, totumque fere annum illum
 in celebritatibus consumpsit, stationes ipsemet quoti-
 die invisens cum Cardinalium cœtu. Cavet etiam
 quam diligentissime, ne abundante tanta multitudine,
 commeatus & omnia ad victum necessaria in urbe de-
 essent. Curavit item execrationibus & satellitibus, ne
 grassatores in peregrinos ad urbem accedentes saxil-
 rent. Sequenti vero anno quod venturum ad urbem Fœ-
 dericum Imperatorem intellexerat, tum ut coronam

imperii acciperet, tum ut Leonoram Regis Lusitaniæ filium Alphonfi neptem in uxorem duceret, portas urbis, ac turres, Capitolium, arcem sancti Angeli, muris firmissimis munire cœpit, veritus credo ne adventante Imperatore novi aliquid, & ab eo, & à populo Romano oriretur: erat enim natura formidolosus. Hanc ob rem milites omnes suos cum collectitiis copiis Romam accivit. Ad deliniendos vero multitudinis animos, tredecim Mareschalcos, qui tredecim regionibus urbis præessent delegit, eisdemque tredecim vestes coccineas dono dedit. Imperator itaque prodeuntibus obviam tredecim Cardinalibus, omnique urbis magistratu, ac honorato quoque, per portam castelli ingressus, & ad scalam sancti Petri perveniens, obvium habuit Pontificem: à quo unà cum Leonora uxore, quam Senis offenderat jam ex Hispania avertam in templum Petri introducitur, millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo, die IX. Martii. Unde facta ratione digressi, in ædibus illis divertere, quæ ad ipsos sancti Petri gradus adhuc visuntur, meliorem formam quam antea habentes, Rom. Cardinalis Constantiensis impensa. Pontifex autem sequentibus diebus in sancto Petro missam celebravit, benedixitque Imperatori & Imperatrici, ut in nuptiis fieri consuevit, antequam sponsus cum nova nupta coeat, eosque deinceps eodem in loco xv 111. ejusdem mensis Imperatoria corona donavit. Dum vero Imperator (ut fit) ad sanctum Johannem coronatus proficiscitur, plerosque auratos equites in ponte Hadriani creavit. Abiens deinde Neapolim cum uxore visendi Alphonfi Regis causa, à quo sumptuosa ac magnifica impensa cum tanto comitatu est habitus, rursus ad urbem mari rediens, iter in patriam statim arripuit, quod intellexerat quosdam Principes res novas in Germania & Ungaria moliri ob Regem Ladislaum adolescentem egregium, quem Imperator secum ducebat. Homi-

nem autem abeuntem duo Cardinales ad quinquaginta millia passuum comitati sunt, Bononiensis ipsius Pontificis frater, Carvagialla sancti Angeli Cardinalis. Abeunte autem Imperatore, Veneti comparato ingenti exercitu, Cremonensem agrum ingressi, omnia prius longe ac late populati, Soncium atque oppida vicina oppugnare sunt adorti, quæ in potestatem eorum haud ita multo post venerunt: captis ibi aliquot equitum turmis, quod serius quam decebat Franciscus exercitum comparaverat. Verum postea superveniente Lodovico Gonzaga amico & belli socio in agrum Brixianum movens, eo Venetos redegit, ut paludes egredi nunquam sint ausi, & aperto Marte collatis signis secum decernere. Protrahi rem volebant, in mora spem omnem victoriæ reponentes, quod existimabant Franciscum propter inopiam & raritatem impensæ bellicæ haud diu suffecturum: Simul etiam sperabant Mediolanenses extortæ quondam libertatis memores, Francisco tanto bello implicito, aliquid novi ad excutiendum servitutis jugum molituros. At Ferdinandus patris Alphonsi jussu, cum Cortonam ad defectionem tentasset, Fojanum Aretini agri oppidum quadraginta dierum oppugnatione, multis utrinque desideratis capit. Inde vero abiens, ac per Senensem agrum iter faciens, cum Castellinam frustra oppugnare tentasset, in maritima Senensium hyematum descendit, captis in itinere quibusdam Volaterranorum castellis. Observabat hominem continuo Sigismundus Malatesta Florentini exercitus Dux, occasionem bene gerendæ rei captaturus. Florentini autem cum pollentes Alphonsi ac Venetorum opes, terra marique reformidarent, ad externa auxilia confugere instituunt, Francisco id approbante. Missus itaque in Galliam Angelus Acciojulus equestris ordinis Florentinus Orator ad Regem Franciæ, commemorata Florentinorum in Regiam domum benevolentia, hominem eo perpulit, ut & duci Sabaudia

& Allobrogis imperaret: qui jam in Franciscum arma sumpserant, ne Franciscum Florentini populi socium & amicum dicto aut facto laderent, affirmans se illi hostem futurum, qui secus fecisset. Et Renatum impulit pecunias ei ac militem pollicitus, regnum Neapolitanum, unde fuerat ab Alphonso pulsus repetere: maxime vero quod Rex Florentinorum bello tum destineretur. Hac autem legatione Florentinorum ac Francisci res adeo secundæ sunt factæ, ut Veneti pacem deinde haudquaquam sint aspernati, fusis præsertim non longe à Godio eorum copiis, quas in Mantuanum Principem Carolo Gonzaga Duce miserant, ne ipse unà cum Tiberto Brandolino ad Franciscum Sfortiam, cujus auspiciis militabant proficerentur, conjunctisque copiis majorem exercitum, quem Gentilis ductabat adorirentur & funderent. Venerant namque superiore anno ad exercitus Carvaggialla sancti Angeli Cardinalis Nicolai nomine pacem inter concertantes compositurus: qui in infecta abiens, Deum hominesque testatus est, per Nicolaum Pontificem non stare, quo minus pace inter Italos composita, bellum communi omnium Christianorum consensu in Turcos decerneretur, quos jam parare arma contra Constantinopolitanos scuserat, & ob eam rem Cardinalem Rutenum patria Constantinopolitanum eò miserat, qui Imperatori & civibus auxilium polliceretur, si ad Catholicam fidem ut in Florentino consilio promiserant, redire voluissent. Interim vero Renuus recuperandi regni Neapolitani cupidus, ad quam rem Franciscus ac Florentini copias & opes pollicebantur, si Alpes transmittens, contra Venetos exercitum movisset, frustra tentato cum duobus millibus equitum per Allobrogos itinere, quos nunc Sabaudienses vocant, æstateque in ea re pene consumpta, Savoniam alio itinere, atque inde ad Franciscum pervenit, qui accessu tanti Regis & non parvis copiis, atque animo auctus, hostem pavidum, & certa-

certamen detrectantem movete castra ad montana Brixiae coëgit. Inde vero exercitum circumferens ex Brixianis & Bergomatibus ad quadraginta oppida, partim vi, partim deditione cepit. Superveniente deinde hyeme, cum in hyberna undique itum esset, Renatus relicto in Italia apud Florentinos filios male in eos & Franciscum animatus, in Galliam rediit. Verum frigescentibus unà cum hyeme jam omnium animis, exhaustisque item assidua bellorum impensa populorum ac Principum aratiis, de pace jam antea à Nicolao Pontifice tentata mentio fieri coëpta est, ad quam Veneti & Florentini militarem licentiam perosi, summo ferebantur studio. Sed Nicolaus Pontifex conjuratione Stephani Porcarii equitis Romani, tum deprehensa rem inchoatam omittens, ad sedandum intestinum bellum animum adjecit. Stephanus enim majoris animi quam potentiae, vir quidem in dicendo materna lingua eloquentissimus, multa liberandae patriae indicia præ se ferens (ut in principio diximus) Bononiam à Pontifice relegatur, hac conditione, ut singulis quibusque diebus Gubernatori urbis sese offerret, quem simulata aegritudine decipiens, Romam admonentibus conjuratis properare rediit, hac mente, ut cum urbem attigisset, sumptis armis populum ad libertatem convocando, Pontificem & Cardinales caperet. Verum dum fessus longitudine itineris & diutina vigilia aliquantulum quiesceret (aliquot enim noctes insomnes duxerat) detegendae rei tempus & occasionem dat. Cognita hominis audacia, Pontifex Senatorem Jacobum Lavagnolum Veronensem civem, & vicecamerarium cum armato milite domum ejus statim mittit, ut captum in carcerem perducerent. Is autem adventare armatos intelligens, ad sororem confugit; relicto domi Baptista Sarra, cum aliquor servis, homine quidem impigerimo & audacissimo, qui domo cum fociis etumpens, incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani pet-

indices fuga, hominem apud sororem in capsula delitescens capiunt, & captum ac seriem conjurationis factum ad muros arcis sancti Angeli suspendunt. Eodem quoque supplicio afficitur in capitolio Angelus Massa cum filio ac socio Savo, lecta prius audientibus omnibus conjurationis serie. M. cccc. lxxxv. quinto Idus Januarii: Persecutus deinde reliquos conjuratos omnes oppressit, maxime vero Franciscum cognomento Gabadeum, & Petrum Monterotundum, & Baptistam Satram à Venetis ad supplicium deditum. Eò enim confugerat post patefactam conjurationem. Nicolaus autem qui hætenus Romanos omni genere officii & liberalitatis juverat, quique liberior quam nullus antea Pontifex, incedere per urbem consueverat, sui ipsi deinceps cavens, morosior cum in omnes, tum vel maxime in Romanos factus est. Accedentes enim alloquendi causa non ita facile admittebat. Accessit & podagra, qua tum maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hominem cruciaverit, quam ubi audivit Constantinopolim & Peram eodem impetu à Turco captam, obtruncatumque cum multis hominum millibus Constantinopolitanum Imperatorem. Captum quoque arbitrabatur, & necatum Cardinalem Rutenum, quem eò (ut dixi) miserat, sed is mutata veste incolumis abiit. Ipsi tamen Pontifici in animo fuit classe & milite Constantinopolitanos juvare, quemadmodum ejus literæ ad Imperatorem scriptæ indicant, quibus & eorum à Catholica fide defectionem & simulatum in gratiam cum Latinis reditum in calamitatibus increpat. Verum adeo repente urbs illa capta est, ut vix de mittendo auxilio cogitare liceret. Præterea vero ne quid deesset quod hominem cruciaret, Comes Averfensis in jussu suo Nursinos bello aggreditur, à Spoletinis mercede conductus: hinc enim populi de finibus inter se certabant. Hanc ob rem Angelum cognomento Ronconem cum militibus

bus Ecclesiasticis mittit, qui Comiti iter includeret, quo minus ad oppida sua reverteretur. At vero cum intellexisset per Angelum stetisse, quo minus redeuntem Comitem milites caperent, hominem ad se vocatum, in arce Hadriani capitali supplicio afficit, tertia noctis hora. Sunt autem qui scribant Nicolaum ejus rei mirifice poenituisse, quodque ira percitus mandaverat, adeo accurate Praefectus arcis egisset. At Veneti frustra de pace mentionem fieri cernentes, cum eam rem saepius tentassent, veriti ne tanta res persuasum Lodovici Gonzagæ à Francisco intermitteretur, Jacobum Picenninum copiarum suarum Ducem, cum magna equitatus parte ad Voltam celerrime mittunt: qua capta, retrusoque in Godium Angelo Comitis non sine aliquo Lodovici incommodo, qui tum ibi ægrotabat, hominem in hyberna revocant, existimantes jam satis motum ad petendam pacem Lodovicum esse. Interim vero Simonetus ordinis Eremitarum ultro citroque commeans, cum nunc Venetos, nunc Franciscum ad concordiam pluribus verbis adhortatus esset, eos tandem perpulit, ut pacem initis foederibus firmarent, quæ omnium consensu quinto Idus Aprilis publice per præcones enunciata est M. cccc. xiiii. his foederibus ut quæ cujusque ante id bellum fuissent redderentur, præter Gerram Abduæ, quam Franciscus de Venetis & Castilionum Piscariæ, quod Alphonsus de Florentinis ceperat. Hoc vero quo firmiter haberetur, utve Alphonsus dignitatis regis habitam fuisse rationem dignosceret, ad hominem mittendos Legatos principes ac civitates censuere: quo cum undique convenissent, cumque Dominicus Capranicus Cardinalis sanctæ crucis, ac major poenitentiarius, vir magnæ prudentiæ & autoritatis, Legatus à Pontifice missus, hortando, monendo, pacis concordie sequestrum se forte ostenderet, ita ad foedus post longas disceptationes tandem ventum est, ut quam Veneti ac Fran-

ciscus pacem composuissent, eadem firma & stabilis ab omnibus haberetur; utque si quæ deinceps dissensio discordiæve inter eos oria esset, ejus tollendæ jus potestatemque Pontifex haberet; utque qui arma alteri intulisset, cognita à Pontifice causâ, is statim communis omnium hostis haberetur. Data itaque publica per omnes fide, jurejurandoque adhibito, fœdus denique Neapoli firmatur, anno fere post superiorem pacem, qua nulla memoria patrum nostrorum major aut firmior est habita. Omnes enim præter Genueses, in eandem sententiam venire, quibus cum Alphonso ex gente Catalonica nequaquam conveniebat ob tributum promissum nec redditum, ut Alphonso dicebat. Relicta est etiam Legatorum negligentia vel industria (ut quidam volunt) ansa quædam ad bellum, qua Alphonso postea Sigismundum Malatestam bello persecutus est, quod receptis antea à se mercedis nomine pecuniis, transiitione facta cum Florentinis hostibus suis contra se militasset. Nicolaus autem Pontifex, sive radio animi, quo maxime cruciæbatur post captam Constantinopolim, sive febris & podagra, qua potissimum vexabatur, pontificatus sui anno octavo moritur. M. CCCC. LV. sepeliturque in Basilica Petri honorificentissima pompa, ejus in sepulchro hoc epitaphium merito inscriptum est.

*Hic sita sunt quinti Nicolai antistitis ossa,
Ausca qui dederat sicula Roma tibi.*

*Consilio illustris, virtute illustrior omni,
Excoluit doctos doctior ipse viros.*

*Abstulit errorem, quo schisma infœcraat orbem,
Restituit mores, magna, templa, domos.*

*Tum Bernardino statuit sua sacra Senensi,
Sancta jubilei tempora dum celebrat.*

*Cinxit honore caput Fœderici conjugis aureo.
Res Italas iclo sâdere composuit.*

*Attica Romana complura volumina lingue
Prædidit, in summo supdite thure sacro.*

Laudatur quidem ejus liberalitas, qua in omnes usus est, maxime erga Literatos, quos & pecunia, & officiis Curialibus, & beneficiis mirifice juvit. Eos enim præmiis nunc ad lectiones publicas, nunc ad componendum de integro aliquid, nunc ad vertendos Græcos Autores in Latinum itaperpulit, ut literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam antea annis in situ & tenebris jacuerant, rum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Misit & Literatos viros per omnem Europam, quorum industria libri conquirerentur, qui majorum negligentia, & barbarorum rapinis jam perierant. Nam & Poggius Quintilianum tum invenit: & Enoch Asculanus Marcum Cælium Appicium, & Pomponium Porphyriorem in Horatii opera scriptorem egregium. Aedificavit præterea magnifice & splendide, tum in urbe, tum in Vaticano. In urbe ædes pontificias apud sanctam Mariam ad Præsep. Restituit & templum sancti Stephani in Celiomonte: à fundamentis vero erexit sancti Theodori templum inter Palatinum & Capitolinum montem in plano situm. Pantheon quoque in medio urbis positum templum vetustissimum, M. Agrippæ opus plumbeo tecto restituit. In Vaticano autem & Pontificias ædes sumptuosis operis in hanc formam, quam nunc cernimus redegit, & muros Vaticani præaltos & latos inchoavit, jactis insanis fundamentis ad turres & majorem molem superaedificandam, quibus coerceri hostes possent, ne ædes Pontificis & beati Petri templum, ut antea sæpe factum est, diriperentur. Inchoavit præterea ad caput templi amplam testudinem, quam vulgo Tribunam vocant: quo templum ipsum augustius, & hominum magis capax esset. Pontem quoque Milvium restituit, & ædes egregias ad balnea Viterbiana aedificavit. Juvit & multes pecunia qui in urbe ædificabant. Ejus etiam mandato vici urbis fere omnes strati sunt. Eisdemofynas quoque multas in pauperes erogavit.

maxi-

maxime vero in nobiles ad inopiam ob varios rerum humanarum casus redactos. Virgines inopes sua pecunia & munificentia maritis collocavit. Legatos aliunde venientes munifice semper suscepit, nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad iram fuit, ne mentiar, quippe qui biliosus erat: facilis etiam reditu ad benevolentiam: hoc est quod ansam malevolis dedit ad carpendum hominem de Deo & hominibus optime meritum. Avaritiae autem adeo expers fuit, ut neque officium ullum vendiderit unquam, neque beneficium simoniaca pravitate ductus ulli collocaverit. Gratus erga de se & Ecclesia Dei meritos, amator iustitiae, pacis autor & conservator, clemens in delinquentes, ceremoniarum diligentissimus observator, nihil quod ad Divinum cultum pertineret omittens. Extant adhuc vasa aurea & argentea: extant cruces gemmis ornatæ: extant & Sacerdotales vestes auro & margaritis insignitæ: extant peripetasmata & aulæ auro & argento intertextæ: extat & mitra pontificia, quæ hominis munificentiam nobis ostendunt. Omitto tot libros sacros suo jussu descriptos, auro & argento redimitos. Licet inspicere bibliothecam Pontificiam sua industria & munificentia mirifice auctam. Religiosos, ut vernaculo utar vocabulo, ita amavit, ut eos & miræ beneficentia & Ecclesiasticis beneficiis juverit. Beatum quoque Bernardinum Senensem ordinis Minorum in Sanctos retulit, quod prædicando, docendo, monendo, castigando etiam factiones Italici, Guelpham scilicet & Gibellinam magna ex parte extinxerit, & Christianis hominibus bene beateque vivendi viam ostenderit. Cujus corpus nunc etiam Aquilæ magna cum veneratione invisitur.

CALIXTUS III. PONT. CCXVIII.

Calixtus tertius, Alphonſus cognomento, Boria antea vocatus, natione Hiſpanus, patria Sativenſis, Valentiniæ diœceſis, patre Johanne, matre Francisca generoſis parentibus natus, ac libere educatus, Cardinalium ſuffragiis Pontifex creatur, ſexto idus Aprilis M. CCCC. LV. Is enim quartumdecimum natus annum poſt prima literarum erudimenta ad Ileridenſe Gymnaſium miſſus, tantum ſtudio & diligentia profecit, ut brevi Doct̃or in utroque jure factus, acute ipſe aliis ac perdoct̃e deinceps legerit. Hanc obrem Petrus Luna (quem Benediſtum tertiumdecimum appellarunt) proprio motu nemine rogante, Canonicatum Ileridenſis Eccleſiæ ei contulit. Verum cum jam ejus doctrina omnibus nota eſſet, ad Alphonſum Aragonum Regem profectus, ejus conſilio & ſecretis ſtatim adhibetur. Cum autem à Martino Pontifice Eccleſiæ Majoriceniſis Gubernator factus eſſet, perſuaderentque amici, ut Eccleſiam ipſam in titulum acciperet, facturum ſe id renuit, quod diceret ſe expectare Epiſcopatum Valentinum, quem haud ita multo poſt ſuo merito conſecutus eſt. Cum enim mortuo Benediſto tertiodecimo, duo illi Anticardinales, de quibus in Martino mentionem fecimus, Ægidium quendam Barchinonenſem Canonicum in locum demortui Paniſchołæ Pontificem creaffent, quem Clementem octavum appellabant, eò ſtatim miſſus ab Alphonſo Rege, qui jam cum Martino Pontifice in gratiam redierat, Alphonſus Boria eſt, non ſine magno ſui ac Comitum discrimine, adeo locus ille Paniſchołæ tyrannicè cuſtodiebatur: & ab his potiſſimum, quorum maxime intererat diſcordias alere. Qui Alphonſus adeo rationibus & autoritate Ægidium ipſum ad ſanitatem deduxit, ut poſtea ſuperveniente Pe-

tro Fuso Martino Legato, Pontificio nomine se abdicaverit, in potestatemque Pontificis devenerit. Hanc ob rem Martinus & Ægidium Majoricensem & Alphonsum Borlam Valentinum Episcopum creavit. Ortò deinde bello inter Alphonsum Arragonix, & Johannem Castellæ Reges, solus Alphonso Boria delectus est, qui ad pacem & concordiam. Reges adhortaretur, quam septennio post inchoatum bellum tanta cum diligentia composuit, contracta etiam inter eos affinitate, ut hodie quoq; aliquot illius fœderis pacta servantur. Verum cum postea invalescente Basiliensi concilio, Rex Alphonso, qui tum in regno Neapolitano bellum gerebat, rogaretur ut aliquem ex suis eò mitteret, Alphonso Boria id negocium demandavit, qui ægre ferens rem tam perniciosi exempli sibi committi, cum Regina egit Alphonso uxore, ut in Italiam ad Regem proficisceretur cum Ferdinando Regis filio: cumque adhortaretur, ut tandem post multos labores, & tot pericula addita, in quibus tum etiam frequenter versabatur in patriam rediret. Rex autem se id facturum abnuens, hominem ad Eugenium misit, qui tum Florentiæ erat, quocum de pace ageret. Vitelleschus enim Eugenii nomine regnum Neapolitanum armato milite ingressus, longe ac late omnia populabatur, prohibiturus quo minus Rex Neapoli, quam tum oppugnabat potiretur. Cum autem in longum res protraheretur, Eugenioq; in mentem venisset viginti Cardinales creare, Valentinum Episcopum horum in numerum retulerat. Quam quidem dignitatem constantissime tenuit, quod diceret id sibi nequaquam integrum esse, re præsertim ob quam venerat infecta. Redcunte deinde Romam Eugenio, cum Patriarcha Aquileiensi Tarracinam ad Regem missus, pacem inter Pontificem & Regem composuisset, fœderaque iunisset, quibus Valentinus Episcopus semper interfuit, auctoritatemque suam interposuit & diligentiam, adeo à Pontifice diligi coëptus est, ut

cum

cum brevi Cardinalem creaverit tituli Sanctorum quatuor coronatorum, Romamque ad se accerserit, non minore modestia in Cardinalatu utens, quam antea in Episcopatu fecerat, ab omni pompa & inani gloria alienus semper fuit. In dicendis autem in senatu sententiis ita gravis habebatur, ut nihil unquam per adulationem & gratiam locutus sit. Mortuo deinde Eugenio, ejusque successore Nicolao Pontifice, Alphonfus Boria (ut dixi) in ædibus sancti Petri Pontifex creatus, Calisti nomen de more suscipiens, bellum Turcis statim indixit. Id se ante Pontificatum vovisse ostendens suo chirographo, his verbis scripto, quod in libro quodam suo extabat: Ego Calistus Pontifex Deo omnipotenti voveo & Sanctæ individuae Trinitati, me bello, maledictis, interdicitis, execrationibus, & demum quibuscunque rebus potero Turcos Christiani nominis hostes sævissimos persecuturos. Admirati sunt omnes qui aderant, quod Pontificatus nomen sibi desumpisset ante adeptam dignitatem: quodque homo senex, ac fere decrepitus tantum animi haberet. Ut autem quod promiserat re ipsa præstare posset, Prædicatores per totam Europam statim misit, qui omnes Christianos in Turcos animarent, quique facultatum aliquid & opum suarum ad tantam expeditionem conferrent. Ex his autem facultatibus ad sedecim triremes Romæ ædificatas in hostem misit, Patriarcha Aquileiensi Præfecto, qui triennio maritima hostium Asianorum vexavit, insulas quasdam cepit, ac magnas calamitates hostibus intulit. Alphonfus autem Rex & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes, ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eò missuros. Verum cum res uno impetu mota est, ita etiam facile resedit, Principibus ipsis ob voluptatem rem tantam & magnam gloriam parituram omittentibus. At vero dum Pontifex ipse de more in Basilica Lateranensi coronaretur, duo milites, quorum alter sub

Comite

Comite Averso, alter sub Neapolione Urfino diverſarum partium Ducibus militabat, de adolescente a migero contententes, ita ſe mutuis vulneribus conficere, ut uterque ſtatim perierit. Hanc ob rem Neapolio factionem Urſinam ad arma convocans, ædes ut Comes Avetſus divertere conſueverat diripuit, abertum Comes. Ad Lateranum itaque iturus Neapolio ut Comitem adoritetur, ægre à Latino fratre, & Camerario Pontificis retentus. Non poterat cedere ſine magna urbis calamitate eò proficiſci Neapolio cum tota Columnenſium factio, quæ Comiti favbat, jam in armis eſſet. Miſerat & ad utrunque Pontifex Johannem Baruncellum, & Lælium de Vadvocatos conſiſtoriales, qui pacem inter eos componerent: atque hoc modo auctoritate Pontificis data ſunt omnia, non tamen vetus ſimultas inter eos ſublata eſt. Bello enim ſæpius inter ſe concertatum cum magno ſuorum incommodo. Pontifex autem tranſigenda negocia pontificia animum adjiciens beati Vincentii Hiſpani ordinis Prædicatorum & beati Edmundi Angliſi memor, eos in Sanctos reſcripſit: ob eamque rem ſupplicationibus Deo gratias agit, ab Eccleſia Minervæ uſque ad ſanctum Petrum continuato magno Cleri ac populi Romani apparatus. Verum ne quid ad diſturbandam Eccleſiæ quietem eſſet, ruſtici quidam Palumbaræ oppidi, quod in Sabiniſis eſt, extorres antea à Jacobo Sabello loci Domino facti, domum redeuntes, duobus Jacobi filijs obtruncatis, Eccleſiæ oppidum ipſum ſe deditur polliciti ſunt: quod non modo Caliſtus renuit, verum etiam eò Cardinalem Columnenſem miſit, qui in gratiam Jacobi eos redigeret. Tum vero Neapolio veritus ne Cardinalis Palumbaram ſuo nomine occuparet, eò cum militibus ſuis proſectus, locum ipſum aliquot dies obſedit. Verum ſuperveniente Matthæo Poiano & Franciſco Sabello, ac plerique aliis militum Ductoribus Pontificis ac Cardinalis Columnenſis

Columnensis mandato soluta obsidione Palumbaram ingressi, ad viginti rusticos ex his potissimum qui tumultum concitaverant, laqueo interemptos membratim divisere, cæteris exemplum daturi, ne in Dominos suos tam grande facinus molirentur. Apparente deinde per aliquot dies Cometa critico & rubeo, cum Mathematici ingentem pestem, caritatem annonæ, magnam aliquam cladem futuram dicerent, ad avertendam iram Dei Calistus aliquot dierum supplicationes decrevit, ut siquid hominibus immineret, totum id in Turcos Christiani nominis hostes converteret. Mandavit præterea, ut assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie campanis signum dari fidelibus omnibus, ut orationibus eos juvarent, qui contra Turcos continuo dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium Christianos ad Bellogradum contra Turcos dimicantes Duce Johanne Vajovado viro clarissimo, astante etiam Johanne Capistrano ordinis Minorum, crucemque pro vexillo hostibus inferente, eos Bellogradum oppugnantes ingenti clade superasse. Ad sexenim hominum millia ex hostibus interfecta sunt cum parva nostrorum manu, ut Carvagialla sancti Angeli Cardinalis ad Pontificem & ad Dominicum Capranicum sanctæ crucis Cardinalem scripsit: hostium quoque comneatus omnes, ad centum & sexaginta bombardæ captæ sunt, qua clade perterritus Turcus Constantinopolim propere se recepit. Actum de crudelissimo genere tunc certe fuisset, si Christiani Principes omissis intestinis bellis & odiis, terra ac mari tantam victoriam profecuti fuissent, quemadmodum Calistus prædicabat & monebat. Verum his resumptis viribus, & Trapezon prius Imperatore interempto, & Bossinam deinceps Rege ipso capto atque interfecto, postea cepit, admonentibus Christianos omnes his, qui rerum experientia, & locorum cognitione tantam cladem à longe tanquam specula quadam prævidebant. Non cessabat Calistus
 literis

literis & nunciis Principes Christianos adhortari, ut in tanto malo oculos aliquando aperirent, frustra remedia deinceps quaesituros, ubi jam hostis invaluisse. Ecce autem dum vir bonus hæc meditatur & prædicat, Jacobus Picenninus à Venetis discedens, cum magno equitatu ac peditatu in agrum Senensem hostili animo descendit, repetens à Senensibus aliquot millia nummum aureorum: quæ, ut dicebat, patre Nicolao, qui eorum auspiciis quondam miraverant, ipsi merito dedebant. Senenses autem suæ reipublice confuturi, omnes Italiæ Principes ex fœdere in auxilium vocant, maxime vero Pontificem, qui eos primo admonuit, ut ne quadrantem quidem Jacobo darent: deinceps vero & milites suos contra Picenninum ipsum misit, ac Principes Italiæ adhortatus est, ut idem ipse facerent, ne aliquod grave incendium in Italia extaretur, quod non ita facile extinguere posset. Veritatem omnes ne id certe eveniret, quod Pontifex prædicabat, auxilia prope Senensibus misere. Solus autem Alphonsus qui Jacobo favebat, hominemque ad se vocaverat, ejus benevolentiam memor, quam antea cum patre Nicolao Picennino contraxerat, Senensibus ex fœdere auxilio non fuit: imò vero & Comitem Perliavum in Senenses ita concitaverat, ut tanti mali prima causa inde exorta videatur. Verum supervenientibus auxiliaribus copiis, tum à Francisco Sfortia, tum à Venetis eo redactus est Picenninus aliquot præliis, non fusus, at mutilatus & debilitatus, maxime vero à Orbatellum, ut consecris Alphonsi triremibus, quæ ad hominem missæ sunt, rerum omnium inopia laborantem in regnum tanta re frustra tentata, profectus sit. Quare & Calisti & sociorum opera atque auxilia Senenses magno periculo liberati sunt, qui certe non minus intestino, quam externo bello tum laborabant, cum non deessent cives quidam, qui spreta libertatis factionem Alphonsi sequerentur: quorum etiam operam tandem bellum concitatum crediderim. Sed cives bene

ene sentientes, aut pulsus aut cæsis male de parria me-
 entibus, libertatem quam tum magno labore & sum-
 tu peperere, nunc etiam & quidem diligenter tuen-
 er. Animadvertere & tum acerrime in militarem li-
 entiam, & transfugas, interfecto Giberto Corrigia,
 usque milite in prædam dato: paululum quoq; ab-
 uit, quin idem etiam Sigismundo Malatestæ acciderit,
 ui tum eorum stipendio militabat, quique & bellum
 longum ducebat, & prædam ex agris eorum non
 liter abigebat ac si hostis esset. Eodem quoque anno
 antus in regno Neapolitano terræmotus exortus est
 onis Decembribus, ut & multa templa, & plures æ-
 es cum magno hominum ac pecorum interitu cor-
 erint: maxime vero Neapoli, Capuz, Cajetæ, A-
 ersæ cæterisque veteris Campaniæ urbibus, quarum
 uinas ego cum maxima admiratione deinceps in-
 oxi, dum cernendæ vetustatis studiosus eò me con-
 ali. Repetebat tum votum Alphonsus tertio quoque
 erbo, quod in Turcos fecerat, & se quod voverat
 reui facturum dicebat: verum nec sic quoque impelli
 d sanctam militiam potuit, adeo erat illecebris Nea-
 olitani regni irretitus. Calistus autem sedatis Italiæ
 ebus, novem Cardinales erat, quorum duo ex foro-
 bus fuere ejus nepotes Rodoricus Boria, & L. Jo-
 annes cognomento Miliano ex sorore nepos. Æneam
 quoque Senensem Episcopum Cardinalem creavit,
 ujus opera in componenda Italiæ pace, dum Se-
 enses bello vexarentur usus fuerat. Verum mor-
 to Comite Tagliacocii, quem superiore anno Pon-
 tificis urbis Præfectum creaverat, statim inter Aver-
 r Comitem & Neapolionem Ursinum orta dissensio
 st, cum Averis comes Monticellum non longe à
 Aburepositum occupasset, quod diceret eam hære-
 tatem ad nutum suam pertinere comitis filiam,
 ontrà instaret Neapolio id suum esse debere jure hæ-
 reditatio, quippe cum comes ipse ex gente Ursina ha-
 eretur. Ex altercatione autem duorum de hæreditate
 inter

inter se, armis etiam concertantium, maxima dante
 populus Romanus tum certe perpeffus est. Veru
 composita hac etiam controversia, jussu utroque
 armis discedere, Calistus Boriam nepotem suum
 urbis Præfektum creavit in locum demortui Cor
 tis, & eundem militibus Ecclesiasticis præfecit, q
 facilius Barones urbis Romæ in officio continer
 Mortuo vero non ita multo post Alphonso, hære
 legitimo carente, tanti animi Calistus fuit, ut regn
 illud repetere sit ausus, distitans id ad sedem Apoll
 licam Alphonfi morte jure feudatario devolutu
 esse. Parabantur jam utrinque arma, nec Ferdina
 dus Alphonfi hæres animos hominis contemneb
 Norat enim hominis ingenium & animi ejus ampe
 tudinem. Verum etiam ejus morte disturbata su
 omnia, & tanto metu Ferdinandus liberatus est. M
 ritur autem Calistus pontificatus sui anno terti
 mense tertio, die decimo sexto, sepeliturque in V
 ticano ad sinistram Basilicæ sancti Petri in temp
 rotundo, quod sanctæ Mariæ in febris dedicatu
 est, Nicolai impensa antea restitutum. Moritur etia
 non multo post Borias nepos, qui in civitatem ve
 rem confugerat, Ursinæ familiz odia declinans, qu
 ipse contraxerat, dum alteri factioni magis fave
 Calistus autem in omni vita vir integerrimus est h
 bitus, sed hæc ejus præcipua laus est, quod dum Ep
 scopus esset aut Cardinalis, beneficium aliquod
 commendatione nunquam voluit, dicens se una spo
 sa, & quidem virgine contentum esse, hoc est E
 clesia Valentina, ut jus pontificium mandat. Ele
 mosynas præterea pauperibus Christi, & servis D
 frequentes dabat, tum publice, tum privatim. Virg
 nes pauperes collata dote maritis collocabat. Nob
 les ad inopiam redactos sua impensa in vita retin
 bat. Utebatur & munificentia erga Principes quanc
 opus erat: maxime vero erga eos qui nomen Ch
 stianum auctoritate & opibus suis juvare poterant

ad Usumcassanum, Persarum & Armenarum Principem,
 ad Regem Tartarorum Lodovicum Bononiensem or-
 nis sancti Francisci fratrem misit eum multis & ma-
 nis muneribus, eos in Turcum excitans, qui persuasum
 hominis & magnas Turcis calamitates irulere, &
 ratores suos quos ad Calistum destinaverant, ad
 tum Pontificem demum misit: quos certe cum ad-
 iratione, tum ob intervalla locorum unde venerant,
 tum vel propter habitum nostris oculis insuetum in-
 veximus. Ferunt Usumcassanum superatis persarum
 hostibus, ad Pontificem scripsisse, se quidem victo-
 riam ex hoste reportasse ob preces ab eo ad Deum ha-
 ritas, ejusque beneficii Divini potius quam humani se
 quando memorem futurum. Inhæcota hæc amici-
 tia à Calisto est, quam nunc constanter Christiani
 tum ipso Principe retinent, qui Turcum continuis
 xliis vexat. In ædificiis autem patros sumptus fe-
 rit, quod ei parum vivere licuit, quodque pecunias in-
 sum tanti & tam periculosi belli colligebat. Resti-
 tit solum sanctæ Priscæ in Aventino templum, &
 nocentia urbis dirupta ac fere solo æquata. Aulæ ta-
 men quædam auro intexta ab eo empta cernuntur. In
 habitu suo parcus est habitus, in sermone modestissi-
 mus. Facilis aditu quantum ei per ætatem licebat:
 nam enim octogesimum attigerat annum, nec tamen
 de studiis suis quicquam remisit. Legebat ipse, aut
 regentes audiebat, si quid in tanto rerum fastigio ei
 temporis supererat. Officium transfigurationis Do-
 mini nostri Jesu Christi ipse composuit, jussitque eo
 modo atque cum his indulgentiis celebrari, quibus
 celebritas corporis Christi in pretio habetur. Orato-
 res ad se venientes mira benevolentia complecteba-
 tur, quorum precibus aut postulatis ab honesto disce-
 rere nunquam voluit. Hanc ob rem cum Alphonso
 multates exercuit, quod is peteret Episcopatus in-
 terdum his dati, quibus, vel propter ætatem, vel
 ignorantem, tum literarum, tum rerum humana-

rum committi nequaquam debebant. Moriens autem Calistus centum & quindecim millia nummum aureorum reliquit, quos in usus bellicos contra Turcos comparaverat. Dum autem Calisti funus celebraretur, moritur & Dominicus sanctæ crucis Cardinalis, & summus pœnitentiarius, vir quidem gravis ac sapientissimus: sepeliturque in templo Minervæ bonis omnibus præ dolore lachrymantibus.

PIUS II. CCXIX.

PIUS secundus, Æneas cognomento, Piccolhominus antea vocatus, natione Italus, Senis oriundus, Corsiniani oritur, patre Sylvio, matre Victoria, patrum omnium consensu Pontifex creatur tertio decimo calendas Septembris MCCCCLVIII. Nam pater ejus à plebe Senensi cum reliqua nobilitate è republica dejectus, & ad fundum gentilitium Corsinianum vallis Urcis oppidum se conferens, infantem eo loci ex uxore suscepit. Nato puero, Æneas Sylvius nomen pater indidit. Furfura autem per quietem visa est sibi infantem cum mitra parere, quæ (ut pronæ semper in pejus mentes hominum sunt) verita est, ne somnium illud puero & familiæ ignominiam portenderet: neque antea hujuscemodi suspicione levare potuit, quam posteaquam intellexerit filium Tergestinum Episcopum designatum fuisse: quo nuncio omni prorsus metu liberata, immortalis Deo gratias egit. quod defunctum meliore fato, quàm ipsa conjectaverat filium sibi videre contigisset. Prius tamen cum jam per ætatem discere aliquid potuisset, Corsiniani singulari memoria, & summa docilitate Grammaticam didicit, parce adeo ac dutiter vitam ducens, ut omnia ruris officia ob inopiam adire sit coactus. Annum vero decimum & octavum agens Senas proficiscitur, ubi à necessariis & cognatis adjunctis, Poëtas primo,

primo, mox oratores audivit: quibus facultatibus tantum ingenio & diligentia valuit, ut brevi præclara poemata Latinâ & Hetruscâ linguâ ediderit, ludens credo in amorem, quo ætas illa maxime confictatur. Inde vero ad jus civile se contulit, quod profecto non ita multo post deserere coactus est. Orto namque inter Senenses & Florentinos bello, caritatem annonæ veritus, & nobilitatem plebi Senensi suspectam cernens, voluntarium sibi velut exilium adscivit, secutus amplissimum virum Dominicum Capranicum, qui tum Senis iter faciens ad Basiliense concilium proficiscebatur, questum injurias ab Eugenio Pontifice sibi illatas propter denegatum galorum Cardinalatus insigne, quo etiam absentem Martinus ob ejus virtutem & integritatem merito donaverat. Hujus igitur contubernio usus, post longos itineris labores superatis alpibus, cælo vicinis, & congelatis nivibus opertis, per inferni pontem, Luceræ lacum, Helvetiorum campos, Basileam tandem pervenit. Quo in conventu, etsi multa negocia Æneæ Domini Secretario obvenerint, semper tamen est aliquid ocii suffuratus, quod literis traderet. Dominicum deinceps paupertate & inopia circumventum, quippe cui beneficiorum & paternæ hæreditatis proventum omnem Eugenius denegabat, relinquere non sine lachrymis cogitur, Bartholomæum Novariensem Episcopum secutus, quocum Florentiam ubi Eugenius Pontifex erat pervenit. Sed hunc quoque in iudicium ob crimen læsæ majestatis ab Eugenio accersitum Æneas relinquere impellitur, Nicolaum sanctæ crucis Cardinalem secutus, patrem certe optimum, ac omnium opinione sanctissimum, qui Attrebatum profectus Eugenii jussu, ubi conventus Gallorum Principum habebatur, pacem inter Ducem Burgundix (qui cum Anglis sentiebat) & Regem Franciæ composuit. Redeunte autem in Italiam Nicolao, quem Veneti ac Philippus Mediolani Dux autorem

componendæ pacis requirebant, Æneas non admodum Eugenio gratus Basileam proficiscens, magno semper in honore apud omnes est habitus. Fuit enim scriba in synodo illa celeberrima, & literarum Apostolicarum. abbreviator: Duodecim-vir, qui Magistratus in tanto conventu censorius habebatur. Nihil enim publice per quempiam agi poterat, nisi horum gravissima autoritas intervenisset: & si qui ad consultandum de rebus conciliaribus minime idonei habiti sunt, horum jussu senatu movebantur. Erant in eo concilio quatuor conventus, qui deputationes more aulico vocabantur, apud quos de fide, de pace, de reformatione, de communibus agebatur. His magistratibus singuli præsidentes singulis mensibus præficiabantur.

In deputatione fidei, cui Æneas erat ascriptus sæpe præfedit. Inter collatores beneficiorum bis quoque electus. In eo autem conventu per sæpe oravit, sed illa ejus oratio egregia & elegans est habita, qua in eligenda concilii sede idonea, Avenioni, Utinæ, Florentiæ Papiam anteferendam ostendit, rerum opportunitate, situ loci, ædium privatarum magnificentia, cæli benignitate & clementia, commoditate rerum omnium, quæ urbi possunt importari, liberalitate Philippi ducis. Cum vero aliquid per nationes agendum erat, unus semper ex Italica deligebatur, qui rebus agendis præfesset: tanta erat in homine morum facilitas, & ingenii dexteritas. Legationes vero plures concilii causa obiit. Argentiam tertio, Tridentum semel, Constantiam secundo, Francofordiam semel, in Sabaudiam iterum mittitur. Designato autem post longas consultationes Concilii in Pontificem Felice, Eugenioque excluso, cum octo viri ex unaquaque natione deligerentur, quibus summa potestas in rebus conciliaribus permitteretur, Æneas Pontificis Secretarius magistratum illum ultro oblatum tenuit. Orator deinde ad Federicum

Imperatorem à Felice missus, tantum dexteritate ingenii apud hominem valuit, ut eum corona Poëtica donatum in amicos & Protonotarium receperit, ita eos Germani appellant, quos Principes secretis adhibent. Relatus deinde in Senatorium ordinem, quem Princeps in rebus gravibus consulit. Tantum valuit doctrina & autoritate, ut facilis in quavis re ad ingenium pertinente primus haberetur, licet æmulos & obrestatores multos habuerit. Interim vero cum de abolendo schismate inter Eugenium & Imperatorem agi coeptum esset, ejusque rei causa ad Pontificem Æneas proficisceretur, Senis aliquandiu moratus, à suis vehementer rogatur, ne ad Eugenium proficisceretur; veriti enim sunt, ne in eum Pontifex graviter animadverteret, quod ejus autoritas in Basiliensi concilio ab Ænea epistolis & orationibus sæpe impugnata diceretur. At homo constans sua innocentia fretus spretis cognatorum precibus Romanam proficiscens, se primum apud Eugenium eleganti oratione purgat, quod eorum autoritatem secutus esset, quorum sententia Basiliense concilium fuerat approbatum. Deinde vero his de rebus cum eo agere coepit, quarum gratia ab Imperatore venerat. Missis deinde in Germaniam duobus ab Eugenio oratoribus, quorum alter Thomas Sarzanus fuit, alter vero Johannes Carvagialla, tandem horum virtute & Æneæ industria, ut in Nicolao diximus, neutralitas sublata est. Ut vero etiam id rebus non verbis tantum appareret, Imperator Æneam ipsum Romanam mittit, qui Eugenio publice diceret, se ac Germanos omnes in humanis Divinisque ei deinceps obtemperaturos. Mortuo autem eo tempore Eugenio, dum alter Pontifex in locum demortui suffragiis Patrum deligitur, Æneas conclavi præfuit, nullus enim orator tum in urbe erat tanto munere dignior. Creato autem Nicolao Pontifice accepta abeundi venia, dum ab Eugenio Subdiaconus creatus, iter in Germaniam

niam facit, Episcopus Tergestinus moritur, in cuius locum Æneas se quidem inscio à Pontifice & Imperatore susceptus est, Philippo præterea vicecomite sine hærede mortuo à Cæsare ad Mediolanenses orator mittitur. Apud quos orationem habuit de imperio urbis hæreditario, deque fide servanda: cui quidem si populus ille obtemperasset, adhuc fortasse libertate uteretur. Secundò vero ad eos rediens, extrema quæque ob libertatem patientes, obsidente Mediolanum Francisco Sfortia, urbem ipsam cum maximo discrimine ingreditur, relictis ad Novicomium collegis, quos timor ab officio deterruerat. Inde autem re infecta abiens, Imperatoris mandato ad Alphonsum Aragoniæ Regem proficiscens, Episcopus Senensis, unde originem ducebat, à Nicolao creatur. Composita deinde inter Alphonsum & Imperatorem affinitate, ad hominem in Germaniam rediens, eum semper adhortatus est, ut primo quoque tempore in Italiam ad accipiendam imperii coronam proficisceretur. Unde Fœdericus iter in Italiam ingressus, Æneam præmisit, ut Leonoræ uxori è Lusitania vel Portugallia (ut nunc dicitur) ad Hetruscum littus perventuræ honoris gratia obviam fieret. Qui ubi Senas pervenit, non diu in urbe moratus, populo suspectus esse cœpit, ne adventante Imperatore, pulsus popularibus optimates reip. gubernandæ præficeret. Æneas igitur ut populum suspicione levaret, Thalamonem quo Leonoram perventuram putabat proficiscitur, non tamen ob ejus discessum quiescere popularium animi. Relegata namque per agros ad tempus omnis Nobilitas est: cui paulo post ut mutabiles sunt popularium mentes, redeundi in urbem potestas facta est, cognita Imperatoris integritate, & Æneæ modestia. Is vero Pisas contendens, quo Lusitanos applicuisse intellexerat, puellam uni sibi creditam ad Imperatorem, qui tum Senis erat perduxit. Romam deinde tum proficiscens, & privatim & publice (dum Cæsar corona imperii

rii donaretur) egit omnia. Imperator præterea ad Alphonsum salutandi hominis causa iturus, Ladislaum regium adolescentem, quem Pannonii & Boëmi fur- tim ab eo abducere sæpe tentaverant, Romæ sub tutela & custodia Æneæ, cui plurimam fidem præstabat, reliquit. Imperator autem Romam iterum rediens, cum gratias Pontifici egisset, Ferrariam proficiscitur, Borasioque Estensi Mutinæ Duce creato, ubi Germaniam attigisset, Æneam statim ex mandato Pontificis cum summa potestate oratorem in Boëmiam & omnes Austriæ civitates mittit. Orta namque erat inter eas & Imperatorem controversia pro Ladisla Rege, quem illæ ad se mitti postulabant. Sublata autem tanta controversia, ac pace inter utrosque composita, Æneas haud ita multo post ad conventum Ratisponensem mittitur, ubi Imperatorias vices gerens præsentè Philippo Burgundiæ Duce, & Lodovico Bajoariæ de immanitate Turcorum, & de calamitate reipub. Christianæ tanta contentione dixit, ut omnibus gemitum & lachrymas excusserit, præcipue autem Philippum Burgundum ad eam expeditionem adeo animare visus est, ut bellum statim omnium consensu decerneretur: quod postea ommissum est eorum ambitione & stultitia, qui cuncta sibi deberi putabant. Æneas vero ingravescente jam ætate, tædio laborum, ac diutina inter exterarum gentes peregrinatione fessus, redire Sernas ad lares patrios instituerat: quem tamen facillè Imperator è sententia movit, cum diceret sibi in animo esse, Turcis ipsis bellum inferre. Missus itaque ob eam rem ad Francofordiensem conventum, Germanos Principes, qui ex tota provincia eò convenerant, gravissima & longa oratione ad bellum periculosum & necessarium, multis rationibus adhortatur. Visus est quidem omnes vehementer commovere. Verum hoc natura compertum est eorum animos cito resistere, quorum affectus perfacile moventur. Tertius item eadem de re in nova civitate conventus habetur,

in quo Æneas mirifice annexus pedibus & manibus est, ut ajunt, rem ex sententia perficere: privatim & publice nunquamque ad id bellum cohortando, quo salus Europæ, Principum ac populorum libertas, dignitas Christiani nominis continebatur. Nec aberat à spe perficiendæ rei, cum subito nunciatum est Nicolaum Pontificem è vita migrasse, cujus in morte disturbata sunt omnia: nam & conventus solvitur, & Germani rerum novarum cupidi persuadere Imperatori annexi sunt, ne Pontificibus amplius obtemperaret, nisi quædam ad Pragmaticam tendentia ab ipsis prius impetrassent quod dicerent Germanis longe pejorem conditionem esse, quam vel Gallis vel Italis: quorum servi, Italarum in primis, ni res immutarentur, merito esse dicebantur. Nec certe procul abfuit, quin Imperator tumultuantibus obsequeretur. Quo minus autem id fieret, gravissima Æneæ autoritas intercessit, cujus hæc fuit apud Casarem sententia, inter Principes etiam de magnis rebus inter se dissidentes, pacem aliquando & amicitiam componi posse. At inter Principem & populum immortale odium semper intervenisse: quare dicebat, satius sibi videri cum Pontifice sentire, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, sed appetitu & cupiditate ducuntur. Motus hac ratione Imperator, spreta populorum postulatione, Æneam oratorem de'igit, qui ad Calistum mitteretur. Is autem Romam profectus, dum Fæderici juramentum Pontifici de more exhibet, collaudato quantum satis erat utroque, tota ejus oratio fuit de bello Turcis inferendo: adeo erat ad eam rem animatus. Videbat enim vix sapientissimus, id quod postea usu accidit, Barbaros victoria elatos occupatâ Græcia non quieturos. Inde vero ad pacem Italiæ conversus, qua perfecta, bellum Turco inferri posse existimabat, Pontificem ad eam rem vehementer adhortatur. Premebantur tum Senenses Comitibus Petilianis & Jacobi Picea-

Picennini armis, qui Alphonſi potius quam propriis auſpiciis bellum illud gerebant. Ut igitur omnis belli vis extingueretur, Æneas juffu Pontificis & civium fuorum rogatu, Neapolim ad Alphonſum proficiſcitur, quo etiam totius ferme Italix Legati de pace acturi convenerant: quibuſcum certe uſque ad eam diem ea de re nil adhuc actum erat. Verum ſuperveniente Ænea, tum demum ſibi de pace conventurum dixit, quando is quidem, quem unice diligebat, ad ſe ob eam rem acceſſiſſet. Impetrata itaque pace, ac liberata hoſte patria, apud Alphonſum, cujus familiaritate plurimum delectabatur, aliquot menſes fuit, quo tempore ſervata opportunitate hominem elegantis & copioſiſſima oratione ad bellum maritimum Orientalibus inferendum perpulit. Inde vero Roma abiens, iter in patriam facturus, à Caliſto Pontifice retentus eſt, à quo etiam non multo poſt patrum omnium conſenſu in numerum Cardinalium referitur. Apud Caliſtum vero tantæ autoritatis & gratiæ fuit, ut hominem impulerit Oratores ad Senenſes mittere, qui tum civili diſcordia laborabant, ut populum tumultuantem ad pacem & concordiam adhortarentur. At vero dum in balneis Viterbianis valetudinis cauſa eſſet, hiftoriamque Boëmicam inchoaſſet, mortuo Caliſto Romam ſtãtim rediit: cujus expectatio tanta fuit, ut magna pars populi Ro. officii cauſa obviam progreſſa, hominem (quaſi divinarent) ut Pontificem ſalutant: Ad hunc enim conſenſu omnium Pontificatus deferebatur. Ingreſſus itaque conclave, Patrum omnium ſuffragiis Pontifex maximus (ut dixi) creatur. Accepta deinde Pontificia corona, qua tertia nonas Septemb. Pontificali apparatu Baſilican. Petri ingreſſu eſt, cum Deo immortalis gratias egiſſet, ſe totum confirmata prius Eccleſiæ ditione, ad curam reipub. Chriſtianiæ convertit. Nam & bellum ante ejus Pontificatum in Umbria exortum, Jacobo Picennino Duce rerum no-

varum cupido statim eo Pontifice sublatum est, Assisium & Nuceria ab hoste recepta. Inter Ferdinandum Regem & Sigisfundum Malatestam, quod difficillimum factu videbatur, compositæ induciæ, quo Mantuam omnibus ubi communem Christianorum conventum indixerat, tuto proficisci liceret. Creato autem Principe Columnensi urbis Præfesto in locum demortui Borix, relictoque Romæ Legato Nicolao Cusa sancti Petri ad vincula Cardinali, media hyeme ab urbe discedit, per eas civitates iter facit, quæ civili discordia ad bellum potius quam ad pacem spectare videbantur, populos ad concordiam & quietem adhortatur. Mantuam postremo undequaque ventum est. Magnus aderat Principum numerus, magna Legatorum vis. Ex tota enim Europa nulla natio, gens nulla fuit, quæ non aut Principes, aut Legatos eò miserit. Actum denique est in illo celeberrimo conventu, Pio ipso dicente, ut bellum communi omnium decreto Turcis indiceretur. Dicitur sententiæ, qua id ratione geri posset. Propositum periculum quod cervicibus Christianorum immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, cum eorum calamitates exponerentur, qui à Barbaris in gravissimam servitutem quotidie abducebantur, incensi animi, cum responderet Turcos occupata Græcia & Illyrico interiorem Europam penetraturos. Nil est certe ab eo prætermissum, quod ad movendos Christianorum animos pertineret. Magna quidem in dicendo Pii laus fuit, quod cum sæpius iidem de rebus loqueretur, diversa semper visus est dicere: tanta erat in homine elegantia, & copia. Gallorum querimonias & calumnias Renati regis, quod Ferdinandum Alphonsi filium in regno Neapolitano confirmasset: quod eundem corona regia donasset tribus actionibus acerrime confutavit. Agcebantur hæc in Mantuano conventu, cum tota fere Europa relicto externo bello, ad intestinum animos atque arma convertit. Surgunt Germani, partim in se ipsos,

ipfos, partim in Pannonios, quorum opera tantum tamque necessarium bellum magna ex parte confici potuisset. Excitatur Britannia duplici factio, quarum altera veterem in insula Regem, altera novum fugato vetere retinere conatur. Surgunt præterea Hispani Barchinonensibus auxilio futuri quos Aragonia Rex Gallorum armis adjutus bello premebat. Et ne quid ad disturbanda omnia deesset, Italia Europæ caput relicto externo bello, ad intestinum animos atque arma convertit. Gerebatur tum bellum in Apulia, quo Johannes Renati Regis filius Ferdinandum regno pellere conabatur. Hinc duplex factio in tota provincia exorta est, cum ii Ferdinando, illi Renato faverent. Pius itaque omisso Mantuano conventu ad sedandos motus in Hetruriam rediens, Viterbium ab adversa factione per fraudem occupatum haud magno negotio recipit. Picentes ob fines domesticos acerrimis bellis exagitati, partim ratione, partim metu ad pacem rediguntur. Umbros simili contentione distractos, ac magnis cædibus oblitos & scædatos autoritate sua tandem sedavit. Senensium rempubl. sublatis seditionibus omnibus, quibus triennio antè laboraverant constituit. Exules quosdam viros certè præclares in patriam restituit. Nobilibus reipubl. administrationem reddidit: in Sabinorum vero perfidiam animadversum est, quod hostem publicum comœtu & transitu juvissent. Romæ gravissimos tumultus sicariorum repressit capto cum aliquot sociis Tiburno Angeli Massiani filio, quem diximus à Nicolao ob conjurationem interemptum, & laqueo ad fenestras Capitolii suspenso: quod ausi fuissent templum Pantheon occupare, atque inde tanquam ex arce in optimum quemque gressari. Tyrannos quosdam ad res novas spectantes è finibus Ecclesiæ bello submovit, neminem urquam bello attigit, ad quem Legates non prius miserit, si quo modo ad sanitatem ra-

tionibus abduci posset. Fœdericum Urbinate[m] cepiarum suarum Ducem, cum Alexandro Sfortia in Marfos misit, qui Jacobum Picenninum remoraretur à Renato mercede conductum, ne in Apulia ad Gallos Ferdinandum bello vexantes transiret. Ferdinando autem ad Sardinum fugato auxilio fuit, quo minus regno spoliaretur: veritus ne si Galli regnum occupassent, victoria elati libertatem Italiæ subverterent. Legatorum à Gallis venientium minas & pollicitationes, quibus se à Ferdinando ad Renatum traducere conabantur, facile contempsit: Sigismundi Mala:estæ Ecclesiæ Romanæ vestigialis furores ac rabiem censuris & armis compressit. Is enim spreto fœdere, quod inter se & Ferdinandum fuerat à Pontifice ictum, castella omnia ob servandam fidem data, contra jus fasque vi cepit. Legatum Ecclesiæ Rom. ad Nidastorem fugavit, Picentibus bella intulit. Hujus vero rabies sequenti anno ad Senogalliam Fœderico Urbinate & Neapolione Ursino Ducibus gravi pralio compressa & castigata est, recuperata Senogallia. Expugnatum Fortunæ sanam Nicolao Pistoriensi Cardinali sanctæ Cecilie Legato, ac magna pars Ariminensis agri ei adempta est, ne posset aliquando ad rebellionem spectare. Pugnatum est præterea non ita multo post à Ferdinando pari felicitate ad Trojam Apuliæ oppidum, quo pralio Princeps Tarentinus ac plerique alii, qui novarum rerum cupidi Gallica sequebantur arma, adeo sunt pericriti, ut supplices à Rege pacem petentes, in ejus amicitiam redierint fere omnes, præter paucos, quos pestica Rex bello insecutus, aut regno expulit, aut ad sanitatem rededit. Pius autem duobus maximis ac gravissimis bellis liberatus, expeditionem Asiaticam quæ in Mantuario conventu Regum ac Principum ambitione & avaritia fuerat omissa, repetit: socios belli Ungariæ Regem, Philippum Burgundiæ Ducem ac Venetos quod hi promptiores ad eam rem
esse

esse viderentur sibi adjungit. Oratores & Nuncios cum literis Apostolicis ad gentes & nationes Christianas mittit, qui Principes omnes, qui populos ad tantum bellum tamque necessarium adhortarentur. Ipse interim Senas proficiscitur, iturus ubi ei per anni tempus liceret ad balnea Petriolana, quæ potissimum ejus ægritudinem lenire videbantur. Ibi autem cognoscit Philippum Burgundum, qui semet venturum cum milite & classe voverat, à tanta pollicitatione desitisse. Intelligit præterea multos esse Principes ac populos non exteros modo, sed Italos quoque qui ambitione & livore rem tantam disturbare conarentur, quia eos viderent nobilissima præmia reportaturos, qui tantam belli molem subirent. Hos autem (ut Pontificem decuit) admonitionibus ad sanitatem reducere conatus est. Relictis vero balneis ad urbem proficiscitur, ubi vehementi dolore pedum & gravi febre dies aliquot laboravit: qua ex re factum est, ut nonis Junii, quemadmodum publico decreto enunciaverat, Ancone esse nequiverit. Delinita autem aliqua ex parte ægritudine, Oratores à Rege Gallorum & Burgundiæ Duce venientes, ejusque moram excusantes, audit. Vocatis deinde ad se Patribus Cardinalibus, Regi Rœmiæ de fide Catholica male sentienti diem dicit: Inde ab urbe discedens, per Sabinos, Umbros, Picentes, Ancone lætica jacens defertur. In itinere autem magnam vim hominum ex Germania, Gallia, Hispania venientium ad bellum Thureis indictum offendit: quorum magnam partem absolutam peccatis (Germanorum potissimum) in patriam remisit, quod minus idonei belli gerendo essent, quodque etiam belli impensam, ut in literis Apostolicis continebatur secum non detulissent. Dum classem quæ passim in portibus superi inferique maris ad tantum bellum fuerat ædificata, dumque Venetorum Ducem belli socium Ancone expectat, diutina & lenta febre afflictatus, moritur an-

no sexagesimoquarto supra quadringentos & mille, XVII. calendas Septembris, horam circiter tertiam noctis: anno vero pontificatus sexto, diebus sex minus. Tantæ autem constantiæ & fortitudinis fuit, ut tota ægritudine gravi quidem & longa occupationes intelligendi, causas diversarum gentium audiendi, inhibendi, decernendi, judicandi, signandi, aduocandi, castigandi intermiserit nunquam. Eo autem die quo e vita migravit duas horas ante extremum vitæ spacium patres Cardinales ad se vocatos constanti animo & voce non inconcinna ad concordiam in eligendo novo Pontifice adhortatus est: quibus item honorem summi Dei, dignitatem Ecclesiæ Romanæ, bellum à se in Thurcos susceptum, salutem animæ suæ, familiam omnem, nepotes vero maxime si commendatione dignos se præstiterint, constanti ac gravi oratione commendavit. Petiit sponte sacramenta omnia, & signa integerrimi Christiani omnibus in rebus præ se tulit. Præterea vero acerrime tum quidem disputavit cum Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Theologo doctissimo, liceret ne extremam unctiorem iterare, qua semel inunctus fuerat, dum Basilea pestilentia gravissime ægrotaret. Orationes Canonicas, ut intermitteret in tanta animi anxietate, neque domesticorum quidem precibus exorari potuit. Symbolum Athanasii constantiter pronunciavit, & pronunciatum verissimum ac sanctissimum esse dixit. Non mortem exhorruit, non perturbationis, aut inconstantis, dum supremum spiritum efflaret, signum aliquod edidit. Extinctus profecto magis quam mortuus dici potest, adeo longis ægritudinibus maceratus erat, ut corpus suum Romam deferretur suis mandavit. Assimant pollictores vivacissimum cor in homine inventum. Funus Ancona Romam defertur, comitante familia lugubri veste induta, ac lachrymis squalida. Peractis autem de more exequiis in Basilica sancti Petri,

conditur ad altare sancti Andreæ, sepulchro Francisci Cardinalis Senensis impensa condito cum hoc Epitaphio, PIUS SECUNDUS PONT. MAX. NATIONE TUSCUS, PATRIA Senensis, gente Picolhominea: sedit annos VI. Brevis pontificatus ingens fuit gloria. Conventum Christianorum Mantuz pro fide habuit. Oppugnatoribus Rom. sedis intra atque extra Italiam restitit: Catarinam Senensem inter Sanctas Christi retulit, Pragmaticam in Gallia abrogavit. Ferdinandum Aragonensem in regnum Siciliae cis fretum restituit: rem Ecclesie auxit. Fodinas inventi tum primum aluminis apud Tolosam instituit: cultor justitiae & religionis. Admirabilis eloquio. Vadens in bellum quod Thureis indixerat Ancone decessit: ibi & classem paratam, & Ducem Venetorum cum suo senatu com: milites Christi habuit. Relatus in urbem est patrum decreto, & hic conditus ubi caput Andreæ Apostoli ad se ex Peloponneso advectum collocari iusserat. Vixit annos *LVIII.* menses *IX.* dies *XXVII.* Collegio autem Cardinalium quinque & quadraginta millia nummum aureorum à vestigalibus Ecclesie pensum ob indictum Thureis bellum reliquit. Has autem pecunias Cardinales & triremes, quæ tum in portu Anconitano erant Christophoro Mauro Venetorum Duci qui biduo ante Pii mortem cum triribus undecim applicuerat, committunt his conditionibus, ut navigiis pro eorum arbitrio bello navali uterentur: pecunias vero stipendii nomine ad Matthiam Ungarorum Regem mitterent, bellum assiduo cum Turcis gerentem. Mortuus est vir fortitudinis certæ, ac prudentiæ singularis, & qui non ad ocium; ad segnitiam, sed ad res agendas, & maximas quidem natus videbatur. Augere majestatem Pontificis curatus est semper. Non Reges, non Deces, non Populos, non Tyrannes in se aut Ecclesiasticum quempiam delinquentes, bello, censuris, interditiis, execrationibus persequi.

sequi prius destitit, quam eos ad sanitatem rediisse cognoverit. Lodovico autem Regi Gallorum adversatus est, quod libertatem Ecclesie minuire conaretur, cum ab eo antea Pragmaticam Ecclesie Romanæ perniciosissimam pestem extorsisset. Borſio Duci Mutinensi minatus est, quod ipse Romanæ Ecclesie Censuarius, & Sigismundo Malatestæ hosti Ecclesie, & rebus Gallicis faveret. Sigismundum vero Austriæ Ducem gravissimis censuris persecutus, quod Nicolaum Cusanum Cardinalem ad vincula Petri cepisset, ac comprehensum aliquandiu in carcere detinisset. Dieterum Isenburgensem Maguntinum Anisitem male de Ecclesia Romana sentientem sede depulit, inque ejus locum alterum suffecit. Beneventanum Archiepiscopum contra ejus voluntatem res novas molientem, Beneventumque Gallis prode- re conantem, Archiepiscopatu movit. Franciscum Copinum plus autoritatis cum magna perniciæ & clade hominum in Legatione Britannica sibi vindicantem, quam ei à sede Apostolica concessum fuerat, Episcopatu Interamnenſi privavit. Tarracinum, Beneventum, Soram, Arpinum, ac magnam partem Hernicorum (quæ nunc Campania vocatur) in deditio- nem Ecclesie redegit. Nil Regibus, nil Ducibus, nil Populis timore & avaritia concessit unquam. Quos- dam vero severissime arguit, quod ea peterent quæ sine Ecclesie detrimento & ejus ignominia fieri nullo modo possent. Tantum terroris Dominis quibus- dam Italicis præsertim iniecit, ut officio & fide nil antiquius ducerent. Ut hostes publicos constanter persecutus est, sic amicos humanissime ac efficieſ- sime fecit. Frædericûs Romanorum Imperatorem, Matthiam Ungarorum Regem, Ferdinandum Alphonſi filium, Philippum Burgundum, Franciscum Sfortiam, Ledovicum Gonzagam vehementer dilexit. Duodecim Cardinales suo Pontificatu, veteribus addidit, Reatinum, Spoletinum, Tranensem, Ale-

Alexandrum Saxoferratensem, Bartholomæum Roverellam, Jacobum Lucensem, Franciscum Laodamiæ sororis suæ filium, Franciscum Gonzagam, Lodovici Principis filium. Hi omnes Italici sunt habitati. Ex Transalpinis, Salsburgensem, Lodovicum Libretum Attrebatensem, Vergelensem. Vivendi autem rationem ita particibat, ut ocii & desidia accusari nullo modo posset. Surgebat manè aurora illucescente, & habita ratione valetudinis, ac re Divina castè & piè facta ad negocia publica statim egrediebatur. Functus officio ac per hortos recreandi animi gratia delatus prandebat. Medicæ cibis utebatur, non exquisito & lauto. Cibos raro sibi apparari iussit, quod apponebatur hoc edebat. Vini parcissimus, dilutique ac lenis magis quam austeri amator. Sumpto cibo dimidium horæ cum domesticis, aut fabulabatur aut disputabat. Cubiculum deinde ingressus cum paululum quiescisset horis Canonicis de more repetitis tandem legebat, aut scribebat, donec ei per munera publica licuisset. Idem faciebat noctu, quod die post cœnam: nam & legebat & dictabat usque ad ipsam noctem in lecto jacens, nec amplius quam horis quinque aut sex quiescebat. Homo fuit staturæ brevis, caput habuit ante annos canum, faciem ante dies senectam præ se ferentem. Aspectu severitatem facilitate conciliam ostendebat. Circa cultum corporis neque morosus, neque negligens, laboris patiens habebatur. Sitim aquo animo & famem toleravit. Robustum ei corpus natura dederat, quod tamen longæ peregrinationes, & crebri labores, frequentes vigiliæ attriverant. Accedebant n. orbi ejus familiarissimi, tussis, calculus & podagra: quibus ita sæpe cruciabatur, ut præter vocem nil ei, quare vivus dici posset relicum videretur. Aditu etiam cum ægrotaret facilis erat, verborum paucus, invitatus petita rogevit. Pecuniarum quantum collegit tantum erogavit, quarum neque studiosus neque aspernator fuit.

Dum.

Dum numerarentur, dum reponerentur interesse nunquam voluit. Fovere ingenia suorum temporum non est visus, quod tria gravissima bella ab eo suscepta, ararium Pontificium ita continuo exhausserant, ut aræ alieno, ac magno quidem sæpe premeretur. Multos tamen muneribus aulicis & beneficiis Ecclesiasticis juxta, Literatos dico. Orantes aut poemata recitantes libenter audivit, eorumque judicio qui aliquid sapere viderentur, sua scripta commisit. Mendaces & delatores odio habuit, iram facile collegit, collectam facillime repressit. Lacescentibus eum conviciis & dictis petulantioribus constanter ignovit, nisi sedi Apostolicæ facta esset injuria: cujus dignitatem adeo acriter tutatus est semper, ut ejus causa magnorum Regum ac Principum graves inimicitias frequenter susceperit. Erga domesticos mira comitate & facilitate utebatur: Nam quos vel inscitia, vel ignavia deliquisse deprehendisset, paterna charitate admonebat. Male de se opinantes vel loquentes coercuit nunquam: libere enim in libera civitate loqui omnes volebat. Quærenti nescio cui apud eum, quod male audiret, respondit, de me quoque qui male sentiant, si in campum Floræ proficisceris multos audies. Si quando cœlum Romanum tanquam naturæ suæ contrarium & insalubre mutare constituisset a state præcipue, aut Tibur, aut Senas in patriam proficiscebatur. Secessu autem Abbatia mire delectabatur, quæ in agro Sencensi, tum amœnitate loci tum opacitate sylvarum mira refrigeratio a state habetur. Frequentavit Maceratana & Petriolana balnea valetudinis causa. Rara veste utebatur & argento frugali magis quam regio. Ejus enim voluptas omnis quando à munere publico vacabat in lectione & scriptione frequenti reposita erat. Libros plusquam saphiros & smaragdos charos habuit, quibus chrysolithorum magnam copiam inesse dicebat. Mensam autem artificiosam ita contempsit, ut ad fontes, ad nemora, ad loca

Ibca agrestia delatus, quæ sæpe frequentabat animi causa, non apparatu Pontificio, sed humili ac prope rusticano sit usus. Hanc ejus crebram locorum mutationem non desuere qui carperent, ex aulicis maxime, quod id nunquam ab aliis pontificibus factum esset, nisi aut bello aut peste urgente. Horum autem querelas contempsit semper, quod diceret, nil ob eam rem à se prætermitti, quod ad dignitatem Pontificatus, ad utilitatem Aulicorum pertineret. Signabat omnibus in locis, audiebat, censebat, respondebat, affirmabat, refellebat: quibus ex rebus quovis etiam in loco abunde omnibus satis fieri poterat. Non libenter solus comedebat. Hanc ob rem, vel Spoletinum Cardinalem, vel Trancensem, vel Papiensem in convivium adhibebat: inter cœnandum de studiis bonarum artium loquebatur, memoriam veterum repetebat: & quid quisque laudis vel dicendo vel scribendo consecutus esset, exquisito judicio ostendebat. Ad virtutem suos frequenter adhortabatur, à viciis deterrebat, cum eorum res gestas commemoraret, qui in vita rectè aut perperam egissent. Augustino patritio lectore usus est: à quo etiam (dum ipse dicitabat) describebantur omnia: sales interdum libenter audiebat, negociis præsertim vacuus. Florentinum quendam interdum adhibebat (cui Græco nomen est) hominem certe cujusvis mores, naturam, linguam cum maximo omnium qui audiebant risu facile exprimentem. Homo fuit verus, integer, apertus, nil habuit ficti, nil simulati. Christianam autem religionem ita coluit & observavit, ut omnem prorsus hypocrisis suspicionem à se removeret: frequenter confitebatur & communicabat. Rem divinam aut ipse faciebat, aut dum fieret observatis de more ceremoniis omnibus astabat. Somnia, portenta, prodigia contempsit semper. Fulgura procuravit nunquam. Geomantibus & cæteris id genus nullam fidem adhibuit. Timiditatis & inconstantia signum nullum

in homine cognitum. Extolli secundis rebus & perturbari adversis nunquam visus est. Suos plerunque timidus & formidolosos reprehendit, quod accepta clades (ut in bello contingit) aperte ei denunciare viderentur. Incommodis enim consilio & manu mereri posse dicebat, si id ad tempus quod accidisset scitum foret. Socios belli vel magnitudine impensa vel hostium potentia perterritus deseruit nunquam. Bella suscepit invitus, tamen & multis ac maximis injuriis laceffitus pro tutela Ecclesiæ, pro defensione religionis. Edificandi studio vehementer delectatus est. Impensa enim sua scalæ templi ad Vaticanum vestustate collapsæ instauratæ. Vestibulum ædium ad dignitatem & tutelam loci munitum. Arcem pro templi foribus ruderibus purgatam sternere parabat. Porticum unde Pontifex populo benediceret inchoaverat Tibure arcem perfecisse priusquam inchoasse visus esset. Senis quadrato saxo gentilibus suis porticum fastigiatam & ornatissimam extruxit: Corsinianum, quod Pientiam à Pio nomine in Pontificatu accepto appellavit, civitatem fecit: templumque testitudine in celeberrimo id quidem, & ornatissimas ades extruxit. Splendens pulchrum marmoreum paternis maternisque ossibus Senis in templo beati Francisci suo jussu conditum. hoc disticho notavit:

*Sylvius hic jaceo, conjunx Victoria mecum est:
Filius hoc clausit marmore P. pa Pius.*

Quatuor habuit ex sorore nepotes: ex his duo minores natu ejus gratia & autoritate à Rege Hispano equitum ordini sunt additi. Primus cui Ferdinandus Rex filiam in matrimonium locaverat, Dux Amalphitanus creatur. Secundus quem (ut antea dixi) Pius in numerum Cardinalium retulit, tanta cum integritate & virtute adhuc vivit, ut in eo nil sit requirendum, quod ad amplissimum virum pertineat: ingenio, moribus, solertia, religione, modestia gravitate. A

Pium

Pium redeo, qui in tanto rerum fastigio collocatus, literarum studium intermisit nunquam. Adolescens, & nondum sacris initiatus poemata edidit, lascivix magis & festivitati accommodata, quam pressa & gravia. Surgit tamen nonnunquam, & dum jocatur, mordacitate non caret. Extant ejus epigrammata referta salibus. Ad iria millia variorum versuum scripsisse dicitur, quarum pars magna Basileæ periit. Orationi solutæ reliqua vita se totum dedit, magnitudine rerum invitatus. delectatus est etiam mixto scribendi genere, & ad Philosophandum aptiote. Libros in dialogo edidit de potestate concilii Basiliensis, de ortu Nili, de studio venandi, de fato, de præscientia Dei, de hæresi Boëmorum. Reliquit dialogum imperfectum contra Turcos inchoatum pro defensione fidei Catholicæ. Epistolas digessit in tempora: & quas prophanus, quas sacris initiatus, quas Antistes, quas Pontifex maximus scripserit, voluminibus separat. His Reges, Nationes, civitates, Principes atque omne genus hominum ad religionis arma incendit. Extat ejus epistola ad Turcum, qua hominem adhortatur, ut posthabita Mahometana perfidia, veram Christi Jesus religionem sequatur. Libellum edidit de miseria Aulicorum. Scripsit etiam de institutione artis grammaticæ ad Ladislaum adolescentem Ungarorum Regem. Orationes circiter duas & xxx. habuit ad pacem Regum, ad concordiam Principum, ad tranquillitatem Nationum, ad defensionem religionis, ad quietem totius orbis terrarum spectantes. Poëmicam historiam perfecit: Australem imperfectam reliquit. Aggressus est historiam rerum ubique locorum suæ ætate gestarum, quam negociorum multitudine oppressus imperfectam reliquit. Commentariorum de rebus à se gestis libros duodecim scripsit, tertiumdecimum inchoavit. Scribendi genus lenè est ac temperatum. Conciones habet splendidas & rei accommodatas. Movet affectus, ac eos denique sedat. Candorem.

dorem & ornatum orationis nunquam Intermittit. Describit apposite situs & flumina. Varios pro tempore sumit eloquentiæ vultus. Cognitionem rerum antiquarum non omittit. Nullius oppidi occurrence, cuius originem non repetat, situm non notabit. Qui Duces qua ætate claruerint diligentissime perscribit. Mimos etiam ad voluptatem notavit. Sententias in proverbii modum reliquit multas, quarum partem aliquam quod ad institutionem humanæ vitæ pertinent re visæ sunt, subjungere instituit. Divinam naturam credendo melius quam disputando intelligi ac comprehendendi posse dicebat. Omnem sectam autoritate firmatam humana, ratione carere. Christianam fidem etiam si miraculis non esset approbata, honestate suscipi debuisse. Unius divinitatis tres esse personas non qua ratione probetur, sed à quo dicatur animam vertendum. Mortales mensores cœli & terræ audaces magis videri quam veros. Siderum investigare cursus pulchrius esse quam utile. Amicos Dei & hac futurum perfrui vita sine virtute, nulli solidum esse gaudium. Neque avarum pecunia, neque doctum cognitione rerum unquam repleri. Cui plura nosse datum est, eum majora sequi dubia. Plebeis argenti, Nobilibus auri Principibus gemmarum loco literas esse debere. Bonos Medicos non pecuniam, sed bonam valetudinem ægroti quærere. Artificiofam orationem stultos non sapientes flectere. Sanctas esse leges quæ vaganti libertatis imponunt. In plebem vini habere leges, in potentibus mutas. Res graviores armis, non legibus diffiniri. Urbanus suam domum civitati, civitates regioni, regionem mundo, mundum Deo subjicit. Lubricum esse primum apud Reges locum. Ut in maribus flumina omnia, sic vicia in magnas aulas fluere. Amentatores maxime quo volunt Reges ducere. Nulli magis Princeps aures, quam delatori præstare. Pestiferam Regibus pestem adulatoris linguam. Regem quæ nulli fidit inutilem esse; nec meliorem, qui omnibus credit.

credit. Qui multos regit, à multis regatur oportet. Non esse regio nomine dignum, qui suis commodis publica metitur: neque qui sacra negligit, Ecclesie proventum: neque Regem qui iuridicando non assidet, vestigalia digna petere. Litigatores, aves, forum, aream, iudicem, rete, patronos, aucupes, dicebat: Dignitatibus viros dandos, non dignitates hominibus. Magistratus alios mereri & non habere: alios habere & non mereri. Grave Pontificis onus sed beatum ei qui benefert. Indoctum Episcopum a sino comparandum. Corpora malos Medicos, animas impios Sacerdotes occidere. Vagum Monachum Diaboli mancipium esse. Virtutes Clerum ditasse, vitia pauperem facere. Sacerdotibus magna ratione sublatis nuptias, majori restituendas videri. Fideli amico nullum thesaurum anteferendum. Vitam amico, invidiam morti comparandam. Hostem in se nutrire, qui nimis filio ignoscit. Nulla in re avarum placere hominibus, nisi in morte. Vitia hominum liberalitate obtegi, nudati avaritia. Mentiri servile vitium esse. Vini usum & labores & morbos auxisse mortalibus. Vinum quod mentem excitet, non quod obruat sumendum. Libidinem ætatem omnem scelerare, severitatem extinguere. Quietam vitam non aurum ipsum, non gemmas præbere. Dulce bonis, durum iniquis mori. Generosam mortem turpi vitæ omnium Philosophorum sententiâ anteferendam. Hæc sunt ferè, quæ de vita Pii Pontificis scribi possunt: ad cuius laudes etiam addo, quod & beatam Catharinam Senensem in Sanctas retulit, caput sancti Andreae è Peloponneso à Principe loci Romam auctum sancto Petro cum maxima veneratione, cumque supplicationibus Cleri populique Romani in sacello ad id fabricato collocavit, repurgato templo, eo loci potissimum, dimotisque quorundam Pontificum & Cardinalium sepulchris, quæ Basilicam ipsam temere occupabant.

PAULUS II. PONTIF. CCXX.

1464.

Paulus secundus, Petrus Barbo antea vocatus, patria Venetus, patre Nicolao, matre Polyxena, sancti Marci Presbyter Cardinalis, pridie calend. Septembris Pontifex creatur, M. CCCC. LXIV. Is enim Eugenii Pontificis ex sorore nepos, adolescens adhuc iturus in mercaturam erat, quæ apud Venetos in pretio est, & à Solone non improbatur, & iam scrinium & arma in triremes detulerat, cum ei nunciatum est Gabrielem Condemerium avunculum suum Pontificem creatum esse. Substitit itaque adhortantibus amicis, & fratre Paulo Barbo majore natu, ac literis, licet iam adultus esset, operam dedit: præceptore usus Jacobo Ricionio, qui diligentiam hominis ea in re laudate consueverat. Habuit & alios præceptores, nec tamen ob ætatem admodum profecit: quos omnes præter Ricionium, dum Pontifex esset, dignitate & facultatibus honestiores reddidit, ostendens per eos non stetisse, quo minus doctior evaderet. Paulus autem Barbo magni animi ac prudentiæ vir, cognita fratris natura, quæ potius quietem quam negotia appetebat, Eugenium rogat (nam Florentiam videndi hominis causa venerat) ut Petrum ad se vocet, initiatumque sacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Vocatus itaque Petrus Archidiaconatum Bononiensem, ac non ita multo post episcopatum Cervix commendatione adeptus, protonotarius ab avunculo creatur, ex his potissimum qui emolumentorum participes sunt. His autem facultatibus aliquot annis vitam ducens, tandem una cum Alovisio Patavino Medico, quem postea Patriarcham & Camerarium appellarunt, Cardinalis ab Eugenio creatur, instantibus quibusdam Eugenii familiaribus: ut haberent quem Alovisi potentia interdum objicerent: inter quos postea tanta simul-

Simultas fuit, ut nusquam maiore odio certatum sit, 21
 his etiam discordias alentibus, qui seditionibus ali & 21
 augeti consueverant. Dolebat enim Petrus primum
 locum apud Eugenium sibi surripi, cum nepos esset,
 cumque etiam Patticius Venetus. Hanc ob rem ini-
 micitias non vulgares exercuit cum Francisco Con-
 Belmerio Vicecancellario ex amita Eugenio nato: quo
 deinceps mortuo, totum se in Patriarcham vertit, li-
 bet sapius intercedentibus amicis in gratiam rediit-
 sent simulato animo. Hanc ob rem sub diversis Pon-
tificibus ita inter se mutuis odiis certarunt, ut alter
alteri non pepererit, sive facultates sive dignitatem
respicias. Jactata & inter eos varia probra sunt, quæ
 consulto prætereo, ne maledicis fidem præstitisse vi-
 dear. Mortuo autem Eugenio cum in ejus locum Ni-
 colaus V. successus esset, tantum apud hominem gra-
 tia & blanditiis valuit, ut & primum ipse locum è na-
 tione sua apud eum tenuerit, fratre Nicolai hominem
 adjuvante: & ita Nicolaum animaverit, ut Camerarii
 dignitatem Alovisio diminueret. Erat enim Petrus
 Varbo natura blandus, arte humanus ubi opus erat.
 Præterea vero eo indignitatis plerunque deveniebat,
 cum precando, rogando, obtestando, quod veller con-
 sequi non posset, ut ad faciendam fidem precibus la-
 thymas adderet. Hanc ob rem Pius Pontifex homi-
 nem Mariam piensissimam appellare interdum per jo-
 cum solebat. His quoque artibus apud Calistum usus,
 quo perpulit hominem, ut Alovisium cum triremibus
 in Turcos mitteret, ostendens hominis amplitudi-
 nem, huic tantæ rei maxime convenire, cum alias &
 exercitus ductasset, & ditionem Ecclesiæ ab hostibus
 constanter tutatus fuisset. Hac demum molestia libe-
 ratus Petrus, Calistum deinceps ita in sententiam
quam semper traxit, ut donec vixerit, nullius magis
quam huius consilio sit usus. Facile præterea quic-
 quid volebat à Pontifice impetrabat, sua vel amico-
 rum causa. Erat enim propensior in amicos, & quos
 in

in clientelam susceperat, quibuscunque rebus poterat juvabat, ac constantissime tuebatur, cum apud unumquemque Magistratum, tum vel maxime apud Pontificem. Tanquam præterea humanitatis fuit, ut in ægritudinibus Curiales ipsos, qui aliquo in pretio erant inviseret, & quibusdam remediis adhibitis, eos ad valetudinem adhortaretur. Semper enim domi habebat unguenta Venetiis avecta, oleum, tyriacam & cætera id genus, quæ ad curandam valetudinem faciunt. Ex his aliquid ad ægrotos mittebat. Curabat item ut uni sibi magis quam alteri ægrotantium testamenta committerentur, quæ postea ex arbitrio suo partiebatur: & siquid inerat quod ad rem suam pertineret, factò tamen sub hasta pretio, id sibi pecunia vindicabat. Romanorum vero quorundam amicitia delectatus est, quos sæpe in convivium adhibebat, tum ad jocum, tum ad risum: quem & Priabissus suus & Franciscus Malacarosalibus, mimis, disteriis, scommatibus frequenter non sine urbanitate excitabant. His quidem artibus effecerat, ut tum civibus Romanis, tum aulicis ipsis charus esse putaretur. Præterea autem ne docti tantum posse videretur, foris etiam auctoritatem sibi comparare annixus est. Nam & in Hernicos (quam nunc Campaniam Romanam vocant) profectus est ad populos quosdam sedandos, qui de finibus contendebant: & litem componere inter comitem Averse & Neapolionem Ursinum conatus, paulum absuit, quin turpiter captus, in vincula conjiceretur, adeo in eum comes Aversus ob quandam verborum licentiam, male animatus erat. Re itaque infecta abiens, homini semper adversatus est. Mortuo deinde Calisto in ejusque locum Pío successo, cum permutare Episcopatum Vincentinum in Patavinum instando acerbe nitium, rogandoque anniteretur, & Pii Pontificis & Venetorum iram adeo incurrit, ut & Paulum fratrem senatorio munere amoverint, & ei interdixerint, quo minus aliorum beneficiorum pro-

venti-

ventibus potiretur, nisi sententiam mutaret. Hanc ob rem indignatus homo ulciscendi tempus observans, interim acerbe nimium in eos invehebatur, per quos stetit, quo minus voto potiretur. Mortuo autem Pio in ejus locum ipse successus, statim ubi magistratum iniiit, sive quod ita pollicitus erat, sive quod Pii decreta & acta oderat, abbreviatores omnes, quos Pius in ordinem redegerat, tanquam inutiles & indoctos (ut ipse dicebat) exautoravit. Eos enim bonis & dignitate indicta causa spoliavit: quos etiam propter eruditionem & doctrinam ex toto orbe terrarum conquisitos, magnis pollicitationibus & præmiis vocare ad se debuerat. Erat quidem illud collegium refectum bonis ac doctis viris. Inerant divini atque humani juris viri peritissimi. Inerant Poëtæ & Oratores plerique, qui certe non minus ornamenti ipsi curiæ afferebant, quam ab eadem acciperent, quos omnes Paulus tanquam inquilinos & advenas possessione pepulit, licet emptoribus cautum esset literis Apostolicis: cautum etiam fisci Pontificii auctoritate, ne qui bona fide emissent, è possessione honesta ac legitima dejicerentur. Tentarunt tamen hi ad quos res ipsa pertinebat hominem è sententia dimovere. Atque ego certe qui horum de numero eram, rogando etiam ut causa ipsa Judicibus publicis (quos rotæ auditores vocant) committeretur. Tum ille torvis oculis me aspiciens, Ita nos (inquit) ad Judices revocas? ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse? Sic stat sententia inquit, loco cedant omnes, eant quo volunt, nihil eos moror, Pontifex sum, mihique licet pro arbitrio animi aliorum acta & rescindere & approbare. Hac vero tam immiti sententia accepta, ut lapidem immobilem volveremus, obversabamur, & frustra quidem die ac noctu in foribus aulæ, viliissimū etiam quemq; servū rogantes, ut nobis alloqui Pontificem liceret. Rejiciebamur non sine contumelia, tanquam aqua & igni interdicti ac prophani. Hac autem diligentia XX. conti-

*Platina
/ ea curat
rat fuba.*

nuis noctibus usi sumus: nil enim fere nisi noctu agebat. Ego vero tanta ignominia excitus, quod mihi ac fociis meis coram non licebat, id agere per literas institui. Scripsi itaque epistolam his ferme verbis:

// si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptione nostra
 // justa ac legitima, debet & nobis licere conqueri
 // illatam injuriam injustamque ignominiam. Rejetti à
 // te, ac tam insigni contumelia affecti, dilabemur passim
 // ad Reges, ad Principes, eosque adhortabimur,
 // ut tibi concilium indicant, in quo potissimum rationem
 // reddere cogaris, cur nos legitima possessione spoliaveris. Lectis literis Platinum reum majestatis
 // accersit, in carcerem trahit, compedibus revincit,
 // mittit Theodorum Tarvisinum Episcopum, qui quaestionem habeat. Is statim me reum facit, quod & libellos famosos in Paulum sparsissem, & concilii mentionem fecissem. Primum crimen ita confutavi, eos quidem dici libellos famosos, in quibus scribentis nomen reticetur: at meum nomen in calce literarum extare, non igitur libelli famosi sunt. Quod vero de concilio mentionem fecerim, me non adeo grave crimen id putasse, cum in Synodis à sanctis Patribus stabilita sint fundamenta orthodoxæ fidei prius sparsim jacta à Salvatore nostro ejusque Discipulis, ut majores cum minoribus æquo jure viverent, ne cuiquam fieret injuria. Unde etiam apud Romanos instituta est censura, qua & qui privati & qui in magistratu fuerunt, rationem habitum magistratus, & vitæ ante actæ reddere cogebantur. Cum vero his rationibus nihil profecissem, revinctus compedibus, & quidem gravissimis, media hyeme sine foco celsa intueri ac ventis omnibus exposita coërceor mensibus quatuor: tandem vero Paulus Francisci Gonzagæ Cardinalis Mantuani precibus fatigatus, ægre pedibus stantem molestia carceris me liberat: admonet ne ab urbe discedam, in Indiam inquit si proficiscere, inde te retrahet Paulus. Feci mandata. Triennio

nio in urbe commoratos sum, arbitratus hominem aliquam medelam meis incommodis interim allaturum. Coronatus Paulus de more memor à Calisto quondam pulsos esse è sancto Iohanne Laterano Canonicos Regulares, quos eodem in loco Eugenius Pontifex ante collocaverat, eosdem revocavit, ut seorsum à Canonicis secularibus Divina officia celebrarent. Præterea vero Canonicorum secularium eo in loco nonien aboliturus si quis moriebatur in demortui locum neminem sufficiebat: aut si quod beneficium vacabat, coactos se canonicatibus illis abdicare, ad alias Ecclesias transferebat, ut tandem beneficia illa in unum corpus redacta, Canonicis regularibus satisfacerent sine ullo suo dispendio, cum eos tunc pascere ob inopiam oporteret. Hanc autem ob rem Paulus multum à se alienavit civium animos, quod dicerent illa beneficia à majoribus suis instituta, pulsus civibus, inquinilis dari. Neque hoc contentus Paulus seorsum Canonicos quosdam allocutus, eos minis etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibus impellebat. Nonnulli tamen ejus minas contemnentes, tempus vindicandæ libertatis expectabant, quod postea eo mortuo eluxit. At vero cum nunciatum esset, Turcos capta jam fere tota Epiro in Illyricum iter parare, Oratores statim ad Reges & Principes misit, eos oratum, ut compositis rebus suis de bello Turcis inferendo, ad propulsandam injuriam cogitarent. Quæ de re nil certe actum est, cum inter sese gravissimis bellis decertarent: hinc Germani, hinc Anglici, nunc veterem Regem, interdum vero novum expetentes. Hinc Hispani, hinc Galli Principes veriti Regis potentiam, qui regio nomini omnes obtemperare volebat, jactabatque se brevi facturum, ut eos poeniteret, qui secus fecissent. Præterea vero Paulum urgebat Regis Boëmiz perfidia, qui se paulatim à toto corpore Christiani nominis subtrahebat. In hunc itaque mittere Ungariæ Regem cum exercitu instituetat, si ei per

bellum in Turcos susceptum licuisset: sique rem inter Regem & Imperatorem componere potuisset. Nam mortuo Ladislao Rege Vngariæ ejus nepote, qui hæredes carebat, Imperator ipse regnum illud, quod Matthias Vaiovadæ filius occupaverat, sibi debere prædicabat. Differendam itaque rem Paulus in aliud tempus censens ad componendas quasdam similitates civium Romanorum inter se dissidentium animum adjecit. Orta namque rixa erat inter Jacobum Johannis Alberini filium & Felicem nepotem Antonii Capharelli: hæc ob rem accitis ad se patribus familiaribus, eos aliquandiu renitentes ad concordiam datis vadibus compulit. Verum non ita multo post Jacobus Alberini filius nusquam laturus injuriam patri illatam Antonium Capharellum interficere conatus, confossum aliquot gravibus vulneribus, tanquam mortuum reliquit. Hanc ob rem indignatus Paulus, quod contra atque Alberinus juraverat filius egisset, everfis eorum ædibus, redactisque in fiscum omnibus bonis, eos ab urbe demum exules fecit. Hos tamen postea suo jussu ad urbem redeuntes in gratiam recepit, restitutis rebus omnibus, paceque inter dissidentes composita, cum tamen ambo aliquandiu in carcere stetissent. Anno vero *M. CCCC. LXV.* Alovisius Patavinus Pontificis Cæmerarius, & tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, vir quidem ditissimus, & in rebus agendis sagax, sed ultimo suæ vitæ tempore parum prudens: quippe qui ex testamento maxima ex parte hæredes reliquerat duos fratres cognomento Scarampos: alioquin bonos & liberalis ingenii sed nequaquam tantis fortunis & proventibus Ecclesiæ partis dignos (quid homines suspicarentur scimus.) Has autem facultates Paulus (ei licet testandi facultatem ultro permisisset) sibi vindicavit, Scarampos cepit, & tamdiu, honesto tamen loco retinuit, quoad quæ Florentiam delata fuerant ad se deferrentur. Fugientes Scarampi dum hac de re ageretur, capti in carcere

rem conjiciuntur. Verum cum bona Patriarchæ Florentiam delata fuissent, Scarampos cum bona parre incolumes dimitrens, in reliquos Patriarchæ familiares majore benignitate usus est, quam ipse testator instituisset. * Atque hoc modo bona hospinis tanta diligentia parta, majore retenta, cum magna opum jactatione, ac si annos Matusalem victurus esset, ab eo sunt partim possessa, partim distributa, quo cum diutius simultatibus, odiis, maledicentia certaverat, cum maluisset ad Turcos ipsos quam ad Paulum bona sua recidere. Sed neque hoc contenta divina providentia, voluit ejus quoque corpus jam sepultum in prædam dari. Ab ipsis enim (quibus ipse beneficia sancti Laurentii in Damaso dederat) noctu aperto sepulchro, annulo & vestibus spoliatus est. In hos autem Paulus re cognita, graviter animadvertit. Eodem fere tempore Fœdericus adolescens egregius Ferdinandi filius, Mediolanum iturus ad ducendam Francisci Sfortiæ filiam fratris uxorem in regnum, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, & Rhodorico Vicecancellario, perbenigne a Paulo suscipitur, ac rosa donatur, quam Pontifices quotannis donare alicui ex Principibus Christianis consueverunt. Interim vero cum Ferdinando in animo esset eos bello persequi, & potissimum in regno suo existentes, qui dum à Gallis premeretur à se defeecerant, misissetque copias quasdam ea mente ut Ducem Soranum adoriretur, Pontifex divertere id bellum cupiens, Archiepiscopum Mediolanensem eò prope remisit orarum, ut copias illas quemadmodum ratione feudi tenebatur, ad se mitteret, quod diceret sibi in animo esse Comitum Aversæ filios Ecclesiæ nequaquam obtemperantes è medio tollere. Nam eo fere tempore Aversæ Comes moritur, quo Paulus Pontifex creatur: corpusque ejus Romam delatum in Basilica sanctæ Mariæ majoris sepelitur. Rex itaque accerrimus Deiphobi hostis, quippe qui ab eo su-

tum tituli sancti Clementis Presbyterum Cardinalem, qui Regis mentem aliqua ex parte lenivit. Verebatur tum (credo) uterque, ne solis ac lunæ eclipses, quæ tum fuere cum maxima hominum admiratione, regnorum mutationem portenderent. Moritur tamen (ne corpora caelestia frustra pati existimes) sequenti anno Franciscus Sfortia Insubriæ & Liguriæ Dux. Nam Genæ dominatum biennio antè adeptus fuerat dedentibus sese civibus diutino bello, partim intestino & gravi, partim externo agitatis. Gallorum enim dominatum quem sponte petierant rejicientes, ad sex millia Gallici nominis ante oculos Renati Regis interfecere, qui cum triremibus aliquot bene armatis aderat, recuperandæ urbis causa, quæ jam à Gallis defecerat. Mortuo itaque Francisco Sfortia Mediolanensium Duce, Cardinales statim Paulus ad se vocat, quid esset agendum consulit. Censuere omnes mittendas esse literas & nuncios ad Principes Italiæ, ad populos, qui eos adhortarentur nil novi moliri, sed pacem ante initam servare: maxime vero tam iniquo tempore quo à Turco communi Christianorum hoste vexaremur. Præterea vero Episcopum Conchensem Mediolanum mittit oratum populum illum, ut nil antiquius fide putaret, quam Galeatio Francisci filio præstiterat. Aberat tum Galeatius jussu Patris in Galliam cum exercitu missus, dum Rex Alovisius cum Principibus regni dicto suo haudquaquam obtemperantibus bellum gerit. Ex fœdere enim dum Genuam in feudum accipit præsidia Rex Franciscus subministrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos contracta, cum Galliam Regina ac Ducis Sabandix sororem in uxorem accepisset. Qui cognita patris morte relicto bello, quod regio nomine contra Burgundiam Ducem inchoaverat, Lugduno abiens, ac cum paucis permutata veste in patriam rediens, ditione paterna auxilio matris quæ populos in fide continuerat, sine ulla contentione potitur. Paulus vero

Compositis hoc modo Italix rebus, cum intelligeret militiam Rhodiorum militum ob inopiam ad nihilum redigi, eorum Magistrum ac Primates religionis ad se vocat corrigendi erroris causa, qui post frequentes conventus apud sanctum Petrum habitos tardio animi & senio confectus moritur, sepeliturque in Basilica sancti Petri non longe à sacello sancti Andreæ: in cuius locum Carolus Ursinus suffectus, Rhodum adtuendam insulam propere mittitur. Interim vero cum Paulo nunciatum esset in Poli oppido in Æquicolis posito multos hæreticos inesse, Dominum loci cum viris octo & foeminis sex comprehensos, & ad se perductos cognito hominum errore ignominia notavit, & quidem gravissima, eos potissimum qui pertinaciores fuere. Nam mitius cum his est actum, qui errorem confessi veniam petiere. Erant enim ejus sectæ, quam à perversa mente opinionis esse dicimus, quod dicerent nullum verum Christi vicarium esse eorum qui post Petrum fuere, nisi qui paupertatem Christi imitati sunt. Aucto deinde Cardinalium numero: ad X. enim eodem tempore creavit, quorum de numero hi fuere: Franciscus Savonensis ordinis Minorum Generalis, M. Barbo Præsul Vicentinus, cujus opera & consilio magnis in rebus semper est usus, Oliverius Archiepiscopus Neapolitanus, A. Episcopus Aquilanus, Theodorus Monferratus: reliqui partim Galli, partim Ungari & Angli sunt habiti. Senatu itaque in hunc modum aucto, ad componendam Italix pacem totus convertitur. Nam cum Florentini quidam à factione Petri Medices civili discordia pulsæ, ut Detesalvus Neronius & Angelus Acciojulus, ac Nicolaus Sudorinus Bartholomæum Bergomatem concitassent, qui magnam vim equitum ac peditum habebat, ut in Hætturiam cum exercitu movens, se ac extortes omnes in patriam reduceret, adjuvantibus etiam Venetis, occulte

tamen, primo quidem impetu posse & velle subvertere totam Italiam visus est. Verum cum in Flaminia Galeatium Ducem Mediolanensium obvium habuisset cum Regis ac Florentini populi copiis, habenas inhibuit, & cunctando potius quam pugnando vincere annixus est. Pugnatum est tamen semel atque acriter comitis Urbinatis auspiciis in agro Bononiensi ad Ricardinam, id ei loco nomen est, dum castrametatur. Quo quidem tempore de Bergomate actum certe erat, si tum Galeatius affuisset, qui Florentiam componendæ rei bellicæ causa profectus paulo ante fuerat. Ferunt qui tanto prælio interfuerunt, nusquam ætate nostra maiore contentione certatum esse: nec prælium antea fuisse, in quo plures desiderati fuerint: tum autem Veneti sibi potius quam homini caventes, cohortibus aliquot & turmis ei in auxilium missis, pacem enixius quærere, ejus conficiendæ arbitrium omne in Pontificem deferentes. Qui rei suæ quoque admodum timens, si victoria ad Regem & Ducem recideret, ut pax conficeretur instabat. Erat enim opinio quorundam hominum non vulgarium, Bartholomæum connivente Pontifice Padum trajecisse, quo mutato Florentinorum statu, inferre bellum Ferdinando Regi commodius posset, cui ita infensus erat, ut accire contra eum novos quoque in Italiam hostes cogitaverit. Vocatis itaque ad se omnium Principum Legatis, pacem his rationibus composuit, ut utraque pars quæ bello ceperat redderet: utque Bartholomæus copias suas in Cisalpinam Galliam reduceret; servareturque pax illa, quæ antea inter Franciscum Sfortiam & Venetos apud Laudam Pompejanam composita fuerat. In una re tantum ad dubitatum est, excludereturne à pace Italix Sabaudix Dux, vel Philippus frater, qui eo anno Venetorum stipendiis militaverat, provinciam Galeatii bello vexaverat. Petebant Veneti ut inter fœderatos is quoque

que censeretur. Negebat id fieri posse Galeatius, cum diceret eum se nunquam pro amico & socio habiturum, quem Rex Franciæ hostem haberet. Verum tantum valuit Paulus blanditiis & pollicitationibus, ut Legatum Galeatii contra Principis sui decretum in sententiam sui ipsius traxerit. Hanc ob rem iratus Galeatius, & Laurentium Pisauriensem Legatum suum exilio multavit, & Sabaudientes ita bello vexavit, ut eos pacem exposcere coegerit, quæ quidem ex arbitrio Regis Franciæ postea composita est, intervenientibus & Regiæ & uxoris Galeatii precibus, quæ Ducis Sabaudie sorores sunt. Compositis autem hoc modo rebus, Paulus ad ocium conversus, populo Romano ad imitationem veterum ludos quam magnificentissimos & epulum lautissimum instituit, procurante eam rem Vianesio Bononiensi Pontificis Vicecamerario. Ludi autem erant pallia octo, quæ cursu certantibus in Carnisprivio proponebantur singulis diebus. Currebant senes, adolescentes, juvenes, Judzi, ac seorsum passillis primo quidem pleni, quo tardiores in cursu essent. Currebant & equi, equæ, asini, bubali tanta cum omnium voluptate, ut omnes præ risu pedibus stare vix possent. Cursus autem & stadium erat ab arcu Domiciani usque ad ædes sancti Marci, unde Pontifex ipse solidam voluptatem percipiebat. Ac etiam in pueros cœno oblitos post cursum munificentia usus, ut singulis carlenum (nummi argentei id genus est) condonaret. Sed ecce in tam publica omnium lætitia subitus terror Paulum occupat. Nunciatur ei quosdam adolescentes duce Caliniacho in eum conspirasse, cui præ timore vix respiranti, nescio quo fato novus etiam terror additur. Advolat enim quidam cognomento Philosophus homo facinorosus & exul, qui vitam primo & reditum in patriam deprecatus nunciat, ac falso quidem, Lucam Totium Romanum civem Neapolitanum, cum multis exulibus in nemoribus Veliterni-

nis à se visum, ac paulo post affuturum. Timere Paulus
 ac magis trepidare tum cœpit, veritus ne domi & fo-
 ris opprimeretur. Capiuntur permulti in urbe, tum
 ex Aulicis, tum ex Romanis. Augebat hominis ti-
 morem Viancius. Augebant & alii familiares, qui
 ex tanta perturbatione aditum ad maiorem dignita-
 tem & uberiores fortunam sibi quærebant. Irrum-
 pebant cujusvis domum sine discrimine. Trahebant in
 carcerem quos suspectos conjurationis habuissent.

*ulterior
 Platina
 fata.* Et ne ego tantæ calamitatis expertus essem, domum ubi
 habitabam multis satellitibus noctu circumdant, fra-

gis foribus ac fenestris vi irrumpunt: Demetrium
 Lucensem familiarem meum comprehendunt: à quo
 ubi scivere me apud Cardinalem Mantuanum cœna-
 re, statim accurrunt, & me in cubiculo hominis cap-
 tunt ad Paulum confestim trahunt. Qui ubi me vi-
 dit, ita inquit duce Calimacho in nos conjurabas?
 Tum ego fretus innocentia mea ita constanti animo
 respondi, ut nullum conscientix signum in me de-
 prehendi posset. Instabat ille discinctus & pallidus:
 & nisi verum faterer, nunc tormenta mihi, nunc mor-
 tem proponebat. Tum ego cum viderem omnia ar-
 mis & tumultu circumsonare, veritus ne quid gravius
 ob formidinem & iram in nos consuleretur, rationes
 attuli, quam ob rem crederem Calimachum nil ali-
 quid tale unquam moliturum, nedum meditatam
 fuisse, quod consilio, lingua, manu, sollicitudine, opi-
 bus, copiis, clientelis, armis, pecuniis, oculis postre-
 mo careret. Cæculus enim erat & P. Lentulo som-
 niculosior, ac L. Crasso ob adipem tardior. Omitto
 quod nec civis quidem Romanus erat, qui patriam li-
 beraret, nec Præsul qui pontificatum sibi Paulo inte-
 rempto, desumeret. Quid poterat Calimachus? Quid
 auderet? Eratne lingua & manu promptus? Habebat-
 ne ad tantam rem conficiendam certos homines dele-
 ctos & descriptos, quorum opera uteretur? nisi for-
 te vellet Glaucum & Petreium fugæ suæ comites, al-

teroz

teros Gabinios ac Statilios esse. Tum Paulus ad Vianesium conversus, hic inquit (me torvis oculis aspiciens) tormento cogendus est verum fateri: nam conjurandi artem optime novit. Utinam consideratius mecum egisset Paulus: non enim me statim tormento subjecisset. Nam cum verum conjectura quaeritur, nec de facto constat, in conjuratione potissimum, & quae ante susceptum negocium, & post sint gesta quaeritur. Consideratur vita conjurantis, considerantur mores, ambitio, cupiditas tum facultatum, tum honorum: & si quid antea dictum, scriptum, aut factum sit, quod eo tendat. Horum nihil consideravit Paulus, in carcerem nos coniecit. Verum cum admoneretur ab his qui bene sentiebant, quibusque exploratum erat Lucam Totium nusquam pedem Neapoli novisse, ne tantum tumultum cum suo discrimine concitaret, revocat edictum tertio die quo praemia illis proponebat; qui Lucam reum majestatis vel vivum vel mortuum in potestatem suam redegissent: non tamen Quadratios fratres, quos ob eam suspicionem ceperat & torserat, dimisit. Subesse aliquam latentem causam videri volebat, ne levitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus, ad nos statim animum adjicit. Mittit in arcem Hadriani Vianesium cum Johanne Francisco Clugiensi Sanga & satellite, qui nos quovis genere tormentorum adigat, ea etiam fateri qua nusquam sciebamus. Torquentur prima & sequenti die multi: quorum pars magna pro dolore in ipsis cruciatibus concidit. Bovem Phalaridis sepulchrum Hadriani tum putasses, adeo resonabat fornix ille concavus vocibus miserorum adolescentum. Torquebatur Lucidus homo omnium innocentissimus. Torquebatur Marsus Demetrius, Augustinus Campanus optimus adolescens, & unicum seculi nostri decus, si ingenium & literaturam inspicis: quibus cruciatibus & dolore animi mortuum pestica crediderim.

rim. Fessi tortores, non tamen fatiati. Nam ad viginti fere eobiduo quæstioni subjecerant: me quoque ad poenam vocant. Accingunt se operi carnifices, parantur tormenta, spoliior, laceror, trudor tanquam grassator & latro. Sedet Vianesius tanquam alter Minos stratis taperibus, ac si in nuptiis esset, vel potius in cœna Atrei & Tantali, homo inquam sacris initiatus, & quem sacri canones vetant de laicis quæstionem habere: ne si mors subsequatur, quod in tormentis interdum accidere solet, irregularis (ut eorum verbo utat) & impius habeatur. Neque hoc quidem contentus, dum penderem miser in ipsis cruciatibus monilia Sangæ Clugiensis attrectans, hominem rogabat, à qua puella donum amoris habuisset. De amoribus locutus, ad me conversus instabat, ut seriem conjurationis, vel fabulæ potius à Calimacho confictæ explicarem, diceremque quid causæ esset, cur Pomponius qui tum Venetiis erat, ad me scribens, patrem sanctissimum in suis literis appellaret, te inquit Pontificem creaverant conjurati omnes? Flagitat item dederim ne literas Pomponio ad Imperatorem, aut ad aliquem Christianum Principem suscitandi schismatis, aut concillii causa. Respondeo me nunquam consiliorum Calimachi participem fuisse, quippe cum inter nos similtas esset haud parva. Nescire item cur Pomponius me patrem sanctissimum appellaret, scitutum ab eo: nam paulo post vincitum affuturum dicebat. De pontificatu vero non esse cur solliciti essent, quod vita privata semper contentus fuisset. Ad Imperatorem vero me nunquam literas misisse, nec Pomponii opera ea in re usum esse, id etiam ab eo scitutum. Tandem vero delinitus aliquantulum tot meis cruciatibus, non tamen fatiatus, deponi me jubet, vesperi majores subiturum. Defero in cubiculum semimortuus, nec ita multo post revocor à quæstoribus bene potis & pransis, aderat & Laurentius

Archiepiscopus & Spalatrensis. Petunt quid mihi colloqui fuerit cum Sigismundo Malatesta, qui tum in urbe erat. De literis inquam, de armis, de præstantibus ingeniis, tum veterum, tum nostrorum hominum loquebamur, deque his rebus, quæ in hominum colloquia cadere possunt. Minari tum Vianesius, ac majores cruciatus proponere, nisi verum faterer. Rediturum se die sequenti, meditarer interim ubi essem, & quibuscum mihi esset agendum. Reducor iterum ad cubile, ubi tantus me repente dolor invasit, ut vitam cum morte enperem commutare, recrudescentibus doloribus ob refrigerata inembra, quassa vehementer ac læsa. Recreabat me tamen non parum Angeli Bufali Romani equitis humanitas, quem anno ante Paulus in carcerem coniecerat, ob interfectum à Marcello filio Franciscum Cappocium. Id enim factum Angeli suasu Paulus dicebat. Angelus itaque ac Franciscus nepos, quibuscum in eodem cubiculo divertebam, quo minus doloribus & inedia morerer, suis manibus & medelas & cibum mihi afferebant. Post biduum vero Christophorus Veronensis Pauli Medicus ad me veniens, bono inquit animo te esse jubet Paulus, ac de se bene sperare, brevique liberum futurum. Sciscitot quando id fore speraret? Respondet homo liber audientibus omnibus qui tum aderant, non ita cito fieri posse, ne levitatis & seditiosæ argueretur Pontifex, quod illos quos tanto tumultu concitato cepisset actorisset, statim veluti innocios dimitteret. Neque hoc quidem contentus Paulus, quos paulo ante conjurationis & majestatis accerserat, eosdem mutata sententia ob divulgatam fabulam hæreseos accusat. Trahiitur ad urbem Pomponius Venetiis captus, per totam Italiam tanquam alter Jugurtha ducitur in judicium Pomponius, vir simplicis ingenii, neque conjurationis, neque alicujus scelestis conscius. Rogatus cur nomina adolescentibus im-

muta-

mutaret. Ut homo liber erat, quid ad vos inquit & Paulum, si mihi Feniculi nomen indo? modo id sine dolo & fraude fiat. Amore namque vetustatis antiquorum præclara nomina repetebat, quasi quædam calcæria, quæ nostram juventutem æmulatione ad virtutem incitarent. Trahitur & Lucillus ad urbem tantquam reus majestatis, qui in Sabinis tetricam illam vitam ducebat, quod ad Campanum scribens, quæ literæ postea deprehensæ sunt: Heliogabali cujusdam amores reprehendebat, ita occultetamen, ut nisi à conscio dignosci res ipsa non posset. Vianesius autem diligens pastor ad nos cum tormentis sæpius rediens, torto etiam Petreio Calimachi comite in fuga comprehenso, ac nihil confessio, quod diceret ebriosam illam Calimachi colloquutionem nullius momenti existimandam fuisse, omnia oculis collustrans, ne refractis parietibus tanquam Dædali ex alta arce volaremus, carcerem subterraneum meditatur, ac fabricis statim locat: eoque conjicit Franciscum Anguillaram Gattalusium, Franciscum Alvianum, Jacobum Ptolemaeum quadriennio ante molestia carceris maceratos. De libertate nostra interim nullum verbum fiebat. Erat tum Imperator in urbe: voti enim gratia venerat cum magno comitatu, quem Paulus magna cum impensa honorificentissime suscepit, expensis decem & octo millibus nummum aureorum. Ambos ex mole Hadriani sub eodem pallio à Laterano redeuntes comitante honorato quoque inspexi. Substitit Paulus in ponte, donec Imperator equites aliquot crearet. Abeunte deinde Imperatore, cum jam metu omni liberatus esset: nam & equitum & peditum suorum magnam partem in urbem vocaverat: veritus ne quid tumultus à populo Romano excitaretur, præ sente Imperatore decimo mense post captivitatem nostram in arcem veniens, ne tantum tumultus frustra concitasse videretur, multa nobis objicit, sed illud potissimum,

quod

quod de immortalitate animorum disputaremus tene-
 remusque opinionem Platonis, quam divus Augusti-
 nus Christianæ religioni simillimam esse censeret: Me-
 rito inquit Aurelius, Cicero Deum inter Philosophos
 Platonem vocat, qui certe cunctos ingenio & sapien-
 tia superavit: hunc mihi delegi quo cum disputarem,
 qui & de ultimo hominis fine, & de divina natura
 melius quam cæteri philosophatur. In dubium in-
 quit Paulus disputando Deum vocabatis. Quod qui-
 dem omnibus Philosophis & Theologis nostrorum
 temporum objici potest, qui & animos & Deum &
 omnes intelligentias separatas disputandi, ac veri
 inveniendi causa in dubium plerumque vocant. Præ-
 terea vero hæretici sunt, ut ait Augustinus, qui quod
 prave sapiunt, pertinaciter defendunt: Sanam disci-
 plinam nunquam aspernati sumus, quod facere con-
 sueverunt (ut ait Leo) erroris magistri, qui seorsum
 ab Ecclesia sentientes hæretici merito, Hieronymo
 teste, sunt appellati. Rationem vitæ meæ posteaquam
 sapere per ætatem cœpi usque adhæc tempora redde-
 re vobis possum. Nullum mihi facinus impingi po-
 test, non furtum, non latrocinium, non sacrilegium,
 non depeculatus, non parricidium, non rapina, non
 simonia. Vixi ut Christianum decebar, confessionem
 & communionem in anno semel præsertim intermisi
 nunquam. Nil ex ore meo excidit, quod contra sym-
 bolum esset, aut hæresim saperet, non sum imitatus
 Simoniacos, Carpocratianos, Ophytas, Severia-
 nos, Alogios, Paulinos, Manichæos, Macedonios,
 aliamve hæreticorum sectam. Præterea vero Paulus
 crimini nobis dabat, quod nimium gentilitatis ama-
 tores essemus, cum nemo eo hujus rei studiosior esset,
 quippe qui & statuas veterum undique ex tota urbe
 conquiritas in suas illas ædes quas sub capitolio ex-
 trucebar congereret, aucto etiam ex sancta Hagnete
 beatæ Constantiæ sepulchro, frustra reclamantibus mo-
 nachis

nachis loci, qui postea mortuo Paulo sepulchrum illud porphyriticum à Sixto Pontifice repetiere. Præterea vero nummismata prope infinita ex auro argento xreve sua imagine signata sine ullo Senatusconsulto in fundamentis ædificiorum suorum more veterum collocabat: veteres potius hac in re quam Petrum, Anacletum & Linum imitatus. Cum vero nostra de re inter Palatinos Episcopos & duos fratres esset aliquando disceptatum: quorum alter erat ordinis Francisci, alter Dominici, venerunt fere omnes in hanc sententiam, nihil esse in nobis quod hæresim saperet. Verum cum Paulus in arcem venisset, excludereturque de industria Franciscus patronus noster veritatis assertor, quo liberius Leonardo loqui liceret, eadem dicit quæ pridie. Rogati sententiam qui tum aderant: etsi ad nutum Pontificis aliqua ex parte loquebantur, nostram tamen causam leviolem faciebant, ac Pontificem mitiorem reddere conabantur. Solus autem inter omnes Lælius de Valle Romanus civis & advocatus consistorialis nostram causam libere tutatus est. Confutat omnia quæ à Leonardo dicta erant: quæque partim affirmaverat aliter advocatus Andreas sanctæ crucis. Fit autem inter dicendum de Academia mentio. Inclamabat tum M. Barbus sancti Marci Cardinalis, nos non Academicos esse, sed fœdatores Academia. Quid rursitudinis autem à nobis in Academiam prodierit certe non video, cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores essemus. Vereres Academicos sequebamur, novos contemnescentes qui in rebus ipsis nil certi ponebant. Paulus tamen hæreticos eos pronuncia- vit, qui nomen Academiae vel serio, vel ioco deinceps commemorarent. Justa est hæc ignominia Platoni, ipse se tueatur. Volebar Paulus rebus in omnibus videri acutus & doctus: volebar irem videri faceret, deridebat fere omnes contemnebatque. Interrogat

rogat tum Pomponium hominem irridens, quod ei à teneris annis nomen imposuerant parentes? Respondet Pomponius se binominem fuisse. Confusus novitate rei Paulus substirrit amplius de nomine quærere. Ad me autem conversus, in omnem contumeliam prorupit, omitto quod mihi conjurationem, hæresim, majestatis crimen objiceret, quæ omnia jam purgata erant: objiciebat etiam ingratitude, quod in me licet ingratum officiosus fuisset, si spoliare homines emprione sua incognita causa, si carcere, si tormentis, si ignominia, si calumnia afficere beneficium est, certe erga me beneficus & liberalis dici potest Paulus, & ego ingratus, qui tantorum maleficiorum immemor ab urbe non discesserim, suis mandatis obtemperans, suis pollicitationibus toriens frustratus. Abiit inde minabundus, & ob iram quantum conceperat nos usque ad integrum annum retinuit. Ita cum credo jurasse, quando nos cepit & in carcerem conjecit, noluit perjurus videri. Dimissos tandem in ædibus suis viginti diebus ita nos retinet, ut efferre pedem domo non liceret. Vagari deinde per Vaticanum finit. Fatigatus postremo Cardinalium precibus liberos tandem nos facit. Vocor non ita multo post literis à Lodovico Gonzaga Principe Mantuano ad balnea Petriolana valetudinis causa. quam in carcere dextro humero debilitatus contraxeram. Eò ut proficiscerer primo vetuit Paulus, quod diceret se brevi rei meæ bene consulturum. Eo tamen ac redeo, spondente reditum meum Bessarione Cardinali Niceno viro præstantis ingenii & singularis literaturæ. Fidem meam commendat Paulus, ac crebro jactat optimam eius erga me voluntatem. Post discessum Borsii Estensis, quem ad urbem cum magno equitatu venientem magnificentissime & laute susceperat, Ducemque Ferrariæ creaverat, me brevi visurum quo in me animo esset. Idque etiam Oratoribus

tum

71
71
71
71
71
71

tum Venetorum, tum Ducis Mediolanensis, qui me
 ei commendaverant, sæpe pollicitus fuerat. Bien-
 nio hæc spe ductus vel frustratus, potius ire Bono-
 niam institueram cum Cardinali Mantuano ejusdem
 civitatis Legato. Quo minus id facerem vetat Paulus :
dicitque (ita erat urbanus & facetus) in e satis
sapere, & facultatibus potius quam literatura indige-
re. Sed ecce dum expecto, ut mei tandem tot cala-
 mitatibus, tot malis circumventi miseretur, Ponti-
 fex ipse apoplexia moritur secunda hora noctis, solus
 in cubiculo nemine vidente, cum eo die lætus etiam
 Consistorium habuisset, Pontificatus sui anno sexto,
 471. mense decimo, quinto calendas Augusti MCCC LXXI.
 Fuit autem in homine quantum ad corpus pertinet,
 majestas Pontifice digna. Erat enim magni ac vasti
 corporis, adeo ut dum ad rem Divinam proficiscere-
 tur solus emineret. Circa cultum corporis etsi mo-
 rosus non erat, nequaquam tamen negligens habeba-
 tur. Fuere etiam qui dicerent eum dum in publicum
prodiret, faciem sibi fucis concinnate. De apparatu
 Pontificio non est cur ambigas, majores ab hoc uno
 superatos regno præsertim, sive mitram velis appel-
 lare, in quam multas opes contulit, coëmpris undi-
 que ac magnis pretiis adamantibus, sapphiris, smar-
 ragdis, chrysolidis, jaspidibus, unionibus & quic-
 quid gemmarum in pretio est, quibus ornatus tan-
quam alter Aaron in publicum forma humana angu-
stiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat &
 admirari. Hanc ob rem nonnunquam peregrinos in
 urbe retinuit, intermissa ostendendi sudarii consue-
 tudine, quæ à pluribus eodem tempore cerneteretur.
 Præterea vero ne solus differre à cæteris videretur,
publico decreto mandavit proposita poena, ne quis-
piam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen)
præter Cardinales ferrer : quibus etiam primo Ponti-
 ficatus sui anno pannum ejusdem coloris dono dedit,
 quo

quo equos vel mulas sternerent dum equitant. Voluit præterea in decretum referre, ut galeri Cardinalium ex serico coccineo fierent: sed id quo minus decesseretur vetuere illi, qui bene sentientes diminuendam esse Ecclesiæ pompam, non augendam cum detrimento Christianæ religionis prædicabant. Ante Pontificatum vero prædicare solebat, si fors unquam ei contigisset, singulis Cardinalibus singula castella se donaturum, quo vitandi æstus urbani causâ secedere percommode possent. Sed Pontificatum adeptus, nil minus cogitavit, Pontificatus tamen majestatem tum autoritate tum armis urgere conatus est. Nam Tricaricensem Episcopum in Gallias misit, qui cognita Leodiensium & Ducis Burgundiæ contentione eos ad concordiam revocaret, sublato interdicto quo Leodienses notati erant, ob pulsum injuria Episcopum suum. Verum dum Tricaricensis hæc quam accurate agit, ut id ad solum Pontificem pertinere ostenderet, à Leodiensibus cum eorum Episcopo capitur. Hanc ob rem Dux Burgundiæ inita pace cum Lodovico Franciæ Rege (tum enim bellum inter se gerebant) adjuvante ipso Rege Leodienses gravissimis cædibus persecutus, eorum urbem tandem evertit, & captos Episcopos liberavit. Præterea vero Paulus cognita Regis Boëmiæ perfidia in hominem Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Legato ita Ungaros & Germanos concitavit, ut brevi & stirpem Georgii funditus sustulerit, & nomen hæreticorum fuerit deleturus, ni Poloni id regnum ad se pertinere dicentes Matthiam Ungariæ Regem tenuissent bello laceffitum, quo minus regno Boëmiæ potiretur. Duo tamen bella & quidem parva in Italia suscepit, quæ nulla re prius repetita bello, sed insidiis primo inchoata, postea deseruit. Cum igitur Tolphæ veteris Dominos insidiis primo, mox armis, cum id non cessisset, Duce Vianefio aggressus esset, obsideretque locum & oppugneret,

ret, supervenientibus regis copiis, quæ à bello quod in Flamminia contra Bartholomæum Bergomatem gestum esse diximus, quo in exercitu Ursini militabant, repente effusa fuga obsidionem deserit, cum amplius sexaginta millibus passuum hostes abessent. Atque ita Tolpham post longam contentionem, quæ etiam Ursinos sibi inimicos ac prope hostes fecerat, decem & septem millibus nummum auri emit, familiarum Ursinæ potentiam veritus, quæ Dominis loci affinitate conjuncta erat. Iisdem quoque artibus Robertum Malatestam Sigismundi mortui filium aggressus, cum etiam dolo suburbium Ariminense cepisset, urbemque aliquandiu oppugnasset, Laurentio Spalatrensi Archiepiscopo tantum negotium procurante, superveniente postea Fœderico Comite Urbinate cum Regio ac Florentini populi exercitu, & obsidionem relinquere coactus est, & fuso turpiter ac fugato ejus exercitu, pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat Laurentius potiundi Arimini opportunitatem amissam esse, dum avare nimium stipendia militibus persolvit, dumque ignoratione rerum & tarditate ingenii rem ipsam quæ momento temporis colligitur in bello potissimum in longum ducit. Natura enim in rebus agendis ita præposterus Paulus erat, ut nisi fatigatus rem quantumvis claram & apertam inchoaret, aut inchoatam perficeret. Quanquam ipse jactare solebat, ut sibi in multis usui fuisset, cum in pluribus (si verum fateri volumus) sibi ac Romanæ Ecclesiæ id admodum nocuisset. In colligendis autem pecuniis ita diligens fuit, ut fere semper beneficia & Episcopatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, unde elici munus posset. Omnia enim officia suo tempore venalia erant, quam ob rem factum est, ut qui Episcopatum aut beneficium vellet, officium aliquod emeret, quo lenocinio quod vellet consequeretur, superatis

peratis competitoribus omnibus doctrina & probitate vitæ quovis magistratu & honore dignis. Præterea vero eum Episcopatus vacaret, quo plures annatæ eodem tempore solverentur, digniores (ut ipse prædicabat) ad uberiores Episcopatus movens, magnam pecuniarum vim undique colligebat. Redimendarum quoque pensionum usum non improbat. His autem pecuniis interdum etiam ad liberalitatem utebatur. Nam & Cardinales pauperes maxime & Episcopos & Principes ac Nobiles domo extorres, virgines, viduas, ægros frequenter juvabat. Curavit item ut Romæ annona cæteraque ad victum pertinentia vilius quam antea venderentur. Edificavit etiam splendide ac magnifice tum apud sanctum Marcum, tum vero in Vaticano, quod ad munificentiam pertinet. Venationem quoque miro apparatu edidit Duci Ferrariensi in campo Merulæ. Huic autem præfuit ejus ex sorore nepos S. Lucæ Cardinalis, quem unâ cum Baptista Zeno altero nepote Cardinales ante creaverat. Adire hominem die dormientem, ac noctu vigilantem, atque antemque gemmas & margaritas difficile erat, nec nisi post multas vigilias: quod si tibi patuissent fores, audire hominem non audiri ab homine necesse erat, adeo copiosus in dicendo habebatur. Morosus erat & difficilis, tum domesticis, tum externis, & sæpe quod promiserat mutata sententia invertebat. Volebat videri astutus rebus in omnibus: hanc ob rem perplexe nimium interdum loquebatur. Quare amicitias Principum ac populorum non diu servavit, quod variarum partium haberetur. Varia ciborum genera sibi apponi volebat: & pejora quæque semper degustabat. Clamabat interdum, nisi quæ expetebat ex sententia ei apposita fuissent; Bibacissimus quidem erat, sed vina admodum parva & diluta bibebat. Peponum esu, cancrorum, pastillorum, piscium, succidiæ admodum delectabatur. Quibus ex
rebus

rebus ortam crediderim apoplexiam illam, qua è vita
 sublatus est. Nam duos pepones & quidem prægran-
 des comederat eo die, quo sequenti nocte mortuus
 est. Iustus tamen est habitus & clemens, Plerosque
 autem latrones pœna carceris ad sanitatẽm redigere
 conatus est: fures, parricidas, perfidos, perjuros.
 Humanitatis autem studia ita oderat & contemnebat,
 ut ejus studiosos uno nomine hæreticos appellaret.
 Hanc ob rem Romanos adhortabatur, ne filios diu-
 tius in studiis literarum versari paterentur, satis esse
 si legere & scribere didicissent. Durus interdum &
 inexorabilis si quid ab eo peteres habebatur: neque
 hoc contentus, convitia & probra in te conjiciebat:
 plura tamen præstabat quam vultu facturam præse-
 ferret. Uno tamen postremo laudari potest, quod
 domi monstra non aluerit, quodque domesticos
 suos & familiares in officio continuerit, ne
 ob fastum & insolentiam populo Roma-
 no & Aulicis stomachum facerent.

F I N I S.

93-813676

Aug 10

